

WILSON

FW
SP
KRAKOW

9984

KDN., 15. 10. I. 53, 20,000

WYDAWNICTWO AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI W KRAKOWIE.

ARCHIWUM
DO DZIEJÓW LITERATURY I OŚWIATY
W POLSCE

WYDAWANE PRZEZ KOMISYĘ, DO BADAŃ TEGO ZAKRESU PRZEZ WYDZIAŁ
FILOLOGICZNY AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI W KRAKOWIE POWOŁANĄ

TOM XI

ZAPISKI I WYCIĄGI Z RĘKOPISÓW BIBLIOTEK POLSKICH I OBCYCH,
DO POLSKI SIĘ ODNOŚZĄCYCH.

I. — CESARSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA W PETERSBURGU.

KRAKÓW
NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZJ POLSKIEJ
1910.

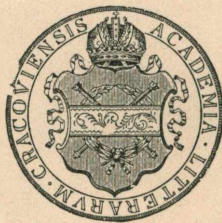
ARCHIWUM DO DZIEJÓW LITERATURY I OŚWIATY W POLSCE

WYDAWANE PRZEZ KOMISYĘ, DO BADAŃ TEGO ZAKRESU PRZEZ WYDZIAŁ
FILOLOGICZNY AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI W KRAKOWIE POWOŁANĄ

TOM XI

ZAPISKI I WYCIĄGI Z RĘKOPISÓW BIBLIOTEK POLSKICH I OBCYCH,
DO POLSKI SIĘ ODNOSZĄCYCH.

I. — CESARSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA W PETERSBURGU.

KRAKÓW
NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ
1910.

~~X~~

ZAPISKI Z RĘKOPISÓW

CESARSKIEJ BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ

W PETERSBURGU ~~Dr. III~~

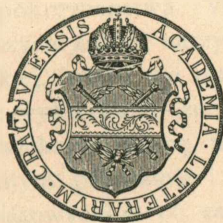
I INNYCH BIBLIOTEK PETERSBURSKICH

SPRAWOZDANIE Z PODRÓŻY NAUKOWYCH ODBYTYCH W 1891—1892 I W 1907 R.

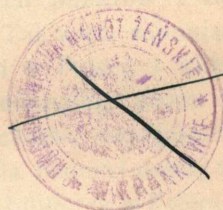
NAPISAŁ

JÓZEF KORZENIOWSKI

dic. Ped. XI - 6 - 202

J. K. 1006

KRAKÓW
NA KŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ
1910.

ZAPISKI Z REKOPISÓW
CZESKIEJ BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ
W PETERSBURGU

9984 ✓

1881. 11. 10

Gotując się do drogi do Petersburga, a mianowicie do tamtejszej Cesarskiej Biblioteki Publicznej, nie zakładałem sobie żadnego szczególnego celu, nie miałem zamiaru badać tam jakiegoś ściśle oznaczonego zagadnienia naukowego lub rękopisu; chodziło mi raczej o poznanie wogóle nagromadzonych tam naukowych skarbów, o przekopanie się przez ich wielkie mnóstwo, tem samem o zdjęcie, przynajmniej po części, zasłony z tej — mimo niemałe i nierzadkie prace poprzedników — bądź co bądź za mało dotychczas u nas znanej biblioteki, a dokładniej mówiąc, jej rękopiśmiennego działu. Obiecywałem sobie jednak, że bliższe rozpatrzenie się choćby w tych tylko rękopisach, z których August Bielowski ogłosił najważniejsze pomniki naszego średniowiecznego dziejopisarstwa, rzucić może wyraźniejsze światło i na nie i na sprawę ich pochodzenia i pokrewieństwa. Wzgląd na to, że blisko połowa wydanych znakomitszych źródeł naszych średniowiecznych pochodzi z biblioteki petersburskiej, budził we mnie nadzieję, że owo bogactwo zapewne jeszcze nie jest wyczerpane, że winnoby się znaleźć jeszcze niejedno, coby mogło zwiększyć liczbę naszych pomników historyograficznych. Nie brakło w mym programie i innych punktów i zadań; wpływały one z dotychczasowych mych zajęć. Tak więc, zajmując się szczególnie dziejami XVI w., historią reformacyi w Polsce i kilku wybitniejszych ludzi ówczesnych, spodziewałem się niemałego plonu w tym kierunku; z drugiej zaś strony ze względu, że choćby najogólniejsze badania naszych bibliotek mają dużą wartość dla historii naszej cywilizacyi, chciałem zgromadzić materyał dla dziejów bibliotek w Polsce, który, zwłaszcza o ile to średnich wieków dotyczy, w największej mierze znajduje się w Petersburgu.

Rabunek polskich archiwów i bibliotek rozpoczął się wcześniej, a był on wynikiem ogólnych pojęć epoki o zdobyczy wojennej. Było to zasadą, że zwycięzca zabierał przedewszystkiem archiwa publiczne, zwłaszcza jeśli zdobycz miała na celu i utrzymanie w swej władzy podbitego miejsca. Posiadanie archiwów państwowych z ich dokumentami

wielkiego prawno-politycznego znaczenia mogło w danym razie dawać *ex post* prawny dowód na posiadanie władzy, było istotną częścią jej tytułu. Tem większego nabierało to znaczenia, gdy zwykle nie odróżniano między archiwami domu panującego a państwa¹⁾. — Rabunek biblioteki publicznej (lub księgozbioru instytucji publicznej) należy do rzędu dość zwykłych zjawisk w czasie wojny; jest to także zdobycz wojenna, idąca na rachunek zwycięskiego państwa²⁾. Rabunek biblioteki prywatnej lub archiwum prywatnego jest prostą grabieżą, bez względu na to, czy się zdarza podczas wojny, wewnętrznej zamieszki czy pokoju. Polskie archiwa i liczne biblioteki uległy wszystkim wymienionym rodzajom zdobyczy. Przykład dali zwycięscy wodzowie szwedzcy Karola Gustawa, którzy zdobyczą wojenną przyodzabiali swe pałace i zamki. W początkach XVIII wieku, za Karola XII, rabowano także. Wiele wprawdzie zwrócono już ze Szwecyi w XVII wieku, po pokoju Oliwskim, i w początkach XIX stulecia, zawsze jednak zostało tam jeszcze niemało drogocennych dla nas oszczędności. Od końca XVIII wieku całe księgozbiory polskie i archiwa wywożono do Petersburga i w głąb Rosyi, a czynność ta — niewątpliwie barbarzyńska, ogałająca nasze kraje ze świadectw ich rodzimej kultury, podcinająca naszej nauce możliwość normalnego rozwoju, nie przynosząca wreszcie przemożnemu zwycięzcy najmniejszego pożytku, — trwała, jak wiadomo, całe sto lat! Szkoda pokonanego nie zawsze bywa korzyścią zwycięzcy; tak i w tym wypadku ani nauka rosyjska ani państwo rosyjskie nic tem nie zyskały, że uniemożliwiono naturalny postęp polskiej nauce. My zaś szkody poniesiliśmy niepowetowane. Klęski polityczne narodu zniszczywszy państwo, zniszczyły w wielkiej części także możliwość ścisłych badań umięjętnych, i to nietylko dlatego, że odjęły im naturalnego opiekuna, zorganizowaną pomoc państwową, której inne narody europejskie przeważnie zawdzięczają rozkwit naukowy, lecz także dlatego, że pozbawiły nas środków i narzędzi pracy. Zanim znikły klasztory i opactwa, średniowieczne przytułki i ogniska wiedzy, znikły ich archiwa i biblioteki gromadzone przez wieki, a rozprószone następnie lub wywiezione bezpożytecznie, daleko od miejsc,

¹⁾ Por. Löher Fr. v., *Archivlehre*, str. 152, 181, 296. Tak np. Napoleon I zabrał całe Archiwum Watykańskie do Paryża; archiwa rzeczypospolitej weneckiej w części były zabrane do Paryża, w części do Wiednia.

²⁾ Por. E. Müntz, *Les annexions de collections d'art ou de bibliothèques et leur rôle dans les relations internationales*. (*Revue d'Hist. Diplomat.* 1894/5 str. 481 sqq.) artykuł obszerny i udokumentowany. U nas mało słyhać o rabowaniu bibliotek i archiwów. Jako rzadki przykład notuję, że król Stefan miał podobno zabrać w 1579 r. z Połocka (z jakiego monasteru?) bogatą w rękopisy bibliotekę. O tem mętną wiadomość daje: Stebelski, *Dwa wielkie światła*. Wilno 1782, t. II, str. 156.

na których powstały i mniej lub więcej działały. Znikły lub skurczyły się tworzone zapobiegliwością obywatelską jednostek lub instytucji zbiory publiczne, naukowe lub artystyczne; porozdzielano i wywieziono nasze archiwa państwowe, a zbiory prywatne smutnym nauczonym przykładem i doświadczeniem pozamykali, wywieźli lub ukryli właściciele. Gdzieniedzie zaledwo pozostały szczątki dawnych bogactw piśmiennych, a z nich słabe tylko i częściowe wyobrażenia można mieć o całości straty. W prostym następstwie tego brak dostatecznych źródeł stawał się wielokrotnie przyczyną niedostatecznego, czasem wprost fałszywego przedstawienia rzeczy lub sądu, paraliżował i ścieśniał twórczość naukową i historyk musiał zbyt często ograniczyć się do milczenia lub ogólnika, jeśli nie chciał pozwolić bujać domysłem bez poparcia ich faktem, wyobraźni bez pokrycia jej źródłem. Wobec tego każda, najmniejsza choćby, byle pewna i ścisła wiadomość o naszych zabytkach naukowych z kraju usuniętych, nie będzie bez wartości dla naszej nauki.

Z powyżej tedy wymienionych względów wniosłem w 1891 roku prośbę do Akademii Umiejętności w Krakowie, abym mógł za jej przedstawieniem korzystać ze stypendyum im. Śniadeckich fundacyi Dra Seweryna Gałęzowskiego. W prośbie tej wskazałem na oddział rękopisów historycznych łacińskich i polskich Cesarskiej Biblioteki Publicznej w Petersburgu, jako na główny cel przyszłych poszukiwań; wymieniłem dalej rękopisma biblioteki Głównego Sztabu w Petersburgu, tudzież poruszyłem myśl zbadania pozostałych jeszcze w Szwecyi, a zwłaszcza w Stokholmie, z Polski wywiezionych i do Polski odnoszących się rękopisów¹⁾. Pomyślny skutek tej prośby oraz osobna pomoc od Komisji Historycznej pozwoliły mi przedłużyć pobyt w Petersburgu i rozpocząć poszukiwania w Stokholmie. Gdym zaś w ciągu moich zajęć w Petersburgu otrzymał zaszczytne wezwanie od Komisji Prawniczej, abym rozszerzył zakres badań i na rękopisy odnoszące się do historii prawa w Polsce, starałem się i w tym kierunku w miarę środków i możliwości przynieść coś nowego. Oczywiście, że starania moje nie odniosłyby najmniejszego skutku, gdyby nie życzliwa i uprzejma pomoc licznych osób. Pozwalam sobie złożyć na tem miejscu wyrazy szczerzej wdzięczności ówczesnemu Zarządowi Akademii Umiejętności w Krakowie, a zwłaszcza J. E. Stanisławowi hr. Tarnowskiemu, prezesowi i prof. Stanisławowi Smolce, sekretarzowi generalnemu Akademii; ówczesnej Radzie Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu, oraz Komisjom Historycznej i Prawniczej. Raczy przyjąć gorące podziękowanie J. E. Alojzy hr. v. Aehrenthal, ces. i król. minister spraw zewnętrznych, wówczas radca ambasady

¹⁾ Zapiski z pracy w Archiwum Państwowem szwedzkim będą później ogłoszone.

w Petersburgu, za pełną życzliwości opiekę i skuteczne poparcie w sferach oficjalnych. Wdzięczną pamięć chowam dla całego ówczesnego zarządu Ces. Biblioteki Publicznej, a zwłaszcza dla ś. p. Atanazego Fiodorowicza Byczkowa i Leonida Majkowa, tudzież dla wszystkich pp. bibliotekarzy, przede wszystkim zaś dla p. Iwana Afanasiewicza Byczkowa, bibliotekarza Oddziału Rękopisów, za jego uprzejmą życzliwość, która w słusznym uznaniu celów naukowych często łagodziła obcemu trudności regulaminowe. Wyrazy serdecznej podziękującej za pełną przyjaźni pomoc raczy przyjąć prof. Stanisław Ptaszycki w Petersburgu, którego wskazówkom i doskonałej znajomości tamtejszych zasobów naukowych najwięcej zawdzięczam.

Umieszczona poniżej praca zawiera rezultaty moich poszukiwań. Obejmuje ona pod 491 numerami opisy, notaty i wzmianki o przeszło 700 rękopisach; t. j. opisy mniej lub więcej szczegółowe i krytyczne 444 rękopisów Ces. Biblioteki Publicznej, 36 rękopisów Biblioteki Głównego Sztabu, 10 rękopisów Biblioteki rzymsko-katolickiej Akademii Duchownej w Petersburgu. Dla badania rękopisów i dla zdania sprawy z tych badań nastęrczały mi się trzy sposoby. Mogłem być wybrawszy z katalogów bibliotecznych w całej liczbie rękopisów zaciekawiające mię akta i pomniki, te pod względem treści szczegółowo badać. Studium takie byłoby niewątpliwie najmiłsze i najwięcej interesujące dla badacza, przedstawiałoby atoli tę niekorzyść, że wobec niepewnych wiadomości, dawanych przez wcale niedostateczne katalogi biblioteczne, wobec olbrzymiej liczby rękopisów i ograniczeń, stawianych przez obowiązujący regulamin, nie wiele tylko rękopisów zdołałbym zbadać. Drugi sposób polegałby na wynotowaniu pewnych dzieł i zestawieniu ich w grupy wedle jakiegoś rzeczowego systemu. Sposób ten można z pożytkiem zastosować tylko wtedy, gdy się ma do czynienia z rękopisami mniej lub więcej jednolitymi, z kodeksami zawierającymi jedno tylko dzieło lub akta jednej sprawy, czasu albo miejsca. Rękopisów takich jednakże, jak to dobrze wiadomo każdemu, kto zna polskie, zwłaszcza historyczne rękopisy, jest najmniej. Wielka ich większość, to szczerne miscellanea, nad któremi się długo i pracowicie ślęczy i które z większym pożytkiem, gdy się jest w podróży, należy pokrótce scharakteryzować, niż skrupulatnie, drobiazg za drobiazgiem, wypisywać lub rejestrować. Największa zaś niedogodność powstaje stąd przy takim opracowaniu, że rozbija się opis manuskryptu na bardzo liczne częstokroć i na wielu różnych miejscach porzrucane fragmenty, tak, że czytelnik nie może sobie zdać sprawy z całości. Pozostał mi zatem tylko sposób trzeci, to jest zwykłe, treściwe, sposobem i w rodzaju katalogu rozumowanego opisywanie badanych rękopisów. Systematyczne zesta-

wienie treści wedle pewnych grup odłożyłem do indeksu rzeczowego, który daję poniżej pod tytułem: »Przegląd treści«.

*

*

*

Wśród licznych bibliotek petersburskich, należących do państwa, albo do rozmaitych instytucyj publicznych, niema zapewne ani jednej, któraby nie posiadała interesu dla polskiego badacza, niektóre z nich jednakże zwracają szczególną uwagę wielkimi zasobami polskich rzeczy. Nie mówiąc już ani o Ces. Bibliotece Publicznej, która z polskiego pnia Biblioteki Załuskich wyrosła i dużo zbiorów polskich w siebie wchłonięła, ani o bibliotece rzymsko-katolickiej Akademii Duchownej, z założenia swego polskiej, wymienić tu przedewszystkiem należy biblioteki Głównego Sztabu, Akademii Nauk, Akademii Duchownej (prawosławnej), Akademii Sztuk Pięknych, Uniwersyteckiej i t. d. Wszystkie posiadają obfite i ważne zbiory druków i rękopisów, polskich treścią, językiem lub pochodzeniem. Oprócz tych bibliotek istnieje jeszcze w stolicy rosyjskiej długi szereg archiwów władz państwowych, zawierających ogromne ilości aktów polskich lub do Polski się odnoszących; niestety, mała tylko liczba tych archiwów jest łatwo dostępna; jedne dla treści, inne dla stanu nieuporządkowania ukrywają zazdrośnie swe skarby przed badaczem. — Do najważniejszych obok archiwum państwowego, archiwum ministerstwa spraw zewnętrznych i innych ministerstw, w których z natury rzeczy i z zakresu urzędu akty polskie się przechowują, należy archiwum najwyższej władzy duchownej rosyjskiej, t. zw. »Najświętszego Synodu« złożone w znacznej części z archiwów byłego arcybiskupstwa (metropolii) połockiego i innych unickich dyecezyj, pierwszorzędnej wagi dla dziejów kościoła unickiego i stosunków społecznych między Polakami a Rusinami¹⁾. — W Ministerstwie dóbr państwowych istnieje (podobno nieuporządkowany) olbrzymi zbiór aktów i dokumentów, inwentarzów, lustracyj, rewizyj i t. p. odnoszących się do objętych przez rząd dóbr stołowych, ekonomij królewskich, dóbr donacyjnych, niektórych starostw koronnych i litewskich, począwszy od XV-go wieku. W Departamencie Obcych Wyznań przy Ministerstwie spraw wewnętrznych znajduje się uporządkowana, lecz niedostępna biblioteka, zawierająca niezmiernie obfite materiały rękopiśmienne polskie; między innymi ma się tam mieścić archiwum i część biblioteki Jezuitów połockich. I w Mi-

¹⁾ Zob. Halban Blumenstok w »Kwartalniku Historycznym«, 1894 r., t. VIII, str. 648—650.

nisterstwie Oświaty znajdować się mają ogromne i cenne materyały, odnoszące się do szkół publicznych, kościelnych i klasztornych w państwie polskim, niestety, o ile informacyom wierzyć można, podobnie jak owe ekonomiczne, nieuporządkowane i niedostępne. W jednym i drugim miejscu leżą tedy bezużytecznie i zapewne niszczą się w nieładzie obfite materyały do dziejów cywilizacji polskiej, do historii uprawy ducha i ziemi i czekają chwili, gdy zabierze się do nich porządkująca ręka umiejętnego badacza, nieścieśnionego poglądami jakiejś politycznej doktryny. Z obu stron, w sprawie nauki, życzyłoby należało, aby chwila ta jak najrychlej nastąpiła, zanimby te materyały przedwcześnie nie niszczały.

Archiwum wojskowe Głównego Sztabu, uporządkowane i dostępne za poleceniem wysokich władz wojskowych, zawiera dla naszej historii źródła ważne; korzystał z nich prof. Tadeusz Korzon dla swych prac naukowych. Zbiory petersburskiej Komisji Archeograficznej (skatalogowane i uporządkowane), zbiory prywatnej cesarskiej biblioteki w Zimowym Pałacu¹⁾, w skład której weszło wiele miniaturowanych i wogóle ozdobnych rękopisów polskich z byłego zbioru w Ermitażu, zbiory Akademii Sztuk Pięknych, dużo zresztą bibliotek i zbiorów prywatnych, wszystkie prawie sięgając swym początkiem upadku polskiego a rozkwitu rosyjskiego państwa, chwalą się licznymi rzeczami polskimi, nabytymi zdobyczą wojenną, grabieżą lub kupnem.

Na całym zresztą obszarze szerokiego państwa rosyjskiego poza polskimi dzielnicami znajdują się porozsiewane części i cząstki naszych niegdyś wielkich zbiorników oświaty, któreby skrzętnie wyszukać i zbadać należało. Nie napisana dotychczas historia naszych bibliotek dałaby piękną kartę w dziejach cywilizacyjnego znaczenia Polski dla Wschodu słowiańskiego. Nie mówiąc już bowiem o dalekich ogniskach tego wpływu, jak Połock, Witebsk, Smoleńsk, Kijów, wiele miast i miasteczek w ziemiach kresowych, w zadnieprzańskiej Ukrainie, czy wiazemskich lub pskowskich dzielnicach, wykaże szereg zabytków polskiej kultury, niesionej tam przez długie lata drogą naturalnych stosunków społecznych. Innym sposobem i drogą zawdzięczają swe bogactwa archiwalne lub biblioteczne Petersburg, Charków, po części Moskwa lub Astrachań daleki, albo niejedna wioska rosyjskiego magnata.

Wędrówki polskich zbiorów naukowych na Wschód rozpoczynają się bardzo wcześnie. Według rosyjskich źródeł biblioteka Ordynacji Nieświeskiej XX. Radziwiłłów została już w 1772 r. zrabowana i poroz-

¹⁾ Tu znajdują się między innymi oryginalne pamiątki króla Stanisława Augusta, zabrane po jego śmierci przez cesarza Pawła I.

dzielana. Główna jej część dostała się do Ces. Akademii Nauk, część inna do petersburskiej Akademii Duchownej (prawosławnej), a osobno wydzielone polskie i łaćnińskie »kroniki« do biblioteki moskiewskiego uniwersytetu. — We trzy tygodnie po wzięciu Warszawy przez Suworowa, t. j. zaledwie wiadomość o tym fakcie do Petersburga nadeszła, poleciła cesarzowa Katarzyna II osobnym ukazem (z 21 listopada 1794 st. st.) zabrać wszystkie cywilne i polityczne archiwa, a zwłaszcza Metryki polskie tak koronne, jako i litewskie i zwieść je do Petersburga. Trudno dziś sobie nawet zdać sprawę z tego, z jaką szybkością uczyniono zadość temu rozkazowi. Zanim dwa miesiące od upadku Warszawy upłynęły, już oba archiwa znajdujące się wówczas w Warszawie i częściowo w Wilnie, dostawiono do Petersburga przez Grodno, gdzie rządzący przy nieszczęśliwym królu ks. Repnin sam wykonania ukazu cesarzowej pilnie śledził.

Podkanclerzy litewski Plater i metrykanci dostarczali luźnych ksiąg lub wskazywali na znajdujące się gdzieindziej w ukryciu części archiwów. Utworzono w Petersburgu osobną komisję dla »rozbioru« Metryk. W 1798 roku komisya ta ukończyła swe zadanie, część Metryk oddano do archiwum Rządzącego Senatu, część inną do »Innostrannoj Kollegii«, t. j. ówczesnego Ministerstwa Spraw Zewnętrznych. W rok później jednakże znowu przystąpiono do rozbioru tych archiwów. Metrykę Koronną, oprócz działu dyplomatycznego, w największej części (bez ksiąg Podlaskiego, Bełskiego, Braclawskiego, Podolskiego, Kijowskiego, Wołyńskiego i Ruskiego województw), tudzież drobną część Litewskiej Metryki oddano rządowi pruskiemu, który — nie wszystko jednak, co otrzymał — zwrócił po 1807 r. Księstwu Warszawskiemu. Ta to część znajduje się dotychczas w Warszawskim Głównym Archiwum. Dalsze dzieje Metryk odgrywają się już w granicach Rosyi. W 1805 r. wydzielono z pozostałych w Petersburgu archiwów polskich szereg oryginalnych dokumentów i przywilejów pergaminowych i papierowych, oraz inne rękopisy do świeżo założonego przy organizującej się równocześnie Ces. Bibliotece Publicznej działu rękopisów (депо манускриптовъ), na którego czele stał wówczas niezmiernie dla tej biblioteki zasłużony Dubrowski. Utworzono osobną dla Metryk »ekspedycję« (komisję), która przez 30 z górą lat zajmowała się ich (ściśle zewnętrznem) porządkowaniem. W 1852 roku, przy reorganizacji archiwów państwowych w Rosyi, przeniesiono znajdującą się wówczas w Ministerstwie Spraw Zewnętrznych dyplomatyczną część Metryki Koronnej do Moskwy, do Archiwum tegoż ministerstwa, a w 1887 r. Metrykę Litewską i część

Koronnej, jako osobny dział Archiwum Rządzącego Senatu do moskiewskiego Archiwum Ministerstwa Sprawiedliwości¹⁾.

W 1795 roku wyszedł ukaz cesarzowej Katarzyny II, polecający przeniesienie Biblioteki Narodowej im. Załuskich z Warszawy do Petersburga. Złożony w pakach przeleżał tam znakomity ten i sławny europejski zbiór lat kilkanaście; w 1805 r. polecił ces. Aleksander I utworzyć zeń Bibliotekę Publiczną, lecz dopiero po 1812 r. rozwinęła się na tej podstawie, wzbogacona licznymi następnie nabytkami i darami wspaśniała dzisiejsza biblioteka petersburska.

Bogaty księgozbiór króla Stanisława Augusta uległ także rozprószeniu. Część znaczną podarował był król, jak tradycja niesie, w Grodnie 1796 r. Tadeuszowi Czackiemu, równocześnie z pierwszorzędnej wagi archiwum kancelaryi koronnej i gabinetu królewskiego, którego drugą część otrzymał Marcin Badeni. Bibliotekę królewską Czacki ofiarował później dla liceum Krzemienieckiego²⁾. — Drugą część swej biblioteki zachował król przy sobie, a po jego śmierci część tę ces. Paweł I podarował episkopowi Atanazemu Bratanowskiemu, który ją zapisał Astrakańskiemu Seminarjum Duchownemu.

Przerzedzone przez skutki wypadków 1794 r. zbiory krajowe zaczęły jednak na nowo wzrastać dzięki niewyczerpanej ofiarności społeczeństwa polskiego, a zapobiegliwości rządów narodowych w Królestwie i ludzi dobrej woli w zabranych prowincjach. Na pierwszym miejscu staje tutaj obfita i dostatnia Biblioteka Uniwersytecka Warszawska (Biblioteka Publiczna albo Bibl. Główna), której dzieje i stan barwnie i jędrnie skreślone przez Lelewela, najlepiej pokazują, ile w niezmiernie krótkim czasie, małym stosunkowo nakładem, przy wiedzy i energii i swobodzie bibliotekarzowi zostawionej, można zrobić w naszym społeczeństwie dla sprawy oświaty narodowej. — Obok Biblioteki publicznej na drugim miejscu stają biblioteka i zbiory król. Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Do pierwszej weszły liczne druki i rękopisy z bibliotek klasztornych starożytnych opactw, np. bogata w kodeksy średniowieczne biblioteka klasztoru Miechowskiego, biblioteki Koprzywnicka, Świętokrzyska, Czerwieńska i inne. Biblioteka Towarzystwa Przyjaciół Nauk gromadziła, oprócz darów, odpisy rękopisów całych i osobnych aktów, korespondencyj z XVI i XVII w. z bibliotek i archiwów senatorskich rodów. Inne biblioteki, zwłaszcza prywatne, jak np. Puławska, przysyłały celem udostępnienia swych zbiorów warszawskim uczonym liczne

¹⁾ Zob. С. Л. Пташицкій Описание книгъ и актовъ Литовской Метрики. СПб. 1887, oraz Памятная книжка Московскаго Архива Минист. Юстиціи. Москва. 1890.

²⁾ W 1805 roku; dar ten liczył wtedy 15880 tomów.

rękopisy tytułem chwilowego depozytu. — Po klęsce 1831 roku rząd rosyjski przeprowadził systematyczne oczyszczenie kraju z tych ośrodków światła. Bibliotekę Towarzystwa Przyjaciół Nauk i częściowo Publiczną (Uniwersytecką) Warszawską wcielono do Ces. Biblioteki Publicznej w Petersburgu; Wileńską uniwersytecką rozdzielono zrazu (po 1832 r.) na pięć części: rękopisy oddano do Publicznej Petersburskiej, a resztę biblioteki rozdano Wileńskiej Akademii medyko-chirurgicznej, Wileńskiej Akademii Duchownej, Kijowskiemu i Charkowskiemu Uniwersytetom. W dziesięć lat później obie w Wilnie pozostawione części wywieziono stamtąd; część pierwszą oddano Kijowskiemu Uniwersytetowi, część drugą razem z zabraną biblioteką Warszawskiej Akademii Duchownej przewieziono do Petersburga. — Biblioteka Liceum Wołyńskiego w Krzemieńcu dała podstawę Kijowskiej Uniwersyteckiej, a poprzednio jeszcze zasobną bibliotekę Połockiego kolegium Jezuitów oddano częścią do gimnazjum Witepskiego, częścią do centralnego Statystycznego Komitetu w Petersburgu, skąd później porozpraszano ją podobno na wszystkie strony.

Z tego ogólnego, ani w najmniejszej części nie wyczerpującego całości przeglądu widać, jak szczerze zostały obdarzone łupami polskimi ważniejsze miasta rosyjskie. Lwią część zabrał Petersburg, a w szczególności Cesarska Biblioteka Publiczna¹⁾. Skarby naukowe w niej złożone oddawna też nęciły uczonych polskich i rosyjskich, tudzież innych obcych. To też i literatura o niej jest niemałą, aczkolwiek różnorodność i obfitość jej naukowych zasobów zasługiwałyby bez wątpienia na wiele wydatniejsze opracowanie tak pod względem treści, jak i ilości. O samym dziale rękopiśmiennym dzisiejszej CBP. posiadamy szereg kilkudziesięciu mniej lub więcej ważnych rozpraw, spisów, katalogów i t. d., nie licząc drobnych przyczynków, np. Minzloffa, Korffa i i. lub opisów pomieszczonych w wydawnictwach petersburskiej Komisji Archeograficznej. Z polskiej zaś strony, więcej prawie, niż z innej, pracowano nad rękopisami dzisiejszej Biblioteki Publicznej. Oprócz dawniejszych prac Załuskiego, Janockiego, Dogiela, Bohomolca, Böhma, Naruszewicza, którzy z Biblioteki Załuskich pełnemi dłońmi czerpali, a Albertrandiego, Gołębiowskiego, Surowieckiego, Kownackiego i wielu innych, a przedewszystkiem Joach. Lelewela nad rękopisami obu warszawskich bibliotek, pracowali w Ces. Bibliotece Publicznej od 1834 roku: Żegota Onacewicz (1836), Romuald Hube, W. A. Maciejowski (1843), Ignacy Daniłowicz, Jan Szlachtowski, Wiktor Kalinowski, August Bielowski (1857), Antoni Moszyński, Antoni Białecki, Adolf Pawiński, Sta-

¹⁾ Oznaczam ją w ciągu książki skróceniem: CBP.

niśław Ptaszycki, Antoni Prochaska, Antoni Kalina, Tadeusz Korzon, Teodor Wierzbowski, Alexander Brückner, Alfred Blumenstok, Alexander Kraushar, a w ostatnich czasach Kazimierz Morawski, Bolesław Ulanowski, Adam Chmiel, St. Tomkowicz, Ludwik Finkel i inni. Byli i cudzoziemcy, którzy dla rękopisów polskich do Petersburga przyjeżdżali, jak Wilhelm Arndt, ks. Beda Dudik, Jakób Caro (kilkakrotnie), niedawno Paweł Karge i inni. — Badania te jednakże nie były prowadzone systematycznie, pracowano przeważnie dla jakiegoś określonego tematu naukowego nad oznaczonymi z góry rękopisami, niektórzy tylko wśród wymienionych powyżej uczonych badali większą ilość rękopisów. Przedewszystkiem zaś, wobec braku drukowanych, naukowo opracowanych, katalogów rękopisów CBP., żałować należy braku wystarczających sprawozdań z prac naukowych nad rękopisami tymi przedsięwziętych. Nie wszystkie nawet sprawozdania lub notatki były wydane, nie wszyscy zresztą, którzy nad rękopisami tej biblioteki pracowali, opisywali je lub choćby dokładniej cytowali. Znam ze sprawozdań, jako bardzo ciekawe niewydane dotychczas zapiski Augusta Bielowskiego, który w 1857 roku w Petersburgu i w Moskwie poszukiwania robił, a miał zarówno szczęśliwą rękę, jak wyjątkowe warunki pracy. Dla znakomitego uczonego nie było świąt i biblioteki zamkniętej, nie istniał żaden w Petersburgu krępujący regulamin, o rękopisach dowiadywał się on nie z niedostatecznych katalogów, lecz wprost z autopsyi, liczba rękopisów, które dziennie badał, była nieograniczona, nic zatem dziwnego, że Bielowski mógł w krótkim czasie uzyskać zdumiewające i ważne rezultaty¹⁾. Z drukiem ogłoszonych sprawozdań, odnoszących się do polskich rzeczy, są najważniejsze: dla historyka zapiski ks. Dudika²⁾, rozprawa A. Białeckiego³⁾ i sprawozdanie⁴⁾ jednego z ostatnich pracowników w CBP., p. Pawła Karge; dla historyka prawa »Wiadomość« p. Alfreda Hal-

1) Rękopis Nr. 2393 Biblioteki Zakł. Narod. im. Ossolińskich we Lwowie. — Wiadomość o nim i pozwolenie użytkowania przez długi czas zawdzięczam Czcigodnemu dyrektorowi Ossolineum, Drowi W. Kętrzyńskiemu.

2) Dudik B., Histor. Forschungen in der kais. öffentl. Bibliothek zu St. Petersburg. (Sitzungsberichte d. philos.-histor. Cl. d. K. Akademie d. Wissenschaften. Tom XCV. str. 329—332. Wien 1879).

3) Białeckie Antoni, Rękopisma Długosza w petersburskich bibliotekach. Petersburg 1860.

4) Karge Paul, Die handschriftlichen Quellen d. kaiserl. Öffentl. Bibliothek zu St. Petersburg zur Geschichte Polens im 16 u. 17 Jahrh. (Zeitschrift d. histor. Gesellsch. f. d. Provinz Posen, t. XXII, str. 1—58. 1907). — Praca ta wyszła, gdy już druk mego sprawozdania oddawna był ukończony. Nie mogłem przeto uwzględnić jej w cytowaniu literatury przy opisywanych kodeksach.

baną¹⁾, dla historyka literatury krótki, treściwy, nie dający żadnego pojęcia o badanych rękopisach i bibliotekach, ale niezmiernie ciekawy z powodu ważnych odkryć referat p. Brücknera²⁾. Tu należą zresztą liczne rozprawy tego uczonego o pomnikach naszej literatury średnio-wiecznej oraz XVI i XVII w., w których daje zwykle obszerne opisy badanych przez siebie rękopisów.

*

*

*

Według urzędowych wykazów Ces. Biblioteka Publiczna w Petersburgu — pomieszczona wygodnie i wykwiłtnie urządzona w dużym gmachu stojącym u wylotu ulicy Sadowej i placu Alexandryńskiego do Newskiego Prospektu — liczy z końcem 1909 roku: druków (tomów) 1,733.678, map geograficznych 21.434, rycin i fotografii 96.977, rękopisów 36.529, autografów 77.175, dokumentów 5834. — Jest to zatem jeden z największych w Europie księgozbiorów, a na jej wschodzie największy. Imponuje ilością, ale przede wszystkim jakością swych zbiorów. Wśród nich na pierwszym miejscu staje zbiór rękopisów (рукописное отдѣление), stanowiący jedną całość z autografami i dokumentami, a osobną grupę (oddział) w obrębie całej biblioteki. Do roku mniej więcej 1850³⁾, który zamyka jedną, organizacyjną, a otwiera drugą epokę w dziejach CBP., wzrastał zbiór rękopisów nadmiernie wielkimi przyrzułwami, pochodzącymi bądź ze zdobyczy wojennej, bądź z kupna, bądź z konfiskaty. Składały się nań wtedy⁴⁾ następujące zbiory:

I. Biblioteka Załuskich Warszawska, z której wpłynęło wedle ob rachowania⁵⁾ w 1809 roku: 262.000 tomów, 24.573 rycin i 11.000 rękopisów.

II. Zbiór drogocennych rękopisów, utworzony przez Piotra Dubrowskiego, członka ambasady rosyjskiej w Paryżu, podczas wielkiej rewolucji, ze złupionych klasztorów paryskich, a zwłaszcza z St. Ger-

¹⁾ Blumenstok Alfred, Wiadomość o rękopisach prawno-historycznych Biblioteki Cesarskiej w Petersburgu. Kraków 1891.

²⁾ Sitzungsberichte d. Kön. Preuss. Akad. d. Wissensch. 1890. LI. — Bericht d. Prof. A. Brückner über seine... Reise 1889/90.

³⁾ Zasłużony około CBP. baron Modest Korff objął zarząd biblioteki w 1849 r.

⁴⁾ Zob. Путеводитель по Императ. Публичной Библиотекѣ. Спб. 1852. — О CBP. oraz wogóle o bibliotekach rosyjskich por. Иконниковъ, Опытъ русской исторіографіи. Кіевъ 1891 i 1892 tt. I części I i 2.; ogromny, lecz chaotyczny, zbiór informacji o rosyjskich archiwach i bibliotekach, podający obfite wykazy literatury.

⁵⁾ Zob. Olenin, Essai sur un nouvel ordre bibliographique pour la Bibliothèque Impériale de St. Pétersbourg. 1809.

main des Prés, z archiwów Bastylii i z innych źródeł; nabyty przez ces. Alexandra I w 1805 r.

III. Zbiór rękopisów (208 numerów) senatora Frołowa, nabyty w 1817 r.

IV. Rękopisy wschodnie z meczetu w Ardebil, wziętem podczas wojny perskiej 1828 r. przez hr. Suchtelena.

V. Rękopisy wschodnie, zabrane przez hr. Paskiewicza Erywańskiego z fortecy tureckiej Achałcyk, z Erzerum, z różnych miejscowości w Dagestanie, z Adryanopola 1829 r. i t. d., tudzież ofiarowane przez księcia Chozrew-mirzę Mikołajowi I.

VI. Zbiór rękopisów (1300 tt.) i starożytnych druków staro-słowiańskich i rosyjskich, zakupiony od hr. Tołstoja w 1830 r.

VII. Rękopisy i najcenniejsze druki z Akademii Połockiej (jezuickie) 1831 r.

VIII. Część zbiorów Sapiehów, Rzewuskich i Czartoryskich z Puław; około 300 rękopisów.

IX. Część (przeważna) Biblioteki Publicznej (Uniwersyteckiej) Warszawskiej i zbiory Towarzystwa Przyjaciół Nauk (1834 r.); około 2000 rękopisów i 115.000 druków.

X. Zbiory hr. Suchtelena, posła rosyjskiego w Stokholmie, zakupione w 1836 r.

Długi szereg następnych nabytków, którymi wzbogaciła się CBP., a zwłaszcza jej dział rękopisów, wykazuje przedewszystkiem druki i rękopisy, wreszcie zbiory całe (jak Pogodina, Sacharowa, Hilferdinga, Chanykowa, Firkowicza i innych) starosłowiańskie, rosyjskie i wschodnie a w mniejszej znacznie części rękopisy mogące nas bliżej obchodzić, pomijamy je zatem, tembardziej, że wymienione właśnie powyżej początkowe nabytki Biblioteki stanowiły główny zrąb zbioru rękopisów, który około 1840 r. uporządkowano definitywnie i skatalogowano. Podstawa i naczelne zasady urządzenia zbioru rękopisów były gotowe w ustroju Biblioteki Załuskich, rozszerzono tylko i przystosowano jej ramy. Podzielono przedewszystkiem rękopisy na grupy językowe, utworzone więc zostały działy rękopisów łacińskich, greckich, polskich, francuskich, włoskich, hiszpańskich, niemieckich itd. itd. Z rękopisów pisanych w kilku językach, powstał oddział rękopisów różnojęzycznych. Każda z tych grup językowych została podzielona rzeczowo, według treści na działy, które w sygnaturze kodeksów uwidocznia się cyfrą rzymską. Działy te są następujące:

I. Theologia.	IV. Historia.
II. Iurisprudentia.	V. Historia Naturalis.
III. Philosophia.	VI. Medicina.

VII. Physica.	XIV. Poesis.
VIII. Chymia.	XV. Eloquentia.
IX. Mathesis.	XVI. Linguistica.
X. Artes mechanicae.	XVII. Polygraphia.
XI. Artes liberales.	XVIII. Historia litteraria.
XII. Musica.	XIX. Auctores classici ¹⁾ .
XIII. Calligraphia.	

W obrębie każdego z tych działów rzeczowych podzielono znów rękopisy na osobne serye wedle cech zewnętrznych, to jest według formatu i materiału; odróżnia się zatem rękopisy formatu *folio* (F.), formatu *quarto* (Q.), oraz formatu *octavo* (O.), tudzież rękopisy pergaminowe odróżnia się od papierowych dodaniem sigli *vel.*; w każdym wreszcie z tak urządzonych poddziałów numeracya rękopisów rozpoczyna się od jedyńki. Więc na przykład sygnatura *Lat. Q. III. 12.* oznacza rękopis 12-ty formatu in-quarto, wśród papierowych rękopisów filozoficznych łacińskich. Katalogi w formie ksiąg zostały spisane około 1840 r.; drukowanych katalogów CBP. nie posiada, oprócz kilku spisów, wydanych nie przez Bibliotekę, lecz przez obcych uczonych, badających rękopisy petersburskie. Wydane są w ten sposób spisy²⁾ rękopisów francuskich, hiszpańskich, czeskich itd., a katalog rękopisów polskich istnieje w odpisach w kilku naszych bibliotekach³⁾. — Zauważyć tu jednak należy, że katalogi te rękopisów CBP. dużo pozostawiają do życzenia i wyjątkowo tylko zadowolnić mogą słuszną pretensyę badacza; są to raczej wcale pobieżne inwentarze biblioteczne, niż istotne katalogi rękopisów, wszak nawet identyfikacya kodeksów na ich podstawie nie jest łatwa. W interesie nauki życzyłoby należało, aby jak najrychlej systematycznym opracowaniem naukowych katalogów przez odpowiednio przygotowanych uczonych udostępniono wreszcie skarby naukowe CBP.

¹⁾ Tylko w grupie łacińskich rękopisów.

²⁾ Bertrand Gust., Catalogue des manuscrits français de la Bibliothèque de St. Petersbourg. (Revue des Sociétés savantes des départemens. V Série, tome VI. Nov.-Déc. 1873. str. 373—599. Paris 1874).

P. Alvarez de Toledo, Catalogo de los manuscritos espanoles existentes en la Biblioteca Imperial de San Petersburgo. (Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos. VI. 1876. Madrid).

Flajšhans V., Knihy české v knihovnách švedských a ruských. V Praze 1897. (Sbírka pramenův III. 2).

Z rosyjskich opracowań najważniejszym jest dzieło byłego dyrektora CBP. Atanazego Fiodor. Buczkowa, Описание славянских и русских рукописных сборниковъ И. Публичной Библиотеки. Спб. 1878.

³⁾ Znam egzemplarze tego katalogu w Bibliotece Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, w Bibliotece Ordyn. Krasińskich w Warszawie, Jagiellońskiej w Krakowie, Fund. W. hr. Baworowskiego we Lwowie.

Dla badacza rzeczy polskich najważniejsze są działy rękopisów łacińskich, polskich, różnojęzycznych, francuskich i ruskich, tudzież oddział autografów i dokumentów, choć to pewna, że w każdym z innych działów znaleźć można mniej lub więcej ważne i interesujące Polonica, jak zwłaszcza w dziale rękopisów niemieckich, włoskich, a nawet i hiszpańskich. Obok działu rękopisów rusko-słowiańskich najliczniejszym jest dział łaciński, stanowi on mniej więcej czwartą część ogólnej liczby rękopisów. Najwięcej go też i najczęściej, choć wcale niedostatecznie, badano, na długie jeszcze lata będzie on prawdziwą kopalnią dla uczonych całego świata¹⁾.

*

*

*

Zamykając na tem ogólne wstępne uwagi, podajemy wykaz badanych przez nas rękopisów wedle czasu, w którym powstały. I tak: z XIV wieku opisałem ośmnaście rękopisów (pod Nrami: 1, 3—5, 6, 11, 13—15, 17, 18, 35, 37, 94, 177, 203, 397, 461); — siedem z XIV—XV wieku (Nra: 2, 10, 12, 38, 70, 229, 250); — sześćdziesiąt ośm z XV w. (Nra: 7, 9, 16, 19—29, 36, 40—48, 58, 61, 66, 77, 79, 81, 84, 91, 93, 95, 90, 104, 115, 117, 123, 175, 176, 179, 180, 182, 184, 185, 187, 196, 199, 200, 201, 218, 230, 234—237, 245, 251, 254, 260, 261, 373, 424, 462—465); — trzy z XV—XVI w. (Nra: 8, 52, 92); — jeden z XV—XVII w. (Nr. 380); — dziewięćdziesiąt dwa z XVI w. (Nra: 39, 49, 53, 63, 72, 73, 75, 80, 85, 87, 90, 98, 100, 105, 110—112, 131, 135—163, 166, 169, 171, 190, 191, 197, 202, 212, 220, 225, 228, 231—233, 238, 241, 244, 248, 253, 256, 257, 269, 274, 290, 301, 304, 309, 310, 328, 336, 337, 344, 346, 369, 382, 384, 385, 387, 389, 391, 399, 416, 417, 428, 446, 483); — czternaście z XVI—XVII w. (Nra: 54, 74, 76, 222, 247, 326, 334, 355, 377, 388, 395, 426, 474, 490); — sześć z XVI—XVIII w. (Nra: 329, 330, 362, 372, 475, 476); — sto trzydzieści trzy z XVII w. (Nra: 31,

¹⁾ Stosunkowo najobfitsza literatura działu łacińskiego odnosi się do rękopisów pochodzących ze zbioru P. Dubrowskiego. I nic dziwnego, są to bowiem najstarsze i najcenniejsze kodeksy historycznej wagi; opisywali je Mabillon w *De re diplomatica*, autorowie *Nouveau traité de diplomatique*, wreszcie Montfaucon w *Bibliotheca bibliothecarum*, tom II, 1123—1143. Mają one wielką wartość paleograficzną; duża ich ilość należała początkowo do klasztoru Corbie w Pikardyi i stamtąd dostały się do opactwa w St. Germain-des-Prés. Zob. Delisle, *Le Cabinet des manuscrits* II, str. 53 sqq. i tam wykaz literatury o zbiorze Dubrowskiego. Uczeni Lappenberg i Arndt badali manuskrypty łacińskie CBP., a pisali o nich (pobieżnie) Gillert w *Neues Archiv. d. Ges. f. ältere deutsche Geschichtskunde* Bd. V i VI. Hannover 1879 i 1881. (razem 50 rękopisów), jeszcze pobieżniej Edward Murralt (autor katalogu teologicznych rękopisów) w *Archiv Pertz* t. XI. p. 791—804. Hannover 1858; te wreszcie, które się po 1852 r. dostały do Ermitażu, razem 140 przepięknych kodeksów, wymienił Gille w *Le Musée de l'Ermitage Impérial*. St. Petersburg 1860.

50, 51, 56, 57, 64, 67—69, 78, 82, 88, 96, 101, 102, 106, 107, 113, 114, 116, 118, 121, 125, 127, 128, 130, 133, 169, 170, 181, 183, 186, 188, 204, 209, 216, 219, 223, 240, 243, 249, 255, 258, 263, 265, 267, 268, 270—272, 276, 278—284, 287, 292, 293, 298—300, 302, 303, 305—308, 318, 332, 333, 335, 339—343, 347—349, 351—354, 356, 357, 360, 364—368, 371, 378, 381, 383, 386, 390, 392, 396, 398, 400, 411—413, 418—423, 429, 433, 441, 443, 445, 448, 450, 451, 453, 455—459, 466, 467, 473, 477, 488, 489); — trzynaście z XVII—XVIII w. (Nra: 30, 32, 99, 172, 242, 246, 285, 345, 350, 374, 408—410); — sto osiem z XVIII w. (Nra: 33, 34, 55, 59, 60, 62, 65, 71, 83, 86, 89, 103, 108, 109, 119, 120, 122, 124, 126, 129, 134, 164, 165, 167, 173, 178, 189, 192—194, 205—208, 211, 213, 214, 217, 221, 224, 226, 227, 239, 252, 259, 262, 264, 266, 275, 277, 286, 288, 289, 291, 294—297, 311, 313, 322, 323, 325, 327, 331, 338, 358, 359, 363, 370, 375, 379, 393, 394, 401—407, 414, 415, 425, 427, 430—432, 435—437, 440, 442, 444, 449, 452, 454, 460, 468, 469, 472, 478—482, 486, 491); — dwadzieścia sześć z XIX w. (Nra: 132, 174, 195, 198, 210, 215, 273, 312, 314—317, 319—321, 324, 361, 376, 434, 438, 439, 447, 470, 484, 485, 487).

*

*

*

Dodatkowo do prac moich w CBP. przeglądałem rękopisy także i w innych bibliotekach petersburskich, zwłaszcza w Bibliotece Głównego Sztabu oraz w Bibliotece rzymsko-katolickiej Akademii Duchownej. Pierwsza z nich posiada dość obfity zbiór rękopisów, pochodzący przeważnie z darów i łupów wojennych. Tu mianowicie dostała się znaczna ilość rękopisów ze złupionej dwukrotnie w 1831 roku biblioteki XX. Czartoryskich w Puławach. Znaleźliśmy tu ośmnaście nieznanych tomów Tek Naruszewicza, dwadzieścia trzy tomy nieznanego opisu statystycznego parafij polskich, szereg dyaryuszów sejmowych, a wśród nich nieznanym dotychczas dyaryusz sejmowy 1590/1, oraz odmienną od znanych redakcją dyaryusza sejmowego z 1548 r. itd. itd. Nie wszystkie rękopisy, będące w tej Bibliotece, a wykazane drukowanym inwentarzem, były mi wówczas dostępne, temu tylko przypisać należy, że nie wyczerpałem wszystkich materiałów rękopiśmiennych Biblioteki Głównego Sztabu, odnoszących się do spraw i rzeczy polskich.

Biblioteka rzymsko-katolickiej Akademii Duchownej posiada nieznaczną tylko ilość rękopisów, z których najciekawsze wynotowałem. Cenny wśród nich jest rękopis dzieł Jerzego z Trapezuntu i jego przekładów ze św. Bazylego i Cyryla Alexandryjskiego, piękny kodeks, który był własnością humanisty Jana Sylwiusza Amata, profesora prawa na krakowskim Uniwersytecie w pierwszych latach XVI wieku;

cenny również kodeks Arnolda de Venrade, kanonika warmińskiego. Rękopisy tego zbioru nie były jeszcze uporządkowane, nie miały sygnatur; wobec niewielkiej jednak ich ilości i szczegółowych moich opisów identyfikacja ich nie będzie rzeczą trudną.

Różnorodność badanego materiału, jego bogactwo i różnorodność nie pozwalają wymienić choćby w przybliżeniu obfitej treści. Wystarczy tu wskazać tylko na ważniejsze pozycje w umieszczonym poniżej »Przełglądzie treści«, jako to na Akty i dokumenty, Akty (Teki Naruszewicza), Acta Tomiciana, Akty i pisma z czasów bezkrólewia, Korespondencye, Kroniki, relacye, pamiętniki, Literatura polityczna, Literatura i Pomniki prawa polskiego i kanonicznego, Prawo, Sądownictwo, Sejmy w Polsce, Wojna i Wojsko i t. d., aby zdać sobie sprawę z rodzaju i ilości nowo wykazanego materiału. Przegląd ten został ułożony alfabetycznie w formie indeksu rzeczowego.

W końcu słów kilka o samych opisach. Każdy kodeks, który miałem w ręku, opisałem pod osobnym numerem, podając naprzód jego sygnaturę biblioteczną, dalej jego cechy zewnętrzne, t. j. materiał, na którym był pisany, wiek, format w milimetrach, ilość kart lub stron, ilość rąk piszących, oprawę i t. d. Następuje krótki opis i charakterystyka, oraz — o ile potrzeby i możliwości — dokładne wyszczególnienie treści, przyczem odrębne części, stanowiące jakąś całość, grupuję osobno, odznaczając je literami tłustymi. Po uwagach, odnoszących się do całego rękopisu lub do jego części, w rubryce „*Hist.*“ podaję najważniejsze dane do dziejów kodeksu, a pod „*Liter.*“ godne zaznaczenia wzmianki lub opisy manuskryptu w dostępnych mi opracowaniach. Poza tem, pod Nr. »136—167 Acta Tomiciana« omówione zostały obszerniej na str. 109—140 liczne kodeksy Tomicyanów, znajdujące się w CBP., — dalej pod Nr. »319—321. A, B i C.« podaliśmy wzmianki z katalogu o 44 kodeksach, zawierających kopie korespondencyi (A) Chodkiewiczów, (B) Radziwiłłów i (C) Sapiechów; — pod Nr. 324. także wzmianki o 21 tomach protokołów, raportów i t. p. pism z czasów kuratorji wileńskiej Xcia Adama Czartoryskiego; — wreszcie pod Nrem 471 (1—337) »Wyjātki i Zapiski z katalogu Zbioru Autografów i Dokumentów«. Odpowiednio do tych oznaczeń cytowane sāj rękopisy (lub ich części) w obu indeksach, t. j. w następującym zaraz »Przełglądzie treści«, oraz w umieszczonym na końcu tomu Spisie nazwisk.

W książce większych rozmiarów, powstałej w podobnych jak ta warunkach, zdala od opracowywanego przedmiotu, opartej na zapiskach w zbyt krótkim czasie robionych, niepodobna uniknąć przykrych nieraz omyłek i błędów druku. Te, którem dostrzegł, uwidocznilem w »Erratach« na str. 407; poprawić należy je przed korzystaniem z książki.

PRZEGLĄD TREŚCI.

Acta Pilati 16e.

Akty i dokumenty odnoszące się do XII i XIII wieku: 30*l*; 32*d*; 70*a*; 124; 380*i*, *x*; 471 (203, 206).

— odnosz. się do XIV wieku: 11; 15; 30*l*; 32*d*; 70*a*, *d*, *e*, *f*, *g*; 115; 373; 424; 471 (203, 204, 206).

— odnosz. się do XV wieku: 11; 21*b*; 25*c*; 32*d*; 43*h*; 69*a*; 79; 85*a*; 92*a*, *f*; 93*f*; 115; 123; 134; [173*a*; 174; 229*g*; 230*a*; 235*c*; 380; 385*b*; 388*a*; 424; 465*b*; 471 (203—206).

— odnosz. się do XVI wieku: 53*i*; 69*a*; 72*c*, *d*, *e*, *f*; 96*f*; 100; 105; 111; 125; 128; 129; 131; 135; 136—168; 172; 174; 198; 232; 243; 285; 290; 294; 295; 297; 301; 303*a*, *b*, *c*; 304; 306; 308; 319—321*A*, *B*, *C*; 319; 320; 322; 326; 327; 329; 330; 337; 353; 362; 364; 365; 369; 370; 372; 376—378; 380; 382—388; 391*d—f*, *k*, *n—u*, *x*; 416; 417; 426; 447; 460; 471 (158, 203, 205, 206, 219, 222—252, 272); 474*a*; 475; 476*a*; 483; 490.

— odnosz. się do XVII wieku: 59; 60*c*; 69*b*; 103; 169; 173*b*; 271; 286—288; 291; 292; 294; 298; 299; 302; 303; 305—307; 313; 315; 316; 319—321*A*, *B*, *C*; 319; 320*d*; 321; 322; 326; 329; 330; 333; 353; 355—357; 362—365; 367; 370; 376—378; 380*n*; 381; 383; 388; 393; 412; 415; 418—423; 426; 429; 433; 453; 460; 471 (169, 172, 177, 203, 205, 206, 215—217, 220—252, 275); 473; 474*b*; 475; 476*b*, *c*; 489; 490.

— odnosz. się do XVIII wieku: 126; 313; 316*h*; 322; 330; 362; 363; 370; 393; 427; 432; 435; 460; 471 (67, 157, 159, 171, 178, 182, 185, 186, 196, 203, 206, 210—212, 253, 255, 268, 270, 271, 273, 274, 276, 277, 280, 284, 286, 295, 296, 309, 310, 313, 314, 315, 323, 328); 472; 476*d*; 479; 486; 491.

— odnosz. się do XIX wieku: 439; 471 (199, 210, 211, 254, 256, 261—266, 278, 279, 297); 484; 485; 487.

Akty [Teki Naruszewicza] 425.

Akty Tomickiego [Acta Tomiciana] 34; 72*d*; 128; 136—167; 272*i*; 365; 382*g*; 383*k*; 386.

Akty dyplomatyczne, poselstwa, oracye, negocyacye dyplomatyczne: 72*e*; 100*b*; 103; 120; 125*l*; 129; 131; 134; 136—167; 172; 219*c*; 243*a—c*; 246*b*; 271; 288; 294*a*; 304*g*; 322; 326*b, e*; 327; 329*f*; 355; 363*h*; 365; 373; 374*a*; 380*e, u, x, y*; 381; 382*e*; 384; 387*c*; 391*d, e, k*; 393*c*; 416; 418*b, g, k*; 419*g*; 435; 447; 475; 479; 484—487.

Akty sejmowe *zob.* Sejmy w Polsce.

Akty i pisma z czasów bezkrólewia 1572/3 roku: 105; 290; 329*a*; 330*m*; 355*f*; 364*b, c*; 369*c—f*; 380*k, z*; 382*f*.

— z 1575/6 r.: 294*d*; 329*b*; 369*g, h*; 382*f*; 383*g*.

— z 1587 r.: 100*c*; 329*d*; 426*d, i*.

— z 1632 r.: 298; 380*u*.

— z 1669 r.: 429.

— z 1733 r.: 363*d*.

— z 1764 r.: 330*h*.

Alphabetum narrationum 245*e*.

Antidotarium 200*a*.

Architektura 467.

Aryanie 49; 96*c*; 356; 391*s*; 395. — *zob.* Dyssydenci, Literatura religijno-polemiczna, Reformacja itd.

Astrologia, astronomia 234*a*; 248*d*; 258; 389.

Autorowie klasycyjni, rzymscy i greccy 220*b, d*; 225; 232*e*; 238; 253; 260.

Barlaam et Josaphat (liber, vita), 265*a*; 465*a*.

Belial (liber, Jacobi de Theramo) 43*c*; 61*a*.

Benedyktyni w Polsce 38; 67.

Bezkrólewia *zob.* Akty i pisma z czasów bezkrólewia.

Biblia (całość i części) 1; 4; 6; 48*a*; 229*i*; 250*e*; 463.

Biblioteka: Benedyktynów w Lubinie 38; 97.

— — Świątokrzyska na Łysej Górze 28; 37; 42; 45; 48; 251.

— — w Sieciechowie 17; 26; 40; 47; 253.

— — w Tyńcu 67.

— Bernardynów w Radomiu 170.

— Bożogrobców w Miechowie 3; 11; 13; 14; 15; 18; 19; 21; 27; 70; 235.

— Branickich w Suchej 136—167 (Acta Tomiciana).

— Cystersów w Koprzywnicy 10; 12; 20; 32; 43; 93; 197; 201; 218; 230.

— Cystersów w Łądzie 203.

— — w Wąchocku 30.

— Czackiego Tadeusza w Porycku 2; 5; 7; 39; 49; 79; 200; 326; 373; 401—416; 425; 426; 440; 448; 454; 456—458.

— Czarnckiego Zygmunta w Rusku 136—167 (Acta Tomiciana).

— Czartoryskich w Puławach [Krakowie] 1; 2; 5; 7; 39; 49; 79; 124; 136—167 (Acta Tomiciana); 165; 200; 273; 314—316; 319—321; 324;

326; 373; 375; 401—416; 425; 426; 428—430; 435; 440; 447; 448; 454;
456—458; 460.

Biblioteka Dubrowskiego P. 257; 260; 331.

- Działyńskich *zob.* Zamoyskich w Kórniku.
- Jagiellońska w Krakowie 136—167 (Acta Tomiciana); 137—153.
- Jezuitów w Krakowie 49.
- — w Poznaniu 96.
- — w Sandomierzu 1.
- Kamedułów w Bielanych pod Krakowem 308; 389.
- — w Bienieszewie 87.
- Karnkowskiego Stanisława, prymasa 136—167 (Acta Tomiciana).
- Kmitów w Wiśniczu 306a.
- ordyn. Krasińskich w Warszawie 136—167 (Acta Tomiciana).
- Macieja Korwina, króla węgierskiego 9.
- Missyonarzy w Łowiczu 282.
- — w Warszawie 199.
- Ogińskiego Tadeusza 323.
- Opalińskiego Andrzeja 136—167 (Acta Tomiciana).
- Ossolińskich we Lwowie 136—167 (Acta Tomiciana); 164.
- Paryska Narodowa (Bibl. Royale) 134.
- Paulinów na Skałce w Krakowie 5.
- Podoskiego Gabryela, prymasa 122.
- Premonstratensów (Norbertanów) w Witowie 55; 236.
- Raczyńskich w Rogalinie 136—167 (Acta Tomiciana).
- Radziwiłłów w Nieświeżu 136—167 (Acta Tomiciana); 194; 285;
286; 292; 294; 295; 301; 302; 314; 319—321; 372; 374.
- Sapiehów archiwum w Dereczynie 319—321.
- Sapiehy Jana Fryderyka kancl. 86.
- — Józefa Stanisława 335.
- — Kazimierza Lwa 136—167 (Acta Tomiciana).
- Szanieckiego Michała w Nawrze 161.
- Sobieskich w Żółkwi 121; 172; 228; 384.
- Szpitalników s. Spirit. de Saxia w Krakowie 39.
- Tarnowskich w Dzikowie 1; 198.
- Tołstoja Dymitra 390.
- Uniwersytetu w Upsali 221.
- Główna Uniwersytecka Warszawska 3; 9—30; 32; 36—38; 40—45;
47; 48; 52; 56; 70; 87; 93; 94; 197; 201; 215; 218; 230; 235—237;
250; 251; 253; 254; 283; 311—313; 317; 319—321.
- Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie 4; 56; 73; 77; 81; 86;
97; 110; 119; 122; 162; 171; 190; 191; 195; 198; 205; 210; 213; 215;
217; 243; 273; 319—321; 322; 327; 361; 376; 394; 432; 436.
- Wikaryuszów w Wiślicy 29; 35; 36; 254.
- Wiśniowieckich 130; 181.
- Wolskiego Mikołaja marsz. nadw. 308.

Biblioteka Rhedigeriana Wrocławska 107.

- Załuskich w Warszawie 6; 8; 33; 34; 46; 50; 51; 53; 54; 57—59; 63—66; 68; 69; 71; 72; 74—76; 80; 82—85; 88—92; 95; 96; 98—100; 103—108; 111—113; 115; 116; 118; 120; 121; 123; 126—130; 133; 136—167 (Acta Tomiciana); 136—161; 163—168; 170; 172; 175—181; 183; 184; 186—189; 192—194; 196; 199; 202; 204; 206; 207; 209; 211; 212; 214; 216; 219—223; 225—228; 232—234; 239; 240; 242; 244—249; 252; 255; 256; 258; 259; 261—272; 274—282; 284; 287—290; 292—296; 298—310; 318; 323; 328; 330; 332—344; 346—360; 363—365; 367—372; 374; 377—385; 388; 389; 391—393; 397; 400.

- Zamoyskich w Kórniku 136—167 (Acta Tomiciana).

Biografie: Alexandra VII papieża 403g.

- Filipa I ks. pomorskiego 108.
- Gamrata Piotra 161.
- Innocentego XII papieża 403h.
- Orzechowskiego Stanisława 383b.
- Radziejowskiego Michała kard. 370d.
- Radziwiłła Mikoł. Krzysztofa Sierotki 133.
- Staszica Stanisława 361.
- Syxtusa V papieża 401.
- Tomickiego Piotra 144; 161.

Boga Rodzica 96c.

Bracia Czescy 222.

Brewiarz *zob.* Missale.

Ceremoniał, obchody: 308; 327; 382g; 415i, k.

Chronologia 114.

Cła i podatki 86; 306f; 368; 378; 380l.

Colloquium charitativum z 1645 r.: 169.

Conclavia papieżów: 404—406; 408—411; 412c; 448—450; 457.

Concordantiae 200c.

Contributiones ecclesiarum 80.

Cystersi (akty i dokumenty do ich dziejów, statuta i przywileje): 30; 32; 43; 78; 197; 471 (206).

Czechy 373.

Decisiones Rotae 12b; 28b.

Denarius S. Petri 16f.

Dictionaria (słowniczki) 41h, i; 47g; 235d.

Dictionarium *zob.* Concordantiae.

Dominikanie 178.

Dramata i intermedya 348; 349.

Dyaryusze sejmowe *zob.* Sejmy w Polsce.

Dyssydenci (kalwinizm, protestantyzm itd.) 96c; 169; 231c; 290a; 294e; 306e; 364; 391; 395; 426g, s; 471 (158, 335).

- Dziesięciny 81; 85*a*; 93*e*; 96*b*; 391*r*; 395*e*; 420*a*; 426*q*.
- Elekcyja królów polskich 288*d*; 353*c*: 426*b*.
- Encyklopedye itp., loci communes: 252; 259; 341; 358.
- Epistola Iohannis principis Indie regionis 42*g*.
- Epitafia i epitalamia *zob.* Panegiryki.
- Evangelium Nicodemi (polskie) 261*c*.
- Exorbitancye, gravamina 330*r*; 353*i*; 364*a, b*; 369*f*; 426*q*.
- Formularze listów i aktów prawnych 41*k*; 70; 71; 72*a, b*; 82; 83; 85*b*; 88; 111; 229*h*; 237; 248*e*; 257*d*; 308*e*; 367; 380*b*.
- Franciszkanie 464.
- Francya, dzieje i rzeczy 471 (1—61, 68—95, 97—114, 118, 120—123, 139, 143).
- Genealogiczne materyały Cieleckich hbu Zaremby 69*d*. — Nietyxów 90*b*. — Orsinich 403*i*. — Piastów 97*a, d, g*. — Pomorskich książąt 97*g*. — Sobieskich 332. — Załuskich 471 (330).
- Geometrya 389*a*.
- Gesta Romanorum 42*e*; 45*l*; 254*a*.
- Glosy i teksty polskie 16*e, i*; 17; 35; 41*g, h, i*; 42*c*; 45*a, n*; 47*f, g*; 48; 84*b*; 200*a, h*; 250*e*; 254*k*.
- — czeskie 260; 463.
- — niemieckie 35*c*; 200*a*; 465*k*.
- Górnictwo 372.
- Gospodarstwo wiejskie, traktaty, listy, zapiski 235*a, b, d*; 304*a*; 306*n*; 343; 391*a*.
- Gramatyczne pisma, elegantiores litterae, epistolografia 220*c*: 225; 248; 257; 352; 390.
- Granice Korony i Litwy 285; 295; 297; 322.
- Gravamina *zob.* Exorbitancye.
- Handel w Polsce 368; 378.
- Herbarze, herby, heraldyczne dzieła, spisy szlachty 118; 192; 289; 292*c*; 304*e*; 310; 321; 371; 375.
- Historia Trium regum 42*n*: 261*b* (po polsku).
- Historia Troiana Guidonis de Columna 117; 175; 196*c*.
- Hiszpania 400; 403*c*; 415; 448; 452; 454.
- Hołdy 308*e*.
- Homilie *zob.* Kazania.
- Husyci 41*d*; 44*a*; 79; 115; 123.
- Hymny, kancynały, nuty, muzyka kościelna 47*c, e*; 96*c*; 240*a*; 250*d*; 466.
- Jezuici, Jesuitica 31; 50; 118; 133; 188; 192; 216; 268; 383*f*; 467; 468.
- Inicyały, miniatury i rysunki 1; 2; 4; 8; 9; 16; 26; 38*b*; 39; 52; 77; 179; 230; 235; 274; 394; 462; 463; 464; 471 (205).

Inflanty, inflanckie sprawy 72*c*; 310; 313*g*; 337; 353*g*, *i*; 362; 363*h*; 376; 382*e*; 385; 387; 416; 417; 471 (150, 207, 298, 329).

Instrukcyje sejmowe *zob.* Sejmy w Polsce.

Intermedya *zob.* Dramata i intermedya.

Inwentarze Archiwum Koron. i Skarbu 166; 170.

- zamków i miejscowości: Smoleńsk 292*b*; Grazawa i Łaszew 329*n*.
- i spisy dóbr, dochodów i przywilejów etc. archidyakonatu uniejowskiego 380*g*.
- Benedyktynów w Tyńcu 67.
- dyecezyi lwowskiej ruskiej 388*a*, *b*.
- — plockiej 63.
- katedry krakowskiej 380*s*.
- dochodów kościelnych w wdztwie krakowskiem 441.

Kalendarz gregoryański 74*b*; 346.

Kalendarze średniowieczne 38*a*; 93; 104.

Kalimachowe Rady 96*e*; 306*a*: 354*b* 369*g*; 378.

Kalwiniści *zob.* Dyssydenci.

Kanoniczne prawo *zob.* Decisiones, Literatura, Pomniki, Sobory, Synody itd.

Kapituła krakowska 380.

Kardynałowie, ich godność, przywileje etc. 406*b*, *e*; 408—411; 414; 415; 449; 457.

Kartuzi 466.

Katalogi bibliotek 107.

- biskupów polskich 46*f*; 97*a*; 108; 374*b*; 383*a*, *c*, *d*.

Kazania, Homilie, Postilla, Sermones itd. 3*d*; 5; 9, 10; 13—15; 16*i*; 17*a*, *b*; 18; 19; 21—23; 25*a*, *c*; 27*a*: 29; 35*c*; 39*b*; 41*g*; 42*c*; 47*f*; 52; 79; 250*f*; 465*h*.

- polskie, zastosowania 264; 370*f*.

Kompendya praw, promptuarium statutorum 57*a*, *b*; 281.

Konfederacya Barska 427.

Konstytucya 3go Maja 479*b*, *e*.

Konstytucye *zob.* Sejmy w Polsce.

Korespondencya, zbiory listów: Albrechta ks. pruskiego 447.

- Bacciarellego Marcelego 471 (309, 310); 480; 481; 482; 491.
- Branickiego Jana Klemensa 471 (182).
- Cellaryusza Krzysztofa 471 (142).
- Chodkiewiczów 319—321*A* 1—8; 319; 471 (222—228).
- Czartoryskich 471 (255, 263, 273, 276, 278).
- Dąbrowskiego Jana Henryka 471 (210).
- Dantyszka Jana 147; 221; 447.
- Dorohostayskich 490*e*.
- Dzieduszyckiego Antoniego 479.
- Dzierzgowskiego Mikołaja 111.
- Eneasza Sylwiusza i Kaspra Schlicka 218.

- Korespondencya Erazma z Roterdamu 144.
- Grabowskiego Ambrożego 471 (297).
 - Hechthaus Piotra 471 (315).
 - Jabłonowskiego Stanisława 486*b*.
 - Jana Kazimierza 420.
 - Jana III i Sobieskich 471 (216, 217).
 - Janockiego Jana Dan. 471 (314).
 - Kamsetzera Jana 480.
 - Kilowskiego Stanisława 232.
 - Kisków 419.
 - Kochańskiego Adama Ad. 477; 488.
 - Krzyckiego Andrzeja 226.
 - La Croze Mathurin Veyssièrè 471 (143).
 - Leibniza G. W. 478.
 - Leszczyńskich 471 (284).
 - Małachowskich Jana Nep. i Stan. 432; 471 (268); 486.
 - Mostowskiego Tadeusza 486*b*.
 - Ogińskiego Tadeusza 323.
 - Ościków 490*b*.
 - Ossolińskiego Józ. Max. 471 (297).
 - Pastoryusza Joachima 246.
 - Piegłowskiego 486*c*.
 - Przybylskiego Jacka Idziego 471 (211).
 - Radziwiłłów 319—321 *B* 9—36; 320; 321; 372; 374; 416—418; 420; 422; 423; 471 (219, 232—252, 275, 277); 473; 475; 483.
 - Rivaut Michel 471 (313).
 - Rudnickiego Szymona bisk. 471 (215).
 - Sanguszków 471 (230).
 - Sapiehów 319—321 *C* 37—44; 321; 471 (177, 178, 221, 230, 231, 274, 276, 295).
 - Sienkiewicza Karola 471 (278).
 - Stanisława I i Leszczyńskich 471 (284).
 - Stanisława Augusta 471 (212).
 - Tomickiego Piotra 136—147.
 - Władysława IV króla 419; 471 (220).
 - Wołowiczów 473.
 - Woynów 490*c*.
 - Załuskich 471 (171, 185, 186, 196, 270, 271, 280, 286, 313, 314, 323).
 - Zawiszów 490*d*.
 - Zygmunta I i Zygmunta Augusta 168.
 - Zygmunta Augusta 416; 471 (219).
 - Zygmunta III króla 417; 418; 471 (177, 215).
- Kościół wschodni, dyzunci 471 (260).
- Kozacy, 316*f*; 326*g*; 333*d, e*; 355*a, h, k*; 476*b, c*.

Kroniki, relacje, pamiętniki itp. pomniki historyczne polskie *średniowieczne*
3*b*, *c*; 36; 46*f*; 79*d*; 97; 104; 108; 179; 180; 195; 196*d*; 236*a*; 254*c*, *d*, *i*;
383*a*, *d*.

— *nowszych czasów*: 33; 34; 97; 99; 101; 102; 104; 106; 108; 130; 179;
180; 181; 183; 186; 188; 189; 193—195; 196*d*; 228; 231*a*; 232*d*; 246;
254*c*; 282; 284; 293; 300; 307*a*; 309; 317; 328; 331; 334; 335; 338—
340; 355*a*; 379*b*; 385*a*; 387*d*; 392; 399; 400; 428—431; 437; 438;
442—446.

— *obce* 6; 46*l*, *n*; 132; 176; 178; 182; 184; 185; 187; 231*b*; 401—406;
408—411; 413—415; 448—451; 454*b*; 455; 456; 458; 459.

Krzyżacy 29*a*, *b*; 36; 101; 115; 196*d*; 251*b*; 373; 397; 445*c*, *d*.

Kuchnia 360.

Kurlandia 370*e*; 376; 387*c*; 391*d*; 416*k*; 442; 471 (68, 137, 150, 298).

Kurpiowie 65*b*.

Lauda sejmikowe *zob.* Sejmy w Polsce.

Legendy i żywoty świętych 3*b*; 23; 27*b*; 250*e*, *f*; 263; 265; 462*e*.

Liber septem sigillorum 37*a*.

Listy *zob.* Korespondencja.

Literatura polityczna, pisma histor. prawne: 29*a*, *b*; 79; 96*a*, *e*; 98*b*; 100*c*;
125*n*; 127; 151—153; 188*b*; 231*c*; 241*b*; 251*b*; 266; 268; 288*d*, *e*;
294*d*, *e*; 303*f*; 305; 306*a*, *b*, *p*; 313*d*, *f*; 326*c*, *i*; 351; 354*a*, *b*; 355*b*, *f*, *i*;
363*f*; 364*b*; 369*f*, *g*; 380*k*, *v*, *z*; 382*f*, *g*; 395*a*, *b*; 419*h*; 426*b*, *c*, *d*, *g*;
434; 448; 449; 454*a*, *c*.

Literatura prawa polskiego, układy statutów itp. 57*a*, *b*, *c*, *e*; 68; 87; 341.

— — kanonicznego, summy, glossy, traktaty itd. 12; 16*d*, *e*, *f*, *h*;
20*a*, *i*; 25*b*, *d*; 26*a*, *c*, *e*; 35*d*; 43; 45*d*, *e*, *f*, *h*, *k*; 46*m*; 53; 58*k*; 60*a*, *b*;
61*b*; 66*g*, *h*; 77*b*, *c*, *e*, *f*, *g*; 79*k*, *o*; 93*a*—*d*; 249*a*; 250*a*; 251*b*—*d*, *f*—*h*.

— teologiczna *zob.* Traktaty teologiczne.

— religijna, polemiczna, akty i listy itp. 49; 50; 135; 247; 377; 391*c*,
f, *g*, *m*, *s*, *w*, *y*; 395.

Łucka dyecezya 366; 420*a*.

Ludność włościańska 329*w*, *y*.

Lustracje królewskorzyn, spisy i opisy 53*b*; 122; 294*f*; 301; 329*u*.

Marchoń 196*e*.

Marszałkowska władza 308*d*; 418*c*; 419*k*.

Martyrologia 38*a*.

Medyczne traktaty, recepty itd. 41*i*; 45*b*, *c*; 199—204; 235*e*; 254*k*; 342; 343;
360; 428*g*.

Mennicze sprawy 445*b*.

Metryka Koronna i Litewska 64; 113; 174; 272; 285; 295; 297; 325; 388*a*;
474*b*.

Miasta (>desideria miast<) 363*c*.

Miejscowości: Brześć litewski 471 (127). — Buczyna (bitwa) 336. — Grażawa 329*n*. — Grudziądz 330*i*. — Kamieniec podolski 330*h*. — Kraków 383*i*; 394. — Krzemieniec 471 (134). — Łaszew 329*n*. — Leszniów 471 (134). — Lida 471 (127). — Lubieszów (bitwa) 336. — Łuck 471 (127). — Lwów 329*t*; 471 (206). — Mińsk 471 (130). — Mozyr 471 (130). — Mściśław 471 (131). — Nieśwież 471 (130). — Nowogródek 471 (126). — Orsza 471 (131). — Pińsk 421*a*. — Połock 471 (132). — Ryga 442. — Rzeczycza 471 (130). — Sieradz 471 (134). — Słonim 471 (127). — Smoleńsk 292*b*. — Troki 471 (134). — Warszawa 383*k*. — Wilno 471 (128). — Witebsk 471 (132). — Włodzimierz wołyński 471 (134). — Wołkowyski 471 (127).

Miniatury *zob.* Inicjały i miniatury.

Missale, Breviarium, 2; 8; 16*b*; 36; 464.

Mołdawia 125*g*; 284. — (*zob.* także Wołoszczyzna).

Morawia 49*a*.

Moskwa, Moskiewskie Wielkie księstwo 287; 355; 382*e*; 416.

Mowy okolicznościowe *zob.* Panegiryki.

— sejmowe *zob.* Sejmy w Polsce.

Muzyka *zob.* Hymny, kancjonały.

Nazwiska 306*g*; 391*l*.

Nekrologi (libri mortuorum) 38*c*; 47*a*.

Obchody *zob.* Ceremoniał.

Ojcowie kościoła 48*a*; 84*a*; 220*b*; 395*d*; 462; 465*c*, *d*.

Ordynacya Ostrogska 322; 323.

Ormianie 53*h*; 113; 132.

Ostroroga Monumentum 151.

Pamiętniki *zob.* Kroniki.

Pamiętniki Janczara 300; 328.

Panegiryki, epitafia i epitalamia, inskrypcye, mowy okolicznościowe 225; 240; 242; 243; 257*d*; 271; 306*c*; 350*b*; 353*l*; 354; 355*e*; 356*a*, *c*, *d*; 379*c*,

Paszkwile *zob.* Satyry.

Pedagogiczne pisma i materiały 223; 395*c*.

Penitencyarze (libri poenitentiarum) 16*d*; 17*b*; 26*a*, *c*, *e*; 35*d*; 53; 245*b*, *c*, *d*.

Physiologus 58*g*; 250*f*.

Podatki *zob.* Cła i podatki.

Podróże 112; 177; 223; 255; 283; 318; 336; 393*c*; 430; 438.

Poezya łacińska 97*h*; 125*k*; 136—167 Acta Tomiciania; 205—217; 225—228; 233; 237; 240; 243*f*; 247; 253; 389*e*; 391*h*.

— polska 164; 211; 225*p*; 243*g*; 287; 299*a*, *g*, *k*; 306*h*, *m*, *o*; 333*e*, *f*, *g*, *i*; 336; 350; 356*b*, *e*; 359; 363*e*; 382*f*; 391*a*, *b*, *i*, *l*; 392; 428*h*; 470.

Pogrzeby królewskie etc. 308*a*, *b*, *c*, *l*; 382*g*; 387*c*.

Pomniki literatury średniowiecznej 42; 43*c*; 45*l*; 46*b*; 84*g*; 218; 245*e*; 250*f*; 253; 254.

- Pomniki prawa polskiego, statuta polskie: 46e, 58a—d, f; 61c; 66f, i, k, l, n; 68; 81; 85a; 90c; 388d.
- prawa kanonicznego: 12b; 16c; 20g, k, l; 26d; 28b, c, d; 35a; 41e, f; 42; 43; 44b; 45e, f, h, k, n; 54; 65a; 74a; 77a, d; 79m, r; 94; 95. (zob. także Synody w Polsce).
- Pomorze, pomorskie sprawy i dzieje 108; 109; 387c.
- Popisy i spisy wojska 289; 292c; 296; 310; 326d; 471 (183).
- Postilla zob. Kazania.
- Powieści polskie (po polsku) 261; 393a, b.
- Prawo rzymskie 229f; 251b; 269b.
- magdeburskie w Polsce 66a—e; 90c; 269a, c.
- mazowieckie 66m; 75; 90a.
- ormiańskie 113.
- wojskowe 337a, b; 345a.
- Praxis forensis zob. Formularze prawne.
- Premonstratensi (Norbertanie) w Polsce 55.
- Proces duchowny pokutującego grzesznika 379c.
- Procesy kryminalne 407; 468.
- Proroctwa: s. Brigittae 465k. — s. Hildegardis Speculum futuror. temporum 465f.
- Protestanci zob. Dyssydenci.
- Pruskie miasta (Elbląg, Gdańsk, Toruń): 86; 101; 102; 109; 120; 169; 370c; 416k; 443—445; 471 (206).
- Prusy, pruskie sprawy 72f; 86; 96f; 100a; 101; 102; 109; 128; 169; 231d; 246f; 251b; 326d; 370c, l, m; 371; 375; 381; 443—447; 471 (150).
- Rachunki Skarbów Rzpltej i nadwornych 96d; 110; 171; 190; 191; 302; 306f; 380w; 418d.
- Recesy zob. Sejmy w Polsce.
- Reformacya w Polsce 391; 426g, s. — (zob. także Aryanie, Dyssydenci, Literatura relig. polem. itd.).
- w Niemczech 377.
- Regulae studendi 45d.
- Reguły zakonne 275—277; 279; 280; 461.
- Relacye itp. zob. Kroniki.
- Rhetorica 249b.
- Roczniki polskie 3c; 104; 236a; 254d.
- Rokosz Gliniański 299e; 306k; 313a, b; 333a.
- lwowski 1537 r. (Wojna kokosza): 329k; 333b.
- Zebrzydowskiego (akty i pisma, dyaryusze zjazdów): 294c; 299; 303; 305; 306l; 326k; 329k; 330a; 333c, k; 355c; 365; 378.
- Rusini, ruskie wiersze, język itd. 53g; 333i; 348; 388a, b.
- Sądownictwo w Polsce (sądy królewskie, zadworne, asesorskie, sejmowe) 56; 57d, e; 64; 274; 292a; 363g; 369g; 380b, m.

Sądownictwo *zob.* Trybunał.

— duchowne (Kuryi rzymskiej, biskupów, nuncyuszów) 370*i*; 374*d*; 380*a, p*; 407.

— wojskowe, hetmańskie 267; 422*k*.

Samozwańcy 287; 299; 305*b*; 333*k*; 418*b*.

Sardynia 415.

Satyry, pamflety, paszkwile polityczne itd. 125*h*; 232*a, b, f*; 243*i, k*; 299*l*; 306*d*; 350*b*; 374*c*; 378; 379*a*; 382*f*; 383*k*; 391*g*.

Schizma kościelna 262; 264.

Sejmiki (lauda, prawo do zagajania) 313*f*; 330.

Sejmy w Polsce (materyały sejmowe, instrukcye na sejmiki, dyaryusze i lauda sejmikowe, instrukcye do króla, akta sejmowe, mowy, dyaryusze, recesy i konstytucye sejmowe)

— z XVIgo wieku, do 1548 r.: 136—167 (Acta Tomiciana); 232*g*; 388*c, d*; 474*a*.

— 1548 r. (dyaryusz): 382*a*; 428*b*.

— 1549 r.: 382*g*.

— 1550 r.: 388*e* (konstytucya); 428*c* (dyaryusz i akta).

— 1553 r.: 98*b* (mowa).

— 1555 r.: 98*a* (dyaryusz); 382*b, c, d, f*.

— 1556 r.: 382*d* (reces); 391*g* (dyaryusz i konstytucye).

— 1558 r.: 98*c* (dyaryusz); 241.

— 1561 r.: 382*e*.

— 1562/3 r.: 391*t, x*.

— 1563 r.: 241*b*, 369*a*.

— 1566 r.: 304*b* (poselstwo litewskie).

— 1569 r.: 369*b* (dyaryusz); 385*b*.

— 1572 r.: 382*f*.

— 1573 r.: 290*b* (reces).

— 1574 r.: 290*d* (artykuły wielkopolskie).

— 1576 r.: 306*i*; 330*l*.

— 1581 r.: 385*b*; 387*b* (dyaryusz).

— 1582 r.: 306*c* (mowy).

— 1583 r.: 385*b*.

— 1584 r.: 306*c* (mowy); 426*e*.

— 1585 r.: 306*c* (mowy); 426*a* (mowy, ułamek dyaryusza).

— z czasów króla Stefana, bez daty: 330*n, o*.

— 1587 r.: 242*c*, 308*f*.

— 1590 r.: 329*i*; 353*a*; 426*l, m, p*.

— 1590/1 r.: 426*s, t* (dyaryusz).

— 1592 r.: 426*u*.

— 1597 r. (dyaryusz): 314; 326*a*.

— 1600 r.: 303 (sejmiki).

— 1604 r.: 299*c, d* (sejmikowe instrukcye).

— 1605 r.: 303*b* (instrukcya i dyaryusz); 353*e*.

Sejmy 1606 r. (akta i mowy): 303*d*; 305*d*.

- 1609 r.: 374*e*.
- 1611 r.: 271.
- 1616 r.: 271.
- 1618 r.: 271; 307*a*.
- 1623 r.: 315 (dyaryusz); 354; 363*a*; 422.
- 1624 r.: 271, 307*b*.
- 1625 r.: 316*a* (dyaryusz); 422.
- 1626 r.: 316*b* (dyaryusz); 326*d*; 353*g*; 363*a*; 423
- 1627 r.: 326*d*; 330*s*; 354; 422.
- 1628 r.: 316*c* (dyaryusz); 363*a*; 423.
- 1629 r.: 353 *d* (mowy); 354; 374*c*.
- 1631 r.: 326*g* (mowy).
- 1632 r.: 298; 316*d*; 330*s*; 356*c*.
- 1633 r.: 298 (dyaryusz).
- 1634 r.: 330*s* (instrukcja).
- 1638 r.: 316*e, f, g* (akty).
- 1639 r.: 329*s*.
- 1649 r.: 330*e* (dyaryusz).
- 1651 r.: 330*s*.
- 1665 r.: 330*s*.
- 1668 r.: 354.
- 1669 r.: 429 (dyaryusz).
- 1672 i 1673 r.: 330*t*.
- 1679 r.: 329*x*; 330*t*.
- 1681 r.: 329*x*.
- 1682 r.: 313*e*.
- 1683 r.: 330*b* (lauda).
- 1691, 1692 i 1693 r.: 330*t*.
- 1696 r.: 330*b* (lauda).
- 1697 r.: 330*t*.
- 1698 i 1699 r.: 330*b* (lauda).
- 1704, 1707, 1710 i 1712 r.: 330*c* (lauda).
- 1729, 1730 i 1732 r.: 330*f* (dyaryusze).
- 1735 r.: 313*g*; 330*f* (dyaryusz).
- 1738 i 1739 r.: 330*f* (dyaryusze).
- 1748 r.: 363*b*.
- 1752 r.: 330*f* (dyaryusz).
- 1758 r.: 330*b* (laudum); 330*f* (dyaryusz).
- 1760 r.: 330*f* (dyaryusz).
- 1764 r.: 330*g* (lauda).
- 1787—1791 r.: 479*b, e*; 486.

Sermones *zob.* Kazania.

Siedmiogród 49*c, d*; 100*c*; 187; 364*d*.

Siewierskie księstwo 380*v*.

- Skarb *zob.* Inwentarze, Rachunki.
 Słowniczki *zob.* Dictionaria.
 Smoleńszczyzna 286; 291; 292; 294*f*; 333*g*, *i*; 355*g*.
 Sobór Bazylejski (akty, pisma, kodexy etc.) 7, 27*c*; 79; 230*a*.
 — w Konstancyi 28*a*; 29*a*; 229*g*.
 — Trydencki 54; 231*e*.
 Statut Łaskiego 68.
 — Litewski 73; 270; 396; 398.
 Statuta miejskie, ustawy cechowe itd. 278; 329*t*; 362; 378.
 — polskie *zob.* Prawo, Pomniki, Kompendya, Literatura, Sądownictwo, Trybunał.
 Statystyczne opisy 440.
 Sukcesya po Zofii ks. Brunświckiej 76; 416*k*.
 Świętopietrze *zob.* Denarius s. Petri.
 Synody w Polsce, statuta synodalne, artykuły itd. 16*c*; 20*g*, *k*, *l*; 26*d*; 28*c*, *d*; 35*a*; 41*e*, *f*; 42*a*; 44*b*; 65*a*; 74*a*; 77*a*; 79*r*; 84*c*, *d*, *e*; 91; 92; 125*m*; 139; 231*e*; 330*p*; 374*e*; 382*c*, *e*.
 Szkolne kompendya 116; 192.
 Szkoły, szkolnictwo 225; 257; 306*e*; 324; 436; 439.
 Szlachta *zob.* Genealogiczne materyały, Herbarze.
 Szpitalnicy św. Ducha (Fratres hospit. s. Spiritus de Saxia) 39.
 Sztuki piękne 471 (309, 310); 480—482; 486*a*.
 Szwecya, szwedzkie dzieje i rzeczy 309; 326*b*; 363*h*; 381; 383*i*, *k*; 417; 418.

 Taksacya kościołów, wsi prestymonialnych etc. 80; 92*i*, *o*; 366; 441.
 Taksy, taryfy celne 368; 378.
 Tarnowska sprawa 1570 roku: 304*d*.
 Tatarzy 271; 322; 326*e*; 355*g*.
 Teki Naruszewicza *zob.* Akty.
 Teksty polskie (czeskie, niemieckie) *zob.* Glosy i teksty.
 Testamenty 370*d*, *g*; 372; 428*f*; 471 (186).
 Traktaty filozoficzne 200*e*, *f*, *g*, *t*, *u*; 380*o*.
 Traktaty, komentarze etc. teologiczne 7; 11; 17*c*—*e*; 20; 24; 26*b*; 29; 37; 40; 41*a*—*d*; 42*d*; 44*a*; 45*a*, *i*; 46*c*, *d*, *g*—*k*; 47*b*, *d*—*f*, *h*; 49—52; 220*a*; 226*b*—*d*; 229; 230*b*, *c*; 238; 245; 250*b*; 254*b*, *f*; 462; 465.
 Trybunał koronny 316*h*; 372; 380*c*.
 — Litewski 330*k*; 385*b*; 421*d*, *f*.
 Turcya, tureckie dzieje i rzeczy 127; 187; 228; 243*b*, *c*; 287; 288; 300; 304*g*; 322; 326*b*, *e*; 328; 355*e*; 365; 380*u*; 382*g*; 388*c*; 391*e*; 437.

 Unia brzeska 330*p*.
 — kościelna 262.
 Uniwersytet frankfurcki 76.
 — krakowski 225; 231*e*; 238; 256; 383*f*; 389; 462*f*.
 — łowański 383*f*.

Uniwersytet pragski 12; 13; 14.

— wileński 324.

— zamoyski 240.

Uniwersyteckie wykłady 89; 202; 256; 389.

Visio Tundali 42*m*; 245*e*.

Vita Adam 42*i*; 58*h*; 196*b*.

— Alexandri Magni 42*f*; 196.

Warmia, warmińskie rzeczy: 74; 198; 370; 447; 465; 471 (215).

Wenecya 408*k*; 415; 451; 456; 458; 459.

Wizytacye i opisy dyecezyj, parafij i kościołów 366; 370*k*; 378; 380*r*; 440.

Włochy, włoskie państwa 415; 448; 454. (*zob.* także Wenecya, Sardynia).

Wojna moskiewska 1533 r.: 161.

— pozwolska 1557 r.: 72*c*; 337*a—c*; 385*b*; 416.

— infiancka 1561 r.: 310; 337*d*; 382*e*; 385*b*.

— moskiewska 1581/2 r.: 387*c, d*.

— — 1611 r.: 333*g*.

— — 1617/8 r.: 99.

— szwedzka 1625/7 r.: 326*d*; 418*p*.

— moskiewska 1633/4 r.: 333*f, h, i*; 355*h, k*.

— szwedzka 1654—1656 r.: 383*i, k*.

— moskiewska 1654—1660 r.: 292; 355,

— turecka 1683 r.: 437.

— o niepodległość 1794 r.: 311; 312; 479*g*.

— 1812—1814 r.: 484; 485.

Wojsko, wojskowość 72*c*; 136*c*; 151; 243*h, l*; 289; 292; 296; 304*e, f*; 310; 329*c, h, m, r*; 330*s, t*; 333; 337; 344; 345; 347; 363*c*; 416*f*; 417—419; 422; 431; 436; 469; 476*b, c, d*.

Wołoszczyzna, wołoskie sprawy, 150; 271; 287; 328; 333*i*; 355*g*; 383*h*. (*zob.* także Mołdawia).

Wykopaliska 418*n*.

Żmudzkie księstwo 329*p*; 363*h*; 471 (129).

Żupy wielickie i bocheńskie 119; 355*b, d*.

Żydzi w Polsce 273; 395*f*.

Żywoty *zob.* Biografie.

Żywoty świętych *zob.* Legendy.

WYKAZ OPISANYCH RĘKOPISÓW.

CES. BIBLIOTEKA PUBLICZNA.

RĘKOPISY ŁACIŃSKIE.

Nr.		Str.	Nr.		Str.
1	Lat. F. I. vel. 32	1	27	Lat. F. I. 209	26
2	> F. I. vel. 47	2	28	> F. I. 321	27
3	> F. I. vel. 51	2	29	> F. I. 362	27
4	> F. I. vel. 52	3	30	> F. I. 536	29
5	> F. I. vel. 58	4	31	> F. I. 574	30
6	> F. I. vel. 74	5	32	> F. I. 617	30
7	> F. I. vel. 81	6	33	> F. I. 624	31
8	> F. I. vel. 85	7	34	> F. I. 625	31
9	> F. I. vel. 99	10	35	> Q. I. vel. 105	31
10	> F. I. 1	13	36	> Q. I. vel. 149	32
11	> F. I. 3	14	37	> Q. I. vel. 163	33
12	> F. I. 4	14	38	> Q. I. vel. 168	33
13	> F. I. 14	15	39	> Q. I. vel. 208	34
14	> F. I. 27	16	40	> Q. I. 40	35
15	> F. I. 38	16	41	> Q. I. 50	35
16	> F. I. 43	17	42	> Q. I. 94	37
17	> F. I. 49	19	43	> Q. I. 99	38
18	> F. I. 51	20	44	> Q. I. 113	40
19	> F. I. 77	20	45	> Q. I. 119	40
20	> F. I. 80	21	46	> Q. I. 132	42
21	> F. I. 82	22	47	> Q. I. 201	43
22	> F. I. 127	23	48	> Q. I. 281	44
23	> F. I. 128	24	49	> Q. I. 339	45
24	> F. I. 138	24	50	> Q. I. 1035	46
25	> F. I. 160	25	51	> Q. I. 1168	47
26	> F. I. 187	26	52	> O. I. 68	47

Nr.		Str.	Nr.		Str.
53	Lat. O. I. 242	47	97	Lat. F. IV. 19	83
54	» F. II. 1	48	98	» F. IV. 20	85
55	» F. II. 3	49	99	» F. IV. 22	88
56	» F. II. 4	49	100	» F. IV. 27	89
57	» F. II. 9	49	101	» F. IV. 28	90
58	» F. II. 10	50	102	» F. IV. 29	90
59	» F. II. 13	51	103	» F. IV. 30	91
60	» F. II. 18	51	104	» F. IV. 31	91
61	» F. II. 33	52	105	» F. IV. 33	95
62	» F. II. 53	52	106	» F. IV. 36	96
63	» F. II. 82	52	107	» F. IV. 42	97
64	» F. II. 106	53	108	» F. IV. 46	97
65	» F. II. 123	54	109	» F. IV. 50	97
66	» F. II. 124	54	110	» F. IV. 59	98
67	» F. II. 132	57	111	» F. IV. 60	98
68	» F. II. 137	57	112	» F. IV. 61	99
69	» F. II. 145	58	113	» F. IV. 64	99
70	» F. II. 162	59	114	» F. IV. 67	100
71	» F. II. 165	60	115	» F. IV. 68	100
72	» F. II. 172	60	116	» F. IV. 72	101
73	» F. II. 174	61	117	» F. IV. 74	101
74	» F. II. 184	62	118	» F. IV. 82	101
75	» F. II. 185	62	119	» F. IV. 85	102
76	» F. II. 189	65	120	» F. IV. 86	102
77	» F. II. 202	66	121	» F. IV. 98	102
78	» F. II. 208	68	122	» F. IV. 99	103
79	» F. II. 219	69	123	» F. IV. 102	103
80	» F. II. 239	72	124	» F. IV. 103	104
81	» Q. II. vel. 4	73	125	» F. IV. 104	104
82	» Q. II. 105	73	126	» F. IV. 107	105
83	» Q. II. 111	73	127	» F. IV. 113	105
84	» Q. II. 119	74	128	» F. IV. 117	106
85	» Q. II. 132	75	129	» F. IV. 124	106
86	» Q. II. 152	76	130	» F. IV. 129	106
87	» Q. II. 180	76	131	» F. IV. 130	107
88	» Q. II. 188	77	132	» F. IV. 136	107
89	» Q. II. 219	77	133	» F. IV. 137	107
90	» Q. II. 274	77	134	» F. IV. 138	108
91	» Q. II. 399	78	135	» F. IV. 139	108
92	» Q. II. 427	79	136	» F. IV. 145 ^a	115
93	» Q. II. 436	80	137	» F. IV. 145 ^b	116
94	» O. vel. II. 5	81	138	» F. IV. 145 ^c	117
95	» O. vel. II. 6	81	139	» F. IV. 145 ^e	117
96	» F. IV. 18	82	140	» F. IV. 145 ^f	118

Nr.		Str.	Nr.		Str.
141	Lat. F. IV. 145 g	119	185	Lat. Q. IV. 30	151
142	» F. IV. 145 h	120	186	» Q. IV. 45	151
143	» F. IV. 145 i	120	187	» Q. IV. 51	151
144	» F. IV. 145 k	121	188	» Q. IV. 52	152
145	» F. IV. 145 l	122	189	» Q. IV. 56	152
146	» F. IV. 145 m	122	190	» Q. IV. 59 a	152
147	» F. IV. 145 n	124	191	» Q. IV. 59 b	153
148	» F. IV. 145 o	124	192	» Q. IV. 60	153
149	» F. IV. 145 p	124	193	» Q. IV. 69	153
150	» F. IV. 145 q	125	194	» Q. IV. 97	154
151	» F. IV. 145 r	126	195	» Q. IV. 105	154
152	» F. IV. 145 s	127	196	» Q. IV. 129	154
153	» F. IV. 145 t	127	197	» Q. IV. 191	155
154	» F. IV. 146 a	129	198	» O. IV. 81	155
155	» F. IV. 146 f	130	199	» F. VI. 16	156
156	» F. IV. 146 h	131	200	» F. VI. 22	156
157	» F. IV. 146 i	131	201	» F. VI. 34	158
158	» F. IV. 146 l	131	202	» Q. VI. 95	159
159	» F. IV. 146 m	132	203	» O. vel. VI. 1	160
160	» F. IV. 146 p	132	204	» O. VI. 33	160
161	» F. IV. 146 q	132	205	» Q. XIV. 9	161
162	» F. IV. 146 y	134	206	» Q. XIV. 11	161
163	» F. IV. 146 z	135	207	» Q. XIV. 17	161
164	» F. IV. 147	135	208	» Q. XIV. 22	161
165	» F. IV. 148	136	209	» Q. XIV. 96	161
166	» F. IV. 149	136	210	» Q. XIV. 99	162
167	» F. IV. 154	137	211	» Q. XIV. 100	162
168	» F. IV. 150	141	212	» Q. XIV. 128	162
169	» F. IV. 151	142	213	» Q. XIV. 129	163
170	» F. IV. 152	142	214	» Q. XIV. 315	163
171	» F. IV. 153	143	215	» Q. XIV. 316	163
172	» F. IV. 155	144	216	» O. XIV. 14	163
173	» F. IV. 158	145	217	» O. XIV. 70	164
174	» F. IV. 163	145	218	» F. XV. 5	164
175	» Q. vel. IV. 1	146	219	» F. XV. 16	165
176	» Q. vel. IV. 2	146	220	» F. XV. 38	166
177	» Q. vel. IV. 6	147	221	» Q. XV. 78	166
178	» Q. IV. 1	147	222	» Q. XV. 79	167
179	» Q. IV. 2	147	223	» Q. XV. 95	167
180	» Q. IV. 6	148	224	» Q. XV. 114	168
181	» Q. IV. 14	149	225	» Q. XV. 17	168
182	» Q. IV. 25	149	226	» F. XVII. 1	170
183	» Q. IV. 27	149	227	» F. XVII. 13	171
184	» Q. IV. 28	150	228	» F. XVII. 43	172

Nr.			Str.	Nr.			Str.
229	Lat.	F. XVII. 44	173	245	Lat.	Q. XVII. 69	186
230	»	F. XVII. 49	174	246	»	Q. XVII. 84	186
231	»	F. XVII. 55	175	247	»	Q. XVII. 102	188
232	»	F. XVII. 59	176	248	»	Q. XVII. 114	188
233	»	F. XVII. 63	177	249	»	Q. XVII. 129	189
234	»	F. XVII. 74	178	250	»	Q. XVII. 131	189
235	»	F. XVII. 76	178	251	»	Q. XVII. 134	191
236	»	F. XVII. 148	179	252	»	Q. XVII. 138	192
237	»	Q. XVII. 18	180	253	»	Q. XVII. 139	192
238	»	Q. XVII. 26	181	254	»	Q. XVII. 141	193
239	»	Q. XVII. 34	182	255	»	Q. XVII. 159	194
240	»	Q. XVII. 39	182	256	»	Q. XVII. 200	195
241	»	Q. XVII. 46	183	257	»	Q. XVII. 204	195
242	»	Q. XVII. 54	183	258	»	Q. XVII. 209	196
243	»	Q. XVII. 57	184	259	»	O. XVII. 14	196
244	»	Q. XVII. 62	185	260	»	Q. XIX. 20	196

RĘKOPISY POLSKIE.

261	Pol.	F. I. 16	197	286	Pol.	F. IV. 26	211
262	»	F. I. 41	198	287	»	F. IV. 33	211
263	»	Q. I. 29	198	288	»	F. IV. 34	212
264	»	O. I. 117	198	289	»	F. IV. 37	213
265	»	O. I. 119	199	290	»	F. IV. 40	214
266	»	F. II. 3	199	291	»	F. IV. 43	214
267	»	F. II. 4	200	292	»	F. IV. 48	214
268	»	F. II. 34	200	293	»	F. IV. 51	215
269	»	F. II. 35	201	294	»	F. IV. 52	216
270	»	F. II. 36	201	295	»	F. IV. 55	217
271	»	F. II. 42	202	296	»	F. IV. 59	218
272	»	F. II. 61	202	297	»	F. IV. 80	218
273	»	F. II. 70	204	298	»	F. IV. 93	219
274	»	F. II. 84	204	299	»	F. IV. 97	219
275	»	Q. II. 4	205	300	»	F. IV. 100	220
276	»	Q. II. 5	206	301	»	F. IV. 102	223
277	»	Q. II. 6	206	302	»	F. IV. 110	223
278	»	Q. II. 16	207	303	»	F. IV. 111	224
279	»	Q. II. 21	207	304	»	F. IV. 116	225
280	»	Q. II. 23	208	305	»	F. IV. 119	226
281	»	O. II. 1	208	306	»	F. IV. 127	227
282	»	F. IV. 4	208	307	»	F. IV. 138	229
283	»	F. IV. 12	209	308	»	F. IV. 140	229
284	»	F. IV. 23	210	309	»	F. IV. 142	230
285	»	F. IV. 25	210	310	»	F. IV. 159	231

Nr.		Str.	Nr.		Str.
311	Pol. F. IV. 165 . . .	232	337	Pol. Q. IV. 45 . . .	258
312	» F. IV. 166 . . .	232	338	» Q. IV. 54 . . .	259
313	» F. IV. 169 . . .	232	339	» Q. IV. 59 . . .	259
314	» F. IV. 173 . . .	233	340	» Q. IV. 79 . . .	260
315	» F. IV. 174 . . .	234	341	» O. IV. 10 . . .	260
316	» F. IV. 175 . . .	234	342	» O. VI. 1 . . .	260
317	» F. IV. 177 . . .	235	343	» O. VI. 10 . . .	261
318	» F. IV. 180 . . .	237	344	» F. IX. 2 . . .	261
319	» F. IV. 181 . . .	242	345	» F. IX. 4 . . .	262
320	» F. IV. 184 . . .	244	346	» Q. IX. 4 . . .	262
321	» F. IV. 216 . . .	245	347	» Q. IX. 5 . . .	263
322	» F. IV. 232 . . .	245	348	» Q. XIV. 12 . . .	263
323	» F. IV. 233 . . .	246	349	» Q. XIV. 19 . . .	264
324	» F. IV. 239 . . .	246	350	» Q. XIV. 26 . . .	264
325	» F. IV. 240 . . .	247	351	» Q. XV. 11 . . .	265
326	» F. IV. 241 . . .	248	352	» Q. XVI. 2 . . .	265
327	» F. IV. 244 . . .	249	353	» F. XVII. 3 . . .	266
328	» F. IV. 250 . . .	249	354	» F. XVII. 8 . . .	266
329	» F. IV. 253 . . .	251	355	» F. XVII. 12 . . .	267
330	» F. IV. 254 . . .	253	356	» F. XVII. 14 . . .	268
331	» Q. IV. 8 . . .	254	357	» F. XVII. 16 . . .	269
332	» Q. IV. 23 . . .	255	358	» Q. XVII. 5 . . .	269
333	» Q. IV. 30 . . .	255	359	» Q. XVII. 6 . . .	269
334	» Q. IV. 33 . . .	256	360	» Q. XVII. 14 . . .	270
335	» Q. IV. 34 . . .	257	361	» Q. XVIII. 9 . . .	270
336	» Q. IV. 40 . . .	257			

RĘKOPISY RÓŻNOJĘZYCZNE.

362	Raznojaz. F. II. vel 1 . . .	271	377	Raznojaz. F. IV. 72 . . .	283
363	» F. II. 7 . . .	271	378	» F. IV. 73 . . .	283
364	» F. II. 9 . . .	272	379	» F. IV. 76 . . .	284
365	» F. II. 11 . . .	273	380	» F. IV. 105 . . .	284
366	» F. II. 36 . . .	273	381	» F. IV. 107 . . .	288
367	» Q. II. 8 . . .	274	382	» F. IV. 131 . . .	289
368	» F. IV. 29 . . .	275	383	» F. IV. 138 . . .	293
369	» F. IV. 36 . . .	275	384	» F. IV. 140 . . .	295
370	» F. IV. 37 . . .	278	385	» F. IV. 144 . . .	296
371	» F. IV. 46 . . .	279	386	» F. IV. 147 . . .	298
372	» F. IV. 47 . . .	286	387	» F. IV. 165 . . .	298
373	» F. IV. 55 . . .	280	388	» F. IV. 169 . . .	299
374	» F. IV. 58 . . .	281	389	» O. IX. 5 . . .	300
375	» F. IV. 59 . . .	282	390	» O. XVI. 45 . . .	301
376	» F. IV. 69 . . .	282	391	» F. XVII. 58 . . .	302

Nr.		Str.	Nr.		Str.
392	Raznojaz. F. XVII. 68	304	394	Raznojaz. F. XVII. 136	306
393	» F. XVII. 74	305	395	» Q. XVII. 14	306

REKOPISY NIEMIECKIE, HISPANSKIE I WŁOSKIE.

396	Germ. F. II. 193	309	406	Ital. F. II. 10	313
397	» Q. II. vel. 1	309	407	» F. II. 22	313
398	» Q. II. 135	309	408	» F. II. 28	314
399	» Q. IV. vel. 1	309	409	» F. II. 31	314
400	Hispan. F. IV. 21	310	410	» F. II. 32	315
401	Ital. F. I. 7	311	411	» O. II. 3	316
402	» F. I. 9	311	412	» O. II. 4	316
403	» F. I. 10	311	413	» F. IV. 14	317
404	» F. II. 3	312	414	» F. IV. 22	317
405	» F. II. 6	313	415	» F. XVII. 4	317

ZBIÓR AUTOGRAFÓW I DOKUMENTÓW.*)

416	Coll. Autogr. 62	319	421	Coll. Autogr. 66.	327
417	» » 63. I.	321	422	» » 115.	328
418	» » 63. II.	324	423	» » 116.	329
419	» » 64.	325	424	» » 204.	332
420	» » 65.	326			

BIBLIOTEKA GŁÓWNEGO SZTABU.

425	Nr. 37529. (77—1, 2—1)	333	443	Nr. 37724A. (82—2—11)	345
426	» 37530. (82—1—8)	334	444	» 37724B. (89—2—10)	345
427	» 37531. (79—2—4)	337	445	» 37725. (60—2—3)	345
428	» 37532. (89—1—6)	338	446	» 37728. (89—2—12)	346
429	» 37533. (61—4—5)	340	447	» 37731. (153a—1—14)	346
430	» 37534. (18a—1—36)	340	448	» 37800. (58—2—1)	346
431	» 37537. (87—3—16)	341	449	» 37801. (56—2—9)	347
432	» 37538. (43—1—10)	341	450	» 37802. (56—2—8)	347
433	» 37542. (89—2—1)	342	451	» 37806. (56—2—6)	347
434	» 37543. (17a—2—36)	342	452	» 37807. (96—2—101)	347
435	» 37544. (96—2—102)	342	453	» 37808. (56—2—11)	347
436	» 37545. (156—3—2)	342	454	» 37809. (93—4—7)	348
437	» 37553. (15—6—18)	342	455	» 37810. (56—2—10)	348
438	» 37555. (17—6—8)	343	456	» 37812. (149—7—31)	348
439	» 37560. (144a—1—41)	343	457	» 37814. (146a—1—24)	349
440	» 37561. (146a—1—1)	343	458	» 37815. (82—3—4)	349
441	» 37571. (146a—1—2)	344	459	» 37817. (56—2—7)	349
442	» 37723. (92—7—21)	344	460	» 37833. (71—2—15)	350

*) Zob. także Nry 471—491.

BIBLIOTEKA RZYMSKO-KATOLICKIEJ AKADEMII DUCHOWNEJ.

461 Regula b. Augustini eppi. 351 462 SS. Basili et Cyrilli opera 351 463 Biblia bohemica 354 464 Ordo missalis Fratr. Min. 355 465 Arnoldi de Venrade can. Varm. codex [Liber Bar- laam etc.] 356	466 Hymni iuxta rit. Ord. Car- tus. 357 467 Architectura lib. I. . . . 357 468 Hexerey-Inquisitions Pro- tocolla 357 469 »Fortyfikacya« 470 Woronicz, Świętynia Sy- billi 358
--	--

CES. BIBLIOTEKA PUBLICZNA

ZBIÓR AUTOGRAFÓW I DOKUMENTÓW.

471 Zapiski z katalogu . . . 360 472 Collect. Autogr. 117 . . 366 473 » » 119 . . 366 474 » » 124 . . 366 475 » » 125 . . 367 476 » » 135 . . 367 477 » » 170 . . 368 478 » » 179 . . 369 479 » » 184 . . 369 480 » » 197 . . 370 481 » » 198 . . 371	482 Collect. Autogr. 202 . . 371 483 » » 219 . . 372 484 » » 254 . . 372 485 » » 256 . . 373 486 » » 268 . . 373 487 » » 279 . . 374 488 » » 302 . . 374 489 » » 303 . . 375 490 » » 306 . . 375 491 » » 308 . . 377
---	---

CESARSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA W PETERSBURGU.

RĘKOPISY ŁACIŃSKIE.

TEOLOGICZNE.

1.

Lat. F. I. vel. 32. — Rękopis pergaminowy, 505 na 365 mm., jedną ręką w początku XIV wieku pisany, we dwie kolumny, kart liczbowanych 182. Oprawny w deski powleczone żółtkłą, wyciskaną ozdobnie, świńską skórą. Oprawa pochodzi z XVI w., na środku okładki wyciśnięty na sucho herb kardynała Andrzeja Batorego, biskupa warmińskiego. Pergamin gruby, miejscami szorstki.

Zawiera: fragment Starego Testamentu, a mianowicie Genezę, bez początku. Karty są poprzerzucane, zapewne przez introligatora XVI w. Kończy się na *4 Reg. 17, 16*. Główna wartość tego pięknego kodeksu polega na wspaniałych, wielkich kompozycjach ornamentowych, których kilka zawiera, oraz na licznych ozdobnych inicjałach. W rysunku i zestawieniu barw znać, zdaje się, pewien stopień wpływu wschodnio-europejskiego. Zielone, niebieskie i czerwone wstęgi przewijają się wśród konturów rysunku śmiało zakreślonego i znakomicie wykończonego. Ornamenty liter są bardzo piękne, przeważnie rysunkiem wykonane. Choć w rękopisie samym niema żadnych w tym kierunku danych, możnaby przypuszczać, że kodeks ten powstał w Polsce, może gdziekolwiek na pograniczu żywiołu ruskiego. Wykończenie jednak rysunku przewyższa wzory podane przez Włodz. Stasowa w jego pomnikowym dziele »L'Ornement slave«.

Hist. W XVI w. należał do kardynała Batorego; w XVII w. do biblioteki kolegium jezuickiego w Sandomierzu; zapewne po kasacie zakonu przeszedł w posiadanie Tarnowskich z Dzikowa; w 1809 r., 29 listopada »Jan Felix hr. Tarnowski wniósł tę biblię do zbioru rzadkiego w Puławach«, jak to sam zapisał na okładce. Należał tedy ten rękopis do biblioteki Czartoryskich w Puławach przed owym znakomitem jej pomnożeniem zbiorami Poryckimi Czackiego. Biblioteka Puławska liczyła wówczas, we-

dług świadectwa Lelewela, 430 rękopisów¹. Po przybyciu zbiorów Czackiego rękopis ten został oznaczony cyfrą 1776. Z Puław przeszedł w 1831 r. do Petersburga, może najprzód, wraz z innymi rękopisami puławskimi, do Biblioteki Głównego Sztabu (?), następnie do CBP., z niej został wydzielony do biblioteki Ermitażu, poczem znowu zwrócony CBP.

Kat. oznacza mylnie Z., i odnosi ten kodeks do XIII w.

¹ Lelewel, Bibliograficznych ksiąg dwoje, II, 162.

2.

Lat. F. I. vel. 47. — Rękopis pergaminowy, 318 na 205 mm., pisany dwiema rękami w końcu XIV i w XV wieku, stron lb. ręką Łukasza Gołębiowskiego liczy 897 (str. 310 podwójnie liczona); oprawny w grube dębowe deski obciągnięte skórą jasno żółtą.

Zawiera: brewiarz, poprzedzony, jak zwyczajnie, kalendarzem bez historycznych zapisek. Na str. 138—142 znajduje się litania do wszystkich świętych; wśród innych wymienieni są niektórzy patronowie Czech i Polscy. Znajdujemy tu mianowicie imiona często w obu krajach używane śś. Wincentego, Wita, Jerzego, Waclawa, Stanisława, Wojciecha, Zygmunta, Krzysztofa, Erazma, Doroty, Elżbiety, Ludmiły, Jadwigi, Krystyny, Fides, Spes, Karitas, Anastazyi, Konstancyi, Zofii i t. d. W inicjałach są nieliczne miniatury, tak np. Matka Boża w literze B, na str. 15 w *Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum*; str. 33 w *D(ominus illuminacio mea itd.)*; str. 44 w *D(ixi custodiam vias meas)*; str. 54, 64, 78, 90, 105, 170 itd. Miniatury te robią wrażenie typu czeskiego i brewiarz zapewne pisany był w Czechach.

Hist. Z Poryckiej biblioteki Czackiego z Nrem 1208 przeszedł ten kodeks do Puławskiej Czartoryskich. Jest opisany w rękopiśmiennym katalogu Gołębiowskiego. Z CBP. oddany do biblioteki Ermitażu, powrócił do CBP.

Kat. podaje daty rękopisu 1389—1450.

3.

Lat. F. I. vel. 51. — Rękopis pergaminowy, 342 na 255 mm., pisany wogóle jedną ręką XIV w. (oprócz k. 136—138, gdzie Bielowski 18 rąk z XIV i XV ww. odróżnił) pięknie i kaligraficznie, we dwie kolumny, na kłb. 180. Oprawny w deski czerwoną niegdyś skórą pokryte.

Zawiera głównie legendy o świętych, kazania i rocznik miechowski; a mianowicie:

a.—k. 1. spis świętych, o których wpisano w kodeksie legendy.

b.—k. 1—134. Legendy o świętych. Brak początku. Między innymi, k. 23^b kol. 2 — k. 24^b kol. 2. legenda o św. Wojciechu, incip. »De sancto

Adalberto. Beatus Adalbertus ex pijs et religiosis parentibus oriundus...«. Następnie na k. 130^b kol. 2 — 134^b kol. 2 znajduje się »Passio sancti Adalberti episcopi« incip. »In partibus Germanie locus est opibus locuplex, prepotens armis ferocibusque viris qui slawonia nuncupatur...« Zakończenie mówi o granicach państwa Bolesława Chrobrego, o jego następcach, o Bolesławie Śmiałym »bellicosus sed sceleratissimus, qui...« i t. d. z powodu zabójstwa św. Stanisława... fin. »in quo defecit regnum et usque ad presens tempus deinceps rex in Polonia non surrexit« Jest to znana w rękopisach legenda, przeróbka z dzieła t. zw. Canapariususa ¹ o św. Wojciechu, skrócona co do części apologetycznej, lecz uzupełniona późniejszymi przydatkami. Należałoby zbadać bliżej ten pomnik i określić, w jakim stoi stosunku do innych dzieł o męczeństwie św. Wojciecha ².

c.—k. 136—138^b. Rocznik Miechowski (por. Literaturę).

d.—k. 139—180^b. Kazania o świętych, bez właściwego początku, incip. »Vestigia illius secutus est...« Między innymi, na k. 155. »De sancto Adalberto sermo« incip. »Vidi angelum descen[den]tem de celo...« Na k. 159. »De sancto Stanislao«. incip. »Talis decebat ut esset nobis pontifex...« Na k. 172. »De sancto uenceslao«. incip. »Ecce vox sanguinis fratris tui...«

Hist. Rękopis ten powstał w Polsce; nosi na sobie liczne zapiski, wcale interesujące, które jego historię objaśniają. Podają je w porządku chronologicznym. Kończy rękopis na k. 180^b kol. 2. zapiska: »Explicit liber sermonum de sanctis, nomine peregrinus, comparatus per fratrem Michaelem prepositum de Wyszegrado finitus per clericum dobeslaum de pedimino dyocesis cuyaiensis XV kal. Augusti quasi hora tertia sub anno domini M^o CCC^o lxx«. — Na k. 1. ręką XV w. »Liber sancti Sepulcri de ecclesia mechouiensis«. Na tejże karcie z boku »In hoc libro continetur chronica conventus miechoviensis in medio quapropter diligenter servetur nec lacerari permittatur«. — Na k. 136 u góry, ręką XVI w. »Hic continentur variae chronicae praesertim tamen conventus Miechoviensis. Vide et lege praesertim tu qui es zelator conventus«. Na k. 70, u dołu: »Ego Thomas Guzowski conventus generalis Miechoviensis vicecustos bibliothecarius et archivista... hunc librum inveni inter manuscriptos libros in bibliotheca... quare statim retuli ad archivum anno 1776 propter posteritatem«. Niedługo jednak na nowem miejscu pozostał ten kodeks w Miechowie. Razem z całą miechowską biblioteką i innymi klasztorami dostał się w 1819 r. do Biblioteki publicznej Warszawskiej, skąd w 1833 przeszedł do CBP.

Liter. Monum. Pol. Histor. II. pag. 880 sqq. — Monum. Germ. Histor. Script. fol. XIX. pag. 666 sqq. — Bielowski, rkps. str. 141.

¹ MPH. I. 162 sqq. Kętrzyński w Mon. Pol. Hist. IV, 206 nie zgadza się z autorstwem Kanapariususa.

² Por. F. M. Kaindl, Bemerkungen zur »Passio s. Adalberti martiris« w Quiddego Deutsche Zeitschrift für Geschichtswissenschaft. IX, 103—111. Nr. 19, i Monum. Pol. Histor. IV. 904.

4.

Lat. F. I. vel. 52. — Rękopis pergaminowy, 376 na 270 mm., pisany dwiema rękami XIV wieku, ma kłb. 207. Pismo jest nadzwyczaj ozdobne, kaligraficzne, mnóstwo bogatych inicjałów ornamentowych,

wykonanych złotem i kolorami; brzegi złocone. Oprawa XV wieku, być może polskiego pochodzenia.

Zawiera: Ewangelie i lekye na niedziele i święta, bez początku i końca.

Hist. Na k. 1. dopisek: »Ex libris Stanislai Straszak praebendarii et mansionarii Andreoviensis in anno 1800 comparatum«. U dołu tejże karty dopisek dedykacyjny, z którym 28 października 1816 r. ten sam Straszak, już wtedy proboszcz w Szydłowcu i sędzia pokoju powiatu Szydłowskiego posłał ten rękopis Stanisławowi Staszicowi. Od tegoż rękopis przeszedł do biblioteki Towarzystwa Przyjaciół Nauk, a stamtąd w 1833 do CBP.

5.

Lat. F. I. vel. 58. — Rękopis pergaminowy, 458 na 342 mm., ozdobnie pisany jedną ręką w XIV wieku, na kłb. 2—171, składkami po 5 kart, we dwie kolumny. Oprawny w deski pokryte brunatną skórą z sucho wyciskanemi i wycinanemi ozdobami; na okładce nalepiona kartka z napisem ręką Łuk. Gołębiowskiego: »Kommentarz dzieł S. Jana przez S. Augustyna na pergaminie«. Na wewnętrznej stronie okładki znajdujemy dużą (375 na 275 mm.) kartę pergaminową nalepioną, z następującym napisem wielkimi literami: »Augustinus super Iohannem Liber Iohannis dlugosch senioris Canonici cracouiensis donatus | testamentaliter Monasterio fratrum | heremitarum sancti Pauli primi | Heremite Sanctorum Michaelis | et Stanislai in Rupella in opido | Cazimiriensi sito Anno domini | Millesimo Quadringentesimo | Septuagesimo secundo die decima octaua mensis Iunij«. U boku tej inskrypcji znajduje się sygnatura tej księgi w bibliotece na Skałce, oznaczająca zapewne szafę, półkę i numer księgi: »II. A. 4.« (znaki są pisane jeden pod drugim). Następują dwie karty papierowe nlb. wprawione w Porycku; na pierwszej u góry w prawym rogu ręką Gołębiowskiego: »BP. N. | O. 1221.«; na drugiej *recto*: »Treść rękopismu Biblioteki JW. Tadeusza Czackiego.«; *verso* znajdujemy skróconą treść przytoczonej powyżej łacińskiej inskrypcji i podpis zwykły: »Treść wyciągał Łukasz Gołębiowski«¹.

Zawiera: Homilie św. Augustyna według ewangelij św. Jana; bez początku właściwego i bez końca; *incip.* »et feruor uester in linguis sit. Nolite tacere...« z homilii czwartej lub piątej. Por. Migne, Patrologia latina, vol. 35. Opp. s. Augustini, t. III. 2... Jest to wogóle niewykończony jeszcze rękopis; w wielu miejscach brak inicjałów czerwoną lub niebieską barwą malowanych i brak też niejednokrotnie tytułów osobnych homilij. Tytuły te są najczęściej tak minią pisane, np. »Explicit omelia xxj incipit xxjj de eo quod dicit« (albo »ab eo quod scriptum est«), poczem następują słowa św. Jana. Nader często tam, gdzie kopista zaniedbał napisać

ten tytuł. jest on wpisany drobnem pismem ręką XV wieku (ręką Długosza?). Rękopis jest nieporządnym, dużo kart poprzrzucanych, wielu brak, u innych na dole zauważyłem pergamin obcięty. Szczególnego znaczenia nabiera ten rękopis zwłaszcza dlatego, że daje drobny, lecz znamienity, dowód pamięci Długosza o jego fundacye. W końcu czerwca 1472 roku przysłała właśnie do skutku, jego staraniem, zamiana kościoła parafialnego na Skałce w kościół klasztorny² dla świeżo sprowadzonych Paulinów, tj. zgromadzenia zakonnego reguły św. Augustyna; w połowie lipca już uposażył Długosz ich bibliotekę w piękny rękopis dzieła założyciela ich reguły.

Hist. Dar ten Długosza dla jednej z jego fundacyj, przeszedł zapewne wprost z biblioteki Paulinów na Skałce do biblioteki Czackiego, a następnie z całym zbiorem Poryckim do biblioteki Puławskiej Czartoryskich; w obu tych bibliotekach nosił liczbę porządkową rękopisów 1221, i pod tym numerem jest zanotowany w katalogu rękopiśmiennym Gołębiowskiego. W 1831 r. przy rabunku Puław zabrany został do CBP.

¹ W bibliotece Poryckiej i Puławskiej wszystkie rękopisy należące do bogatego zbioru bibliotecznego były opatrzone znakami BP. N. O. (numer), tj. »Bibliotheca Porycensis. Numerus Ordinatus....« Wszystkie też posiadały swą »treść« na karcie na początku tomu wlepionej lub wszytej, napisaną w całości ręką (lub też podpisaną przez) Łukasza Gołębiowskiego, jednego z najsumienniejszych i najpracowitszych bibliotekarzy, jakich dzieje naszych zbiorów mogą wykazać. Wspominam o tem dlatego, bo w Bibliotece Publicznej petersburskiej zupełnie błędne o tem panują wyobrażenia. Biblioteka książąt Czartoryskich w Krakowie, posiadająca w swym dziale, zwanem »Archiwum«, główny do dziś dnia zrab zbioru rękopisów Poryckich i Puławskich, daje co do tego klasyczne dowody.

² Patrz: Bobrzyński i Smolka, Jan Długosz, jego życie i stanowisko w piśmiennictwie; Kraków 1893, str. 294, Regestu Nr 349 (317).

6.

Lat. F. I. vel. 74. — Rękopis pergaminowy, 320 na 222 mm., dwiema rękami XIV wieku pisany we dwie kolumny na 94 kłb., złożonych składkami po 6 kart.

Zawiera pisma teologiczne i historyczne, niepolskiego pochodzenia:

a. — k. 1—8^b. »Testimonia omnium prophetarum super singula opera christi per singulos articulos fidei christiane«.

b. — k. 9—11^b kol. I. »Incipiunt nomina omnium prophetarum et patrum veteris testamenti et de origine eorum et de locis nativitatis«.

c. — k. 12—80^b kol. I. »De gestis beati Andree apostoli in mirandonia« [!] oraz żywoty innych świętych.

d. — k. 80^b kol. I—82^a kol. II. »Incipit concordancia ueteris et novi testamenti«. (Karty 82^b—83^b białe).

e. — k. 84^a—85^a kol. II: Krótka jakaś kronika królów wizygockich bez początku, incip. »placidiam teodosii imperatoris filiam cum multis aliis nobilibus cepit et deduxit et opibus depredavit. postea in italia obiit sub imperatoribus honorio et archadio. Ataulfus regnavit annis VI. iste supra-

dictam placidiam coniugem accepit secundo regni sui anno...« i t. d. --
Na k. 84^b kol. I, nowy tytuł: »Incipit ordo et cathalogus regum yspanorum in asturia vel in ispania. primum in asturia. pelagius regnavit annis XVIII. iste ut supra diximus a uiticone rege de toleto expulsus...« i t. d.

f.—k. 85^a kol. II—86^a kol. I. »De officio et ordine missarum«.

g.—k. 86^a. »Quot sint genera iudicum«.

h.—k. 86^b. O siedmiu cudach świata.

i.—k. 86^b—88. »Cronica omnium qui regnauerunt reges principes...«

k.—k. 88^b—89^a. Kronika rymowana. incip. »Tempore pape clementis tercij. Guilielmus moritur, tancredus leuatur | Bellaszgone undique regnum desolatur | Pater contra filium bellum nam minatur...« i t. d.

l.—k. 89^a—94^a. »Incipit dialogus de questionibus veteris testamenti a principio mundi...«

Hist. J. A. Załuski przywiózł zapewne z zagranicy ten rękopis; należał on do Biblioteki Załuskich, z nią przeszedł w 1796 do CBP. Na k. 1. u góry Załuski napisał: Testimonia.

Liter. Janocki, Specimen catalogi, str. 3. Codd. lat. in fol. XI.

7.

Lat. F. I. vel. 81. — Rękopis pergaminowy i papierowy, 300 na 210 mm., pisany wyraźnie czterema rękami w XV wieku, na jednej kolumnie, na 1066 strlb., oprawny w tekturę. Wewnętrzzną okładkę stanowi fragment jakiegoś dokumentu kościelnego w formie aktu notaryalnego, którego pismo zupełnie wyblakłe nie daje się odczytać.

Zawiera pisma liturgiczne i ascetyczne rozmaitych autorów:

a.—str. 2. »Isti tractatus continentur in hoc libro«. Spis treści w XV wieku pisany.

b.—str. 3. koniec jakiegoś poprzedzającego traktatu.

c.—str. 4—229. »Tractatus sive summa de divinissimo Eukaristie sacramento fratris Alberti Ratisponensis episcopi«.

d.—str. 231—302. »Ioannis Crystostomi aduersus uituperatores uite monastice«. Tłumaczenie i przedmowa Ambrożego Traversari, znakomitego humanisty, przeora Kamedułów we Florencyi następnie generała tego zakonu.

e.—str. 303—472. »Incipit opus super canticum Marie virginis gloriose, editum ab eximio sacre theologie doctore magistro Johanne de Garsona cancellario parisiensi.« brak końca. — str. 473—488 karty białe.

f.—str. 489—500. »Tractatus magistri Engelberti abbatis admontensis de iusticia dampnacionis et gracia saluacionis«.

g.— str. 501—618. Tegoż autora »tractatus de lapsu et reparatione primi hominis«. Na końcu, na str. 618, dopisek: »Completo est sub anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo tricesimoquarto Sabbato ante Andree apostoli, Basilee per me Iohannem Sokenorde«.

h.— str. 618—761. Tegoż autora traktat »de vita et moribus Beate virginis«. incip. »Letetur anima vestra...«

i.— str. 762—927. Traktat Alberta Wielkiego nader często napotymany w rękopisach CBP. pt.: »Albertus Magnus super mulierem fortem«. incip. »Mulierem fortem quis inveniet etc. Salomon in figura...«

k.— str. 928—946. Mateusza z Krakowa »dialogus ad frequentacionem sacre communionis exhortatorius«. Na końcu, na str. 946: »Editus per venerabilem magistrum Matheum de Cracouia egregium sacre theologie doctorem«.

l.— str. 946—1064. »Incipit tractatus domini Alberti ordinis predicatorum super officium misse«. Brak końca.

Rękopis ten jest jednym z wielu kodeksów, które dostały się do Polski po soborze Bazylejskim. Przedstawiciele polscy na tem wielkiem zgromadzeniu starali się, jak wiadomo, sprowadzić jak najwięcej cennych rękopisów kanonicznych, liturgicznych i innych dzieł teologicznych znakomych i za powagi uznanych autorów. Tak tutaj znajdujemy trzy traktaty (c, i, l) największego uczonego wieków średnich Alberta Wielkiego, trzy traktaty mistrza Engelberta z Admontu, po jednym wielkiego kanonisty Gersona, Mateusza z Krakowa i przekład jednego z najznakomitszych humanistów włoskich Ambrożego Traversari, który brał udział w obradach Soboru chociaż niejednokrotnie przeciwko niemu piorunował.

Hist. Na k. 1 u góry i na dwóch wprawionych w Porycku kartach z początku tomu znajdują się znaki biblioteki Poryckiej Czackiego, tj. sygnatura »BP. N. O. 1231« oraz »treść« ręką Gołębiowskiego, który taki dał temu kodeksowi tytuł: »Rękopism zawierający w sobie różne dzieła teologiczne«. Z tymże Nrem przeszedł do biblioteki Puławskiej ks. Czartoryskich, skąd po 1831 r. dostał się do CBP.

8.

Lat. F. I. vel. 85. — Rękopis pergaminowy, 340 na 245 mm., pisany jedną ręką końca XV wieku i trzema z początku XVI wieku, na 219 kłb. w składkach po 5 kart, oprawny w deski dębowe, okryte aksamitem niegdyś purpurowym, dziś zupełnie zblakłym.

Zawiera: mszał dyecezyi krakowskiej z czasów kardynała Fryderyka.

a.—k. 1ª zapiski ręką XVII w. (końca) od góry: »Ex libris Ecclesiae parochialis Drzewicensis Connotat. Anno 1677«; poniżej dopisek ręką XVII w.: »Hoc Missale iam non potest servire ad usum iuxta constitu-

tionem (!) Pii V quae est posita in Missali Romano ex Decreto Concilii Tridentini Sess. XXV de Reform. et Sess. 14 c. 7«. — Ręka z początku XVII w. zanotowała: »Martinus Inowlodensis praepositus Drzewicensis«.

b.—k. 1^b. Genealogiczna tablica z herbami rodu Ciołków na Drzewicy, ręką z początku XVI w. (lub z końca XV w.) pisana. Por. MPH. III. 270—271 ¹.

c.—k. 2—219. Mszał dyecezyi krakowskiej, z czasów kardynała Fryderyka. — Ręką z końca XV wieku bogato i pięknie ozdobiony, zawiera ten mszał mnóstwo inicjałów typu czesko-polskiego, wprawną ręką rysowanych a wykonanych w złocie i w kolorach niebieskim, błękitnym i zielonym. Głównym tematem rysunkowym w inicjałach jest liść akantu lub winny; od większych inicjałów, które się dość często napotykają, wychodzą na margines ozdoby kwiatowe, jako przedłużenia. Najpiękniej i najozdobniej wygląda stronica pierwsza (k. 2) mszału: w bogatym inicjale **A** klęczy postać biskupia w czerwonej sukni, w tyarze (o trzech koronach) na głowie, ze złożonymi rękami; na około całego marginesu idą ozdoby z kwiatów różnokolorowe; u dołu dwa anioły trzymają tarczę herbową, Ciołka w niebieskim polu. Na k. 107 zaczyna się kanon. Litera **T** w »Te igitur« malowana w ten sposób, że belkę prostopadłą tworzy postać Chrystusa w cierniowej koronie, okrwawionego, wychodzącego z grobu, z nimbem, od którego idące ozdoby horyzontalne stanowią poprzeczną belkę litery. W rękopisie jest dużo złoceń: tak np. »Hoc est enim corpus meum« i »Hoc est enim calix« aż do »remissionem peccatorum« jest malowane wielkimi złotymi literami. — Dodatki: na k. 105^b—106^b niedbała ręka XVI w. dodała »Pater noster in sollemni festo«; na k. 216—219^b ozdobna ręka XVI w. dodała benedykcyę i officia szczególne, z których pierwsze zaczyna się »In die tribulationis mittat tibi auxilium de sancto...« następują: »Ordo contra aereas tempestates« — »Benedictio gemmarum nobilium« — Forma copule — i na końcu: »Visitatio sepulcri in die resurrectionis domini«.

Rękopis jest pisany wysokim z ostatniej epoki gotykiem, t. zn. frakturą, o zwykłych skröceniach, na pergaminie ładnym, białym, średniej grubości.

Na k. 2 u góry znajdujemy notatkę ręki J. A. Załuskiego: »Missale Gnesnense Matthiae Drzewicki primatis«. Do takiego oznaczenia przywiódł Załuskiego niewątpliwie wzgląd na pomieszczoną na k. 1^b genealogiczną tablicę Drzewickich oraz herb Ciołek u dołu pierwszej strony mszału. Bliższe wejrzenie w tekst mszału nie pozwoliło nam jednak przychylić się do tego zdania znakomitego zbieracza. Nic bowiem nie wskazuje na to, aby to miał być mszał gnieźnieński. Powstał on niewątpliwie za czasów panowania króla Jana Olbrachta (patrz niżej modlitwa »pro rege«), znaczą-

nie wcześniej, zanim Maciej Drzewicki po katedrze przemyskiej, następnie kujawskiej został w 1531 r. arcybiskupem gnieźnieńskim. Nie mamy zresztą żadnej wskazówki na to, że mszał ten był przeznaczony dla Macieja Drzewickiego, chociaż być może, że później do niego należał; niewątpliwie zaś należał od pierwszej ćwierci XVI wieku do kościoła parafialnego w Drzewicy, położonej w diecezji krakowskiej. — Wszystkie natomiast wewnętrzne dane skłaniają nas do przypuszczenia, że jest to mszał diecezji krakowskiej. Mnóstwo bowiem wzmianek i modlitw znajdujemy o patronach krakowskich, o św. Wacławie i św. Stanisławie. Tak np. k. 135: »Oremus. Deus qui corpori beati Stanislai martiris tui« i t. d. cała modlitwa o św. Stanisławie; k. 152: modlitwa »in translacione sancti Stanislai«; następuje modlitwa o św. Wacławie i wogóle są zaznaczone całe *officia* na uroczystości tychże patronów, niema zaś mszy na święto św. Wojciecha. Jest on zresztą raz tylko wspomniany i to na czwartym miejscu, na k. 181: »De omnibus sanctis oratio. Propiciare nobis, quesumus, domine, famulis tuis per sancte dei genitricis virginis marie et beatorum apostolorum petri et pauli, sanctorum martyrum Wenceslai, Stanislai, Floriani, Adalberti necnon et omnium sanctorum...« i t. d. Święty Wacław jest, jak wiadomo, patronem katedry krakowskiej, św. Stanisław spoczywa w niej, a św. Floryan jest patronem Kleparza krakowskiego. Na k. 188^b znów »de omnibus sanctis oratio« i znów »cum sanctis apostolis tuis petro et paulo et beatis martyribus tuis Wenceslao, Stanislao pontifice glorioso et omnibus sanctis...«; k. 200^b długi hymn o św. Stanisławie incip. »Iesu Christe, rex superne, | Deo patri coeterne | Tibi laus et gloria. | Cuius ope martir clemens | Stanislaus, hostem premens | Triumphat victoria« i t. d.; ku końcowi: »Ut res gesta protestatur | Verax nomen eloquatur | A polo polonia | Poli civis fit Polonus | Presul pius et patronus | Ymo pater patriae...« i t. d. Na k. 207 hymn o św. Wacławie: »Christe tui preclari militis Wenceslai | Colentes sollempnia...« i t. d.

Na k. 182^b znajdujemy modlitwę »pro rege«. Zaczyna się: »Quaesumus... ut famulus tuus rex noster J[oaannes] qui tua miseracione suscepit regni gubernacula...« i t. d.

Hist. W XVI, XVII i zapewne w XVIII w. należał ten rękopis do kościoła parafialnego w Drzewicy; w połowie XVIII w. do biblioteki Załuskich, nie wspomina go jednak Janozki w swem Specimen. W 1796 r. przeszedł do Petersburga, wydzielony został później do Biblioteki Ermitażu, gdzie nosił Nr 144. Dziś w CBP.

Liter. MPH. III, 270. — Bielowski, 176—182.

¹ Bielowski zupełnie błędnie wywodzi, że rodowód Drzewickich ma być wypisem z ksiąg kościoła parafialnego w Drzewicy, dlatego, że w tym rękopisie jest notatka »Ex libris ecclesiae parochialis Drzewicensis, Connotatum Anno 1677«. Zapiska ta, jak każdy rozumie, odnosi się do rękopisu a nie do genealogii.

9.

Lat. F. I. vel. 99. — Rękopis pergaminowy, 373 na 257 mm., pisany jedną ręką XV wieku, piękną okrągłą italiką, ozdobiony licznymi inicjałami przepięknie wykonanymi w złocie i w kolorach czerwonym, błękitnym i zielonym. Kart II i 317 liczbowanych niedawno ołówkiem, jak większość rękopisów petersburskiej biblioteki. Oprawiony na początku XIX w., około 1820, w czerwoną tekturę. Tekst pisany w jednej kolumnie, szerokości 130 mm., wysokości 230 mm. po 32 wiersze. Na marginesach znajdują się gdzieniegdzie uzupełnienia ręką pisarza i wskaźniki inną ręką z końca XV w. robione. Górny prawy róg każdej karty jest odcięty i trochę zaokrąglony, każda karta jest oznaczona małym stemplem CBP. — Pergamin włoski, piękny, średniej grubości, biały; linie, wśród których tekst pisany, są wcinane rylcem.

Pismo rękopisu, jak wspomnieliśmy wyżej, jest piękna, równa, okrągła italika, napotykana często w rękopisach pochodzących z Florencji lub Rzymu z połowy XV wieku. Tytuły dzieł wewnętrzne, tytuły rozdziałów i pierwsze wiersze każdego artykułu są pisane majuskułami, minią lub rzadziej złotem. Inicjały w ramach i w ozdobach z kwiatów malowanych na złotem tle.

Rękopis zawiera dzieła św. Jana Chryzostoma, a mianowicie:

a.—k. 1—197^b. Homilie św. Jana Chryzostoma. incip. »Ioannis Chrysostomi in epistolam ad Corinthios omelia prima incipit. Corinthvs urbs prima grece multis antiquitus secularibus prerogatiuis...« i t. d. Nie każda homilia ma swój tytuł, tak np. druga; inne mają tytuł skrócony; najczęściej jednak jest tytuł zwykły, długi, np.: Ioannis Chrisostomi super epistola prima ad Corinthios homelia sexta«. Homilij razem jest dwadzieścia dziewięć, z tych I—XX mają tytuły i pierwsze wiersze pisane majuskułą, inne XXI—XXIX minuskułą.

b.—k. 197^b—212^b. Mowa św. Jana Złotoustego o wychowaniu synów; — k. 197^b: »Ad Reuerendissimum patrem dominum Archydiaconum ualentinum et sanctissimi domini nostri datarium in chrysostomi de filiorum educatione orationem prefatio Francisci mariotti de Aretio qui infra scripta traduxit ex greco in latinum«. incip. »Incredibilis tua erga me humanitas, reuerendissime pater, adeo...«. — Na k. 198 zaczyna się same dzieło Złotoustego: »Ioannis Chrysostomi de florum [!] educatione oratio«. incip. »Hortor uos et oro, dilectissimi, ut plurimum in communibus filiis diligentię adhibeamus...«.

c.—k. 212^b—221. »Ad reuerendissimum patrem D. Cosmam archidiaconum terraconensem sanctissimi domini nostri datarium in Ioannis chrysostomi de peccato et confessione orationem ex sermone de perfecta

dilectione prefatiuncula«. incip. »Venit quispiam uestrum unquam ex palestina, dilectissimi? Ego sane arbitror...«.

d.—k. 221—229. »Ioannis chrisostomi de morte et interpretatione epistole ad thessalonicenses«. incip. »Multa iam dilectissimi et discenda nobis sunt et animo complectenda...«.

e.—k. 230—234^b. »Ioannis chrisostomi item quod sequitur«. incip. »Fertur beatus constantinus cum suum aliquando simulachrum lapidibus...«. Jest to dzieło św. Jana Złotoustego »de futuro iudicio«.

f.—k. 234^b—243. »Ioannis chrisostomi de uirtute et malitia oratio« [!] incip. »Sunt non nulli hoc in loco qui uirtutis ardore secessus uerbis elingentes...«.

g.—k. 243—315. Mowy św. Jana Złotoustego przeciwko żydom. Jest ich sześć; incip. »Iohannis chrisostomi beatissimi contra iudeos ac iudizantes christianos sermo primus incipit«. Zakończenie tego dzieła i rękopisu: »Explicit sermo sextvs & vltimvs Iohannis Chrisostomi aduersvs iudeos scr.«.

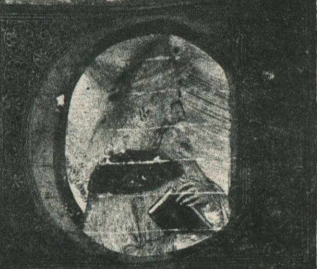
h.— Na k. 316—317 ręką z końca XVI w., pochyłą kursywą, znajduje się wyliczenie monarchów polskich od Lecha do króla Stefana i węgierskich od Attylli. Jest to właściwie dedykacja tego rękopisu od nieznanego ofiarodawcy dla króla Stefana, bez podpisu, oznaczenia miejsca i daty.

Nie zatrzymywalibyśmy się tak długo nad tym rękopisem, który bezpośrednio dla nas nie przedstawia większej wartości nad ten szczegół, że był w Polsce i zapewne należał do króla Stefana, gdyby nie to, że jest to jeden z nielicznych kodeksów rękopiśmiennych, pochodzących ze sławnej biblioteki króla węgierskiego Macieja Korwina, które znalazły przytułek w naszych bibliotekach; oprócz opisywanego bowiem rękopisu, znamy jedynie jeszcze kodeks N. 1514. Muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie, opatrzony również znakami króla Macieja Korwina. Karta tytułowa rękopisu petersburskiego, nieliczbowana, przedstawia się tak, że jej strona pierwsza, a) jest biała, a właściwy tytuł znajduje się na stronie drugiej b). Na stronie a) u góry 3 i w środku 3 wiersze jakiegoś łacińskiego tekstu, zapewne jest to motto; zapiski te robione ręką XVI w. są dziś wytarte i nieczytelne. Na stronie b) tąż ręką XVI wieku u góry zapiska: »Hic liber Matthie primi Regis Vngarie olim per immanissimam cladem Thurcarum Bude vastata et vltrocitroque deportata tota Bibliotheca«. Poniżej, prawie pośrodku całej strony, znajduje się koło, o błękitnej powierzchni, otoczone złotym brzegiem; średnica tego koła wynosi 107 mm. Znajduje się ono w spółośrodkowym kole o średnicy 174 mm. Na pozostałej powierzchni większego koła, czyli na pasie (szerokości 67 mm.) rozmieszczonych jest w równych odstępach pięć kółek o białych powierzchniach. Reszta pasa

jest wypełniona pięknym, bogato ozdobionym ornamentem, malowanym w różnobarwne kwiaty. Na błękitnej powierzchni środkowego koła złotymi literami napis: »IN HOC VO|LVMINE HAEC OPE|RA SACTI IOANNIS CRY-||SOSTOMI CONTINENTVR || [omeli] E. XXVIII. IN EPISTOLAM || AD CORINTHIOS || ITEM || CONTRA IVDIOS SR^E||MONES SEX«. Wzdłuż dolnej połowy obwodu tegoż koła są litery złote w tym porządku: D, Q, M, R, H, I i flores jako zakończenie. Litery te może oznaczają nieznanego mi miniatora; możeby można je czytać: D... Q... M(atthiae) R(egis) H(ungariae) I(lluminator). Trochę niżej, między literami R i H odczytał Łukasz Gołębiowski niewyraźnym i wyblakłym pismem napisany wyraz »Roma« i wnioskuje stąd, że rękopis ten był pisany i illuminowany w Rzymie. Na pięciu małych kółkach, o których powyżej wspomniałem, są na białej powierzchni pergaminu napisane niebieskimi literami tytuły innych dzieł św. Jana Złotoustego, znajdujące się w tym kodeksie, mianowicie u góry: »De filiorum educatione«; z prawego boku: »De peccato et confessione«; z prawego dołu: »De virtute et malitia«; z lewego dołu: »De mortes [!] et in epistolam ad thesalonicenses«; z lewego boku: »De futuro iudicio«.

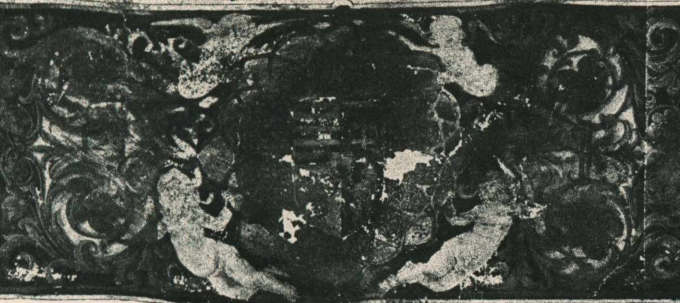
Karta pierwsza rękopisu jest bardzo bogato ozdobiona. Cała kolumna ma wymiary: szerokość 217 mm. na 322 mm. wysokości; kolumna pisana jest szerokości 143 mm. na 210 mm. wysokości i liczy 29 wierszy. Margines malowany z lewego boku (29 mm. na 322 mm.) wypełniony pięknymi arabeskami, wśród których znajdują się od góry: portret, aniołek w arabesku, sowa w kółku, portret, znowu arabesk z aniołkiem i studnią w kółku, wreszcie znów portret. Belka górna (ozdoba nad tekstem) ma wymiary 52 mm. na 144 mm. i dzieli się na dwie części podłużnie podzielone; w górnej znajduje się wśród arabesków sfera armillarna, w dolnej na błękitnym tle złotymi literami tytuł pierwszej homilii: »IOANNIS CHRYSOSTOMI IN || EPISTOLAM AD CORINTHIOS || OMELIA PRIMA IN-CIPIT«. Margines malowany z prawego boku, cały wypełniony różnobarwnym arabeskami, szeroki na 47 mm., wysoki na 322 mm., zawiera na tle arabesków od góry: portret, beczkę w kółku, dłuższym bokiem leżącą, portret, klepsydrę w kółku, i znów portret. Belka dolna, tj. ozdoba poniżej pisanej kolumny, szer. 68 mm., dług. 144 mm., przedstawia w nader bogatej ozdobie otoczony czterema aniołkami herb króla Macieja węgierskiego, podzielony jak zwykle na cztery pola z familijną tarczą herbową w środku. W części pierwszej herb Węgier: cztery srebrne belki w czerwonym polu; w części drugiej apostolski podwójny krzyż srebrny na zielonym pagórku w czerwonym polu; w części trzeciej lew darty skaczący w czerwonym polu (herb Czech); w części czwartej herb Dalmacyi: trzy złote głowy panter ukoronowane w niebieskim polu; na środkowej tarczy wreszcie herb Korwin Hunyadych.

IOANNIS EPISCOPI APOSTOLICI
AD CORINTHIOS
PRIMA INCEPAT

IN THVS VRBS
prima grecie multis antiqui-
tus secularibus prerogatiuis
maxime pecuniarum faculta-
tibus abundabat: quamob-
rem quidam gentilium poe-
tarum diuitem eum locum
appellauit. In thimo enim

peloponeli sita negociationibus q̄ oportunitissima est. Er-
rant preterea in hac ciuitate plurimi oratores atque
philosophi quorum unus ex septem sapientum nume-
ro fuit. Hec autem nobis non iactationis gratia neq̄
ad multe scientie ostentationem memorata sunt: quid
enim huiusmodi scire opus est. Verum ad subiectam
epistole materiam facit. Siquidem multa in hac ciui-
tate Paulus periculis fuit. In hac Christus ei apparuit
dicens. Noli tacere sed loquere: quoniam populus
est tibi multus in hac ciuitate. Idcirco inuulit hic duos
annos. In hac demon pulsus est: quem cum iudei adiu-
rarent passi sunt molestissima. In hac corinthios magis
libros penitentia ductos circumauerunt ad milia quin-
quaginta. In hac ante tribunal coram gallione proco-
sule paulus uerberatus est. Cum igitur diabolus ciuita-
tem magnam populosam ueritati inherentem diuitiaru
& sapientie gratia admirabilem grecie caput. Atheni-
sum enim & laecedemoniorum res amisso iam principa-
tu defecerant maxime autem quod promptissimo animo
uerbum dei susceperat inter ciues discordiam dissemina-
uit: uocat enim regna quoq̄ firmissima inter se diuitia

Nieznany nam jest ani pisarz, ani illuminator kodeksu, nie możemy również wskazać daty dokładnej powstania rękopisu ani miejsca, bo i ten wyraz »Roma« lub »Rome«, odczytany przez Gołębiowskiego, jest dosyć wątpliwy. Ozdoby pierwszej karty, owe portrety, w których może szczególnie znawca biblioteki Korwina mógłby się dopatrzeć wizerunku królewskiego i królowej Beatrix Aragońskiej a zwłaszcza połączenie w jednej ramie owej beczki w kole i klepsydry w kole, mogłyby skłaniać do przypuszczenia, że illuminator petersburskiego rękopisu jest tym samym, który illuminował przepyszny kodeks korwiniński »Philostratusa«, znajdujący się dziś w Wiedeńskiej Nadwornej Bibliotece. Te same ozdoby znajdują się tam na drugiej karcie tytułowej, przedstawiającej tryumfalny wjazd króla Macieja do zdobytego Wiednia¹. Bliższe badania nad petersburskim kodeksem oraz nad innymi wspaniałymi rękopisami Corvinianymi pozwoliłyby zapewne przyjść do dalej idących wniosków; dałyby może jaką wskazówkę co do osobistości nieznanego artysty, o którym przypuszcza badacz Corviniany, p. Csontos, że wyszedł ze szkoły znamienitego malarza florentyńskiego Attavante degli Attavanti.

Hist. Z biblioteki króla Macieja węgierskiego dostał się zapewne ten rękopis darem od niewiadomego ofiarodawcy do rąk króla Stefana. Następne jego koleje nieznane. Około 1817 r. znajduje się w Bibliotece Uniwersyteckiej Warszawskiej, 15 lutego 1831 r. opisał go Łukasz Gołębiowski w tej samej zapewne Bibliotece, skąd 1833 r. został przewieziony do CBP.

Liter. Lelewel, Bibliograficznych xiąg dwoje, II, 346.

¹ Por. Csontos Joh., Bildnisse des Königs Mathias Corvinus und der Königin Beatrix in den Corvin-Codexen. Odbitka z »Ungarische Revue«. Budapest 1890, str. 25—29. — Najlepsze zestawienie literatury o Corvinianie znajduje w Gardthausen, Sammlungen und Cataloge griech. Handschriften, str. 71—72 i index. [Byzantin. Archiv. t. 3. 1903].

10.

Lat. F. I. 1. — Rękopis papierowy i pergaminowy, 303 mm. na 220 mm., dwiema rękami pisany w XIV i XV wieku, w jednej kolumnie, na kłb. 128. Oprawny w deski skórą obciągnięte; pochodzi z biblioteki klasztoru w Koprzywnicy.

Zawiera:

a.—k. 1—118. Urywki kazań i homilij św. Augustyna i św. Bernarda.

b.—k. 119—124. »Incipiunt dissolutiones difficultatum sacre scripture«. incip. »Queritur quod in celi terreque nomine significetur...«.

c.—k. 124—128^b. »Incipiunt excerpta de libro beati Augustini yponensis episcopi... a se ipso ad se ipsum«. W formie pytań i odpowiedzi; brak końca.

Hist. Z biblioteki klasztornej Koprzywnickiej dostał się ten rękopis w 1819 r. do Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, skąd w 1833 r. do CBP.

11.

Lat. F. I. 3. — Rękopis papierowy i pergaminowy, 294 mm. na 200 mm., jedną ręką XIV w. w jednej kolumnie pisany, na 422 kłb., złożony w składkach po 6 arkuszy, z tych 1 zewnętrzny pergaminowy a 5 wewnątrz papierowych, do zszywania użyto zrzyneków z dwóch dokumentów notaryalnych, z tych jeden wystawiony w Uniejowie w 1384 r. przez Mikołaja, kustosa gnieźnieńskiego i oficyna łączyckiego, drugi z początku XV wieku. Papier twardy, gruby i gruboziarnisty; oprawa z XV wieku.

Zawiera: »Racionale divinorum officiorum«. incip. »Quecunque in ecclesiasticis officiis, rebus ac ornamentis...«. Jest to dzieło Wilhelma Durantis, dominikanina, z XIII wieku.

Hist. Rękopis należał do znakomitej biblioteki klasztoru Bożogrobców w Miechowie; w 1819 r. dostał się do Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, przewieziony stamtąd w 1833 r. do CBP.

Liter. Blumenstok, 45.

12.

Lat. F. I. 4. — Rękopis papierowy, 296 mm. na 205 mm., pisany jedną ręką końca XIV lub początku XV wieku na 161 kłb. we dwie kolumny, oprawny w deski pokryte na zewnątrz zielonkawą skórą, na wewnątrz zaś kartą pergaminową, zawierającą w sobie fragment kazań łańciskich czy egzegezy na tematy z ewangelii, z datą 1305 r.

Zawiera:

a.—k. 1—65^b. Jana de Lignano glossa super Clementinas. Na k. 65^b kol. 2: »Laus tibi sit christe || quoniam liber explicit iste || Io. de lignano«. Brak pierwszej karty. — K. 66—69^b białe.

b.—k. 70—142. Decyzje Roty rzymskiej bez tytułu właściwego. U samej góry: »Incipiunt conclusiones rote«. incip. »In nomine domini Amen. Anno nativitatis eiusdem M^o CCC^o lxxvi^o die mercurij XXX mensis Ianuarij pontificatus domini gregorij pape XI anno sexto de mandato et voluntate et vnanimi consensu omnium dominorum coauditorum sacri palatii apostolici protunc in rota existentium videlicet a. b. c. d. e. f. ego Wilhelmus herborch ¹ decretorum doctor... certas conclusiones quorundam dubiorum continue occurrencium...«. — Por. Nr. 28 b. oraz tegoż autora Decyzje Roty w rękopisach Bibl. Jagiellońskiej NNr.: 333, 391, 407, 408. — k. 142—145 białe.

c.—k. 146—159^b. »Repeticio domini ubertini«. incip. »In nomine individue trinitatis, eius matris, sancte katherine scolarium patrone necnon tocius celestis curie amen. licet in tua dyocesi...«.

d.—k. 160—161. Notatki bez wartości, spisy tytułów, rubryki z prawa kanonicznego.

Na okładce z wewnętrznej strony znajduje się dopisek: »Liber Nicolai Adolphi«, właściciela w końcu XIV w. a może i pisarza kodeksu.

Hist. Rękopis ten powstał zapewne na Uniwersytecie pragskim, gdzie w r. 1385 wykładał Ubertus (Übertinus) de Lampugnano (por. Blumenstok, 121). Jest to niewątpliwie rękopis ze szkolnych wykładów, por. cytowaną inwokację do św. Katarzyny, patronki scholarów. Rękopis należał następnie do biblioteki klasztornej Cystersów w Koprzywnicy, poczem od 1819 r. do Uniwersyteckiej Warszawskiej, skąd w 1833 r. przewieziony do CBP.

Liter. Blumenstok, 103, 121, 136, 193.

¹ P. Blumenstok zalicza Wilhelma Horborch (Horborg, Horbork, a w naszym rękopisie Herborch) do autorów polskiego pochodzenia (?) i powoływa się na wzmiankę Dra S. Windakiewicza (w referacie na II Zjazd historyków polskich we Lwowie 1890 r. pt.: »Znaczenie szkół i uniwersytetów« str. 5) o doktorze dekretów Wilhelmie Holborch. Wątpię czy to twierdzenie da się usprawiedliwić i pogodzić z datami z życia Horborcha. Nazywa się on »Almanus« w mss. Bibl. Jagiel. 391 i w mss. Królewieckim CXXV; w 1372 roku oraz przedtem i potem zwany jest »decanus Hamburgensis« tudzież »ordinarius lector studii pragensis« itp. (por. Blumenstok 139 i liczne cytaty u v. Schulte, Gesch. d. Quellen d. canon. Rechts, II, 69 z innych rękopisów); od 1376 do 1381 jako audytor Roty spisuje jej Decisiones lub Conclusiones (por. v. Schulte l. c., Steffenhagen, Catal. codd. mss. bibl. Regimont. fasc. I, 57 i nasz rękopis); jest oczywiście i doktorem dekretów. Wzmiankowany przez Windakiewicza Wilhelm Holborch »doctor decretorum« i »praepositus Cracoviensis« oraz »auditor causarum sacri palatii« jest tąż samą osobistością, ale ani w Krakowie przebywa, ani jest polskiego pochodzenia; nosi tylko tytuł krakowski przy wielu innych i występuje, o ile mi wiadomo, raz tylko w naszych dokumentach i to z Rzymu w 1379 r.; patrz Piekosiński, Cod. dipl. min. Pol. III, 331. Co do repetycyj Horborcha por. v. Schulte, l. c. przyp. 4.

13.

Lat. F. I. 14. — Rękopis papierowy, 290 mm. na 210 mm., piasny jedną ręką XIV wieku, we dwie kolumny na 290 kłb., oprawny w deski obciągnięte czarną skórą. Oprawa podniszczona, bo dolnej okładki w trzech czwartych już niema. Na okładce wierzchniej przylepiona kartka a na niej zapiska z początku XV wieku: »Milicius abortivus plebani de wnyeow loco cuius habet Jacobuum (!) de Woragine de tempore per tres sermones«. Karteczka taka, trwale przylepiona do wierzchniej okładki rękopisu, zapisana prawie zawsze tem samem pięknem, wysokiem piśmem, oznacza kodeksy z zasobnej niegdyś biblioteki klasztornej Bożogrobców w Miechowie.

Rękopis zawiera: kazania Jana Milicz (Milicius), archidyakona pragskiego, sławnego swego czasu kaznodziei w Pradze, w drugiej połowie XIV w. Zwalczany przez arcybiskupa Arnesta z Pardubic, był Milicz jednym z poprzedników nauki Husa. Por. o nim: Jireček, Rukovět, II, 30—33.

k. 1—284^b. Kazania. Incip. »Emitte domine sapienciam de sede magnitudinis tuae...«. Explic. »quam nobis concedat qui uivit et regnat in secula seculorum Amen. Expliciu[n]t sermones dom[ini Milicii? albo dominicales] reportati

Anno domini M^o CCC^o Lxxxii^o ante festum Mathei«. Poniżej dwa prawie równobrzmiące dopiski: »Iste liber est domini plebani de Unyew procuratoris generalis«; oraz »Iste liber dictus Milicius est domini plebani de Vnyeow procuratoris generalis«; — kk. 285—290 białe.

Hist. W 1382 r. przywiózł ten rękopis z Pragi pleban Uniejowskiego kościoła (wieś parafialna w obwodzie Miechowskim, należąca do uposażenia Bożogrobców Miechowskich); był nim, zdaje się, Mikołaj, który jako rektor tegoż kościoła i prokurator, występuje w 1380 r. (por. Piekosiński, Cod. dipl. min. Pol. III, 331). Droga zamiany na kazania Jakóba de Voragine dostał się ten rękopis do biblioteki klasztornej w Miechowie, skąd w 1819 r. przeszedł do Uniwersyteckiej Warszawskiej, gdzie nosił Nr. 399, a stamtąd do CBP. w 1833 r.

14.

Lat. F. I. 27. — Rękopis papierowy, 305 mm. na 205 mm., jedną ręką XIV wieku pisany we dwie kolumny na 286 kłb., oprawny w deski obciążnięte skórą; na okładce kartka z zapiską ręki XV w.: »Postilla magistri Conradi«.

k. 2—286. Postylla. Incip. »Postillam studencium studii pragensis universalis ut supra evangelia dominicalia....«. Explic. »Anno domini M^o CCC^o Lxxxv^o...« i t. d. i toż powtórzone poniżej: »Iste liber vocatur postilla Conradij quam composuit idem dominus Conradus praedicator Egregius in Praga. hunc librum dominus Michel prepositus Mechouiensis comparavit prage existens in studio pro duabus sexagenis grossorum latorum«. Postylla ta i dzieła znakomitego profesora teologicznego fakultetu w Pradze, Konrada Soltow, były bardzo w Polsce rozpowszechnione. Por. rękopisy Bibl. Jagiell. 457, 757, 1280—1283, 1338, 1588, 1939, 2392, oraz MPH. V, 940. Autor, zwany często Conradus Pragensis, pochodził z Lüneburga, na Uniwersytecie pragskim wykładał między 1378 a 1387 rokiem, powołany następnie do Heidelberga, umarł jako biskup w Werden w 1407 roku. Por. o nim Tomek, Gesch. der Prager Universität, str. 39, 45. 48 sq.

Hist. Z biblioteki Miechowskiej Bożogrobców przeszedł ten rękopis 1819 r. do Uniwersyteckiej Warszawskiej, a w 1833 r. do CBP.

Liter. Dudik, 4.

15.

Lat. F. I. 38. — Rękopis papierowy, 290 mm. na 220 mm., pisany jedną ręką w końcu XIV wieku na 368 kłb., oprawny w deski obciążnięte białą skórą; na okładce kartka z napisem współczesnym: »Incipit postilla euangeliorum domini stanislai decretorum doctoris prepositi Mechouiensis ab aduentu domini usque ad ascensionem domini«.

Wewnętrzne strony okładek są oblepione dwoma aktami, z tych pierwszy, przy wierzchniej, jest przyklepiony tekstem do deski. (Jest to jakiś szląski dokument, od brzegu znajduję wzmianki o księciu Ziemowicie, o Bytomiu, biskupie Piotrze i t. d.). Drugi, przy dolnej okładce, jest kopią listu suplikacyjnego Władysława Jagiełły do papieża, o obsadzenie prepozytury Wiślickiej.

Kodeks zawiera łacińskie kazania na niedziele; głos polskich nie spostrzegłem. Jest to tom pierwszy tego zbioru.

Na k. 1 ręką XVII w. zapisano zapewne z jakiejś współczesnej zapiski lub z katalogu: »Primus tomus Venerabilis Domini Stanislai Decretorum doctoris, praepositi olim Miechoviensis a Venceslao clerico de Sdzechouia conscriptus anno domini 1390^z.

Urywek listu Władysława Jagiełły jest przyklepiony na okładce; (brzeg lewy jest obcięty, stąd są dość znaczne luki). Król po śmierci proboszcza Dersława de Przeswod, nuncyusza Stolicy Apostolskiej (nie zna go Wierzbowski, *Synopsis legatorum etc. Romae 1880*), mianował proboszczem kolegiaty NMP. w Wiślicy Zbigniewa, syna Zbigniewa z Oleśnicy, kleryka krakowskiej dyecezyi, i żąda, aby papież Bonifacy IX potwierdził jego nominację na to beneficjum, należące do kollacyi Stolicy Apostolskiej. Data listu jest z Krakowa, w 1(3)93 r.; data dnia obcięta. — Dersław, proboszcz Wiślicki, jest wymieniony kilkakrotnie w dokumentach między 1376 a 1383 r. (patrz Piekosiński, *Cod. dipl. eccl. cathedr. Cracov. II, 62, 73, 74, 76, 85, 94*); następcę jego, Zbigniewa, znaleźliśmy raz tylko w dokumencie arcybiskupa Wojciecha z 1426 r. wydanym przez Kętrzyńskiego, MPH. IV, 766.

Hist. Z biblioteki klasztornej Miechowskiej przeszedł w 1819 r. ten rękopis do Uniwersyteckiej Warszawskiej, a stamtąd w 1833 r. do CBP.

16.

Lat. F. I. 43. — Rękopis papierowy, 295 mm. na 212 mm., pisany trzema rękami XV wieku we dwie kolumny na 250 kłb.; oprawny w deski obciążnięte skórą.

Zawiera:

a.—k. 1^b. Rysunek piórem, przedstawia Chrystusa ukrzyżowanego, u dołu krzyża stoi Matka Boska.

b.—k. 2—5. »Incipit rubrica missarum secundum consuetudinem Ecclesie Olomucensis et Cracoviensis. In prima dominica adventus domini incipit ad processionem Asperges me...«. Por. o tem daleko idące wnioski Dudika, l. c. 12. Jest to tylko urywek, od pierwszej niedzieli Adwentu do Wielkiego Piątku.

c.—k. 6, kol. I. Początek statutów synodalnych krakowskich biskupa Piotra Wysza. Niestety jest to zaledwie wstęp i początek pierwszego rozdziału »de foro competenti«. Por. Starod. pr. pol. pomn. IV, 53.

d.—k. 6, kol. II—k. 12. »Incipit liber penitenciaris canonicalis a magistro Iohanne Zideri de deo editus de novo et veteri testamento....« incip. »De confesionibus infirmorum...«. Nazwisko autora jest tu niewątpliwie zepsute, i tytuł dzieła przedstawia znaczne trudności. Ta sama rzecz znajduje się i w innym rękopisie petersburskim, Lat. F. I. 187 (patrz niżej Nr. 26), lecz tam autor jest nazwany »Iohannes Isneri de Deo«. P. Blumenstok w swej »Wiadomości o rękopisach prawno-historycznych« (Nr. 125) przypuszcza, że penitencjarz ten może być dziełem magistra krakowskiego Jana Isnera, którego kazanie »de conscientia bona et mala« znajduje się w dwu rękopisach Biblioteki Jagiellońskiej (NN. 1449 i 2286) razem z wieloma kodeksami pochodzącymi z jego zbioru¹. Niewytłumaczony jest tylko dodatek »de Deo« w obu rękopisach, bo ze znakomitym autorem kanonistycznym Janem de Deo, Hiszpanem, nie ma, zdaje się, żadnego związku. Może zamiast »Zideri« w niniejszym rękopisie, należałoby czytać z emendacją tekstu »Nideri«, tj. Jana Nider (lub Nieder, Nyder) kanonisty, autora »Manuale confessorum«, dzieła bardzo rozpowszechnionego, który pochodził z Isny² w Szwabii (1380—1438)? Bądź co bądź, czy ów »liber penitenciaris« przypisać mamy profesorowi krakowskiemu, czy wiedeńskiemu Niederowi, rzecz sama, według p. Blumenstoka, jest nieznaną. Por. Nr. 26.

e.—k. 14—23. Urywek, zdaje się, księgi »Acta Pilati«. Brak początku; gdzieś tam polskie wyrazy i glosy.

f.—k. 24—27 kol. I. Rozmaite »casus« i »quaestiones« z prawa kanonicznego i wogóle kwestye kościelne, ułożone w Polsce i przez Polaka. incip. »[Q]uare datur denarius sancti Petri? Responsio. Quod Polonie non erat rex sed unus monachus tunc fuit factus per decretum Apostolicum Rex Polonorum et constituit dare talem denarium...«. Bez wartości; por. rękopis Bibl. Jagiell. 3452.

g.—k. 27. Rozmyślania na temat: »Probet autem se ipsum homo«.

h.—k. 28—117. »Apparatus« nieznanego autora do summy Henryka z Merseburga, bez tytułu. Zaczyna się: »[F]ecit Deus duo magna luminaria...«. Por. Steffenhagen, Catal. codd. mss. bibl. Regimontanae fasc. I, pag. 42; tudzież v. Schulte l. c. II, 244. Tenże sam »aparat« znalazł w dwóch kodeksach petersburskich Blumenstok (por. jego »Wiadomość« NN. 60, 61).

i.—k. 118—249. Kazania i legendy o świętych. Są glosy polskie.

Hist. Z biblioteki Uniwersyteckiej Warszawskiej przeszedł ten rękopis w 1833 roku do CBP.

Liter. Dudik, 12 (odnosi do końca XIV wieku).

¹ Wzmianki o magistrze Isnerze Janie, profesorze teologii, w Muczkowski, Statuta nec non liber promotionum, str. 1 (liber facultatis artium a. 1402); Wiszniewski, Hist. liter IV, 209 i V, 55.

² Por. o nim v. Schulte, Gesch. d. Quellen des kanon. Rechts, II, 441. Stintzing, Gesch. d. popul. Liter. 531, 543; Quéatif i Echard, SS. Ord. Praed. I, 792. Dzieła jego, Manuale confessorum, niestety nie mogłem znaleźć w Krakowie.

17.

Lat. F. I. 49. — Rękopis papierowy, 295 m. na 220 mm., pisany trzema rękami w końcu XIV wieku, we dwie kolumny i na całej stronie, na 226 kłb., oprawny w deski pokryte żółtą skórą. Obie okładki są z wewnątrz oblepione papierem, a na nim zapisano rozmaite notatki i modlitwy polskie z XV wieku¹.

Rękopis zawiera:

a.—k. 1—95^b kol. I. Fragment dzieła Jana Sylwana, Polaka, p. t.: »Linea salutis seu sermones de tempore«. Zapewne za Lefebvre'a katalogiem sieciechowskim lub za jakąś starą zapiską powtórzył Gołębiowski na włożonej kartce tytuł tego dzieła: »Ioannis Sylvani Poloni linea salutis seu sermones de tempore«. Brak początku; zakończenie brzmi: »Scriptor laudetur, editor huius opusculi veneretur; hunc librum edidit, nomen eiusdem linea salutis posuit«.

b.—k. 95^b—105, 152—164, 215—226. Kazania, traktaty krótkie ascetyczne, urywki penitencyarza i t. d. Wśród innych na końcu kodeksu »Sermo de s. Stanislao«, kazanie znane (por. Nr. 3^d); incip. »Talis debeat esse...«.

c.—k. 105^b—151^b. Coeliusza Seduliusza dzieło pt.: »Opus paschale«. Fałszywie zanotował Ł. Gołębiowski: »Anonymi expositio in carmen paschale sive de Christi miraculis«. Zaczyna się: »Bonorum honorabilium licet quamlibet scienciam notificam...«. Por. rękopisy Bibl. Jagiell. 1571, 1607.

d.—k. 165—200. Brak tytułu; incip. »De virtute Augustinus in epistola...«. Są tu rozmaite »auctoritates patrum«; brak końca.

e.—k. 201—215. Expositio missae sollemnis (brak tytułu). Zaczyna się: »Christus existens pontifex futurorum bonorum...«. Na końcu: »Explicit expositio misse solempnis et est finita die dominica Respice. Anno Domini M^o C. C. C. C.«.

Głos polskich nie zauważyłem, oprócz wspomnianych już modlitw i zapisek na okładkach.

Hist. Rękopis należał do biblioteki Sieciechowskiej Benedyktynów, z której przeszedł do Uniwersyteckiej Warszawskiej, zapewne w 1819 r., a następnie w 1833 roku do CBP.

¹ Wydane przez Lelewela w Bibliograficznych księgach, I, 39; por. Nehring, Altpoln. Sprachdenkmäler, 42.

18.

Lat. F. I. 51. — Rękopis papierowy, 295 mm. na 215 mm., pisany jedną ręką końca XIV w. we dwie kolumny na 234 kłb., oprawny w deski i skórę. Na okładce kartka z tytułem kodeksu.

Zawiera k. 3—229^b: »Postilla super Epistolas dominicales Magistri de Legenicz«. Znana ta postylla Macieja z Lignicy, profesora i dziekana fakultetu artystycznego w Uniwersytecie pragskim w 1390 r., a następnie profesora na teologicznym wydziale w Krakowie, była bardzo rozpowszechniona w Polsce. Por. rękopisy Bibl. Jagiell. 1562, 1564, 1622, 1632. Zaczyna się: »Videte quoniam non michi soli laborauit...«; kończy się: »...principio misericorditer medio et fine liberaliter in secula seculorum Amen. Nicolaus Wenczeslaus de Szadek. Explicit postilla collecta per Reverendum magistrum doctoremque sacre theologie de legnicz super epistolas dominicales per circulum anni... Et est finita in crastino decem milia virginum per Nicolaum Wenczeslaum de Szadek studentem studij pragensis anno domini Millesimo Quadringentesimo«. O autorze cf. Tomek, Gesch. d. Prager Universität, 15.

Następne karty zajmuje »Credo« i inne drobne modlitwy kościelne.

Hist. Z biblioteki Bożogrobców Miechowskiej przeszedł ten kodeks w 1819 r. do bibl. Uniwersyteckiej Warszawskiej, gdzie zapisany pod Nrem 604. W 1833 r. przewieziony do CBP.

19.

Lat. F. I. 77. — Rękopis papierowy, 302 mm. na 205 mm., pisany jedną ręką z początku XV wieku (1405 r.) we dwie kolumny, na 290 kłb.

Zawiera postyllę Wilhelma, kanclerza Uniwersytetu paryskiego. Rozkład kodeksu jest następujący: k. 1—14^a indeks dzieła; — k. 14^b notatki odnoszące się do tego dzieła; — k. 15—289^b tekst postylli; — k. 15 u góry: »Incipit postilla dominicalium Ewangeliorum Magistri Wilhelmi Cancellarii Parisiensis comparata per Stanislaum Pribislai de Milacow. Orate pro eo fratres carissimi... — k. 289^b: »Et sic est finis omnium dominicarum etc. parisiensis per circulum anni. Sub anno domini Millesimo CCCC^o in Autumpno in die sancti Stanislai¹ in Mechovia. Flegeton hunc urat, opus hoc qui tollere curat«. — Dodane na k. 289^b—290: »In conversione sancti Pauli sermo beati Augustini«.

Naokoło obu kolumn dużo komentarzy, uwag i notat treści teologicznej. Głos polskich niema. Cały rękopis pisany przez owego Stanisława, syna Przybysława z Milaczowa. Dzieło to, Postylla Wilhelmi Parisiensis,

było nader rozpowszechnione u nas. Świadczy o tem ilość rękopisów: Biblioteki Jagiellońskiej (NN. 1444, 1445, 1637, 1671, 1769); Bibl. Kapitulnej Krakowskiej, Nr. 160.

Hist. Rękopis miechowski Bożogrobców, w 1819 r. przeszedł do biblioteki Uniwersyteckiej Warszawskiej, a 1833 r. do CBP.

¹ To jest in die translacionis S. Stanisłai, 27 września.

20.

Lat. F. I. 80. — Rękopis papierowy, 298 mm. na 217 mm., pisany dwiema rękami początku XV w. (1405—1417 r.) we dwie kolumny, na 205 kłb. zwykłą, gęstą kursywą, zapewne na Śląsku. Oprawny w deski i skórę wyciskaną. Na wewnętrznej stronie wierzchniej okładki napisany współczesną ręką na przylepionej karcie spis rzeczy znajdujących się w tym kodeksie. Dzieła te własnych tytułów przeważnie nie mają; podają więc tytuły wedle spisu.

Rękopis zawiera:

a.—k. 1—23^b. »Questiones in materiam quarti libri sentenciarum a distincione prima usque ad XXVII^{am}«. Incipit: »Queritur utrum sacramentum bene diffiniatur per hanc diffinitionem...«. Jeden z licznych komentarzy dzieła Piotra Lombarda.

b.—k. 24—37. Innocentego III papieża »De vilitate humane conditionis«. Incip. »Domino et patri karissimo divina dignacione P. Portuensi episcopo Lotharius indignus dyaconus...«.

c.—k. 37^b—97. »Augustinus de concordancijs evangelistarum«. Kończy się: »Explicit liber Aurelij Augustini episcopi de concordancijs evangeliorum. Heu male finivi, quod scribere non bene scivi, penna fuit vilis, et scriptor puerilis. finem cognosco et finales mihi posco. finitus est liber feria quarta proxima post festum epiphanie domini hora quasi tertia noctis anno domini 1405° etc.«. — Rękopis ten i klauzulę przytacza Leleweł, Bibliogr. xiąg dwoje, II, 57.

d.—k. 98 156^b. »Tabula seu repertorium autoritatum biblie«. Alfabetycznie ułożone konkordancje.

e.—k. 157—172. »Exposicio cantici beate Marie videlicet Magnificat cum annotatione plurimorum dubiorum et solutionibus eorum«. Incipit »Deus canticum novum cantabo tibi in psalterio...«.

f.—k. 173—176^b. »Exposicio epistole Mulierem fortem quis inveniet«. Incipit »Mulierem fortem quis inveniet procul et de ultimis finibus... Et sic scribitur...«.

g.—k. 182—192^b. »Statuta neumasensis episcopi in quibus multa utilia de sacramentis ecclesie inserta sunt«. Incipit »Quoniam in sacramen-

torum collacionibus et animarum regimine cautela... et diligencia debet necessario adhiberi, Idcirco nos R. miseracione divina episcopus neumasensis considerantes non sine cordis dolore...«. Są to — o ile wiem — nieznanne statuta Rajmunda Bequin z Tuluzy, dominikanina, administratora dyecezyi Neapolis (Nemosia lub Neolemissus) na Cyprze¹, 1324—1328. O nim p. Quétif i Echard, SS. O. Praed. I, 561.

h.—k. 193—195^b. Traktat jakiś o Matce Bożej, opuszczony w spisie. Incip. »Veniens evangelizavit pacem...«.

i.—k. 195^b—199^b kol. I. »Tractatus Iohannis Caldarini de observatione interdicti«. Kończy się: »Explicit tractatus domini Iohannis Calnani doctoris decretorum eximij per manus B. de H«. — Patrz Blumenstok, Wiadomość, Nr. 82.

k.—k. 199^b kol. I—205^b. »Constitutiones episcopi Vratislaviensis« Incipit »In nomine domini Amen. Nos Wenczeslaus deigratia Episcopus Wratislaviensis ut animas nobis commissas lucrifacere...«. Bez daty. Są to ustawy synodalne biskupa wrocławskiego Waclawa I (1382—1417), księcia lignickiego, z r. 1410². Por. M. de Montbach, Statuta synodalia dioecisana s. ecclesiae Vratislaviensis, Vr. 1855, str. 16—38; i Heyne, Dokumentirte Geschichte d. Bisthums Breslau, II, 224 sqq. (Blumenstok, 245).

l.—k. 205^b kol. II. Początek (28 wierszy) tylko konstytucyj synodalnych Konrada, biskupa wrocławskiego. Następca Waclawa I, Konrad książę Oleśnicki, biskup wrocławski, raz tylko odprawiał synod dyecezalny w 1446 roku. Por. Heyne, l. c. III, 462—476 i 703—710; oraz de Montbach, l. c. 53 sqq. Początek zachowany w naszym kodeksie jest taki sam jak w konstytucjach biskupa Waclawa z 1410 r., należy do uchwał tego synodu i został wpisany późniejszą ręką, w drugiej połowie zapewne XV wieku.

Hist. Rękopis ten należał do biblioteki klasztoru w Koprzywnicy (na k. 1 u góry, minią zapisane: »Liber monasterii sancte Marie in Coprovincia«); w 1819 r. zabrany został do Uniwersyteckiej Warszawskiej biblioteki, a w 1833 r. do CBP.

¹ Gams, Series itd. 438. — Raymund Bequin bywa często i błędnie zwany biskupem w Nimes (episcopus Nemausensis lub fałszywie [np. Weidenbach, Calendarium] Neumasensis), gdzie nań miejsca niema. Por. Gams, l. c. pod Nimes i Quétif i Echard, l. c.

² Drugi synod wrocławski za czasów Waclawa był w 1415 r. — Na początku ustaw z 1410 roku znajduje się Modlitwa Pańska, Pozdrowienie Anielskie i Skład Apostolski po polsku. Nehring, Altpoln. Sprachdenkm. 43. błędnie daje rok 1412.

21.

Lat. F. I. 82. — Rękopis papierowy, 300 mm. na 220 mm., jedną ręką XV wieku pisany we dwie kolumny na 353 kłb., oprawny w deski powleczone żółtą skórą; zawiera: »Sermones postillarum Venerabilis magistri Vigandi decani Premisliensis«.

a. — k. 1—227^b. Incipit: »Reverendo in christo patri et domino domino Mathie dei sedisque apostolice providentia premisliensi episcopo domino sibi paterne gracioso. Dudum et iteratis vicibus vestra benigna venerandaque paternitas me Nicolaum Vigandi tunc ecclesie predictae premisliensis decanum precibus variis pulsare curavit. Quatenus sermones per modum postille wlgariter ad fidelem christi populum per me prolatos vestre gracie curare, in unum volumen redigere eosdemque vestre paternali reverencie pro communi fidelium utilitate habere congruo aliquando impertiri...«. Kończy się: »...Expliciuunt reportata postille Reverendi magistri Nicolaj Wigandi«. — Magister Mikołaj, syn Wiganda, zapewne Niemiec, z Przemysła, doktor dekretów, wykładał na początku XV wieku na wydziale »artium« w krakowskim uniwersytecie (Muczkowski, Statuta nec non liber promotionum, 1). Wśród rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej znajduje się dużo jego darów i dzieł, a między nimi rękopisy NN. 1488—1491 zawierają postyllę i kazania. Por. Wiszniewski, Hist. liter. V, 55.

b. — k. 230—353. Kazania łacińskie, może tegoż autora. Klauzula: »Explicit subcapa per manus Alberti de Grotow sub anno domini M^oC^oC^oC^o quinto. Finito libro sit laus et gloria christo. Amen«.

Na k. 227^b drobnem pismem dopisany jest krótki list Wincentego Kota, arcybiskupa gnieźnieńskiego, do Jana, proboszcza miechowskiego, z d. 1 maja 1438 roku z Gniezna; (w rękopisie fałszywa data 1418 r.) »Vincencius dei gracia Sancte Ecclesie Gnenensis (!) Archiepiscopus et primas. Venerabilis ac religiose frater noster dilecte. Scriptis vestris nos avisastis ad noticiam nobis dedecentes (!) quomodo quandam villam in districtu Myechoviensi sitam ad mensam nostram Archiepiscopalem spectantem a Reverendissimo in christo patre olim domino Nicolao predecessore nostro in possessione tenuissetis et habuistis. De qua villa quam primum dante domino Cracovie constitvemur et vobiscum propria in persona cernemur amicabiliter ac indulti (!) caritate tractantes vobiscum de eadem componemur. Datum Gnezne feria quinta ipso die festivitatis Apostolorum Philipi et Jacobi. Anno domini M^oCCCCX^{mo} octavo (!). Venerabili ac religioso viris (!) domino Iohanni preposito Myechoviensi fratri nostro dilecto«.

Hist. Rękopis zapewne Miechowski; po 1819 r. był w Uniwersyteckiej Warszawskiej bibliotece (Lelewel, Bibliograf. xiąg dwoje, II, 344); w 1833 r. przewieziony do CBP.

22.

Lat. F. I. 127. — Rękopis papierowy, 296 mm. na 210 mm., pisany jedną ręką z początku XV wieku (1412 r.) we dwie kolumny na 362 kłb. Oprawny w deski powleczone startą ciemną skórą.

Zawiera: Mikołaja Łukasza z Wielkiego Koźmina łacińskie kazania.

Zbiór ten dedykował autor »rector parochialis ecclesie in Bansowa militali« Wojciechowi Jastrzębcowi, biskupowi wówczas poznańskiemu, następnie krakowskiemu, wreszcie arcybiskupowi gnieźnieńskiemu, dnia 28 czerwca 1412 r. Ciekawą tę ze wszech miar dedykację wydał Kętrzyński, MPH. V. 999—1002 z nieoznaczonego bliżej rękopisu biblioteki kapitulnej kieleckiej. Też same kazania Mikołaja Łukasza Koźmińczyka znajdują się w rękopisie petersburskim Lat. F. I. 128, w rękopisie 2008 Zakładu Ossolińskich, tudzież w rękopisie biblioteki kapitulnej w Pradze, E. XXII, według Nehringa, Altpoln. Sprachdenkmäler, 71. O autorze por. jeszcze zapiski w rękopisach Bibl. Jagiell. 1501, 1722, 1743, 2210.

23.

Lat. F. I. 128. — Rękopis papierowy, 309 mm. na 210 mm., dwiema rękami XV w. pisany we dwie i jedną kolumnę, na 195 kłb., oprawny w deski żółtą skórą obciągnięte.

Zawiera: Mikołaja Łukasza z Wielkiego Koźmina łacińskie kazania, poprzedzone tąż samą, lecz nieco skróconą, dedykacją do Wojciecha Jastrzębca, o której wspomnieliśmy pod Nrem poprzedzającym. Właściwa postylla Koźmińczyka (od dedykacji do końca (?), niema klauzuli, zbiór się urywa) sięga od k. 9 do k. 181^b, kol. I. Jest pisana jedną ręką starszą we dwie kolumny. — Druga ręka, większa i więcej zamaszysta, pisała na kk. 1—8^b, na dolnych brzegach przez pierwszą połowę rękopisu i kilkakrotnie w drugiej połowie; wreszcie na kk. 181^b, kol. I—194^b, najczęściej w jednej kolumnie, kazania i legendy o świętych. Między innymi są krótkie egzorty »in translacione s. Adalberti«, — »in translacione s. Hedvigis« — następnie żywoty św. Brygidy, Otylii, Maurycego, Chryzogona i innych. Rękopis jest niedatowany.

Hist. Oba rękopisy (NN. 22 i 23) przeszły z nieznaney mi bliżej biblioteki klasztornej do Uniwersyteckiej Warszawskiej, a stamtąd w 1833 do CBP.

24.

Lat. F. I. 138. — Rękopis papierowy, 315 mm. na 212 mm., pisany jedną ręką ozdobnie we dwie kolumny na 284 kłb. w XV wieku. Oprawny w deski (górną w połowie odpadła) skórą niegdyś żółtą obciągnięte.

Zawiera:

a.—k. 1—54^b. Grzegorza św. papieża Regula pastoralis. Incipit »Incipiunt capitula libri primi pastoralis cure editi a sancto Gregorio papa urbis Rome«. Dzieło w trzech księgach zaczyna się »Pastoralis cure me

pondera fugere...«. Na dolnym brzegu manuskryptu wielkimi literami »Pastorale«. Na końcu: »Qui me scribebat Petrus sibi nomen habebat. Hic benedicatur a quo liber iste legatur. Sit, precor, et lector benedictus, sit quoque scriptor. Quisquis et hunc bellum curabit amare libellum... i t. d. Hoc Pastorale finitum est in die Philippi et Jacobi Apostolorum Anno domini M^o CCCC^o XIII°«.

b.—k. 55—122. »Incipit liber primus beati Isidori episcopi de summo bono etcet«. Dzieło to o trzech księgach zaczyna się: »Summum bonum deus est quia incomutabilis est...«.

c.—k. 123—253. »Incipit theologicæ veritatis prologus«. Siedem ksiąg; księga I incipit »Deum esse multis modis ostenditur...«. Na końcu VII księgi: »Explicit compendium theologicæ veritatis fratris Victoris Sorp. Qui me scribebat Petrusque nomen habebat. Si nomen ville queris ubi me scripserit ille, Ludbranz est dicta in qua gens est maledicta [to przekreślone] benedicta. Hic benedicatur a quo liber iste legatur. Explicit iste liber, sit scriptor crimine liber. Iste liber est finitus per Petrum de Wola que sita est penes Sluzowyam, in die S. Alexij Sub annis (!) domini Millesimo Quadringentesimo XIII«.

Hist. Rękopis przeszedł w 1833 r. do CBP. z biblioteki Uniwersyteckiej Warszawskiej.

25.

Lat. F. I. 160. — Rękopis papierowy, 303 mm. na 212 mm. pisany trzema rękami XV wieku we dwie kolumny na 268 kłb., oprawny w deski dębowe, pokryte skórą brunatną.

Zawiera:

a.—k. 1—211. Homilie i kazania łacińskie.

b.—k. 212—214. Repertoryum alfabetycznym porządkiem ułożone. Zaczyna się: »Item nota regulas iuris«; p. Blumenstok, 176.

c.—k. 214^b. Okólnik Mikołaja Trąby, arcybiskupa, 10 marca 1421 z Uniejowa, do duchowieństwa archidyakonatu kaliskiego, aby odprawiano modlitwy i nabożeństwa na intencję wybawienia Kościoła »ex adversitatibus«. Cf. Blumenstok, 268.

d.—k. 215—217. »Nota quod auctoritate ecclesiastica prohibetur illis omnibus communicatio...« wyliczenie 24-ch przypadków. Cf. Blumenstok, 268.

e.—k. 218—268. Kazania łacińskie; wśród nich, na k. 237, znalazł p. Blumenstok »Sermo de S. Trinitate magistri Stanislai de Scarbimiria«.

Hist. Z biblioteki Uniwersyteckiej Warszawskiej dostał się ten kodeks w 1833 roku do CBP.

Liter. Blumenstok, NN. 176, 268 i »Zestawienie« w spisie.

26.

Lat. F. I. 187. — Rękopis papierowy, 296 mm. na 210 mm., jedną ręką w pierwszej połowie XV w. (1415, 1428), pisany na 314 kłb.

Zawiera: pisma teologiczne i kanonistyczne; wśród nich:

a.—k. 2^b sqq. »Expositio in summam casuum penitentialium Raymundi de Pennaforti«.

b.—k. 76 sqq. Fragment dzieła Wilhelma Durantis »Rationale divinatorum officiorum«. Następuje jakiś traktat »de horis canonicis«.

c.—k. 106—110. Penitencjarz anonim. Cf. Dudik, 11; Blumenstok, 166.

d.—k. 111. Początek statutów synodalnych Piotra Wysza z 1396 r.

e.—k. 111 sqq. Penitencjarz Jana Isneri de Deo (Gołębiowski pisze Ioannis Isneri *Hispani*) zaczynający się od słów »De confessionibus infirmorum...«. Por. Blumenstok, 125. Jest to ten sam penitencjarz, o którym wspomniałem już pod N. 16, i, co rzecz ciekawa, poprzedzony również początkiem tylko statutów Wysza. Wskazuje to albo na wspólność pochodzenia rękopisów, albo na istnienie jakiegoś odrębnego może dzieła, jeżeli bliższe badanie odkryje związek istotny między Wyszowymi statutami a tem nieznanem bliżej dziełkiem spowiedniczem. Co do autora, zob. nasze przypuszczenia pod Nr. 16.

Rękopis jest pisany przez Klemensa ze Słupia między 1415 a 1428 rokiem, wcale ozdobnie, z licznymi inicjałami. O nim zob. wzmiankę Lelewela, Bibliogr. xiąg dwoje, II, 88.

Hist. W XV wieku rękopis należał do biblioteki Benedyktynów w Sieciechowie, w 1819 r. przeszedł do Uniwersyteckiej Warszawskiej, jako Nr. 136, stamtąd w 1833 roku do CBP.

Liter: Dudik 11, Blumenstok 46, 125, 166.

27.

Lat. F. I. 209. — Rękopis papierowy, 300 mm. na 217 mm., pisany trzema rękami XV w. we dwie kolumny na 217 kłb., oprawny w deski i skórę.

Zawiera:

a.—k. 1—193^b. »Expositiones ewangeliorum seu postilla«; bez początku.

b.—k. 193^b kol. II—195. Żywot krótki św. Katarzyny ze Sieny, napisany wkrótce po kanonizacji.

c.—k. 195^b—216. Zbiór ważnych aktów, dokumentów, pism, ustaw i t. d. odnoszących się do udziału Polski w soborze Bazylejskim. Nie-

wątpliwie dużo tu rzeczy znajduje się nieznanych dotychczas. Niektóre wyszczególnił Blumenstok (NN. 248, 283, 344), potrzeba jednak poddać ten zbiór bliższemu badaniu.

Hist. Z biblioteki Bożogrobców w Miechowie przeszedł ten rękopis, może 1819 roku do Uniwersyteckiej Warszawskiej, a stamtąd 1833 r. do CBP.

28.

Lat. F. I. 321. — Rękopis papierowy z połowy XV w., folio.

Rękopis ten ma pierwszorzędne znaczenie dla dziejów soboru w Konstancyi i udziału w nim Polaków. Piękny ten i ważny kodeks należał zapewne do któregoś z członków polskiej delegacyi lub powstał w najbliższem jego otoczeniu. Niepodobna mi było dokładnie go zbadać, dużo wynotował zeń Dr. Blumenstok w swej »Wiadomości«. Waga i znaczenie rękopisu polega dla nas głównie na jego części pierwszej.

a. — k. 1—154^b. Jest to zbiór aktów i dokumentów, mów, uchwał i t. d. odnoszących się do soboru w Konstancyi.

b. — k. 155 sqq. Decisiones Rotae Wilhelma Horborecha (por. N. 12^b). Następują trzy dzieła kanoniczne, obce.

c. — k. 358 sqq. Ustawy synodalne krakowskie Tomasza ze Strzempina, z 1459 r. (por. wyd. Heyzmann, Starod. prawa polskiego pomniki, t. IV. str. 103 - 114). Rękopis dobry, lecz są różnice.

d. k. 364—451. Ustawy synodu prowincjonalnego 1420 r. wieluni-sko-kaliskiego, Mikołaja Trąby, arcybiskupa. Brak w końcu V księgi kilku ustaw, zresztą rękopis dobry.

P. Blumenstok wymienia dzieła kilku kanonistów znajdujących się w tym kodeksie, mianowicie Franciszka de Zabarella i Fryderyka de Senis (por. Blumenstok, 37, 38), a co do aktów soboru mowy Andrzeja Laskarysa, biskupa poznańskiego, Jana Falkenberga, consilia Teodoryka de Nyem (Dietrich v. Nieheim) i innych. Rękopis ten, równie jak poprzedzający, należy dokładniej zbadać i określić; sądzimy, że niejedno nowe przyniesie taka praca dla sprawy udziału Polski w obu wielkich soborach XV wieku.

Hist. Kodeks należał — o ile się zdaje — do biblioteki Świętokrzyskiej na Łysej górze, następnie do Uniwersyteckiej Warszawskiej, od 1833 r. do CBP.

Liter. Dudik 20. Blumenstok 37, 38, 138, 200, 235, 284, 301.

29.

Lat. F. I. 362. — Rękopis papierowy, 308 mm. na 205 mm., jedną ręką XV wieku pisany, liczy kłb. 640, oprawny w deski i skórę.

Zawiera przeważnie łacińskie kazania (k. 1—464^a, 466—560) oraz traktaty teologiczne (k. 562—629), których bliżej nie roztrząsałem. Na

k. 464 znajduję datę 1480 roku, na kk. 560 i 614 datę 1481 roku, jako chwilę powstania kodeksu. Karty 465, 561, 636—640 są białe.

Główny interes rękopisu polega na dwóch traktatach, znajdujących się na kk. 629—635^b a odnoszących się do sporów polsko-krzyżackich. Znajdujemy mianowicie:

a.—k. 629—631. Dziełko Pawła Włodkowica »Conclusiones datae per Magistrum Paulum de Cracovia contra Ordinem Theutonicorum SMV. in sacro Constantiensi concilio« wydane przez Bobrzyńskiego w Starod. prawa pol. pomn. V, 186—194. Brak jednak przedmowy (Opinio Hostiensis est...) i konkluzye same zaczynają się: »Sevientibus olym prutenis tunc infidelibus contra plenos (!) christianos admittuntur in poloniam...«. Zakończenie brzmi: »Datum Constancie in generali concilio anno domini M^o CCCC^o XII (sic). Que conclusiones cum suo tractatu... per primores valentissimos tam diuini quam humani iuris diversorum studiorum doctores in predicto concilio congregatos sunt vigilantissime examine et eciam gratissime approbate. Quia in nullo a via iusticie declinantes etc.«. Jest to dość niedbały odpis z jakiegoś późniejszego zapewne i niebardzo czytelnego rękopisu (kopista czytał np. »cayphas« zamiast »resas« lub »reysas«; data 1412 zamiast 1415 itd. itd.), który wykazuje jednak pewne różnice (rozszerzenia) od tekstu drukowanego.

b.—k. 631 kol. I—635^b kol. I Odpowiedź i refutacya na obelżywy traktat Jana Falkenberga przez niewymienionego autora, zapewne zakonika, który na rozkaz swych przełożonych tę replikę napisał. Sądzę, że to tylko fragment; autor odpowiada na capitula 1—6 pisma Falkenbergowego. Incip. »Inuocato nomine sancte et individue trinitatis, patris et filii et spiritus sancti. Assumpsi meum propositum in quo... deplanget persecucionem filiorum... deplangendo persecucionem christifidelium... quam christifideles paciuntur iam ab anno domini 1417 minus crudeliter ab induratis et miserabilibus hussitis usque ad presens, cum hussite in sua indurata apostasia pertinaciter persistentes multis...« itd. Inny ustęp: »Cogor duro superiorum meorum imperio, quibus secundum doctrinam apostolicam obediendum est impericium meam audere (?) multis et qui primos scienciarum apices non attigi iam quod peritissimorum est scribere compellor, presertim contra quendam tractatum mendaciis plenum...« itd. rozbiera każdą konkluzję Falbenberga (drugą np., że króla zwać trzeba Jagil a nie Władysław itp.).

Hist. Rękopis ten w XV wieku należał do Andrzeja Białobockiego, który na wewnętrznej stronie okładki napisał swe nazwisko »Andreas Byalobocky«. W XVII w. (r. 1678) należał do domu wikaryuszów w Wiślicy. W 1819 r. przeszedł do biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie nosił Nr. 616. W 1833 r. przeszedł do CBP.

30.

Lat. F. I. 536. — Rękopis papierowy, 290 mm. na 195 mm., pisany siedmioma rękami od początku XVII w. do końca XVIII wieku, kłb. 187, oprawny w deski i czarną skórę.

Zawiera, według notatki Ł. Gołębiowskiego, na karcie okładkowej: »Carta Caritatis czyli historia i reguła zakonu Cystersów, Statuta reformationum ordinis Cisterciensium i akta dochodów i posiadłości zakonnych po r. 1575«. Rękopis dzieli się na następujące części:

a.—k. 1—7^b. »Nos Cistercienses primi huius ecclesiae fundatores...« 18 rozdziałów, od »Epistola Hugonis legati« do »XVIII. de abbatibus«. Incip. »Anno ab incarnatione domini 1098 beatae memoriae Robertus Molismensis ecclesiae in episcopatu Lugdunensi fundatae primus abbas...«.

b.—k. 7^b—115. »Incipiunt capitula super usuum«. Tekst, poprzedzony spisem, zaczyna się od »Ecclesiastica officia«, liczy 121 artykułów i 80 dodatkowych, krótkich, wziętych głównie z Carta Caritatis.

c.—k. 115—122. »Explicit liber usuum, Incipiunt capitula in usus conversorum«; wstęp i dwadzieścia rozdziałów.

d.—k. 122—127^b. »Explicit usus conversorum, Incipit carta charitatis quod nullius comodi corporalis exactionem mater ecclesia a filio requirat«. Rozdziałów jedenaście. Na końcu: »finita est haec carta caritatis prescripta post multorum curricula annorum et constructionem per dei gratiam plurimarum abbaciarum assensu et consilio abbatum omnium«.

e.—k. 129—154. »Statuta reformationum ordinis Cisterciensium«; incipit »Cum omnis monasticae nostrae religionis professio...«. — Następują Polonica:

f.—k. 152 sqq. »De numero religiosorum fratrum et monialium«. Spis klasztorów, liczba zakonników, o opłatach, taxa contributionum itd., kończy się na rozdziale »de convocatione abbatum«.

g.—k. 156—162. »Ordinatio capituli generalis A. D. 1618 die 14 Maii...« w Cîteaux. — Na k. 163 tylko jeden wiersz »Descriptio Status monasterij Vanhocensis Ord. Cistercien«. Zresztą k. 162^b—166^b białe.

h.—k. 167—171. »Vanchocko. Tertium monasterium ordinis Cisterciensis in dioecesi Cracoviensi«. O założeniu przez Gedeona, biskupa krakowskiego. incip. »Gedeon Cracoviensis episcopus qui et Getka vocitatus, de familia et nobilitate Griffonum...« odpisano to w 1608 r. z liber beneficiorum Długosza, por. Długosz, Opp. omnia, ed. Przeddziecki, IV (IX), 400.

i.—k. 168—171. »Antiquum memoriale monasterii eiusdem Vanhocensis Abbatum a tempore foundationis praefati monasterii usque ad nostra tempora laudabiliter de hac vita decedentium a fratribus domus eiusdem pro tempore abbatis cuiusque existentibus in charta pergamenea con-

scriptum et prae annosa eius vetustate codici huic insertum A. D. 1609«. Jest to spis opatów od 1212—1737; zaczyna się: »I. Venerabilis frater Haymo e regno Galliae de monasterio Morimundensi monachus....«; k. 172—175^b białe.

k.—k. 176. »Descriptio status monasterii Vanchocensis... A. D. 1765...«.

l.—k. 179—182. Odpisy trzech dokumentów, zdaje się sfałszowanych, Bolesława Wstydliwego z 1260 i 1275 r. i Władysława Łokietka z 1318 r.

m.—k. 183—187. Ręką z początku XVII w. odpis arendy dzierżawy Kozienickiej dożywotnio danej Janowi Świętosławskiemu, podkomorzemu przemyskiemu za 2300 marek oraz spis »powinności i danin z dóbr wszystkich naszego skarbu«.

Hist. Z biblioteki klasztoru Wąchockiego (na k. 15 stempel) przeszedł ten rękopis do biblioteki Uniwersyteckiej Warszawskiej, następnie 1833 r. do CBP.

31.

Lat. F. I. 574. — Rękopis papierowy, t. zn. dutka, 295 mm. na 87 mm., pięcioma rękami XVII w. pisana na 184 kłb., oprawna w świńską skórę.

Zawiera: »Liber suffragiorum« prowincyi litewskiej Towarzystwa Jezusowego od 1655 r. do 1689 r. Zaczyna się: »Animabus fidelium defunctorum requiem aeternam dona domine...«.

32.

Lat. F. I. 617. — Rękopis papierowy, 320 mm. na 195 mm., pisany czterema rękami w XVII i XVIII wieku na 66 kłb., oprawny w tekturę.

Zawiera: Miscellanea historyczne, odnoszące się do klasztoru Koprzywnickiego.

a.—k. 1—4^b. »Catalogus Reverendissimorum Dominorum abbatum monasterij Coprivnicensis.. Et piorum benefactorum eiusdem memoriae«. 1183—1766. Zaczyna się: »Fundatum est monasterium istud...« — k. 67 również spis opatów.

b.—k. 7—36. »Breve monasterii Coprivnicensis compendium«. Streszczenia dokumentów koprzywnickich (podobno z oryginałów), spis opatów, opisy pomników, nagrobków, liber mortuorum, opis kościoła i klasztoru z mapą tegoż.

c.—k. 37—48. »Inventarium librorum bibliothecae Coprivnicensis«.

d.—k. 49—66. Odpisy dokumentów koprzywnickich: 2 (fałszowane)

Bolesława Wstydlwego 1262 i 1277; Leszka Czarnego 1283; Władysława Łokietka 1308; Jadwigi 1388; Władysława Jagiełły 1407; confirmacje, transsumpty itd. Dużo, zdaje się, wśród tego falsyfikatów.

Hist. Z biblioteki Koprzywnickiej rękopis przeszedł do Uniwersyteckiej Warszawskiej 1819 r. a 1833 r. zabrany do CBP.

33.

Lat. F. I. 624. — Rękopis papierowy, 390 mm. na 238 mm., pisany jedną ręką w końcu XVIII w., pagina fracta, na 2 kartach. Tylko dwie i pół strony zapisane.

Zawiera odpis z następnego Nru; mianowicie opis sam urwany, bez początku i końca, kłęski Bukowińskiej Jana Olbrachta. Katalog: »Ecclesiastica Polonica 1497 (??!).

34.

Lat. F. I. 625. — Rękopis papierowy, 345 mm. na 206 mm., pisany jedną ręką w końcu XVIII w., pagina fracta, na 89 kłb., oprawny świeżo w półskórek.

Zawiera fragment nieznanego mi dzieła historycznego, o panowaniu Jana Olbrachta, Alexandra i Zygmunta I. Przypuszczam, że brak tu właściwego początku, bo bez żadnego wstępu zaczyna się dzieło: »Joannes Albertus Rex. Vulgata per Lituaniam Casimiri Regis morte tanquam signo sublati frequentes ad comitia Vilnam convolarunt Litwani proceres...« itd., następnie ciągnie się opowiadanie pięknym łacińskim językiem aż do roku 1539, i urywa na słowach: »Quam magna igitur rei publicae impenderent«. — Autor zna i cytuje zbiór Stanisława Górskiego, Acta Tomiciana, jego listy do Janickiego i inne źródła. Niepodobna mi było oznaczyć bliżej wartość tego dzieła, czas powstania i nazwisko autora, stwierdzić tylko należy, że w cytowanym początku jest to dzieło w jakimś stosunku z Kojalowicza: Historia Lituana, gdyż początek księgi VI części drugiej (De rebus Litvanorum sub Alexandro II principe) brzmi prawie tak samo, jak w naszym rękopisie.

Hist. NN. 33 i 34 przeszły z biblioteki Załuskich (?) w 1796 r. do CBP.

Kat. »Ecclesiastica Polonica« (!?).

35.

Lat. Q. I. vel. 105. — Rękopis pergaminowy, 250 mm. na 180 mm., pisany trzema rękami w połowie XIV wieku na 129 kłb., oprawny w drewnianą i złamaną dziś okładkę.

Zawiera:

a.—k. 1—8. Statuta synodalne z 1320 r. Nankiera, biskupa krakowskiego. Explicit: »Edite sunt hec constitutiones et publicate per venerabilem patrem dominum Nankerum episcopum Cracovie anno domini M^o CCC^o XX° VI° Nonis Octobris«. Różnice, dosyć znaczne, zachodzące między tym rękopisem a tekstem ogłoszonym przez Heyzmanna (Starod. pr. pol. pomn. IV, 3—31), wykazał Blumenstok, 231.

b.—k. 9. Urywek wiersza z nutami na cześć Matki Bożej«.

c.—k. 10—85^b. Kazania o świętych pańskich dominikanina Peregrina (»Peregrinus de Sanctis«) z Lignicy, przeora klasztoru krakowskiego i prowincyała. O nim Heyne, Dokum. Gesch. d. Bisth. Breslau, II, 135 i Quétif i Echard, Scrip. Ord. Praed. I, 551. Por. rękopisy Bibl. Jagiell. 1617, 1734 Kapituły krak. 164. Hain, 12580—12586. Wiszniewski, Hist. liter. II, 280.— Na kk. 11—13 jest kilka wstawek na skrawkach pergaminowych, zapisanych ręką XV w.; k. 52 u góry i u dołu na brzegach znajdują się łaćcińsko-niemieckie glosy z XV wieku, np. »que est ista que ascendit quam (?) aurora etc.«. — »Wer ist dy dy do of czewt dy lüchtit recht zam der morgen rot...«.

Na k. 85^b w połowie kolumny I czytamy: »Explicit Peregrinus de Sanctis et ewangelia dominicalia scripta per manus petri de zytauia«. Por. Dudik, 27.

d.—k. 86—128. »Summa penitencie sive confessionis«, fragmenty wierszowany penitencyarz, itd. odrębne drobne całości teologiczne.

Na okładce są cztery polskie nazwiska, z tych trzecie: »Johannes de przeczslawka«, a czwarte »Anna de szyczycze«; może notatki jakiego duchownego?

Hist. W XVIII wieku należał ten kodeks do nieznanego wikarego wiślickiego (»Ex libris RP. Vicarii Wisliciensis«), poczem do biblioteki Towarzystwa Przyjaciół Nauk, a od 1833 r. do CBP.

Liter. Dudik, 27. Blumenstok, 171, 231.

36.

Lat. Q. I. vel. 149.—Rękopis pergaminowy, 240 mm. na 195 mm., pisany czterema rękami na początku XV wieku, we dwie kolumny na 364 klb. Oprawny w deskę obciągniętą ozdobną skórą.

Zawiera brewiarz, poprzedzony kalendarzem. Na końcu: »Explicit liber [Pauli de Pacosth] anno domini millesimo CCCC^o XVII per manus Pauli Johannis de Labyschino sub anno domini M^o—«. Reszta, zapewne przeniesiona na drugą kolumnę, jest odcięta. Nazwisko Pawła z Pakości odczytał Gołębiowski może za użyciem chemicznych środków, dziś już się tego nie można doczytać.

Na k. 1 u góry notatki historyczne; wiersz pierwszy w połowie obcięty: »Anno domini M^o CCCC. X || in Regem Bohemie qui ibidem susceptus est cum magno [*gaudio*] quod a seculo non est auditum. Item Eodem anno Civitas || Wysliciensis ffunditus est consumpta per voraginem ignis feria secunda post Bartholomei hora tertia noct[is] || Item eodem anno in die ffrancisci Secundogenitus Kazimirus filius eiusdem Regis est acceptus per Vngaros || in dominum et regem«. — Na k. 2: »Anno domini 1479 Magister de prussya sabato ante festum sancti Mathei h[ic venit] ad ecclesiam || Wisliciensem et descendit cum suo cuntore de nova civitate a regia mayestate«. — Na k. 15: »memorie vicariorum condam huius ecclesie anno domini MCCCCXXVII^o«. Por. MPH. III. 125—126¹.

Hist. Z biblioteki Uniwersyteckiej Warszawskiej w 1833 r. przeszedł ten kodeks do CBP.

Liter. Bielowski, MS. 136—137.

¹ Przy wydaniu swych »Spominek Wiślickich«, MPH. III, 124—126, nie podaje Bielowski ani sygnatury rękopisu, ani dokładnego opisu kodeksu. Po porównaniu wydania z jego notatami z Petersburga (Bielowski, MS. 136—137) przyszedłem do przekonania, że pięć ostatnich zapisek pochodzi z niniejszego rękopisu.

37.

Lat. F. I. vel. 163. — Rękopis pergaminowy, 225 mm. na 155 mm., pisany ozdobnem pismem końca XIV w., we dwie kolumny na 136 kłb., oprawny w deski powleczone skórą.

Zawiera:

a.—k. 1—76. »Incipit tractatus septem sigillorum«. Dzieło znane też pod tytułami: »Liber septem sigillorum, albo: »Liber vite Christus Jesus clausus septem sigillis...«.

b. k. 78—136. Quaestiones (bez tytułu); teologiczne kompendyum ułożone w pytaniach i odpowiedziach. Incipit: »Queritur quid sit sacramentum...«. Na końcu: »Expliciunt questiones«, poczem jeszcze blisko 5 kolumn dodatkowych kwestyj.

Hist. Na okładce dolnej zapiska: »Anno etc. XLVII° [tj. 1447] Sabbato infra octavas Agnetis, Symon carnifex de Sandecz reliquit hunc librum apud me magistrum Michaellem [patrz niżej] cum biblia curtata, ut pro meo velle convertam illos«. — Na k. 1 nlb. znajdujemy wiadomość o dalszych losach księgi i jej właściciela: »Liber monasterii Sancte Crucis montiscalvi devolutus per ingressum eiusdem magistri Michaelis archidiaconi Premisliensis Anno domini mcccc«. W bibliotece Świętokrzyskiej kodeks pozostał aż do 1819 r., poczem przeniesiony do Uniwersyteckiej Warszawskiej, a stamtąd 1833 r. do CBP.

38.

Lat. Q. I. vel. 168. — Rękopis pergaminowy (w części papierowy), 238 mm. na 175 mm., w głównej części pisany trzema rękami

końca XIV wieku aż do połowy XV w. na 116 kłb. Oprawny w skórę w XVIII wieku; na grzbiecie: »Liber Antiquitatum«.

Zawiera:

a.—k. 1—19^b. Kalendarz (martyrologium). Na k. 11 u góry wierszyk:

»Conferat hic clerus omnis populus quoque veros
Virgineus sexus felix con...bus nexus
Pauper cum vidua largiatur era minuta
Census pigmentum meretricis praemia centum.

Na k. 19^b u dołu zapiska o Stanisławie, opacie lubińskim.

b.—k. 20—80^b. Reguła św. Benedykta. incip. »Ausculat fili mi praecepta magistri...«. W **A** inicjał przedstawia opata i klęczącego przed nim mnicha. Na końcu: »Anno domini M^o cccclxi«.

c.—k. 81—115^b. Nekrolog (liber mortuorum) klasztoru lubińskiego, wydany przez Kętrzyńskiego MPH. V. 585—599. Jest to właśnie ów »oryginał«, o którym wspomina opat Kieszkowski, »antiqua matricula pergamenae«; oryginałem jednak spis ten nie jest, lecz odpisem, zapewne z pierwotnego nekrologu, zrobionym w XV w. Znajdujemy jeszcze dopiski dwóch rąk XV w., kilku XVI i jednej XVII wieku. Por. o tem dziele doskonałą przedmowę Kętrzyńskiego, który je l. c. z innego rękopisu wydał.

Na k. 1 u dołu ręką, zapewne opata Krzywińskiego, »Liber Antiquitatum N^o V«. Na początku zapiska Gołębiowskiego. Opis rękopisu przez Kieszkowskiego, MPH. V. 588.

Hist. Z biblioteki klasztoru benedyktyńskiego w Lubinie przeszedł ten kodeks w 1819 r. do biblioteki Uniwersyteckiej Warszawskiej, a w 1833 r. do CBP.

Liter. MPH. V, 585 sqq. — Blumenstok, 348.

39.

Lat. Q. I. vel. 208. — Rękopis pergaminowy, 240 mm. na 198 mm., pisany jedną ręką w końcu XVI w. na 74 strlb., w okładce z drzewa obciążniętej skórą brunatną, gładką, z dwiema mosiężnymi sprzączkami.

Zawiera:

a.—str. 1—52. Reguła Szpitalników »de Saxia« dana przez Stefana tyt. S. Mariae trans Tyberim księdza-kardynała i Rajnera tyt. S. Mariae in Cosmedin kardynała-dyakona, obowiązująca dom Szpitalników św. Ducha w Krakowie. Str. 1. Winieta ozdobna, ale niedbale i grubo, choć ręką wprawna wykonana. Por. Стасовъ, Славян. и восточный Орнаментъ, tabl. CXIX. — Na końcu: »Finis huius regule per me felicem a lanczuth professum sancti spiritus Anno domini 1576. 10 Aprilis«. O nim p. Tomkovicz, Szpital św. Ducha, 15, przyp. 3. Tytuły rozdziałów pisane minią.

b.— str. 52—71. »Sermones in generali capitulo penthecosten primi diei«. — Str. 72—74 białe.

Hist. Rękopis był zapewne własnością domu krakowskiego Szpitalników u św. Ducha. W końcu XVIII wieku należał do biblioteki Poryckiej Tadeusza Czackiego jako Nr. 1238, od 1818 r. należał z tym samym Nrem do biblioteki Puławskiej Czartoryskich; w 1831 r. wzięty i oddany do CBP.

Liter. Стасовъ, l. c. str. 50 i tabl. CXIX. — Tomkowicz, l. c. str. 15.

40.

Lat. Q. I. 40. — Rękopis papierowy, 210 mm. na 150 mm., pisany dwiema rękami XV wieku, na 181 kłb., oprawny w deski i świńską skórę.

Zawiera:

a.—k. 1—179. Dzieło nazwane na grzbiecie rękopisu: »Expositio in canticum canticorum«. Na końcu: »Explicit liber cantica canticorum Gorrescriptus in Bochna anno domini 1428 post nativitatem beate Marie virginis gloriose«. Dzieła tego znajdują się dwa rękopisy w Bibl. Jagiell. NN. 1327 i 1328, a wogóle komentarze Mikołaja Gorra do Pisma św. są nader liczne w tej bibliotece.

b.—k. 179^b—181. »Quando licet transire de monasterio in aliud«; incip. »Discipulus magistrum interrogat...« — oraz »De transitu de una religione in aliam et specialiter excerpta de secundo secunde q. 189« i inne kanonistyczne roztrząsania.

Hist. Z biblioteki klasztoru Sieciechowskiego¹ (k. 1. »Sieciechoviensis Catalogi pag. 155. N. 47«) przeszedł ten kodeks do biblioteki Uniwersyteckiej Warszawskiej, a w 1833 r. do CBP.

¹ O bibliotece Sieciechowskiej i jej losach zob. Gacki, Benedyktyński klasztor w Sieciechowie, Radom 1872, str. 264 nast.

41.

Lat. Q. I. 50. — Rękopis papierowy, 210 mm. na 145 mm., pisany trzema rękami XV wieku, na 295 kłb., oprawny w deski i świńską skórę.

Zawiera:

a.—k. 2—125^b. Traktat o wierze. Zaczyna się bez tytułu, ozdobnym inicjałem: »Firmiter credimus et simpliciter confitemur fidem orthodoxam id est catholicam...«. Na końcu: »Finite sunt iste Questiones et scripture in Robeczicze per Petrum de Conskee presbiterum Gneznensis dyocesis feria quarta infra octavas omnium sanctorum Anno domini Millesimo quadringentesimo tricesimo quarto quo eciam anno dominus Wladislaus in regem Polonie fuit coronatus«. Por. rękopis Bibl. Jagiell. Nr. 1674.

b.—k. 126—132. Fragment traktatu »de cena christi«.

c.—k. 134—147. Traktat teologiczny; incip. »Hec est uia salutis...«.

d.—k. 148—161. »Contra hereticos questiones«. Pismo przeciwko Hussytom. Na końcu: »Hec scripta sunt ut credatis et ut credentes vitam eternam habeatis. Anno domini Millesimo Quadringentesimo XXX«. — Por. Blumenstok, 271.

e.—k. 162—185^b. Ustawy synodalne Wojciecha Jastrzębca, biskupa krakowskiego, z 1423 r. wydane w Starod. prawa pol. pomn. IV, 63—86. Rękopis wogóle dobry, data fałszywa na końcu: »Expliciunt Constitutiones Reuerendi in Christo patris et domini Alberti dei gracia episcopi Cracouiensis. Sub anno Natiuitatis domini Millesimo Quadringentesimo vicesimo sacrosancta synodo Cracouie edite etc«. Następują dwa wiersze z poprzestawianemi literami nieczytelne, zapewne zaklęcie, i »Amen«. Por. Blumenstok, 236.

f.—k. 186—196^b. Ułamki ustaw synodalnych krakowskich, a mianowicie: α) k. 186—191^b ze statutów Wojciecha Jastrzębca 1423 r. rozdziały: XVII (od ... officijs et ecclesiasticis sacramentis...«) XVIII—XXI, XXIII—XXV i XXII. — β) k. 191^b—193. Fragmenty jakichś kazań, czy exegez. — γ) k. 193—195. Ze statutów Piotra Wysza 1396 roku rozdziały VI—VIII. »Affectuose cognicionem — non debeant se immiscere«. — δ) k. 195^b—196. Ze statutów Nankiera »de sacramento baptismi« od »Baptismus est primum« do »recipite in patrinos«. — Co do statutów synodalnych wogóle w tym kodeksie zawartych, uważam, że różnice z tekstem wydanym są nieznaczne, teksty są dobre i zbliżają się do rękopisu Bibl. Jagiell. 2658, zwanego przez wydawcę Heyzmanna »kod. Jag. syn.«.

g.—k. 197—248, 251—276. Kazania, urywki krótkich traktatów teologicznych, itp. notaty, punkta do kazań. Jest to, zdaje się, brulion właściciela kodeksu, Piotra z Radomia, plebana w Koniuszowie (p. n.). Na k. 209^b i 211^b są głosy polskie. Tegoż rodzaju urywkowe notaty są na kk. 280—281, 282—295^b.

h.—k. 249^b—250. Słowniczek polsko-łaciński.

i.—k. 276^b—279^b. »Medicinae equorum« z polskimi nazwami i słowniczkiem na końcu.

k.—k. 281^b, 292^b. Formularz listów prywatnych i testamentu.

Hist. W połowie XV wieku rękopis należał do Piotra z Radomia (na k. 161^b »Iste liber est Petri de Radom plebani de Conuszow ora«). Nie wiemy jaką się drogą dostał do biblioteki Uniwersyteckiej Warszawskiej, z niej w 1833 r. przeszedł do CBP.

Liter. Dudik, 36. — Blumenstok, 236, 271.

42.

Lat. Q. I. 94. — Rękopis papierowy, 210 mm. na 155 mm., kilkoma rękami XV wieku pisany, liczy k. 330 lb. i 2 nlb. pergaminowe, okładkowe, oprawny w deski żółtą niegdyś obciążone skórą. Na okładce polskie przepisy na zawrót głowy.

Zawiera:

a.—k. 1—40. Statuta synodalne, ustawy odrębne biskupie, casus itd. krakowskie; a mianowicie: **α**) k. 1—19. Statuta Nankiera z 1323 r. Na końcu: »Edite sunt hec constitutiones et publicate per Venerabilem patrem Nankyerum episcopum Cracoviensem Anno domini M^o Tricentesimo vicesimo tercio nonas Octobris«. — **β**) k. 19—26. Statuta Jana Grota (»Iohannis«) z 1331 r. Na końcu: »Edite sunt et publicate hec constitutiones per venerabilem patrem dominum Johannem divina et apostolice sedis providencia episcopum Cracoviensem. Sub anno domini M^o CCCC^o XXXI° [!] in Opatow«. — **γ**) k. 26 sqq. Konstytucye Zbigniewa Oleśnickiego (bez daty) z 1436 r. w innym układzie, niż tekst wydany u Heyzmanna, l. c. 89—92. Tytuły rozdziałów i początki podaję, w nawiasach daję dla objaśnienia odpowiednie oznaczenia tekstu Heyzmanna: I. »Sbigneus dei gracia episcopus Cracoviensis. Inter pastoralis officii...« (Heyzmann 1); — II. »Propterea considerantes...« (H. 2); — III. »Item multorum et signanter...« (H. 10); — IV. »Statutum de accessu altaris et genuflexionibus« (H. 3, bez ostatniego ustępu); — V. »Ne unus sacerdos alteri staudo confiteatur« (H. ostatni ustęp rozdz. 3); — VI. »De festis patronorum et signanter sancti Floriani« (H. 7); — VII. »Festa duplicia que celebrantur in quadragesima« (H. 9). Bezpośrednio potem następują: **δ**) k. 29. »De hiis qui se ingerunt casibus episcopalibus« rozdział wyjęty ze statutów synodalnych Nankiera z 1323 r. (cf. Blumenstok, 238) i zakończenie: »Edite sunt hec constitutiones et publicate per Reverendissimum patrem et dominum Nankyerum episcopum Cracoviensem confirmate et per dominum Johannem Grothonis Anno domini M^o CCC^o XXVIII° Nonas Octobris« [!]. — **ε**) k. 29^b. Articuli episcopales oraz papales tudzież »Sequuntur casus Thome dei gracia episcopi Cracoviensis«. — **ζ**) k. 29^b—40. Statuta synodalne Piotra Wysza, bez tytułu i bez daty. Incip. »Parws font crevit in fluvium magnum...« (por. N. 26) wydane przez Ulanowskiego, O pracach przygotowawczych do historyi prawa kanonicznego w Polsce, 31—41. Na końcu znajduje się pełna błędów zapiska: »Compilata per Reverendissimum in Christo patrem et dominum Albertum Dei gracia episcopum Cracoviensem de anno nativitatis domini Mi^o quadricentesimo quarto [!]. Scripte per Mathiam de Cleczow dictum Trepel ministrum tunc Ecclesie in Szdzechowycze sub anno domini M^o quadricentesimo sexagesimo die saturni II

mensis Augusti angulorum quarto iuxta fenestram«. O materyale tutaj zawartym por. oprócz cytowanych dzieł także Ulanowski, Kilka uwag o statutach synodów... krakowskich, Arch. Kom. Hist. V, 1 sqq. Pisarz, Maciej z Kleczowa, jest wspomniany u Lelewela, Bibliogr. xiąg dwoje II, 89.

b.—k. 42—95^b. objaśnienie dziesięciorga przykazań.

c.—k. 95^b—122. Kazania łacińskie nieznanego mi autora. Z polskimi glosami.

d.—k. 123—144. »De confessione et penitencia«.

e.—k. 147—194. Gesta Romanorum, fragmenty.

f.—k. 195—225. Vita Alexandri Magni.

g.—k. 225—231^b. »Iterum incipit epistola Iohannis principis Indie regionis«. Dopis: »per manus cuiusdam Swyathoslai clerici de Llescznyk«.

h.—k. 232—237^b. Wypisy z dzieł św. Izydora, św. Augustyna.

i.—k. 238—242. »Vita Adam«; incip. »Adam et Ewa cum expulsi fuissent de paradiso...«.

k.—k. 242^b—245. »Sequitur historia destruccionis Jerusalem«.

l.—k. 246—247^b. »De iudiciis dei«, oraz »exemplum valde lamentabile« civitatis Argentinae, Jakóba de Viatico.

m.—k. 248—283^b. Visio Tundali i ustępy z Vitae patrum.

n.—k. 284—329. »Incipit historia trium regum«. Na końcu: »Explicit pulcrum opus de tribus regibus scriptum per Stanislaum Janisz vicarium in Cowale et ffinitum infra octavam ascensionis domini feria quarta anno domini Millesimo CCCC^o 1° 8 etc.« (1458). O pisarzu p. Lelewel, Bibliogr. xiąg, II, 89.

Hist. Z biblioteki świętokrzyskiej przeszedł ten rękopis w 1819 r. do biblioteki Uniwersyteckiej Warszawskiej, a stamtąd 1833 r. do CBP.

Liter. Dudik, 40. — Blumenstok, 233, 238. — Brückner, Archiv f. slav. Philol. XVI, 605.

43.

Lat. Q. I. 99. — Rękopis papierowy, 215 mm. na 160 mm., pisany dwiema rękami XV wieku, na 441 kłb., oprawny w tekturę.

Zawiera:

a.—k. 1—13. »Proficere volentibus in studio iuris canonici quasdam condiciones et regulas... Ostiensis... proponit...« itd. bez tytułu; komentarz jakiś do prawa kościelnego.

b.—k. 13^b. Notatki i przepowiednie o papieżach.

c.—k. 14—71. Jakóba de Theramo (w rękopisie »Choramo«) znane dzieło »Belial«. Na końcu: »Explicit Belial seu consolacio peccatorum feria II ipso die translacionis sancti benedicti abbatis Anno 1463 Cracovie finitus per fratrem Mathernum de Coprovincia protunc inibi febrientem«.

d.—k. 71^b—130. »Summarii casus« z Dekretalów i Klementyn, pisane w 1463 r.

e.—k. 138—258^b. Repertoryum alfabetyczne z Extravagantes.

f.—k. 268—337. »Processus ordinis iudiciarij noviter editus per magistrum Johannem Urbach utriusque iuris doctorem...« incip. »Rex pacificus cunctorum...« na końcu zapiski o soborze laterańskim 1214 r. i o początku zakonu Cystersów.

g.—k. 338—366^b. »Observaciones terminorum«; por. Blumenstok, 260 i »Defensorium iuris« Cystersa Gerarda; por. v. Schulte, Gesch. d. Quellen d. canon. Rechts, II, 314.

h.—k. 369—382. Kopie listów, bull, brewiów itd. odnoszących się do Polski i Czech, a mianowicie: α) k. 369. Jan z Pniewa, archidyakon i administrator krakowski 1461 do proboszcza Sandomirskiego: przesyła mu litteras commissionis Piusa II dla opata i klasztoru Koprzywnickiego. — β) k. 369^b. »Reprobacio et damnatio quorundam articulorum in iure magdeburgensi contentorum« pod tym tytułem bulla Grzegorza XI z Awinionu Ibid. Octobris, pontif. anno X^o [!] do cesarza Karola IV. — γ) List Wacława biskupa wrocławskiego; przesyła mu bullę Grzegorza XI z Awinionu 6 Idus Aprilis pontif. anno 4°. — δ) Piusa II bulla »Gregis domini nostre custodie«; cf. Lewicki, 3553. — ε) brewe Piusa II do administratora i kapituły krakowskiej, quinto Id. Novembr. pontif. anno 4°. — ζ) Piusa II brewe do Kazimierza Jagiellończyka z tejże daty 1461 Nov. 9. — η) »Responsio domini Pij pape II facta oratoribus bohemie de obedientia sedi apostolice debita et communione taliter quam petebant sibi indulgeri. Anno 1462« i do cesarza Fryderyka III (»Etsi contemplacione ac precibus tue sublimitatis...«). — θ) List Uniwersytetu krakowskiego do Hieronima arcybiskupa kretańskiego legata z 1461 bez daty, incip. »Dudum colende memorie Sermus. et Illmus. princeps dominus Wladislaus antiquus christianissimus Polonie rex...« — ι) Hieronima arcyb. Kretańskiego legata, bez daty, pismo (wyrok) przeciwko Jerzemu z Podjebrad z transsumowaniem brewe Piusa II do Hieronima 1463 Mart. 29 o Podjebradczyku. — κ) Piusa II brewe 1460 Iul. 15 do archidjakona krakowskiego o dziesięciny, dobra, prawa i użytki przynależne klasztorowi Koprzywnickiemu a od tegoż oderwane.

i.—k. 383—405. »De diversis regulis iuris«; incip. »Regula est quod rem que est breviter enarrat...«.

k.—k. 407—441. Summa super certis casibus decretalium Jana de Deo. Por. v. Schulte, l. c. II, 97. Zaczyna się: »Quoniam privilegiati et exempti...«. Na końcu: »Et sic finis casuum decretalium secundum Ioan-nem Deogratias«. — K. 108—111, 131—137, 259—267, 367, 368, 372, 373, 406, 416—419 białe.

Hist. Z biblioteki klasztornej w Koprzywnicy przeszedł rękopis w 1819 r. do Uniwersyteckiej Warszawskiej, skąd w 1833 r. do CBP.

Liter. Blumenstok, 41, 63, 107, 179, 201, 260, 272.

44.

Lat. Q. I. 113. — Rękopis papierowy, 212 mm. na 148 mm., pisany dwiema rękami XV wieku na 168 kłb., oprawny w deski żółtą skórą obciążnięte.

Zawiera:

a.—k. 1—47^b. Traktat niewymienionego autora o herezyi husyckiej, przypisany Zbigniewowi Oleśnickiemu, biskupowi krakowskiemu, bez daty zapewne około 1430 r., pisany przeciwko dziełu Husa de Ecclesia. Zaczyna się: »Reverendissimo in christo patri domino Sbigneo divina providencia Episcopo Cracoviensi. Vitam beatam et hic in presentis stadii cursu more vigilantis pastoris a vinea domini wlpeculas arcere laudandam pastoralis officij sollicitudinem qua ad confutandum dogma tam insulsum quam erroneum infruniti hominis manum misit vestra paternitas mente considerans opus hoc pernecessarium ac ad rem pontificis summopere pertinere arbitratus sum... Arrius enim in Allexandria una scintilla fuit, sed quoniam non statim oppressus est, totum orbem eius flamma populata est (XXXIII qu. III). Resecande Bohemorum quoque genti, que nostros determinat fines, quantum obfuerit dampnati Hws dampnatum dogma non tantum codicibus quantum ipsa rerum experientia sentimus et docemur...«. Gołębiowski zatytułował to pismo: »De erroribus Arrii et fratrum Bohemorum [!] ad Sbigneum epn. Crac.«. Dzieli się na 9 rozdziałów.

b.—k. 49—168^b. Statuta synodalne prowincjonalne Kaliskie Mikołaja Trąby, arcybiskupa gnieźnieńskiego, z 1420 r., pisane w 1469 roku. Bez wstępu, zaczyna się od bulli Marcina V, niema bulli Jana XXIII, ksiąg pięć; tytuł pierwszej: Rubrica de summa trinitate et fide catholica. Manuskrypt, zdaje się, dobry. Na końcu: Acta sunt hec in choro... itd. jak w wydaniu. Ze świadków opuszczeni biskupi, tudzież Klemens, opat mogiński i Mikołaj de Kijky, archidyakon gnieźnieński. Por. Heyzmann, Starod. pr. pol. pomn. IV, 258.

Hist. Z biblioteki Uniwersyteckiej Warszawskiej rękopis ten przeszedł w 1833 r. do CBP.

Liter. Blumenstok, 229, 271.

45.

Lat. Q. I. 119. — Rękopis papierowy, 216 mm. na 159 mm., pisany jedną ręką XV wieku równą, zwykłą kursywą, na 130 kłb., oprawny w deski obciążnięte sucho wyciskaną skórą.

Zawiera:

a.—k. 1—18^b. Explicatio canonis missae. Incip. »Circa canonem quinque sunt questiones...«. Beż tytułu. Od k. 13 do k. 18^b jest tekst kanonu (Te igitur clementissime pater) z polskiem interlinearnem tłómaczeniem. Por. Maciejowski, Piśmiennictwo, III. Dodatki. Str. 50. Warto drugi raz wydać.

b.—k. 19—22^b. »Complexionum varietas secundum varietatem suarum causarum...«. Na końcu: »Explicit libellus de complexionibus omnium hominum in mundo existentium per Johannem parisiensem compilatus Anno domini Millesimo quadringentesimo septuagesimo primo«.

c.—k. 22^b—25. »In isto tractatu presenti sequitur ordo vivendi philosophice secundum Aristotelem quem qui servavit...«. Na końcu: »Explicit Massa medicine Johannis hyspaniensis per eundem Johannem de Schydlow arcium baccalaureum in studio Cracoviensi«. Jego promocya na magistra w 1475 r. u Muczковского, Statuta, 77.

d.—k. 25—29^b. »Cum in studio et modo discendi plures videmus errantes ideoque presentem tractatulum compilare sum conpunctus (?) ponendo in eo aliquas doctrinas et regulas de modo studendi. Sunt enim quidam qui omnia uno ictu studere extiment...«. 23 reguł z Boecyusza itd. Na końcu: »Explicunt regule studentum satis pulcre quibus debent regi, Et sunt finite feria VI in vigilia sancti Mathei apostoli cuius festum celebratur in Autumno Scripteque per manus Johannis de Schydlow Anno domini M^o CCCC^o lxx primo etc.«. Porówn. Stintzing, Gesch. d. popul. Lit. 29—38.

e.—k. 30. »Septem sunt species turpitudinis quas coniugales solent inter se exercere. Prima species est in diebus et noctibus sacris...«.

f.—k. 33^b. »Notandum est quod septem sunt capitalia seu mortalia peccata...«.

g.—k. 35. O wiatrach, ich nazwach itd.

h.—k. 37—44. »Ut sciant celebrantes qualiter se habere debeant circa defectus seu negligencias in missa...«. Na końcu: »Explicunt casus quos Magister Bartholomeus tunc rector scole Sandomiriensis format et reportavit diligenter de decretis, qui valent pro necessitate et pro negligencia et defectu presbiteris seu sacerdotibus circa celebrationem misse sive divini officii... itd... scripti pro honorabili viro Domino Gregorio canonico et officiali Sandomiriensi Anno domini M^o CCCC^o XXXIII° etc.«. O magistrze Bartłomieju z Jasła p. Nr. 46.

i.—k. 44^b—58. O cnotach. »Innocencia vera est que nec sibi...«.

k.—k. 59—62. »Tractatus de peccatis, quibus si anima involvitur ipsa morietur, nisi per veram penitenciam...«.

l.—k. 62—66. Fragment z Gesta Romanorum (?). incip. »In diebus

Thiberij cesaris imperatoris tetrarcha sub poncio pylato traditus fuit christus a Iudeis celatus Thiberio. In diebus illis erat et Thitus regulus sub Thyberio in regno Brithaniae in civitate libia que dicitur Burdigal...«.

m.—k. 67—70. Formuły trzech listów opatów świętokrzyskich i jednej kredytywy.

n.—k. 72—130^b. O interdykcie i sakramentach, bez właściwego tytułu. Incip. »Que permittuntur tempore interdicti item de prohibicione sacramentorum tempore interdicti...«. Rzecz urywa się bez zakończenia. Przypuszczam, że opiera się na dość rozpowszechnionych dziełach o interdykcie Jana Calderina lub Joannis Andreae. Na k. 111 spostrzegłem polskie wyrazy: *lychwa*, *zasthawa*, *plath*, *pothczkha*, *dar*.

Hist. Zbiór ten spisany przez wspomnianego powyżej Jana z Szydłowa, bakałarza artium w 1471 (p. Lelewel, Bibliogr. II, 89) a promowowanego magistra w 1476. W *liber promotionum* dopisano do jego nazwiska »monachus in caluo monte«. Rękopis Jana z Szydłowa należał też do biblioteki świętokrzyskiej, w 1819 roku przeszedł do Uniwersyteckiej Warszawskiej, a w 1833 r. do CBP.

46.

Lat. Q. I. 132. — Rękopis papierowy, 210 mm. na 148 mm., pisany pięcioma rękami XV wieku na 185 klb., oprawny w deski polewzone żółtą, dziś zczerniałą skórą.

Zawiera: Miscellanea teologiczne i historyczne, a zwłaszcza (wedle »registrum« współczesnego, umieszczonego na k. 101^b):

a.—k. 1 sqq. Alanusa »Item tractatus qui sic incipitur. De vita hominis. Cum oecia sint vicia...«.

b.—k. 50 sqq. »Item Alanus de planctu nature«. Wierszem i prozą. Incip. »In lacrimas risus in luctus gaudium verto...«.

c.—k. 94 sqq. »Item tractatus de corpore christi«.

d.—k. 99 sqq. »Item glosa super id Cum venerit paraclitus«.

e.—k. 101^b. Spis rzeczy tego kodeksu. »Ista continentur in predicto codice. Registrum libri istius...«. Niezupełnie wydrukowany ten spis w MPH. III, 315. Pierwsza rzecz, która się znajdowała w tym rękopisie, gdy ten spis powstał, już dziś tu nie istnieje. Rejestr zaznacza na samym początku: »Primo Ius terrestre«. Te statuta prawa ziemskiego były wpisane zapewne na pierwszych dziewięciu kartach, które wycięto jeszcze, zanim J. A. Załuski stał się właścicielem rękopisu. Niezaznaczono również w spisie katalogu biskupów krakowskich, zapewne — jak słusznie wydawca ich w MPH. III, 315 przypuszcza — dlatego, że katalog wpisano później.

f.—k. 102. Katalog biskupów krakowskich, wydany jako Katalog III w MPH. III, 330—350, przez Dra Kętrzyńskiego.

g.—k. 104 sqq. »Item X precepta«. objaśnienie dekalogu.

h.—k. 114 sqq. »Item glosa super pater noster«.

i.—k. 119 sqq. »Item [de] dedicacione ecclesie quattuor sermones boni«.

k.—k. 126. De beata Maria. Urywek, brak początku.

l.—k. 127 sqq. »De cronica Romanorum et quid constituerunt pontifices ibidem«. W formie rocznika, wyciągi zapewne z kroniki Martini Poloni. Następują inne drobiazgi bez wartości.

m.—k. 132^b—139. »Item tractatus magistri Bartholomei de diversis dubiis«; tak w rejestrze. Właściwy tytuł: »Magistri Bartholomei super canonem misse«. Incip. »Ut sciant celebrantes qualiter se habere debeant circa defectus seu negliencias in missa...«. Na końcu: »Explicit tractatulus magistri Bartholomei de Jassel de officio misse etc.«. Jest to ten sam traktat, któryśmy spotkali pod Nr. 45 h. i który znajduje się też w rękopisie Bibl. Jagiell. 2210. Autor, mistrz Bartłomiej z Jasła, żył w pierwszej połowie XV wieku, był rektorem szkoły w Sandomierzu; był też pono magistrem artium, lecz nazwiska jego nie znajduję w Liber promotionum. Jeden z pisarzy tego traktatu (w kod. Jagiell.) takie daje o nim świadectwo: »...reuerencia ac magno honore dignus... qui non solum indutus artibus liberalibus fuerat sed eciam quamvis non licenciatus in iure alios in sciencia iuris excelebat doctores«. Do niego, zdaje się, należał w Sandomierzu rękopis bibl. Jagiell. 2569.

n.—Następują do końca kodeksu modlitwy, egzorcyzmy, traktaciki nabożne, wśród nich, k. 160^b sqq., wypisy z kroniki Marcina Polaka i innych rocznikarskim sposobem o papieżach 1284—1464. — Na k. 184^b zapiska: »Anno domini MCCCCLXIII in crastino prisce sepulta est nobilis Anna contoralis domini Crząstowsky antiqui«.

Hist. Z biblioteką Żaluskich rękopis ten przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Bielowski, MS. 129—135 i stąd MPH. 314—315.

47.

Lat. Q. I. 201. — Rękopis papierowy, 215 mm. na 152 mm., pisany pięcioma rękami w XV wieku, na 204 kłb., oprawny w deski do połowy skórą przykryte, na zewnętrznej stronie wierzchniej deski okładkowej wyrzeżany w tarczy znak mieszczański.

Zawiera:

a.—k. 1 pergaminowa. Część kalendarza; miesiące Czerwiec (1^a) i Lipiec (1^a). Z brzegu prawego, na k. 1ª inną ręką XV wieku spis zmarłych na zarazę braci zakonnych jakiegoś klasztoru, oraz tych, co należeli do »fraternitas«. Przy oprawianiu obcięto dosyć dużo (na cztery do sze-

ściu liter) pergaminu, stąd spis ten jest zupełnie okaleczony: »Ista sunt nomina fratrum conventus loc[*i*.....] in monte qui tempore pestilencie m[*ortui*] sunt. Et primo frater San[.....] Abbas huius monasterij parvo tempore [.....] mortuus. ffrater Johannes [...*frater*] gregorius presbiter, Item Nicola[us, *frater*] Nicolaus twerdis, frater J[.....] lunak, frater Nicolaus...[.....] frater Albertus senex, frater [*Phi*]lippus senex, frater Paul[us...] frater Stanislaus, frater [.....] frater Gregorius presbiter [...*Jo*]hannes presbiter [...*Her*]manus conversus [.....] Mathias conv[*ersus*], frater Michael [.....] et murator, frater [.....]ssius et frater S...[.....] et felicis memorie Johannes episcopus C[*racoviensis*] (?) qui se ipsum nobis o[*btulit*] ad fraternitatem perpetuam.

b.—k. 2—21^b. Traktaty moralne, bez początku. Ascetyczne utwory, powstałe zapewne w jakimś klasztorze Minorytów.

c.—k. 22—70. Kancyonał łaciński; fragment.

d.—k. 71—73. »Hic docetur modus docendi audientes et hystoria de sancta Edwigi« (por. niżej). Metodologiczne owo pismo tak się zaczyna: »In libris autem qui ita scribuntur quod ipsi sibi quodammodo lectorem teneant...«.

e.—k. 73^b—96. Hymny z nutami o św. Jadwidze, św. Elżbiecie św. Wojciechu i św. Dorocie. Hymn o św. Jadwidze, powyżej nazwany »hystoria de s. Edwigi«, zaczyna się: »O decus trebnicie, hedwigis mater gracie...«.

f.—k. 97—117, oraz k. 190—204. Objasnienia dekalogu, kazania i traktaciki ascetyczne, fragmenty, bez wartości. Zauważyłem kilkanaście glos polskich.

g.—k. 117^b—137. Dictionarium, tj. szereg wyrazów łacińskich objaśnionych, jeśli użyte w przenośni itp., np. »Alma intelligitur virgo...«. Kilka polskich tłumaczeń.

h.—k. 137^b—189^b. »Incipit devotus tractatulus de spiritualibus ascensionibus«. Zaczyna się: »Beatus vir cuius est auxilium...«. Autorem jest Gerardus Zutphariensis. Na końcu: »Optimus tractatus panye boze, si saltem bene perpendis qui ipsum legis«.

Hist. Rękopis powstał może gdzie na Szląsku, należał następnie aż do 1819 r. do biblioteki klasztornej w Sieciechowie, skąd przeszedł do Uniwersyteckiej Warszawskiej, a 1833 r. do CBP.

48.

Lat. Q. I. 281. — Rękopis papierowy, 212 mm. na 155 mm., pisany jedną ręką w początku XV wieku, na 238 kłb., oprawny w deski i białą skórę. Oprawa niedawno (w 1891 r.) gruntownie poprawiona.

Zawiera:

a.—k. 2—207. Praxapostolus św. Hieronima. (Gołębiowski zanotował: »Novum testamentum praeter 4 evangelia«). Na kk. 209—229: indeks do tego dzieła. Na k. 231^b uzupełnienia tekstu.

b.—k. 236^b—238^b. Notatki rozmaite, np. k. 237^b zapiska o komecie; k. 238^b zapiska o rekonceyliacyi kościoła Łysogórskiego i poświęceniu ołtarza głównego, z 1411 r.

K. 1 i 238 są pergaminowe; kk. 208, 229^b—231, 232—236 białe. Na wewnętrznych str. okładki są zapiski bez wartości, k. 236^b polskie glosy. Z tego rękopisu wyjął Dr. A. Brückner skrawki pergaminowe użyte do pierwotnej oprawy, na których znalazł ułamki »Kazań świętokrzyskich«.

Hist. Rękopis przeszedł w 1819 r. z biblioteki Benedyktynów świętokrzyskich na Łysej górze do bibl. Uniwersyteckiej Warszawskiej, a w 1833 r. do CBP.

Liter. Brückner, Kazania świętokrzyskie, Warszawa 1891. (Odb. z »Prac filologicznych«), str. 9 sq.

49.

Lat. Q. I. 339. — Rękopis papierowy, 205 mm. na 160 mm., pisany jedną ręką w XVI wieku, na str. 622 lb., w okładce tekturowej, okrytej skórą.

Zawiera: »Petri Illicini Iuris Vtriusque Doctoris et canonici Olomucensis opuscula quaedam«. Są to dzieła:

a.— str. 1—248. »Ad illustres et magnificos barones et dominos nobiles inclyti marchionatus Moraviae sermo paraeneticus. De fidei unitate cum Episcopo tenenda et de obedientia ei praestanda«.

b.— str. 251—338. »Ad illustres et magnificos dominos inclyti Poloniae regni palatinos, comites, barones aliosque proceres et ordinis equestris viros nobiles et civitatum consules et senatores. De novis Sabellianis seu Samosatenianis et Arianis vitandis tollendisque sermo paraeneticus Petri Illicini...« incip. »Cum ego vivente Samuele Cracoviensi praesule optimo inter vos...«.

c.— str. 345—456. »Ad illustrissimum principem et dominum Stephanum Bathori de Zomblio Transyluaniae gubernatorem Petri Illicini... paraenesis gratulatoria«. incip. »Cum esset, vir illustris, his in partibus auditum...« fin. »...Vale. Ex Olomucio Moraviae die 1 Febr. 1572«.

d.— str. 459—479. »Ad magnificos, egregios et nobiles dominos et ad prudentes et circumspectos cives Transylvanos qui a fide catholica ad novos Sabellianos, Samosatenianos seu ad Arianos et Eunomianos et Photinianos desciverint, paraeneticon auctore Petro Illicino...« incip. »Nullus gravior potest esse morbus...«.

e.— str. 483—608. »Ad Saxoniae ducem de falsa Witenbergensium religione paraenesis«. Nagłówek ten dopisał Stanisław Reszka; tytułu właściwego niema. Incip. »Illmo... Augusto Saxoniae duci... Petrus Illicinus... salutem dicit. Quam praeclara sit res...« fin. »Vale. 7 Januarii 1575«.

f.— str. 609—629. »Ad universos Martini Lutheri discipulos et eius doctrinae sectatores in schola Witembergensi vel alibi constitutos professores vel concionatores vel magistros et doctores Petrus Illicinius...« incip. »Anni sunt viginti et amplius, fratres, quando ego...«.

Hist. Rękopis ten był własnością Stanisława Reszki, protonotaryusza apostolskiego, sekretarza i domownika kardynała Hozjusza. Reszka dopisał poniżej tytułu: »Sub S. Romanae et Apostolicae Sedis censura et iudicio et non aliter. S. Rescius«. Następnego właściciela oznacza napis: »Inscriptus catalogo domus Cracoviensis Societatis Iesu ad S. Barbaram«. Razem z wieloma innymi rękopisami Jezuitów krakowskich przeszedł i ten do biblioteki Tadeusza Czackiego w Porycku, gdzie nosił Nr. 1244. Na cenniejszych rękopisach swego zbioru Czacki umieszczał zwykle swe uwagi; na tym dał wiadomość o autorze (profesorze języka greckiego w uniwersytecie Jagiellońskim po Jerzym Libanie z Lignicy, 1548—1550) i jego dziełach drukowanych w Krakowie. Te są nieznanne. W 1818 r. przeszedł niniejszy rękopis do bibl. Czartoryskich w Puławach, z tym samym Nrem, wreszcie w 1831 r. został wzięty i umieszczony w CBP.

50.

Lat. Q. I. 1035. -- Rękopis papierowy, 196 mm. na 158 mm., jedną ręką pisany w XVII wieku, pismem drobnym, które spotyka się najczęściej w rękopisach pisanych przez Jezuitów, liczy 336 stron lb. i na końcu kart 12 nlb. Oprawny w tekturę.

Zawiera niezatytułowane dzieło religijno-polemiczne, w formie dyalogów. Autorem jest zapewne jakiś Jezuita z czasów króla Jana Kazimierza. Rzecz dzieli się na dziesięć rozdziałów: I. De evangelicis; — II. De ecclesia (bez osób); — III. De capite ecclesiae; — IV. De fide; — V. De intercessione sanctorum; — VI. De sanctorum reliquiarum imaginumque veneratione et miraculorum veritate; — VII. De bonis operibus eorumque mercede; — VIII. De ieiunio; — IX. De possibili observatione mandatorum Dei. W dyalogach biorą udział: w I. Hosius et Gordianus, w III. i IV. Hermanus et Hosius, w V. Joachimus et Hosius, w VI. Christianus et Hosius, w VII. i VIII. Zoilus et Hosius, w IX. Cilius et Hosius, w X. Polichronius et Hosius.

Załuski (a za nim p. Blumenstok, 274) pomylił się nazywając na str. 1 u góry autorem Hozjusza. Rzecz jest napisana w XVII wieku, między 1637 a 1657 r. Na str. 70 i 71 znajdujemy: »...est rex et dominus noster Joannes Casimirus Rex Poloniae aut Ferdinandus Rex Hungariae... itd.... Vides mi Hermanne nihil detrahi Christo capiti, si subiectum illi

Romanum pontificem caput in terris agnoscamus non magis quam si caput Imperii Romani inperatorem et dominum nostrum Ferdinandum Tertium esse profiteamur...«. Autor wziął poprostu postać Hozyusza (zapewne kardynała warmińskiego, chociaż mógłby to być też Hosius Cordubensis) jako filara prawowiernych przekonań i wprowadził go w dziewięć dialogów jako obrońcę dogmatów i wiary katolickiej.

Hist. Z biblioteką Załuskich przeszedł 1796 r. do CBP.

Liter. Blumenstok, 274.

51.

Lat. Q. I. 1168. — Rękopis papierowy, 195 mm. na 162 mm., pisany jedną ręką XVII w., pismem drobnym, na 209 kłb. Oprawny w świńską skórę zieloną.

Zawiera: M. K. Sarbiewskiego »Dii Gentium, seu theologia, philosophia tam naturalis quam ethica, politica, oeconomica ceteraeque scientiae et artes sub fabulis theologiae ethnicae a veteribus contentae«. O dziele tem Sarbiewskiego i jego rękopisach w Muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie, zob. M. C. Sarbiewski... Poemata omnia. Staraviesiae 1892, pag. XLVII – XLVIII.

Hist. Rękopis należał do J. A. Załuskiego, który na k. 1 u góry napisał: »Sarbiewij Matthiae Casimiri opus ineditum codex autographus«. Wiadomo, jak bardzo często szafował Załuski wyrazem »autographus« i jak zbyt często się mylił. Nie znając ręki Sarbiewskiego, nie mogą powiedzieć, czy to autograf czy kopia cudza. Z biblioteką Załuskich przeszedł rękopis w 1796 r. do CBP.

52.

Lat. O. I. 68. — Rękopis papierowy, 155 mm. na 105 mm., pisany trzema rękami w końcu XV lub początku XVI wieku, zapewne w jakimś klasztorze franciszkańskim.

Zawiera kazania i traktaty ascetyczne.

Na wewnętrznej stronie wkładki wcale wdzięczny rysunek piórkim przedstawia Madonnę z dzieciątkiem Jezus. Z boku dopisano: »Iste libellus est datus pro loco Lomzensi«.

Hist. Z biblioteki Uniwersyteckiej Warszawskiej (Nr. 992) przeszedł w 1833 r. do CBP.

53.

Lat. O. I. 242. — Rękopis papierowy, 100 mm. na 78 mm., pisany dwiema rękami w początku XVI w. na 129 kłb., oprawny wspólnie w Polsce w skórę wyciskaną.

Zawiera:

a.—k. 3 sqq. »Pro consequendis indulgenciis tempore Iubilei Joannes Gerson docet...«. Fragment.

b.—k. 6 późne, z druków zestawione daty z polskiej historii.

c.—k. 12—30. Urywek ze środka jakiegoś penitencyarza.

d.—k. 34—44^b. »Tractatus de abortivis Venerabilis patris fratris Ioannis de Capistrano ordinis Minorum de observancia«. Incip. »Circa quod est sciendum...«.

e.—k. 45—52^b. »Alter tractatulus de abortivis«. Jakiego autora? Incip. »Ob varios et ambiguos casus...«.

f.—k. 53—58. Miscellanea bez wartości.

g.—k. 58^b—77^b. »Ordo ad reconciliandum et absolvendum Ruthenos qui scismatici et heretici censentur...«.

h.—k. 78—79. »Errores Armenorum«.

i.—k. 83—129. Odpisy bull papieskich, głównie z XVI w.

Hist. Rękopis powstał prawdopodobnie w jakimś klasztorze bernardyńskim, bliskim Rusi (może Lwów albo Lublin?). Należał do J. A. Załuskiego, który na k. 1 zanotował: »listy Capistrana« (?); z biblioteką Załuskich, 1796 r., przeszedł do CBP.

P R A W N E.

54.

Lat. F. II. 1. — Rękopis papierowy, 315 mm. na 210 mm., pisany jedną ręką w końcu XVI lub początku XVII wieku, na 471 str. lb. (str. 34 dwa razy liczona), oprawny w pergamin włoski.

Zawiera: »Decisiones super Concilio Tridentino«. Systematycznie według treści sessyj i rozdziałów Soboru Trydenckiego ułożone zapiski o wotach i obradach członków »Congregationis interpretum Concilii Tridentini«, od 1586 (?) do 1598. Załuski u góry 1 k. zanotował: »Scripsit Adam Rostkowski suffraganeus Luceoriensis«. Prawdopodobnie pomylił się tu Załuski; rękopis bowiem ma wszystkie cechy oznaczonego wyżej czasu, a Adam Rostkowski, urodz. 1650 r. umarł 1738 r. (J. A. Załuski urodz. 1701 r. zapewne znał Rostkowskiego, który był w stosunkach z jego rodziną), nie mógł pisać tych właśnie Decyzyj. Pomyłki takie niejednokrotnie zdarzały się Załuskiemu.

Hist. Z biblioteką Załuskich rękopis przeszedł w 1796 r. do CBP.

55.

Lat. F. II. 3. — Rękopis papierowy, 320 mm. na 197 mm., pisany jedną ręką XVIII w. na 447 str. lb. i 14 klb., oprawny w zwykłą brunatną skórę.

Zawiera:

a.—str. 1—447. »Compendium sive liber novus beneficiorum ex variis documentis authenticis antiquitus et modo officiose extractis collectus, modum electionis ac ipsam electionem abbatum regularium ac alia multa in conventu practicata et peracta continens, ad futuram temporum seriem et notitiam, sub felici regimine Rmi ac Perillustris Domini Alexandri Pieńiążek Abbatis Vitoviensis inceptus per Religiosum Rndum Patrem Chrysologum Rechezynski circatorem ac procuratorem causarum sui conventus professum Anno 1739«. — Karta tytułowa ozdobnie malowana. Jest to kopiarysz aktów i dokumentów (nadań, umów, ugód, wyroków sądowych, listów itd.), odnoszących się do klasztoru Premonstratensów w Witowie. Dokumentów średniowiecznych mało stosunkowo, erekcja z 1179 r. (por. Knapiński, Św. Norbert i jego zakon, Warszawa 1885, str. 181 sq.).

b.—k. 1—14. »Lustracya starostwa Piotrkowskiego w województwie Sieradzkim«. Opis miasta i dochodów Piotrkowa z 1661 r. Odpis z oryginalnych ksiąg lustracyj województwa Sieradzkiego.

56.

Lat. F. II. 4. — Rękopis papierowy, 305 mm. na 210 mm., pisany jedną ręką w XVII w. na 62 str. lb., oprawny w tekturę.

Zawiera wyrok sądu zadwornego koronnego w sprawie między miasteczkiem Stawiszynem województwa Kaliskiego a dzierżawcą gruntów miejskich, wydany w Warszawie, 6 maja 1686. Oryginał pod pieczęcią podkanclerską Michała Radziejowskiego, biskupa warmińskiego. Brak pierwszej karty. Incip. »Stawiszynen'. Ex quo Generosus tenentarius in iudiciis Regiis non comparuit...«. Relacya podkanclerza, akt pisał Stefan Kazimierz Hankiewicz, pisarz dekretów Sądu Zadwornego Koronnego, poprzednio metrykant koronny.

Hist. Z biblioteką Towarzystwa Przyjaciół Nauk Warszawskiego (?) lub z Uniwersyteckiej Warszawskiej, przeszedł w 1833 r. do CBP.

Kat. »Relatio Michaelis Radziejowski Epi. Varmiensis etc. Anno domini 1686«.

57.

Lat. F. II. 9. — Rękopis papierowy, 314 mm. na 210 mm., czterema rękami w XVII wieku pisany na 206 klb., oprawny współcześnie

w skórę brunatną. Na okładce herb Rawicz, litery I. R. i w ozdobach »Promptuarium statvt. Regni«.

Zawiera:

a.—k. 2—96. Pawła Szczerbica Promptuarium statutorum, od cap. V do końca (str. 83 sqq. współczesnego liczbowania).

b.—k. 99—155^b. »Index rerum et verborum memorabilium omnium exemplarium statutorum et constitutionum Regni necnon promptuarii Szczerbiciani«. Tegoż autora.

c.—k. 156^b—160. Tablice »de successione novissima ab intestato...« ułożone przez właściciela rękopisu, J. Raciborskiego.

d.—k. 161—166 i 203—206. Dekrety sądów sejmowych królewskich i sądów zadwornych.

e.—k. 167—202. »Compendium sądow Króla Jego Miłości prawem korunnem na dwie części rozdzielone przez urodzonego Jana Lacińskiego Burgrabiego krakowskiego piszarza ziemskiego Przemyskiego y grodzkiego krakowskiego secretarza Krola Jego Miłości za rozkazaniem Jego Krolewskiej Miłości krotko zebrane... roku pańskiego 1594«. Przedmowa do króla zaczyna się: »Wykonywaiąc zaczenchę z rozkazania Waszey Krolewskiej Miłości mego Miłościwego Pana praczą swą...« datowana z d. 28 grudnia 1594«.

Hist. Rękopis ten, złożony z odrębnych całości, należał w XVII w. do J. Raciborskiego herbu Rawicz z krakowskiej ziemi, który na okładce zanotował szczegóły ciekawe dla swego domu. Z biblioteką Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

58.

Lat. F. II. 10. — Rękopis papierowy, 300 mm. na 210 mm., pisany dwiema rękami w XV wieku na 149 kłb., oprawny w deski polewzone skórą.

Zawiera:

a.—k. 1—11. Summa do statutów Kazimierza Wielkiego. Karty przezucone. Na końcu: »ffinitum Registrum feria tercia in vigilia annunciationis marie Anno domini M^o CCCCXL^o IX etc.«.

b.—k. 11—45. Statuta Kazimierza Wielkiego. Incip. »Non debet irreprehensibile (!) nec inmirum (!) iudicari...«. Na końcu minią: »Per me Mathiam Petersolcz de Slupecza pro nunc morantem in pyszno Anno domini M^o CCCC^o XL° IX etc.«.

c.—k. 45^b—54^b. Statuta w Warcie wydane 1423 r.

d.—k. 54^b—57. Statut piotrkowski z 1447 r. Kazimierza Jagiellończyka. (Bandtkie, Ius polon. 252). Następne, około 20, karty wycięte.

e.—k. 58—62^b. Urywek traktatu jakiegoś o fizyognomice.

f—k. 62^b—64^b. Żądania rycerstwa w Opokach 1455 r. — Po tytule: (»Sequuntur statuta provincialia tradita et confirmata per Illustrissimum principem dominum et dominum Kazimirum... In Prussia in loco campestri qui vocatur Opoky...) czerwoną wypisaną, zaczyna się pierwsze *petitum*. »Primo statuimus quod dominus Rex praedictus conservet omnes regnicolas in iuribus suis antiquitus...«.

g.—k. 65—83. »De leone« i inne opisy zwierząt, ptaków i owadów.

h.—k. 84—88^b. »De eieccione ade et eve«. Znana średniowieczna powieść o Adamie i Ewie, oparta na apokryfie »Vita Adae et Evae«. Na końcu: »Anno domini millesimo CCCC^oLVI^o inscripcio huius«.

i.—k. 89—90^b. List św. Bernarda »de sacra velle« do Jana Castri S. Ambrosii. Na końcu: »Explicit epistola Bernardi. Anno domini M^oCCCC^oLVII^o«.

k.—k. 91—148. Rajmunda Parthenopaei Summa legum, jak w »Com-mune« Łaskiego.

Kodeks ten znany jest w literaturze ustawodawstwa Kazimierza Wielkiego jako tekst *Ptr. II*.

Hist. Rękopis ten należał do J. A. Załuskiego, który na 1 str. u góry zapisał: »Poloniae statuta«. Z Biblioteką Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Helcel, *Starod. prawa polskiego pomniki I, XIX—XXI*. (opis wzorowy). Rękopis ten często był opisywany i wzmiankowany w literaturze ustawodawstwa Kazimierza Wielkiego, zwłaszcza przez Hubego.

59.

Lat. F. II. 13. — Rękopis papierowy, 323 mm. na 193 mm., pisany jedną ręką XVIII wieku, kart nlb. około 100, oprawny w skórę:

Zawiera: »Acta Legationis Viennam et deductionis in Poloniam Caeciliae Renatae 1637«. Zbiór aktów, odnoszących się do małżeństwa Władysława IV z arcyksiężniczką Cecylią Renatą. Poselstwo Maksymiliana Przerębskiego, kasztelana sieradzkiego i następne królewicza Jana Kazimierza. Na końcu tomu są ciekawe inwentarze podarunków.

Hist. Rękopis ten »przepisany dla Alexego Hrabi na Skrzynnie Dunina, kuchmistrza WXL. starosty Checińskiego« z manuskryptu biblioteki księcia Pawła Sanguszki, marszałka wielkiego WXL., dostał się następnie, zapewne od Dunina, do rąk J. A. Załuskiego, który powyższy tytuł łaciński napisał. W Bibliotece Załuskich w 1771 roku miał Nr. 226. Z tą biblioteką przeszedł 1796 r. do CBP.

Liter. Janozki, *Musar. Sarmatic. specim. vol. I. pag. 107, Nr. XCIX.*

60.

Lat. F. II. 18. — Rękopis papierowy, 297 mm. na 195 mm., pisany jedną ręką XVIII w. na 871 str. lb. oprawny w świńską skórę.

Zawiera:

a.— str. 1—654. Alfabetycznie ułożony podręcznik procedury kościelnej, z indeksem. Art. I. »Abbatiae vacantis administratio«.

b.— str. 661—673. »Tituli variis principibus ac tetrarchis spiritualibus et secularibus servientes et competentes«.

c.— str. 674—869. »Liber epistolarum«. Jest to kopiaryusz, zawierający odpisy licznych listów i pism wychodzących z kancelaryi królewskiej w latach 1633 i 1634.

61.

Lat. F. II. 33. — Rękopis papierowy, 288 mm. na 213 mm., pisany jedną ręką w XV w. na 53 kłb., oprawny w tekturę.

Zawiera:

a.— k. 1—43. Jakóba de Theramo »processus satanae cum christo«. Znany utwór popularnej kanonistycznej literatury t. zw. »Belial«. Szatan B. występuje jako prokurator, Mojżesz jest obrońcą Chrystusa, wyrok wydaje Salomon. Są pozwy, wyroki, termini peremptorii itp. Brak początku. Zaczyna się: »statim ignis accensus est et domino holocaustum...«. Na końcu: »Finitus est presens libellus feria sexta ipso die Sancti Anthonii XIII die mensis Iunii Anno domini Millesimo CCCC^oXXXII^o per me Johannem clericum Cracoviensis diocesis de Opatowecz nacione«.

b.— k. 43—44^b. »Ordo de observacione terminorum sacri pallatii apostolici«.

c.— k. 45—53. »Incipiunt leges et statuta regis Kazimiri terre Cracoviensis«. Jest to tekst statutów Kazimierza Wielkiego, znany pod nazwą »Petrop. I« (u Hubego: Ptr. I«).

Liter. Helcel, Starod. prawa polskiego pomniki, I, str. VIII. por. Nr. 58.

62.

Lat. F. II. 53. — Rękopis papierowy, 345 mm. na 220 mm., pisany kilkoma rękami w końcu XVIII w. na kłb. 43, niedawno oprawny.

Zawiera odpisy wierzytelne kilku aktów publicznych, bez wartości, na stemplowym papierze.

63.

Lat. F. II. 82. — Rękopis papierowy, 322 mm. na 208 mm., pisany dwiema rękami w XVI w. na 174 kartach, liczonych 131—282 i 153—174. Oprawny w skórę brunatną, nadniszczoną, ozdobioną su-

chymi wyciskami. Na okładce u góry wyciśnięto: Privilegia (wielkimi literami), w środku krzywo odbity herb Łada (lewa strzała na dół, prawa strzała, nie osęk, do góry).

Zawiera:

a.—k. 131—282. Przywileje, gratiae, consensus itp. wydane przez Andrzeja Noskowskiego, biskupa płockiego, 1556—1567, dotyczące się dóbr kościelnych. dziesięcin, itd. osób, dzierżawców, kanoników itd., instytucyj, kolegium Pułtuskiego S. J. itd. — Na nlb. k. 1. naddartej: »Secund[um]men privilegiorum sub felici praesidio in ecclesia cathedrali Plocensi Rmi in [Christo] patris domini domini Andreae Noskowski dei gratia episcopi Plocensis feliciter incipit«. Późniejszą ręką: »Andreas Noskowski N. $\frac{82}{II}$ «. Poniżej ręką kodeksu »Dii ceptis aspirate secundis. 1557. 63. Domine ne despicias me opus manuum tuarum. XXVI Aprilis«. Następują dwie karty nlb. indeksu, poczem dopiero treść kk. 131—282.

b.—k. 153—168^b. »Inventarium donationum decimarum villarum venditionum agrorum ad mensam Episcopalem pertinentium et aliarum concessionum per Rdum. dominum Andream Noskowski, Episcopum Plocensem de consensu capituli ecclesiae cathedralis Plocensis praestitarum. Ab Anno 1547 usque ad annum 1567«. Jest to indeks do całego zbioru, którego tu mamy część drugą od 1557 do 1567. — K. 169—174 białe.

Hist. Z biblioteką Załuskich rękopis ten przeszedł 1796 r. do CBP.

64.

Lat. F. II. 106. — Rękopis papierowy, 308 mm. na 205 mm., pisany trzema rękami XVII wieku, na 83 kłb. oprawny w czerwoną, dziś już zblakłą, skórę, bogato wyciskami złotymi ozdobioną. Na okładce tytuł wybity: »Acta Decretorum S. R. M. Comitium Relationum et Assessorialis Iudiciorum [w kwadracie tarcza herbowa króla Jana Kazimierza, z herbami Polski, Litwy, szwedzkimi i Wazów] Anno Domini 1653«. Po czterech bokach kwadratu z herbem napis: »Ioannes Casimirus Poloniae et Sueciae Rex«.

Zawiera akta i wyroki sądów królewskich sejmowych, relacyjnych i asesorskich z 1653 r. Księga oryginalna. Karta pierwsza wyrwana, nieznal jej już Załuski. Zaczyna się: »sibi ad defendendam causam...«. Załuski zatytułował na k. 1 u góry: »Decreta Cancellariae Regni ab anno 1653 a Hankiewicz collecta«.

Na wewnętrznej stronie okładki: »Ta xięga mniey potrzebna bo iest insza w Metryce mea opera et cura pisana y do Inwentarza wpisana

z przydatkiem innych wielu dekretów. Atoli dla informatyey y ta maneaf. S. Hankiewicz«.

Hist. Z Metryki Koronnej zapewne wprost przeszedł ten rękopis do biblioteki Załuskich, gdzie nosił Nr. 194 w 1771 r., z nią przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Janozki, Musar. Sarmat. I, 89 Nr. XXVII. — Blumenstok 316.

65.

Lat. F. II. 123. — Rękopis papierowy, 307 mm. na 187 mm., dwiema rękami w XVIII wieku pisany, kart kilkadziesiąt nlb., zbroszurowany.

Zawiera:

a.— Statuty synodalne płockie biskupa Jakóba Kurdwanowskiego z 1423 r. wydane przez Ulanowskiego, O pracach przygotowawczych do historii prawa kanonicznego w Polsce, str. 42—84.

b.— Dwie ostatnie kartki na końcu »De missione ad sylvas conterminas Prussis instituta anno 1650 in Quadragesima«. Bardzo ciekawy opis zwyczajów u Kurpiów, z relacyi Jezuity Łukasza Załuskiego, jak zaznaczono na rękopisie: »ex originali R. P. Lucae Zaluski Soc. Jesu transcriptum quod asservatur in archivo collegii Varsaviensis Soc. Jesu«.

Hist. Biblioteka Załuskich posiadała w 1752 r. dwa egzemplarze w rękopisach tych statutów synodalnych płockich, z których jeden, pod Nrem VIII opisany w Janockiego Specimen catalogi, pergaminowy znajduje się dzisiaj razem z wielą książkami i rękopisami bibl. Załuskich w Muzeum Czartoryskich w Krakowie, (Archiwum, Mss. 1287), dokąd przeszedł z biblioteką Czackiego. Z niego to uskutecznił swe wydanie p. Ulanowski. Około r. 1779 kazał go król Stanisław August z wieloma innymi kodeksami Biblioteki Załuskich na własny koszt oprawić i przy tej sposobności położono na wierzchniej okładce herb królewski, a na okładce dolnej napis: »Stanislaus Augustus, Rex Poloniarum saeculorum posteritati vindicat«. W 1779 r. nosił ten rękopis w Bibliotece Załuskich Nr. 277. — Na rozkaz J. A. Załuskiego zrobiono przed 1752 r. odpis z pergaminowego kodeksu, i umieszczono w Bibliotece pod Nrem LXV. Przytem Załuski napisał, swoim zwyczajem, na rękopisie notatkę: »Statuta synodalia Dni Jacobi Kurdwanowski, episcopi Plocensis in synodo Anno 1398, 8 Sept. Plociae habita«. Ta błędna data synodu znajduje się i w katalogu. Z biblioteką Załuskich przeszedł ten odpis w 1796 r. do CBP.

Liter. Janocki, Specimen Catalogi 1752, NN. VIII i LXV. — Janociana, 1779, tom II, str. 137. — Pqr. Ulanowski l. c. str. 42.

66.

Lat. F. II. 124. — Rękopis papierowy, 310 mm. na 215 mm., pisany ozdobnie jedną ręką XV wieku, inkaustem i minią we dwie kolumny, na 118 kłb. oprawny w XVI (?) wieku w deski skórą jasną obciągnięte, ze skówkami.

Zawiera:

a.—k. 1—7^b kol. I. Registr artykułów prawa Magdeburgskiego. Na końcu dopis: »Explicit registrum municipalis iuris quod per A intelligitur et iuris provincialis quod per B denotatur et iuris feodalis quod per C signatur...« itd. objaśnia dlaczego te odróżnienia, następnie: »...Explicit hoc registrum per manus Pauli Kosthka concive (!) de Woynycz Anno domini M^o CCCC LXIII die sabbativo proximo ante Oculi«.

b.—k. 7^b kol. II—21 kol. I. Prawo Magdeburgskie. Incip. »Caesar Otto Ruffus fundavit templum in Maydemburg et dedit civitati municipale ius...« artykułów 119; na końcu: »Expliciunt iura municipalia de civitate Meydemburg«.

c.—k. 21 kol. I—26 kol. II. »Hic incipiunt iura quedem (!) de llubek optima«. Artykułów 80. Następuje bezpośrednio:

d.—k. 26 kol. II—65 kol. II. Zwierciadło saskie, bez nagłówka, od »capitulum primum. Deus iudex iustus, fortis, potens, mitis...«. Artykułów 395. Dopis: »Expliciunt iura provincialia de Meydemburg, secuntur alia«. K. 45^b biała, k. 57 w połowie oddarta.

e.—k. 65 kol. II—86^b kol. I. »Sequitur prologus iuris feodalis alias *lynskyego prawa*.« incip. »Quoniam in prima parte huius libelli...« finit. »Agnus debet redemi quatuor denariis, ovis VIII...« itd. artykułów razem 158. — K. 72 w większej części oddarta.

f.—k. 85^b kol. I—99 kol. II. Ustawodawstwo Kazimierza Wielkiego. »Hic incipiuntur constituta polonicalis Iuris castris (!) Cracoviensi perpetue conservata Capitulo primo etc.« incip. »Non debet reprehensibile nec mirum...« aż do »observare«. Następuje rozdział II (u Hubego VII) »Nemo ex parte consanguinei seu familiaris ad iudicium venire (!) II capitulo« incip. »Plerumque fit quod aliqui...« itd. aż do »...sententiam sive vic« = |, — poczem 11 kart wyciętych i na k. 87 zaczyna się od: »nandam. Si autem in tercio fuerit dominus...«. Jest to układu tego artykuł 56, a u Hubego art. IX (w. 13). Razem wszystkich artykułów jest 108 tego zbioru. Ostatni: »de invento occiso per ministerialem«.

g.—k. 96 kol. II—103 kol. II. »Incipit forma de processu iudicii spiritalis secundum formam iuris«. Poczyna się: »Antequam de processu iudicii dicatur...«. Dopis: »Expliciunt reporta (!) per manus Pauli Kosthka de Woynycz sabbato post festum sancti Bartholomei Anno domini Millesimo CCCC LX tercio«. Dzieło nieznanego autora, przypisywane dawniej Janowi Andrzejowemu (Ioannes Andreae) i znane pod nazwą Processus iudiciarius, lub Summula de processu iudiciario itp. por. v. Schulte, Gesch. d. Quellen d. canon. Rechts, II, 225.

h.—k. 103 kol. II—104^b kol. I. Zbiór 19 artykułów (bez nadpisu i bez nagłówków rozdziałów) zawierający definicje wyrażen prawnych itp.

Rozdział I zaczyna się: »Dies ligati sunt omnes dies dominicales...« i więcej tego rodzaju, są wśród tego artykuły o zabójstwie, o dziedzictwie, o przysiędze, o sądzie ławniczym itd.

i. — k. 104^b kol. II—105 kol. I. Ustawa krakowska z 1420 r. Władysława Jagiełły o terminach wieców, w czterech artykułkach; wydawana zwyczajnie jako pierwszy artykuł Ustawy Wreckiej z 1423 r. Incip. »In nomine domini Amen. Institutio et ita (!) per Serenissimum principem dominum Wladislaum Regem Polonie supremumque principem lithwanie etc. In Cracovia de Anno domini MCCCXX super paschatis. Perversa consuetudo in transpositione colloquii generalis...«. Por. Bandtkie, Ius polon. 201; Helcel, Star. pr. pol. pomn. I. 305.

k. — k. 105 kol. I—109 kol. II. Ustawy Wreckie z 1423 r. Władysława Jagiełły. Incip. »Item nota statuta et iura edita per prelatos et barones tocius regni in Vartha sub anno domini Millesimo quadringentesimo vicesimo tercio in vigilia Symonis et Iude et diebus sequentibus confirmataque per Serenissimum principem dominum Wladislaum Regem Polonie supremumque principem lithwanie etc. ac approbata et primo de statu de sede viduali. Ad abolendam dampnosam consuetudinem...«. Rozdzielone są tedy tutaj artykuły owe krakowskie z 1420 r., wydawane zwykle jako art. 1 statutów Wreckich, od właściwych ustaw Wreckich z 1423 r., których art. 1 bywa wydawany jako artykuł 2 całego zbioru. Por. Bandtkie l. c.; Helcel l. c.

l. — k. 109 kol. II—114 kol. I. Prawo zwyczajowe ziemi łęczyckiej. »Nontantur Constitutiones et Iura terre laciensis (!) per omnes terrigenas maiores facte et ab Antiquo observate. Dum kmetho aliquem nobilem wlnerat...« artykułów nieliczbowanych i niezatytułowanych 72. Są różnice z tekstem wydanym u Bandtkiego, Ius polon. 194 sqq. (artykułów 68).

m. — k. 114 kol. I—118 kol. II. Prawa Mazowieckie. »Statuta ducum et dominorum terrigenarum terre Maszovyensis et principaliter de milite wlnerato per kmethonem. Sequitur de Anno domini M^o CCCC^o XXI°«. Datowane tu, podobnie jak w statucie łęczyckim, ustawy; rozdziałów 38. Por. Helcel, l. c. str. 279.

n. — k. 118^b—119. Rozporządzenie Władysława Jagiełły »de expeditione bellica« z 1432 r. in crastino sancte Scolastice in Lublin. Por. Lewicki, 1757; Helcel, Starod. pr. pol. pomn. II, 369; Hube, O ustawodawstwie Kazimierza Wielkiego str. 22 adnot. 2 i Bandtkie, Ius Polon. str. 238 adn. 14. — K. 118 naderwana, ze 119tej został tylko strzępek.

Na k. 118 kol. I. Dopis: »Expliciunt llibri legum Theutunicalium Iuris Magdemburgensis et ffeodalis nec non statuta Kazimiri in terra Cracoviensi et Statuta Laciensis terre. Et statuta ducum et dominorum terrigenarum terre Masouiensis per manus pauli Kosthka Civis de

Woynycz finiti et finita sunt feria quarta precise in Octava Nativitatis Beate Marie virginis Anno domini Millesimo CCCC^o sexagesimo tercio. Et sit laus et decus deo patri filio et spiritui sancto per infinita secula seculorum Amen«. Poniżej ręką J. A. Załuskiego: »1463«.

Hist. Rękopis biblioteki J. A. Załuskiego, który na kol. I u góry napisał: »Mss. 276. Pauli Kosthka Leges«. W Bibliotece Załuskich był znaczony Nrem 179, około 1779 roku. W 1796 r. przeszedł do CBP.

Liter. Helcel, Starod. prawa polskiego pomniki I, str. XLV—XLVII. (dokładny opis); — Dudik, 91. — Janocki, Musar. Sarmat. pag. 85, Nr. XI. — Hube, Ustawod. Kazimierza Wielkiego i wogóle literatura nowsza statutów Kazimierzowych (tekst Petersb. III).

67.

Lat. F. II. 132. — Rękopis papierowy, 286 mm. na 193 mm., jedną ręką w XVII wieku pisany na 47 klb., oprawny w wiotki pergamin z wyciśniętym na okładce herbem (Gryf? dziś już starty) i literami N. M. AB. TH. tj. Nicolaus Mielecki abbas Thinecensis.

Zawiera: Spis dóbr, dochodów, praw i użytków etc. klasztoru Benedyktynów w Tyńcu, w końcu krótki spis opatów Tynieckich od Aarona do 1477, wreszcie indeks miast i wsi. Wszystko to: »ex libris monasteriorum, beneficiorum, Ecclesiae Cathedralis et dyocesis Cracoviensis descriptum sigilloque Venerabilis Capituli Ecclesiae eiusdem communitum« (k. 44^b), dnia 25 Sierpnia 1603 r. na żądanie opata. Szczygielski w Tinecii str. 109, oddaje wielkie pochwały opatowi Mieleckiemu za jego starania około uporządkowania dochodów, skarbcza, biblioteki itd. opactwa Tynieckiego. Spisy te są wyciągiem z libri beneficiorum Długosza.

68.

Lat. F. II. 137. — Rękopis papierowy, 304 mm. na 205 mm., jedną ręką w XVII pisany; klb. 340, z tych rękopiśmiennych tylko 124, oprawny w deski żółtą wyciskaną skórą powleczone.

Zawiera odpis brakującego właścicielowi początku Łaskiego, Commune inclyti r. Poloniae privilegium 1506. Zaczyna się od »Instructio ad conservationem terminorum« (druku fol. 1), a kończy na k. 124. karta w kartę zgodnie manuskrypt z drukiem. Na k. 124^b: »Ex libris Illustris Cypriani Brzeski mihi gratuito collatis die 4 Iunij 1639. Martinus Proszoviensis mp.« — Od k. 125 do k. 340 jest drukowana część edycji, niezłe zachowana, z egzemplarzem całym zbioru Łaskiego niezupełnie zgodna; cf. dopis na k. 272^b »(A)lexander Rex pia in fideles suos benignitate...« itd. Por. Lewel, Bibl. xiąg dwoje I, paragr. 38.

Hist. Rękopis należał w XVII w. do Cypryana Brzeskiego, następnie do Marcina Proszowskiego (z Proszowic), w XVIII w. do Biblioteki Załuskich, w 1796 r. przewiezioną do Petersburga.

69.

Lat. F. II. 145. — Rękopis papierowy, 305 mm. na 195 mm., dwiema rękami pisany w XVII w. na 146 kłb., oprawny w czarną skórę i tekturę.

Zawiera kopie dokumentów niektórych z XV i XVI w., i późn. a zwłaszcza kopiaryusz kancelaryi królewskiej z lat 1611 i 1612.

a.—k. 1—21^b. Odpisy dokumentów z XV i XVI ww. a mianowicie: α) k. 1. »Privilegium regis Casimiri de non stationem faciendo ab euntibus ad expeditionem«. 1457. por. Lewicki, 3378. — β) k. 2 sq. »Incorporatio MDLithuaniae Regno Poloniae itd. przywilej horodelski 1413; p. Lewicki, 741. — γ) k. 5 sq. »Firmior ratificatio ducatus Lituaniae unionis...« itd. przywilej Mielnicki 1501. Vol. Leg. ed. Petrop. I, 131. Lewicki 5036. — δ) k. 7—10^b. Akt unii lubelskiej 1569. — ε) k. 10^b. Ziemowit III książę Mazowiecki poświadcza swą zawisłość lenną od Kazimierza Wielkiego co do ziemi Wyszogrodzkiej, Ciechanowa, Nowogodworu itd. w Kaliszu, d. 27 Grudnia 1355 (mss. błędnie 1359). — ζ) k. 11—12^b. Konrad książę Mazowiecki poświadcza infeudację swych ziem od Jana Olbrachta 1496 fer. IV proxima post Valeriani tj. 20 kwietnia (por. Lewicki 4776 i 4786). — η)^r k. 12^b—13^b Konrad Mazowiecki przyrzeka złożyć przysięgę królowi Janowi Olbrachtowi; por. Lewicki, 4787. — θ) k. 13^b—16^b. »Masovia ducatus accessit ad onera Regni. 1529 in conventu generali Varsoviensi feria quinta proxima ante Invocavit«. incip. »Nos praelati et proceres Regni Poloniae... conventu moderno Varsoviensi quem Regia Maiestate imperante absenteque celebramus...«. — ι) k. 16^b—19. »Terra Ravensis corpori regni reunita. 1462 feria tertia in vigilia conceptionis Virginis Mariae (7 grudnia) in Rawa«. (Cf. Cod. epist. saec. XV. I, 2. Nr. 192. i Lewicki, 3623). — κ) k. 19—21^b. »Incorporatio terr. Prussiae«. 1454. por. Lewicki, 2942.

b.—k. 21^b—125. Kopiaryusz listów i aktów wysyłanych z kancelaryi królewskiej w latach 1611 i 1612.

c.—k. 125—131^b. Varia, wierszyki, sentencje itp. bez wartości.

d.—k. 132—146. Ciekawe zapiski rodzinne o domu Cieleckich Zaremboń i spokrewnionych rodach. »Tipus Analogiae (! zamiast genealogiae) oriundae stirpis de stemmate sublimi Zarembo per exdivisionem opidorum, villarum hereditariarum earundemque nuncupationem ac dominiis cognominationem«. Materiały genealogiczne i pamiętnik rodziny Cieleckich.

Hist. Rękopis ten należał w XVII w. do Jana Olbrychta Cieleckiego hbu. Zaremba, który tę kronikę rodu napisał; w XVIII w. do J. A. Załuskiego, który na k. 1 u góry zanotował: »Miscellanea anni 1611 et 2«. Z biblioteką Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Bielowski, MS. str. 47.

70.

Lat. F. II. 162. — Rękopis papierowy, 300 mm. na 203 mm., pisany czterema rękami w końcu XIV i na początku XV wieku, na 251 kłb. Oprawny w deski obciążnięte skórą. Zatytułowany: »Formulare de modo iuridico«.

Zawiera formularze prawne i akta z XIII i XIV wieków, publiczne i prywatne w odpisach.

a.—k. 2—11 i 17—39. Akta, listy, transumpty bull papieskich, kopie itd. odnoszące się do spraw kościelnych w Polsce 1348—1395, niektóre dokumenty dawniejsze jak n. p. transumpt bulli Urbana IV z 1262 r. dla klasztoru miechowskiego. Wśród tego formuły i przepisy prawne np. k. 6—11, »de excepcionibus legalibus« z przykładami odnoszącymi się do Polski.

b.—k. 12—15 i 23^a. Indeksy do formularzy.

c.—k. 40—121^b. Formularium curiae Romanae: »Incipit prohemium novi formularii«.

d.—k. 121^b—143. »Incipit formularium super officio notariorum archiepiscoporum et episcoporum et primo prohemium«. Tu jest dużo dokumentów i aktów zastosowanych do rzeczy polskich z czasów Janisława, arcybiskupa i Kazimierza Wielkiego.

e.—k. 144—216. »Incipit summa magistri Johannis de Bononia facta super stilo notariatus more Romane curie«. Karty poprzerzucane w całym rękopisie, szczególnie zaś w tej części. »Explicit« itd. znajduje się na k. 185. Oprócz tego k. 147 list Ludwika Wielkiego, króla węgierskiego i polskiego, do Urbana VI papieża, b. r. 18 maj »ex castro meo Sygeth«.

f.—k. 216—219. Dokumenty publiczne i prywatne polskie; między innymi k. 216^b edykt Kazimierza Wielkiego z 1360 r. w sprawie dzieścicin. (Por. Cod. diplom. Maioris Poloniae III, Nr. 1416).

g.—k. 220—251. Ułamek formularza prawnego z licznymi aktami oplskimi, zastosowanymi.

Rękopis ten, niemałej zdaniem naszym wagi, powinien być szczegółowo zbadany; sądzimy, że praca taka przysporzy naszym wydawnictwom źródeł średniowiecznych dużo nowego materiału. Wielka część kodeksu pochodzi z ręki magistra Nicolaus Richwini de Woyborz, który prawo kościelne studyował i notaryat. Tytuły jego i godności, o ile w pobieżnym przeglądzie dało się znaleźć: najwcześniej »rector ecclesie in Welun«, na-

stępnie zaś był on: »custos Lanciencis, diocesis Gnesnensis executor, canonicus Plocensis«, w latach wreszcie 1387—1395 był Mikołaj oficyałem gnieźnieńskim. Wspomniany w dokumencie z 1387 r. w Cod. diplom Maioris Poloniae, III, Nr. 1865. — Na k. 12^b zapisał sobie swoje villae decimarum. Por. Korytkowski. Prałaci i kanonicy, III, str. 3. (niezna żadnych szczegółów).

Hist. W końcu XIV i początku XV w. rękopis należał do wspomnianego Mikołaja z Wojborza; następnie dostał się do klasztoru Miechowskiego. Znał go Nakielski, historyk zakonu Bożogrobców, jego ręką notatki są na k. 2. — W r. 1819 r. zabrany do Uniwersyteckiej warszawskiej biblioteki, a w 1833 do CBP.

Liter. Blumenstok, 264, 351. — Dudik, 97.

71.

Lat. F. II. 165. — Rękopis papierowy, 293 mm. na 200 mm., pisany dwiema rękami XVIII w. na 588 str. lb., oprawny w brunatną skórę.

Zawiera abecadłowo ułożony formularz aktów publicznych, listów królewskich, patentów, sądowych dokumentów itd. w językach łacińskim i polskim.

Hist. Z biblioteki J. A. Załuskiego, który zapisał na k. 1: »Formulare variorum nstrumentorum ad usum Cancellariae Polonicae cum Indice Alphabetico scripsit Aloysius Łaski succamerarius Varsoviensis«. Z Biblioteki Załuskich przeszedł rękopis w 1796 roku do CBP.

Liter. Blumenstok, 319.

72.

Lat. F. II. 172. — Rękopis papierowy, 314 mm. na 200 mm. pisany kilkoma rękami XVI w. na 245 klb., oprawny w czarną skórę z wyciskami.

Zawiera: Miscellanea historyczne i prawne z XVI wieku, a mianowicie:

a.—k. 6—93^b. Formularz rozmaitych aktów prawnych, donacyj królewskich, dożywocia, udzielenia dostojenstw i urzędów itd. bez dat i nazwisk.

b.—k. 96—116. Formularz aktów i spraw sejmowych. »Conventus generalis Regni descriptio, quem de more praecedunt particulares«.

c.—k. 117—129 i 240—241. »Articuli kthore mają bicz opowiadane przy rozdawaniu pieniędzy Rothmistrzom...« itd. oraz inne akta do spraw wojskowych podczas wojny pozwolskiej.

d.—k. 131—145 i 150—165. Kopiaryusz dwiema rękami pisany listów królewskich i aktów z kancelaryi od 1535 do 1542. Porównać należy ten zbiór z aktami w Tomicyanach.

e.—k. 183—192. »Federum cum Serenissimo Rege Ferdinando per Serenissimum Dominum Regem Poloniae Sigismundum Augustum innovatio«. 1549. Znajduje się tu również kilka listów króla Stefana do Jana Fryderyka, księcia pomorskiego, 1577 r.

f.—k. 218—221 i 237—239. Dziennik podróży Marcina Kromera w 1549 r. do miast pruskich, w celu odebrania przysięgi homagialnej Zygmuntowi Augustowi (odpis); tudzież: »De feudo Prussiae Martini Cromeri explicatio« i kopie kilku aktów do tej sprawy.

Karty 146—150, 166—182, 193—217, 221—236, 242—245 białe. — Rękopis ten powstał widocznie z kilku odrębnych całości, a odpisywany był dość niedbale. Brak starania odbił się najwięcej na ciekawym zresztą dzienniku podróży Kromera, nieznanym dotąd wcale.

Hist. J. A. Załuski dał nagłówek temu kodeksowi. »Martini Cromeri Formularium cancellariae Regni Poloniae et alia miscellanea 1536—49«. Autorstwo Kromera co do tych formularzy nie jest niczem w rękopisie udowodnione. Z Biblioteką Załuskich — gdzie nosił w 1771 r. Nr. 188 — przeszedł kodeks w 1796 r. do CBP.

Liter. Janozki, Musar. Sarmatic. Specimina nova, 1771, I. Nr. XIX. — Blumenstok, 326. — Dudik, 98.

73.

Lat. F. II. 174. — Rękopis papierowy, 300 mm. na 210 mm., pisany kaligraficznie jedną ręką w XVI w. na 208 kłb., oprawny w tekturę i atlas czerwony.

Zawiera: »Statuta Magni Ducatus Lituaniae in Bielscensibus communitatis promulgata in Vilnensibus Anno salutis humanae M. D. LX. VI approbata *E Rutheno sermone in Latinum conuersa 1576*« (i winiетка). Jest to t. z. Statut Wołyński, czyli Statut litewski drugiej redakcyi, podzielony na czternaście rozdziałów (dystynkcyj).

Ustęp zawarty między * w tytule jest dopisany inną ręką XVI w. Rękopis sam jest bardzo piękny i ważny dla historyi Statutu litewskiego. Nie badałem go bliżej, ponieważ prof. S. A. Bierszadzki przygotowywał właśnie osobne dzieło Statutowi poświęcone, którego bez znajomości aktów Metryki litewskiej badać niepodobna.¹

Hist. Ze zbiorów Józefa hr. Sierakowskiego, radcy stanu Królestwa Polskiego, rękopis przeszedł następnie w posiadanie Towarzystwa Przyjaciół Nauk, a w 1833 r. do CBP. Wiad. Arch. (PL.).

Liter. Linde, O statucie litewskim. Warszawa 1816, str. 399. — Daniłowicz Ign., Opisanie bibliograficzne dotąd znanych egzemplarzy Statutu litewskiego. (Dziennik Wileński 1823, t. II, str. 17.

¹ W Bibliotece Uniwersyteckiej we Lwowie znajduje się pod sygnaturą 111. 1. F. 14. rękopis zupełnie tak samo oprawny Statutu Wołyńskiego, będący pod pewnym względem innym egzemplarzem potersburskiego rękopisu. — Od chwili, gdy te słowa pisałem, upłynęło dużo czasu. Serg. Alex. Bierszadzki umarł, nie dokończywszy prac swych ani nad Statutem, ani nad litewską Metryką; Statut Wołyński zaś

został ogłoszony przez prof. F. Piekosińskiego, któremu tyle znakomitvch wydawnictw zawdzięczamy, na podstawie 8 kodexów; (o petersburskich i lwowskim dałem wiadomość uczonemu wydawcy) w Archiwum komisji prawniczej Akad. Umiejętności t. VII.

74.

Lat. F. II. 184. — Rękopis papierowy, 340 mm. na 205 mm., pisany kilkoma rękami w XVI, XVII i XVIII ww. klb. 97.

Zawiera: Miscellanea odnoszące się do dyecezyi Warmińskiej, a głównie rzeczy wewnętrznego zarządu z czasów Kromera i Rudnickiego 1582—1614. Po za tem jest kilka drobiazgow z XVIII wieku.

Między innymi wynotowałem: *a.* k. 1. »Promulgatio synodi dioeceseanae 1582 prima Junii«, oraz k. 3—7. »Constitutiones synodi Heilspergae 28 Junij die Anno domini 1582 celebratae«.

b.—k. 7 sqq. Akta odnoszące się do wprowadzenia kalendarza gregoryańskiego.

c. Dużo aktów z czasów biskupa Rudnickiego, głównie co do kontrybucyj, także subsidium charitativum z 1613 r. i wogóle rachunkowość biskupstwa.

Hist. Niewątpliwie z archiwum biskupiego w Heilsbergu, po śmierci Andrzeja Chryzost. Załuskiego, biskupa warmińskiego, przeszedł ten rękopis do J. A. Załuskiego, a z Biblioteką Załuskich w 1796 r. do CBP.

75.

Lat. F. II. 185. — Rękopis papierowy, 277 mm. na 190 mm., pisany jedną ręką XVI w. na 103 klb. zbroszurowany.

Zawiera zwód praw Mazowieckich, utworzony na podstawie zwodów Prażmowskiego i Goryńskiego, z pewnemi wszakże odmianami[?].

Nie mogąc się rozszerzać tu nad drobniejszymi różnicami wobec znanego ustawodawstwa Mazowieckiego, a zwłaszcza wobec zwodu Goryńskiego, zaznaczam tylko 1) różnice układu. — 2) różnice treści, t. j. braki i dodatki całych rozdziałów, o ile je spostrzegłem. Do porównania posługiwałem się przedrukiem zwodu Goryńskiego u Bandtkiego, Ius Polonicum, str. 367—417 (cytuję B. i str., rękopis: mss. i kartę).

1. Artykuł 3 mss. De citacione et concitacione intra terminos. (Zwód Goryńskiego art. 4. B. 368) przestawiony z Art. 4 mss. Citacio ad presenciam principis. (Zw. Gor. art. 3. B. 368). — 2. Artykułu »De concitacione post mortem rei« (B. 370) niema mss. — 3. Po art. »De fluvio granciali consuetudo« (B. 384) ma mss. k. 32. »Consuetudo limitandi bona principis ab hereditate subditorum«. Por. Dunin, Dawne Mazowieckie prawo, str. 155. Artykuł ten znajduje się, jako XCIII Zwodu Prażm. w tłumaczeniu lub raczej przeróbce u Kownackiego, Pamiętnik Warszawski r. 1820, XVIII, str. 308.

4. Art. »De responsione negativa post visionem« (B. 392) następuje w mss. k. 45 po art. »De valore membrorum nobilium et cethonum« (B. 391). — 5. Po art. »Consuetudinum aliarum reservatio« (B. 414) następuje w mss. k. 90 art. »Litterae de componendis vadiis ante sententiam« (B. 416). — 6. Po art. (B. 416) »Litterae de componendis vadiis...« następuje bezpośrednio w mss. k. 90^b—93. »Consuetudo de captivandis furibus« z 1534 r., której nie zna zwód Goryńskiego. Laudum to zostało uchwalone na sejmie sądowym mazowieckim (convencio generalis iudiciaria) w 1534 r. przez wojewodę i namiestnika królewskiego w Mazowszu Jana Łoskiego, mianowanego wojewodą mazowieckim zapewne po śmierci Prażmowskiego Wojciecha a przed Stanisławem Śreńskim(?), a którego Niesiecki (ed. Lips. VI, 273) zna jako kasztelana Wiskiego w 1528 roku — i innych senatorów Mazowieckich. Zwyczaj ten podajemy poniżej. — 7. W mss. k. 93—99 następuje »Privilegium Serenissimi Regis Sigismundi« z 1529 r. i ustawy B. 465—469. — 8. Następuje w mss. k. 99—103 dalszy ciąg zwodu Goryńskiego od art. »Decretum regium de hereditandis feminis nobilium« do »Publicacio sententiae« (B. 414—416). — 9. Mss. niema artykułu »De bonis regalibus limitandis« (B. 417), porównaj wyżej różnicę 3cią.

Zwód ten uchodził dotąd w literaturze (poniżej) za zwód Prażmowskiego; że to było błędem, wywiódł wyczerpująco prof. Balzer w rozprawie p, t.; «W sprawie sankcyi Statutu Mazowieckiego pierwszego». (Rozpr. Wydz. histor. filozof. Akad. Umiej. t. XL. zob. str. 74 i nast.); poddaje w niej ścisłemu rozbirowi niniejszy rękopis, o którym dałem wiadomość bliższą uczonemu autorowi. Zdaniem p. B. jest to projekt nowej kodyfikacyi zwyczajów mazowieckich. Tenże autor wydał laudum »de captivandis furibus« w pracy p. t.: »Sejm Mazowiecki itd.« str. 31.

Consuetudo limitandi bona principis ab hereditate subditorum.

Quando hereditas principis ab hereditate subditi debet limitari, commissarii per principem deputati, simul cum subdito principis, exeundo ad locum limitationis, debent primum deputare senes homines sciolos ex utraque parte ad educendum vera et antiqua signa granicialia inter predictas hereditates aut possessionem veram et antiquam dictarum hereditatum. Qui si concordēs fuerint, granicies et scopuli secundum eorum transitum debent fieri et erigi absque omni iuramento. Si vero discordēs fuerint, debent alios senes idoneos et fide dignos designare pro alio termino aut eodem die, si poterit, fieri ad idem faciendum. Qui si discordēs etiam fuerint, extunc capitaneus illius loci aut possessor sive tenentarius bonorum principis, cui ex veteri consuetudine et dignitate ducali initium alias *powod*

conceditur, perque loco transibit et iurabit cum testibus plenis, istuc granicies debent poni et erigi, non transcendendo transitum senum suorum. Quod si capitaneus aut tenentarius iurare nollet cum testibus, extunc subditus ille, prout transibit cum testibus similiter nominatis et iurabit primum transitum senum et sciorum suorum non transgrediendo neque ampliando, granicies et scopuli fieri debent.

Consuetudo de captivandis furibus.

Convencio generalis iudiciaria Warschowie celebrata feria secunda ipso die sancti Vitti et Modesti, Anno domini Millesimo quingentesimo tricesimo quarto, per Magnificos Ioannem Loszky palatinum et vices gerentem a Regia Maiestate in toto ducatu Mazouie, Andrianum Goliński Czernensem, Iacobum de Rzwieny Visznensem, Petrum de Copytowo Warschoviensem, Ioannem Oborsky Wyshegradiensem, Florianum Parisch de Syeczca Zacrocimiensem, Ioannem Dziergowski Cziechonoviensem Castellanos et alios quamplurimos eiusdem ducatus dignitarios.

Ad querellam multorum nobilium contra capitaneos et eorum officiales de captivacione, exustione et perditione Cmethonum contra consuetudinem et iusticiam commonem, non servato ordine in talibus fieri solito, dominus palatinus cum consiliariis in actu presentis convencionis existentibus concordis voto et consensu omnium consuetudinem antiquam que in talibus observabatur tempore felicis administracionis dominorum olim ducum Mazovie ex statutis et constitucionibus antiquis ita fore observandum declaravit et inscribendam libro terrestri mandavit, ut neminem lateat presertim capitaneos et eorum officiales. Inprimis quando aliquis kmetho cuiuscunque nobilis et domini sive spiritualis sive secularis, per furem, qui delicta sua collo exolveret, inculpatus fuerit et regestratus semel tantum, extunc capitaneus loci, ubi talis fur suspensus fuerit, non debet detinere predictum kmethonem semel regestratum sed ad dominum eiusdem kmethonis regestrati debet mittere preconem, ut kmethonem in iure suo statueret ad iustificandum per testes, homines bonos et non suspectos, et si iste kmetho non posset se iustificare pro huiusmodi inculpacione in iure suo, tenebitur solve penam trium marcarum numeri et monete polonicalis, videlicet medietatem domino suo et aliam medietatem capitaneo predicto. Et si secundo idem kmetho per alium furem inculpatus et regestratus fuerit, extunc similiter debet secum procedere capitaneus prout prius, si vero in iure domini sui eodem modo se non iustificaverit, extunc talis Cmetho potest capi per loci capitaneum et puniri secundum eius demeritum, quem dominus eius defendere non debet. Et si tercio kmetho iste per alium furem fuerit inculpatus et regestratus tercia vice, talis potest capi per auctoritatem capitanei et puniri iuxta eius merita. Cum quo tamen officia-

les capitaneorum non debent magis recipere de bonis eiusdem cmetonis, solum unum equum vel equam, aut bovem vel vaccam, alias unum tantum ex his et non plus, iuxta veterem consuetudinem. Et si officiales predicti contra istam consuetudinem et observanciam antiquitus tentam, non servatis istis condicionibus excesserint et Cmetonem cuiuscunque domini, sive registratus fuerit semel tantum aut bis, sive non fuerit registratus, captivaverint et ad tormenta tradiderint, extunc, sive idem cmetho exustus tanquam innocens dimissus fuerit sive suspensus, tenebuntur predicti officiales solvere prefato cmethoni exusto et dimisso octo sexagenas grossorum pro exustione et infamia sua, prout caput eius pensat, et domino eiusdem alias octo sexagenas grosorum in 6 grossos. Et similiter, si idem cmetho ipso modo suspenderetur, eandem summam pueris aut consangwineis suspensi et domino, cuius cmetho erat, solvere debebunt. Pro quibus possunt cittari ad iudicium vices gerentis et ibidem iudicari iuxta iuris formam et consuetudinem terre, hoc excepto et specialiter expresso, quando aliquis hunc cmethonem pro furticinio inculparet et res sibi subtractas alias *lyczie* apud cum prestiterit, et vellet contra eum agere alias *pholdrovacz*, talis similiter debet capi cum rebus subtractis alias *szlyciem* et puniri iuxta eius demeritum et consuetudinem iuris absque solucione suprascripta. Et istam consuetudinem antiquam dominus palatinus mandavit omnibus capitaneis in ducatu isto publicari et ad noticiam deduci per litteras suas.

Hist. Z Biblioteki Załuskich, gdzie między 1771 a 1779 nosił Nr. 186, przeszedł ten rękopis do CBP. w 1796 r.

Liter. Janozki, Musar. Sarmat. specim. nova I, 86 Nr. XVI. — Janociana II, 225. — Blumenstock, 325.

76.

Lat. F. II. 189. — Rękopis papierowy, 335 mm. na 220 mm., pisany różnemi rękami w XVI i XVII w., kłb. 685, oprawny w białą, wyciskaną skórę.

Zawiera konsultacye prawnego fakultetu w uniwersytecie frankfurckim nad Odrą, od 1584 r. Jest tu zatem przedewszystkiem olbrzymi zbiór pism spornych w sprawie między królem Stefanem, a księciem Juliuszem Brunświcko-Luneburskim o dobra i majątek po śmierci Zofii Jagiellonki, macochy Juliusza, żony Henryka Młodszego, księcia na Braunschweig-Wolffenbüttel. Pisma te sporne, expozycye, repliki itd., rozsądzenia wreszcie fakultetu frankfurckiego zajmują więcej niż połowę tomu. Spór toczył się w Frankfurcie. Komisarzami króla byli Marcin Skrzetuski prawnik i sekretarz królewski (Źródła dziejowe IX, B. 10, 28, 35), Głogorski, Marcin Roszkowetz, ze współudziałem i pod przewodnictwem Warwryńca Goślickiego, sekretarza królewskiego, (p. Źródła dziejowe IX. B.

117). Na k. 1. J. A. Załuski dopisał: »Laurentii Goślicki tum praepositi Cracoviensis (post Episcopi Poznaniensis) scripta pro parte Regis Stephani in causa cum duce Brunsvicensi occasione successionis post Sophiam... ducissam Brunsvicensem 1585. Consultationes in facultate iuridica universitatis Francofurdiae ad Oderam et alia miscellanea iuridica«.

Hist. Rękopis należał, według Janozkiego, do Wawrzyńca Goślickiego. Z biblioteką Załuskich w 1796 r. przeszedł do CBP.

Liter. Janozki, Specimen catal. Nr. C. str. 39. — Id. Musar. Sarmat. specimina nova I, 102 N. LXXV. (W 1771 r. rękopis ten miał Nr. 253). — Blumenstok, 352.

77.

Lat. F. II. 202. — Rękopis papierowy, znak wodny głowa wołu z wychodzącym powyżej rogów podwójnym krzyżem, a od głowy w dół zakończonym kołem z trzema kropkami), 310 mm. na 210 mm., pisany czterema rękami w XV w. na 338 kłb., we dwie kolumny przez cały kodeks. Oprawa współczesna, narożniki okładki drewnianej i obciążonej brunatną skórą ozdobioną suchymi wyciskami, są opatrzone ozdobnymi mosiężnymi okuciami.

Kodeks zawiera ustawy synodalne krakowskie, dekretalia i pisma kanonicznej literatury.

a.—k. 1—29. Zbiór statutów synodalnych krakowskich zebrany przez Zbigniewa Oleśnickiego i ogłoszony w 1436 r. Zaczyna się: »Incipiunt statuta sive constitutiones sinodales Episcoporum Cracoviensium. Et primo Nankeri prologus«. — α) k. 1—9^b kol. I. ustawy synodalne Nankiera (wyd. Heyzmann, Star. pr. pol. pomn. IV, 3—31); rękopis wogóle dobry, niektóre artykuły pełniejsze niż w wydaniu, np. »casus episcopales« (Heyzmann l. c. 28). — β) k. 9^b kol. I.—13^b kol. II. »Sequntur constitutiones domini Iohannis Groth episcopi Cracoviensis. Quoniam ut ait Beatus Augustinus...« itd. (Heyzmann, l. c. 35—44) z pewnymi różnicami drobnymi (cf. Blumenstok, 239) jak w wydaniu aż do k. 12^b kol. II, tj. do słów »per sedem apostolicam poterit liberari etc.« na czem się kończy tekst wydany. W rękopisie następują jeszcze bezpośrednio dwie obszernie konstytucje, »De excommunicatione maiori et minori« oraz »De excommunicatione et interdicto triplici et suspensione et forma absolucionis« (początki zob. Blumenstok, 239). Dopis na końcu: »Edite et publicate sunt hec...« itd. jak w rękopisie Biblioteki Jagiellońskiej 2658. (*Jag. syn.* nomenklatura Heyzmann) ...quod has constitutiones de curia domini episcopi... recipiant...subsequntur... ab eisdem senioribus«. — γ) k. 13^b kol. II—14^b kol. I. Bezpośrednio następują statuty Mokrskiego. »Secuntur constitutiones domini ffloriani Episcopi Cracoviensis...« (Heyzmann l. c. 47—50), brak jednak sta-

tutu »Ut layci non prohibeant circa funera oblaciones«, niema też zakończenia (»Finis statutorum editorum...), lecz jak w kodeksie *Jag. syn.* kończy się: »...representet penitentiam recepturos«. — δ) k. 14^b kol. I. — 18 kol. I. Następują bezpośrednio statuty Piotra Wysza, b. d. między 1392 a 1396, (wyd. Ulanowski, O pracach przygotowawczych do historii prawa kanon. 1887, str. 31—41). »Sequntur constitutiones domini Wysz episcopi Cracoviensis. Fons crevit in fluvium magnum...« fin. »...observare firmiter teneantur«. — ϵ) k. 18 kol. I—20 kol. I. »Sequntur constitutiones in alia synodo edite eiusdem Episcopi domini Petri Wysz...« (Heyzmann, l. c. 53—59). — ζ) k. 20 kol. I—27^b kol. I. »Secuntur constitutiones domini Alberti... itd. (Heyzmann, l. c. 63—86); statuty Wojciecha Jastrzębca. — η) k. 27^b kol. II—29. »Incipiunt statuta domini Sbignei dei gracia Episcopi Cracoviensis«, znacznie obszerniejsze od wydanych (Heyzmann, l. c. 89—92). — Następuje »cautela« o tych wszystkich statutach i taki dopis: »Expliciunt constitutiones episcoporum Cracoviensium predecessorum per Reverendissimum in Christo patrem et dominum Sbigneum dei gracia cardinalem tit. s. Prisce et episcopum Cracoviensem sinodaliter in ecclesia cathedrali confirmate ad perpetue tenendum. per manus Georgii filium (!) Nicolai Pontificis (? pellificis ?) de Oppavia sub Anno domini MCCCCLXXI«. — Por. o tym zbiorze uwagi Blumenstoka 239.

b.—k. 29^b—74^b. Petri Lombardi Libri sententiarum.

c.—k. 75—157. Tractatus sacerdotalis de Sacramentis Mikołaja z Błonia, znanego kanonisty polskiego. Brak tytułu; zaczyna się odrazu od »Medice cura te ipsum...« piękny inicjał M niebieską i czerwoną farbą wykonany. Dopis: »Explicit liber qui dicitur Sacramentalis editus per magistrum Nicolaum de Blonye doctorem decretorum Abbatem (? praepositum ?) Czarnensem nec non canonicum Perszoviensem (? Varszoviensem) etc. (por. Ulanowski, Mikołaj z Błonia, Rozpr. wyd. histor.-filoz. XXIII) comparatus per Stiborium de Nassyrowo Rectorem scholarum Czirnensium finitus die dominico infra octavas corporis Christi Anno domini millesimo CCCC quinquagesimo primo«. Zaraz potem czerwoną farbą: »Hic liber comparatus per Martinum de lląky manu sua cancellatus et capitulatus in Crakouia anno domini M^o CCCC^o LXX° emptus pro tribus florenis«.

d.—k. 159—275. Dekretały Grzegorza IX, ksiąg pięć. Brak tytułu. Kodeks ozdobnie pisany z licznymi inicjałami czerwoną i niebieską farbą. Dopis: »Expliciunt tituli omnium librorum decretalium per manus Stiborii de Nassyrow Mansionarii capelle sancte Marie virginis in ecclesia collegiata sancti Iohannis Baptiste scripti et sunt finiti feria quarta in vigilia ascensionis domini Anno domini M^o CCCC^o quinquagesimo tercio etc.«. Dodane inną ręką i czerwoną farbą: »Capitulatus ac cancellatus anno septuagesimo Cracovie«.

e.—k. 276—310^b. »Sequuntur fundamenta questionum sententiarum sancti Thome«. Dzieło św. Tomasza z Akwinu, pisane w Kolonii około 1250 roku.

f.—k. 312—323. *Summula de summa Raymundi per Martinum de Pratis*. Brak tytułu. Zaczyna się: »Orietur lumen indeficiens«... Jedna z licznych *summulae* rozpowszechnionego dzieła Rajmunda de Pennaforte. Najciekawsza, że autorem jej jest niewątpliwie właściciel tego rękopisu w 1470 r. Marcin z Łąki (zob. wyżej) o zlatynizowanym nazwisku Martinus de Pratis, posiadamy więc tutaj autograf tego dzieła.

g.—k. 323—338. Traktaty o sposobie odprawiania mszy, *casus conscientiae* itd. zapewne przez Marcina z Łąki pisane.

Hist. Kodeks ten powstał z dwóch odrębnych całości pisanych różnymi czasami przez cztery ręce. Pierwsza całość, to części *a* i *b* pisane przez Jerzego z Opawy, syna Mikołaja, w 1471 r. pewno w Krakowie lub w dyecezyi krakowskiej. — Druga całość, części *c*, *d*, *e*, *f*, *g*, pisana jest przez trzy ręce, mianowicie części *c* i *d* pisał w 1451 i 1453 r. Ścibor z Naszyrowa, rektor szkoły w Czersku, następnie mansjonarz przy kolegiacie św. Jana tamże. Ktoś nieznany (ręka trzecia) posiadał ten rękopis Ścibora i dopisał część *e*. W 1470 r., w Krakowie, kupił ten rękopis za trzy floreny Marcin z Łąki. Przyozdobił inicjałami, poodznaczał czerwonym kolorem rozdziały i ustępy i dopisał dwie ostatnie części. On sam, czy kto inny, stał się właścicielem obu całości po 1471 r., połączył w jedno, dając najpóźniej powstałą część na początek i oprawił. Nie znamy dziejów kodeksu w XVI i XVII w. W końcu XVIII wieku właścicielem jego jest Michał Sołtyk, wielki referendarz koronny i dziekan krakowski (podpisał się: »M. Sołtyk S. R. R. D. C« na pierwszej stronie u dołu). Następnie rękopis przeszedł w posiadanie P. Puchalskiego, który go w 1819 roku darował bibliotece Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Z nią w 1833 r. przeszedł rękopis do CBP.

Liter. Blumenstok, 56, 130, 234, 239. — Dudik, 101.

78.

Lat. F. II. 208. — Rękopis papierowy, 333 mm. na 210 mm., pisany jedną ręką w XVII wieku, ozdobnie, na dobrym, grubym papierze, klb. 271, nieoprawny.

Zawiera:

a.—k. 1—46. »Status Controversiae«. Rozprawa o jurysdykcji i prawnokościelnym stanowisku opatów cysterskich. »Caput primum. Quid iuris et potestatis est concessum abbatibus Cisterciensibus in populum seu saeculares quo ad curam animarum ante Concilium Tridentinum...« itd.

b.—k. 47—270. Kopiaryusz. »Privilegia Sacri Ordinis Cisterciensis«.

Hist. Rękopis ten powstał w 1686 r. w Niemczech zapewne, za panowania Leopolda I, bo na k. 271 są anagrammaty na niego. W 1761 r. należał do Andrzeja Mrugańskiego, dra filozofii, profesora matematyki i filozofii w Uniwersytecie krakowskim.

79.

Lat. F. II. 219. — Rękopis papierowy, 290 m. na 202 mm., pisany trzema rękami w XV wieku na 363 kłb., oprawny w zwykły półskórek.

Zawiera: mowy, traktaty, akta itd. odnoszące się do Soboru Bazylejskiego w 1433 roku, a mianowicie:

a.—k. 1—81^b. α) »Tenor responsionum Magistri Johannis de Ragusio per Concilium Basiliense deputati factorum super articulo communionis utriusque speciei per Magistrum Johannem de Rokyczani nomine regni Boemie in eodem concilio Basiliensi in congregationibus generalibus successive propositi (!) et disputati (!) sequitur et est talis: Revmi. Revdique. patres, Illme. princeps... post valde utilem et pernecessariam exhortacionem...«. Na końcu: »Finitus iste articulus de communione utriusque speciei feria quarta divisionis Apostolorum que fuit XV Julii M^oCCCC^oXXXIII Basiliensis tempore concilii«. — Dodane k. 81^b—83^b: β) »Septem regule ad habendum (!) verum sensum sacrarum scripturarum«. Kończy się: »finis est posicionis et responsionis Magistri Johannis de Ragusio sacre theologie professoris Ordinis fratrum Praedicatorum fratre (!) in sacro basiliensi concilio ad dicta magistri Johannis de rockyzano bohemi in articulo communionis sub utraque specie Anno domini M^oCCCC^o33 etc.«.

b.—k. 84—88. »Sermo per Magistrum Iheronimum de Praga alias Mniszek in Ecclesia Basiliensi Cathedrali coram concilio in octava Pasche factus Anno Millesimo quadringentesimo tricesimo tercio«. Incip. »Hec est victoria que vincit mundum fides vestra...«. Imiennik ten znakomitego towarzysza Husa, Hieronim z Pragi, należał do zakonu Kamedułów, był spowiednikiem króla Władysława Jagiełły a w 1433 r. posłany był od Soboru do króla.

c.—k. 89—147. Mowa bez tytułu. Incip. »Audistis Revmi. patres, Illme. princeps, celeberrimi... venerabilesque oratores famosi Regni Bohemie... veram posicionem de communione divinissime eucharistie...«. Dopis: »Et sic est finis per manus Ernesti de Saxonia«.

d.—k. 147^b—149^b. Occisio domini Weneri episcopi plocensis«. Incip. »Anno domini Millesimo CCXLV^{to} dominus petrus dictus brevis...« por. MPH. IV, 748—754, wydał Dr. Kętrzyński z innego rękopisu.

e.—k. 151—234^b. Bez tytułu, odpowiedź na trzeci artykuł pisma Husytów. Incip. »Patres et domini Revmi. doctores prudentissimi, incliti Bohemie oratores egregii ceterique confratres mei preclarissimi. in medio tam magnorum tantique...«. Na końcu: »Et sic est finis huius materie videlicet articuli scilicet tercii etc. laus deo...«.

f.—k. 235—258. »Sequuntur responsiones contra quartum articulum

Boemorum per Vblem. mgrum. Joannem de Palma auditorem etc. nomine Basiliensis concilii factas (!) M^oCCCC^oXXXIII^o«. Incip. »Deus in adiutorium meum intende...«.

g.—k. 258^b--266^b. »Sequuntur responsiones eiusdem Magistri Johannis contra replicationes factas per Boemos seu Magistrum Petrum Anglicum proponentem«. Incip. »In nomine sancte et individue... hiisque pro imploracione divini auxilii...«. Na końcu: »Finis istius responsionis super replicacione Boemorum completus est M^oCCCC^oXXXIII feria quinta ante festum Gloriosissimi episcopi et Martiris Sancti Stanislai Cracoviensis Episcopi Basilee tempore concilii etc.«.

h.—k. 267—269. Dekret Soboru »tricesime prime sessionis de collacione graciaram expectatarum...«.

i.—k. 269^b—270^b. »Pro informatione summaria interrogatoria contra Wiclephistas et hussistas et eorum errores«. Incip. »Primo, qui est infamatus de fautoria vel percipitur fauore Iohannis Wicleph et Iohannis huss hereticis...«.

k.—k. 271—305. »Hec sunt collecta et excerpta ex summa Benedicti Abbatis Massilie super capitulo »firmiter credimus«... additis paucis aliis contra diuersos errores impugnantium fidem catholicam...«. Incip. »Capitulum primum. Una est fidelium universalis ecclesia...«. Na końcu: »Explicit tractatus excerptus ex libro fidei...« itd. jak w tytule. Por. rękopis Bibliot. Jagiell. 1674.

l.—k. 306—313. »Sequuntur responsiones ad obiecciones et picturas Iohannis hus per quas nititur reprehendere Ecclesiam propter bona temporalia«. Incip. »Ex tractatuli prescripti materia tamquam ex quodam fundamento...« fin. »Scriptus in civitate Basiliensi tempore Concilii M^oCCCC^oXXXIII^o etc. pontificatus domini Eugenii pape Quarti etc. pro Jo[hanne] custode Plocensi«.

m.—k. 313. »Declaracio sedis apostolice super Wederkow«. Bulla papieża Marcina V o t. zw. wyderkafach. »Regnum universalis ecclesie...« dat. Rome apud sanctos Apostolos VI Non. Iulii pontificatus anno VIII (1427 Jul. 2). Odpowiedź na prośbę wszystkich stanów dyecezyi wrocławskiej w sprawie censuum annuorum.

n.—k. 314. »Bulla indulgenciarum Corporis Cristi« papieża Eugeniusza IV, z daty VII Kal. Iunii (26 maja) 1433. »Excellentissimi corporis et sanguinis«.

o.—k. 315—338^b. Traktat Piotra kardynała Cameratensis »de ecclesiastica potestate«. Bez tytułu. Incip. »Cristi nomine invocato cui data est ipso teste omnis potestas in celo et in terra (Matth. ultimo) de ecclesiastica potestate ab eo derivata tractatum hunc brevem aggredior... ego

Petrus sancte Romane ecclesie Cardinalis Cameratensis vulgariter nuncupatus minimus sacre theologie professor...«.

p.—k. 339—348^b. »Collacio facta per Revmum. dnum. Julianum cardinalem S. Angeli [Cesarini] legatum etc. circa recepcionem Boemorum in generali congregacione apud fratres predicatores feria sexta post octavas Epiphanie facta et pronunciata«. Incip. »Locuturus pro publica christiani utilitate opus mihi arbitrator...«.

q.—k. 348^b—391^b. »Sermo sive Amonicio in Sinodis generalibus pronuncianda«. Incip. »Fratres, presbiteri et sacerdotes domini... Nos quidem quamvis indigni...«.

r.—k. 349^b—350^b. »Statutum secundum de regendis villis prestimonialibus et opcione earum«. Incip. »In nomine domini Amen. Jacobus Dei et apostolice sedis providencia episcopus necnon Derslaus prepositus, Andreas archidiaconus, Mathias scolasticus, Daczbogius cantor etc. prelati et canonici ecclesie plocensis in generali capitulo... Quoniam ex merito officii debito cure pastoralis est... Actum et datum sub Anno domini Millesimo quadringentesimo XIII Indiccione septima die ultima mensis Septembris pontificatus Sanctmi. in Chro. patris et domini nostri dni. Iohannis divina providencia pape XXIII anno quinto... in ecclesia cathedrali plocensi«. Por. uchwałę tę kapitularną Jakóba Kurdwanowskiego, biskupa płockiego, z rozdziałem »De redditibus ex villis prestimonialibus...« w jego statutach synodalnych z 1423 r. wyd. Ulanowski, O pracach przygotowawczych, str. 80.

s.—k. 351—355. Mowa na Soborze o przeniesieniu go do Bolonii. Incip. »Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dantes ullam offensionem...«.

t.—k. 355^b—363^b. Kazanie (czy mowa?) na Soborze. Incip. »Simile est regnum celorum homini regi qui voluit... Quia secundum hilarium intelligencia dictorum ex causis est assumenda dicendi...«.

Rękopis ten powstał na Soborze Bazylejskim w 1433 r., należał zapewne do wspomnianego (pod *I*) Jana, kustosa płockiego, który znajdował się na Soborze, jeden z nielicznych Polaków w pierwszej epoce tego zgromadzenia, przed przybyciem urzędowych adhezyj i poselstw od króla i biskupów polskich. Wskutek tego nabiera też i wartości ten rękopis dla historyi Soboru wogóle. Bliższe badanie, któregośmy podjąć się nie mogli, wykaże, czy nie wzbogaca ten kodeks źródeł soborowych czemś nieznanem.

Hist. Z Biblioteki Poryckiej Czackiego (na początku manuskryptu »Treść wyciągał« Ł. Gołębiowski i dał kodeksowi nadpis »Akta w czasie Koncylium Bazylejskim (!) w 1433 roku«) gdzie nosił Nr. 1286, przeszedł ten rękopis w 1818 r. pod tym samym Nrem do biblioteki Puławskiej XX. Czartoryskich, a z niej w 1831 r. do CBP. Oprawiony w Porycku.

Liter. Blumenstok, 23, 243, 279, 281, 287, 354. — Dudik, 102.

80.

Lat. F. II. 239. — Rękopis papierowy, 320 mm. na 205 mm., pisany jedną ręką w XVI wieku, na 148 kłb., oprawny w pergaminową kartę. Na okładce: »Regestrvn Contribvtionis | 1580 | D. M. P. | pieczęć Marcina z Pilzna | C. C. C.«. Rękopis cały zwilgotniały, rozpada się, gdzieś trudno już odczytać.

Rękopis ten zawiera spis dochodów idących ze wszystkich beneficjów duchownych diecezji krakowskiej na rzecz króla, w roku 1580, pod nazwą »contributio« i »honorarium«. Wykaz ten zrobił Marcin z Pilzna, w 1581 r. rektor uniwersytetu, kanonik katedralny krakowski, i poprzedził charakterystycznym listem do króla Stefana, którego odpis na początku zamieścił:

Exemplum literarum ad Regiam Maiestatem scriptarum: Serenissime Rex, Domine et Domine Clementissime. Sollicitus quidem eram diligentissime, ut quam primum voluntati Sermae. Maiestatis Vestrae, scripto ipsius mihi declaratae, satis factum fuisset in colligendis contributione et honorario quam fieri posset celerrime et copiosissime. At celeritatem remorantur processus, monitiones, excommunicationes, aggravationes, superreaggravationes, quaque versus per totam dioecesim episcopatus Cracoviensis latissime patentem omnesque ipsius decanatus, debito modo, tempore et ordine, transmissae. Copiam vero uberiorem impederunt plurima in hoc registro retentorum, quod Sermae. Mti. Vrae. mittitur singillatim annotata. Ex quo apparebit quanta diminutio facta sit contributionis, propter licentiam et contemptum censurarum ecclesiasticarum, eorum maxime, qui etsi videntur esse catholici, laxam tamen habent conscientiam, in beneficiis non resident, propter occupationem paroeciarum per apostatas exleges, sua quaerentes et per fas atque nefas aliena occupantes, propter directas decimas in toto vel in parte, propter denegatos census, interceptos fundos et proventus beneficiorum ecclesiasticorum, propter profanationem templorum in hac diocesi circiter 164, propter desolationem altarium et desertationem praebendarum fere 120, propter non persolutionem contributionum per ministros haereticorum ex bonis ecclesiae violenter usurpatis, propter decimas per nobilitatem, plerumque impiam, ecclesiis ademptas et suis praediis damnabiliter appropriatas... itd. Cracoviae 15 Ianuarii 1581. D. Martinus Pilsnensis Rector Vniversitatis«.

Wykaz rozpoczyna się od taksacyi biskupstwa krakowskiego. Przy każdym nazwisku beneficium podano nazwisko posiadacza i sumę, którą płaci. Wydanie tego wykazu, lub dokładna kopia, uratowałyby go od zniszczenia.

Hist. Rękopis przeszedł do CBP. zapewne z Biblioteki Załuskich.

81.

Lat. Q. II. vel. 4. — Rękopis pergaminowy, 185 mm. na 132 mm., pisany jedną ręką w pierwszej połowie XV wieku, na 89 kłb., oprawa z XVI wieku, pergamin gruby, miejscami szorstki, z dziurami.

Zawiera sumę statutów Kazimierza Wielkiego (>Incipiunt summarij casus iuris terrestris Polonialis...<), ustawodawstwo wiślickie Kazimierza Wielkiego, oraz statut Warcki i początek rozporządzenia Bodzanty, biskupa krakowskiego, o dziesięcinach z 1359 r. Rękopis ten znany w literaturze pod sygłą SV. jest bardzo niedokładnie dotychczas zbadany.

Hist. Niewiadomo kiedy, gdzie i dla kogo ten kodeks był pisany. Na początku XVI w. w 1503 r. należał do Sobiestiana Rusinowskiego, w końcu XVI w. do rodziny Wieszczyckich herbu Grzymała. Tytuł rękopisu taki: >Statuta regni Poloniae Nobili Ioanni Wieszciczki Notario castrensi Radomiensi per Nobilem Albertum Wieszciczki patrum germanum donata et sumptu grossorum 18 reformata. Anno Domini 1600<. W 1810 r. darowany przez Xcia Alexandra Sapiechę bibliotece Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W 1833 r. przeszedł do CBP.

Liter. Bandtkie, *Ius Polon.* str. XX (niedokładnie). — Helcel, *Starod. prawa pol. pomniki*, I, str. VII. — Hube, *Ustawodawstwo Kazimierza Wielkiego*, str. 37 (wzmianka). — Dudik, 103. — Blumenstok, 321.

82.

Lat. Q. II. 105. — Rękopis papierowy, 191 mm. na 155 mm., pisany jedną ręką w 1689 r. na 200 kłb., oprawny w tekturę.

Zawiera drukowaną, w Niemczech wydaną książkę pt.: >Introductio ad praxin forensem caute instituendam<. s. a. l. 4°, przestrzeloną białym papierem, na którym prawnik lub student nakreślił swoje uwagi i komentarze. Na końcu komentator napisał: >Finitum d. 10 Mai 1689<. Załuski nazywa — autora czy komentatora? — Samuel Strykius.

Hist. Rękopis pochodzi niewątpliwie z Niemiec, w 1796 r. przeszedł do CBP. z Biblioteką Załuskich.

83.

Lat. Q. II. 111. — Rękopis papierowy, 202 mm. na 164 mm., pisany jedną ręką w XVIII wieku, na 35 kłb., nieoprawny.

Zawiera formularz aktów procesu sądowego. Zaczyna się od rozdziałów o >Contumacia, — Lucrum, — Astitio, — termini concitatorii, — appellatio post curiam< itd.

Hist. J. A. Załuski zatytułował: >Formularium iuridicum<. Z Biblioteką Załuskich przeszedł rękopis w 1796 r. do CBP.

Liter. Blumenstok, 322.

Lat. Q. II. 119. — Rękopis papierowy, 215 mm. na 153 mm., pisany kilkoma rękami w połowie XV wieku, na 109 kłb. Oprawny w dębowe okładki. Rękopis nadsputy u dołu od wilgoci.

Zawiera ustawy synodalne, traktaty teologiczne, polskie modlitwy itd. miscellanea religijne.

a.—k. 1—10^b. Św. Augustyna »Dyalogus de instruccione moralis¹ uite«. Incip. »Quoniam nobis (?) dicit Seneca communiter vox est nature...«. Dopis na końcu: »Explicit dyalogus Augustini de instruccione moralis et (!) uite«.

b.—k. 10 kol. II—13^b kol. I. Modlitwy polskie: Salve Regina (»Sdrova krolowno mathko myloszyerza« fin. »o szlothka panno marya amen«) por. Maciejowski, Piśmiennictwo III, Dodatki str. 39, Nehring, Altpoln. Sprachdenkm. 173 sqq. — i »Christus Iesus bog czlovyek madroscz oczecza szwego...«. Por. Mone, Latein. Hymnen d. Mittelalters, I, str. 106 Nr. 82.

c.—k. 14—20^b. »Secuntur statuta episcopi poznaniensis et primo regestrum«. Ustawy synodalne z 1420 r. (?) Andrzeja Łaskarza z Gosławic biskupa poznańskiego, por. wydanie w Starod. prawa pol. pomn. V, Supplem. I—XL. Na k. 14 nadpis ręką J. A. Załuskiego.

d. k. 20^b—28. »Secuntur statuta sinodalia lanciciensia et primo regestrum«. I rozdział: »Item clerici non deferant vestes incisas, zottatas...«. Statut ten, zapewne gnieźnieński dyecezalny, a nie prowincjalny, nie jest znany. Ustęp »Causus episcopales« jest trochę analogiczny do podobnego rozdziału w statucie dyecezalnym gnieźnieńskim z 1456 r. (Roczniki Tow. Przyjaciół Nauk w Poznaniu, t. IX, str. 64 sqq.), ale ustawy te są zapewne wcześniejsze.

e.—k. 28—84^b. »Incipiunt statuta provincialia Ecclesie Gnezenensis«. Ustawy synodu prowincyi gnieźnieńskiej wieluńsko-kaliskie Mikołaja Trąby z 1420 r. Zob. wydanie w Starod. pr. pol. pomn. IV, 173 sqq. Por. NN. 44, 91 itd. Na końcu dopis: »Expliciunt statuta provincialia finita per manus J. de Z. feria tertia post dominicam qua decantatur factus est dominus anno domini Milesimo CCCCLIII. Non deportabis donec fertum dabis«. (1453 Iun. 3).

f.—k. 85. »[D]ate elemosinam et omnia munda erunt vobis...« itd. z Pawła św. Na k. 85^b dopisek Załuskiego ręką »Hucusque statuta synorum (!) provincialia Ecclesiae Gnesnensis«.

g.—k. 86—108. Fragment, bez właściwego początku, poematu jakegoś religijnego. Incip. »Solvuntur labia post factum in nocte quietem | Poscitur auxilium iubilat et gloria trino...« tekst z komentarzem. J. A. Załuski dopisał: »descriptio Rubricarum officii divini« (?).

h. — k. 108 i 109. Pobożne inwokacje, podpisy i rozmaite dopisy bez wartości. Między niemi: »Johannes Rzyeznyczek sed bonus in cute vt huc...« — »Jacobus prepositus et Symon C[anonicus] et Officialis Ecclesiae Colleg[iatae Beatae] marie in Calis etc.«.

Hist. Z Biblioteki Załuskich rękopis przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Blumenstok, 228, 244, 280, 374.

¹ Załuski dał temu rękopisowi napis: »Statuta provinciae Polonae Gnesnensis et dialogus de institutione monialium« (!). Tak w katalogu.

85.

Lat. Q. II. 132. — Rękopis papierowy, 199 mm. na 151 mm., pisany jedną ręką w XVI wieku, klb. 158 i 6 zupełnie już zgniłych resztek z końca; oprawny w ciemną wyciskaną skórę.

Zawiera: wyciągi i streszczenia ze statutów państwowych i przywilejów w XV wieku danych, oraz formularz sądowy z XVI w.

a. — k. 1—43. Wyciągi i streszczenia ze statutów i przywilejów, a mianowicie: α) k. 1—22. »Statuta Kazimiri magni tercii, tum ea, quae in conventione regni generalis piotrkovie Anno 1447 sancivit, ut habetur in statuto magno Die 20 octobris incepta 1552«. Jest to prawdopodobnie wyciąg ze »statutum magnum«, tj. z Łaskiego Commune privilegium 1506. — β) k. 22. Streszczony przywilej koszycki 1374. — γ) k. 23 sqq. Ustawy krakowsko-wareckie Władysława Jagiełły z 1420 i 1423 r. — δ) k. 27. Streszczenie przywileju czerwieńskiego 1422 r. — ε) k. 27^b. Streszczenie przywileju jedlnieńskiego 1430 r. — ζ) k. 29^b. Ustawa o dziesięcinach Kazimierza Wielkiego i Jarosława Bogoryi 1360 r. — η) k. 30^b. Przywilej z 1359 (mss. 1369) r. o dziesięcinach, Kazimierza Wielkiego i biskupa krakowskiego Bodzanty. — θ) k. 33. »Bonifacius pp. confirmat Carolinam constitutionem pro ecclesiastica libertate«. — ι) k. 34^b. »Vladislaus Jagiello... confirmat statutum Kazimiri Magni et penam decernit contra eos, qui ad bellum eundo damna inferunt in bonis spiritualium et monasteriorum et secularium« (cf. Bandtkie, Ius polon. 235). — κ) k. 35. Kazimierza Jagiellończyka edykt o opornych na karę exkomunikacji; cf. Lewicki, 3409. — λ) k. 36. Streszczenie statutu Kazimierza Jagiellończyka 1474 Mart. 11 w Nowem mieście Korczynie. Cf. Bandtkie, op. cit. 317. Vol. Leg. ed. Petrop. I, 194. Wojcicki, Statuta polskie, str. 95 i Lewicki, 4210. — Podajemy tutaj, jako przykład sposobu, w którym te statuty streszczono:

»Kazimirus tercius Vladislai Jagellonis filius in opatouiecz sanxit statuta de raptoribus et inuasoribus bonorum ecclesie que edidit in noua ciuitate. Datum in noua ciuitate Corczin feria sexta ante dominicam Oculi Anno 1474.

1] *Inferens alicui spirituali damnum coram capitaneo, cui subest, est conueniendus et non secus quam pro articulo castrensi uno ex quatuor, per eum iudicandus.*

2] *Actori super damno illato incumbit probatio, alias reus iurabit se esse immunem a damno illato.*

3] *Capitaneo a loco longe distante potest actor reum, coram rege in terra cracouiensi agente, convenire sine districtus excepcione.*

4] *Spiritualibus inferioribus, non habentibus impensas in iure terrestri, conceditur facultas conueniendi suos damnificatores in iure spirituali, qui si conuicti censuras ultra annum sustinuerint, in turrem coniciantur.* — *Finit Kazimirus tercius statutum contra raptores bonorum ecclesie.* « *Czy streszczenie to nie opiera się na jakimś nieznanym, analogicznym co do układu, tekście, a nie na edykcie Kazimierza do starostów, wydanym w Vol. Leg. l. c.? — μ) k. 36^b. Littera obligatoria Kazimierza Jagiellończyka, że nigdy nie zastawi ziemi sandomierskiej, 1478. streszczenie. — ν) k. 37 sq. Ustawy Kazimierza Jagiellończyka wydane w Nowem mieście Korczynie 1465 (?) cf. Bandtkie, Ius Polon. 308. (Mss. podaje 1451 rok, może na podstawie tylko Łaskiego?). — ο) k. 38^b. Streszczenie statutów piotrkowskich 1447 r. — π) k. 40 sqq. Statuty »in nieschowa et oppoky« z 1454 r.*

ბ.—k. 44—158 i sqq. 6 kart ułamkowych. »Forma processus iudicarii conservationum (?) terrestrium in hoc contenta de anno domini 1553. Die vero divi Michaelis scriptum. Podręcznik procedury sądowej i formy aktów.

Hist. Z Biblioteką Żałuskich w 1796 r. rękopis przeszedł do CBP.

Liter. Blumenstok, 324.

86.

Lat. Q. II. 152. — Rękopis papierowy, 191 mm. na 163 mm., pisany jedną ręką w XVIII wieku, na 86 str. lb., oprawny w tekturę.

Zawiera: *»Informatio de iuribus terrarum Prussiae et Civitatis Gedanensis adversus novam Telonii affectationem edita Gedani Anno 1637 Authore Henrico Freihero Suetico.*

Hist. Rękopis pochodzi z biblioteki Jana Fryderyka Sapięhy, kanclerza wielkiego litewskiego (przyklepione piękne *»ex libris«* jego księgozbioru); w 1810 r. Alexander ks. Sapięha ofiarował go bibliotece Towarzystwa Przyjaciół Nauk, skąd w 1833 roku przeszedł do CBP.

87.

Lat. Q. II. 180. — Rękopis papierowy, 215 mm. na 150 mm., pisany jedną ręką w XVI wieku, na 315 str. lb., nieoprawny.

Zawiera:

a.— str. 1—157. »Statuta regni Poloniae. De iudiciis et actionibus terrestribus, positione actorum et dignitariorum colloquiis«. Rzecz pisana przed 1556 r.

b.— str. 158—294. »Statuta regni Poloniae de capitanealibus et officii castrensis iudiciis nec non de capitaneis eorumque officiis etc. 1556«. Resztę rękopisu zajmuje indeks do obu dzieł.

Systematyczny układ nieznanego autora, formuł zawiera mało, głównie przepisy prawne i ich tłumaczenie.

Hist. Rękopis pochodzi z biblioteki zakonnej Kamedułów w Bieniszewie pod Kazimierzem Biskupim w powiecie Konińskim (Mss. »prope Casimiriam«). Jaką drogą przeszedł do CBP. niewiadomo, może w 1819 r. przy zabieraniu bibliotek klasztornych dostał się do Uniwersyteckiej Warszawskiej biblioteki, a z niej w 1833 do Petersburga.

88.

Lat. Q. II. 188. — Rękopis papierowy, 198 mm. na 157 mm., pisany jedną ręką w XVII wieku, klb. 84, oprawny w świńską skórę.

Zawiera: »Formae inscriptionum«. Formularz sporządzania aktów prawnych, do podręcznego użytku, przy inskrypcjach do ksiąg ziemskich i grodzkich. Brak końca. Na tylnej okładce podpisał się »Samuel Zelenski de Zelanka«, właściciel i może autor rękopisu. Niesiecki (wyd. lipskie, t. X, s. h. n.) wspomina Sam. Żeleńskiego, ożenionego z Ożarowską, »kapitana« królewskiego w 1697 r. Rękopis powstał za czasów króla Jana Kazimierza.

Liter. Blumenstok, 326 (podobno z biblioteki Załuskich).

89.

Lat. Q. II. 219. — Rękopis papierowy, 205 mm. na 165 mm., pisany jedną ręką w XVIII wieku, na 47 klb., oprawny w siną tekturę.

Zawiera: »Collegium politicum incoeptum d. 16 Augusti 1704«. Są to notaty z wykładów uniwersyteckich (w Niemczech?) prawa publicznego. Bez wartości.

Hist. Z biblioteki Załuskich.

90.

Lat. Q. II. 274. — Rękopis papierowy, 205 mm. na 160 mm., trzema rękami pisany w początku XVI wieku, na 80 klb., w oprawie współczesnej, w tekturze brunatną skórą powleczonej. Na okładce pierwszej kawałki nalepione rękopisu z XV w. treści przyrodniczej (»elementa

habencia symbolum« itp.), na dolnej okładce kawałki komentowanych listów Cycerona (»M. T. C. Therencie salt. Si vales bene est...« itd., drugi list »eidem. Quod nos in italia salvos venisse gaudes...«).

Zawiera:

a.—k. 1—45. Ustawy prawa Mazowieckiego i »Consuetudines terre Mazovie« (tych ostatnich jest 23 artykułów).

b.—k. 46. Dwie zapiski o śmierciach szlachetnych Feliksa Nietyxy syna Jana z 1548 Nov. 3. i Stanisława Nietyxy, syna Jana, z 1536 Mai 30.

c.—k. 47—79. »Incipiunt iura theutunicalia. distinctiones iuris. liber primus. In nomine domini Amen. Cum deus moysi ius theutunicum statuit in monte Sinaj...«. Wyciągi i streszczenia z ustaw Kazimierza Wielkiego i Zwierciadła saskiego.

Hist. Rękopis powstał zapewne dla użytku podręcznego w domu Nietyxów hbu. Mora na Mazowszu (zob. Niesiecki, wyd. lipskie, VI, s. h. n.), wedle zapiski na k. 46.—Następnego właściciela oznacza zapiska na k. 1. »Ex libris Nicolai Marianij«. W XVIII wieku należał do biblioteki Załuskich, w 1796 r. przeszedł do CBP.

Liter. Obszernie i naukowo opisany przez R. Hubego w Dunina, Dawne mazowieckie prawo, Warszawa, 1880, str. 31—33. — Dudik, 119 (z fałszywą sygnaturą). — Blumenstok, 300, 327. — W pięć lat po napisaniu niniejszego sprawozdania wydał z tego rękopisu prof. Oswald Balzer, Średniowieczne pomniki prawa Mazowieckiego. (Archiwum Komisji Prawniczej Akad. Umiej. t. V.), gdzie szczegółowo opisał kodeks.

91.

Lat. Q. II. 399. — Rękopis papierowy, 212 mm. na 145 mm., pisany jedną ręką w XV wieku na 18 kłb., zbroszowany w niebieską tekturę.

Zawiera: statuty synodalne krakowskie biskupa Wojciecha Jastrzębca z 1420 roku. Rękopis współczesny, w redakcyi najbardziej zbliżony do t. zw. »Jag. syn.« (por. wyd. Heyzmanna, Starod. prawa pol. pomn. IV, 61 sqq.). Dopis na końcu: »Expliciunt constitutiones Reverendi in Christo patris et domini domini Alberti dei gracia Episcopi Cracoviensis sub anno domini Millesimo quadringentesimo vicesimo in sacrosancta sinodo Cracouie edite etc. per dominum Iohannem rectorem Ecclesie in Weprs comparate«. K. 17 i 18 białe. — Rękopis ten statutów Jastrzębca (por. inne NN. 44, 80 itd.) jest jednym z najlepszych; nosi wszystkie cechy odpisu współczesnego i powinien być użytkowany przy nowem wydaniu statutów dyecezalnych krakowskich. Podaje datę właściwą 1420 r. a nie 1423, jak przyjmuje Heyzmann i za nim inni. Książd Jan, pleban ze wsi Wieprz (w powiecie Zatorskim, Długosz, Lib. benef. I, 83; II, 232. Opp. omn. ed. Przeddziecki) odpisał sobie zapewne natychmiast te ustawy po odbytych

synodzie, i to w tym samym 1420 roku; byłby inaczej z pewnością zanotował datę kiedy rękopis powstał.

Liter. Dudik, 123. — Blumenstok, 240 (podobno z biblioteki Załuskich).

92.

Lat. Q. II. 427. — Rękopis papierowy, 205 mm. na 155 mm., pisany siedmioma rękami w XV i XVI wieku, na 96 kłb., w okładce drewnianej, obciągniętej brunatną skórą. Oprawa z XVI wieku, na niej u góry napis: STATVTA. Rękopis cały zwilgotniały.

Zawiera statuty synodalne i ustawy kapitulne biskupów krakowskich, zapiski i uchwały kapitulne itp. z XV i XVI w.

a.—k. 1. »Bulla super archidiaconatu Cracoviensi Sixti papae [IV] b. d.

b.—k. 1^b. Rozmaite notatki i zapiski bez większej wartości.

c.—k. 2—36. Zbiór ustaw kapitulnych biskupów krakowskich, od przepisów Jana Grota począwszy. Wydane w Starod. prawa pol. pomn. IV, 117—156.

d.—k. 37—47. Statuta summaria Capituli ecclesiae cathedr. Cracoviensis. Wydane ibid. IV, 159—169.

e.—k. 47^b—48^b. »Ordo recipiendi canonicum in ecclesiam« i »forma iuramenti«. Także »forma iuramenti« biskupów i dodatkowe postanowienia kapituły.

f.—k. 49—55. »Priuilegium papale confirmacionis statutorum capituli ecclesie Cracoviensis« 1403. Por. Piekosiński, Cod. dipl. eccl. cath. Crac. II, N. 477.

g.—k. 55^b—61. Postanowienia Jana Konarskiego, biskupa krakowskiego, względem kapituły.

h.—k. 62—67. Ustawy o domach kanoników, z ciekawymi notatkami gdzie kto mieszkał w 1523 r.

i.—k. 68—69. Spis i taksacya wsi prestymonialnych z 1429 roku (piękny odpis z XVI w.).

k.—k. 69^b—70^b. »Statutum Ioannis Konarski de domibus Canonicorum«.

l.—k. 71. »Staciones in ecclesia Cracoviensi in quibus penitenciarum predicare debent«.

m.—k. 71^b—76. Statut Piotra Tomickiego o domach; zapiski i uchwały kapitulne z 1515 i 1520 roku; odpisy z Acta Actorum. K. 77—82 białe.

n.—k. 83—86. Indeks tego rękopisu.

o.—k. 87—96. »Registrum villarum prestimonialium Capituli Craco-

viensis ecclesie maioris«. Dokładne opisy każdej wsi (Bieżanow, Kaym, Wilczansze, Raciborowice, Dziekanowice, Witkowice, Rudawa, Wangetze, Wansow, Pychowice, Borek, Zielonki, Gardlica, Vola Zacharowska, Bor-kow) zapewne są to streszczone z Długosza Liber Beneficiorum (I, 151 sqq.) opisy tych wsi.

Hist. Z biblioteką Żałuskich rękopis przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Dudik, 125. — Blumenstok, 241.

93.

Lat. Q. II. 436. — Rękopis papierowy, 217 mm. na 155 mm., pisany dwiema rękami w XV wieku, na 184 kłb., oprawny w deski dębowe powleczone świńską skórą poczerniałą. Na okładce: »Glosa Clementinarum collecta per dominum nicolaum Siculum abbatem Moniacensem« ręką XV wieku.

Rękopis zawiera:

a.—k. 1—91. »De libro VI Decretalium domini pape Bonifacij VIII« Mikołaja de Tudeschis¹. Na końcu dopis: »finite sunt hec decretales libri VI per Johannem Andreae de Ploczsko feria quinta post octavas Epiphanie domini Anno eiusdem Millesimo CCCC^o quinquagesimo primo. pro paupere Nicolao Odolf minuto procuratore Consistorii Sandomiriensis«.

b.—k. 91^b—94. »Incipit ordo iudiciarius Magistri Tangredi Bononiensis«. Początek: »Assiduis postulationibus...«. Jest to tylko początek tego dzieła słynnego w XIII w. kanonisty Tankreda z Bolonii.

c.—k. 94^b (inną ręką): »Sciendum est quod cessio quandoque fit in ultima voluntate, quandoque inter vivos ex pacto. Si in ultima voluntate subdistingwe...« krótka notatka, zapewne Jana Odolfowego, właściciela tego rękopisu. Następne 4 karty wyrwane.

d.—k. 95—182^b. »Incipiunt glose Clementinarum cum quibusdam aliis allegacionibus nota digne collecte per dominum Nicolaum Siculum Moniacensem Abbatem nunc vero Archiepiscopum Panormitanum«. Mikołaj de Tudeschis umarł 1453 r., glosa ta była więc tu przepisana między 1451 a 1453 r.

e.—k. 183. »Privilegium super conduccionem decimarum« z 1352 r. Wydania wylicza Balzer, Corpus iuris polonici, Lwów 1891, Nr. 45.

f.—k. 184. Przywilej Władysława Jagiełły 1433 Ian. 31. o exkomunikowanych. Por. Lewicki 1864 i Bandtkie, Ius polon. 246, z nieznanymi odmiankami. Przywilej nie jest transsumowany.

Na wewnętrznej stronie wierzchniej okładki zapiska: »Anno domini 1464 Coronacio domini pauli pape secundi die XVI mensis septembris.

Electio eiusdem prima die mensis antedicti«. — Na tylnej k. okładkowej nlb. czytamy:

»Roma tributa dari sibi per quinquennia iussit,
Es prius, Argentum post, hinc indixit et aurum
Sic tria lustra suo sunt assignata tributo«.

Poniżej:

»Si per quindenos domini divideris annos,
Tres simul adicies, indiccio sit tibi presens;
Si nihil exrescit, quindena indiccio currit.
Dum redit october, indiccio fit nova semper
Quatuor atque tribus hyc est prelata diebus«.

Hist. Rękopis jest pisany dwiema rękami, pierwsza Jana Andrzejowego z Płocka dla Mikołaja Odolfa; druga zapewne tegoż Mikołaja, który na wewnętrznej stronie dolnej okładki wśród innych notek podpisał się: »Nicolaus Odolphus subscripsit 1460«. Z 1486 r. znajdujemy na nlb. k. okładkowej taką zapiskę piękną frakturą XV wieku: »Illuminatus Mayster Iohannes Adolphi procurator causarum consistorii Sandomiriensis hunc codicem monasterio Coprivnicensi anno domini M^o CCCCLXXXVI legavit, pro quo deus exoretur«. Z biblioteki Koprzywnickiej (w katalogu Lefebvre'a zapisany pod Nrem 86 f. 263) rękopis przeszedł do biblioteki Uniwersyteckiej Warszawskiej, a z niej w 1833 r. do CBP.

Liter. Blumenstok, 68, 111, 120, 251.

¹ Gołbiowski (na włożonej kartce) za uczonym Benedyktynem Lefebvre przypisuje ten komentarz Mikołajowi de Tudeschis; p. Blumenstok (N. 68) Janowi Andrzejowemu.

94.

Lat. O. vel. II. 5. — Rękopis pergaminowy, 170 mm. na 120 mm., jedną ręką XIV wieku pisany na klb. 341, w oprawie z XVIII w.

Zawiera: Gregorii IX Decretalium libri IV.

Hist. Z Biblioteki Uniwersyteckiej Warszawskiej Nr. 985.

95.

Lat. O. vel. II. 6. — Rękopis pergaminowy, 185 mm. na 120 mm., pisany jedną ręką XV w. na cienkim, włoskim pergaminie, z licznymi inicjałami, klb. 278; owinięty w niebieski papier.

Zawiera: Część drugą dekretu, XXXVII Causae.

Hist. Z biblioteką Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

HISTORYCZNE.

96.

Lat. F. IV. 18. — Rękopis papierowy, 323 mm. na 200 mm., pisany trzema rękami XVII wieku, kłb. 175, oprawny w skórę brunatną.

Zawiera: Miscellanea historyczne, zwłaszcza pruskie, akta i traktat polityczny; z końca XVI w. i początku XVII w.

a.—k. 1—40. Fragment dzieła (nieznanego?) Stanisława Karnkowskiego: »Ad Serenissimum principem et dominum Stephanum Dei gratia Regem Poloniae... De Republica Regni Poloniae libri quinque. authore Revmo. Dno. Stanislao Carncovio Episcopo Wladislaviensi et Pomeraniae, Regni Polonici Senatore«. Jest to odpis, niedbały, niewykończony czy skrócony, systematycznego jakiegoś układu historii państwa i prawa polskiego. Rzecz miała się dzielić na pięć ksiąg: Primus liber De iure regni Poloniae; — Secundus: De iure provinciarum regno Poloniae adhaerentium; — Tertius: De iure maiorum civitatum Prussicarum; — Quartus: De feudis; — Quintus: De pactis cum externis«. W rękopisie, niestety, rzecz się przedstawia inaczej. Po obszernej przedmowie, w której Karnkowski wspomina dzieła Frycza, Przyłuskiego, Wolana, Orzechowskiego i Kromera (»Scripsit et, ut credimus, iam in lucem edidit vir hac aetate doctissimus, Crome-rus...« o jego Polonii, wydanej 1577, więc dzieło Karnkowskiego pisane w tymże roku lub 1576) — następuje księga I, odpisana w całości, bardzo interesująca; liczy 38 rozdziałów systematycznie ugrupowanych. Jest to zarys historii konstytucyjnej polskiej. Dalej już idą jakieś oderwane ułamki: list czy przedmowa Karnkowskiego do króla Stefana (»Cum de numero eorum episcoporum sim, ad quos coronandi...«) oraz »Epistola« Karnkowskiego, już zapewne prymasa »ad Masovios de tuenda dignitate Archiepiscopi et primatu Regni«. Poczem, na k. 37^b, zaczyna się księga II o prowincjach i ich prawach (cf. dziełko Karnkowskiego »De iure provinciali terrarum maiorumque civitatum Prussiae« Kraków 1574, Scharffenberg) o 11 rozdziałach. Na k. 39 streszcza się księga III »de maioribus civitatibus prussicis« (por. wyżej) tylko w 11 wierszach czyli na pół strony; księga IV »De feudis« liczy jedną tylko stronę 39^b, a księga V »De factis cum externis« również jedną stronę i 6 wierszy na następnej. Księgi I i II zasługują na bliższe rozpatrzenie a całość na zbadanie już choćby dla nazwiska autora. Wartości literackiej rzecz ta niema żadnej. Interesująca jest jednak choćby wiadomość, że Karnkowski miał na myśli napisanie dzieła tego rodzaju i tych rozmiarów, jak to widać z tytułów ksiąg. — Kk. 41 i 42 białe.

b.—k. 43. Odpis oblaty z akt grodzkich nurskich, protestacyi Karnowskiego i biskupów polskich z 24 listopada 1582 w Warszawie w sprawie o dziesięciny.

c.—k. 45—60^b. »Confaederatio anno Dni. 1594«. Pod tym tytułem »Confaederatio generalis Warsaviae inter dissidentes de religione Christiana« mieści się ciekawy dla historyi Kościoła i sekt zbiór aktów itd. Odrębną całość stanowi między innymi »Script na xstałt decretow albo Constitutij około sekty Arrianskij Trideistarum et Anabaptistarum przez Króla Jego Miłość we społek z pany Radą Coronną namowiony i spisany a potym die sexta iunii panom posłom ziemskim podany w Lublinie 1566 na sejmie...« i »Odpowiedź albo zdanie panow posłów na podanie scriptu«. — Na k. 53—55 znajduje się »Canticum S. Adalberti vulgo Boga rodzica cum declaratione singulorum per Matthaëum a Costen¹ Cracoviensis ecclesiae paenitentiarium...« (co 4 wiersze objaśnienie łacińskie).

d.—k. 63 sqq. »Summarius perceptorum et debitorum rationis publicae Thesauri Regni pro Comitibus a. 1609«.

e.—k. 70. Chalimachowe Rady krolowi Olbrichtowi dane ktorych terazniejszych czasow ten krol nasladuie to iest Zygmunt III«. Tekst o 35 »radach«; por. Wśetečka, Rady Kalimachowe, Pamiętn. słuch. Uniw. Jag. Kraków 1887.

f.—k. 73—175. Prusko-polskie akta, sprawa o kuratelę nad młodym Albertem Fryderykiem księciem pruskim, akta komisji królewskiej, gramina szlachty, odpowiedzi stanów pruskich itd. 1568—1604 sqq.

Hist. Rękopis ten należał do kolegium Jezuitów w Poznaniu; następnie do biblioteki Załuskich, z którą przeszedł do CBP.

¹ O nim: Janociana, III, 42. O jego pracy nad pieśnią »Boga Rodzica« zob. Pilat. Pieśń Bogarodzica. Pamiętnik Akad. Umiej. wydz. filol. i filoz. hist. IV, 6 sq.

97.

Lat. F. IV. 19. — Rękopis papierowy, 310 mm. na 220 mm., pisany siedmioma rękami XV wieku, na 333 kłb., oprawny w tekturę i zielony safian w końcu XVIII lub prędy w początku XIX stulecia. Na grzbiecie: »Kronika Dirswy Kadłubka Bogufała i Anonyma Archidyak. Gniezn. Rękopisu«.

Na k. 1 pergaminowej, ręką Bielowskiego (?): »Rękopism Lubieński. w nim trzy Rękopisma I Kronika Dzirswy z Annałami zwykłe przy niej będącemi a nie wykończonemi tu od str. 1 do 68. — II. Kronika Kadłubka z jej komentatorem wielo dopiskami zmienionym od str. 69—358. — III. Kronika Bogufała z jego kontynuatorem Baszkonem i kontynuacją dalszą od 359—460 oraz Kronika Archidjakona Gnieźnieńskiego, obie bez początków. od 461—końca«.

Rękopis zawiera roczniki i kroniki polskie, a mianowicie:

a.—k. 1^b. W górnej części strony: spis i tablica genealogiczna Piastów (Choschisko | Pyaschk | Zemivid |...« itd.); w dolnej części: spis biskupów krakowskich (tz. »Katalog II wydał Kętrzyński, MPH. III, 328 sq.). »Prochorius 969 ordinatur 16 annis vixit...«.

b.—k. 2—26. tz. kronika Mierzwy wraz z jej »dopełnieniem« oraz tz. »rocznikiem franciszkańskim krakowskim«. Incip. »Ortum sive originem polonice gentis ab inicio mundi ego qui sum incognominatus talem in scripturis inveni...«. Kończy się: »...Qui mortuus est [*Leszek Czarny*] in die beati Ieronimi Anno domini MCCLxxxviii et demum omnia mala orta sunt in terra. — | Explicit Cronica Polonorum. Cetera vide in annalibus DCCCXCIX Arnolphus fuit...« itd. por. nast. — Teksty tz. kroniki Mierzwy i tz. dopełnienia Mierzwy oraz tz. rocznik franciszkański krakowski wydał z tego kodeksu Bielowski, MPH. II, 163—190, 283—438 (passim); III, 46—52.

c.—k. 26—29. Rocznik tz. małopolski II Benedyktynów lubińskich od 899 do 1203 i 1216 wyd. Bielowski, MPH. II, 820—823, III, 140—164 łączy się ten rocznik bezpośrednio w rękopisie z (»dopełnieniem«) kroniki tz. Mierzwy. W jednym ciągu mianowicie po »Explicit — annalibus« (zob. wyżej), następuje: »DCCCXCIX Arnolphus fuit ultimus Imperator quantum ad posteritatem magni Karoli...« itd. Por. Kętrzyński, O Roczniku Małopolskim, w RTPN. X, 201—242 zob. str. 226.

d.—k. 29^b—34^b. Genealogia królów polskich i domu Piastowskiego w formie tablic. Wyd. p. t. »Rodowód książąt polskich« Bielowski, MPH. III, 281—284.

e.—k. 35—241. Kronika Mistrza Wincentego z prologiem, glosowana, z komentarzem »Legenti mihi illas illustris Cassiodori«. Tekst kroniki pisany dużymi literami, glosy i komentarz drobnymi, i to na bardzo szerokim marginesie, oraz na mnóstwie małych karteczek, powszywanych do kodeksu. Wyd. z tego rkpsu Bielowski, MPH. II. 249—452. Por. Liter.

f.—k. 245—294^b. Kronika wielkopolska (tz. Bogufała) od rozdziału: »De secundo Meschkone. Mortuo itaque magno Boleslao...« do końca. Wyd. Bielowski, MPH. II, 484—598. Rozdziały poprzerzucane.

g.—k. 295—329^b. Następuje zbiór drobniejszych zapisek, genealogicznych, etc. książąt pomorskich, tudzież Przemysława, Waclawa, Władysława Łokietka, Kazimierza Wielkiego, Ludwika i Jagiełły; dalej tz. »rocznik kujawski« (wyd. Bielowski MPH. III, 206—212) z nagłówkami rozdziałów. Incip. Anno Domini 1266 Illustris Boleslaus Pudicus dux Cracoviensis et Sandomiriensis...« Następują rozdziały: De morte Pudici Boleslai, De Boleslai Mazoviensis assumptione itd. — Poczem następuje kro-

nika Jana z Czarnkowa (do końca) wyd. Bielowski, MPH. II, 619—756; oraz część tz. »Spominek mieszanych« por. Bielowski, MPH. III, 288 sqq.

h.—*k.* 329^b—332. Wiersze łacińskie (distychy): »Epiciedion elegiacum pentametrum magistri Laurencii Corvini Novoforensis¹ editum in nobile funus Serenissimi Casimiri olim regis Polonie...« itd. Incip.

»Regia sarmatiae resecauit stamina gentis

Efferat tartareo parca sepulta solo...«

i.—*k.* 333. Dwie zapiski z 1226 i 1234 — o ile mi się zdaje — niewydane: »Anno domini 1226 Conradus dux Mazowie primus vocavit cruciferos in subsidium sibi quorum primus fuit frater hermanus de Zalcza«.

»Anno domini 1234 venerunt duces Cunradus Mazowie, Lestko albus Cracovie, Henricus cum barba Wratislavie et Swantopelcus Pomeranie et fundaverunt Territorium Prussye quod Resin (?) dicitur et vastaverunt illud multos ex Prutenis occidendo, contra quos venit exercitus prutenorum et congressu facto victi sunt pruteni. Swantopelcus ut dux Pomeranie cum suo exercitu preclusit fugam prutenis, propter quod occisa fuerunt prutenorum quinque milia«. Cf. Długosz, Hist. Pol. sub 1234.

Rękopis ten — niewątpliwie jeden z najważniejszych dla średniowiecznej historyografii polskiej — zasługuje przede wszystkim na bliższe i lepsze zbadanie. Nasz opis pobieżny, choć dotychczas najdokładniejszy, wystarczać nie może. Sądzymy, że zyska na tem niemało uporządkowanie naszych źródeł średniowiecznych, rozpoczęte już pierwszą częścią rozprawy T. Wojciechowskiego, O rocznikach polskich. (Pam. Ak. wffh. IV.).

Hist. Nie jest mi wiadomo, na czem oparł Bielowski twierdzenie, że rękopis ten pochodzi z biblioteki Benedyktynów w Lubinie², w literaturze naszej jest on zawsze nazywany lubińskim. Między 1815 r. a 1827 r. darował go Józef Kuropatnicki bibliotece Towarzystwa Przyjaciół Nauk, skąd w r. 1833 przeszedł do CBP.

Liter. Bielowski, MS. 6—21. — Bielowski, Wstęp krytyczny, str. 30, 130, 172. Tenże, Wyniki badań najnowszych o Mistrzu Wincentym w »Na dziś« t. I, 256. Kraków, 1872. — MPH. II, 160, 207, 462, 610, 816; III, 46, 139, 204, 280, 314. — Na Bielowskim opierają się wzmianki u Zeissberga, Wojciechowskiego i in.

¹ O nim zob. Janociana, I, 44—46; III, 37. Wiszniewski, Hist. lit. III, 319 sqq. Zdaje się, że to jego najwcześniejszy wiersz i nieznaną (?).

² Przypuszczam, że tylko na tem, iż »na str. 8 kodeksu... w Mierzwie kronice gdzie mowa o miastach przez Leszka III założonych [MPH. II, 179] nad słowami que nunc Lublin dodaje społeczny farbą czerwoną na górze Lubin« (Bielowski, MS. 15). Opis rękopisu wszędzie niedokładny i pełen sprzeczności u Bielowskiego. Opisywali mu go listownie Henryk Lubomirski i Jan Szlachtowski.

98.

Lat. F. IV. 20. — Rękopis papierowy, 320 mm. na 215 mm., czterema rękami XVI wieku pisany, kłb. 235, oprawny w ciemnobronzową skórę z rysunkiem liniowym na niej; w środkowym polu, w środku

hb. Róża (bez tarczy), nad nią litery *ZK*; *KI* (nieco wyżej), *M*.; pod nią: *S. W. R.* poniżej: *R. 1700.* Oprawa z XVIII wieku.

Zawiera: dyaryusze sejmów z 1555 r. i 1558 r. (wydane przez Lubomirskich, w Krakowie 1869 r.) mowy i pisma sejmowe. Opis szczegółowy:

a.—**k.** 1—64^a. Dyaryusz sejmu z 1555 roku. Z początku dolepione 3 białe karty, na trzeciej nalepiona resztką dawnego (z XVI w.) tytułu: »Acta conuentus | generalis petrikovi|ensis Anno Domini | Mileszimo. Quin|gentessimo Quinquagesimo quinto Domini|ca conductus Pasche«. Następuje od góry k. 1 dyaryusz. Rękopis bardzo zniszczony, zwilgotniały, zewnętrzne brzegi kart pogniły i odpadły, dziś są podlepione twardym, białym papierem. Końców dolnych brak zupełnie w pierwszym zeszytcie. Odrazu już tu zaznaczamy, że cały rękopis jest złożony z zeszytów, i cały rękopis robi wrażenie, jak gdyby powstał w ten sposób, że pisarz spisywał mowy każdego posiedzenia bezpośrednio po niem, albo na niem, że je później miał uzupełniać, czego wszakże nie zawsze dokonał. Stąd pochodzi, że na końcu każdego prawie zeszytu znajdują się wolne miejsca, czy dlatego, że mowa jakaś nie została wpisana, czy też, że pisarz na nowe posiedzenie nowy brał zeszyt. Bliższe zbadanie rękopisu wyjaśni niewątpliwie tę sprawę. Opisywać będę kodeks wedle zeszytów, a w [] podam str. odpowiednie wydania Lubomirskich.

Zeszyt I, k. 1—10^b: tekst wydany od początku aż do słów: »na thim seimie wezmą« [wyd. 1—14]. Tekst kończy się na trzecim wierszu k. 10^b u góry, pozostaje więc prawie cała strona biała; u dołu kustosz »Była«. Zesz. II, k. 11^a—26^b: zaczyna się: »Była tho wielka y dluga namowa...« itd. a ten tytuł, który ustępowi temu dał wydawca (»Namowa Rad swieczkich...«) jest napisany na wewnętrznym marginesie z boku, wzdłuż we dwa wiersze. Już ten szczegół charakteryzuje równoczesne powstanie rękopisu ze sprawami w nim opisywanemi. — Zesz. III, k. 27^a—38^b, łączy się ściśle z zeszytem II, w którym od k. 22^a wiersz 3ci (»Pothim thi articuli bely tczone...« [wyd. 35]) aż do końca zesz. IIIgo jest spis owych grawaminów szlachty [wyd. 35—56]. Zeszyt III kończy się trochę dalej jak w połowie strony, poczem wykretas na znak zakończenia, miejsce wolne i u dołu kustosz »Na tho«. — Do końca zesz. VI, na k. 60^a u góry, dyaryusz pisany w ciągu, aż do »Zegnanie uczinili thim sposobem«; jest to ósmy wiersz na stronicy, reszta jej (dwie trzecie) i następna strona wolna [wyd. 88]; poczem zaczyna się »Zegnanye Posselskie a rozesczie seymv« w zeszytcie VII od samej góry. Dyaryusz kończy się na k. 64^a [wyd. 94] słowami: »Zatym od Króla J. M. odešli i rozjechali się z niełaską królewską«.

b. — Następne zeszyty VIII—XIV zawierają najoczywiściej odrębne całości, pisma i mowy sejmowe. Czy one należą do dyaryusza 1555 r.

czy do innych czasów — wykaże bliższe badanie. Sądząc z zewnętrznego wrażenia, są to rzeczy luźne. Co do jednej, tj. co do mowy M. Siennickiego (?) z 1553 r., rzecz nie ulega wątpliwości, że tylko przez pomyłkę została zaliczona do mów na sejmie 1555 r. Każda mowa zaczyna się od góry karty, strony lub zeszytu, i w końcu każdego seksternu zostaje niezapelnione miejsce.

Zesz. VIII, k. 67—70^b. »De unione Lithwanie statuth nowi uczynyon...« [wyd. 95—100]. Oczywiście ułamek jakiegoś *pisma* politycznego (»A tak nie przeto to *piszę*...« itd.). K. 70^b biała.

Zesz. IX, k. 71—74^b. Mowa: »Najjaśniejszy a Miłościwy królu... itd. [wyd. 100—106]. Ostatnie półtorej strony białe. Por. Zakrzewski Powstanie i wzrost reformacji, str. 257, przyp. 25.

Zesz. X, k. 75—78^b. Mowa: »Acz już od wiele sejmow...« itd. [wyd. 106—113]. Część k. 78^a i 78^b białe.

Zesz. XI, k. 79—82^b. Mowa: »Najjaśniejszy Miłościwy królu. Z wielką żałością...« itd. [wyd. 113—117]; ostatnie dwie i pół str. białe.

Zesz. XII, k. 83—86^b. Zawiera jedną mowę całą (k. 83—85^b »Miłościwi Panowie. Onegdajszego dnia dziękowaliśmy...« itd. [wyd. 117—122], zdaje się, że ta mowa kończy się zupełnie na słowach »z władzej swej senatorskiej raczycie«. Pozostaje u dołu str. 85^b ustęp na 3 wiersze biały — i początek drugiej, która się kończy w XIII-tym zeszytcie (k. 86^a mowa: »Dziękowaliśmy też Waszym Miłościom, Miłościwi Panowie...« itd. i przechodzi dziesięcioma wierszami na zeszyt XIII) [wyd. 122—124].

Zesz. XIII, k. 87 i 88. Zawiera: 1) koniec mowy poprzedniej i pół strony białe; — 2) k. 87^b od góry, mowa: »Miłościwi Panowie, Mamy za to...« itd. [wyd. 124—126] i pół str. 88^b białe.

Zesz. XIV, k. 89—96^b. Mowa z nagłówkiem: »Rzecz którąm miał przed Posły [w] dzień św. Macieja« [wyd. 126—138]. Nad tym nagłówkiem tą samą ręką: »1553«. Zdaje mi się, że mowa ta została już w 1553 roku napisana, i że jej pisarz (autor?) dodał później, by się nie pomylić, ową datę 1553 r. szybką ręką ponad mową; papier jak gdyby inny, twardszy i z innym znakiem wodnym (środkowe 3 arkusze). Ostatnie półtorej str. białe.

c.—k. 97—235^b. Dyaryusz sejmu 1558 r. oraz dodatek »Obyczaj sądów« itd., co aż do samego końca zostało wydane [wyd. 139—324]. Rodzaj redakcyi jest ten sam, jak dyaryusza z 1555 r.; jest to brulion robiony może z luźnych uwag, notowanych na prędcie na posiedzeniu sejmowem; znać rękę tę samą, która nie zawsze wygodnie pisała, litery są to większe, to mniejsze, pospiesznie lub z większem staraniem stawiane, ale ręka pozostaje jedna. Później był brulion ten uzupełniony przez kogoś innego, bo są do pewnych punktów obszerne dopisy, czego w wydaniu

nie uwydatniono. Celem tych uzupełnień pierwszy pisarz zostawiał dużo miejsca wolnego w środku i na końcu zeszytów. Późniejsza — a może tylko inna — ręka XVI w. sygnowała u góry te zeszyty od XV do XXXI trzech jednak nie policzyła; jest ich tedy razem 19. Temu rachunkowi odpowiada u dołu sygnowanie zeszytów literami: A, B, C itd. do V. — Przy nowem wydaniu trzeba będzie dokładnie odróżnić późniejsze wtręty i dodatki, odróżnić wreszcie i pisarzy. K. 1 zeszytu A (XVgo) jest nieco zbrukana, kilka kart w końcu uszkodziła wilgoć.

Hist. Tylko bliższe zbadanie treści dyaryuszów i to oparte na rękopisie, a nie na wydaniu, może nam oznaczyć osobę autora i zarazem właściciela. Przypuszczenie, że rękopis pisał i posiadał M. Siennicki, jedna z najznakomitszych osobistości parlamentaryzmu polskiego w połowie XVI wieku, nie jest pozbawione pewnej podstawy. W końcu XVII wieku właścicielem rękopisu był Kazimierz Ignacy z Kurozwęk Męciński, Starosta Wieluński i Radomski (poseł na sejmy 1683 i 1690 oraz deputat na trybunał koronny; Niesiecki VI, 360), tak bowiem czytam cyfry na okładce umieszczone (zob. wyżej). Jaką drogą rękopis przeszedł do CBP. nie umiem powiedzieć; może z Biblioteki Załuskich.

Liter. »Dzienniki sejmów koronnych za panowania Zygmunta Augusta 1555 i 1558 r. w Piotrkowie złożonych«. Wydanie braci Lubomirskich. Kraków 1869.

99.

Lat. F. IV. 22. — Rękopis papierowy, 319 mm. na 193 mm., pisany jedną ręką w końcu XVII lub w początku XVIII wieku, na kłb. 73, oprawny w tekturę.

Zawiera (nieznany mi bliżej) opis wyprawy moskiewskiej królewicza Władysława z 1617 i 1618 r. Tytuł: »Wladislai Poloniae et Sveciae principis in Moschoviam expeditionis liber primus« (k. 1—42) i »liber secundus« (k. 43—73). Początek księgi I. »Wladislai in Moschoviam expeditionem omnium aetatum memoriae dignam pari fide ae libertate posteritati traditurus, non alienum a rerum gestarum magnitudine existimarem Moschorum originem ac potentissimi orbis terrarum dominij statum recensere...«. Początek księgi II. »Antequam hyberna Vladislai describere aggrediar...«.

Co do autora tego dzieła rozmaite były przypuszczenia: J. A. Załuski zapisał na k. 1: »Kobierzycki seu quispiam alius. Heidestein«. Na okładce ktoś inny: »Autor ignotus« a u góry »Wassenberg«. Porównanie ze znanymi dziełami autorów opisujących ów pochód Władysława pod Wjazmę nie doprowadziło do żadnego wyniku. Rzecz zasługuje na bliższe zajęcie się nią, opis jest trzeźwy, mało panegiryczny, i nie bez literackiego zakroju.

W r. 1752 posiadał Załuski inny rękopis tegoż dzieła, zdaje się w ósemce; zob. Janozki. Specim. Catal. str. 129 Nr. CCCXLVIII. Wspo-

mina Janocki, że w archiwum Andrzeja Stanisława Załuskiego, biskupa krakowskiego znajdował się rękopis «*forma longe splendidiori exaratus*» tegoż dzieła. Może niniejszy Nr. jest właśnie tym kodeksem biskupa krakowskiego, od którego nie jeden rękopis przeszedł do biblioteki brata, biskupa kijowskiego.

Hist. Z biblioteki Załuskich (gdzie miał w 1771 r. Nr. 164) w 1796 r. przeszedł do CBP.

Liter. Janozki, Musar. Sarmat. pag. 107, Nr. XCVI.

100.

Lat. F. IV. 27. — Rękopis papierowy, 300 mm. na 210 mm., pisany trzema rękami w XVI wieku, na 129 kłb., oprawny w czarną, miękką skórę.

Zawiera:

a.—k. 1—69. Odpisy rozmaitych dokumentów i aktów publicznych, odnoszących się do stosunków polsko-pruskich. Mowy, listy, prawa, instruce itd. Między innymi: »Colmische Handfeste« z 1251; dokument Henryka de Balga z 1249; przywileje króla Kazimierza Jagiellończyka; ustawy Zygmunta I z 1526; Zygmunta II Augusta; króla Stefana z 1577; mowy pruskich delegatów na sejmie 1563 i innych itd.

b.—k. 70—72. Odpowiedź Jana III, króla szwedzkiego, na poselstwo Dominika Alemanni, kuchmistrza koronnego, z 29 Maja 1582.

c.—k. 72^b—129. Zbiór pism, mów i aktów, odnoszących się przeważnie do czasów bezkrólewia 1587 r. a mianowicie: α) k. 72^b »Oratio tempore interregni ad regnicolas Poloniae, ne de gente sua aliquem eligant«. — β) k. 83. list podkanclerza koronnego Wojciecha Baranowskiego do prymasa Stan. Karnkowskiego z dokładnym opisem ostatnich dni i chwil króla Stefana, 15 Grudnia 1586. — γ) k. 86^b list Jana III, króla szwedzkiego, do królowej Anny po śmierci króla Stefana. — δ) k. 89. »Oratio legati pontificii [Annibale di Capua] habita Warssouiae in electione novi regis 14 Augusti Anno 1587«. — ε) k. 93^b. Sacri Romani Imperii Electorum nomine oratio habita a Georgio Olando I. U. D. comitiis Warssoviensibus 15 Augusti 1587. — ζ) k. 102^b. Wolfgangii Couaciocci cancellarii pro principe Transilvaniae habita oratio die 14 Augusti Anno [15]87«. — η) k. 114. »Posel Piastow«. broszura polska polityczna, zalecająca »Piasta« na tron. — θ) k. 126. List Zygmunta III do arcyksięcia Maxymiliana z Piotrkowa, 7 Nov. 1587. — ι) k. 129^b. Urywek (bez końca) listu księcia Ostrogińskiego do króla Zygmunta III.

Hist. Z biblioteki Załuskich rękopis przeszedł w 1796 r. do CBP.

101.

Lat. F. IV. 28. — Rękopis papierowy, 316 mm. na 191 mm., pisany jedną ręką w XVII wieku, k. 10 nlb. i str. 622 lb. i k. 25 nlb., oprawny w czerwony safian z herbem Elbląga.

Zawiera historię pruską Grzegorza Hessa.

Na knlb. 7, znajduje się tytuł dzieła: »Gregorii Hesii I[uris C[onsulti] Rerum in Prussia gestarum libri V. Quorum contenta et distributio circa finem prooemii indicantur. Opus posthumum multo labore et diligentia ex variis veterum historicorum, recessuum, privilegiorum, archivorum, documentis collectum. Et pro informatione conservationeque veritatis historicae ab authore eiusdemque haeredibus posteritati consecratum. Revisum et notis ad marginem alteroque indice auctum absolutumque studio Thomae Hesii filii, Reipublicae Elbingensis proconsulis. Anno MDCXLIX«. Następuje na knlb. 8 i 9 dedykacya tego dzieła Izraelowi Hoppiuszowi, burgrabiemu, prokonsulom i innym dygnitarzom Elbląskim, przez Tomasza Hessa, datowana »Mense Julio 1649«. Potem na knlb. 10 »epigramma«. — Knlb. 1—6 białe.

Str. 1—622. Tekst dzieła. Incip. »Prooemium. Iis, qui res in orbe gestas literis consignant....«. Księga I incip. »Borussi sive Prussi antiquitus Memla Vistulaque fluvii....«. Opowiadanie dochodzi do 1584 roku. Treść tych pięciu ksiąg na końcu przedmowy: I. Quomodo Prussia per ordinem Theutonicum occupata exultaque sit. — II. Quid deinde cum vicinis Pomeranis, Polonis Lithuanisque actum usque ad id tempus, quo potentia ordinis in Prussia summum quodammodo florem obtinuit. — III. Quomodo ea inclinari paulatimque convelli coeperit. — IV. Quomodo eversa tandem et eiectis e Prussia Cruciferis ipsa Poloniae Regno coniuncta sit. — V. Postremo qualis eius sub eo regno status conditioque fuerit usque ad Sigismundi III Sueci tempora. Por. N. 102.

Liter. Dudik, 145.

102.

Lat. F. IV. 29. — Rękopis papierowy, 320 mm. na 196 mm., pisany jedną ręką w XVII wieku, na 145 str. lb.; oprawny w brązową złoconą skórę, z herbem miasta Elbląga.

Zawiera: »Rerum Prussicarum ab excessu Divi Stephani ad excessum Divi Sigismundi III Regum Poloniae libri V. Ex pluribus tam comitiorum regni quam conventuum terrarum Prussiae recessibus aliisque documentis, actis publicis et scriptis in unum volumen congesti et curiae cancellariaeque civitatis Elbingensis dedicati a Thoma Hesio eiusdem rei-

publicae proconsule Anno MDCLI«. — Jest to oryginał dzieła Tomasza Hessa, na początku znajduje się dedykacja podpisana własnoręcznie przez autora. Dzieło zaczyna się: »Expositurus rerum post obitum Divi Stephani Poloniae regis in Prussia gestarum seriem, necessarium fore duxi...«.

103.

Lat. F. IV. 30. — Rękopis papierowy, folio, jedną ręką pisany XVIII wieku na I, II i 108 kłb. współcześnie, włożony w okładkę pergaminową.

Zawiera odpisy 419 listów, mów, instrukcyj i t. p. aktów publicznych, częściowo niedatowanych, z lat 1625—1643. Brak początku pierwszego Nru, jest to instrukcja dana Maxymilianowi Przerębskiemu kasztelanowi sieradzkiemu do cesarza. Zaczyna się: »...vero cum ipsamet sanguinis necessitudo...« Następnie: »Instructio altera« itd. Na początku, na kłb. I i II spis rzeczy pt.: »Elenchus contentorum huius Thomi Miscellaneorum«.

Hist. Z Biblioteki Załuskich w 1796 r. przeszedł do CBP.

Liter. Blumenstock, 359.

104.

Lat. F. IV. 31. — Rękopis papierowy, 275 mm. na 198 mm., oprawny w tekturę, obciągniętą jasno brunatnym safianem. Na wierzchu okładki herb króla Stanisława Augusta w poczwórnym herbie państwa, na grzbiecie »Bogvphali|Chronica Polonorum«; na tylnej okładce: »Stanislavs Avgvstvs|Rex Poloniarum|saecvlorvm posteritati|vindicat«. Napis zwykły na tych rękopisach Biblioteki Załuskich, które królewskim kosztem zostały oprawione. Rękopis jest pisany we dwie wąskie kolumny odgraniczone liniami wzdłuż i wszerz. Pismo jest jednej, a może dwóch rąk, zwykły gotyk pierwszej połowy XV wieku,¹ z początku, około 20 kart, ściśle i drobniejsze, później staje się coraz to bujniejsze. Rękopis jest pisany nader ozdobnie. Tytuły rozdziałów całe minią wypisane, inicjały liczne czerwone, wśród tekstu duże litery mają czerwoną odznakę. Znak wodny papieru: głowa wołu, z dużymi rogami, między nimi pręt; czy na pręcie jest gwiazda czy trójkąt na podstawie z trzema punktami, nie mogłem odróżnić. Papier mocny, do dzisiaj dobrze zachowany, w niewielu tylko miejscach są plamy od wilgoci lub papier prysnął od inkaustu. Rękopis liczy kart 136, z tych 134 dawnych, a 2 dodano przy oprawie; jest paginowany ręką Janockiego od 2—267. Przy oprawie uszkodzono nieco brzegi.

Na str. 1 nlb. karty wprawionej, ręką J. D. Janockiego, w obramieniu z dwóch czarnych linijek: »Cronica Magna Lechitarum | et Polonorum. | Episcopus Poznaniensis Bogufalus a Regni | Polonie inicio usque ad annum MCCLIII | conscripsit. A quo tempore custos eiusdem ecclesie | Glodslaus Basco cognomine ad annum | MCCLXXI continuauit. | Prosecutus deinceps est Archidiaconus | Gneznensis anonymus ad annum Millesimum | CCC Nonagesimum. | Extremo demum Scriptor anonymus alius | eo itidem tempore quo Archidiaconus | Gneznensis uixit. gesta Polonorum | uaria adiecit«. — Na str. 1. u samej góry zapiska J. A. Załuskiego (w części obcięta przez introligatora): »Boguphali II Episc. Posnan.....« i znów tąż ręką »Bogufali Episcopi....« — Poniżej ręką XVI wieku: »Chronica Ioannis Brigar de Ossiek, vicarij | Perpetui et altariste Alta | ris Tituli Beatae mariae virginis visi | tacionis, Ecclesiae Catedralis Cracoviensis | Quam mutuo accepit a magnifico | Andrea de Koscieliecz«. Następnie zaraz dodał Załuski: »Est nomen possessoris«. W środku strony ręką XVII w. »Ex libris Christophori Masini«. — Na ostatniej karcie (błędnie 268, zamiast 269) napis Janockiego: »Chronicon hoc integrum, descriptum est in | ipso saeculi XIII exitu. Nostra demum aetate a | Friderico Wilhelmo Sommersbergio Equi | te Silesio inter Silesiacarum rerum scriptores | tomo II, p. 18—155, partitum publicatum fuit. E | quo volumine Iosephvs Andreas Comes Zalv | scius Regni Polonici tunc Referendarius Supre mus ea denuo curavit typis excudenda: quae à Bogvphalo Episcopo Posnaniensi atque Ba | scone Ecclesiae eiusdem custode posterorum | memoriae sunt prodita. Dilapsis exinde an | nis XV Zalvsivs ille Musis deditissimus | patriisque monumentis exquirendis genitus | codicem hunc manu exaratum feliciter ob | tinuit. Qui ab exemplaribus editis pluri | mum differt iisque multo locupletior est«. — Do zewnętrznego opisu należy jeszcze, że notki i znaki na marginesach dawano w każdym wieku. Współcześnie z napisaniem całości dodane były minią tytułiki niektórych rozdziałów, jak np. w historii o Walgierzu (str. 36—38), oraz poprawki samego kopisty. Inna ręka XV wieku dawała często dopiski po jednym lub kilka wyrazów; w XVI i XVII wieku dopisano niewiele. Od Załuskiego pochodzą dopiski gdziekolwiek nawet wśród wierszy i na marginesach. Ktoś w XIX w. (Szlachtowski czy Bielowski?) robił czasami znaki ołówkiem dla porównania z wydaniem Sommersberga.

Zaczyna się rękopis na str. 2 u góry (minią): »Incipit Cronica magna | lechitarum et polonorum«. Te dwa wiersze są nadpisane ponad początkiem kolumny; (podobnie na końcu rękopisu, po »Explicit Cronica longa polonorum« były według wszelkiego prawdopodobieństwa dalsze wyrazy, może data, imię pisarza lub właściciela, podpisane pod kolumną, dziś jednak i zapewne za czasów Janockiego, jest kawałek ten dolny ostatniej karty wycięty). — Po owym nadpisie następuje (inkaustem): »In

nomine domini. Amen. Quamuis historiographi lechitarum qui nunc polonia a polo...« itd. tekst kroniki wielkopolskiej (tz. »Bogufała«) wyd. MPH. II, 467 sqq. Nie wszystkie jednak różnice kodeksu są w wydaniu uwidocznione, opuszczono niektóre, inne przekreślono. Por. np. str. 22 i MPH II, 496; str. 31 i MPH. II, 506; str. 73 i MPH. II, 560 itd. itd. — Kronika wielkopolska sięga jednym ciągiem aż do str. 121 »...victa malicia in bonitate promisit sibi praeberere auxilium«. — Bezpośrednio następnym wierszem, bez żadnego odstępku lub nagłówka, następują zapiski: »Item anno M^oCCLXXII dominus Boleslaus Strenuus et potens in milicia etc. ut infra patet. — Anno domini DCCCCLXV dambrowka venit ad ducem Meschonem. — Anno domini DCCCCLXVI Mesko baptizatur. et fides catholica in polonia suscipitur« — itd. zapiski rocznika »krótkiego« (MPH. II, 793 sqq.): lecz zapiska z r. 991 jest przed zapiską z 990; przy zapiskach z lat 1025 i 1036 była jakaś poprawka, po wyskrobaniu i wygładzeniu kopista napisał »objit« i dodał jakieś znaczki; przy 1060 »moritur« poprawione na »objit«; zapiska z 1086 jest między zapiskami z 1088 itd. jak w wydaniu — wreszcie: »M^oCXXI Wislicia cede destruitur quinto (quarto?) Idus Februarij«. — Następny zaraz wiersz (minia) »De morte Regis kazimiri« i tekst »Igitur anno domini M^oCCCLXX Mensis Septembris die VIII qui fuit dies Natiuitatis Marie...« rozpoczynają kronikę Jana z Czarnkowa. Rękopis zawiera czasem myłki w nagłówkach rozdziałów i tekście, te są niekiedy poprawiane przez kopistę na marginesie. W stosunku do wydania jest to samo, cośmy powyżej zauważyli, odmianki niezupełnie podane; tekst niejednokrotnie odmienny, braki, w manuskrypcie będące, w wydaniu niezaznaczone itd. Kronika Czarnkowskiego kończy się na str. 242 kol. I, w. 8: »sed prohibere ipsum valente«.

Następujące str. 242—267 zawierają pomieszane ze sobą i porozrzucone jak *disiecta membra* ułamki: kroniki Czarnkowskiego, oraz tak zwanych rocznika kujawskiego, rocznika wielkopolskiego, spominek mieszanych, gnieźnieńskich, włocławskich i kalendarza włocławskiego (władysławskiego, jak go zwie Bielowski), spominek o Ciołkach. W następującem zestawieniu liczba pierwsza arabska oznacza stronę rękopisu, następna rzymska kolumnę na stronie, trzecia arabska wiersz w kolumnie; liczba ułamkowa, np. 266, I, ¹¹/₂₇, oznacza w podanej kolumnie wiersze od 11 do 27. Co do oznaczeń odpowiednich miejsc w MPH. II, lub III używam tegoż sposobu.

a) str. 242, I, 9—245, II, 14. (De Boleslao filio lestconis et de aliis ducibus Polonie. Anno igitur domini CCIX Boleslaus filius lestconis — suffraganeos coronaverunt): *Rocznik kujawski*. MPH. III. 206, I. 7—211, I, 10. (bez wierszy jednak na str. 210, II, ¹⁰/₁₈).

b) str. 245, II, 15—249, II, 10). (Regio itaque dyademate — sibi seruiendo): *Kronika Jana z Czarnkowa*. MPH. II, 623—631, II, 5.

c) str. 249, II, $11/32$ (De regis kazimiri predicti morte. Hic igitur magnificus rex — ut pie creditur migravit ad dominum): *Rocznik kujawski*. MPH. III, 211, I, $11/24$.

d) str. 249, II, 33—250, I, 3. *Kronika Jana z Czarnkowa*. MPH. II, 631, II, $6/11$.

e) str. 250, I, 4 sqq. (Anno domini — tributis): *Rocznik kujawski*. MPH. III, 212, I, 14—II, 14.

f) str. 250, I, z dołu — 251, II, fin. (De morte Wladislai...) *Kronika Jana z Czarnkowa*. MPH. II, 619—622.

g) str. 252, I od góry — 263, I, rozdz. 2. (... — quinque villis ecclesie Gneznensis): *Spominki mieszane*. MPH. III, 229, II, 21—231, II, 9.

h) str. 253, I, rozdz. 3. (de lestkone): *Rocznik kujawski*. MPH. III, 206, I, $1/5$.

i) str. 253, II—256, I, 3: *Spominki o Ciołkach*. MPH. III, 267—270

k) str. 256, I, 4—259, I, 7 z dołu: *Kalendarz Władysławski i Spominki Władysławskie*. MPH. II, 941—945. [bez zapiski z wierszykiem (MPH. II, 943, II, $7/9$) i dużo odmianek niewykazanych w wydaniu].

l) str. 259, I, 6 z dołu — 260, I, 12: *Spominki gnieźnieńskie* (grupa pierwsza i druga z pewnemi drobnymi różnicami). MPH. III, 42—43.

m)—z) na str. 260—267 zawiera *Rocznik wielkopolski*, w układzie tak zupełnie odmiennym od wydanego, że muszę wyszczególnić osobne zapiski w porównaniu do wydania. A mianowicie: m) str. 260, I, 13—260, II, 25 (episcopi ut supra) wyd. MPH. III, 13, II, 10—14, II, 2. — n) str. 260, II, 26—261, I, 4. wyd. MPH. III, 16, I, $9/23$. — o) str. 261, I, $5/27$ wyd. MPH. III, 17, I, $3/14$ oraz 18, I, $10/15$. — p) str. 261, I, $28/31$ wyd. MPH. III, 17, I, $15/17$. — q) str. 261, I, 32—II, 24 (de electione episcopi poznaniensis) odmiennej zupełnie redakcyi zapiska, jest to skrócenie całego opowiadania w MPH. III, 20—21, I, 21. — r) str. 261, II, 25—263, I, 26 wyd. MPH. III, 26, II, 7—27, II fin. — s) str. 263, I, 27—263, II, 4 (de empcione ville) wyd. MPH. III, 31, II, 15—32, I, 2. — t) str. 263, II, $5/27$ (Item — decessit) wyd. MPH. III, 35, II, $8/25$. — u) str. 263, II, 28—264, I, 8 wyd. MPH. III, 40, I, $1/8$. — v) str. 264, I, 9—266, I, 10 wyd. MPH. III, 38, I, 5—39, II, fin. — x) str. 266, I, $11/27$ (Item — et Pauli) wyd. MPH. III, 40, II, $1/12$. — y) str. 266, I, 28—267, II, 24 (Item anno domini cum idem rex — duobus annis) wyd. MPH. III, 40, II, 13—42, II, 2. — z) str. 267, II, $25/36$ wyd. MPH. III, 10, I, $1/9$. I na tych słowach kończy się kodeks: »...ad quos de iure electio pertinebat. Explicit Cronica longa polonorum«. Przypuszczamy, jak zaznaczyliśmy, że następował jeszcze dopis, który wycięto.

Streszczamy zatem zawartość rękopisu:

a.— str. 2—121. Kronika wielkopolska.

b.— str. 121—122. Rocznik krótki.

c.— st. 122—242, 245—249, 249—250, 250—251. Kronika Jana z Czarnkowa. Porządek układu powinien być (por. zestawienie powyżej) taki: $f + b + d +$ str. 122—242.

d.— str. 242—245, 249, 250, 253. Rocznik kujawski ($a + c + e + h$).

e.— str. 252—253. Spominki mieszane (*g*).

f.— str. 253—256. Spominki o Ciołkach (*i*).

g.— str. 256—259. Kalendarz władysławski i Spominki władysławskie (*k*).

h.— str. 259—260. Spominki gnieźnieńskie (*l*).

i.— str. 260—267. Rocznik wielkopolski ($m - z$).

Rękopis ten zwany, przez Bielowskiego »Stanisława Augusta«, jest niewątpliwie pierwszorzędnego znaczenia dla naszej historyografii. Znaczenie to stanie się zupełnie wyjątkowym, gdy przypuszczenie jednego z najznakomitszych naszych historyków, p. Wojciechowskiego, zostanie stwierdzonym, że rękopis Stanisława Augusta zawiera cały materiał historyograficzny Jana z Czarnkowa.

Hist. Początkowe dzieje kodeksu niestety nie są znane; nie wiemy przez kogo, gdzie i kiedy został on napisany. Na początku XVI w. należał do Andrzeja Kościeleckiego, kasztelana wojnickiego, podskarbiego wielkiego koronnego (na dawnej oprawie był napis i rok 1514); drogą zamiany przeszedł do rąk Jana Brigar z Osieka, wikarego katedralnego w Krakowie. W połowie XVII w. był własnością Krzysztofa Masini, sekretarza króla Władysława IV. W 1767 r. przeszedł (niewiadomo skąd) do rąk J. A. Załuskiego; nosił w jego bibliotece Nr. 203. Przed 1779 został kosztem króla Stanisława Augusta na nowo oprawiony. W 1796 r. z Biblioteki Załuskich przeszedł do CBP.

Liter. Janociana, II, NN. IX, XIII, LIX, LXXI. — Bielowski MS. 22—26. — Bielowski, Wstęp krytyczny, 169. — MPH. II, 460, 608.

¹ Janocki podaje koniec w. XIV jako czas napisania kodeksu (może opiera się na jakiejś zapisce na dawnej okładce, albo dopisanej na wyciętym dziś końcu rękopisu); Bielowski we Wstępie kryt. idzie za Janockim; w MPH. II, 608, po pobyciu w Petersburgu, mówi, że kodeks powstał w końcu XIV albo w początku XV wieku. — Bielowski odróżnia dwie ręce; co do tego nie mogę się stanowczo oświadczyć. Nieraz bywają kodeksy pisane starannie i ściśle na początku, a coraz to szerzej, bujniej i niedbalej ku końcowi i to jedną ręką. Nie spostrzegłem zasadniczych różnic w piśmie na początku i w końcu kodeksu.

105.

Lat. F. IV. 33. — Rękopis papierowy, 310 mm. na 200 mm., pisany jedną ręką z końca XVI wieku, k. liczbowanych 645 (jest jednak tylko 544), foliowanie współczesne. Oprawny w miękką, brunatną skórę, na okładce sucho wybite (niestarannie): »Acta Interregni post Sigismvndi Avgvsti Regis mortem Ad Henrici vsqve coronationem«. Poniżej wytarty herb, zdaje się, Janina. Załuski na k. 1 u góry przepisał tytuł z okładki.

Zawiera wielki zbiór aktów publicznych, instrukcyj, mów itp. z lat 1572—1573. Listy, pisma, sprawozdania, akty sejmowe itd. w wielkiej części znane. Zaczyna się od: k. 1—14^b Testamentu króla Zygmunta Augusta; data z Warszawy 1571 maja 6, w formie autentycznej. — Następnie ciekawy, choć nie nadto dokładny »Quith krolewny Jei Miloszi dany Xiędzu Fogeluedrowi z registrow y inwentarzow rzeczy nieboszczika krolia«. Są tytuły rozdziałów i pozycyj owych regestrów i inwentarzów, ale niema liczb. — Wśród mnóstwa aktów przepisanych w tym rękopisie, których nie wyszczególniam, ponieważ są przeważnie znane i napotykają się po innych zbiorach, zauważyłem: k. 455—462 druk, zob. Wierzbowski, Bibliogr. Polon. II, 1488. Przepyszna winieta przedstawia trzymany przez dwa gryfy poczwórny herb państwa nakryty piątą tarczą, której białe pole przedzielone białą belką, na niej trójpromienna korona otwarta. Czy to herb państwowy z czasów bezkrólewia? — k. 624—630. »Modus iudicii publici in coronationis comiciis a nunciis terrarum sancitus«. — K. 630^b—632 bardzo ciekawa »Reformatio cancellariae facta in comiciis coronacionis per Regiam Maiestatem et Senatores Regni«.

Hist. Zbiór ten powstał współcześnie lub mało co później po pierwszym bezkrólewiu i zapewne w domu osobistości wybitną grającej rolę w owym czasie. W 1771 roku w bibliotece Załuskich miał Nr. 364. Z niej przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Janozki, Musar. Sarmat. pag. 101 Nr. LXXI. — Blumenstok, 360.

106.

Lat. F. IV. 36. — Rękopis papierowy, 310 mm. na 195 mm., pisany jedną ręką w XVII wieku, na 830 str. lb. (str. 55 podwójnie); oprawny w żółty marokiny, z herbem króla Stanisława Augusta i znanym napisem na tylnej okładce (zob. N. 104).

Zawiera: »Interregni | Poloniae | Libri VIII | A | Suentoslaio Orzelsky | Radeouiensi capitaneo | editi | Anno Salutis | M. D. LXXVI | Sub initium imperii Divi Stephani I Poloniae Regis Magni | Lithuaniae Ducis Russiae Prussiae Mazoviae Pomeraniae Samogitiae Kiioviae Volhyniae Podlachiae Livoniaeque etc. etc. Domini | Necnon Transsylvaniae principis«. — Incip. »Quantopere totus paene terrarum orbis fluctuet...«. Inny rękopis Orzelskiego w CBP. jest Lat. F. IV. 94.

Hist. Janocki na kilku miejscach¹ (zob. Liter.) nazywa ten kodeks autografem, co jest zupełnie błędem. Jest to jeden z licznych odpisów dzieła Orzelskiego, znajdujących się po naszych bibliotekach. W XVIII w. był własnością Wacława Rzewuskiego wojewody podolskiego (następnie hetmana wielkiego kor. i kasztelana krakowskiego). W 1736 lub 1737 r. darował go Rzewuski Załuskiemu. W bibliotece Załuskich miał Nr. 251. Po 1779 r. kazał go król na swój koszt oprawić. — W 1781 był pożyczony Naruszewiczowi. — W 1796 r. przeszedł do CBP.

Liter. Janozki, Specimen catal. Nr. XCVIII. — Id. Musar. Sarmat. pag. 101 Nr. LXXIII. — Janociana I, 202. Nr. LXXVII i Janoc. III, pag. XLI. — Spasowicz, Dziejopisowie krajowi II—V i Pisma t. I, 39. — Dudik, 147.

¹ Oprócz w Specim. Catal., gdzie stosunkowo najmniej tytułem autografu rękopisy obdarzał.

107.

Lat. F. IV. 42. — Rękopis papierowy, 315 mm. na 195 mm., pisany jedną ręką w XVII wieku na 396 kłb., oprawny w tekturę i świńską skórę.

Zawiera: »Bibliotheca historica Rhedigero-Sebastianae Bibliothecae«. J. A. Załuski tu dopisał »Vratislaviae« a u góry »Cathalogus rationalis«. Jest to tz. rozumowany, w stylu XVIII w., katalog rękopisów i druków historycznych bibl. Rhedigerowskiej, dzisiaj Miejskiej, we Wrocławiu.

108.

Lat. F. IV. 46. — Rękopis papierowy, 327 mm. na 205 mm., jedną ręką XVIII wieku pisany, kłb. 58, oprawny w niebieską tekturę.

Zawiera: Walentyna v. Eickstet łacińskie dzieła historyczne do dziejów Pomorza, a mianowicie:

a.—k. 1—43. »Epitome Annalium Pomeraniae conscripta per Valentinum ab Eickstet Cancellarium quondam ducum Pomeraniae Wolgastanae ditionis, anno a partu virgineo MDLIII«. Tytuł ten na k. 1 nłb.; zaczyna się: »Multi persuasum habent Henetos, qui Antenore duce ex Asia egressi in Illyrico...«. Rzecz jest między kroniką a rocznikiem. Gdzieniedzie krótkie rocznikarskie zapiski, gdzieindziej szersze opowiadanie faktów i przyczyn.

b.—k. 44. »Catalogus episcoporum Caminensium usque ad Martinum huius nominis secundum...«. Dat niema, tylko imiona i nazwiska.

c.—k. 44^b—45^b. »Descriptio Pomeraniae«. Zaczyna się: »Absoluto libello, quo maximas quasque res gestas...«. Tegoż autora.

d.—k. 46—58^b. »Vita Philippi I ducis Pomeraniae« przez tegoż autora. Zaczyna się: »Cum ante decennium epitome annalium Pomeraniae...«. Na końcu łacińskie epitafium Filipa.

Hist. Rękopis pochodzić może z biblioteki Załuskich. Ręka pisarza przypomina pismo Janockiego.

109.

Lat. F. IV. 50. — Rękopis papierowy, 295 mm. na 195 mm., pisany jedną ręką XVIII wieku, na 49 kłb., oprawny w tekturę i skórę.

Zawiera: akta i dokumenta prusko-polskie z XVI wieku.

a.—k. 1—17^b. Znane z druków dokumenta prusko-polskie z roku 1540—1545.

b.—k. 17^b—43^b. »Miasta Pruskie«. Pod tym tytułem zbiór konstytucyj: *α*) k. 17^b—21^b. Elbląga 1568 i 1569. — *β*) k. 21^b—26^b. Gdańskie 1526. — *γ*) k. 27—43^b. Gdańskie 1570 r.

c.—k. 44—45. »O czeszezi pomorskiej ziemie kendy zamek Bitow et Luneburg«. Dokument Zygmunta I w Gdańsku r. 1526 maja 3. — k. 45^b—49 białe.

110.

Lat. F. IV. 59. — Rękopis papierowy, 311 mm. na 201 mm., pisany jedną (?) ręką w XVI w., knlb. 2 i klb. 1—61 współcześnie, nowo zaś 62—83. Znak wodny: trzy korony na tarczy przykrytej koroną; oprawny współcześnie w czarną, dziś wskutek wilgoci zupełnie połamaną skórę. Cały rękopis zwilgotniały, w środku brak kilku kart. Tytuł rękopisu: »Ratio Perceptarum pecuniarum in uarios usus Sacrae Maiestatis Religiae per me Iostum Ludouicum Decium Ab initio Anni 1552 usque ad Finem 1562«.

Zawiera: Rachunki nadworne króla Zygmunta Augusta od 1552 do 1562.

Cały rękopis plamisty od wilgoci, rogi poszarpane; kaligraficznie pisany. U góry każdej str. nagłówki grubemi literami. Karty białe: 3^b, 5, 8, 9, 27^b, 34^b, 35^b, 36^b, 41^b, 63^b, 71^b, 73^b, 76, 78, 79, 80^b, 81^b, 82^b, 83. Karta nowego liczenia 72 jest wedle starego liczenia 76tą. Współcześnie są jednak liczone tylko k. 1—61 i 76; między 61 a 76 albo nie były liczbowane, albo przy oprawie obcięto cyfry. W każdym razie jest różnica o 4 karty, może wyrwane.

Hist. W pierwszej ćwierci XIX. w. ofiarował ten rękopis bibliotece Towarzystwa Przyjaciół Nauk członek tegoż Jan Kruszyński, literat i sekretarz generalny w ministerstwie przychodów i skarbu, w latach 1812—1828. Może pochodzi ten rękopis z archiwum ministerstwa (później komisji) skarbu w Warszawie. Do CBP. dostał się w 1833 roku z biblioteki TPNW.

111.

Lat. F. IV. 60. — Rękopis papierowy, 311 mm. na 202 mm., pisany trzema rękami w XVI wieku na 135 klb., oprawny w czerwona skórę.

Zawiera:

a.—k. 1—130^b. Kopiaryusz listów Mikołaja Dzierzgowskiego, pry-

masa, od końca 1551 roku do września 1556 roku. Defekt, brak początku i końca.

b.—k. 132—135. Formularz zwykły kancelaryjny o sejmikach i sejmach.

Hist. Z biblioteki Załuskich Nr. 247 (są dopiski J. A. Załuskiego) przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Janocki, Specimen Catal. Nr. XCVII. — Id. Musar. Sarmat. pag. 100 Nr. LXVIII. — Blumenstok, 361.

112.

Lat. F. IV. 61. — Rękopis papierowy, 295 mm. na 205 mm., jedną ręką XVI w. pisany, na kłb. 33.

Zawiera: »Manuscriptum itineris Pauli Knibbij Iuris Vtriusque Doctoris Venetiis per Italiam. Anno 1574«. Tytuł ten dodany późniejszą ręką. Jest to ciekawe sprawozdanie z podróży w formie listu, może autograf autora. Zaczyna się: »Salutem. Frequenter admonuisti coram et absens per literas et quae memoratu digna viderim dum abfui Romam et Neapolim cum generosis dominis Slavata et Waldstein proficiscens...«. Wyjechali z Padwy, gdzie byli na studyach. List pisany »Venetiis III Nonas Septembris« 1574 (Sept. 3), na wyjeździe do Konstantynopola. Podpisany: »Paulus Knibbius Belga I. V. D.«.

Hist. Z biblioteki Załuskich.

Liter. Dudik, 149.

113.

Lat. F. IV. 64. — Rękopis papierowy, 315 mm. na 195 mm., pisany trzema rękami w XVII wieku, str. lb. 1—366 i kłb. 402, oprawny w tekturę i świńską skórę.

Zawiera: Spisy rzeczy do ksiąg Metryki Koronnej z lat 1515—1590, a mianowicie rejestry do ksiąg (z podaniem paginacji ksiąg) α) str. 1 z 1515 r. — β) str. 14 z 1516 r. — γ) str. 36 z 1517 r. — δ) str. 54 z 1518 r. (pag. 116 »Sequuntur iura Armenorum«). — ε) str. 117 z księgi drugiej tegoż roku. — ζ) str. 158 z 1528 r. — η) str. 180 z lat 1523 i 1524. — θ) str. 205 z księgi drugiej tychże lat. — ι) str. 259 z ksiąg Choińskiego 1533 i 1534. — κ) str. 274 z 1536 r. — λ) str. 279 z 1537 roku. — Następujące spisy nie podają stronice w oryginalnych księgach: μ) str. 307 z lat 1538 i 1539. — ν) str. 321 z księgi lat 1539—1542. — ο) str. 331 z księgi drugiej tychże lat. — π) str. 343 z 1542. — ρ) str. 344 z lat 1542, 1543. — σ) str. 357 z księgi Sobockiego 1546 r. — τ) k. 183 z drugiej księgi tegoż z 1546 r. — υ) k. 189 z księgi decretorum, 1546 r. — φ) k. 196 z ksiąg lat 1545—1547. — χ) k. 198^b z księgi

Grabi z 1547 i 1548. — ψ) k. 205^b z księgi decretorum 1547—1549. — ω) k. 209^b z 1548 r. — $\alpha\alpha$) k. 216^b z lat 1548 i 1549. — $\beta\beta$) k. 226^b z lat 1552 i 1553. — $\gamma\gamma$) k. 240^b z 1553 r. — $\delta\delta$) k. 245 z księgi decretorum Przerębskiego z lat 1552—1558. — $\epsilon\epsilon$) k. 264 z 1554 r. — $\zeta\zeta$) k. 273 z lat 1554 i 1555. — $\eta\eta$) k. 284 z lat 1553 i 1554. — $\theta\theta$) k. 294 z księgi Baranowskiego. — ι) k. 302 z 1586 r. — $\kappa\kappa$) k. 309^b z 1588 r. — $\lambda\lambda$) k. 318^b z lat 1589 i 1590. — $\mu\mu$) k. 327 z 1589 r. — $\nu\nu$) k. 338^b z 1590 r. — $\omega\omega$) k. 345 z ksiąg bez dat z w. XVII, z czasów kanclerstwa Zadzika. — Następujące spisy podają paginację oryginalnych ksiąg: $\pi\pi$) k. 360 z 1580 r. — $\rho\rho$) k. 365 z księgi decretorum 1581 r. — $\sigma\sigma$) k. 376 z 1583 r. — $\tau\tau$) k. 393—399 z księgi decretorum 1578 r. — Na k. 399 dopisek: »przejrzałem co możebnem było wynotowałem nie bez trudu 1836, 11 7bris Zegota O'Nacewicz«. — str. 255—258, k. 288—293^b, 333, 352^b—359^b, 399^b—402^b białe. Niema zatem spisów do ksiąg Metryki Koronnej z lat (w obrębie XVI wieku): 1501—1514, 1519—1522, 1525—1527, 1529—1532, 1535, 1544, 1550, 1551, 1559—1577, 1579, 1582, 1584, 1587, 1591—1600.

Hist. Z biblioteki Załuskich (na k. 1 Załuski zanotował: Poloniae Regni Metricae actorum index ab anno 1515 ad 1582) przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Janozki, Musar. Sarmat. p. 84 Nr. VII.

114.

Lat. F. IV. 67. — Rękopis papierowy, 300 mm. na 195 mm., pisany jedną ręką XVII wieku.

Zawiera: »Chronologia ex diversis authoribus et annalibus conscripta rerum gestarum praecipuarum in toto fere mundo per me Stanislaum Christophorsky Anno domini Millesimo Sexcentesimo primo«. Daty chronologiczne, bez wartości; znajdują się i polskie.

115.

Lat. F. IV. 68. — Rękopis papierowy, 300 mm. na 210 mm., pisany jedną ręką pierwszej połowy XV wieku, drobną kursywą, str. lb. 638 (210—219 podwójnie liczone), oprawny w deskę dębową i czerną skórę, połowa wierzchniej okładki odpadła.

Rękopis zawiera akta i pisma do spraw krzyżacko-polskich w XIV i XV wieku, tudzież akta do spraw husyckich i inne XV wieku, wydane przeważnie w Lites ac res gestae etc. I, 2 sqq. i III, 1—52, 66—150, 192—356. Zaczyna się od wyroku sądu rozjemczego na zjeździe Wyszehradzkim, następują dokumenty zjazdu Kaliskiego 1343 r. tudzież akta

ugodowe w Raciążu 1404 (z datą 1403 r.) w Toruniu 1411 r. itd. Na k. 6 (przy dokumencie raciąskim¹) dopisek marginalny: »Littera Wladisłai moderni Regis Polonie«. Rękopis ten stoi w bezpośrednim związku z kodeksami Muz. XX. Czartoryskich NN. 232 i 233 oraz ze znanym z wydawnictwa »Lites« kodeksem Kórnickim. Przypuszczać należy, że, tak jak owe kodd. Czartor., i ten rękopis był znany Długoszowi i może przezeń użytkowany. Bliższe zbadanie tego rękopisu (podobne wzorowemu roztrząsaniu nad kod. 233 Czartor. przez p. Lewickiego w Cod. Epist. s. XV. vol. II) może rozwiązać tę kwestyę i dać niejeden jeszcze akt nieznan z XV wieku.

Hist. Z biblioteką Załuskich przeszedł do CBP.

Liter. Prochaska, Cod. epist. Vitoldi, pag. CXV. — Blumenstok, 362.

¹ Wyd. Lites ac res gestae, edit. II. tom II, pag. 434 Nr. XLVI.

116.

Lat. F. IV. 72. — Rękopis papierowy, 300 mm. na 185 mm., pisany jedną ręką XVII wieku, na 161 kłb., oprawny w brunatną skórę.

Zawiera kompendyum (szkolne, jezuickie ?) historii powszechnej, bez wartości. Na k. 141^b—161^b »De regno Poloniae«. Jest to spis książąt i królów z kilkoma słowami o każdym.

Hist. Z biblioteki Załuskich.

117.

Lat. F. IV. 74. — Rękopis papierowy, 292 mm. na 217 mm., jedną ręką XV wieku pisany na 116 kłb., w oprawie zielonej, aksamitnej.

Zawiera: »Historia Troiana Gvidonis Colomnae«. Piękny rękopis, pochodzenia francuskiego (?).

Hist. Ze zbiorów (»Ex musaeo...«) Dubrowskiego.

118.

Lat. F. IV. 82. — Rękopis papierowy, 323 mm. na 204 mm., jedną ręką XVII wieku pisany, na str. lb. 276, zbroszowany.

Tytuł rękopisu na karcie okładowej ręką J. D. Janockiego: »Alberti Wijuk Kojalowicz gente Litواني Societatisque Iesu provinciae Lituanae theologi atque historici maxime incltyi, Nomenclatoris familiarum lituanicarum autographum imperfectum, Kiioviensi et Czerniechoviensi episcopo Iosepho Andreae comiti Zaluscio e Moscica captivitate reduci a Societatis

Iesu provinciae Lituanae proceribus dono oblatum MDCCLXXIII«. Dzieło zaczyna się od spisu i życiorysów patronów litewskich (str. 1—8), następnie opis miejsc i obrazów cudownych (str. 9—11), dalej spis książąt bajecznych i genealogie szczepów Dowsprunga, Palemona, Gedymina itd., a od str. 75 do końca herby i wzmianki o rodzinach szlacheckich litewskich.

Hist. Autograf Kojalowicza należał początkowo do archiwum prokuratury prowincji litewskiej Towarzystwa Jezusowego. W 1773 r. dostał się darem od Jezuitów Załuskim. Z biblioteki Załuskich 1796 r. przeszedł do CBP.

Liter. Janociana, II, str. 130.

119.

Lat. F. IV. 85. — Rękopis papierowy, 300 mm. na 185 mm., jedną ręką pisany w XVIII wieku, kłb. 44, oprawny w tekturę.

Zawiera: »Brevis et accurata regiminis ac status zupparum Vieliciensium et Bochnensium sub annum Christi 1518 descriptio«. W tekście są daty 1521 r. — Nie jest to opis, lecz raczej spis salin, i systematyczny wykaz ich działalności, dochodów, praw, organizacyi itp.

Hist. Dar Stan. Staszica dla Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W 1833 roku przeszedł do CBP.

120.

Lat. F. IV. 86. — Rękopis papierowy, 333 mm. na 205 mm., jedną ręką w XVIII wieku pisany, kłb. 17, nieoprawny.

Zawiera: »Conferentia cum Illustrissimis Dominis de Schwerin, Serenissimae Aulae Berolinensis ablegatis«. Incip. »Die 10 Decembris A. D. 1724 Illmi. DD. Deputati ex comitiis tam ex senatorio quam ex equestri ordine convenerunt ad arcem regiam...« brak końca. — Por. Komisyję z dworem Berlińskim dla eliberacyi Elbląga i zastawionych klejnotów koronnych, wykupna starostwa Drahimskiego itd. z roku 1726. Vol. Leg. ed. Petrop. VI, 214 sqq.

Hist. Z biblioteki Załuskich.

121.

Lat. F. IV. 98. — Rękopis papierowy, 300 mm. na 200 mm., pisany jedną ręką XVII wieku, 236 kłb., oprawny w czerwoną skórę.

Zawiera: »Lexicon Historicum et Geographicum«. Wypisy różnych wiadomości z dzieł drukowanych rozmaitych autorów. Notaty bez wartości.

Hist. »Ex Bibliotheca Johannis III Regis Poloniae« — dopisał J. A. Załuski — zapewne Żółkiewskiej. Następnie w bibliotece Załuskich.

122.

Lat. F. IV. 99. — Rękopis papierowy, 316 mm. na 192 mm., jedną ręką pisany kaligraficznie w XVIII wieku. Oprawny w żółty marokiny, na grzbiecie: »Terra Regia«, na okładkach złotem: »Ex Bibliotheca Gabr. Ioh. Junosza Podoski« w otoku medalionu, w którego środku herb Junosza.

Spis królewskich dzierżawnych, dóbr stołowych królewskich w Koronie i W. Ks. Litewskim z 1758 r. Tytuł: »Terra Regia propter bene meritos cives Regni Poloniae magnique ducatus Lithuaniae consecrata alias Registrum bonorum regalium, tam hybernalium quam mensalium Sacrae Regiae Maiestatis collectum. Illmo. Revmo. Domino Ioanni Gabrieli Junosza Podoski Supremo Notario Regni Praeposito Cathedrali Cracoviensi vicepraesidi commissionis thesauri S. R. Mtis. etc. etc. Domino meo longe colendissimo oblatum. Varsaviae A. D. 1758«.

a. — k. 1—212. Spis dóbr położonych w Koronie.

b. — k. 218—248. »Taryffa hybernowa Wielkiego Xięstwa Litewskiego«.

c. — k. 250—342. »Regestr dóbr Ekonomicznych do Stołu Króla IMci. należących, porządkiem alfabetycznym zebrany«.

Hist. Niewiadomo jaką drogą przeszedł ten rękopis z biblioteki Podoskiego, później prymasa, do rąk Karola Scipio del Campo, który go w 1817 r. ofiarował Towarzystwu Przyjaciół Nauk. W 1833 r. razem z biblioteką TPN, przeszedł do CBP.

123.

Lat. F. IV. 102. — Rękopis papierowy, 300 mm. na 215 mm., pisany trzema rękami w XV w., kłb. 263, oprawny w pergamin.

Zawiera ważny zbiór pism, listów, aktów i traktatów, mów itd. do spraw husyckich w stosunku do dziejów wewnętrznych Czech z czasów Jerzego z Podjebrada, i dziejów szląskich i polskich. Zbiór powstał w 1461 i 1463 r. Zaczyna się od opowiadania »De Thaboritarum origine in Bohemia et quibusdam Wicleffitarum actibus«; incip. »Wenczeslaus rex Bohemie volens obstarre principiis...«. Kończy się zaś na k. 8^b: »...Anno domini 1460 confederati sunt Bohemi et Poloni in maszlogonia (!) maiori« [in Glogovia maiori, cf. Długosz, Hist. V, 309, 312]. — K. 9—18^b spis rzeczy. — k. 19—140 traktat: »Utrum salva conscientia in regno Bohemie heresi et schismate infecto dari potest obedientia regi...« 1463. — Następują bulle papieskie, akta, mowy i listy itd. z czasów rządów Jerzego z Podjebrad.

Hist. Z biblioteki Załuskich¹ w 1796 r. przeszedł ten kodeks do CBP.

Liter. Dudik, 155 (wyjątkowo obszernie i dokładnie). — Blumenstok, 282, 363.

¹ Fałszywie Dudik wskazuje na Janockiego Specim. catal. str. 116 Nr. CCCLXXXIV. Nie jest to ten rękopis, który wzmiankuje Janocki. Nasz bowiem jest folio, jest jeden, i jest łaciński; u Janockiego zaś wzmianka znajduje się o dwóch voluminach jednego dzieła, inter codd. Bohemicos, tj. po czesku pisanych, i quarto.

124.

Lat. F. IV. 103. — Rękopis papierowy, 395 mm. na 240 mm., pisany jedną ręką z końca XVIII wieku, kłb. 19; świeżo oprawny w półskórek.

Zawiera pt. »Duodecim diplomata ad historiam Poloniae spectantia (ex annis 1153—1205)« odpisy z Cod. diplom. Dregeri, należące zapewne niegdyś do »Tek Naruszewicza« (ze zbioru Czartoryskich? czy Wileńskich?), bo pisane ręką zwykłego kopisty Naruszewicza.

125.

Lat. F. IV. 104. — Rękopis papierowy, 335 mm. na 223 mm., złożony z luźnych arkuszy, pisanych rozmaitemi rękami w XVI wieku, na kłb. 63, a zawierający akta i pisma z XVI w. w odpisach dotyczące głównie króla Henryka, historyczne, polityczne i literackie. Zatytułowany »Miscellanea historica«.

a.—k. 1—2^b. »Crudelitas Guisiaca in oppido Vaszeio commissa caelendis Martii Anno 1562«.

b.—k. 3—5^b. Odpis aktu notaryalnego z wyrokiem Tomasza Rożnowskiego, kanonika i oficjała krakowskiego, w sprawie »nobilis et famati« Mikołaja Glińskiego co do dóbr Zielenicze 1525 r.

c.—k. 6—9. Odpis listu »ex congregatione ordinum regni Poloniae generali« 1574 Sept. 18 do króla Henryka. Incip. »Studia et observantiam... Quae fuit universi regni Poloniae erga Mtem. Vram. propensio...«.

d.—k. 10. List króla Henryka z Ferrary 31 Jul. 1574 do stanów polskich. Incip. »Qui has litteras vobis reddet nobilis vir Zelinski poterit de valetudine...«.

e.—k. 11. List tegoż do tychże z Turynu 1574 Aug. 25. »Etsi post eas quas nuper Ferraria...«.

f.—k. 12—14. »Articuli pactorum conventorum« z królem Henrykiem; zob. Vol. Leg. ed. Petrop. II, 133.

g.—k. 15—18. List sułtana Selima II do biskupów polskich o Mołdawię 1574 Jul. 29 z Konstantynopola i odpowiedź senatu z 1574 Sept. 18.

h.—k. 19—22. Dwa długie dyalogowane paszkwile: »Pasquillus de

electione Regis Poloniae« i »Contra pasquillum de electione«. Udział biorą: Electio, Monluk, namiot, gałka na namiocie, drag, Grochów, Wiechowscy, Grochowianie, utratnicy itd., dalej senatorowie itd., królowie, ostatni autor.

i.—k. 23—24. Protestacya Uchańskiego Jakóba prymasa z 1575 w sobotę po trzech królach. Ian. 8. — Zob. Wierzbowski, Uchansciana IV, 342.

k.—k. 26—31. »Petri Royzii Maurei... Dirae pro Polyhymnia«; incip. »Extinctum qui vult vestrum Polyhymnia nomen...« i liczne krótkie wiersze urywkowe Rojzyusza. — k. 32—39 niema.

l.—k. 40—51. »Articuli ad sacrarum regiarum Romanorum et Poloniae Maiestatum decisionem per utriusque Mttum. commissarios ex conventu Scepusiensi reiecti«.

m.—k. 54—55. »Articuli de quibus in proxima sinodo deliberandum sit Warschouiae mense Martis 1561«. Czternaście artykułów.

n.—k. 57—63. »Apologia seu declaratio Henrici Borbonii hodie tertii, principis regiae stirpis et sanguinis...« incip. »Cum ita sit quod istis tristissimis et calamitosis temporibus... bez daty, lecz przed wyborem Henryka d'Anjou na króla polskiego.

126.

Lat. F. IV. 107. — Rękopis papierowy, 334 mm. na 195 mm., dwiema rękami pisany w XVIII w., klb. 705 i przeszło 200 białych nlb. na końcu, oprawny w brunatną skórę.

Zawiera akta publiczne odnoszące się do dziejów polskich 1702—1704 r. Ważny ten zbiór dla historyi Augusta II i Stanisława I dzieli się na dwie części. Pierwsza, pisana na całej stronie, na k. 1—76, zawiera rzeczy od 1702 do 1704 r. Interesujące są wśród innego materiału listy z Heilsberga i Królewca do księdza Alexandra Salarola, posła królewskiego w Rzymie. Ręka druga pisała pagina fracta na k. 77—705 akta, pisma, legacye, instrukcye itd. z r. 1704.

Hist. Z biblioteki Załuskich przeszedł 1796 r. do CBP.

127.

Lat. F. IV. 113. — Rękopis papierowy, 312 mm. na 215 mm., pisany dwiema rękami XVII wieku, na 22 klb., nieoprawny.

Zawiera: »Philippi Callimachi ad Innocentium Papam octavum de bello Turcis inferendo oratio«. Odpis z druku. Ręka się zmienia na k. 17^b i 18.

Hist. Z biblioteki Załuskich.

128.

Lat. F. IV. 117. — Rękopis papierowy, 303 mm. na 193 mm., pisany dwiema rękami w XVII wieku na 148 kłb. Oprawny w świńską skórę; na okładce w ozdobach herb Korab' otoczony literami J. Z. R. P. S. S.

Zawiera: »Acta publica ad ducatum Prussiae spectantia«. Dzieli się na dwie części:

a.—k. 1—80. Odpisy jednej ręki, głównie z Tomicyanów, dotyczące się spraw pruskich w latach 1511—1525.

b.—k. 81—148. Odpisy drugiej ręki; akta pruskie (legacye, mowy, responsa itd.) z czasów Zygmunta II Augusta (1559) do Zygmunta III (1601). Odpisy staranne.

Hist. Rękopis należał do Jakóba Zadzika, jak na to wskazuje herb i litery na okładce. J. A. Załuski zapisał na k. 1: »Mss. Jacobi Zadzik Supremi Secretarii Regni Poloniae post Episcopi Cracoviensis. cf. Stemma in compatura«. Z biblioteką Załuskich przeszedł do CBP.

Liter. Dudik, 160.

129.

Lat. F. IV. 124. — Rękopis papierowy, 340 mm. na 200 mm., pisany jedną ręką XVIII wieku, na 192 str. lb.

Zawiera: »Liber | Legationum aliorumque negotiorum externorum | Anno Domini MDLXXXII et MDLXXXIII | Illustri et Magnifico Ioanne | De Zamoście | Gracoviensi, Belsensi, Marienburgensi, Kni|linchensi (!), Medzyrzecensi Zamechnensique | nec non generali Exercituum capitaneo | Cancellariatum Regni gerente | in cancellaria regni tractatorum expeditorumque«. Zawiera tylko niecały rok 1582. Patrz Nr. 172 (Lat. F. IV. 155). — Odpis, może z rękopisu w »Stadtbibliothek« w Lipsku Nr. 684 (vide Naumann. Catal. libr. mss. Grimma 1838), albo z rękopisu CBP. Raznojaz. F. IV. 140.

130.

Lat. F. IV. 129. — Rękopis papierowy, 300 mm. na 200 mm., pisany jedną ręką w XVII wieku, ma 1—971 str. lb. i 972—1004 str. nlb., oprawny w skórę brunatną; na okładce złotem wyciśnięty herb książąt Wiśniowieckich; na grzbiecie »Kroinika Rudowskiego«.

Zawiera: »Historiarum Poloniae ab excessu Vladislai IV tomi primi libri IX Authore Laurentio Ioanne Rudawski Cathedralis Ecclesiae Olomuncensis Canonico Sacrae Caesareae Maiestatis ac Serenissimi Leopoldi Guilielmi Archiducis Austriae Consiliario«. Wyd. Warsz. Mizler de Kolof 1755;

w tłumaczeniu polskiem Włodz. Spasowicz w Zbiorze dziejopisów krajowych. Księga IX są dokumenty, na końcu indeks.

Hist. Na str. 7 notatka: »Iste liber devenit ad manus Fratris Ludovici Rudawski, protunc ordinarii conventus custodialis Cracoviensis praedicatoris generalis, cum licentia suorum superiorum Anno 1720 die 11 Augusti«. Inną ręką: »Ab illo donatus Celssissimo principi Iosepho Lubartouicz Czartoryski Vexillifero Supremo Magni Ducatus Lituaniae, ab illo vero mihi Janussio Wisniowiecki Palatino Cracoviensi anno 1720 die 24 Augusti Calvariae dum ibi fui causa visitandi loca sacrata Iesu Christi Domini«. Z biblioteki księcia Janusza Wiśniowieckiego przeszedł rękopis do rąk J. A. Załuskiego. W bibliotece Załuskich miał Nr. 268. Załuski uważał go za autograf, chociaż to nader wątpliwe. W 1796 r. przeszedł do CBP.

Liter. Janocki, Specimen catal. Nr. CVII. — Id. Musar. Sarmat. pag. 108 Nr. CII. — Janociana, III, str. 263 sqq. — Spasowicz, we wstępie do tłumaczenia, Zbiór dziejopisów krajowych, Petersburg 1855 i »Pisma« t. I, str. 3 sqq. — Dudik, 164.

131.

Lat. F. IV. 130. — Rękopis papierowy, 320 mm. na 213 mm., pisany jedną ręką XVI w., klb. 3, nieoprawny.

Zawiera:

a—k. 1. »Instructio in Prusiam post mortem Illmi. in Pruzia ducis ad Consiliarios seu Tutores Anno Domini M^oD^oLX^oVIII^o in Aprili«. Datum Cnischini prima die mensis Aprilis 1568.

b.—k. 2. »Sacrae ac Sermae. Regiae Mtis. Poloniae etc. oratori et secretario Gnoso. Dno. Ioanni Demetrio Solikowski Illmus. Pruziae dux, Dnus. Albertus Fridericus in hanc sententiam responderi iussit«. Współczesne odpisy.

132.

Lat. F. IV. 136. — Rękopis papierowy, 370 mm. na 225 mm., jedną ręką pisany w XIX wieku na 22 klb., nieoprawny.

Zawiera: »Historia Orientalis Haythoni Armenii«. Incip. »Praefacio opusculi. Hae sunt historiae partium Orientis a religioso viro fratre Haythono domino Curchi, consanguineo regis Armeniae compilatae. Quas ego Nicolaus Salconi ex mandato Summi Pontificis domini Clementis Pape Quinti in civitate Pictaviensi primo scripsi in Gallico idiomate, sicut idem frater Haythonus mihi ore dictabat absque nota sive aliquo exemplari et de Gallico transtuli in Latinum Anno MCCCVII mense Augusto«.

133.

Lat. F. IV. 137. — Rękopis papierowy, 275 mm. na 195 mm., pisany jedną ręką XVII wieku, klb. 12, oprawny w tekturę.

Zawiera pt. »Idea Christiani principis in Celsissimo S. R. I. principe Nicolao Christophoro Radziwiłł, Duce in Ołyka et Nieśwież, Palatino Vilnensi, Sacri Sepulchri Equite atque munificentissimo fundatore Collegii Nesvisiensis Soc. Jesu... stylo simplici adumbrata atque in vitae compendio ad posteritatis memoriam proposita« interesujące jezuickie dziełko historyczne o stosunku Radziwiłłów do Jezuitów, zwłaszcza o nawróceniu Radziwiłłów i o Mikoł. Krzyszt. Radziwille z przydomkiem »Sierotka«. Późniejsza ręka dopisała: »Anno Iubilei MDCC«. Autor tego życiorysu nieznan, Załuski dopisał na k. okładkowej »forte Andr. Krüger Soc. Jes.«.

Hist. Z biblioteką Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

134.

Lat. F. IV. 138. — Rękopis papierowy, 318 mm. na 205 mm., pisany jedną ręką w XVIII wieku, na 8 kłb., przez jakiegoś kopistę Francuza, nieoprawny.

Zawiera: »Collatio facta per D[ominum] M. Ambassiatorem Regis Poloniae ex parte... in praesentia Domini Ducis Burgundiae et aliorum principum in civitate Atrabatensi die VI Augusti secundum instructiones a sacro Concilio datas«. Jest to odpis z »Codex Bibl. Regiae Parisiensis Nr. 1448«. Incip. »Quanquam Serme. princeps a mortalibus cunctis adeo avidum sit desiderium...«. Mowa posła polskiego w Arras d. 6 sierpnia 1435 do Filipa Dobrego, księcia burgundzkiego, w sprawie pokoju z Karolem VII królem francuskim, miana z polecenia Eugeniusza IV i soboru bazylejskiego. Był nim Mikołaj Lasocki, wówczas proboszcz krakowski, znakomity humanista i dyplomata, szczególnie wybitna postać duchownego dostojnika, jeden z urzędowych posłów polskich na soborze. Por. Grossé, Stosunki Polski z Soborem bazylejskim, Warszawa 1885, str. 51.

135.

Lat. F. IV. 139. — Rękopis papierowy, 330 mm. na 210 mm., pisany jedną ręką XVI w. na 14 str. lb.

Zawiera pt. »Acta Blandratae seditiosa Italicae Ecclesiae« urywki pism polemicznych i cztery listy Kalwina przeciwko Blandracie, Lismaninowi i Stankarowi z 1561 i 1562 r., a mianowicie:

a.— str. 3—7. Urywki: α) str. 3 incip. »Quum eiusmodi sint tempora, ut quibus cordi est pietas sinceraque religio...« — β) str. 5 krytyka wyznania wiary Blandraty, przytoczonego po włosku, nieprzychylna. Oba te fragmenty zapewne pochodzą od Kalwina.

b.— str. 9—14. Listy [Kalwina] we współczesnych kopiach, bez wy-

rażenia nazwiska piszącego: α) str. 9 list do Mikołaja Radziwiłła, wojewody wileńskiego. 1561 Oct. 9 z Genewy, zob. Corpus Reformatorum XLVII. Calvini Opera XIX. 3565. — β) str. 11 fragment listu [Kalwina (?)] do nieznanego. 1562 Oct. 7 z Genewy. Incip. »periisse facile conicio...«. O Polsce, Blandracie, Stankarze itd. — γ) str. 11 list [Kalwina] do Stanisława [Sarnickiego]. 1561, VII Id. Oct. Genewa. Zob. Corp. Reform. XLVII, Calv. Opp. XIX. 3559. — δ) str. 13 list [Kalwina] do ministrów i seniorów zboru wileńskiego. 1561, IX Id. Oct. Genewa. Zob. Corp. Reform. XLVII, Calv. Opp. XIX. 3562.

[136—167. Acta Tomicianaj].

O rękopisach, należących do zbiorów znanych pod nazwiskiem Acta Tomicianiana a znajdujących się w CBP. krążyły przez długi czas w naszej literaturze historycznej jak najsprecyzniejsze wieści. Wspominają o nich L. Wegner w rozprawie o Janie Ostrorogu (Roczn. Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu I, 213 nast.), książę T. Lubomirski (?) w notatce umieszczonej w Przeglądzie Polskim rok IV, zeszyt X, str. 159; wydawcy Посольской книги Метрики Вел. Княж. Литовскаго I, 440, Stanisław Ptaszycki w artykule »Poezye Krzyckiego«, Ateneum, 1889, Иконниковъ, Опытъ русской исторіографіи, a przede wszystkim Dr. W. Kętrzyński, w rozprawie O Stanisławie Górskim, kanoniku płockim i krakowskim i jego dziełach (wyd. w Roczn. Tow. Przyj. Nauk w Pozn. t. VI i w odbitce, cytuję w dalszym ciągu z odbitki). Autor tej ważnej pracy, nie znając sam Tomicyanów petersburskich, skazany był tylko na domysły i godzenie sprzecznych informacji. Że to jednak sprawy nie rozjaśniało, ograniczył się na krytyce owych wiadomości i uporządkował Tomicyana na podstawie znanych mu pierwszorzędnej wagi kodeksów. Zanim się jednak zabiorę do dalszego omówienia całej kwestyi i wyciągnięcia odpowiednich wniosków, wyliczę naprzód znane mi w CBP. tomy należące do ogólnych zbiorów »Acta Tomicianiana«. Składają się one 1° z prawie całego zwodu Uniwersytetu Jagiellońskiego (brak tylko tomów I i IV); znamy więc z tego zwodu 17 tomów w oryginałach. Sygnatura ich w CBP. jest: Lat. F. IV. 145. (b, c, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t). — 2° z jednego tomu oryginalnego, o którym poniżej (Nr. 136). Sygnatura jego: Lat. F. IV. 145. a. — 3° z dziesięciu tomów oryginalnych, należących do tz. zwodu Karnkowskiego. Sygnatura ich: Lat. F. IV. 146. (a, f, h, i, l, m, p, q, y, z). — 4° z trzech tomów kopij, o których będę mówił więcej; ich sygnatury są: Lat. F. IV. 147; Lat. F. IV. 148; Lat. F. IV. 154. — 5° z jednego tomu fragmentów: Lat. F. IV. 149. — (O tomach luźnych, wyszłych z pod redakcyi Górskiego, powiem niżej).

W celu właściwego rozklasyfikowania tych tomów, oznaczenia stosunku ich do znanych skądinąd, należy zbadać dotychczasowy stan sprawy inwentaryzacji i uporządkowania Tomicyanów w literaturze naukowej, tem bardziej, że sprawa ta pozostaje zawsze pierwszorzędną i nagłą potrzebą, mimo wykazane istnienie t. »Tek Górskiego« i »tendencyjność« Tomicyanów. Ważnym krokiem naprzód i, jak dotąd, jedynym w tej kwestyi była wspomniana już praca Kętrzyńskiego. Rozprawa ta, oparta na sumiennem i dokładnem rozpoznaniu całego zasobu bibliotek: Rogalińskiej, Kórnickiej, Czartoryskich (będącej wówczas w Paryżu i na innych miejscach), krakowskiej Jagiellońskiej, lwowskiej Ossolińskich i warszawskiej Krasieńskich, stanowi dotychczas punkt zaczepny dla dalszych badań i tej wartości nie straci. Zmuszony jestem przypomnieć założenie autora i jego wnioski. Pan Kętrzyński wyszedł z założenia, że Górski, zbieracz i układacz Tomicyanów był pracowitym i sumiennym badaczem, że zatem — skoro istnieją rozmaite różnej ilości tomów zwody z niewątpliwymi cechami jego osobistego współudziału, wydane z pod jego kierownictwa i ręki — zwody całkowite o mniejszej ilości tomów stanowią redakcyę wcześniejszą, inne o większej ilości tomów dają redakcyę późniejszą. Na podstawie tego ściśle teoretycznego założenia, z którym jednak każdy się zgodzi, kto zna rękopiśmienną pozostałość Tomicyanów, odróżnił Kętrzyński naprzód t. »oryginały« (tj. tomy wyszłe z kancelaryi Górskiego i mające pewne wskazane cechy) od późniejszych kopij, a następnie przeprowadził podział na: Redakcyę pierwszą (komplet ma składać się z XVII tomów) i na Redakcyę drugą (komplet ma składać się z XXIV lub z XXVII tomów, bo trzy tomy są dodatkowe i uzupełniające). Oprócz tego oznaczył »zbiór niegdyś do biblioteki akademii Jagiellońskiej należący«, którego nie widział, lecz do którego przydzielił szereg kopij. Wreszcie wykazał pewną ilość rękopisów zawierających cenne fragmenty Tomicyanów i bruliony Górskiego, których pomijać nie należy. W granicach owych redakcyj pomieścił Kętrzyński znane sobie zwody, mianowicie do redakcyi pierwszej zaliczył zwód Sapieżyński i (nieznany) zwód Radziwiłłowski; do redakcyi drugiej przydzielił (nieistniejący) zwód Karnkowskiego I, zwód Karnkowskiego II oraz zwód Opalińskiego i kopie pojedynczych tomów obu ostatnich zwodów. Między pierwszą zaś a drugą redakcyą postawił zrekonstruowany z kopij zwód Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Pracę p. Kętrzyńskiego uzupełniam wiadomością o rękopisach petersburskich. Dodaję, że na podstawie poznanych przezemnie rękopisów musiałem zmienić podział i układ przyjęty przez p. Kętrzyńskiego, co postaram się niżej uzasadnić. Zaznaczam w końcu, że od czasu wydania rozprawy »O Stan. Górskim« zmieniły niektóre rękopisy właściciela i sygnatury i poprzybywały wiadomości o nieznanym wówczas kodeksach.

Podstawę główną dla badań nad rozmaitymi zwodami Górskiego stanowią naturalnie tomy oryginalne; gdzie tych niema, oddają niejakię usługi kopie; informacje zaś z literatury należy przyjmować ostrożnie i z zastrzeżeniem, bo przed pracą Kętrzyńskiego były bardzo zagmatwane pojęcia o Tomicyanach, pomijając ich jednak nie można, gdyż mogą posłużyć do wykrycia mnóstwa nieznanych nam dotychczas tomów. Nie wchodząc tutaj w szczegóły, po które odsyłam do rozprawy Kętrzyńskiego, gdzie też są zebrane skrętnie wiadomości o nieznanach tomach, należy stwierdzić co znamy dotychczas o rękopiśmiennej pozostałości Tomicyanów w oryginałach i kopiach, tj. co istnieje rzeczywiście i o czem mamy dostateczne, choćby ogólnikowe, informacje ¹.

[Zw. Sen.]. *Zwód, z 27 tomów, dedykowany i ofiarowany Senatowi Koronnemu przez Górskiego w 1568 r.* Wiadomość o nim w przedmowie dedykacyjnej Górskiego, będącej także na czele Zw. Karn., w dziełku rękopiśmiennem Stan. Karnkowskiego, wówczas biskupa kujawskiego, pt. »Rerum gestarum... Poloniae Regis Sigismundi primi... compendium«, streszczona w Janociana III, 146—149; zob. niżej.

[Zw. Karn.]. *Zwód, z 27 tomów*, odpis oryginalny poprzedniego, należał do Jana Tomickiego, kasztelana gnieźnieńskiego, synowca biskupa Piotra (um. 1575) i następnie do syna jego Andrzeja, sędziego ziemskiego wieluńskiego. Od niego to zapewne kupił cały zbiór prymas Stanisław Karnkowski, po 1581 r. Znale są dotychczas z tego zbioru tomy I—III, V—XVI, XIX, XX, XXIII—XXV, XXVII, porozdzielane po bibliotekach: CBP., BK., BJag., ZNOssol., Czartor. i Gogolewskiej hr. Z. Czarneckiego.

[Zw. X. K. F.]. *Zwód, z 24 tomów, własność księcia Karola Ferdynanda, biskupa płockiego i wrocławskiego, miał być w Warszawie w połowie XVII wieku.* Wiadomość o nim dają Janociana III, 149 sq.

[Zw. Uniw. Jag.]. *Zwód, z 19 tomów*, biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Z rozkazu króla Stanisława Augusta przesłany był w początku 1778 r. do biblioteki Załuskich za pośrednictwem H. Kołłątaja (zob. Wiśłocki, Katalog rękopisów Bibl. Uniw. Jagiell. pod Nr. 4176). Przesłano tylko 17 tomów, pierwszego i czwartego już wówczas nie było. *Zwód ten znajduje się dziś w CBP. pod sygnaturą łączną Lat. F. IV. 145 (b, c, e—t) i zawiera tomy II, III, V—XIX.*

[Zw. Sap.]. *Zwód, z 17 tomów*, był własnością Kazimierza Lwa Sapiehy w połowie XVII wieku. Należy dziś w komplecie 17 tomów do biblioteki Raczyńskich w Rogalinie a jest złożony od wielu lat w Kórniku.

[Zw. Radz.]. *Zwód, z 17 tomów (nie wiadomo, czy oryginał, czy kopia),*

¹ Drukiem prostym oznaczam zwoady, rękopiśy itd. tak oryginalne jak kopie, których istnienie stwierdzono i które w znacznej części widziałem. Drukiem pochylonym oznaczam zwoady nieznanne dotychczas, o których są wiadomości w dawniejszej literaturze.

znajdował się w połowie XVIII wieku w bibliotece Michała Radziwiłła wojewody wileńskiego i hetmana wielkiego litewskiego. Por. Janozki, Specim. Catal. str. 36. Około r. 1768 (Janociana III, 150: »postremi motus civilis initio«) był wywieziony do Królewca. Jest dotychczas nieznan. Иконниковъ, Опытъ русскоѣ исторіографіи I, 2, 1241 zdaje się przypuszczać, że zwód ten jest w bibliotece Petersburskiej Akademii Nauk, dokąd w głównej części, jak wiadomo, przeszła w 1772 roku biblioteka Radziwiłłów z Nieświeża.

[Zw. Opal.]. Zwód, tej samej redakcyi co Zw. Karn., więc prawdopodobnie złożony z 27 tomów, należał w drugiej połowie XVI wieku do Andrzeja Opalińskiego, marszałka wielkiego koronnego. Ze zводу oryginalnego dochowały się tylko nieliczne tomy: II, VIII, IX, XIII, XIV, XVIII, z tych pięć należy do BK. a jeden VIII (czy oryg.?) do Czartor.

[Zw. Z. A.]. Zwód należący do króla Zygmunta Augusta; zob. niżej Nr. 136. Znany mi jest tylko t. I w CBP. pod sygnaturą Lat. F. IV. 145. a., błędnie przyłączony do 17 tomów Zw. Uniw. Jag.

Niektóre zwody były w późniejszych czasach, zwłaszcza w XVIII w. skopiowane w całości. Są to:

[Kop. Jag. Czartor.]. Kopia Zw. Uniw. Jag., zrobiona w końcu XVIII wieku w Warszawie, zapewne w celu zastąpienia nią oryginalnego zводу, wziętego do biblioteki Żałuskich. Prawdopodobnie tedy odpisano 17 tomów, które biblioteka uniwersytecka przysłała, czyli nie skopiowano tomów I i IV; zaginęły zaś, lub raczej nieznanne są nam, kopie tomów II, III, X i XVIII. Kopie pozostałych tomów, tj. V—IX, XI—XVII i XIX były własnością Poryckiej biblioteki T. Czackiego i następnie biblioteki Czartoryskich w Puławach. Po 1831 r. złożono je w Kórniku i zwrócono stamtąd przed kilkunastu laty do Czartor. prócz tomów VI (Czartor. 260) i VII (Czartor. 263), które jeszcze pozostają w BK.

[Kop. Sap.]. Według Kętrzyńskiego op. cit. (str. 11 odbitki) cały Zw. Sap. miał być przepisany w 1785 r. w Warszawie. Niewiadomo, czy istnieje ta kopia i gdzie.

Zwód Karnkowskiego pono uległ wcześniej rozproszeniu, stąd zapewne nie zrobiono zeń bezpośrednio kopii w całości, bo za taką nie można uważać Zw. Opal. Z luźnych tomów jednakże Zw. Karnk. zdejmovano odpisy różnemi czasy, wykazują je na załączonej tablicy; prawie wszystkie są opisane u Kętrzyńskiego. To samo odnosi się do kopij ze Zw. Opal. Jest jeszcze cały szereg kopij, o których Kętrzyński nie umiał orzec do jakiego zводу oryginalnego (o 27 tomach) odnieść je należy. Za jego przykładem uwidocznilem te kopie w osobnym przedziale tablicy.

Prócz tych ogromnych zbiorów aktów publicznych etc., które zaznaczyłem powyżej jako osobne zwody, wychodziły jeszcze z pod redakcyi

Górskiego, tomy luźne, zawierające pewną jakąś odrębną całość. Niektóre z nich bywały dołączane do owych zwodów jako tomy uzupełniające i dodatkowe. Takimi są: tom XI Zw. Jag. (Epistolae commendaticiae P. Tomicki promiscue scriptae), tom XII tegoż zwodu (Epistolae de sacerdotiis Romam scriptae), tom XIII (Epistolae Ioannis Dantisci) — następnie tom XVII Zw. Sap. (Epistolae Romam scriptae i Epistolae commendaticiae) — wreszcie tomy XXV Zw. Karn. (Epistolae Romam de negotiis ecclesiasticis scriptae), *tom XXVI tegoż zwodu (listy i poselstwa Dantyszka)*, oraz XXVII tegoż zwodu (Statuta regni Poloniae... emendata). Posiadamy jednak wielką liczbę innych jeszcze kodeksów (lub wiadomości o nich), należących do tej kategorii. Niektóre wymienił już Kętrzyński op. cit., mianowicie dwa pierwsze. Znam następujące:

[Kod. Radziw.]. Zbiór aktów pruskich, 1509—1535, ofiarowany Mikołajowi Radziwiłłowi, marszałkowi wielkiemu litewskiemu; znajduje się w BR Rogal.

[Kod. Cric. Corn.]. Zbiór listów i pism Andrzeja Krzyckiego, prymasa, i niektórych współczesnych. Znajduje się w BK. Opisał dokładnie: Morawski, A. Cricii carmina str. XII.

[Kod. Cric. Kras.]. Zbiór wierszy A. Krzyckiego, opisał Morawski, A. Cricii carmina str. XIV.

[Kod. Cric. Papr.]. Zbiór dzieł i listów Krzyckiego, opisał Ptaszycki w artykule pt. »Poezye Krzyckiego« Ateneum, Warszawa 1889, t. II, str. 533 sq. Znajduje się w CBP., sygnowany Lat. F. XVII. 1. zob. mój Nr. 226.

[Kod. Cric. Opal.]. Zapewne dodatkowy tom do Zw. Opal. zawiera również zbiór pism Krzyckiego. Opisany przez Ptaszyckiego l. c. Znajduje się w CBP. sygnowany Lat. F. XVII. 63. zob. mój Nr. 233.

[Kod. Radziw. Czartor.]. Zbiór aktów odnoszących się do rozmaitych poselstw węgierskich, pruskich itd. 1499—1525. Ofiarowany Mikołajowi Radziwiłłowi, wielkiemu marszałkowi litewskiemu w 1545 r. Znajduje się w Czartor. 2184.

[Kod. Callimach. Petrop.]. Zob. mój Nr. 228.

[Kod. Orich. Czartor.]. Zbiór dzieł i listów Stanisława Orzechowskiego ułożony między 1563 a 1565 rokiem. Znajduje się w Czartor. 2117. Zob. moje Orichoviana. Opp. ined. et epistulae Stan. Orzechowski, I.

[Kod. Orich. Such.]. Podobny zbiór dzieł i listów Orzechowskiego ułożony w 1556 r. znajduje się w bibliotece hr. Branickich w Sucheju Nr. 6 opisany przezemnie w rozprawie O autorach żywotu Piotra Kmity i opisu wojny Kokoszej, i Orichoviana etc. I.

Prawdopodobnie odpisywano w późniejszych czasach niejedną z tych kodeksów. Pan Ptaszycki (l. c.) wymienia np. dwie kopie zbioru dzieł

Krzyckiego z XVIII wieku w CBP. z tych jedna pochodzi z biblioteki Załuskich (zob. mój Nr. 227), nie zaznacza jednak, czy to są odpisy z któregośkolwiek z wymienionych rękopisów. Na jednym z nich J. A. Załuski zapisał notatkę o dwóch innych kodeksach u XX. Misyonarzy w Warszawie (cytowany także w Kod. Cric. Opal., zapewne to odpis tomu XXVII *Zw. Sen.* cf. Janociana III, 149) i księcia Pawła Sanguszki, marszałka wielkiego litewskiego. Inny znów zbiór dzieł Krzyckiego (*codex eximius*) miał być w Nieświeskiej bibliotece Radziwiłłów wedle zapiski na Kod. Cric. Opal.

Co się tyczy wreszcie działu tomów zawierających fragmenta Tomicyanów i bruliony Górskiego, zaznaczę, że liczba ich jest bardzo wielka i wiadomości dotychczasowe wszystkich nie dotyczą. Dr. Kętrzyński opisał op. cit. kilkanaście, znajdujących się dziś przeważnie w Czartor. (Mss. NN. 255, 262, 276, 281, 282, 283, 284 i nie zwrócone jeszcze przez BK. rękopisy Czartor. 288, 289). Oprócz tych są jeszcze w Czartor. rękopisy 254, 261, 264, 265 i inne, w ZNossol. 77, 158, 168, 172, 174 itd., w bibliotece Branickich w Suchej, w CBP. (Lat. F. IV. 149. Zob. mój Nr. 166), w BKrasW. i po innych zbiorach rękopisy fragmentów i kopij, brulionów itd. pochodzących z kancelaryi Górskiego lub opartych bezpośrednio na Tomicyanach. — W końcu należy wskazać do bliższego zbadania nieznanne mi rękopisy w moskiewskim Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych (por. Prochaska, Archiwum Królestwa Polskiego w Moskwie, Ateneum 1888, III, 358 sqq.) oddział XIV szafa I, księga 23; — tudzież kodeks opisany w Книга Посольская Метрики Вел. Княж. Литовскаго, wyd. Obolenski i Daniłowicz, t. I, str. 440—447.

Wyliczone powyżej tomy ogólnych zbiorów (*Acta Tomiciana*) należy rozgatunkować według ich znamienych cech. Pracę tę wykonał p. Kętrzyński w zastosowaniu do swego teoretycznego, wyżej zaznaczonego, założenia. Przyjmując je jednak jako podstawę klasyfikacji, nie możemy zachować jej w całej pełni. Przychodzimy tedy do innych wniosków, a mianowicie:

1° Redakcja najkrótsza, pierwsza, składała się pierwiastkowo z 13 tomów, dochodziła do r. 1535, i była wygotowana w tej formie, jak nam ją przechował *Zw. Uniw. Jag.* w tomach I—XIII, jeszcze za życia Tomickiego († 1535 paźdz. 29) lub bezpośrednio po jego śmierci. — Po wykończeniu tego zbioru, później, zapewne już za panowania Zygmunta Augusta dołączył Górski do 13to tomowego zводу »*reliquos sex tomos*«, tak że powstał zwód o 19 tomach.

2° Do tej redakcyi należał — oprócz *Zw. Uniw. Jag.* — inny nieznanany dotychczas zwód, który nazywam Zwodem Zygmunta Augusta, ofiarowany królowi (lub zamówiony przezeń) w 1553 r.

3° Do redakcyi drugiej o 17 tomach należą: opisany przez Kętrzyńskiego Zw. Sap. i prawdopodobnie *Zw. Radz.* nieznanymi.

4° Do redakcyi trzeciej, o 24 (a z 3ma dodatkowymi) o 27 tomach należy nieznanymi *Zw. Sen.*, *Zw. Karn.*, *Zw. Opal.*, *Zw. X. K. F.* (nieznani).

Celem uzasadnienia tych wniosków należy określić bliżej Tomiciana petersburskie:

136.

Lat. F. IV. 145. a. — Rękopis papierowy, 323 mm. na 200 mm., pisany kaligraficznie trzema rękami w połowie XVI wieku na 721 str. lb. i 6 klb., oprawny w deski obciągnięte skórą brunatną ozdobną. Na okładce w wyciskach suchych z datą 1542 r., w ramie z nich w środku portret złotem odcisnięty króla Zygmunta Augusta, profilem na prawo, do stanu. U góry ponad portretem wśród linii napis: PRIMVS TOMVS RERVM REGNI | tu portret | POLONIAE | 1553«. Klamerki oderwane.

Po dwóch pierwszych kartach białych, na str. 1 tytuł minią wypisany: »Primus Tomus Epistolarum | Legationum Responsionum | regiarum et rerum polonarum | sub Joanne Alberto, Alexandro, Sigismundo Regibus Poloniae et Lituaniae Ducibus | gestarum«. Poniżej czarnym atramentem: »Per me Stanislaum Gorski Cracouiensem et Plocensem Canonicum | Rmi. Dni. Petri Tomicii Episcopi Regni Poloniae Vicecancellarii | Notarium collectarum«.

a. — Tom rozpoczyna się od dokumentu o przyłączeniu ziemi Rawskiej do Korony, z r. 1462 Dec. 7 (por. Nr. 69. a. u.) na str. 3. Następuje na str. 8 »Oratio seu praefatio medici cuiusdam in disputatione suscipientis doctoratus insignia«. Dalej str. 10 »Descriptio nationum in religione Christi differentium« i str. 14 »Deploratio Christiane reipublicae per Turcos occupate« z dopiskiem »Ex litteris regis Galliae sumptum et ex regestris Regis Casimiri descriptum«. — Następują:

b. — str. 17—51 sqq. i 93 sqq. Callimachiana: wiersz do Dersława z Rytwian (wyd. F. Bostel w Przewodn. Nauk. i Liter. 1887) i listy oraz dwukrotnie »consilium... circa deliberationem in Hungariam etc. znane z wydanych Acta Tomiciana I. Appendix.

c. — str. 77 sqq. aż do str. 304. Akta, głównie listy, legacje, instrukcje itd. korespondencja wzajemna etc. królów Jana Olbrachta, Alexandra, Władysława węgierskiego, kardynała Fryderyka (najwięcej) i Zygmunta, wówczas księcia głogowskiego, z lat 1493—1506. — Wśród tych znajdują się bardzo interesujące i pierwszorzędne znaczenia akta jak np. oskarżenie Macieja Drzewickiego, akta odnoszące się do spraw tatarskich, do królowej Heleny, »institutio bellicae expeditionis« itd.

d.— str. 309—339. Listy Tomickiego, wówczas archidyakona krakowskiego, Krzyckiego, do Szamotulskiego wojewody poznańskiego, do Erazma Ciołka (?), do Jana Lubrańskiego biskupa poznańskiego, inne pt. »amico cuidam in curia Regis Alexandri« albo »amico Rome agenti«; Krzyckiego do Tomickiego, Piotra Opalińskiego. Wśród tych gwałtowna inwektywa (»Votum seu sententia«) Tomickiego przeciwko Wapowskiemu (Bernardowi? czy Piotrowi?). Z lat 1505—1511.

e.— str. 355 do końca, znane przeważnie z wydawnictwa Acta Tomicianiana t. I. Są jednak bardzo znaczne różnice. Między innymi: po str. 488 włożona karteczka Górskiego: »hic ponatur actus diete Posnaniensis ad diem S. Joannis Baptiste acte, in qua fuit tractatum de Prussia per oratores Cesaris et consiliarios Polonos. Iste actus est apud Do. Hosium Epm.« — str. 559. Bulla Alexandra VI o krucyacie »Gradiente domino« 1500 XI Kal. Jun. z przypiskiem Górskiego »Bulla hec reponi debuit inter res et negocia Regis Alberti«. — Pod koniec tomu, od str. 629 sqq. są wiersze Krzyckiego, Jana Sylwiusza Amata, Jana Dantyszka, (epitalamia itd.) z okoliczności zaślubin królewskich z Barbarą Zapolya, oraz z powodu bitwy pod Wiśniowcem 1512 z opisem znanym itd.

Hist. Rękopis ten był w posiadaniu J. A. Załuskiego. W Bibliotece Załuskich miał Nr. 227. Istniała też i kopia tego tomu, jak twierdzi Janocki, jest to mój Nr. 171 (Lat. F. IV. 154 patrz niżej). Sądzę jednak, że Janocki się pomylił i kopia pod Nrem 171 należy do innej redakcyi. Niewiadomo, jaką drogą dostał się niniejszy rękopis do Załuskich; w 1796 r. przeszedł do CBP.¹

Liter. Janozki, Musar. Sarmat. str. 94, Nr. XLIX. — Id. Janociana III, 140—141.

¹ Błędnie przyłączony został do reszty zw. Uniw. Jag. pod sygnaturą ogólną Lat. F. IV. 145.

Pod NN. 137—153 podajemy przegląd siedmnastu tomów ze zw. Uniw. Jag., zachowanych w CBP. Mówiliśmy już wyżej, że ogólna liczba tomów tego zwołu wynosiła dziewiętnaście, ale że tomy I i IV nie istniały już w 1778 r. w bibliotece uniwersytetu krakowskiego.

137.

Lat. F. IV. 145. b. — Rękopis papierowy, 312 mm. na 205 mm., czterema rękami XVI w. pisany, tytuły minią, kłb. 511 (wydarte 348—352), oprawny w deski i wyciskaną skórę. Na oprawie nadpis: »SEC̄VDVS TO-MVS RERV̄M | POLONARVM | ANNO RVM (i obok tych dwu wierszy): 1513 | 1514 | 1515 | 1516 | 1517«. Na oprawie wśród ozdób data 1542.

Brak tytułu. Nie spostrzegłem w tym tomie żadnych szczególnych rzeczy. Zdaje się, że z początku są akta jeszcze nie wydane, np. akta sejmu 1513 r. obszerniejsze niż w A. Tomic. II.

k. 79 sqq. Akta z 1514 roku. Liczne poezye Krzyckiego. — k. 196. Tytuł »Chronica« Górskiego czerwono wypisany, lecz samego textu nie ma. — k. 202 sqq. Akta z 1515 roku. — k. 296 sqq. Akta z 1516 roku. — k. 403 sqq. Akta z 1517 roku. — k. 476. włożona karteczka Górskiego »hoc loco reponi debent littere pro conventu terrarum Prussie indicto. 1517. petantur ex Registris Cancellarie«.

138.

Lat. F. IV. 145. c. — Rękopis papierowy, 312 mm. na 205 mm., pisany czterema rękami w XVI w., str. lb. 936 i k. 5 nlb. oprawny tak samo, jak 137. Na okładce: »TERTIVS TO|MVS RERVVM | POLONARVM | ANNO|RVM | 1518 | 1519 | 1520«.

Tytuł kodeksu na str. 1. »Tercius Tomus legatio-num. respensionum. literarum. rerumque Po-loniarum. | Sub divo Sigismundo primo rege Polonie | per sapientissimum senatorem Petrum Tomiczki | Episcopum Cracoviensem Regni Polonie Vicecancellarium actarum consularum dictarum scriptarum. | Per me Stanislaum Gorski Cracoviensem | & Plocensem Canonicum eius in Cancellaria | Scribam recollectarum et in thomos Tre | decim digestarum | Continet annos | 1518 | 1519 | 1520«.

Prawie toż samo, co do 1518 r. i Bony, jak w wydaniu, chociaż zapewne są inedita. — str. 285 sqq. »Constitutiones conventus Petrko- viensis anni dni. 1519«. — str. 517 sqq. »Annus domini 1520« i toż samo na karteczce ręką Górskiego. — przy str. 599 karteczka Górskiego: »Hic reponatur et inscribatur Consilium domini Jo. Lubbranski Episcopi Posnaniensis de bello seu de iure Prussie pro regno. hic etiam scribatur iustificatio seu deductio iuris in Prussiam temporibus Mauricij imperatoris facta«. — str. 902. »Decreta conventus Bidgostiensis in castris acti tempore belli Pruthenici 4 Xbr. 1520«. — str. 933. Krzyckiego wiersz »De exercitu ex Germania...« z listem (przedmową).

Hist. Na k. tytuł. zapiska ręką XVIII wieku: »Pro Bibliotheca Collegii Majoris donatus [poprzednio było napisane »legatus« co wykreślono] 1768« [8 zrobiona z 9]. Z formy tej zapiski widać, że położono ją później, może bezpośrednio przed wysłaniem Zw. Uniw. Jag. w 1778 do Biblioteki Załuskich.

139.

Lat. F. IV. 145. e. — Rękopis papierowy, 317 mm. na 205 mm. pisany jedną ręką XVI wieku, kłb. 777, oprawny w deski skórą brunatną powleczone, z suchymi wyciskami obrazków ze Starego Testamentu (np. Scala Jacob, Promissio legis, Idololatria), kłisze z 1542 r. Na

okładce: »QVINTVS TOMVS | RERVM POLO|NARVM | ANNOR. | 1524 | 1525«.

Na tytule napisane były pierwsze dwa wyrazy czerwono: »Sextus Tomus....« prawdopodobnie przez pomyłkę, gdyż to jest tom piąty. To też ta sama ręka przekreśliła »Sextus« i napisała nad tem u góry »Quintus«. Cały więc tytuł brzmi: »Quintus Tomus legationum responsionum literarum | rerumque Polonarum | Sub diuo Sigismundo primo Rege Poloniae | Per Sapientissimum Petrum Tomiczki Episcopum | Cracoviensem Regni Poloniae Vicecancellarium | consultarum. actarum. dictarum. scriptarum. | Per me Stanislaum Gorski Cracouiensem et | Plocensem Canonicum eius in Cancellaria scriptorem | recollectarum ac in Thomos Tredecem digestarum. | Continet annos | 1524 | 1525«.

Między innemi: str. 6 sqq. »Instructio data nunctiis Capituli Cracouiensis ad synodum provinciale Lanciensem.« obszerna i ważna. — Do str. 16 kartka Górskiego: »hic ponantur litterae conventus qui circa finem anni 1523 fuit institutus Piotrkowie. Legacio ad palatinatus et decreta Contribucionum. Petantur ex Registris«. — str. 61—69. »Religionis et rei publicae Polone Querimonia. Per Andream Cricium Episcopum Premisliensem.« cf. Morawski, Andr. Cricii carmina. Cracoviae 1888, pag. 89 sqq. — str. 139—161. Obszerny i nadzwyczaj interesujący list Wojciecha Gaszolda wojewody wileńskiego do królowej Bony. Pod nagłówkiem dopisuje Górski »Contra duces Constantinum de Ostrogh et contra Radivilones. legas, miranda leges«. Z Murowanych Gieranon, 1525 Jun. 2. Gaszold wylicza swoje i swoich przodków zasługi, od pradziada; zwraca się głównie przeciwko Xciu. Konstantemu Ostrogskiemu i Radziwiłom, ale przy tem dużo podaje szczegółów np. o Glińskim i jego ruchu itd. — str. 317. Annus domini 1525. — str. 489 sqq. Krzyckiego list »de negotio Pruthenico 1525« z pięcioma distychami Hozyusza. — str. 569. list Broderyka do Zygmunta I z 1525 Jul. 3. Rome. z trzema wierszami cyfrowanymi.

140.

Lat. F. IV. 145. f. — Rękopis papierowy, 315 mm. na 205 mm., jedną ręką pisany XVI w., nagłówki czerwono, kłb. 534, oprawny w deski skórą brunatną powleczone, ozdobną w suche wyciski jak Nr. 139; na okładce »Sextus Tomus | Rerum Polon|arvm | Annorum | 1526 | 1527.

Tytuł tomu: »Annus domini 1526 [czerwono, 6 przerobione z 5] | Sextus thomus legationum | responsionum literarum et | rerum Polonicarum | sub diuo Sigismundo Primo rege Poloniae per Sapientissimum | Senatorem Petrum Tomiczki Episcopum Cracouiensem Regni | Poloniae Vicecancellaria

rium actarum dictarum consularum et scriptarum | Per me Stanislaum Gorski Cracoviensem et Plocensem | Canonicum eius in Cancellaria Scriptorem collectarum | et in Thomos tredecim digestarum. | Continet annos | 1526 | 1527«.

Zawiera między innymi: k. 100—127^b. »Concertationes Poliandri doctoris, Luterani praedicatoris Illmi. Dni. Alberti ducis in Prussia, quas fecit cum Rndo. patre dno. Petro canonico et suffraganeo Plocensi pro verbo Dei et scripturarum interpretatione syncera, quam alter alteri derogabat«. Krótki wstęp, pióra może Górskiego, następnie inne materyały do tej dysputy. — k. 199^b »Salvus conductus Ioanni Alantsee Veneto aromatario Plocensi, de ducibus Mazovie veneno per eum subministrato sublatis inculpato, datus«. — k. 335. Annus domini 1527. — k. 352 sqq. i 358 sqq. uchwały sejmowe we współczesnych drukach. — k. 466^b sqq. Erasmiana. list Erazma z Rotterdamu do Zygmunta I, Basilee Idib. Maii 1527. i epigramat Jana Langa Szlązaka.

141.

Lat. F. IV. 145. g. — Rękopis papierowy, 313 mm. na 203 mm., pisany jedną ręką w XVI w., nagłówki przeważnie czerwono, str. lb. 912, okładka jak w Nr. 139.

Tytuł: »Tomus Septimus legationum responsionum literarum rerumque Polonicarum | Sub Diuo Sigismundo Primo Rege Poloniae per sapientissimum Senatorem Petrum Tomiczki Episcopum Cracoviensem | Regni Poloniae [*sic!* opuszczone: Vicecancellarium] actarum dictarum consularum et scriptarum | Per me Stanislaum Gorski Cracoviensem et Plocensem | Canonicum collectarum et in Thomos tredecim | Digestarum. | Continet annos | 1528 | 1529«.

Do str. 636 kartka ręką Górskiego: »Desunt. hic in inicio huius libri ponantur littere regie ad dominos consiliarios regni, ad Capitaneos, ad Nobiles, ad Nuncios scripte Quibus conventus terrarum particularis ac generalis in Varssevia est indictus, simul et legatio ad eosdem conventus particulares missa. Similiter littere ad incolas ducatus Masovie scripte, ut in conventu particulari Varssoviensi convenirent, postea in generali Varssoviensi unionem ac ad ferenda onera regni accederent. hec ex Regestris domini Choienski Aut a domino doctore Cromero petantur«. — str. 637. »Annus domini 1529« i zresztą k. 637—650 białe. — str. 665—673. »Ducatus Masouie unitus regno Polonie« dopisek Górskiego: »Sexta Februarii de unione conclusum. Littere vero date et obsignate 14 Februarii 1529«. Uchwała sejmu Warszawskiego. »Nos prelati et proceres Regni Poloniae...

manifestum facimus. Quia cum in conventu moderno Warschouiensi... «do każdego artykułu tego aktu dopiski Górskiego.

142.

Lat. F. IV. 145. h. — Rękopis papierowy, 315 mm. na 205 mm., pisany jedną ręką w XVI w. na str. lb. 1075, oprawny jak Nr. 139.

Tytuł: »Tomus octavus lega|tionum responsionum | literarum regiarum rerumque | Polonicarum | Sub diuo Sigismundo primo Rege Poloniae | per Sapientissimum senatorem Petrum Tomiczki | Episcopum Cracoviensem Regni Poloniae Vicecancellarium | actarum consularum dictarum scriptarum. | Per me Stanislaum Gorski eius in Cancellaria | scriptorem collectarum et in tomos Tredecim | Digestarum. | Continet annos | 1530 | 1531 | 1532«.

Między innymi: str. 49. »Coronatio Sigismundi Secundi Augusti«. Krótki opis koronacji przez Górskiego (?). — str. 431. Annus domini 1531. — str. 765. Annus domini 1532. — Nie spostrzegłem w tym tomie nic niezwykłego.

143.

Lat. F. IV. 145. i. — Rękopis papierowy, 314 mm. na 203 mm., pisany czterema rękami XVI wieku, 880 str. lb., oprawny tak jak Nr. 139, z tą jednak różnicą, że zamiast wyciskanych obrazków z Pisma św. są medaliony z klasycznymi profilami, jak Hector, Aeneas, Helena itd. z tą samą datą 1542 r. Na okładce: »TOMVS NONVS | RERVM POLONARVM | ANNORVM | 1533 | 1534«.

Tytuł rękopisu: »Tomus Nonus Lega|tionum responsionum | literarum rerumque | Polonicarum | Sub diuo Sigismundo primo rege Poloniae | per sapientissimum Senatorem Petrum Tomiczki | Episcopum Cracouiensem Regni Poloniae Vicecancellarium | actarum dictarum scriptarum consularum. | Per me Stanislaum Gorski Canonicum Cracoviensem | et Plocensem eius in Cancellaria scriptorem collectarum | et in Tomos tredecim digestarum. Continet annos | 1533 | 1534«.

Dużo kart białych. Po 20tej karcie włożona karteczka Górskiego: »hic ponantur littere contributionum Anno 1533 institutarum. petentur ex registris Cancellarie. Et ordinatio dispensationis pecunie et militum prebendorum«. — str. 355. »Annus domini 1534«. Nagłówki w całym tomie są przeważnie czarne, chociaż gdzieś tam znajdują się czerwone. Korespondencya obfita królowej Bony i Tomickiego.

144.

Lat. F. IV. 145. k. — Rękopis papierowy, 316 mm. na 205 mm., pisany trzema rękami XVI w. na 758 str. lb., oprawny jak Nr. 143, lecz zamiast medalionów są obrazki z Nowego Testamentu z legendami np. Surge et Vale, Ego sum pastor, Cape crucem sequere itd. Na okładce: »DECIMVS TOMVS RERVM | POLONARVM | 1535«.

Tytuł rękopisu: »Tomus decimus lega|tionum Responionum | Episto-
larum rerumque | Polonicarum | Sub Diuo Sigismundo primo Polonie rege|
per sapientissimum Senatorem Petrum Tomiczki | Episcopum Cracouiensem
Regni Poloniae Vicecancellarium | actarum dictarum scriptarum consulta-
rum. | Per me Stanislaum Gorski Cracoviensem et | Plocensem Canonicum
eius in Cancellaria | Scriptorem collectarum et in tomos XIII | Digestarum«.
Następuje dopisek ręką Górskiego: »hoc tomo omnes fere sunt Epistolae
Tomiej«.

Z początku dużo aktów sejmowych z 1534 r. Mniej więcej dwie trzecie tomu zajmują rzeczywiście listy Tomickiego, nie tworząc jednak odrębnej całości. — Między innymi str. 406 dopisek własnoręczny Górskiego do listu Tomickiego do Sebastyana Opalińskiego kanonika krakowskiego: »Voluptatibus iste homo totus se dederat, conviviis, coenis, metriciis amoribus et coitui. Consuetudinem habebat cum Stanislao Benigna cive Cracoviensi in comessionibus in hortis: cum Juliano Chelmski, cum..... Czurilo, cum Petro Conarski, canonicis Cracoviensibus, hominibus Italica disciplina corruptissimis, qui in comessiones et scorta patrimonialia sua et sacerdotiorum suorum opimos redditus abligurierunt, Epicuri fuerunt et omnes foede mortui sunt. Iste vero Opaleniczki cum legationem a rege Sigismundo I rege Polonie apud Ioannem regem Ungarie dicere orsus est, tremere coepit et dicendorum est oblitus. Is noluit sacrificium misse facere nisi in infula Episcopali factus episcopus. Sed Deus id passus non est et mero ac cibo ingurgitatus morte subita est mortuus«. — str. 478. do listu Krzyckiego do Bony 1535 Czerwiec 31 z Pułtusza, dopisek Górskiego: »O Crici, ambicio te cogit adulari in faciem. Sed animo cupiditate vacuo plerisque seriis scriptis detestaris muliebre hoc imperium et mercatum«. — str. 563. »Provisio honoris ac famae Iosti Iodoci Decii de male gesta officina monetaria accusati«. Kraków, 1535 paźdz. 1. — str. 569. »Edictum adversus Anabaptistas aliunde pulsos ad Polonia tendentes«. Kraków, 1535 Września 27. — str. 580—632. Siedmnaście listów Erazma z Rotterdamu do Zygmunta I, P. Tomickiego, Seweryna Bonera kasztelana Żarnowskiego i Decyusza (?) oraz od króla i Tomickiego do Erazma. 1527—1535. Do ostatniego listu Tomickiego do Erazma z Krakowa 1535 paźdz.

20 dopisek Górskiego: »Epistola haec Revmi. Dni. Eppi. Cracoviensis paulo ante mortem suam scripta fuit ad Erasmus, quae tamen quia propter nimiam imbecillitatem et vim morbi subscribere eam non poterat, non fuit missa. Et omnium epistolarum est extrema«. — str. 636—651. »Testamentum Petri Tomicki«. — str. 673. krótki życiorys Tomickiego przez Andrzeja Krzyckiego prymasa, ręką Górskiego. — str. 675—701. »Vita Petri Tomiczki Episcopi Cracoviensis et Regni Poloniae Vicecancellarii«. Dopisek: »Hosio Episcopo Varmiensi Authore«. por. wyd. w Hipler et Zakrzewski, Hosii Epistolae I, pag. CLI sqq. — str. 703 sqq. Znane wiersze Krzyckiego, Hozyusza, Broderyka itd. na śmierć Tomickiego. — str. 713 sqq. dwa listy Hozyusza do Łazarza Bonamico (Cracoviae, pridie Non. Febr. 1536. incip. »Memini me tibi paucos ante menses scribere...«) i do Piotra Bembo kardynała (bez daty. incip. »Antea pudore terrebar quominus aliquid ad te litterarum darem...«).

145.

Lat. F. IV. 145. I. — Rękopis papierowy, 313 mm. na 205 mm., pisany jedną ręką XVI w. na 394 str. lb., około 50 kart białych na końcu; oprawny jak Nr. poprzedni, na okładce: »TOMVS VNDECIMVS EPISTO|LARVM COMMENDA|TICIARVM«.

Na k. 1. »Tomus Vndecimus«. — k. 2. »Epistole Petri Tomiczki Episcopi Cracoviensis et Regni Poloniae Vicecancellarii promiscue scripte«. Są też istotnie w największej liczbie listy Tomickiego z lat 1525—1532.

146.

Lat. F. IV. 145. m. — Rękopis papierowy, 306 mm. na 212 mm., trzema rękami pisany w XVI wieku, 684 str. lb., oprawny w deski obciągnięte skórą brunatną z wyciskami przedstawiającymi twarze: Saluator, Petrus, Paulus, wśród nich data 1540 r. Na okładce: »TOMVS DVO|DECIMVS LI|TERARVM ROMAM | SCRIPTARVM«.

Tytuł na k. 1. »Tomus duodecimus«. — na k. 2. »Epistole Sigismundi | primi Regis Poloniae et Petri Tomiczki Episcopi Cracoviensis regni Poloniae Vicecancellarii | de Sacerdotiis Romam | scriptae«.

Między innymi: str. 156 i 157. do listów Zygmunta I do Klemensa VII i kardynała-protektora, bez daty, o biskupstwie Płockiem, Erazmie Ciołku itd. dodał Górski: »Stanislaus Goreczki custos Plocensis dictavit« i »Goreczki dictavit«. — str. 200 sqq. listy króla i Tomickiego do Klemensa VII i kardynała tyt. Sanctorum Quattuor, b. d. w sprawie mianowania peni-

tencyarzem u Św. Piotra »lingue Slavonice« (tj. »Illyricae et Polonicae« jak w innych listach) Stanisława z Rzeszycy obojga praw doktora, »qui pluribus annis in Italicis gymnasiis versatus« (est); arcybiskup Łaski polecał Michała z Pacanowa którego król potępia; Górski przy tych listach dopisał: »Bernard Vapowski dictavit« i »Vapowski dictavit«. — str. 542. list Tomickiego do Dra Stanisława z Rzeszycy, penitencyaryusza rzymskiego, w sprawie scholasteryi plockiej Stanisława Górskiego oraz z ustępem: »...Advocavimus ex gymnasio Patavino doctorem legum, quem in studio Cracoviensi impensis nostris fovere et tenere volumus, ut Institutiones Iustiniani Imperatoris primum, deinde Leges profiteatur. Quia vero, ut scitis, pauci apud nos sunt scholares, qui non sint clerici et sacris iniciati, rogamus vos impetretis, Maiestatis Regie et nostro nomine, indultum Apostolicum per breve, ut omnibus etiam clericis et in sacris ordinibus constitutis Instituta Iustiniani et Leges audire in studio Cracoviensi liceat. Cupimus enim ex animo, ut hic quoque in regno nostro iuventus nostra Polona cum in legibus, in quibus civilis prudentia consistit, tum etiam in aliis ingenuis disciplinis erudiatur, ad quod nos operam et impensam nostram impendere non gravabimur.« z Kielc, 1524 Lut. 1. — str. 595. list Tomickiego do Łazarza Bonamico, z Bodzęcina, 1535 Lut. 8, z ustępem: »...Quod in Hosium isthic nostrum tam fueris suaviter effusus, non solum ex litteris tuis, verum etiam ex sermone illius et praedicatione abunde intelleximus, fuitque nobis id gratius, quam ut verbis consequi possimus. Probari tibi mores illius neque ingenium displicere valde nobis fuit cognitum iucundum. Itaque, quanquam antea quoque fuerit semper nobis comendatissimus, tamen iudicio hoc de illo tuo commendationeque ista tua minime vulgari tantum accessit ad nostram in illum gratiam et benevolentiam, ut augendae illius nullus iam locus esse videatur; quin etiam quo est nobis a te diligentius commendatus, hoc adduci minus possumus, ut eum in Italiam remittamus, cum praesertim ipse quoque ita sibi a nobis satisfieri dicat, ut facilius Italiae se, quam nostri desiderium ferre posse affirmet. Deinde vero negat ille se in Italiam redire cupere, sed te videre, te audire, te praesentem complecti desiderat. Cuius rei cum in patria sibi sua potestatem futuram speret, Italiae se computem factum putabit, ubi praesentis tui potestas data illi fuerit. Nos autem, ne spes eum haec frustretur, cum oportunum esse nobis videbitur, summo studio contendemus et elaborabimus«.

Brak końca w tym tomie; kilka ostatnich kart wyrwanych. Jest to tom ważny, nie tylko ze względu na mnóstwo wiadomości o różnych współczesnych osobach, lecz także dla historii cywilizacji, stosunków z Włochami itd. Dużo znajduje się tu listów i wzmianek do życia i spraw Erazma Ciołka, Łaskich itd.

147.

Lat. F. IV. 145. n. — Rękopis papierowy, 302 mm. na 210 mm., jedną ręką pisany w XVI wieku, str. 804 nlb., oprawny jak Nr. 144. Na okładce: »TOMVS TREDE|CIMVS EPISTO|LARVM IOANNIS | DAN-TISCI EPIS|COPI«.

Tytuł rękopisu: »Tomus tredecimus | Epistolarum regis | Sigismundi primi | et Ioannis Dantisci | Oratoris regis« poniżej dodał Górski własnoręcznie: »Per me Stanislaum Gorski Canonicum recollectarum«.

Oprócz listów Dantyszka i do tegoż, pisanych przez króla Zygmunta I, Tomickiego i innych, są tu listy królewskie i Tomickiego pisane do różnych osób w sprawach mających styczność z poselstwami Dantyszka. — str. 13—22 karty wyrwane. — str. 525 sqq. »Ioannis Dantisci... de nostrorum temporum calamitatibus Sylva Bononiae aedita...« 1529. — Kończy się tom początkiem listu Górskiego do Dantyszka.

148.

Lat. F. IV. 145. o. — Rękopis papierowy, 318 mm. na 203 mm. jedną ręką pisany w XVI wieku, klb., oprawny jak Nr. 139. Na okładce: »TOMVS QVAR|TVS DECIMVS | LEGATIONVM | ANNI DOMINI | M^oD^oXXXVI«.

Tytuł rękopisu: »Tomus quartus de|cimvs legationum re|sponzionum literarum | regiarum | Sub divo Sigismundo primo rege Poloniae | post mor-tem Petri Tomicii Episcopi Cracoviensis et | Regni Poloniae Vicecancellarii per Ioannem Chojienski Episcopum Premisliensem actarum et scriptarum | Per me Stanislaum Gorski Cracoviensem et | Plocensem Canonicum in reliquos sex Tomos | annorum consequentium collectarum. | Continet hic tomus annum Domini | MDXXXVI«.

149.

Lat. F. IV. 145. p. — Rękopis papierowy, 313 mm. na 205 mm., pisany kilkoma rękami XVI wieku, karty nie w porządku liczbowane, dwie numeracye, jedna liczy ostatnią kartę 654, druga 421, właściwie jest dziś kart 398. Oprawny w deski obciążnięte brunatną, wyciskaną skórą. Na okładce: »TOMVS QVATVOR | DECIMVS RERVM | POLONARVM | 1536 | 1537 | 1538 | 1539«. Powinno być jednak »Quindecimus«. Przypuszczam, że należy to przypisać prostej pomyłce intro-licatora, pomyłce konsekwentnej jednak, bo odtąd aż do końca tego zwo-łu, różni się liczba tomu podana na okładce z liczbą tomu w tytule.

Tytuł rękopisu: »Tomus quindecimus | legationum responsorum | literarum rerumque | Polonicarum | Sub diuo Sigismundo Primo rege Poloniae | et Ioanne Chioenski episcopo Cracouiensi regni | Poloniae Cancellario [»et Samuele Macieowski Vicecancellario« dopisał na marginesie Górski] actarum consularum | Dictarum scriptarum. | Per me Stanislaum Gorski Cracouiensem | et Plocensem Canonicum in reliquos sex tomos redactarum. | Continet annos | 1537 | 1538 | 1539«. Ponad 1537 i pod 1539 Załuski dodał »1536« i »1540«. Poniżej tytułu dopisek ręką Górskiego: »Is Chioenski Episcopus in anno 1538 absolutis Comiciis regni | Pietrkouie mortuus est. Post eum Samuel Macieowski Vicecancellarium recepit«.

Właściwie zaczyna się tom od niektórych aktów z 1535 roku. Między innymi: k. 20. list Krzyckiego do królowej Bony z 1536 r. die Cinerum, o małżeństwie Anny Mazowieckiej (do tej sprawy są tu liczne akta) i o papierach po Tomickim. — k. 27^b. list Latałskiego biskupa krakowskiego z 1536 r. do króla, o spaleniu się zamku krakowskiego. Górski dopisał: »Hosius scripsit«. Z drugiej strony dopisał J. A. Załuski: »Są w poprzedzającym tomie«. — k. 31. »Annus domini 1537«. dopisek Górskiego: »Sub finem anni 1536 indictus fuit conventus generalis regni Cracoviae ad diem omnium Sanctorum. Ad eum conventum rex e Lituania venit. Arcem Cracoviensem exustam invenit. Signum id erat sedicionis domesticae et comiciorum turbulentorum ac furiose actorum, ut in sequentibus apparet«. — Liczne materyały do sejmku krakowskiego i do wyprawy wołoskiej. — k. 113. »Annus domini 1538«. — k. 133 sqq. Decreta et constitutiones sejmku Piotrkowskiego z 1538 r. druk współczesny. — k. 161^b. opis bitwy z Wołochami nad Seretem 1538 Lut. 1. z dopiskiem: »Eo autem tempore, videlicet in Januario et Februario comicia Regni generalia in Piotrkow agebantur turbulenter. Sed postquam nunciatum est nostros esse caesos turbae istae sunt sedatae et de defensione ac ulciscendo hoste solide consultatum«. następuje spis zabitych. — k. 210. Annus domini 1539. z obszernym dopiskiem o sejmie 1538 r. — k. 326. Król poleca protektorowi Polski, kardynałowi tyt. Sanctorum Quattuor niejakiego Achaego Jordana, który po śmierci drugiej swej żony został księdzem. Górski dopisuje: »o indignam postulationem. vir erat indignissimus«. — Posiadam szczegółową konsygnację aktów zawartych w tym tomie.

150.

Lat. F. IV. 145. q. — Rękopis papierowy, 313 mm. na 205 mm., pisany trzema rękami XVI wieku, str. lb. 831, oprawny jak Nr. 144. Na okładce: »TOMVS QVINDECIMVS RERVVM | POLONARVM | 1540 | 1541«. por. Nr. 149.

Tytuł rękopisu: »Tomus Sedecimus | legationum respon|sionum lite-
rarum | et rerum Polonarum | Sub Diuo Sigismundo primo rege Poloniae |
Et Samuele Macieowski Episcopo Cracoviensi | Regni Poloniae Cancellario
actarum et scriptarum. | Per me Stanislaum Gorski Cracoviensem et | Plo-
censem Canonicum collectarum. | Continet annos 1540 | 1541«.

Między innemi: str. 72. do listu Zygmunta I do klasztoru Miechowskiego z 1540 Stycznia 10. dopisek autorstwa oczywiście Górskiego, chociaż ręką kopisty: »Quia iste praepositus habuit pecuniam paratam Archiepiscopus Gamrath, prodigus homo, gulosus, luxuriosus, stultus, volens hac pecunia praepositum spoliare ex non causa finxit causam. Suggestit ac subornavit in illum avaritiae suae architectos Vilamowski et Gałkowski versutissimos servitores suos. Hii calumniati sunt illum et, ne citatus¹ compareret, deterruerunt et sic circumventum spoliarunt. Multorum hic praepositus praeda fuit: Archiepiscopus spoliavit eum duobus millibus florenorum. Mille vero florenos expendit praepositus¹ in reliquos qui eum Archiepiscopo reconciliabant. Rex id nesciebat, Regina praedae erat particeps. Macieowski Episcopus Cancellarius has precedentes litteras scripsit². — str. 240. list Zygmunta I do Jakóba Buczackiego biskupa płockiego z 1540 Sierpnia 4 o beneficjach Jana Łaskiego. incip. »Perlatum est ad nos Ioannem a Lasko, nescimus quo spiritu ductum, vitae genus commutasse atque ad uxorem animum adpulisse...« dopisek: »Joannes Lasky presbiter, Luteranus, hereticus, uxorem duxit, beneficia eius vaccant«. — W tym tomie znajduje się dużo aktów do spraw wołoskich, przeważnie w języku polskim.

¹ ręką Górskiego wyraz dodany. — ² »Rex id — scripsit« ręką Górskiego.

151.

Lat. F. IV. 145. r. — Rękopis papierowy, 313 mm. na 205 mm., pisany trzema rękami XVI wieku, str. lb. 715 (725 właściwie, bo 423—432 podwójnie liczone), oprawny jak Nr. 144. Na okładce: »TOMVS SEDECIMVS | RERVM POLONARVM | 1542 | 1543«. Por. Nr. 149.

Tytuł rękopisu: »Tomus decimus septimus | legationum responsorum | epistolarumque ac rerum polonicarum | Sub diuo Sigismundo primo rege Poloniae | actarum ac scriptarum: Samuele Macie|owski Episcopo et cancellario Cancellariatum | obtinente | Stanislaus Gorski Cracoviensis et Plocensis | Canonicus recollegi et in hunc tomum | redeg. | Continet annos 1542 | 1543«.

Zawiera między innemi: str. 490—510. »Constitutiones in conuentu generali Cracoviensi factae Anno domini M^oD^oXLIII^o XI Aprilis«. Obszerne, po polsku. Pierwszy artykuł: »O zjednoczeniu z koroną państw księstwa

wielkiego lithewskiego, pruskiego, Oświęcimskiego i Zatorskiego«. — str. 514—517. »Articuli Masoviensium per regem etiam in eodem conventu approbati«. — również po polsku. Pierwszy artykuł: »Articulus o pieczętowaniu przypozwów«. — str. 555. »Elisabete Reginae invitacio«. dopisek: »per Gamratum. Cromerus Hosianam abbreviavit«. — str. 601—664. »Clarissimi Baronis Ioannis Ostrorog [*iuris*] utriusque Doctoris monumentum«. z dodatkiem ręką kopisty »Pro comiciis generalibus Regni sub rege Cazi-miro pro reipublicae ordinatione congestum«. wydał L. Wegner, w Roczn. Towarz. Przyj. Nauk Poznań. I, 213 sqq. tudzież A. Pawiński, Jana Ostro-roga żywot i pismo o naprawie Rzeczypospolitej, Warszawa 1884. — str. 665—691. Stanisława Orzechowskiego »Respublica polona proceribus Polonis in conventu Cracoviensi congregatis salutem...« zob. moje Oricho-viana. Opera inedita et epistulae Stanisłai Orzechowski, I, pag. 1 sqq. — str. 700 sqq. materyały do sprawy reformy skarbowo-wojskowej.

152.

Lat. F. IV. 145. s. — Rękopis papierowy, 313 mm. na 205 mm., pisany dwiema rękami XVI w., str. lb. 663 i kilkanaście kart białych, oprawny jak Nr. 144. Na okładce: »TOMVS DECIMVS | SEPTIMVS RERVM | POLONARVM | 1544 | 1545 | 1546«. Por. Nr. 149.

Tytuł rękopisu: »Tomus decimus octavus | legationum responsionum etc. | Sub diuo Sigismundo primo rege Poloniae | Samuele Macieowski Episcopo Cracoviensi Cancellarium | agente actarum scriptarum. | Per me Stanislaum Gorski Cracoviensem et Plocensem | Canonicum collectus | Continet annos | 1544 | 1545 | 1546«.

Między innymi: str. 393—415. »Postulata nobilitatis totius regni Polonie a rege in Conventu Cracoviensi 1545 celebrato«. dopisek: »Quorum executio et tunc et antea in praeteritis conventibus petebatur per nuntios equestris ordinis«. Incip. »Naprzod aby Krol J. M. wedle dawnego złączenia i uniejey ziemią Litewską, Mazowiecką, Pruską, Zatorską, Oświęcimską raczył ku jednostajnym namowam, ku posłuszeństwu, ku służbie wojennej...« — Akta z roku 1545 zaczynają się od str. 297, a akta z roku 1546 od str. 381.

153.

Lat. F. IV. 145. t. — Rękopis papierowy, 313 mm. na 205 mm., pisany trzema rękami XVI wieku (na końcu str. 514—528 są odpisy ręką XVII wieku), str. lb. 528, oprawny jak Nr. 144. Na okładce: »TOMVS DECIMVS | OCTAVVS RERVM | POLONARVM | ANNORVM | 1547 | 1548«. Por. Nr. 149.

Tytuł: »Tomus decimus nonus | legationum responsorum | literarum rerumque | regiarum | Sigismundo primo rege Poloniae imperante: | Samuele Maciejowski Episcopo Cracoviensi Cancellariam gubernante actarum dictarum scriptarum | consularum. | Per me Stanislaum Gorski Cracouiensem et | Plocensem Canonicum collectarum. | Continet annos | 1547 | 1548«.

Między innemi: str. 146—160. »Wypisanie artykułów doległych koronnych, o które rycerstwo koronne w obec wszytcy Krola Jego Miłości pokornie proszą, jako przed tym tak i teraz, aby się im nieodwłoczna execucia stała na sejmie piotrkowskiem roku 1548«. Grawamina te stanu rycerskiego odnoszą się do sejmu, który był zwołany na św. Mikołaja w 1547 r., który przeciągnął się jednak aż do lutego 1548 r. Pierwszorzędnego znaczenia dla sprawy ruchu szlacheckiego te grawamina w których posłowie domagają się, by król abdykował na rzecz syna itd... »multa etiam indigna contra regem, contra reginam a nunctiis ex suggestione consiliariorum per eosdem nunctios dicta sunt...« — str. 337—396. »Oratio Stanislai Orzechowski habita in funere Sigismundi primi« odpis z weneckiego wydania 1548 u Junty. — str. 397—442. »Oratio Martini Cromeri Canonici Cracoviensis in funere Sigismundi primi regis Poloniae 1548«. z dopiskiem: »Scripta, non dicta. Intemperantius fortasse. — str. 443—449. list Orzechowskiego do Jakóba Przyłuskiego, z pogrzebu króla Zygmunta. zob. moje Orichoviana I, str. 124 sqq. — str. 451—514. Mowa Samuela Maciejowskiego na pogrzebie Zygmunta I. — str. 514—528. odpisy ręką XVII wieku: z listu Jana Piotra Caraffa (później Pawła IV) do Bernard. Ochino. (z druku: Jos. Silvi Bituntini De clericis regularibus, pars I, fol. 213) oraz kopia listu »Ad Stanislaum Hosium S. R. E. Cardinalem epistola unius Canonici Cracoviensis«. niestety fragment, bez końca. Po stylu sądząc, jest to zapewne list Górskiego, z posępnym obrazem stanu duchowieństwa polskiego. Zaczyna się: »Cognita ex litteris Domini Kutz-borski voluntate Vrae. Rmae. Dtionis...«

Do tych ogólnych i krótkich notatek o zewnętrznych cechach siedemnastu tomów Zw. Uniw. Jag. — na obszerniejsze opisanie i więcej wyczerpujące badanie nie miałem dostatecznego czasu — dodać winienem kilka słów o ich cechach wspólnych. Są to przedewszystkiem następujące: W części pierwotnej Zw. Uniw. Jag., w zwodzie o trzynastu tomach, skrócony tytuł na okładce brzmi w dziesięciu pierwszych tomach »Res Poloniae«; trzy pozostałe tomy są właściwie dodatkowe i uzupełniające osobne zbiory i jako takie noszą osobne tytuły. We wszystkich siedemnastu tomach powtarzają się te same ręce kopistów. We wszystkich prawie tomach bywają nagłówki aktów pisane czerwoną. Oprawa przedstawia dwa typy główne, odznaczające się obrazkami ze Starego lub z Nowego Testa-

mentu. Wyjątek stanowią dwa tomy, z których jeden ma profile bohaterów klasycznego świata, drugi apostołów. Wszystkie tomy były w XVI wieku w ręku jednego właściciela, stały na półce krawędzią dłuższą, grzbietem do góry. Na dolnej bowiem krawędzi, zwróconej do światła, ręka XVI wieku znaczyła na każdym tomie jego numer porządkowy i lata, których akta zawierał, a przy tomach dodatkowych XI, XII, XIII, skrócone tytuły. — Przy sposobności dodaję, nie chcąc powtarzać tego przy opisach, że prawie każdy tom opatrywał Ignacy O'Nacewicz swemi uwagami w stylu takich np. »Wielkim był Zygmunt I lecz...« itd. albo »Bona, włoszka, chciwość...« itp. W tomie pod Nr'em. 152 wyszczególnił (na wewnętrznej stronie tylnej okładki, gdzie zwyczajnie swoje zapiski umieszczał) ważniejsze akty, a na ostatniej białej karcie zapisał »Od roku 1833 zajmowałem się w Bibliotece publicznej drukując rękopisa«:

Przechodzimy następnie do dziesięciu tomów Zw. Karn. zachowanych w CBP. Na tablicy załączonej do tych notatek o Tomicyanach, uwidoczniliśmy, gdzie się znajdują inne tomy z ogólnej liczby dwudziestu siedmiu tego zводу.

154.

Lat. F. IV. 146. a. — Rękopis papierowy, 320 mm. na 205 mm., pisany dwiema rękami w XVI wieku, kłb. 280, oprawny w deski obciążnięte ciemno-brunatną skórą; okładka ozdobna, wyciski suche we floresy, linie, i postaciach emblematyczne: Iusticia, Spes, Fides etc. Na polu środkowym, w ramie formy równoległoboku, złotem odcisnięty herb Bogorya otoczony kołem. Oba jelca połączone. Między bokami ostrzy litery S. G. C. C. [tj. Stanislaus Gorski Canonicus Cracoviensis]. Tylne strona okładki cała w wyciskach suchych. Na dolnej krawędzi napis ręką XVI w. »Primus tomos Actionum Regiarum Continet annos 1507 1508, 1509, 1510, 1511«.

Tytuł rękopisu: »Epistole, legationes | responsa, actiones | res geste Serenissimi principis Sigismundi eius nominis primi, Regis | Poloniae et Magni Ducis Lituaniae. Russie. Prussie. Masoviae | Domini | Sub Reueren. Mathia Dreucizki Episcopo Premisliensi, Petro | Thomiczki, Ioanne Choienski, Samuele Maciewski Episcopis | Cracouiensibus. Cancellariis regni Polonie scriptae. | Per Stanislaum Gorski Cracouiensem et Plocensem Canonicum | eiusdem Petri Thomicii, post Serenissime Bone Sffortiae, Re-gine Polonie Secretarium collecte et in Tomos viginti septem | digestae. | Sigismundo ipso rege annis Quadraginta res Polonas | ac Lituanas iusto ac

moderato imperio administrante. | Quarum primus hic | Tomus est. | Continet annos domini 1507 | 1508 | 1509 | 1510 | 1511«.

Jako przedmowa jest na k. 2 list Górskiego do senatorów, przepisany przez kopistę. »Stanislaus Gorski Cracoviensis et Plocensis Canonicus senatoribus regni Poloniae. Collegi vobis, Senatores.... itd. Na końcu: Datum Cracoviae die octava mensis Septembris Natalis mei anno Christi nati M^oD^oLXVII^o Etatis mee 78«. Naprzód idą legacye do Wołochów itd. potem Commentarius anni 1506 i 1507.

Na wewnętrznej stronie okładki ręką XVIII w. »NB. Ad hoc opus spectant Philippi Callimachi scripta quae ille sub Casimiro Sigismundi patre et sub Iohanne Alberto regibus agens in Polonia conscripserat ipse Florentinus ¹. — Item Ioh. Laski Cancellarii Regni litterae legationes responsa et aliae id genus expeditiones et scripta ². — Item Iohannis Dantisci Episcopi Varmiensis opuscula«. Poniżej obrachował ktoś różnicę lat 1506 i 1780. Jeszcze niżej wreszcie ręką Janockiego: »NB. Tomus ille Cracoviae 1751 ab Andrea Zaluscio Episcopo Cracoviensi a vidua alicujus advocati comparatus fuit, postquam tomi aliqui compactori librorum a vidua illa venditi, iam compacturis librorum adhibiti fuissent. Episcopus iacturae illius nunquam sine flentibus oculis recordabatur«. Por. Janociana III, 146. — Na wewnętrznej stronie tylnej okładki notatki Onacewicza i podpis jego: »Zegota legit, notavit 1837 1/9«.

Liter. Janocki, Musar. Sarmat. str. 95 Nr. L. — Janociana III, 146.

¹ Błędnie. Zbiór pism Kallimacha stanowił odrębną całość i do Zw. Karn. nie należał. Znamy obecnie dwa z trzech tomów dodatkowych do Zw. Karn., t. XXV (zob. Nr. 163 niniejszego Sprawozdania) t. XXVII (Czartor. 269, zob. mój Catal. codd. mss. Musei prnpum. Czartoryski sub hoc numero). Tomem XXVI ma być wymieniony w tej zapisce na trzecim miejscu tom legacyj Dantyszka, którego w Zw. Karn. nie znamy. — O tym rękopisie Callimachianów zob. Janozki, Specim. Catal. str. 31 Nr. LXXXVII. Nie jest nam znany.

² Również błędnie. Rękopis taki nie jest nam znany. Prawdopodobnie będzie to ten sam kodeks którego konsygnację podali wydawcy Книги Посольской Метрики Вели. Княж. Литовскаго Оболонскій i Daniłowicz, tamże t. I, str. 440—447.

155.

Lat. F. IV. 146. f. — Format i oprawa jak Nr. 154. kłb. 342; dużo kart powyrywanych: 119, 154—159, 287—291, 343 sqq. Na k. tytułowej odbicie czarne stampilii Stanisława Karnkowskiego arcybiskupa gnieźnieńskiego.

Tytuł rękopisu: »Tomus sextus Epistolarum legationum re/sponsorum actionum | et rerum gestarum | Serenissimi Principis Sigismundi primi | Regis Polonię et Magni ducis Lituanię. | Continet annos | 1522 | 1523«.

Między innemi: ciekawa charakterystyka Łukasza Górki kasztelana poznańskiego, starosty generalnego wielkopolskiego, jako przypisek Górskiego (jego ręką) do listu Tomickiego do Łukasza Górki: »Superbus hic dominus

erat in cultu, pompa ac magnificentia domestica ad ostentandum divicias suas, sed male partas. Armatura apud eum nulla, sed usura cum Iudeis infinita. Melior mercator ac foenerator erat, quam bellator. Ad bellum meticulousus, alieni cupidus, sui parcus ac tenax adeo, ut ne casuro regno vel uno nummo adiutor esse voluerit. Contributiones publicas ex bonis suis nunquam in publicum aerarium intulit, sed semper a rege etiam flendo impetratas in rem suam et in usuras vertit. Hostilem gladium nunquam vidit. Regnum affectavit. In comiciis semper turbas per subornationem nuntiorum terrarum ciebat. Alibi plura.

Liter. Janocki, Musar. Sarmat. str. 95. Nr. LI.

156.

Lat. F. IV. 146. h. — Format, okładka itd. jak Nr. 154. Klb. 2—317. Karta tytułowa i wśród tomu dużo kart wyrwanych, niektóre w połowie wydarte. Na dolnej krawędzi: »Octavus tomus Actionum regiarum. continet annos 1526«.

Treścią tomu akta i pisma znane skądinąd o sprawach węgierskich i bitwie pod Mohaczem, Sprawa Mazowiecka, listy Dantyszka itd.

Liter. Janocki. Musar. Sarmat. str. 96. Nr. LII.

157.

Lat. F. IV. 146. i. — Format, okładka itd. jak Nr. 154. Klb. 194 i kilka białych na końcu.

Tytuł: »Tomus nonus epistolarum | legationum responsio-num et re-rum gestarum | Serenissimi Principis Sigismundi primi | Regis Polonię Magni Ducis Lituanie | Continet annum unum 1527«. Poniżej w środku stampilia Karnkowskiego. Po jej stronie lewej napis przekreślony i nieczytelny: »Ex libris Fratris Ludovici Elbing Minoris Conventualis pro Conventu Cracoviensi S. Francisci Minorum Conventualium«. Po prawej stronie stampilii: »emi Cracoviae 1747. 16 Maij. J. A. Załuski R(eferendarz) K(oronny) mp«.

Liter. Janocki, Musar. Sarmat. str. 96. Nr. LIII.

158.

Lat. F. IV. 146. l. — Format, okładka itd. jak Nr. 154. Klb. 1—295, wyrwane 2—6 i 179—180; dużo białych kart powyrywanych.

Tytuł: »Tomus undecimus Epi|stolarum legationum | responsorum re-rumque | gestarum | Serenissimi Principis Sigismundi primi | Regis Poloniae

et Magni Ducis Lituanię. | Continet unum annum 1529«. Poniżej stampilia Karnkowskiego.

Liter. Janocki, Musar. Sarmat. str. 96 Nr. LIV.

159.

Lat. F. IV. 146. m. — Format, okładka itd. jak N. 154. — klb. 7—256. wyrwane 1—6. Brak karty tytułowej. Na dolnej krawędzi ręką XVI w. napisany skrócony tytuł: »Duodecimus tomus actionum regiarum Continet annum 1530«.

Liter. Janocki, Musar. Sarmat. str. 97 Nr. LV.

160.

Lat. F. IV. 146. p. — Format, okładka itd. jak N. 154. — klb. 341.

Tytuł: »Tomus quindecimus epi|stolarum legationum | responsorum et rerum | gestarum | Serenissimi Principis Sigismundi primi | Regis Polonie et Magni Ducis Lituanię. | Continet annum domini 1534«. Poniżej stampilia Karnkowskiego. Z boku maleńka pieczęteczka w laku czerwonym odbita z herbem Łodzią i literami I. T. Niżej podpis »Andrzy z Tomic Tomicki S. Z. W. sst.« Pieczętka należała do Jana Tomickiego kasztelana gnieźnieńskiego, ojca podpisanego Andrzeja Tomickiego sędziego ziemskiego wieluńskiego. J. A. Załuski dopisał nad wyrazem »Continet« własnoręcznie: »Cancellariatu Petri Tomicicii Vicecancellarii Regni Episcopi Cracoviensis«.

Liter. Janocki, Musar. Sarmat. str. 97 Nr. LVIII.

161.

Lat. F. IV. 146. q. — Format, okładka itd. jak N. 154. — klb. 422 i 5 białych.

Tytuł: »Tomus Sedecimus Epi|stolarum legationum | responsorum actionum | et rerum gestarum | Serenissimi Principis Sigismundi primi | Regis Polonie et Magni Ducis Lituanię. | Continet annum domini 1535«. Poniżej stampilia Karnkowskiego, oraz podpis »Andrzy s Tomic Tomicki S. Z. W.« por. Nr. 154, 160.

Między innemi: k. 154^b. Do listu Tomickiego z 1535 r. do Sebastyana Opalińskiego proboszcza poznańskiego, kanonika krakowskiego i sekretarza królewskiego, dopisał Górski: »Post aliquot annos mortuus est Appoplexia, non factus sacerdos. Bibebat, edebat, futuebat. Epicurus, vixit ut bestia, mortuus ut bestia«. por. mój Nr. 144. — k. 253—257. Historyograficzny

opis czwartej wojny Moskiewskiej Zygmunta I. »Quarta expedicio belli in Moscos Sigismundi primi regis Polonie«. dopisano tąż ręką: »Per quam arx Starodub eversa est et Moscorum XX millia caesa. Cuius rei narrationem paulo altius opere precium est ordiri«. Zaczyna się »Anno domini MDXXXIII^o decima Junii Sigismundus... Cracovia discessit ad Lituania...«. Autor nie jest nazwany; nie jest nim w żadnym razie Górski. — k. 276^b. Przy liście Tomickiego do królowej Bony z Krakowa 1535 paźdz. 6, przyklepiono do papieru pod listem pieczęć Tomickiego, prawdopodobnie w domu Jana lub Andrzeja Tomickich, u których mogła być pieczęć biskupa. — k. 329—350. »Epistolae doctiorum hominum«. głównie korespondencya Tomickiego z Erazmem z Rotterdamu, por. mój Nr. 144. — k. 367—382. »Vita Petri Tomicij Episcopi Cracoviensis Regni Polonie Vicecancellarii«. zaczyna się: »Petrus Tomiczki nobilis de maiori Polonia, natus ruri Tomice dicto, ex ea familia quae cymbae piscatoriae gerit insigne, claris ortus natalibus...«. Jest to — o ile przy pospiesznem przejrzeniu wnioskować mogę — ten sam życiorys Tomickiego, który w jednym rękopisie z XVII wieku¹ jest przypisany prostą marginalną notką Filipowi Padniewskiemu biskupowi krakowskiemu. Jest to w ogóle niewolnicze skrócenie obszerniejszego życiorysu pióra Hozyusza, wydanego w pierwszym tomie korespondencyi Hozyusza (ed. Hipler i Zakrzewski) a znajdującego się także w Tomicyanach (zob. np. mój Nr. 144) i w rękopisach współczesnych i pochodnych od Tomicyanów. Kwestya autorstwa Padniewskiego, poruszona przez Kętrzyńskiego, wspiera się na bardzo wątplych podstawach. Może być, że to Górski wprost skrócił dzieło Hozyusza. Na marginesach w tym rękopisie są notatki robione ręką Jana z Tomic na Baranowie Tomickiego, kasztelana gnieźnieńskiego, który dodał na końcu: »Dai Boze by sie taci Tomicci wszyscy rodzieli y iego wszyscy cnotami nasliadowali y ia sam y dziatki moie iest co czytać y iest sie czym cieszc domkowi naszemu«. — k. 383—411. »Ex comentariis Stanislai Gorski Cracoviensis et Plocensis Canonici Amanuensis ac Notarii haeri sui Tomicij sumptum atque adscriptum«. Zaczyna się. »Licet autem clarissimus hic senator graciosus apud omnes ordines...«. Jest to ów »życiorys« Tomickiego przez Stanisława Górskiego, o którym wspomina Janocki, Specim. catal. str. 36 Nr. XCII. Rzecz wcale ciekawa, i jak najczęściej od Górskiego, nie banalna. Autor opisuje zwykłym sobie językiem i charakterystycznym sposobem stosunki Tomickiego ze współczesnymi, mianowicie jego nieprzyjaźń z Tęczyńskimi itd., objaśnia je ustępami listów Krzyckiego, Tęczyńskich i innych.

Liter. Janocki, Musar. Sarmat. str. 97 Nr. LIX.

¹ W rękopisie Nr. IV biblioteki p. Michała Szanieckiego w Nawrze (pod Chełmą). Dzięki uprzejmości właściciela miałem sposobność zbadać dokładnie ten rękopis, za co pozwalam sobie tutaj najszczerze podziękowanie złożyć panu Szanieckiemu. Jest to rękopis papierowy, 310 mm. na 210 mm., kłb. 392.

oprawny w pergamin, pisany dwiema rękami XVII wieku, na k. 32ª data 1620 r. wskazuje, że około tego czasu był pisany Na k. 1 są rozmaite dewizy i wśród nich »Per me Georgium Tomicki mp.« Należał tedy ten rękopis do Jerzego Tomickiego, syna Andrzeja sędziego ziemskiego Wieluńskiego, wnuka Jana kasztelana gnieźnieńskiego, prawnuka Mikołaja także kasztelana gnieźnieńskiego, który był bratem biskupa Piotra. Jerzy Tomicki jednak rękopisu tego nie pisał. Kodeks jest ze wszech miar cenny; zawiera Miscellanea z XVI i pierwszej ćwierci XVII w. Rzeczy głównejsze i obejmujące pewną całość są: Criciana, tj. zbiór wierszy Krzyckiego i wielu przypisywanych mu, podobno (zdaniem prof. Morawskiego Kazimierza) fałszywie; »Conciones in maximo totius regni Poloniae conventu« 1537. Orzechowskiego Stanisława (wydane jako pióra Górskiego przez p. Kętrzyńskiego w Archiw. Komisyi Historycznej I, gdzie też ten rękopis scharakteryzowany. Zob. moją rozprawę »O autorach Żywotu Piotra Kmity i opisu wojny kokoszej, Kraków 1887.); życiorysy Gamrata i Tomickiego, obydwaj przypisane Padniewskiemu; korespondencya Myszkowskiemu; korespondencya i akta urzędowe w sprawie małżeństwa Zygmunta III z Anną Austryacczką. — Rękopis ten powstał między innymi z materyałów pochodzących z Tomicyanów i na nich opartych, niema jednak najmniejszego prawdopodobieństwa na to, aby kompilujący go mieli przed sobą którykolwiek z tomów wydawnictwa Górskiego. Rękopisów takich, na których opierać się może Nawrzyński, znamy bardzo wiele. — Dopisana wzmianka »autore Padnievio« albo »Padnievio Eppo. Crac. autore« jeszcze kwestyi nie rozstrzyga. Zob. artykuł dra. Kętrzyńskiego pt. Stanisław Górski... w Przeglądzie Powszechnym 1890 z lipca. Cała sprawa autorstwa Padniewskiego, rzekomo autora *Vitae Petri Kmitae*, jest tam nieprawdopodobnie przeprowadzona. Obiecuję sobie powrócić raz jeszcze do te kwestyi.

162.

Lat. F. IV. 146. y. — Format, okładka itd. jak N. 154. — kłb. 242. — k. 3, 4, 8—11 wyrwane; k. 5—7, 12 białe.

Tytuł: »Tomus vigesimus quartus Epistolarum legationum postremi actus vitae | Serenissimi Principis Sigismundi primi regis | Polonie Magni Ducis Lithuanie Russiae | Prussie Masouie etc. Domini et heredis. | Continet annum domini 1548«. Poniżej stampilia Karnkowskiego. U spodu: »Bibliotece Towarzystwa Krolewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk 1818 Ofiara kolegi Stanisława Sołtyka«.

Między innymi: k. 13. »Proposicio in conventu Petrcouiensis per Dominum Samuelem, Episcopum Cracoviensem regni Poloniae Cancellarium, inicio conventus in senatu dicta«. dopisek z boku: »coram rege consiliariis et nuntiis terrarum Polonie«. U dołu tytułu: »Qui quidem Conventus in fine anni domini 1547 ad diem XV Decembris agi ceptus est et in diebus Januarii sequentis anni 1548 sine ulla rerum conclusione solutus fuit«. Dopisek Górskiego: »Hosius fecit«. — k. 18—24. »Postulata legatorum equestris ordinis in Comiciis Regni Polonie Petrcoviae actis anno 1548«. po polsku, nader ważne grawamina. por. Nr. 153. Na końcu dopisał Górski: »hic poni debet oratio quam Lupa Podlowski [sic] Petrcovie in comiciis nomine equestris ordinis lingua Polona ad regem Sigismundum primum dixit instructus a Samuele Maciegewski Episcopo Cracoviensi regni Cancellario ac a Joanne de Tarnow Castellano Cracoviensi exercituum regni Polonie capitaneo generali et a Petro Kmity de Vissnicze palatino et capitaneo Cracoviensi Marsalco regni Polonie atque a ceteris id genus machinatoribus. Postulatum autem ea oratione, cum Rex non posset per senium et egritudines iudicia exercere, regnum Regi filio Sigismundo

secundo dimitteret, ipse exautoratus, privatus iaceret. Id autem fiebat non studio iusticie administrande, sed ut sub Rege iuvene hi triumviri, que eis collibuissent, omnia pro libidine agerent et Reginam a distributione officiorum publicorum repellerent. Quod cum Rex senex non faceret, abrogata ei fuit per conspiracionem iudicia regia exercendi potestas, id quod ex actu infrascripto cognosci potest«. I następuje na k. 25. »Suspensio causarum iudicialium ad alium conventum regni generalem« z dopiskiem Górskiego »Chaos confusum«. — k. 133 sqq. są mowy pogrzebowe po śmierci Zygmunta I przez Maciejowskiego (z dopiskiem »Hosius fecit«), Stanisława Orzechowskiego (z wydania weneckiego Junty), list tegoż do Przyłuskiego cf. moje Orichoviana I, str. 124, mowa Kromera, wreszcie »Epicedion« Eustachego a Knobelsdorff kanonika warmińskiego.

Hist. Z biblioteki Tow. Przyj. Nauk przeszedł w 1833 r. do CBP.

163.

Lat. F. IV. 146. z. — Format i oprawa jak N. 154. — pisany jedną ręką, klb. 378 i 8 nlb. Na końcu dodatek ręką XVII w.

Tytuł rękopisu: »Tomus XXV Epistolarum Romam de negociis ecclesiasticis [*sic*] scriptarum | Serenissimi Principis Sigismundi primi | Regis Polonie et Magni Ducis Lituanie | et Reverendissimi Domini Petri Thomiczki Episcopi | et Regni Polonie Vicecancellarii | Complurium annorum«. Stampilia Karnkowskiego. Obok herbowa pieczęteczka na czerwonym laku Jana Tomickiego i jego podpis: »Tomicki Jan s Tomic na Baranowie sst.« Poniżej podpisał się: »Andrzy z Tomic Tomicki S. Z. W. zob. Nr. 160.

k. 375^b—386^b. ręką drugiej połowy XVII w. »Index materiarum in litteris huius tomi contentarum«.

Liter. Janocki, Musar. Sarmat. str. 98 Nr. CXI.

Przechodzimy wreszcie do trzech tomów kopij, nie stojących w żadnym ze sobą stosunku, przyczem, aby przedstawić cały zasób Tomicyanów znajdujących się w CBP. wciągniemy już tutaj także rękopis Lat. F. IV. 154.

164.

Lat. F. IV. 147. — Rękopis papierowy, 295 mm. na 190 mm., pisany jedną ręką XVIII wieku, 407 str. lb., oprawny w siną tekturę.

Zawiera staranną kopię tomu XX Tomicyanów ze Zw. Karn., którego oryginał znajduje się w ZNOssol. Nr. 179. zob. Kętrzyński, Katalog rękopisów Biblioteki Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich. t. I, str. 383—386.

Na str. 391—397 jest pt. »Cantio de Hungaria occupata« długi wiersz polski, z 1541 r., zdaje mi się, nieznanym. Zaczyna się:

Pan Bóg, który w oczę mgnieniu
Władnie we wszelkiem stworzeniu,
Przekłada nam nasze złości
Z swej boskiej sprawiedliwości,
Posłał do nas widze swoje,
Już beło poselstwo dwoje;
Wystrzega nas przez proroki,
Już nam niechce dać odwłoki.
Śle k nam swoje mielőtniki
Kaznodzieje, pustelniki itd.

Por. co do ostatniego dwuwiersza satyrę Marcina Bielskiego, pt. »Sen majowy pod gajem zielonym jednego Pustelnika ...« itd. przedruk. Wiśłocki, Marcina Bielskiego Satyry. Kraków 1889. w Bibliot. pis. polskich.

Hist. Z biblioteki Załuskich, gdzie miał Nr. 238, przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Janozki, Musar. Sarmat. str. 88. Nr. LX.

165.

Lat. F. IV. 148. — Rękopis papierowy, 330 mm. na 200 mm., pisany jedną ręką w początku XVIII w., str. lb. 310 (opuszczono w numeracji k. 202) oprawny w siną tekturę.

Zawiera staranną kopię tomu XIII Zw. Karn., którego oryginał znajduje się w Rusku (w W. Ks. Poznańskim) w bibliotece p. Zygm. hr. Czarnieckiego (dawniej w Gogolewie). Inna kopia tego tomu jest w Archiwum Muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie Nr. 267. zob. mój Catalogus codd. manu ss. Musei princ. Czartoryski, I, str. 48. — Tytuł rękopisu: »Tomus Tredecimus | Epistolarum Le|gationum et Respon|sorum rerumque ge|starum | Sigismundi primi re|gis Poloniae et Ma|gni ducis Lithva|niae. | Continet Annum | Domini MDXXXI«.

Hist. Z biblioteki Załuskich, gdzie nosił Nr. 235, przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Janozki, Musar. Sarmat. str. 97. Nr. LVI.

166.

Lat. F. IV. 149. — Rękopis papierowy, 290 mm. na 201 mm., pisany pięcioma rękami XVI wieku, kłb. 587, oprawny w podziurawioną świńską skórę i tekturę, krawędzie złote.

Zawiera pt. »Sigismundi I Regis Poloniae Litterae Legationes et alia scripta Publica ab A. 1513 ad 1542« tom fragmentów z rozmaitych to-

mów zbioru »Acta Tomiciana« pisany przez kopistów Górskiego i niejednokrotnie jego ręką. Bez chronologicznego porządku ułożone rozmaite akta, listy itd., dyaryusy ani literackich rzeczy nie spostrzegłem. Dla wydawnictwa Tomicyanów należy oczywiście zużytkować ten tom. Przypiski Górskiego spotykają się dość licznie. — Na końcu, k. 504—587. Marcina Kromera »Publicarum Regni Polonici Litterarum inventarium et breviarium. Anno domini M. D. L. I.«. Współczesny, z XVI w., odpis inwentarza Archiwum Koronnego M. Kromera, z dedykacją do Zygmunta Augusta. Odpis niekompletny i, zdaje się, niedokładny, dla wydania jednak nie bez wartości.

Hist. Z biblioteki Załuskich przeszedł do CBP. w 1796 r.

Liter. Janocki, Specimen Catal. str. 37 Nr. XCV.

167.

Lat. F. IV. 154. — Rękopis papierowy, 320 mm. na 193 mm., jedną ręką pisany w XVIII wieku, str. lb. 500, oprawny w brunatną skórę.

Zawiera odpis tomu I Tomicyanów zapewne Zw. Sap., bo zawiera akta z lat (1462, Terra Ravensis regno Poloniae unita, por. NN. 69, 136 itd.) 1493—1512. — Od k. 1 do 277 są akta odnoszące się głównie do Jana Olbrachta, Alexandra i kardynała Fryderyka. Druga połowa tomu zawiera Acta Tomiciana odpowiadające wydaniu t. I. Na końcu znajduje się indeks szczegółowy.

Hist. Rękopis należał do Andrzeja Załuskiego, biskupa płockiego, który go swą stampilią zaopatrzył. Następnie do J. A. Załuskiego, który u góry zanotował: »post Karnkowski — Tomicki 1510—1512 (et 1462)«. Pod stampilią biskupa płockiego zapisał J. A. Załuski: »Manuskrypt Tomickiego kanclerza Wielkiego koronnego. Ex archivo episcopali in Heilsberg Varmiensi od Xcia. Stanisława Grabowskiego Biskupa Warمیńskiego 1748 przepisany«. Załuski zapewne się pomylił, sądząc że to kopia tomu I Zw. Karn. Zapiskę jego należy rozumieć pewno tak, że w Archiwum biskupim w Heilsbergu przechowywała się jakaś kopia tomu I Tomicyanów (może Zw. Sap.) i z tej kopii — nie ręką, lecz u biskupa Grabowskiego — zrobiono niniejszy odpis w 1748 r.

Wszystkie powyżej opisane rękopisy Tomicyanów, oprócz Nru. 163 (Lat. F. IV. 146. y), dostały się do CBP. w 1796 r. z Biblioteką Załuskich. W 1752 r. posiadał J. A. Załuski w swej bibliotece szesnaście tomów ze zbioru Tomicyanów, zapewne kopij i oryginałów razem (Janocki, Specim. Catal. str. 36 Nr. XCII). Wśród oryginałów były już tomy luźne Zw. Karn. a Załuski miał zamiar wydawać Tomicyana za poradą Janockiego. (zob. Załuski J. A, Duae epistolae... fol. b. r. (1749) i m. str. V drugiego liczbowania). — W Bibliotece Publicznej im. Załuskich dzisiejszy:

rękop. Lat. F. IV. 146. a. miał nr. 229.	rękop. Lat. F. IV. 146. p. miał nr. 236.
» » » » 146. f. » » 230.	» » » » 146. q. » » 237.
» » » » 146. h. » » 231.	» » » » 146. z. » » 239.
» » » » 146. i. » » 232.	» Lat. F. IV. 147. » » 238.
» » » » 146. l. » » 233.	» Lat. F. IV. 148. » » 235.
» » » » 146. m. » » 234.	

Przyjęcie za podstawę tej zasady, że redakcja o mniejszej ilości tomów jest wcześniejszą od takiej o większej ilości tomów, wydaje mi się zupełnie słuszną. Zbieracz Tomicyanów, Stanisław Górski, był zrazu pisarzem w kancelaryi, następnie sekretarzem Tomickiego, i jest rzeczą prawdopodobną, że zbierając z zapałem akta urzędowe z biegiem czasu dopiero doprowadził ich ilość do tak wysokiego stopnia, jak to nam okazuje Zw. Karn. Skoro tworzył z nich rozmaite o różnym rozgraniczeniu chronologicznem zwody, jest rzeczą naturalną, że według pozostałych nam i do dzisiaj znanych tomów i zwodów odróżniamy »redakcyę«, według wspólnych cech tychże zwodów. Przypuszczamy zatem, że zwód, który zachował ślady najkrótszej redakcyi, będzie należał do grupy pierwszej, najwcześniejszej. Za taki uważam Zw. Uniw. Jag. W tytule każdego tomu, któreśmy wyżej poznali, jest mowa o »zbiorniku uporządkowanym w trzystaście tomów«. Obejmują one mało co więcej nad cały czas podkanclerstwa Piotra Tomickiego (1513—1535). Później, może już po śmierci Zygmunta I, zgromadził Górski tyle materyału, że mógł, na wzór innych zwodów, uzupełnić Zw. Uniw. Jag. aż do r. 1548, co w tytule dodatkowych sześciu tomów (lata 1536—1548) uwidocznił wyrażeniem »et in reliquos sex tomos...« — Wobec tego należy redakcyę o 17 tomach, którą nam przedstawia Zw. Sap., nazwać redakcyą drugą (u Kętrzyńskiego pierwszą), a najobszerniejszą i ostateczną redakcyę o 27 tomach nazwać redakcyą trzecią.

Istnienia nieznanego dotychczas Zw. Z. A. dowodzi nasz Nr. 136. Cechą znamioną tego zwodu jest wspaniała oprawa z portretem króla Zygmunta Augusta, data 1533 r. na okładce, tudzież skrócony tytuł tomu »res regni Poloniae« nie spotykany w innych zwodach; znamy bowiem nazwy »res polonae« w Zw. Uniw. Jag.; »actiones polonae« w Zw. Sap.; »actiones regiae« w Zw. Karn. Z tego zwodu znany jest mi niestety tylko tom pierwszy, nie mogę przeto poddać go bliższemu roztrząsaniu. Na podstawie różnic, jakie znalazłem między treścią tego pierwszego tomu a podaną przez Dra. Kętrzyńskiego treścią pierwszego tomu Zw. Sap., przydzieliłem Zw. Z. A. do redakcyi pierwszej; jest to tylko domysł, na którego poparcie nie mam dowodu, tembardziej, że dotychczas nie jest znany t. I Zw. Uniw. Jag. ani w oryginale ani w kopii.

Przechodzę wreszcie do mych wniosków co do redakcyi trzeciej. Ogólnie dotychczas jest przyjęte, że Górski w 1568 r. dnia 7 Września »przedłożył senatowi polskiemu« zwód Tomicyanów o 27 tomach, i że zwód ten miał przejść następnie w posiadanie Stanisława Karnkowskiego, który pierwszy dał o nim wiadomość w swem »Rerum gestarum... Sigismundi primi ex commentariis actionum regiarum in gratiam... Stephani D. g. regis Poloniae... Compendium«. Karnkowski w dziełku tem, niedrukowanym dotychczas, podaje lata każdego tomu i treść tomów dodatkowych. »Compendium« swoje napisał Karnkowski, będąc biskupem włocławskim, i — jak twierdzi Janocki (Janociana III, 144) — posłał je Stefanowi Batoremu przybywającemu do Polski po koronę. Fakt ten mógł mieć miejsce tylko w pierwszych dniach kwietnia 1576 r., gdy z poręki biskupa włocławskiego Solikowski w Śniatyniu spotykał elekta-króla. Ten sam Karnkowski w innem dziele, w przedmowie do »Epistolae virorum illustrium« wspomina, że znał dokładnie Tomicyana podczas pierwszego i drugiego bezkrólewia. Otóż przypuszczam, że tak w »Compendium« jak w przedmowie do »Epistolae« Karnkowski mówi o zwodzie Tomicyanów, który Górski »przedłożył« czy ofiarował Senatowi Koronnemu, a nie o tym zwodzie, który później do niego należał a dzisiaj nosi nazwisko Karnkowskiego; czyli że przypuszczam istnienie odrębnego *Zw. Sen.* nieznanego nam dzisiaj, o 27 tomach. Przypuszczenie to opieram na następujących względach. 1° Na czele zwodu ofiarowanego senatowi przez Górskiego znajduje się list dedykacyjny ofiarodawcy. List ten w takim zwodzie powinienby być podpisany własnoręcznie przez Górskiego, a podpis i autentyczność listu ważnego wzmocnione według ówczesnych zwyczajów przyłożeniem pieczęci autora listu. W tomie pierwszym zaś *Zw. Karn.* list cały od początku do podpisu jest skopiowany ręką kopisty. — 2° *Zw. Karn.*, jak się z wielu tomów jego przekonać możemy, należał, zanim został własnością Karnkowskiego, do Jana z Tomie na Baranowie Tomickiego, kasztelana gnieźnieńskiego, syna Mikołaja również kasztelana gnieźnieńskiego i koniuszego koronnego, który był jednym z braci biskupa Piotra Tomickiego. Około roku 1568 Jan Tomicki był głową tego rodu i protoplastą rozgałęzionego domu; umarł zaś na gnieźnieńskiej kasztelanii w 1575 r. Jednym z jego synów był Andrzej, sędziezia ziemski wieluński; jemu to dostał się w sukcesyi ów zwód Tomicyanów i on to na licznych tomach położył swój podpis. Od Andrzeja Tomickiego dopiero (czy po nim może?) — niewiadomo kiedy — dostał się cały zwód do rąk Karnkowskiego, który go swą stampilią z napisem w otoku »Stanislaus Karnkowski Archiepiscopus Gnesnensis« opatrzył. Prawdopodobnie tedy dopiero po 1581 r. nabył Karnkowski czy dostał od Tomickich ten zwód, który jego nazwisko dziś nosi. — 3° Dziwną jest też rzeczą, że Karnkowski dokładnie

oznaczywszy 24 tomów zaczął się mylić dopiero w oznaczeniu trzech ostatnich. Wedle »Compendium« (zob. Janociana III, 146—149) tom XXVII opisywanego przez Karnkowskiego zwodu miał zawierać dzieła Krzyckiego, tymczasem tom XXVII Zw. Karn. zawiera coś zupełnie innego, bo korekturę praw Taszyckiego z 1532 r. W Zw. Karn. niema wcale miejsca na dzieła Krzyckiego, bo tom XXV to są »Epistolae Romam scriptae de negotiis ecclesiasticis« — tomu XXVI nie znamy, więc nie wchodzi w rachubę, a tom XXVII i ostatni (dziś Czartor. 269) ma korekturę praw! Górski sam w liście dedykacyjnym podaje, że *Zw. Sen.* kończy się tomami: XXV, dzieła Krzyckiego; XXVI legacye Dantyszka a XXVII korektura praw. Niezgodność informacji wprowadza zupełne zamieszanie co do tomów dodatkowych:

Tom	<i>Zw. Sen.</i> według listu Górskiego.	<i>Zw. Sen.</i> według »Compendium« mss. przywieziony u Janockiego.	Zw. Karn. według oryginałów.
XXV	Dzieła Krzyckiego	Listy w sprawach duchownych	Listy w sprawach duchownych
XXVI	poselstwa Dantyszka	poselstwa Dantyszka	[nieznany]
XXVII	korektura praw z 1532 r.	Dzieła Krzyckiego	korektura praw z 1532 r.

Jeżeli więc uchylimy świadectwo Karnkowskiego w »Compendium« (odpis z 1781 r. tego dziełka znajduje się w Zakł. Nar. im. Ossol. Nr. 169. niema w nim mowy o tomach dodatkowych), pozostaną nam dwa klasyczne świadectwa, gdzie pomyłka jest wprost wykluczona: list Górskiego do senatorów koronnych i oryginały Zw. Karn. Świadectwa te nie zgadzają się co do tomu XXV, i ten szczegół wyjaśnia nam różnicę *Zw. Sen.* od Zw. Karn. Streszczamy: Karnkowski, biskup włocławski, znał w 1573—1576 r. zwód ofiarowany Senatowi koronnemu przez Górskiego, i ten opisał w »Compendium« mniejsza czy z oryginału, czy z notatek, czy z pamięci. Inny zwód tej samej redakcyi, różniący się z poprzednim tylko w dodatkowych tomach, był w domu Tomickich, jako pamiątka chwały i zasług Piotra Tomickiego, może ofiarowany przez wdzięcznego sługę Górskiego. Ten to zwód przeszedł na własność Karnkowskiego, już wówczas arcybiskupa gnieźnieńskiego, od Andrzeja Tomickiego lub spadkobierców jego. Załączam tablicę z zestawieniem znanych mi po dziś dzień Tomicyanów:

168.

Lat. F. IV. 150. — Rękopis papierowy, 317 mm. na 202 mm., pisany jedną ręką XVI wieku, str. nłb. 6, str. lb. 1231, i nłb. 3. Oprawny w skórę żółtą z herbem króla Stanisława Augusta i zwykłym na oprawach królewskich napisem na tylnej okładce.

Zawiera: Kopiaryusz listów królewskich, aktów i pism publicznych z lat 1527—1570. Na str. 3 nłb. tytuł kodeksu: »Epistolarum Inelytorum regum Poloniae, Sigismundi patris Et Sigismundi Augusti filii nominibus, per dominum Stanislaum Hosium et Martinum Cromerum secretarios ipsorum fere conscriptarum Itemque aliorum ad ipsos volumina duo«. poniżej: »Volumen prius«. Zbiór ten nie posiada dzisiaj tomu drugiego, który zapewne zawierał listy pisane do królów; nie znał go już Janocki w bibliotece Załuskiego. Dedykowany był (str. nłb. 5.): »Magnifico domino Joanni Kostka de Stangenberg castellano Gdanensi, capitaneo Marieburgensi, Der-saviensi, Puscensi, terrarum Prussiae thesaurario Martinus Cromerus coadiutor et designatus episcopus Varmiensis S. P.« z datą dedykacji 10 marca 1573 r. — Całość powstała zapewne dorywczo, bo nie znać wielkiego ładu w tym zbiorze. Na str. 1 - 672 są zrazu listy i dokumenty z lat 1527—1538 w znacznej liczbie i porządku, następnie idą akta z lat 1560—1563, dalej z lat 1540—1549. Na str. 675—1190 pod nagłówkiem »Sequuntur litterae variae 1562 et ceterorum annorum« są akta mniej więcej z lat 1562—1570. Wreszcie na str. 1207—1231 znajdują się niektóre listy królewskie, inne Kromera, z datami i bez dat i bez ładu. Str. 673—674, 1191—1206 białe. — Przy wielu nagłówkach listów ręka kopisty dodawała: »Mar. Cro.« lub »Sta. Ho.« wskazując na sekretarza, który w kancelaryi królewskiej listy owe pisał.

Przypuszczam, że jest to kopia z egzemplarza ofiarowanego Kostce przez Kromera, a nie oryginalny zbiór, w którym list dedykacyjny byłby niewątpliwie napisany lub podpisany własnoręcznie przez Kromera. Poniżej tytułu jest dopis ręką XVII w. »Ex libris Alexandri Wolff C. F.« a poniżej data »1576«. Może więc w tym roku, w trzy lata po ofiarowaniu dzieła Kostce, odpis ten był zrobiony.

Hist. W XVII wieku rękopis należał do Alexandra Wolffa starosty Fellińskiego (o nim zob. Niesiecki, wyd. drugie, IX, 397). W XVIII wieku dostał się do rąk J. A. Załuskiego. W 1771 r. był okazany królowi Stanisławowi Augustowi i zapewne wtedy, jego kosztem, oprawiony. W Bibliotece Załuskich miał Nr. 244. — W 1796 r. przeszedł do CBP.

Liter. Janozki, Musar. Sarmat. str. 99 Nr. LXV. — Dudik, 167. — Blumenstok, 364.

169.

Lat. F. IV. 151. — Rękopis papierowy, 305 mm. na 185 mm., pisany jedną ręką XVII wieku, kłb. 180, reszta (około połowy tomu) k. białe i nlb.; oprawny w jasno brunatną skórę.

Zawiera:

a.—k. 1—14. nalepione kartki drukowanego dziełka »Universalium S. R. Mtis. Poloniae et Sueciae etc. ad dissidentes ab Ecclesia Catholica Romana... itd. 1644. — oraz k. 23—38. druki: uniwersał króla Władysława IV z 1645 i »Orationes habitae Thorunij a deputatis ad Colloquium Charitativum...« 1645.

b.—k. 43—180. rękopiśmienny, ważny materyał do Colloquium Charitativum w Toruniu 1645. Dyaryusz posiedzeń, listy biskupa żmudzkiego Jerzego Tyszkiewicza, mowy deputatów itd.

170.

Lat. F. IV. 152. — Rękopis papierowy, 302 mm. na 196 mm., pisany jedną ręką w XVII wieku, na 326 k. lb. współcześnie, oprawny w brunatną skórę.

Zawiera: »Inventarium omnium et singulorum privilegiorum, literarum, diplomatum et monumentorum, quaecunque in archivo regni in arce Cracoviensi continentur per commissarios a Sacra Regia Maiestate et Republica ad revidendum et connotandum omnes scripturas in eodem archivo existentes deputatos confectum. Anno Domini M. DC. LXXXII«. Oryginał, podpisany na k. 323^b przez komisarzów: Stanisława Wojeńskiego biskupa kamienieckiego, Marcina Chomętowskiego¹ kasztelana Żarnowskiego, Pawła Stokowskiego kasztelana Oświęcimskiego, Franciszka Jordana¹, Kazimierza Lanckorońskiego¹ kustosa skarbu koronnego, Andrzeja Jana Żydowskiego sędziego grodzkiego oświęcimskiego, Bogusława Ludwika Radziewskiego¹ cześnika Braclawskiego, Stanisława Zdanowskiego pisarza grodzkiego krakowskiego, Macieja Marcyana Ładowskiego¹ sekretarza królewskiego. Por. wydanie z kopii Biblioteki Czartoryskich i jednego z oryginałów (z Bibl. Watykańskiej) przez E. Rykaczewskiego, nakładem Biblioteki Polskiej w Paryżu 1862.

Hist. Z daru Alexandra Załuskiego wojewody Rawskiego należał ten kodeks do klasztoru [Bernardynów] w Radomiu. Klasztor ofiarował go Marcinowi Załuskiemu sekretarzowi koronnemu, który w 1747 r. dał go J. A. Załuskiemu, synowi Alexandra. W Bibliotece Załuskich² miał Nr. 170. W 1796 r. przeszedł do CBP.

Liter. Janozki, Musar. Sarmat. str. 83 Nr. IV.

¹ Niema, lub błędnie, u Rykaczewskiego.

² Była kopia tego rękopisu w Bibl. Załuskich pod Nr. 171. fol.

171.

Lat. F. IV. 153. — Rękopis papierowy, 344 mm. na 200 mm., pisany jedną ręką w XVI wieku kłb. 168 i 243. Oprawny w czarną skórę, wyciskaną, dziś trochę startą. Na okładce z jednej strony: »Regestrum perceptarum pecuniarum privatorum proventuum S. R. Mtis. tum ex restis contributionum publicarum annorum (!) preteritorum per Rempubicam S. R. Mti. donatarum | herb państwa, w nim szwedzki | Anni 1590«. Po odwrotnej stronie rękopisu: »Regestrum distributarum pecuniarum ex privatis proventibus S. R. Mtis. ac restis contributionum publicarum S. R. Mti. a Republica donatis | herb Lewart, w otoku napis »Joannes Firlei de Dombrowicza Tesau. Regni. Cap. Lubli. etc.« | Anni 1590«.

Księga dochodów i rozchodów na utrzymanie dworu królewskiego Zygmunta III w 1590 r. Ze spisu dochodów ostatnie cztery karty wyrwane. Na ostatniej k. 243 rozchodów podpisali się jako komisya kontrolująca w 1593 r. Stanisław Miński wojewoda łęczycki i Piotr Tylicki sekretarz wielki koronny i referendarz. Na pierwszej karcie dochodów pięknie wymalowany herb Lewart. Jest to materyał bardzo ciekawy i wart opracowania i wydania. Oprócz wydatków na dwór są zaznaczone wydatki na posłów obcych monarchów, posłów sejmowych i wielu ludzi wybitnych, jak np. Skarga, Mikołaj Kochanowski, Andrzej Zbyłtowski (Zbylitowski), Niemsta, Bucella, Grabowiecki Sebastyan, Dzierżek Krzysztof, Niegoszewski Stanisław i wielu innych. (zob. np. Seb. Grabowieckiego Rymy Duchowne, Kraków, 1893, str. VI i n. przedmowy mojej). Jako przykład, zacytuję rachunek wydatków na Grabowieckiego, zapisany w tej księdze Jana Firleja na k. 79; tem bardziej, że tak interesujące księgi podskarbiów nadwornych z XVI w. nie są dotychczas ogłoszone i dają obraz ówczesnej rachunkowości:

Sebastiano Grabowieczky

- Salarii a die coronationis ad diem solutionis pro annis
2/2 [tj. za 2 lata i 2 miesiące] fl. 900.
- Eidem salarii a die 22 Novembris 1586 ultimae solu-
tionis Grodnae post mortem Sermi. olim divae memoriae
Regis Stephani factae ad diem coronationis 27 Decembris
1587 pro anno 1/0/5 cedunt » 394/18
- Ratione absentiae, quae illi merito in solutione anni 1585
Niepolomiciis deducta erat et in manuali iam posita est

et nulla controversio de illa agebatur, nam medium eiusdem absentiae per Sermum. olim divae memoriae Regem Stephanum eidem condonatur, verum ad instantiam eidem condonatur denuo fl. 180.

Totius facit fl. 1474/18.

Ad rationem horum:

Cracoviae 9 Maji 1588 fl. 100.

die 6 Octobris eiusdem » 30.

Ex zuppis » 180.

die 11 Octobris 1588 » 150.

Warsaviae per dnum. Thesaurarium Curiae 1587 » 186/20

Ibidem circa solutionem generalem 1590 » 388/10

Facit datorum » 1035.

Restant exsolvendi fl. 439/18

Hist. W końcu XVIII w. należał do Anieli Przebendowskiej, zapewne po Janie Jerzym Przebendowskim, podskarbin wielkim koronnym. W 1806 r. do Józefa hr. Kuropatnickiego; od niego darem przeszedł około 1817 r. do biblioteki Towarzystwa Przyjaciół Nauk, skąd w 1833 r. dostał się do CBP.

172.

Lat. F. IV. 155. — Rękopis papierowy, 335 mm. na 205 mm., pisany jedną ręką w końcu XVII lub początku XVIII wieku, str. lb. 193—845, oprawny w skórę brunatną z wyciskami na grzbiecie.

Tytuł rękopisu: »Collectanea litterarum regum, principum diversorumque magnatum in rebus status, sceptrum tenente in Polonia Stephano Bathori«. Nagłówek ten jest pisany odmienną ręką, czy nie Andrzeja Chryzostoma Załuskiego, biskupa płockiego, a później warmińskiego i kanclerza wielkiego koronnego, którego stampilia jest wyciśnięta na str. lb. 193 a pierwszej w tym kodeksie. Tą samą ręką na str. 833—845 spis rzeczy pt. »Series hoc volumine contentorum«. Ponad tytułem, u góry, zapiski ręką J. A. Załuskiego: »Polonia. Mss. [Stephanus (przekreślone)] Zamoyscij Joh. Cancellarius R. P. Acta 1582=3«. i niżej »1582 et 83«. — Jest to dalszy ciąg rękopisu Lat. F. IV. 124 (zob. Nr. 129), który się właśnie urywa na str. 192. Odpis albo z rękopisu XVI wieku »Liber legationum« Zamoyskiego, który od 1692 był w bibliotece króla Jana III (dziś w CBP. sygn. Raznojaz. F. IV. 140), albo z cytowanego pod Nr. 129 rękopisu lipskiej »Stadtbibliothek«. Rozdział tej kopii musiał być czysto

przypadkowym, bo niema żadnej wewnętrznej na to racyi. W niniejszym rękopisie akta zaczynają się od Nru. XLIV z 1582 paźdz. 8. — Treścią jak Nr. 129, są akta dyplomatyczne, stosunki z państwami ościennemi, z Cesarstwem, z Danią, z Kuryą w sprawie arcybiskupstwa J. D. Solikowskiego itd.

Hist. Od A. C. Załuskiego przeszedł do rąk jego synowca J. A. Załuskiego, w bibliotece Załuskich obydwą tomy stały obok siebie pod NN. 254 i 255. W 1796 przeszedł do CBP.

Liter. Janocki, Musar. Sarmat. str. 102 Nr. LXXVI. — Dudik, 168.

173.

Lat. F. IV. 158. — Rękopis papierowy, 355 mm. na 205 mm., pisany dwiema rękami XVIII w. na 14 k. nlb. w okładce nowej tekturowej.

Zawiera:

a.— Odpis transumptu Wojciecha Jastrzębca biskupa krakowskiego, 1432 Lut. 3, z przywileju panów litewskich unii między Polską a Litwą z 1401 r. Zob. Prochaska, Cod. epist. Vitoldi, NN. 234 i Appen. XXVI.

b.— Odpisy kilku aktów do spraw trzydziestoletniej wojny, z 1643 r., nie odnoszących się do Polski.

174.

Lat. F. IV. 163. — Rękopis papierowy, 314 mm. na 197 mm., pisany kilkoma rękami w XIX wieku, knlb. 424, świeżo oprawny.

Zawiera regesta, bez dat, z ksiąg Metryki Koronnej; a mianowicie:

α) k. 1. regestów 102 z kart 182 księgi »expeditionum maioris cancellariae« za kanclerstwa Walentego Dembińskiego, 1574. — **β)** k. 13. regestów 427 z kart 661 księgi III [C. 3] »inscriptionum et decretorum« 1456—1466. — **γ)** k. 43. regestów 813 z kart 251 księgi [E] »Liber seu regestrum 5 N° 6« (?) zaczyna się od 1471, niewiadomo jak daleko sięga, bo się daty urywają. — **δ)** k. 115. regestów 531 z kart 137 księgi »Liber sextus sub lit. F. N° 7 Casimiri et Conradi ducum Masoviae 1470—1497«. — **ε)** k. 151. regestów 234 z kart 139 księgi »Liber septimus N° 8 sub litt. G.« z czasów kanclerstwa Jana Koniecpolskiego. 1448—1454. — **ζ)** k. 179. regestów 464 z kart 217 księgi »Liber octavus N° 9 sub litter. H.« za czasów Jana Olbrachta z podkanclerstwa Jerzego de Lubratz 1492—1497. — **η)** k. 213. regestów 660 z kart 143 księgi »liber nonus sub littera I. N° 10« za czasów Jana Olbrachta z podkanclerstwa Vblis. Vincentii de Przerąmb 1497. — **θ)** regestów 561 z kart 265 księgi »Liber decimus N° 11 sub litt. K. Conradi, Stanislai et Joannis ducum Masoviae 1497—1506«.

1) k. 322. regestów 808 z kart 387 księgi »Liber duodecimus sub littera M. N° 13« za czasów Alexandra »cancellariatu Vblis. Joannis de Lasko« 1504—1506. — 2) regestów 487 z kart 265 księgi »Liber 13 littera N. N° 14 regnante Stanislao et Joanne ducibus Masoviae Cancellariatu Joannis de Zukowo« [cantoris Vladislaviensis]. 1517—1527.

Są to odpisy robione przez kilku kopistów z czasów, gdy Metryka Koronna w Petersburgu przebywała. Między innymi podpisali się kopiści Muromtsoff i Georges de Bohl. Odpisy te są robione ze spisów (regestów) Naruszewiczowskich, znajdujących się podobno przed każdym tomem Metryki. Takich, jak ten, tomów ma być w CBP. jeszcze 12, są one zapewne pod tą samą sygnaturą. Pan Stanisław Ptaszycki mówił mi, że już niema dzisiaj kilku tomów Metryki Koronnej wykazanych tymi spisami.

175.

Lat. Q. vel. IV. 1. — Rękopis papierowy, 285 mm. na 213 mm., pisany ozdobnie jedną ręką początku XV w. na włoskim pergaminie, lecz może nie we Włoszech, kłb. 124, we dwie kolumny. Oprawny w skórę safianową, ciemno-szafirową, ze złotymi wyciskami.

Zawiera: Gwidona de Columna »Historia Troiana«. Na końcu: »Factum est autem presens opus Anno dominice Incarnationis Millesimo Ducentesimo Octuagesimo septimo eiusdem prima Indictione feliciter« [reszta wykrobana].

Hist. Był w posiadaniu J. A. Załuskiego. — W 1796 r. przeszedł do CBP.

176.

Lat. Q. vel. IV. 2. — Rękopis pergaminowy, 284 mm. na 200 mm., pisany jedną ręką XV wieku, nader ozdobnie i kaligraficznie, na 200 str. liczbowanych ręką Janockiego, oprawny w jasno-brunatny safian, z herbem króla Stanisława Augusta i z inskrypcją na tylnej okładce: »Patriae Patris Stanislai Avgvsti Cvra et liberalitate regia MDCCLXXV« tj. oprawiony został w 1775 r. na koszt królewski.

Zawiera: »Matthei palmerij florentini de temporibus incipit et primo ad petrum Medicem Cosme filium proemium«. Zaczyna się przedmowa: »Animis nostris innatum esse constat, ut prestantes ingenio viri...« Na końcu: »Explicit prohemium incipit prefatio libri. Querenti michi sepe numero quibus temporibus, per quos et apud quas gentes.....« Dzieło samo zaczyna się »A principio mundi sive ab Adam primo hominum...« kończy się zaś na r. 1448: »Veneti Franciscum Sfortie filium sibi reconciliant

et in amicitiam recipiunt pacatisque inter se rebus.... menstrua illi stipendia pollicentur. Mediolanenses Laudum receperunt«.

Hist. Z Biblioteką Załuskich — należał do biskupa kijowskiego — przeszedł w 1796 r. do CBP.

177.

Lat. Q. vel. IV. 6. — Rękopis pergaminowy, 212 mm. na 155 mm., pisany jedną ręką XIV wieku, gęsto we dwie kolumny, kłb. 16, zszyty w niebieski papier.

Zawiera fragment, bez końca, franciszkanina Borcharda de Berche opis Ziemi św. »Incipit liber de terra sancta quem compilavit frater Borchardus de ordine minorum dictus de berche. Descripcio terre sancte«. zaczyna się: »Quia vidi quosdam deuocione affectos ea saltem aliquantulum ymaginari....« Urywa się w rozdziale »de vineis« na słowach »...viris sufficeret«.... O dziele i autorze nic mi niewiadomo. Nie jest nim znany Borchardus de Monte Sion, dominikanin. Zob. Röhricht, Biblioth. geogr. Palaest. 56 sq.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

178.

Lat. Q. IV. 1. — Rękopis papierowy, 205 mm. na 150 mm., pisany jedną ręką XVIII w. na kłb. 95, oprawny w brunatną skórę.

Zawiera Sebastyana de Olmeda kronikę dominikańską. Tytuł: »Nova Chronica ordinis Predicatorum de initio videlicet et successu eius ipsiusque magistris generalibus et viris illustribus usque ad annum MDL qui est CCCXXX et ultra ab institutione illius«. Zaczyna się: »Pio Lectori. Quoniam quidem pauci sunt aut certe nulli inventi sunt....« Według dopisku na końcu jest to kopia »ex proprio exemplari asservato in Bibliotheca insignis Collegii sancti Gregorii Vallisoletani, sede quinta...« O tej kronice, zdaje się, niewydanej, zob. Quétif i Echard II. 168.

Hist. Z Biblioteki J. A. Załuskiego przeszła w 1796 r. do CBP.

Liter. Janozki, Specim. Catal. str. 80 Nr. CCLXXII.

179.

Lat. Q. IV. 2. — Rękopis papierowy, 216 mm. na 155 mm., pisany jedną ręką XV wieku, na 400 str. lb., oprawny w skórę safianową z herbem i zwykłą inkrypcją króla Stanisława Augusta (»Stanislaus Augustus Rex saeculorum posteritati vindicat«).

Zawiera kronikę Mistrza Wincentego, glosowaną, bez komentarza, pisaną przez Jana z Cerekwicy w 1456 r. — Na karcie okładkowej *recto*

napisał Janocki: »Exstat in Zalusciana hac Bibliotheca publica chronici Kadlubkonis codex folii magnitudine ordine CCII. Est ille manu antiquiori atque elegantiori descriptus differtque a codice hoc minori plurimum. Adest etiam codex alter [zob. Nr. następny] formae minoris, ordine MDCCCCLXXIV, caractere nitido, sub ipsum finem saeculi XV exaratus. Convenit codex minor uterque cum Chronico Kadlubkonis ab Herburto luci publicae exposito. Codici postremo appositus est auctoris anonymi commentarius in chronicon Kadlubkonis. Estque idem ipse quem Herburto una cum Kadlubkone publicavit«. Na stronie *verso* k. tyt. wypisał Janocki tytuł rękopisu i błędnie podał datę. — Inicjały niektóre malowane. Na końcu rękopisu: »Explicit Cronica Johannis per manus Johannis de Cyrequeicza et est finita quarta feria in viligia (!) sancti Philippi et Jacobi Anno domini M^o456«. W wydaniu Bielowskiego, MPH. II, kodeks VI. — Rękopis ten był uważany przez J. A. Załuskiego za autograf!

Hist. Od A. A. Wessla biskupa inflanckiego otrzymał go J. A. Załuski. Na dawnej jego oprawie był nadpis ręką Załuskiego położony, który przytacza Janocki w Specimen Catalogi. W Bibliotece Załuskich miał Nr. 1973. W 1771 był okazany królowi, i na jego koszt oprawiony. Z Bibl. Załuskich w 1796 r. przeszedł do CBP.

Liter. Janocki, Specimen Catal. str. 82 Nr. CCLXXVI. — *Id.* Musar. Sarmat. str. 90 Nr. XXXIII. — Bielowski MS. str. 3. — *Id.* Wstęp krytyczny, str. 128—130. — *Id.* Wyniki badań najnowszych o M. Wincentym, w »Na dziś«, I, 253. — MPH. II. 205. (błędna sygnatura).

180.

Lat. Q. IV. 6. — Rękopis papierowy, 207 mm. na 155 mm., pisany jedną ręką XV wieku, na 368 kłb., oprawny w deski dębowe i czarną skórę.

Zawiera kronikę Mistrza Wincentego, glosowaną (k. 2—233), z indexem (k. 234—241) i komentarzem zwykłym osobno odpisanym na k. 242^b—368. — Początek komentarza »Legenti michi...« Na jego końcu do słów: »...in regem Polonie in Ecclesia Cracoviensi coronavit«, dopisał Załuski: »Hucusque textus impressus«. Dalej idzie tekst i koniec »Cuius regnum [regimen?] deus omnipotens dilatet et prosperum faciet...« itd. Mowa tu o Władysławie Warneńczyku, za którego czasów komentarz pisany. — Na k. 1 zanotował Załuski: »Kadlubkonis chronica in qua Textus seorsim, Commentarius itidem seorsim est expressus, contuli cum impresso et nihil amplius hic in manuscripto reperire licuit«.

Hist. Jest to ten rękopis o którym Janocki pisał (zob. Nr. 179). W 1771 był królowi okazany. W Bibliotece Załuskich miał Nr. 1974. W 1796 przeszedł do CBP.

Liter. Janocki, Specimen Catal. str. 82 Nr. CCLXXVII. [?] — *Id.* Musar. Sarmat. str. 90 Nr. XXXIV. — Bielowski MS. str. 4. — *Id.* Wstęp krytyczny str. 130—131. — *Id.* Wyniki badań itd. str. 254. — Do MPH. nie był użytkowany.

181.

Lat. Q. IV. 14. — Rękopis papierowy, 195 mm. na 160 mm., pisany jedną ręką XVII w, klb. 215, oprawny w brunatną skórę, z herbem XX. Wiśniowieckich.

Zawiera dzieło historyczne Albr. Stan. Radziwiłła w formie listów. Tytuł: »Manuskrypt alias Hystorya JOXCia. Imci. Albrychta Stanisława Radziwiłła, Kanclerza Wielkiego WXL. panowania trzech królów polskich Zygmunta III Władysława IV y Jana Kazimierza«. Zaczyna się: »... ad amicum. In familiari nostro colloquio cum quedam tibi proponerem, quae tempore trium regum (quorum ego indignus fui cancellarius) acciderant....« Jest to list Radziwiłła jako przedmowa ogólna, poczem: »Prooemium«. incip. »Naturalis amor fertur in patriam....« Każde z trzech panowań opisane w liście podzielonym na rozdziały. Rzecz ciekawa, robi wrażenie, jakby była wykończona i przygotowana do druku. Jest to oczywiście literackie obrobienie pamiętników Radziwiłła, w ulubionej w XVII i XVIII w. formie listów. Dochodzi do 1652 r. — Cf. Kotłubaj, Rys panowania Zyg. III., w Athenaeum 1848 zesz. 3 i 4.

Hist. Z biblioteki J. A. Załuskiego. W 1771 okazany królowi, w BPZ. miał Nr. 269. W 1796 przeszedł do CBP.

Liter. Załuski, Programma litter. str. 21. — Janocki, Specim. Catal. str. 88 Nr. CCXCIX. — *Id.* Musar. Sarmat. str. 109 Nr. CIII. (błędnie podaje format fol.).

182.

Lat. Q. IV. 25. — Rękopis papierowy, 213 mm. na 146 mm., kaligraficznie jedną ręką pisany w początkach XV w., klb. 194, oprawny w czarną złotem wyciskaną skórę.

Tytuł rękopisu: »Cronica Martiniana pulchris addicionibus ornata«. incip. »Quoniam scire tempore summorum pontificum....« Kończy się na roku 1313 i wiadomości o ukazaniu się dwóch komet. — Na pergaminowej k. okładowej spisy papieżów i cesarzów z kroniki, oraz na górze zapiska »Liber antiqui conventus sororum in Weesp.« a na pergam. karcie na końcu »Liber confessoris sororum antiqui conventus in Weesp.« Z Polski nie pochodzi i w niej nie był. Inny rękopis kroniki Marcina Opawskiego zob. N. 185.

183.

Lat. Q. IV. 27. — Rękopis papierowy, 190 mm. na 150 mm., pisany jedną ręką w końcu (?) XVII w. klb. 54, oprawny w białą świnią skórę.

Zawiera dzieło B. Zimorowicza o oblężeniu Lwowa w 1672 r. Tytuł: »Leopolis Russiae metropolis a Turcis, Tartaris, Cosacis, Moldavis Anno MDCLXXII hostiliter obsessa, a Deo mirifice liberata. per Bartholomaeum Zimorowicz consulem eiusdem scripta«. Po wierszyku »In tres colles stella insignitos a Sixto V Pontifice Maximo civitati pro stemmate datos« następuje przedmowa do konsulów lwowskich i rzecz zaczyna się: »Obsidio. — Leopolim Russiae metropolim tertio iam hostiliter obsessam...« Podobno autograf Zimorowicza, czego sprawdzić nie mogłem, nie znając jego ręki. Załuski tak to oznaczył, i jest to dość prawdopodobne, ze względu że autograf mógł być w posiadaniu Minasowicza. Dziełko to wydał Dr. K. Heck w Ios. Barth. Zimorowicz Opera etc. Lwów 1899. z druku z 1693 r.

Hist. J. A. Załuski zapisał na k. tyt. »Mss. Zimorovicij Barth. Codex autographus«. Niżej tytułu: »dono michi dedit Clarmus. dnus. Josephus Epiphanius Minasowicz amicus meus integerrimus 1752«. Z BPZ. przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Dudik, 175.

184.

Lat. Q. IV. 28. — Rękopis papierowy, 210 mm. na 143 mm. jedną ręką pisany w końcu XV wieku, kłb. 124 i z nłb. na początku; nieoprawny.

Zawiera dzieło Marina Sanuto o wojnie między Wenecją a Ferrarą w 1482 r. oraz wiersze włoskie, kartki i bilety tegoż autora.

a.—k. 1—61^b. »Commentarii belli Ferrariensis quod senatus Venetus cum Herculle at [?] Extensi gerit. Ceptum anno domini M^oCCCCCLXXXIJ chalendis Maij Ioanne Mozenico Duce Inclito«. Zaczyna się: »Ferraria urbs non admodum vetus, quam forrum Libieni quidam fuisse...« Na początkowych dwóch k. nłb. jest plan m. Ferrary. — K. 62—90^b białe.

b.—k. 91—127^b. Odpisy, wiersze, sonety włoskie, notatki rodzinne itp. Marina Sanuto. Na k. 128 zapiska »Est marini Sanuti leonardi F«.

Na k. 2^b nłb. zapisał J. A. Załuski: »Authorem crediderim vel Georgium Merulam vel Marinum Sanutum Leonardi filium, qui fuit possessor huius voluminis. Neutrius opus apparet in Burmanniano (contuli ipse cum tota collectione Burmanniana) Thesauro Italiae huncque ad hanc diem ineditum crediderim«. poniżej: »differt a Spazaria commentario belli ferrariensis cuius codicem mss. habeo autographum in parvo folio«. Cf. Janozki, Specim. Catal. Nr. CCCCXXXVII. — Cf. Potthast ed. II. pag. 997.

Hist. Z BPZ. przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Janocki, Specim. Catal. str. 127 Nr. CCCCXXXVIII.

185.

Lat. Q. IV. 30. — Rękopis papierowy, 218 mm. na 155 mm., pisany jedną ręką w XV wieku, ozdobnie, we dwie kolumny, na kłb. 63, minią i niebieskim kolorem malowany. Oprawny w tekturę.

Tytuł: »Martini Poloni Chronica; XV^{mi} saec.« Właściwy tytuł: »Incipit cronica fratris Martini domini pape penitenciarri et capellani eiusdem. Sequitur prologus. Quoniam scire tempora summorum romanorum...« Dubrowskij dopisał »Il y a dans cet Exempleire des additions qui ne sont pas de Martin de Pologne mort en 1278. Ces additions vont depuis le pape Nicolas III jusqu' et compris Clément VIe élu en 1342«. Zob. N. 182.

Hist. Ze zbiorom Dubrowskiego zakupiony do CBP.

186.

Lat. Q. IV. 45. — Rękopis papierowy, 195 mm. na 150 mm., pisany jedną ręką w XVII wieku, kłb. 31, oprawny w żółtą tekturkę.

Zawiera pamiętnik Marcina Grabieckiego, syna Jana i Zofii, kanonika regularnego Miechowskiego, osobisty, spisany 1663 Września 27 od początku życia (1627 r.) a następnie dopełniany do 1680 r.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

187.

Lat. Q. IV. 51. — Rękopis papierowy, 200 mm. na 140 mm., pisany jedną ręką w XV wieku, kłb. 48.

Zawiera traktat o Turkach i wspomnienia z niewoli tureckiej nie nazwanego autora. Zaczyna się: »Incipit prohemium in tractatum de moribus, conditionibus et nequicia turcorum«. incip. »[I]nmanissima persecutionum genera non tam humana quam dyabolica.... — Incipit prologus. [N]unc autem mee infelicitatis hostoriam [!] proponere volo quomodo scilicet et quando captus fui a turcis et ductus in eorum captivitate....« Autor, młody Siedmiogrodzianin, mając lat 15 czy 16 dostał się do miasta »Schebesch secundum ungaros in teutonico vero muelenbag studendi gracia«. Tymczasem w 1436 r. Wołosi i Turcy oblegli to miasto i wzięli go w jassyr. Uwolnił się dopiero w 1458 roku.

Rzecz sama ma 23 rozdziałów, poczem następuje artykułik potwierdzający prawdziwość przytoczonych szczegółów i dwie modlitwy po tu-

recku w transkrypcyi łacińskiej z tłumaczeniem łacińskim. — Cf. Hammer, *Gesch. d. Osman. Reiches. Pesth. 1834. I. 343.*

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

188.

Lat. Q. IV. 52. — Rękopis papierowy, 200 mm. na 170 mm., pisany jedną ręką XVII wieku, str. lb. 520, oprawny w skórę brunatną.

Zawiera: »Compendium rerum variarum ex historicis Polonis collectum«. Dzieli się na:

a.—str. 1—381. Kompendyum historii polskiej, bez wartości, z dzieł drukowanych, do 1696 r. Następuje 12 k. białych, nlb.

b.—str. 383—434. Opis statystyczno-polityczny Polski i str. 435—520 indeks. Ten opis ma pewną niewielką wartość; cała rzecz zresztą jest kompilacją jakiegoś Jezuitę litewskiego. Kilka anegdotek, koniec panowania Jana III, współczesne autorowi rzeczy, jak np. bezkrólowie po Jana III na Litwie zawierają szczegóły godne uwagi.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

189.

Lat. Q. IV. 56. — Rękopis papierowy, 183 mm. na 160 mm., pisany jedną ręką w XVIII wieku, str. lb. 1136, oprawny w brunatną skórę.

Zawiera: »Memoriale rerum gestarum in Polonia a morte Sigismundi III inchoatum et continuatum levi calamo et raptim descriptum. anno 1632 initium datum a me Alberto Stanislao Radziwiłł Cancellario Magni Ducatus Lituaniae«. Dochodzi do r. 1643go w tej części. Zob. dalszy ciąg pod Nr. 194. Kopia podobno z oryginalnego rękopisu, zrobiona w 1729 r. Przyłepione rzadkie »Ex libris« Załuskiego.

Hist. i Liter. zob. Nr. 194.

190.

Lat. Q. IV. 59. a. — Rękopis papierowy, 205 mm. na 160 mm., pisany jedną ręką w XVI wieku, klb. 74, 217, i nlb. 27. pisany w obu kierunkach, jak zwykle książki rachunkowe. Oprawny w czarną skórę, z wyciśniętym na niej napisem »Percepta pecuniarum privatorum proventuum Sacre Maiestatis Regiae a die 1 Ianuarii ad diem ultimam decembris Anni 1558« i w ozdobnej obwódce wytarty dziś herb poczwórny i litery S. L. Druga strona okładki, odwrotnie jak zwyczajnie.

Napis »Distribvta pecuniarum privatorum proventuum.... itd., herb także starty (w pierwszym polu zupełnie wytarty, w drugim Nowina, w trzecim Dołęga, w czwartym Jelita). Litery S. L. (czy nie I. L.?) oznaczają może podskarbiego nadwornego koronnego Jana Lutomirskiego.

Rękopis zawiera oryginalną księgę dochodów i wydatków prywatnych króla Zygmunta Augusta, za rok 1558. Jak wszystkie tego rodzaju księgi i ta jest w wysokim stopniu interesująca dla historii kultury w Polsce, dla osobistości itd. zwłaszcza w rejestrze wydatków. Zob. Nr. następnny.

191.

Lat. Q. IV. 59. b. — Rękopis papierowy, 203 mm. na 158 mm., jedną (taż samą co poprzedni) ręką XVI w. pisany, kłb. 75, 227 i nłb. w środku przeszło 50, oprawa też sama.

Zawiera rachunki dochodów i wydatków oryginalne z prywatnych dochodów króla Zygmunta Augusta za rok 1560.

Hist. Do CBP. oba te rękopisy przeszły zapewne z biblioteki król. Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie.

Liter. Dudik, 178.

192.

Lat. Q. IV. 60. — Rękopis papierowy, 192 mm. na 151 mm., pisany jedną ręką XVIII wieku, kłb. 195 i 120, oprawny w świńską skórę.

Zawiera »Armamentarium armorum seu praecipuorum regni Poloniae stemmatum quadruplici eruditione, sacra, historica, poetica et symbolica instructum«. zaczyna się »Arduum sane opus et assidui plane laboris provinciam aggredior Go-tomiani rhetores...«. Jest to robota jezuicka, do wykładu retoryki w kolegium założonem przez Hieronima Gostomskiego wojewodę poznańskiego. Bez wartości. Załuski autorem mieni Rutkę.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

193.

Lat. Q. IV. 69. — Rękopis papierowy, 197 mm. na 160 mm., pisany jedną ręką w XVIII w., kłb. 111 i nłb. 6, oprawny w tekturę.

Zawiera: Alberta Wijuk Kojalowicza »Fasti Radiviliani. Gesta Illmae. domus Ducum Radziwił compendio continentes... Vilnae... MDCLIII«. Odpis z druku.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

194.

Lat. Q. IV. 97. — Rękopis papierowy, 190 mm. na 160 mm., pisany jedną ręką w XVIII wieku, str. lb. 1137—1983 i kilkadziesiąt na końcu nłb., oprawny w brunatną skórę.

Zawiera dalszy ciąg pamiętników Albrechta Stanisława Radziwiłła od 1644 do 1655 (do końca). Odpisany ten pamiętnik 1729 Listopada 4. — Zob. część pierwszą pod Nr. 190.

Hist. Odpis ten, wedle zapewnienia Janockiego, jest zrobiony z oryginału znajdującego się u księcia Michała Radziwiłła hetmana w. lit., może dla którego z Załuskich. Był w bibliotece J. A. Załuskiego, podzielony na dwie części, pod NN. 2021 i 2022.

Liter. Janocki, Specimen Catal. str. 88 Nr. CCXCVIII. — *Id.* Musar. Sarmat. str. 109 Nr. CIV. — Dudik, 177 i 183.

195.

Lat. Q. IV. 105. — Rękopis papierowy, 246 mm. na 216 mm., pięknie pisany jedną ręką w XIX w. na 277 str. lb., oprawny w czerwoną tekturę.

Zawiera odpis kroniki Mistrza Wincentego, z rękopisu Kuropatnickiego ofiarowanego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, dziś znajdującego się w CBP. pod sygnaturą *Jlar. O. vel. IV. 2.*

Liter. Bielowski, Wstęp krytyczny, str. 128.

196.

Lat. Q. IV. 129. — Rękopis papierowy, 215 mm. na 150 mm., pisany trzema rękami w drugiej połowie XV w. na 196 kłb., oprawny w deski (połowa drugiej odpadła) i czerwoną skórę.

Zawiera:

a. — k. 1—41. »Vita Alexandri Magni«.

b. — k. 41^b—46^b. Historia Adam et Evae, bez tytułu. Incip. »Factum est autem cum Adam et Eva expulsi fuissent de paradiso...«

c. — k. 48—179^b. Gwidona de Columna Historia Troiana, pisana w 1463 r. w Polsce przez jakiegoś Konstantyna. Następných kilkanaście kart wyciętych.

d. — k. 180—191. Henryka [Eryka] z Góry Tractatus contra Cruciferos. wyd. Balzer, w MPH. IV, 143—191.

e. — k. 192—196. »Marcholth«. zaczyna się »Rex Salomon quodam vice« kończy się »Expliciunt [ex]triciones Marcholdi cum Rege Sa-

lomone. Ach domine miserere mei. Hoc opusculum scriptum est Anno domini M^oCCCC57 [data kreślona] Amen«.

Hist. Z Biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. MPH. IV. str. 137.

197.

Lat. Q. IV. 191. — Rękopis papierowy, 210 mm. na 165 mm., pisany kilkoma rękami w XVI wieku, kłb. 2—84.

Zawiera kopiaryusz dokumentów granicznych klasztoru Koprzywnickiego od 1277 (w transumpcie Zygmunta I) do 1582. W kilku aktach granicznych z 1570 i 1571 r. występuje »Ioannes Cochanowski de Wola Brudnowska camerarius granicialis Sandomiriensis et Radomiensis districtuum« lub tenże »de Dąbrowa« z tytułem »iudex castrensis« itd. Zob. Windakiewicz, Nieznane szczegóły o rodz. Kochanowskich... Warszawa 1885. str. 14 sq. W wielu też aktach występuje Ioannes Trzecieski de Kozuchow et Markuszowa.

Hist. Z archiwum klasztoru w Koprzywnicy, rękopis ten przeszedł w 1819 r. do biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, a stamtąd w 1833 r. do CBP.

198.

Lat. O. IV. 81. — Rękopis papierowy, 190 mm. na 125 mm., pisany jedną ręką w początku XIX w., kłb. 29, oprawny w czerwoną tekturę.

Zawiera odpis dzieła Eustachego z Knobelsdorf, kanonika warmińskiego, o jego czynnościach po śmierci Jana Dantyszka, biskupa warmińskiego, w sprawie nominacji następcy. Tytuł kopii: »Rerum circa Episcopatum Varmiensem gestarum capita a morte Rev. Iohannis Dantisci Episcopi Anno Domini 1548 per. Rev. Eusthatium a Knobelsdorf Canonicum Varmien., Capituli Varmiensis in hoc negotio ad Sacram Regiam Maiestatem oratorem, conscripta deque eius authographo manuscripto in Bibliotheca Joan. Comitis Tarnovii asservato deprompta«. Krótka przedmowa incip. »Quoniam imbellitas memoriae humanae omnes res actas...« Następują akta kapituły, mowy do króla i odpowiedzi, protokoły trzech konferencyj z Samuelem Maciejowskim itd. Zob. Mycielski J., Kandydatura Hozysza. Kraków 1881. str. 7.

Hist. Odpis zrobiony dla Towarzystwa Przyjaciół Nauk, przybył w 1833 r. do CBP.

Z INNYCH DZIAŁÓW.

199.

Lat. F. VI. 16. — Rękopis papierowy, 335 mm. na 234 mm., drobno i pięknie pisany jedną ręką XV w. na 251 kłb. we dwie kolumny, na włoskim papierze, oprawny w deski pokryte od grzbietu do jednej trzeciej skórą wyciskaną w dwugłowe orły. Oprawa taka często się spotyka na rękopisach XV w. pochodzenia niemieckiego i klasztornego.

Rękopis zawiera *Pandecta Medicinalia* Mateusza Sylwastycznego. Brak tytułu. — J. A. Załuski nazwał: »*Lexicon alphabeticum peregrinorum vocabulorum vel a graeca vel a arabica lingua usurpatorum in medicina...*« Zaczyna się: »*Quia ob nominum contraversiam litigium oritur... multa peregrina vocabula, quorum quedam a greca quedam vero ab arabica lingua detracta latina cum varietate ydiomatium dubia demerantur, hanc ergo vobis domino Roberto illustrissimo et serenissimo iherusalem princeps (!) medicinarum dogmate prefulgetis medicinale pandectam per uos corrigendam ex multis collectam aggredior per alphabetum...*« Nazwiska autora niema. Na końcu dopisek inną, chociaż podobną, ręką XV wieku, bledszym atramentem: »*Scriptus iste liber per manus domini Petri de Cothkow qui erat Episcopus Plocensis et Cancellarius Mazowie*«. O biskupie Piotrze z Chotkowa zob. Janociana, III, str. 31.

Hist. Rękopis ten należał w 1612 r. do Pawła Zembrzuskiego klucznika, prokonsula Starego Miasta w Warszawie, później zaś do domu XX. Missyonarzy u św. Krzyża w Warszawie. W połowie XVIII w. do J. A. Załuskiego i BPZ., z którą w 1796 r. dostał się do CBP.

Liter. Janocki, *Specimen Catal.* str. 52 Nr. L. — *Id.* Janociana III str. 31. — Wiszniewski *Hist. liter.* IV, 192.

200.

Lat. F. VI. 22. — Rękopis papierowy, 290 mm. na 210 mm., pisany pięcioma rękami XV w. na 654 str. lb. we dwie i w jedną kolumnę, oprawny w półskórek i tekturę w XVIII wieku. Na okładce kartka nalepiona z tytułem: »*Dzieła lekarskie różnych autorów.*«

Zawiera traktaty i pisma teologiczne i filozoficzne, traktaty, antidotaria, recepty i luźne zapiski lekarskie i przyrodnicze.

a. — str. 1—88. *Antidotarium* łacińskie z licznymi niemieckimi i polskimi równoznacznikami. np. *Arthimesia*, *Bilicza polna*: *Centonica*, *Wurm-*

crout, Glystnyk; Amanista, Rvmyen; Acus muscata, Boczanye nosky vel vrbanek; Spergia, zyele czso pod nym czyrwycz rosczye... itd. Nazwy polskie nader liczne głównie w obrębie liter A i B, następnie rzadsze. Spis łaciński kończy się na str. 77, na której (do 88) zaczyna się od A spis głównie niemiecki, już bez polskich glos, z cyframi i znakami.

b.— str. 91—93. Wypisy o anatomii Galena. Zaczyna się: [G]aligeno testante in panhangis (?). Quecunque interiorum...«

c.— 103—228. Alfabetycznie ułożony słownik (konkordancya) z Pisma św. bez nazwiska autora. Zaczyna się »Cum iuxta sapientis assercionem bonorum laborum gloriosus sit fructus....« Autorem jest zakonnik Augu-
styanin.

d.— str. 229. »Queritur quid sit febris et unde dicatur et quomodo gueriratur«.

e.— str. 230—240. Dialogus concupiscentiae et rationis. Incip. »Quoniam, ut dicit Seneca, communis mos vere est quod omnes appetimus esse beati....« Na końcu: »Explicit dyalogus concupiscencie et racionis per manus h. de p.«

f.— str. 240—245. »Incipit tabula de virtutibus anime. [M]iserum est res propter nos factas cottidie spectare....« Na podstawie Boecyusza. Na końcu: »Explicit tabula de virtutibus anime per manus h. de p. b[accalaurei] a[rtium] l[iberalium] anno domini 1422 in fornace«.

g.— str. 245 sq. »Sequuntur proverbialia Ptolomei. in principio Almagesti dicit Ptolomeus. Conveniens est intelligenti pro deo....«

h.— str. 247—303. »Incipit gyrardia magistri gyrardi de modo mendendi«. Z poprzedzającym spisem rozdziałów; gdzieniegdzie polskie glosy Zaczyna się: »[C]um omnis scientia a fine et utilitate....«

i.— str. 303—308. »Incipit tractatus de oleis conficiendis«.

k.— str. 306—316. Wykład okulistyki. »Omnes audiant qui constantes cupiunt audire nouam scienciam et habere famam et virtutem et adiscere probatissimam artem oculorum a me magistro Benevenuto Gratheo compositam seu dictam antiquorum phisicorum et meam experientiam....«

l.— str. 317. »Nota hoc de pulsibus«. Przepisy na cztery kolumny.

m.— str. 319—405. »Incipiunt quedam ordinaciones receptorum conferencium (!) a capite usque ad pedes.... compilete per egregium arcium et medicine doctorem M. Petrum de Cusignano. In descriptione receptorum conueniencium congrue nono Almansoris...« Na końcu »Expliciuunt recepte Mgri. Petri de Tusignano [na marginesie dodano »alias de Tusiniano alias Tussolano«] super nono Almansoris.... itd. Następują drobne notatki treści medycznej.

n.— str. 407—410. Pismo fakultetu medycznego paryskiego (?) o za-

razie. Incip. »Scripsimus amicis nostris ubi prius inventa fuit pestilencia hoc est quibusdam Pisanis...«

o.— str. 411—422. Pismo fakultetu paryskiego z 1348 r. o zarazie. »Incipit tractatus de causis et remediis Epidimie factus Patri [? Parisiis?] anno domini MCCCXVIII. Sequitur prologus in quo distingwuntur Capitula huius summe«. W przedmowie między innymi: »...idecirco nos omnes magistri de collegio facultatis medicorum Parisiensis ad mandatum illustrissimi principis et domini nostri Philippi regis Francorum.... causas presentis epydimie... proposuimus sub brevi compendio declarare...«

p.— str. 423—434. traktat medyczny ogólny teoretyczny. »[M]edicina est sciencia operativa existens, in qua queritur conservacio sanitatis corporis humani et remocio egritudinis eiusdem...«

q.— str. 435—472. »Urina hominis prout indicabilis est a medico non est quelibet pars urine...« traktat o moczu.

r.— str. 473—478. Traktat o lekarstwach z ziół. »[C]irca instans negocium nostrum uersatur propositum in simplicibus...«

s.— str. 479, 529—539, 569 sq. 632—636, 654. luźne zapiski medyczne, recepty, uwagi, lekarstwa itd. łacińskie, zapewne tylko praktyczne.

t.— str. 481—528. Wykłady rozmaitych sentencyj filozoficznych z dzieł Alberta Wielkiego itd. Zaczyna się »[H]omo generat hominem etc. In qua quidem proposicione quantum ad recommendacionem generacionis rerum naturalium...«

u.— str. 573—612. Traktat lekarsko-filozoficzny. »Quoniam, ut innuit Auicenna, in libro de memoria et reminiscencia, illa, que secundum compendiosum ordinem et numerum debitum proponuntur...«

v.— str. 637—650. Z powodu zarazy w 1345 i 1365 traktat nieznanego profesora o zarazie i recepty lekarstw na nią, tudzież przepisy higieniczne. W końcu szereg innych recept. — Str. 89, 90, 94—103, 480, 540—568, 571, 572, 615—631, 651—663 białe.

Hist. Rękopis — pochodzenia oczywiście francuskiego — należał do biblioteki Poryckiej T. Czackiego, gdzie nosił Nr. 1502. Pod tymże numerem należał do biblioteki Czartoryskich w Puławach. W 1796 r. przeszedł do CBP.

201.

Lat. F. VI. 34. — Rękopis papierowy, 340 mm. na 240 mm., pisany jedną ręką XV w. we dwie kolumny, z licznymi rubrykami i inicjałami, na 185 kłb., oprawny w deski obciągnięte skórą.

Zawiera dwa dzieła medyczne Jakóba Zeglar z Bochni. Mianowicie:

a.— k. 2—133. Komentarz super nonum Almansoris. Zaczyna się: »Prologus in practicam super nonum Almansoris magistri Jacobi Zeglar

de Bochna doctoris medicine«. Na końcu: »Explicit opus super nono Almansoris editum per me Jacobum Zeglar de Bochna dum essem Padue collectum partim 1438 et partim 1440 et partim 1442, tamen valde contruncatum propter carenciam librorum me studere faciencium et debencium et propter incomoditatem temporis. tamen in posterum dilatabo et distincte omnia ponam adiuuante maiestate diuina dum habuero comoditatem et copiam librorum me studere faciencium....« Mnóstwo przypisków, poprawek, notatek i późniejszych dodatków i uzupełnień tego autora, którego to jest widocznie autograf.

b.—k. 137—184. Drugie dzieło tego autora zatytułował Ł. Gołębiowski z katalogu Lefebure'a »De egritudinibus cognoscendis et medendis«. Zaczyna się: »Sicut ab antiquis habemus auctoribus et eorundem ratio....« Zdaje się, że brak właściwego początku, bo poprzednia k. była wyrwana. Zawiera rzeczywiście dzieło o rozmaitych chorobach, ich dyagnozie i terapii. Na końcu: »Scriptum per me, Jacobum Zeglar de Bochna, finitum die Mercurij quasi secunda hora noctis ante resurrectionem domini nostri salvatoris 1438«.

Autor tych dzieł jest, zdaje się, nieznanym dotychczas. Był on uczniem uniwersytetu krakowskiego, jak się to okazuje z zapiski na k. 185 u dołu: »1444 die 23 decembris in illa silaba *mo* et erat dies mercurii seu quarta feria, et post sexta feria erat natiuitas christi. tunc scribebatur 1445. ego Jacobus Zeglar de Boch[na] veni cracoviam et fuit hora 16 vel 17 et fuit (!) absens 28 (!) annis vel circa dum anno domini 1451° die nona mensis Januarij fuit intitulatus ad universitatem Cracoviensem sub egregio domino Andrea de Sath, doctore iuris canonici, protunc existente rectore alme universitatis Cracoviensis etc.« — Cf. Album studios. Univ. Jag. I. 128.

Hist. Rękopis należał do bogatej biblioteki klasztornej w Koprzywnicy, skąd w 1819 r. przeszedł do Biblioteki Uniwersyteckiej Warszawskiej, a w 1833 r. do CBP.

Liter. Lelewel, Bibliogr. xiąg II, 92.

202.

Lat. Q. VI. 95. — Rękopis papierowy, 205 mm. na 160 mm., pisany trzema rękami XVI wieku, klb. 222, oprawny w tekturę.

Zawiera rozprawy i wykłady medyczne profesorów padewskich, przepisy, recepty, roztrząsania itp. spisane zapewne przez Polaka, studenta uniwersytetu w Padwie.

Na k. 153—208^b znajduje się »Introductorium breve atque utile ad curandas febres cuiusdam Domini Dominici, diligencia et opere Eximij dni. Stanislai Rosati, artium et medicinae doctoris in eum ordinem redactum....

omnibus medicine studiosis apprime necessarium«. Na początku list dedykacyjny do Andrzeja Zebrzydowskiego, biskupa krakowskiego, dany z Krakowa b. d. — Na k. 209—222. jedną ręką z końca XVI w. (1556—1575) rady lekarskie Eliaeusa Paduana Forliviensis, dane dla jakiegoś młodego Polaka, (Dnus. Joannes), który był we Włoszech, do nienazwanego polskiego lekarza, może właśnie Stanisława Różyczki (Rosata), list długi, z pozdrowieniem dla znakomitego Walentego z Lublina. Następują rady lekarskie Wiktora Trincavelli i cały szereg zapisek, spis chorób i lekarstw zbieracza tego rękopisu.

Hist. Z BPZ. przeszedł w 1796 do CBP.

203.

Lat. O. vel. VI. 1. — Rękopis pergaminowy, 157 mm. na 120 mm., pisany jedną ręką w XIV wieku, kłb. 84, oprawny w deski oblepione skórą.

Zawiera fragment bez początku i końca nieznanego mi dzieła lekarskiego. Incip. »uicium (?) contrahendo. quia cum humana racio nihil perficere potest precipue dum ad hoc inicium...« Następnie idą ustępy »Capillus ex fumo grosso et calido etc.« itd. o rozmaitych chorobach. Tekst urywa się na k. 83^b. Na k. 84^b ręką XIV w. »gregorius ortus rome ex senatorum genere« i nic więcej.

Hist. Rękopis należał do klasztoru łędzkiego Cystersów; (na k. 84 ręką XV w. «liber sanete Marie sanctique nicolai in monasterio lynda«. Poniżej ręką XVI w. (? raczej późniejszą) »Autor« a niżej ręką XVI w. inną »Fr. Nicolaus Baczewius a Lomza. Fuit hic ab anno dni. 1564 usque ad annum 1575 tempore Roszkowski abbatis Jacobi usque ad electionem Matthaei Borzewski a Płocko abbatis designati 1575«. Oczywiście fałszywie nazwano w katalogu CBP. autorem Baczewskiego, na podstawie tych zapisek. Ł. Gołębiowski zatytułował rękopis tylko »Liber medicinalis«. Do CBP. przeszedł w 1833 z Bibl. Uniwersytetu Warszawskiego, dokąd dostał się może w 1819 r.

204.

Lat. O. VI. 33. — Rękopis papierowy, 127 mm. na 75 mm., pisany jedną ręką w XVII wieku, kłb. 30, oprawny w tekturę.

Zawiera pt. »Książeczka pokazująca sposob zażywania lekarstw« teksty recept łacińskie. — J. A. Załuski zapisał u góry k. 1. »Pharmacopoea Polonica«. Bez wartości.

Hist. Z BPZ. w 1796 przeszedł do CBP.

205.

Lat. Q. XIV. 9. — Rękopis papierowy, 230 mm. na 190 mm., jedną ręką w XVIII w. pisany, kłb. 24, nieoprawny.

Zawiera potwierdzony przez notaryusza Ćwiertowicza odpis z druku: »Ioel | Propheta | Simonis Simonidae | 1593«. S. Szymonowicza. por. Wierzbowski, 1769. — Zob. Nr. 213.

Hist. Prawdopodobnie przybył do CBP. z biblioteką Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

206.

Lat. Q. XIV. 11. — Rękopis papierowy, 210 mm. na 175 mm., pisany jedną ręką w XVIII wieku, kłb. 48, zbroszurowany.

Zbiór wierszy łacińskich z początków XVIII w. z czasów Augusta II. Spotyka się data 1731 r.; kilka wierszy jest pisanych do Piotra I Wielkiego, ces. ross. Autorem ma być (J. A. Załuski zapisał u góry k. 1. »Plater«) Jan Ludwik Broel-Plater, wojewoda inflancki.

Hist. Z BPZ. w 1796 przeszedł do CBP.

207.

Lat. Q. XIV. 17. — Rękopis papierowy, 205 mm. na 175 mm., jedną ręką XVIII w. pisany, kłb. 49, zbroszurowany.

Zawiera: »Fabulare Francisci Philelphi poetae clarissimi«. Zaczyna się: »De tempore et sene et puero mox senescente. Pulcher ephebus iter per devia solus agebat....« Odpis z rękopisu XV wieku.

Hist. Z BPZ. w 1796 r. przeszedł do CBP.

208.

Lat. Q. XIV. 22. — Rękopis papierowy, 202 mm. na 158 mm., pisany jedną ręką XVIII w., kłb. 3, nieoprawny.

Zawiera dwa wiersze do Jana Dantyszka, jeden Kaspra Ursyna Veliusza (incip. »Dum tu Menapiis digressum Maxime fortes.....«) drugi Eobana Hessa (incip. »Quam Dantisce legis tibi....«).

209.

Lat. Q. XIV. 96. — Rękopis papierowy, 186 mm. na 152 mm., pisany dwiema rękami XVII wieku, kłb. 77, zbroszurowany w niebieski papier.

Zawiera »Simonis Simonidae Odarum libri duo«. księga I zawiera Aelinopaeon, Pindaricae odae; księga II Horatianae odae.

Hist. Z BPZ. przeszedł w 1796 r. do CBP.

210.

Lat. Q. XIV. 99. — Rękopis papierowy, 217 mm. na 190 mm., pisany jedną ręką na początku XIX wieku, kłb. 55, zbroszurowany.

Zawiera: »Carmina Francisci Dionysii Kniaźnin selecta«. Zbiór ten dzieli się na cztery części. I. Carmina (k. 1—21). — II. Threni Joannis Kochanovii (k. 21^b—35). — III. Odae (k. 35^b—41). — IV. Erotopaegnia (k. 42—55). Dużo jest tu wierszy niepomieszczonych w warszawskim wydaniu łacińskich poezyj Kniaźnina z 1781 r. Zdaje się, że zbiór ten zrobiony jest z rękopisów późniejszych, bo w części pierwszej jest wiersz »Thermis Carolinis a. 1789 dicatum«. Trenów Kochanowskiego tłumaczenie, przypisane Fr. Karpińskiemu, różni się już początkiem, który tutaj brzmi: Thr. I. »Omnes o lacrimae lamentaque singultusque | Angores animae maestitiaequae animi...« Należy porównać z cytowanym wydaniem.

Hist. Z biblioteki Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

211.

Lat. Q. XIV. 100. — Rękopis papierowy, 200 mm. na 155 mm., pisany jedną ręką XVII wieku, tytuły czerwono, kłb. 59.

Polskie i łacińskie wiersze, krótkie, distycha itp. sentencye moralne wierszem niezłym, pióra Jana Gołębieńskiego, zakonnika, około 1615 r. pisane. Niewiadomo dlaczego przypisał J. A. Załuski te wiersze J. D. Solikowskiemu lub jego krewnemu Albertowi S., chociaż Gołębieński kilkakrotnie się popodpisywał.

Hist. Z BPZ. przeszedł w 1796 r. do CBP.

212.

Lat. Q. XIV. 128. — Rękopis papierowy, 200 mm. na 161 mm., pisany jedną ręką w XVI wieku, kłb. 20, nieoprawny.

Zawiera wiersze łacińskie »Michaelis Wrantii Dalnatae« z lat 1540 i 1541. Odpis współczesny, albo może autograf. — α) k. 1. »In Valentinum quendam Polydamum Historiae Vngaricae scriptorem ineptissimum...« incip. »Non infacundo nuper comitatus amico | Mane mei stabam principis ante foras...« — β) k. 7. »Ad Revmum. D. Joannem Statilium avunculum

sum iratum Mich. Wrantius sui commiserationem 1541«. incip. »Forsitan ut primum signum nomenque nepotis...« — γ) k. 14. »Ad Revmum. D. Joannem Ezechium Eppum. Quinque Ecclesiarum...« incip. »Antistes, fautor, studiorum Jane bonorum...« — δ) k. 14^b »In aureum partum faustissimi pueri Ioannis filii Sermi. Regis Hungarie Ioannis, qui nascitur die 7 mensis Iulij Anno 1540«. — ε) k. 15^b. Cztery wiersze o jeleniu Jana (Zapolyi) króla węgierskiego. — ζ) k. 16^b. »In Joannis Hungarie Regis... obitum eiusdem Mich. Wrantij Lachrymae«. incip. »Actum est. Heu, nulli vis eluctata Ioannem...« — Na końcu półtorej str. notatek inną ręką.

O autorze zob. Janociana I, 304; II, 298.

213.

Lat. Q. XIV. 129. — Rękopis papierowy, 231 mm. na 191 mm., pisany jedną ręką XVIII w., kłb. 19, zbroszurowany w niebieski papier.

Zawiera odpis z druku, skolacyonowany i potwierdzony przez notariusza Ćwiertowicza, z dzieła Szymonowicza »Pentesilea« wyd. w Zamościu, 1618. — Zob. N. 205.

214.

Lat. Q. XIV. 315. — Rękopis papierowy, 183 mm. na 155 mm., jedną ręką pisany w końcu XVIII w. k. 6 nłb.

Zawiera nieudolną podobiznę wydania z 1512 r. Carmen Heroicum Andrzeja Krzyckiego na małżeństwo Zygmunta I z Barbarą Zapolya.

Hist. Z BPZ. w 1796 r. przeszedł do CBP.

215.

Lat. Q. XIV. 316. — Rękopis papierowy, 193 mm. na 150 mm., kaligraficznie pisany w XIX wieku, kart od A do E_{III}.

Zawiera odpis z druku »Carminum Ioach. Bilscii Liber I.« wyd. krakowskie, Siebeneychera, 1588. Zob. Nehring, O historykach polskich XVI w. Poznań 1860. str. 19 i 79 sqq.

Hist. Prawdopodobnie przygotowany do przedruku odpis, z bibl. Towarz. Przyjaciół Nauk, lub z Uniwersyteckiej Warszawskiej, w 1833 r. przeszedł do CBP.

216.

Lat. O. XIV. 14. — Rękopis papierowy, 163 mm. na 110 mm., pisany jedną ręką w początku XVII wieku, kłb. 225, oprawny w pergaminową kartę.

Zawiera wiersze łacińskie rozmaitej treści, głównie pobożne, epigramy, epitafia, inwokacje itp. pisane przez Jakóba Myrecciusza [Mirecki?] z Sącza w latach 1587—1606. Był on, zdaje się, Jezuitą w Ołomuńcu (zob. k. 181). Dużo jest wierszy mających związek z polskimi rzeczami, np. wiersze do świętych polskich, *Aemulatio Cracoviae et Gnesnae* (z powodu św. Wojciecha i Stanisława), do Bolesława Śmiałego, do różnych Polaków, np. do Stanisława Wapowskiego, *epicedia* na śmierć króla Stefana, »*monoedia ad tumulum*« tegoż, itd. Wśród tego są też odpisy dzieł innych pisarzy, naprz. »*Vaticinium Ioannis Regismontani de interitu mundi Anno 1568*«, dalej (k. 99) Eneasza Sylwiusza »*Historia de Lucretia et Euryalo ad invicem se amantibus*« oraz między innymi (k. 201) »*Disticha Caesarum Romanorum a C. Iulio... usque ad nostram memoriam Caspare Ursino Velio auctore*«. Dlatego J. A. Załuski i za nim katalog nazwali ten kodex: *Carmina Casp. Ursini Velii et anonyimi Poloni*«. Wiersze Mireckiego mają pewną wartość. Rękopis jest może autografem. — Wzmianki o nieznanym zresztą autorze zob. rękopis Bibl. Uniw. Jag. 33, i Muczkowski, *Statuta* itd. str. 236.

Hist. Z BPZ. przeszedł w 1796 do CBP.

217.

Lat. O. XIV. 70. — Rękopis papierowy, 189 mm. na 117 mm., pisany jedną ręką w końcu XVIII w. klb. 18, nieoprawny.

Zawiera odpis z druku, potwierdzony notaryalnie, z dzieła Szymonowicza »*Aelinopaeen*«. Zob. NN. 205, 209, 215.

218.

Lat. F. XV. 5. — Rękopis papierowy, 313 mm. na 210 mm., pisany kilkoma rękami XV wieku, klb. 303, oprawny w deski obciągnięte skórą.

Zawiera:

a.—k. 1—178. fragment *Rerum familiarium* Franciszka Petrarki. Na k. 49^b »*Explicit liber quindecimus rerum familiarium per Stanislaum de Bodzewo filium Carpentarii polonitam etc. Reverendi magistri Thome de Strzelcze minimum exorotoremque famulum ac subiectum principalissimum da (?)*«. Na k. 178 »*Explicit liber rerum familiarium francisci petrarche laureati Poete et epistole ad inferos eiusdem anno Domini mille-*

simo quadricentesimo quinquagesimo nono Stanislaw Rusek«. Wspomniał pisarza tego kodeksu Lelewel, w Bibliogr. xiąg dwoje, II, 89.

b. — k. 179—303. Listy Eneasza Sylwiusza Piccolomini głównie z 1444 r. i Kaspra Schlick kanclerza cesarskiego. Między niemi na k. 269 sqq. historia Euryala i Lukrecyi w listach.

Hist. Rękopis należał do biblioteki klasztornej w Koprzywnicy; w 1819 r. przeszedł do bibl. Uniwersytetu w Warszawie, a 1833 r. do CBP.

219.

Lat. F. XV. 16. — Rękopis papierowy, 295 mm. na 200 mm., pisany dwiema rękami w XVII wieku, klb. 20, zbroszurowany.

Zawiera:

a. — k. 1—6. Orichoviana, a mianowicie: α) listów 5 Stanisława Orzechowskiego do Jana Zaleskiego i Jakóba Przyłuskiego; z tych cztery pierwsze zob. moje Orichoviana, Opp. inedita et epistulae Stanislai Orzechowski, I, NN. 10, 15, 19, 20. List piąty z 1548 r. do Przyłuskiego (incip. »Vide quid agas ne in...«) nieznany dotychczas. — β) »Contra conclusiones Stanislai Orzechowski quas pro Graecis et Ruthenis suscepit scilicet defendens scriptum *ἁδῆσποτον*«. incip. »Etsi charissime Orzechowij...« Ta sama rzecz znajduje się w Cod. Such. (por. moje Orichoviana, przedmowę) i rękopisie Czartor. 3581.

b. — k. 7—16^b. inną ręką »Facies perturbatae et afflictae reipublicae eiusque restaurandae ratio per visionem in Patmo cuidam revelata«. incip. »Cum in Aegaeo mari navigarem...« rozdziałów 20. Na końcu »...et in eisdem navibus clementi aura in patriam appuli. Finis Faciey Reipublicae impositus die Mercurij 18 Augusti Anno Domini 1575. V. N. B. et N. P.« Dzieło to błędnie przypisywano Orzechowskiemu; wydawano je często w XVII w. Data powyżej umieszczona odnosi się niewątpliwie do napisania dziełka, byłaby zatem ważną wskazówką dla zawikłanej historii tego dziełka, przypisywanego także J. D. Solikowskiemu. Niewiadome jest mi znaczenie liter na końcu daty umieszczonych. Czyżby oznaczały autora?

c. — k. 17—19. tąż ręką: »Oratio gratulatoria ad Ferdinandum Imperatorem per D. Stanislaum Hosium Cardinalem, S. R. Mtis. legatum et oratorem habita«. incip. »Sermi. principes et domini nostri D. Sigismundus et Dna. Catherina liberi Vrae. Sacrae Mtis...« Na końcu: »Finis gratulatoriae orationis... per D. Stanislaum Hosium et D. Martinum Cromerum collegam eius oratorem«.

d. — k. 20. sentencje moralne, zestawione w tablicę.

Hist. Z BPZ. przeszedł rękopis w 1796 r. do CBP.

220.

Lat. F. XV. 38. — Rękopis papierowy, 296 mm. na 205 mm., jedną ręką w XVI wieku pisany, k. nlb. 17, zbroszurowany w niebieski papier.

Zawiera:

a.— k. 1—3. Odpis listu: »Mathias Valerianus sacrarum litterarum baccallaureus clarissimo adulescenti Michaeli Semilitio (?) Lithuano s. d.« datowany z krakowskiego klasztoru św. Trójcy. 1534.

b.— k. 3^b—9^b. »Basili Magni de gentilibus scriptorum libris evolvendis libellus sane aureus«.

c.— k. 9^b—11. »Laurentii Vallensis in quartum Elegantiarum librum praefatio«.

d.— k. 11^b—16. »Praelectio in Topica Ciceronis Mathiae Valeriani Praedicatoris«. Na końcu »Impressum Cracoviae apud Hieronimum Vietorem Anno a Christo nato 1534«. Bibliografie nasze nie wymieniają tego dzieła autora dominikanina krakowskiego. Estreicher wspomina (Bibliografia Polska, VIII.) pod latami 1534, 1536 i 1537 inne jego dzieła.

Hist. Z BPZ. przeszedł w 1796 r. do CBP.

221.

Lat. Q. XV. 78. — Rękopis papierowy, 208 mm. na 175 mm., pisany jedną ręką XVIII wieku, klb. 79; zbroszurowany w niebieski papier.

Zawiera: »Illustrium virorum ad Iohannem Dantiscum Episcopum Varmiensem etc. Epistolae Historicae selectae...« Są to listy pisane w latach 1526—1539 do Dantyszka przez Jana de Weze arcybiskupa Lundu, Kornel. Duplicius Scepperus, Joach. Camerarius, Jana Campensis, Eobana Hesse, Jana Valdez, Zygm. Herberstaina, Gemma Frisius, Fil. Melanchtona, Jana arcybiskupa Upsali, Fabiana v. Dammeraw, Jerzego Witzel (Vicelius). Por. rękopis Czartor. 243, zawierający oryginalny zbiór korespondencji Dantyszka.

Hist. Rękopis ten jest kopią zrobioną w 1733 r. w Gdańsku dla J. A. Załuskiego, ze zbioru odpisów oryginalnej korespondencji Dantyszka przechowywanej w bibliotece publicznej w Upsali. Zbiór ten, skopiowany przez Eryka Benzela (Ericus filius Erii Benzelius) przesłał w 1725 r. W. Maseow z Lipska Walentynowi Schlieff do Gdańska (»...nullibi eas collocari dignius posse credidi quam in bibliotheca tua, amplissimo illo rerum Polonicarum et Prussicarum thesauro...«), z listem dedykacyjnym i krótką biografią Dantyszka oraz objaśnieniami Benzela. W bibliotece J. A. Załuskiego miał Nr. 149. Z BPZ. przeszedł w 1796 r. do CBP.

222.

Lat. Q. XV. 79. — Rękopis papierowy, 177 mm. na 143 mm., pisany dwiema rękami w XVI i XVII wieku, kłb. 22, zbroszurowany w niebieski papier.

Zawiera miscellanea odnoszące się do Braci Czeskich i zboru w Ostrorogu, mianowicie:

a.—k. 1—18. Na śmierć »Iohannis Laurentii sacrorum praesidis apud Fratres Bohemos inspectorisque coetus fidelium in ecclesia Ostrorogana«: α) k. 1—14 »Oratio funebris... elaborata a Iohanne Campensi verbi divini ministro«. Z dedykacją »Georgio Israeli antistiti Fratrum primario«. Jest to w formie mowy pogrzebowej ciekawy życiorys Jana Wawrzyńcowego; urodzony w Kijowie na Morawii, był w Złotogórze na Szląsku w szkole Trozendorfa, następnie w Wittemberdze, gdzie był w przyjaźni z Melanchtonem. Przeniósł się do Pragi, gdzie się przyjaźnił z Blahosławem, Jerzym Rokitą i Jerzym Izraelem. Umarł naczelnikiem Braci Czeskich w Ostrorogu w 1587 r. — β) list Adama Tobołki do Jana Campensis. γ) »Epicedia in obitum... Iohannis Laurentij orthodoxarum per Maiorem Poloniae ecclesiarum antistitis... praepositique Ostrorogiensis«. napisał »Johannes Vernerus ludi moderator Cosmingsensis« (w Koźminku).

b.—k. 21. »In obitum Revdi.... Simeonis Theophili Turnovii Orthodoxarum in Polonia Maiori Ecclesiarum Senioris et superintendentis vigilantissimi inspectorisque coetus fidelium in Ecclesia Ostrorogana fidelissimi«. wiersz, napisał »Johannes Wegierscius Polonus«.

c.—k. 18^b i 19^a i k. 22^a notatki ręką XVII w. odnoszące się do miasta i zboru w Ostrorogu.

Hist. Z BPZ. w 1796 r. przeszedł do CBP.

223.

Lat. Q. XV. 95. — Rękopis papierowy, 188 mm. na 150 mm., jedną ręką pisany w 1602 r., kłb. 8, zbroszurowany.

Zawiera nader ciekawą instrukcję Piotra Myszkowskiego kasztelana lubelskiego, oryginalną, z podpisem własnoręcznym kasztelana, daną dla syna, zapewne Jana Alexandra starosty Tyszowieckiego, w Lublinie, 1602 kwietnia 17, na wyjazd na nauki do Krakowa i za granicę. Incip. »Fili et mea prouecta et tua progressa aetas admonet me, ut educationi tuae attentam manum admoveam....« Koniec: »Vade, mi fili, Deo bene volente et nomine meo et familia nostra non indignus.... Tui (si, quod iubeo, feceris) amantissimus pater....« Instrukcja ta ma dużą wartość dla historii

pedagogii u nas; myśli są poważne i mądre, a nawet czułe; starszym towarzyszem i preceptorem młodego Myszkowskiego jest nazwany jakiś Kmita.

Hist. Z biblioteki J. A. Załuskiego, który na k. 1 swe uwagi zapisał, i BPZ. w 1796 r. przeszedł do CBP.

224.

Lat. Q. XV. 114. — Rękopis papierowy, 191 mm. na 154 mm., pisany jedną ręką XVIII w., klb. 67, z tych 44 zapisanych.

Zawiera »Vita Beati Stanisłai Oporovij«. W czternastu rozdziałach, panegiryk bez wartości, ułożony inskrypcjami, podaje życiorys błog. Oporowczyka (ur. 1501, um. w kwietniu 1552, uczył się w krakowskim uniwersytecie, tamże miał wykładać filozofię, w nowicyacie Częstochowskim Paulinów, kaznodzieja na Jasnej Górze tamże, przeorem klasztoru w Wielkich Młynach, prowincyałem Paulinów, wkońcu kaznodzieją w klasztorze Paulinów w Oporowie).

225.

Lat. O. XV. 17. — Rękopis papierowy, 155 mm. na 100 mm., pisany jedną ręką XVI wieku, klb. 218, oprawny w deski, obciążnięte skórą wyciskaną z datą 1558 r.

Zawiera: mowy, listy, dzieła, wiersze i notatki Macieja Piątka (Piątek) z Płocka profesora uniwersytetu krakowskiego, z lat 1558—1564 i 1592. Rękopis ma dużą wartość dla biografii Macieja Piątka i historii uniwersytetu. Zob. Wisłocki, Liber diligentiar. str. 469.

a. — k. 1 sqq. List do Pizonów Horacego komentowany. — k. 39. »Scholia in paradoxa Ciceronis Anno dni. 1559«. rozpoczęte, ledwo jedna karta. — k. 40^b zapiska: »Nomina baccalaureorum. Nicolaus Habicht Glogouiensis. Bartholomaeus Habicht Cracoviensis. Nicolaus Leopoliensis. Jacobus Wągrowiensis. Ioannes Drohobicensis. Albertus Squiernievicensis«.

b. — k. 41 sqq. i k. 214. »Mgri. Mathiae Plocensis de ingenuis artibus oratio«.

c. — k. 51^b »Vita Lucani per Matthiam Plocensem carmine elegiaco descripta«. zaczyna się »Gestio Lucani vatis...«

d. — k. 53^b sqq. list M. z Płocka do biskupa Andr. Noskowskiego, 1559 Grudnia 13. jako dedykacya do następującego wiersza »In natalem domini«. Zob. k. 192^b.

e. — k. 60 sqq. »Oratio in susceptione scholae Lovicensis Matthiae Piątek Plocensis«. mowy do prymasa Dzierzgowskiego i proboszcza w Ło-

wiczu Marcina Gałczyńskiego przez M. z Płocka i powitania prymasa przez Macieja z Płocka dla swych uczniów Hieronima Lesznowskiego, Jana Łoskiego, Andrzeja Biskupskiego, przy objęciu szkoły łowickiej.

f.— k. 72^b. »Compendiosa M. T. Ciceronis vita« wierszem przez Macieja z Płocka.

g.— k. 75^b. Tegoż mowa »in susceptione Bursae philosophorum« i przy rezygnacyi z niej.

h.— k. 84 sqq. Tegoż mowa »methodum discendarum bonarum artium complectens habita in promotione magistrorum inferius descriptorum XXVIII febr. A. D. 1561.« oraz k. 100 »Quaestio pro promovendis magistris. An litterae Graecae Latinis praestantiores sint nec ne«. 1561. Lut. 8. Egzamin, z nazwiskami kandydatów, pytaniami, odpowiedziami. — k. 137^b. pytania dla kandydatów do magisterskiego stopnia w 1561.

i.— k. 107^b. Mowa przy egzaminie bakałarzy; — k. 113. wiersze drobne.

k.— k. 115 sqq. »Oratio in praelegendis Tusculanarum quaestionum Ciceronis libris habita postridie S. Galli A. D. 1561«. oraz k. 122^b. »Oratio in libris Elenchorum Aristotelis«. 1561 kwietnia 12.

l.— k. 131^b. Mowa przy objęciu »bursae pauperum« w 1561, z której to posady zrezygnował w 1563 r. (jest mówka i na to, k. 153).

m.— k. 133—137, 146^b—150^b, 155—160, 162, 172—175, 181—191. Mowy i mówki przy przyjmowaniu, witaniu, żegnaniu itd. rozmaitych dygnitarzy, jak Filipa Padniewskiego biskupa krakowskiego, Jana Ocieskiego kanclerza koronnego i innych miewane przez uczniów Macieja z Płocka, a mianowicie: Jana Krzyżanowskiego, Stanisława, Alberta i Jana Padniewskich, Kaspra Faber, Macieja Żeromskiego, Stanisława i Jana Jaraczewskich itd. w latach 1561—1562. Niektóre mowy pisał Piotr Szafraniec.

n.— k. 150^b i 162^b. notatki gramatyczne. Toż samo kk. 180^b i 192.

o.— k. 160^b. kopia dyplomu doktoratu filozofii Jana Grzegorza Macer. 1562.

p.— k. 169^b. wiersz polski »Lament kniazia Viszniewieczkiego«. z powodu niewoli tureckiej i strasznej śmierci ks. Dymitra Alexandrowicza Wiśniowieckiego. Wiersz zaczyna się: »I kogoż mam winować w tej mojej przygodzie | Zdybało mię nieszczęście po pierwszej swobodzie...«

q.— k. 175^b. Edykt parczowski z 7 sierpnia 1564. po polsku; zgodny z tekstem w Metryce Koronnej; por. Zakrzewski, Powstanie i wzrost reformacyi, str. 271 przyp. 42. Na końcu dodane: »Andreas Czieliński manu propria scripsit Bochnae. Scriptum 18 Septembris Anno dny. 1564«. Jest to brat Piotra C. tłumacza Trinumusa Plautowego, późniejszy kanonik krakowski. Zob. Czubek, Potrójny z Plauta Piotra Cieklińskiego, Kraków 1891. str. 2.

r.— k. 193. panegiryk dla Anny arcyksiężniczki, żony Zygmunta III. w 1592.

s.— k. 194—213. bez tytułu dziełko Macieja z Płocka. Jest to »oratio generis demonstrativi continens laudem incltyi regni Poloniae«, dedykowane księdzu Franciszkowi Krasińskiemu.

Hist. Rękopis należał do J. A. Załuskiego, w 1796 r. przeszedł do CBP.

226.

Lat. F. XVII. 1. — Rękopis papierowy, 292 mm. na 195 mm., pisany dwiema rękami XVI wieku, klb. 373, oprawny w ciemną skórę w XVIII wieku, na grzbiecie: »R. P. Cricii Epi. | De Sac. Missae | Contra | Lutheram«.

Rękopis zawiera dzieła prozą i wierszem Andrzeja Krzyckiego, oraz niektóre inne współczesnych autorów odpisy. Jest pięknie pisany, ręką jednego z kopistów Stanisława Górskiego zbieracza Tomicyanów. Sam Górski niejednokrotnie odpisywał w tym kodeksie wiersze Krzyckiego, a przy licznych poezjach pododawał cenne swoje przypiski. Tytuł rękopisu czerwono: »Rdi. Patris Andreae Cricii | Episcopi Poloni | De Sacrificio Missae | De afflictione ecclesiae | Concertationes contra Luteranismum | Epistolae aliquot | Dialogi | Poemata«. Zawiera:

a.— k. 1^b ręką XVII w. krótki życiorys Krzyckiego.

b.— k. 2—41. »De ratione et sacrificio missae Andreas Cricius Episcopus Plocensis«. Zob. Morawski, *Andreae Cricii carmina*, Cracoviae 1888, str. IV, Nr. 13.

c.— k. 43—49^b. »Thome de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti De sacrificio misse adversus Luteranos iuxta Scripturam tractatus«.

d.— k. 50—65. »De afflictione Ecclesiae. Commentarius in psalmum XXI. Andreae Cricii Episcopi Premisliensis«. Zaczyna się od wiersza Leonarda Coxe. Zob. Morawski, op. cit. str. IV Nr. 12.

e.— k. 68—73. Ad Ioannem Antonium Pulleonem... de negotio Pruthenico epistola; z wierszem Hozyusza. Zob. Morawski, op. cit. str. IV, Nr. 11.

f.— k. 74—151. Odpisy korespondencji Krzyckiego i innych. Wśród nich: — α) k. 74 sqq. list Erazma z Rotterdamu do K. (z Bazylei 1525 października 3) i Krzyckiego do Erazma z Krakowa 1525 w grudniu, tudzież wiersz Krzyckiego do Erazma, zob. Morawski op. cit. str. 256. — β) k. 78—105^b »Concertationes inter Poliandrum Alberti ducis Prussiae praedicatorum Luteranum et doctorem Petrum de Cracovia canonicum et suffraganeum Plocensem....« ze wstępem Górskiego. Por. Nr. 140. — γ) k.

108—112. »Petrus de Septembarbis civis mundi et communis veteris fidei professor ac theologus Nobili domino Jacobo Lachowski« z odpowiedzią 1528. — *δ*) k. 120 sqq. Dwa listy wymienione między Hieronimem Łaskim a Wawrzyńcem Miedzyleskim biskupem kamienieckim. Krzycki dyktował odpowiedź Miedzyleskiemu.

g.— k. 152—171. Stan. Hozyusza »Actus... cum civibus Elbingensibus...« zaczyna się »Cum venissem Elbingam...«

h.— k. 176—373. »Poemata Andree Cricii, laudatoria, aulica, arguta, faceta, iocosa, ludicra, mordacia, amatoria, lasciva, connubialia, sepulchralia, castrensia, senatoria, ecclesiastica, pia, religiosa, publice rei utilia. Per me Stanislaum Gorski Cracoviensem et Plocensem Canonicum ex varia dispersione conquisita et in hunc ordinem digesta. Quibus intermixta sunt aliena quaedam Cricianis convenientia«. Cały ten tytuł cynobrem. Rękopis nadzwyczaj cenny dla poezji Krzyckiego, wiele wierszy pododawał Górski na kartkach, i podobnie jak w Cod. Corn. Cric. licznymi opatrzył przypiskami i objaśnieniami. *Zob. Liter.* Dużo jest wierszy przypisanych przez Górskiego Hozyuszowi (zwyczajnie dopiskiem »Hosius fecit«), inne M. Kromerowi, Filipowi Gundel i innym. Rękopis ten nie był zużytkowany przy wydaniu.

Hist. Rękopis należał w XVII w. do Tomasza Paprockiego komornika ziemskiego przemyskiego. Nie umiem objaśnić, skąd przeszedł do CBP. Zdaje się wszakże, że nie z Biblioteki Załuskich. *Por.* przypisek przy Nr. 233.

Liter. Ptaszycki, Poezye Krzyckiego, Ateneum, Warszawa 1889, II, 533 sqq.

227.

Lat. F. XVII. 13. — Rękopis papierowy, 360 mm. na 215 mm., jedną ręką pisany XVIII w., str. lb. 286, niedawno oprawiony w półskórek.

Zawiera »Andree Cricii Epistolae et Carmina«. Jest to odpis nieznanego mi zbioru, pochodzącego jednak prawdopodobnie z pod redakcji Górskiego; zbiór ten należał do Dunina, starosty Radoszyckiego. J. A. Załuski dużo notował na tym rękopisie, tak np. na k. okładkowej nlb. »Ten mss. zamienił na takisz Xcia. Sanguszki«. poniżej: »Takisz Mss. iest tu w Warszawie u XX. Missyonarzy« a z boku do tejsze notatki dodaje »Multum differt et sola Carmina habet fuitque Andree Lisiecki Instigatoris Regni«. inna zapiska »Takisz u Xcia. Sanguszka Marszałka Littewskiego«. Załuski dopisywał też swe uwagi do rozmaitych epigramów i nagrobków tego rękopisu.

Hist. Z Biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Ptaszycki, Poezye Krzyckiego, Ateneum Warszawa 1889, II. 532 sqq.

Lat. F. XVII. 43. — Rękopis papierowy, 310 mm. na 210 mm., pisany jedną ręką XVI w., k. nlb. 163, oprawny w deski skórą ciemno-brunatną kryte, wyciskaną ozdobnie, z datą klisz 1540 i 1542. Na okładce napis: »CALLIMACHVS«.

Zawiera dzieła Filipa Kalimacha, zebrane przez Stanisława Górskiego, znanego zbieracza Tomicyanów, i ofiarowane królowi Zygmuntowi Augustowi. k. 1. ofiarowanie zbioru: *Serenissimo principi ac domino domino Sigismundo Augusto Regi Poloniae Magno Duci Lituaniae domino suo subditus Stanislaus Gorski canonicus obtulit.* U góry ręką J. A. Załuskiego: »Callimachi Philippi Itali San Geminiani praeceptoris principum regionum Poloniae Opera«. Na dole tej k. ręką wcześniejszą (XVII w.) »Ex Bibliotheca Zołkiewiana cancellarii et supremi ducis exercituum Regni«.

Zawiera: (podaję str. według Kwiatkowskiego, zob. Liter.).

a. — str. 1—21. *Philippi Callimachi de Thedaldis Florentini Attila.*

b. — str. 25—170. *Phillippi Callimachi Etrusci Hystoria rerum gestarum in Vngaria et contra Thurcos per Wladislaum Polonie et Vngarie regem z listem Benedykta Brognoli (z datą 1488 r.) i przedmową do króla Kazimierza.* wyd. Kwiatkowski, MPH. VI. (i w osobnej odbitce).

c. — str. 177. Wiersz Kalimacha do Dersława z Rytwian wojewody sandomirskiego.

d. — str. 199 sqq. Dzieło Kalimacha pt. »...Ad Innocentium VIII. Pont. Max... de bello Turcis inferendo oratio« wielokrotnie drukowane.

e. — str. 267 sqq. i 279 sqq. dwa listy Kalimacha do Zbigniewa Oleśnickiego, scholastyka krakowskiego i podkanclerzego koronnego, następnie prymasa. Zob. Acta Tomiciana I. Appendix.

f. — str. 294—304. »Consilium Callimachi incirca deliberacionem in Hungariam mittendi«.

Hist. Rękopis ten powstał w kancelaryi Górskiego; jest kopią zapewne i to niepełną jednego z kodexów dzieł Kalimacha, będących własnością Zygmunta Augusta, mianowicie tego, który Górski królowi ofiarował. Czy ten niniejszy kodex należał do króla, niewiadomo; wydaje mi się to dość wątpliwe. Janocki (w Specim. Catal. str. 31—33. Nr. LXXXVII.) szczegółowo opisuje oba rękopisy, które należały do Zygmunta Augusta; oba miały oprawę królewską, znaną nam skądinąd, i oba zawierały takie rzeczy, których niema w niniejszym kodeksie. Wedle Janockiego, piszącego w 1752 r., pierwszy kodex Kalimachianów (ów «opuscula autographa» Załuskiego) miał być napisany około 1492 r., dedykacja królowi miała być napisana młodszą ręką (Górskiego lub jego kopisty), którą J. znał dobrze z Tomicyanów; ten nieznan nam dzisiaj kodex nosił w BPZ. sygnaturę Nr. 224 (cf. Janocki, Musar. Sarmat. str. 93 Nr. XLV). — Drugi — nieznan nam również — kodex Kalimachianów, papierowy, pięknie napisany, i herbem królewskim (jakim?) zdobny, miał zawierać jakąś autobiografię Kalimacha

(zob. Janocki, Specim. Catal. str. 33.). Obydwa, co dosyć szczególne, a nawet i niniejszy trzeci, należały do biblioteki królewicza Jakóba w Żółkwi. — Nasz kodex pochodzi z biblioteki Stanisława Żółkiewskiego kanclerza i hetmana wielkiego, pozostałej w Żółkwi; drogą spadku biblioteka przeszła w dom Sobieskich, od królewicza Jakóba zapisem testamentowym otrzymał wielką ilość rękopisów z tej biblioteki biskup krakowski Andrzej Stanisław Załuski brat biskupa kijowskiego. Prawdopodobnie do J. A. Załuskiego przeszedł darem od brata. W bibliotece biskupa kijowskiego miał Nr. 96, a w BPZ. Nr. 240. Z nią w 1796 r. przeszedł do CBP.

Liter. Kwiatkowski, Philippi Callimachi Experientis Historia rerum gestarum in Hungaria et contra Turcos... Leopoli 1891 (odbitka z MPH. VI) str. 3—4.

229.

Lat. F. XVII. 44. — Rękopis papierowy, 290 mm. na 215 mm., pisany jedną ręką XIV w. i sześcioma XV w. na kłb. 253 w jedną i dwie kolumny, oprawny na początku XIX w. w tekturę i grzbiet pergaminowy.

Zawiera miscellanea teologiczne i prawnicze, a mianowicie:

a.— k. 1—43 (we 2 kol.) Traktat o pokucie i spowiedzi, bez tytułu; zawiera też praktyczny »modus confitendi«. Zaczyna się: »Tibi dabo claves regni celorum... Verbum hoc cuilibet dicitur confessori qui absolvens penitentem confitentem a peccatis et per hoc eum introducendo ad regnum celi...« Nie znam nazwiska autora.

b.— k. 44—127^b (we 2 kol.) Traktat teologiczny, może św. Tomasza z Akwinu. (koniec urwany, bez tytułu, niewykończony odpis). Zaczyna się »[E]t factum est, cum consumasset Iesus sermones hos omnes... sermones quos de consummatione seculi vel de distructione finalis iudicis...«

c.— k. 129—170. (we 2 kol.) Traktat św. Tomasza z Akwinu o sakramencie eucharystyi (brak tytułu). Zaczyna się: »De sacrosancto corporis domini locuturi sacramento...«

d.— k. 170^b—184^b (we 2 kol.). Traktat o wierze, bez tytułu, zapewne św. Tomasza z Akwinu. Zaczyna się: »Credo in unum deum... primum quod est necessarium christiano est fides, sine qua...«

e.— k. 184^b—195^b. Św. Tomasza z Akwinu *Expositio super decem precepta*.

f.— k. 200^b—230^b. Rubryki z Clementinae i z prawa rzymskiego.

g. k. 231 sqq. Listy cesarza Zygmunta »que transmittuntur... per universum mundum pro concilio generali celebrando«. Na k. 239 u dołu przypisek: »Ex parte dni. Pauli Andree de Gyczki domino Petro licentiato, tum dno. Scolastico cracoviensi«.

h.— k. 241—246^b. Formularz na intytulacje osób, dygnitarzów, arengi, itd. początki listów etc.; formularz ten notaryalny pisany w 1342 r. »in

vigilia sabato s. Andree apostoli«. Nie zawiera nic szczególnie do Polski odnoszącego się, powstał zapewne we Włoszech, bo jest intytulacya do »Potestas« (podestà) miejskiego.

i.— k. 249—253. Urywki exegetyczne z Pisma św. bez wartości.

Hist. Z biblioteki klasztornej w Koprzywnicy przeszedł w 1819 r. do biblioteki Uniwersyteckiej Warszawskiej, a z niej w 1833 r. do CBP.

230.

Lat. F. XVII. 49. — Rękopis papierowy, 305 mm. na 225 mm., pisany jedną ręką w drugiej połowie XV w., klb. 276, oprawny w deski niegdyś; u dołu kodeks przegnił tak, iż kilka dolnych wierszy przez cały rękopis albo nie istnieją albo są trudne do odczytania.

Zawiera:

a.— k. 1—144. Mowy, listy, akta itd. odnoszące się do soboru bazylijskiego wogóle. Dochodzą do r. 1442.

b.— k. 145—228. Dzieło, prawdopodobnie nieznanne, Jana Andrzejowego, znakomitego kanonisty bolońskiego z XIV w., o św. Hieronimie. Gołębiowski na kartce włożonej do kodexu, zatytułował je »Johannis Andree bononiensis Hieronimus seu de laudibus s. Hieronimi«, niewiadomo czy według początku dzieła, czy z »Explicit« które może było na wyrwanej dziś dolnej połowie ostatniej 228mej karty, czy też z rękopiśmianego katalogu Lefebure'a. Rzecz sama zaczyna się »Jeronimianum hoc opus per Iohannem Andree urgente devocione compositum....« Text kończy się na k. 225. »Accipe Ieronimum non ex doctoribus ynum | Nec miris minimum, sed lingve munere primum.« a na k. 225^b—228 »Sequuntur tituli epistolarum de quibus fit mencio in quarta parte«. Zawiera listy św. Hieronima, exegezę jego dzieł i wyciągi z nich. Rękopis jest piękny, liczne i ładne inicjały, na dole k. 145 równocześnie z inicjałami i kodeksem malowany herb Odrowąż. Po piśmie i papierze sądząc, możnaby przypuszczać że rękopis powstał we Włoszech, lub był przez Włocha na włoskim papierze pisany. O szczególnym kulcie Jana Andrzejowego dla św. Hieronima zob. v. Schulte, *Gesch. d. Quellen d. canon. Rechts*, II, 212.

c.— k. 229—276. Armandi ord. Frum. Praedicat. tractatus de declaratione dictorum et dictionum difficilium que apud theologos et philosophos... quam frequencius occurrunt...« Brak końca, niema też właściwego tytułu. Dziełko poprzedza »epistola prohemialis« o zakresie jego.

Hist. Z biblioteki Koprzywnickiego klasztoru przeszedł rękopis w 1819 r. do Uniwersyteckiej Warszawskiej, a w 1833 r. do CBP.

331.

Lat. F. XVII. 55. — Rękopis papierowy, 315 mm. na 212 mm., pisany pięcioma rękami XVI w. na 55 kłb., oprawny świeżo.

Zawiera miscellanea historyczne z XVI w. a mianowicie:

a. — k. 1—24^b. »*Emerici Hungari monachi ordinis s. Pauli primi Eremitae in Vieliun Chronicorum sui temporis fragmentum*«. Jest to kronika polska, w Polsce pisana, od 1516 do 1530. Zaczyna się »Anno dni. 1516. Qui annus non solum Europeis tumultibus, sed etiam bello Siriaco ac Egiptiaco fuit insignis. Enimvero sultanus Egipti qui in Siria et Arabia late imperabat.... 1517. Dum haec in Azia geruntur, in Sarmatia tumultuari est ceptum. Lithuani et Moschovitae ab intercepta Smolensko arce infestissimis inter se odiis certabant... itd. Nieznana ta kronika nie posiada, o ile się zdaje większej wartości historycznej. Autor zmysłu historycznego ma mało, opisy są słabe, wewnętrznych spraw wcale nie porusza, szerzej opowiada przyjazd i przyjęcie królowej Bony, opisuje wojnę pruską i bitwę pod Mohaczem itd. Kilka nazwisk, dat, szczegółów może skądinąd nieznanym, sam fakt wreszcie istnienia jej, stanowią wartość kroniki.

b. — k. 25—30^b. inną ręką: Opis rzezi w Nocy św. Bartłomieja w formie listu niepodpisanego autora do jakiegoś Longina, datowany z Londynu 1572 października 1. Zaczyna się: Longino suo. Intellexi ex litteris tuis, quae mihi non ita pridem Lugduno redditae sunt, te nihil minus arbitrari, quam eam in Regium animum crudelitatem....« Opis jest dosyć szczegółowy i stosunkowo trzeźwy, na podstawie opowiadań tych, co się zdołali uratować do Anglii. Longinus jest Francuzem, autor listu zapewne nie. Przy końcu frazes: »Habebunt iam hunc sibi regem quicumque volent, impietate, perfidia, sanguine insignem, ovium custodem, ut aiunt, lupum....« wskazuje, ponieważ autorem rzezi głównym ma być Henryk d'Anjou, że opis ten jest pamfletem politycznym, skierowanym przeciw elekcyi Henryka w Polsce, zapewne przez stronnictwo austriackie. Rzecz jest w każdym razie interesująca.

c. — k. 32—39. »*Hominis cuiusdam privati, sed rei publicae ex animo bene consultum volentis, de electione regis ad eos, quorum interest, sincera et christiana adhortatio*«. Pismo polityczne, pisane przez katolika przeciwko heretykom, z okazji pierwszej elekcyi, w 1572 lub 1573 r. Zaczyna się »*Maiores nostri, homines alioqui, ut ex eorum rebus gestis satis apparet, bene industrii, quod nullam certam regulam de eligendo rege posteris relinquerent...*«. Co do autora, przypuszczał w XVI w. ktoś nieznanym (dyssydent): »Przypatrzivssi się pisaniu themu tedi thak rozumiem, ize to X. Sokolowskiego pissmo, bo redolet phraseum eius et scribendi stylum, doctum

alioquin, sed tamen, ut illorum mos est, contra Evangelicos acerbum«. Stanisław Sokołowski, znakomity kaznodzieja i teolog, był wówczas profesorem uniwersytetu Jagiellońskiego.

d.— k. 41—44. »Ad legationem Sacrae et Sermae. Regiae Mtis. Poloniae etc. qua Gnosus.... Joannes Demetrius Solikowsky S. R. Mtis. secretarius functus est, Illmi. dni. ducis Prussiae tutores et gubernatores sic respondent«. b. d. [z 1568 r.] ręką tąż sama, co w Nrze. naszym 131.

e. k. 45—55. Pod nagłówkiem »Ad articulos sinodales« (inna ręką XVI w. dopisała »1562 vel 1563 in sinodo nisi fallor warszewiensi«) znajdują się niezmiernie ważne i ciekawe uwagi jakiegoś duchownego (może Stanisława Górskiego (?); charakter pisma zupełnie przypomina jego rękę) odnoszące się do uchwał synodu Warszawskiego w 1561 r. Interesujące są sądy autora o duchowieństwie, o królu i senatorach, dużo o uniwersytecie; autor sprzeciwia się sprowadzeniu Jezuitów, na sobór Trydencki chce posłać Uchańskiego Jakóba i Herburta Walentego.

Rękopis ten składa się z rzeczy luźnych, nie stojących w żadnym ze sobą związku. Przypuszczam, że dopiero w CBP. oprawiając razem odrębne zeszyty, utworzono ten kodeks.

232.

Lat. Q. XVII. 59. — Rękopis papierowy, 328 mm. na 215 mm., pisany przeważnie jedną ręką w połowie XVI w., na 266 kłb., oprawny w miękką czarną skórę.

Zawiera obok rzeczy znanych z lepszych rękopisów i druków, nieznaną a nader ciekawą materyał do historyi cywilizacji w pierwszej połowie XVI w. Jest to kopiaryusz, który należał niegdyś do ks. Stanisława Kilowskiego, kanonika gnieźnieńskiego i prałata kolegiaty pułtuskiej między 1522 a 1550 r. (Zob. o nim: Korytkowski, Prałaci i kanonicy archid. gnieźnieńskiej, II, 259.).

Zawiera:

a.—k. 1. Streszczenie dyalogu »de Asiana diaeta«.

b.—k. 3. »Carmina que erant apposita in sepulcro pape Clementis« paszkwil na papieża Klemensa VII.

c.—k. 4. »Oratio Domini Stanislai Kilowski Canonici Gneznensis et Decani Polthoviensis ad excipiendum.... Samuelem episcopum Plocensem«.

d.—k. 5—80. Zapiski historyczne, krótkie, suche, w stylu rocznika, mieszane i robione prawdopodobnie na podstawie jakiegoś dzieła, bo znajduje się napis »Ex Chronica«. Ten charakter noszą zapiski z drugiej połowy XV w. i początku XVI w. Następnie nabierają więcej osobistych

cech, w końcu zaś rozszerzają się w dość interesujący prywatny dzienniczek, urządzony w formie kalendarza. Okres czasu niemi objęty jest od r. 1430 do r. 1537 miesiąca października. Niewiadomo kto jego autorem, być może że sam Kilowski lub jego sekretarz, w każdym razie jakiś duchowny. Późniejsze zapiski niewątpliwie odnoszą się do Kilowskiego.

e. — k. 61—75. »*Marci Tullii Ciceronis pro P. Quintio oratio*«. ręką, którą się często spotyka w Tomicyanach. U dołu dopisek inną ręką: »*Lecta Cracovię per dominum Ozium doctorem etc. Anno domini 1535*«.

f. — k. 76—97. Odpisy rozmaitych formuł listów, przeważnie rzeczy polskich (po łacinie), paszkwilów itd. Brulion bez większej wartości.

g. — k. 97^b—102. »*Legacio Pyotrковиensis*« sejmowa, z 1522 r. (?) oraz inne akta publiczne z tejże epoki.

h. — k. 102 sq. Testament Krzyckiego i wiersze Janickiego na jego śmierć.

i. — k. 104—266. Kopiaryusz korespondencyi, ważnej i ciekawej, między 1521 a 1539, Stanisława Kilowskiego. Korespondentami są: brat jego Jakób, Jan i Andrzej Tenczyńscy, Piotr Opaliński, Jan Tarnowski i Piotr Kmita wielokrotnie, Klemens Janicki, Kaspar Szczawiński, Piotr Konarski, Andrzej Krzycki, Rafał Leszczyński, Maciej Drzewicki, Jan Łaski, i wogóle episkopat polski współczesny, kanonicy itd. Znajdują się przytem kopie aktów publicznych. Jest to wogóle materyał ciekawy i godzien bliższego zajęcia się nim. Kilowski był tz. »kortezanem«, w Rzymie będąc około 1518 r. starał się o beneficya duchowne w Polsce za pomocą wysokich protekcyj np. księżnej Izabelli, matki królowej Bony; korespondencya jego poda dużo szczegółów z wewnętrznego życia polskiego w początkach XVI wieku. — Zob. Ćwikliński L., Klemens Janicki poeta uwięziony. Rozpr. Akad. Umiej. wydz. filol. ser. II, tom II, str. 321 sq.

Hist. Z Biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

233.

Lat. F. XVII. 63. — Rękopis papierowy, 320 mm. na 200 mm., pisany ozdobnie jedną ręką w połowie XVI w. na 1—264 str. lb. i 133—203 kartach. Rękopis wyszedł z kancelaryi Stanisława Górskiego, zbieracza Tomicyanów, jak to świadczy dobrze znana ręka jednego z jego pisarzy. Oprawny w XVI w. w czarną skórę z herbem Łodzią Andrzeja Opalińskiego, marszałka wielkiego koronnego, i jego inicjałami i dewizą.

Zawiera poezye Andrzeja Krzyckiego z objaśnieniami Górskiego. Na k. tyt. »*Poemata Andree Cricii | Episcopi*«. Zaczyna się od żywotu Krzyckiego przez Górskiego. Por. Morawski, A. Cricii carmina, Cracoviae 1888,

str. XXXVII sqq. Nie wszystkich wierszy pomieszczonych w tym zbiorze zdaje się być autorem Krzycki; objaśnienia Górskiego są obfitsze niż w kodeksach, które służyły za podstawę do wymienionego wydania. Zapiska na str. odwr. oprawy: »Cricii codices eximii habentur hic Varsaviae apud R. P. Missionarios et in Nieświż in Bibliotheca Radiviliana«. Taż ręką (Za-
 łuskiego?) na odwrocie k. tyt. zapiska o Stan. Górskim¹. Por. N. 226.

Hist. Z Biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Ptaszycki, Poezye Krzyckiego, Ateneum 1889, II, str. 534. — Por. wyżej wstęp do opisu Tomicianów, i Nr. 227.

¹ Wiersze Krzyckiego znajdują się także w nieopisanym przezemnie rękopisie CBP. Lat. F. XVII. 71. W Bibliotece Załuskich były trzy rękopisy dzieł Krzyckiego opatrzone numerami 241, 242, 243. Zob. Janociana III, str. 72 i 73, oraz moje NN. 226 i 227.

234.

Lat. F. XVII. 74. — Rękopis papierowy, 315 mm. na 215 mm., pisany dwiema rękami w drugiej połowie lub w końcu XV w. na 239 kłb., włożony w okładkę ze świńskiej skóry.

Zawiera:

a. — k. 1—188^b i 237^b—239. Wojciecha z Brudzewa tablice i traktaty astronomiczne i astrologiczne obrachowania około 1475. Brak tytułu; na k. 104, na marginesie u góry dopisek ręką XV w.: »Dominus Albertus broseuo Magister | Cracouiensis | hunc librum de na-tiuitate hominis | ope-rose collegit | et fideliter«.

b. — k. 189—236. »Liber florum celestis doctrine Iohannis monachi de Morigenato«. Prawdopodobnie pochodzenia franciszkańskiego, modlitwy do Matki Boskiej itd.

Hist. Z Biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

235.

Lat. F. XVII. 76. — Rękopis papierowy (i kilka kart pergaminowych), 298 mm. na 214 mm., trzema rękami w XV w. pisany na 237 kłb., oprawny w deski dębowe i jasną, żółtą skórę.

Zawiera:

a. — k. 1—184. (we dwie kolumny): Petri de Crescentiis civis bononiensis liber ruralium commodorum. — k. 1. Incipit epistola Petri de Crescentiis missa fratri A. de Placencia ordinis fratrum predicatorum magistro generali. Reverendo viro etc. (w R piękny inicjał, w którym wymalowany herb Tarnawa). Następuje spis rozdziałów wszystkich ksiąg, poczem k. 5. »Incipit prologus in libros ruralium comodorum a Petro de Crescentiis... compilatos...« Tytuły ksiąg i rozdziałów minią pisane, inicjały różnokolo-

rowe; dzieło całe ozdobną pisane kursywą, grubą i okrągłą. Na k. 184ª kol. 1. kończy się tekst, poczem powtórzony herb Tarnawa i minią: »Explicit liber ruralium comodorum Petri de Crescencijs civis Bononiensis scriptus per fratrem Andream de Sampelborg ad mandata Rmi. in Christo patris et dni. dni. Iohannis divina providentia prepositi Myechoviensis pro utilitate monasterij eiusdem praestante domino ihesu christo cui laus est in secula seculorum Amen. Anno domini millesimo quadringentesimo tricesimo nono ipso die sancte Scolastice virginis«.

b. — k. 184^b—189^b (we 2 kolumny). Traktat o sadzeniu drzew, bez tytułu. Incipit: »Arbores florentes et non fructum ferentes...« ozdobnie, z inicjałami pisany; fin. »Explicit tractatus brevis Gotfridi de plantacione arborum et de conservacione fructuum ipsorum et vini«.

c. — k. 190^b. Dwa listy, jeden Władysława Jagiełły z 1425 Jun. 6. z Gniezna do opata Miechowskiego w sprawie wizytacji klasztoru przez jakichś Włochów, wysłańców Hugona patriarchy Jerozolimskiego (wyd. A. Halban-Blumenstok w Kwart. Histor. VIII. 646.); drugi, Władysława Warneńczyka do Jana z Czyżowa kasztelana krakowskiego z 1441 Mart. 8 z obozu pod Kumya w sprawach opactwa Miechowskiego.

d. — k. 191—214 (we 2 kolumny). Spis alfabetyczny, raczej słownik podręczny rozmaitych wiadomości. Zaczyna się: [a]bsalon dicitur proprium filii David. Najwięcej objaśnień treści gospodarczej.

e. — k. 215—237. »Incipit tractatus medicine de regimine senectutis editus in villa nova sub anno domini M^oCCC^oXL nono«. List dedykacyjny: R^{mo}. in Christo et pijssimo domino suo domino Bertrando digna dei providencia S. R. E. hostiensi et Veletrensi episcopo et cardinali B. Traguriensis episcopus...« Bartłomieja biskupa w Traù (w Dalmacji) traktat lekarski, dedykowany kardynałowi Bertrandowi de Podiat biskupowi Ostii i Velletri. Po wylczeniu rubryk trzech ksiąg zaczyna się: »Secundum Gallieni consilium egrotativo...« Trzy księgi przepisów higienicznych i lekarskich.

Hist. Z biblioteki klasztoru Miechowskiego, gdzie powstał (przynajmniej w głównej swej części), przeszedł w 1819 r. do biblioteki Uniwersyteckiej Warszawskiej, a stamtąd w 1833 r. do CBP.

236.

Lat. F. XVII. 148. — Rękopis papierowy, 280 mm. na 202 mm., pisany jedną ręką w XV wieku na 42 str. lb. we 2 kolumny; oprawny w tekturę w XVIII wieku.

Zawiera:

a. — str. 1—12 kol. 1. Przeróbka rocznika świętokrzyskiego (cf. MPH. III 53). Jest to rękopis X, »Sochaczewski pochodzący z klasztoru witowskiego« (u Bielowskiego MPH. III, str. 57 rękopis X) rocznika świętokrzy-

skiego. Już wydawca spostrzegł, że tekst ten różni się znacznie od innych znanych nam tekstów świętokrzyskiego rocznika i stanowi poniekąd osobne dziełko. Uwzględnił też to, ale po części tylko, w swem wydaniu; żałować należy, że część tekstu tego została wtłoczona w główny zrab rocznika świętokrzyskiego a druga część wyosobniona jako Spominki Sochaczewskie (MPH. III. 118 sqq.); sądzimy, że trzeba go było wydać osobno, i uwidocznnić, naturalnie, części wspólne. Zaczyna się: »Secuntur gesta cronicalia que in polonia contingebant compendiose conscripta. Anno domini nonagesimo VI dux Mieska polonie baptizatus est.....« Ze »Spominkami płockimi« (MPH. III, 118) kompilacya ta ma mało wspólnego, a różnice z głównym tekstem rocznika świętokrzyskiego są zbyt duże, by można je tylko za zwykłe odmianki uważać. Pisał ją autor (?) przeróbki w 1463 i 1464 r. — Zob. oprócz MPH. III 57 sqq., także rozprawkę Kętrzyńskiego w Przewodn. Nauk. i Liter. r. 1883 o roczniku świętokrzyskim.

b.— str. 12 kol. 2—str. 42. »Incipit tractatus contra hereticos et incredulos de corpore christi«. Zaczyna się: »Cum non modice sit reprehensionis, reprehensibilis qui avertit auditum suum...« — Na końcu data rękopisu: »Sub anno domini M^oCCCC^oLXIII^o etc.«

Hist. Z klasztoru biblioteki Witowskiej przeszedł do biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, a stamtąd w 1833 r. do CBP.

Liter. MPH. III. I. c.

237.

Lat. Q. XVII. 18. — Opisany dokładnie przez p. A. Brücknera, w rozprawie pt. »Średniowieczna poezya łacińska w Polsce« Kraków 1892, na str. 9—59. (odb. z tomu XVI Rozpraw Akademii Umiejętności, wyd. filolog.).

Na k. 267—329. Bez tytułu (w indexie na końcu rękopisu: »Instrumenta iudiciali notario valencia«) zbiór obfity formuł prawnokościelnych głównie z lat 1444—1449. Są jednak i dokumenty wcześniejsze, jak np. z początku kilka aktów do udziału biskupa poznańskiego Stanisława Ciołka w Soborze Bazylejskim, bez daty, prawdopodobnie z 1434 r., korespondencya króla z kapitułą i innymi, następnie szereg aktów prawnoprywatnych i odnoszących się do spraw wewnętrznych dyecezyi poznańskiej, wydanych przez arcybiskupa gnieźnieńskiego Wincentego Kota, Zbigniewa Oleśnickiego, doktorów dekretów, oficyałów i wikaryusza Mikołaja z Kalisza, Przedwoja z Grąd (de Grandi), Stanisława z Ujścia, Jana Elgota, wreszcie Jana ze Słupcy. Z formularza tego dałoby się wyciągnąć niejedną przyczynkę do Codex epistolaris saec. XV; także i historyk prawa kościelnego znalazłby w nim materiał, głównie dla dyecezyi poznańskiej.

Hist. Rękopis należał w połowie XV wieku do Jana ze Słupcy, o którym zob. Brückner, l. c.; w końcu XV w. należał do Erazma Szczepanowskiego ze Szczepanowa. Z jakiegoś klasztoru prawdopodobnie dostał się do biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, skąd w 1833 do CBP.

Liter. Szczegółowy opis i znakomity rozbiór treści rękopisu w cytowanej rozprawie p. Brücknera.

238.

Lat. Q. XVII. 26. Rękopis papierowy, 220 mm. na 160 mm., pisany w latach 1509—1514, w Nissie, na Szląsku, »in gymnasio Divi Iacobi« przez Franciszka de Prausznicz. Klb. 406 w zniszczonej już współczesnej oprawie w deski obciągnięte wyciskaną skórą.

Zawiera:

a.— k. 2—150. »Fratris Baptistae Mantuani Parthenice, libri I, II.« pisane w 1514 r.

b.— k. 155—174. »Luciani philosophi Philopseudes«. Na końcu: »Luciani philosophi dialogus festivissimus qui Philopseudes inscriptus est, a Constantio Clariti de Cancellariis latino expressus eloquio finem accepit Nise in gymnasio magni Jacobi... 1511«. — O Konstantym Clariti de' Cancellieri zob. Morawski K., Beiträge zur Geschichte des Humanismus in Polen (»Sitzungsberichte« Wiedeńskiej Akademii tom 118.), Wiedeń 1889 str. 4 i jego ciekawy list w de Nolhac'a Les correspondants d'Alde Manuce. (odb. z »Studj e documenti di storia e diritto«) Rzym 1888. — Por. Wisłocki, Katal. rękopisów Bibl. Jagiell. 2194.

c.— k. 176—184. »Tabula Cebetis«, pisana 1512 r.

d.— k. 186—214. »Lucii Annaei Senecae Hippolytus. tragedia IV.« pisał Franc. de Prausznicz w Nissie w 1509 r.

e.— k. 215—249. »Liber epistolarum Horacij«.

f.— k. 251—288. Cycerona »Cato maior vel de senectute«.

g.— k. 290—314. »Dionysii Thessalonicensis de situ orbis liber, Prisciano grammatico interprete«. 1511.

h.— k. 315—347. Metamorfoz Owidyusza księga I i część IIgiej.

i.— k. 352—378. Cycerona Tusculanarum disputationum (»quaestionum«) księga I i część IIgiej.

k.— k. 379—406. »M. T. Ciceronis eloquentiae parentis epistolae breviores« poprzedzone wierszem Joachima Vadiana.

Rękopis ten nie jest bez znaczenia dla dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie prawdopodobnie pisarz przebywać musiał. (U Muczkowskiego, Statuta nec non liber promotionum znajdujemy Grzegorza de Prawsnycz promowanego bakałarza). Nissa na Szląsku w żywych zostawała

stosunkach z Krakowem, wysyłała tam swych uczniów, pewno i niejednego nauczyciela stamtąd otrzymała. Cała zawartość zresztą rękopisu, Seneka i Cycero, Owidyusz i tabula Cebetis wskazuje na krakowskie nauki jego zbieracza. Dodaję, że cały rękopis jest glosowany po łacinie, pewno w Krakowie przez następnego właściciela, bo do Krakowa się dostał napowrót; na k. 1 znajdujemy zapiskę »Bartholomei de Wratislavia magistri liber«. Jest to znany profesor na artystycznym fakultecie, od 1513—1527, który w 1516 r. czyta Cycerona listy, w 1521 Mantuana karmelity De vita beata, a w 1524 listy Horacyusza. Por. ten rękopis z opisanym u Wisłockiego, Katal. rękopisów Bibliot. Jagiell. 1948. — Poniżej zapiski Bartłomieja z Wrocławia, na tejże k. 1. znajduje się inna: »Anno domini 1531 grossis tribus sum redemptus in Cracoviensi venditorio«.

Hist. Niema żadnych śladów, skąd się ten rękopis dostał do CBP.

239.

Lat. Q. XVII. 34. — Rękopis papierowy, 210 mm. na 165 mm., pisany jedną ręką w XVIII w. na 1020 str. lb. oprawny w tekturę.

Zawiera »Varia ex variis authoribus«. W abecedowym porządku zebrane wiadomości o różnorodnych przedmiotach, bez wartości. Rodzaj podręcznej encyklopedyi.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

240.

Lat. Q. XVII. 39. — Rękopis papierowy, 193 mm. na 160 mm., pisany jedną ręką w XVII w. na 171 kłb., oprawa tekturowa zniszczona.

Zawiera wiersze, mowy, nagrobki, pochwały itd. odnoszące się do rodziny Zamoyskich i do akademii w Zamościu, a mianowicie:

a.— k. 1. Jana Kochanowskiego »In nuptias... Ioannis de Zamoście... ac Griseldis Bathoreae... epithalamion. Ad lyram cecinit Christophorus Clabonus musicus Regius«.

b.— k. 2. »Istula sive Gratulatio ad... Ioannem Samoiscium...« na tenże ślub. Bez nazwiska autora. zaczyna się: »Quando sat illustres verae virtutis honores...«

c.— k. 8. »Epithalamium« na ślub Tomasza Zamoyskiego i Katarzyny z książąt Ostrogskich. Początek: »Unde nova Aoniis sonuerant orgia lucis...« — Na tenże ślub: k. 16. »Juno pronuba« panegiryk. — k. 25. »Ode in nuptiis...« i »Emblemata«.

d.— k. 31 sqq. »Memorabilia ex Plutarcho de viris illustribus«.

e.—k. 115—169. »Academica«. Mowy miewane przez profesorów Akademii Zamoyskiej w rocznice śmierci Jana Zamoyskiego; formularze listów itd., napisy i nagrobki itd. Materiał nie bez wartości dla historyka tej szkoły, z lat 1634 - 1636.

Hist. Z Biblioteką Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

241.

Lat. Q. XVII. 46. — Rękopis papierowy, 205 mm. na 165 mm., pisany dwiema rękami w XVI w. klb. 14, owinięty w papier.

Zawiera:

a.—k. 1—5, 7—10. »Vota y zdanye panow rad Coronnych na Seymye na walnym Pyotrzkowskim lyata panskyego 1558 dnia sziodmego Grudnya.....« Notatki jednego z posłów z obrad senatu; wydał p. T. Wierzbowski w Uchansciana, IV, str. 205. (Warszawa 1892).

b.—k. 13—14. »Ad proceres Regni Poloniae Ordinis Equestris que-rela Piotrcoviae in conventione Regni anno 1563«.

242.

Lat. Q. XVII. 54. — Rękopis papierowy, złożony z odrębnych zeszytów różnych kształtów, 4°, stanowiących odrębne całości, zszytych razem. Pisany różnemi rękami, w XVII i XVIII w., na klb. 383.

Zawiera »Miscellanea latina opuscula ordine alphabetico nominum distincta«. Zbiór mów, traktatów, wierszy itd. przeważnie bez wartości. Między innemi znajdujemy:

a.—k. 30 sq. »Bocki Stanisłai Sylva Marti Polono sacra sive laureata Bucovina«. Panegiryk dla hetmana Stanisława Jabłonowskiego z 1689 r.

b.—k. 81 sq. »Oratio secularis iubilaea Rostochii habita 1619 a Magistro Ioanne Huswedelio Ethices professore«.

c.—k. 142—152. »Res gestae in convocatione Varszaviensi quae tempore interregni per Illmum. Dnum. Archiepiscopum Gnesnensem [Karnkowski] ad diem secundam Februarii anni 1587 indicta fuit«. Jest to łacińskie streszczenie mów na sejmie konwokacyjnym mianych od 2go lutego. Pismo ładne dwóch rąk w XVII w.

d.—k. 170. »Methodus historiae legendae ex codicibus Richelianis manuscriptis assumpta.... a Jacobo Lescor«.

e.—k. 180—182^b. Mowa łacińska Jana Lipskiego biskupa chełmińskiego do Cecylii Renaty z 1637 r.

Hist. Z Biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 do CBP.

243.

Lat. Q. XVII. 57. — Rękopis papierowy, 186 mm. na 145 mm., pisany czterema rękami w XVII w. na 79 kłb., oprawny w tekturę.

Zawiera Miscellanea polityczne i literackie.

a.— k. 1—4. »Oratio... Pauli Uchanski comitis de Służewo capitanei Drohobicensis et ad Apostolicam Sedem oratoris«. 1579 kwietnia 11 w Rzymie na konsystorzu publicznym, oraz protestacya posła Henryka III przeciwko składaniu obedyencyi w imieniu króla Stefana. Zob. Wierzbowski T., Uchansciana V, str. 45—47.

b.— k. 6 sq. »Foedus inter Sermos... Sultan Murad Han Turcarum imperatorem et... Stephanum Dei gratia Regem Poloniae...« 1577 pokój zawarty przez Jana Sienieńskiego, kasztelana Halickiego, odnowienie traktatu czyli raczej kapitulacyj Piotra Zborowskiego z 1568 r.

c.— k. 10—16. »Pacta inter regem Poloniae et imperatorem Turcarum... anno magni prophetae nostri millesimo decimo sexto mense Rebbiul-Evvel.« Traktat z 1607 r. z Ahmedem I.

d.— k. 19 sq. »Epistola de obitu... Stanislai Hosii Cardinalis... scripta Cracoviam per... Stanislaum Rescium...« z Rzymu 1579 Oct. 28. »Tacere non potui ac ne debui quidem...«

e.— k. 30 sq. »Oratio in obitum Illmi. et Rmi. Cardinalis Hosii Varmiensis habita in templo Divae Mariae Transtyberim ubi humatus est, per Rdm. Dnum. Thomam Treterum Poznaniensem.« incip. »Quis dabit capiti meo aquam...«

f.— k. 36 sq. »Ioannis Kochanovij ad... Nicolaum Firley Castellanum Biecensem de electione, coronatione et fuga Galli.« — incip. »Non est fabula quod canem creatum | Regem Pannoniis ferunt in oris | Atque hunc Sydonio cubantem in astró...« — Kochanowskiego? nieznaný wiersz o Henryku Walezym. Co do bajki o psie-królu węgierskim por. Wiśłocki, Bielskiego satyry, Kraków 1889 str. 98.

g.— k. 38. »O nominacie krakowskim... Pasquin abo koło babie«. Znany wiersz Grochowskiego z powodu kandydatury Maciejowskiego na biskupstwo krakowskie.

h.— k. 44—73. »Artis militaris liber primus in quo universalia omnium certaminum genera tractantur autore Heraclide Jacobo Basilico despota Sami et Doridis, Cieladum et Sporadum principis etc.« Książki cztery.

i.— k. 77. Paszkwil na M. Lutra, trawestacya Te deum.: »Rex Angliae: Te Lutherum damnamus, te hominem confitemur...«

k.— k. 77^b. Dwuwiersz na Andrzeja Wolana: »*Wół* bos Sarmaticum est, anus est bene nota Latinis | Quid tibi cum bobus, quid tibi cum vetulis?«

L.— k. 78. »Wywiedzenie ludu na turecką wojnę obrachowania Króla Jego Miłości Stephana świętej pamięci.« incip. »Naprzód kopijników trzydzieści tysięcy...« — »Obrachowanie« jest następujące:

Kopijników	30000	kwartalnie	po	15	złp.	czyni	złp.	450000	} 480000
rotmistrzów	300	»	»	100	»	»	30000		
Arkabuzerów	15000	»	»	20	»	»	300000	} 315000	
rotmistrzów	150	»	»	100	»	»	15000		
Piechoty cudziemskiej	10000	»	»	12	złwęg.	»	133333	} 144432	
rotmistrzów	100	»	»	100	»	»	11099		
Piechoty polskiej	30000	»	»	9	złp.	»	270000	} 288000	
rotmistrzów	600 (?)	»	»	60	»	(!)	18000		
Barwa na	40000	piechoty	po	9	złp.	jednorazowo	»	»	360000
									1537432 (!)
na impedimenta militaria połowicę tej summy									783716 (!)
Summa in totum na $\frac{1}{4}$ lata faciet									2331148 (!)
Na drugie ćwierć roku odjąwszy barwę i impedimenta bo to już będzie gotowo, sami żołnierze									1237432 (!)
Summa na pół roku									złp. 3568580

Niema, niestety, w rękopisie żadnych bliższych danych, czy to obliczenie opiera się na jakich autentycznych liczbach króla Stefana.

Hist. Z biblioteki Józefa Kuropatnickiego rękopis ten przeszedł do zbiorów Towarzystwa Przyjaciół Nauk (zapewne darem, przed 1826 r.) a wraz z niemi w 1833 r. do CBP.

244.

Lat. Q. XVII. 62. — Rękopis papierowy, 205 mm. na 165 mm., pisany jedną ręką w końcu XVI wieku, kłb. 370, oprawny w skórę wyciskaną, zapewne oprawa niemiecka.

Zawiera abecedowym porządkiem ułożone wiadomości luźne o różnych rzeczach; jest to więc rodzaj encyklopedyi, jakich już kilka wymieniłem przykładów. Wedle Załuskiego autorem tej kompilacji ma być Szymon Chalicki lub Chalecki z Pilzna, w 1597 roku. Np. Ablutiones veterum — Academia — Actio in oratore etc.

Hist. Z Biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

245.

Lat. Q. XVII. 69. — Rękopis papierowy, 215 mm. na 145 mm. pisany czterema rękami w XV w., kłb. 310, oprawny w deski.

Zawiera:

a.— k. 1—36. Traktat teologiczny bez nazwiska autora i tytułu. Incip. »Aristoteles primo Politicorum, capitulo vicesimo, sic scribit: »Omnes vigentes intellectu sunt...«

b.— k. 39—50. Andrzeja de Escobar »Lumen confessorum«.... per me pauperem episcopum Andream Hyspanum maiorem poenitentiarium et magarensis episcopum et pontificem....« zob. v. Schulte, *Gesch. d. Quellen des canonischen Rechts* II str. 439 sq.

c.— k. 51—96. Traktat »De confessione« bez nazwiska autora. Tekst uzupełniany na powkładanych karcetkach. Incip. »Confessio, ut ait Augustinus, per quam morbus latens....« W podręcznikach kanonistycznej literatury nie znalazłem żadnej bliższej wiadomości o tym traktacie, może nieznanym?

d.— k. 99—184. Traktat o spowiedzi i pokucie, ascetyczny, przeładowany cytatami, bez nazwiska autora, tytułu i daty. Incip. »Abicit mundus pauperes et honorat divites....« Prawdopodobnie franciszkańskiego pochodzenia, interesujący niejednokrotnie dla życia społecznego w średnich wiekach.

e.— k. 184^b—227. »Alphabetum narrationum«. Incip. »Antiquorum exemplo patrum didici...« Między innymi Visio Tundali. zob. Brückner, *Archiv f. slav. Philol.* XIII, 200.

f.— k. 228—310. »Stimulus sancti Bernardi amoris«. Klauzula: »...finitus feria quarta dominica Cantate anno domini millesimo quadringentesimo tricesimo octavo etc.«

Hist. Z Biblioteką Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

246.

Lat. Q. XVII. 84. — Rękopis papierowy, 220 mm. na 170 mm., pisany trzema rękami w końcu XVII lub na początku XVIII w., kłb. 838, oprawny w tekturę (oprawa rozerwana).

Zawiera: Dzieła Joachima Pastoryusza ab Hirtenberg, niewydane, i jego korespondencję.

a.— k. 1—231. Epistolae sacrae ad quosdam principum protestantium certa occasione scriptae ab Joachimo Andrea ab Hirtenberg Pastorio, protonotario Apostolico, cantore Varmiensi, canonico Chelmensi, decano et

officiali Gedanensi ac per Pomeraniam generali ad S. Adalbertum praeposito, commissario et secretario regio«. W formie listów dzieło teologiczne, z lat 1670—1671.

b.— k. 234—269. »...Epistolae curiales ac familiares temporum et necessitudinum testes« 1648—1655. Poczem wyjętych więcej może niż 50 kart; kustosz na 269^b: »Diarium legationis«. Dopisek ręką Janockiego: »NB. Legationis Suecicae Diarium hic sequebatur, missum est iussu Illmi. mei praesulis [J. A. Załuskiego] ad Clarmum. Boehmum professorem Lipsiensem 14 Decembr. 1761«. — Następował rzeczywiście po wymienionych listach: Diarium legationis Jana Leszczyńskiego wojewody Łęczyckiego posła do Szwecyi w 1655 r. (zob. niżej Liter.). Oprócz tego był tutaj »Diarium Pacificationis Olivensis« 1660, przy których to pertraktacyach Pastoryusz był sekretarzem. Oba te dyaryusze (pamiętniki) a może także i »Epistola Apologetica qua Sfortiae Pallavicini Cardlis. de Concilio Tridentino opus contra Pauli Servitae [Sarpi P.] propugnatores defenditur« zostały posłane Janowi Gottlobowi Boehm, dla zużytkowania przy wydaniu Acta pacis Olivensis. Obydwa dyaryusze powróciły do Biblioteki Załuskich przed 1771 r., bo w tym roku pokazywał je Janocki Stanisławowi Augustowi (cf. Janockiego, Musarum Sarmat. specimina str. 110), ale nie zostały już włączone do naszego kodeksu. Diarium Pacificationis otrzymał Nr. 270 w dziale historii polskiej Bibl. Załuskich, dyaryusz Leszczyńskiego miał być włożony napowrót do zbioru dzieł Pastoryusza (cf. ibidem), co się jednakże nie stało.

c.— k. 270—285. »Ichnographia belli Polono-Svetici et secutae eam pacis«. Długa i bombastyczna rzecz w stylu inskrypcyj, bez wartości.

d.— k. 287—291. »Catalogus Ioachimi de Hirtenberg Pastorii quondam necessitudinum et commerciorum testis«. Spis osób do których Pastoryusz listy pisywał.

e.— k. 293—390. Łacińskie listy Pastoryusza, historycznej treści, pisane do rozmaitych dygnitarzy, z r. 1672. zobacz pod *g*.

f.— k. 391—507. »Epitome chronici Prussiae ex Casparo Schützio praecipue et Casparo Hennenbergero extracta«. Rzecz analogiczna do znanego Florus Polonicus Pastoryusza.

g.— k. 508—587. Listy Pastoryusza z lat 1658—1660 i 1670, po części jego ręką — o ile się zdaje — pisane; zobacz pod *e*.

h.— k. 588—838. Pastoryusza historia roku 1666; bez tytułu. Załuski dopisał: »Historia annorum 1665—1666 et 1667.« incip. »Missus fuit a Christianissimo in Hispaniam Belleforestus ut domini sui dolorem super morte soceri Philippi IV in aula illa quam sollemnissime testaretur....«

Materiał ten zasługuje na uwagę pod niejednym względem; co do formy, Załuski uważał ten rękopis za autograf Pastoryusza; wiemy jednak.

z jaką łatwością biskup kijowski pisał na swych kodeksach lub o nich »Codex autographus« co Janocki bezkrytycznie powtarzał. Autografem pewnie rękopis ten nie jest, zdaje się raczej, że jest po śmierci Pastoryusza z jego papierów zrobionym zbiorem. Co do treści, ma on niewątpliwie znaczenie dla historyi naszego dziejopisarstwa. Pastoryusz, jeden z tych wielu zasłużonych naszych prusko-polskich historyków i uczonych z XVII i XVIII ww. (zob. o nim Braun, De scriptor. Polon. et Prussiae... virtutibus et vitiis, str. 214 sqq.) godzien jest bliższego poznania. Dla historyi opinii publicznej w Polsce ważne są zwłaszcza wymienione pod *e* i *g* listy. Historya lat 1665—1667 (zob. pod *h*) odnosi się głównie do spraw polskich; pisana jest stylem nienaturalnym, napuszonym, charakterystycznym dla tej epoki.

Hist. Z Biblioteki Załuskich (gdzie miał Nr. 2026 Opera Pastorii posthuma) przeszedł w 1796 do CBP.

Liter. Janocki, Specimen Catal. Nr. CCCVIII str. 91. (por. ibid. str. 42 N. CIX). — Tenże, Musar. Sarmat. specimina nova str. 110.

247.

Lat. Q. XVII. 102. — Rękopis papierowy, 210 mm. na 155 mm., pisany kilkoma rękami w XVI i XVII w. na 12 kłb., zbroszurowany.

Zawiera: »Novella Equitis Poloni ad Equitem Polonum familiarem suum rellatio«. J. A. Załuski dał tytuł następujący: Novella Equitis Poloni contra Paulum Piasecki episcopum Praemisliensem per Andream Bobola¹ succamerarium Regni. Manu est Samuelis Nakielski«. Oprócz tego polemicznego dziełka znajdują się urywki łacińskich wierszy z XVI wieku.

Hist. Z biblioteką Załuskich przeszedł w 1796 do CBP.

¹ Por. Ossoliński, Wiadomości krytyczne II, 146., i Niesiecki, Korona, wyd. Bobrowicza, z przypisów Krasickiego, II, 178. oraz Estreicher, Bibliografia Polska XIII. 181.

248.

Lat. Q. XVII. 114. — Rękopis papierowy, 205 mm. na 160 mm., pisany jedną ręką pierwszej połowy XVI wieku na 72 kłb., oprawny w deski dębowe i skórę.

Zawiera miscellanea z końca XVgo i początku XVI wieku.

a.— k. 1 sq. Wiersze łacińskie na cześć Matki Boskiej i ich exegeza.

b.— k. 5—11^b »Hortatoria ad ingenii exhercitationem epistola studentibus pernecesaria«. oraz wzory listów prywatnych; zob. niżej.

c.— k. 12—14^b. »Tractatus de octo principiis grammatices Nicolai Peroti pontificis Sipontini incipit feliciter«.

d.— k. 15—18^b »Auctoritates per planetas resignantes de regimine clericorum«. Na k. 19 notatka właściciela i pisarza tego rękopisu o śmierci swych rodziców w 1534 r. zapisana niewątpliwie współcześnie.

e.— k. 19^b—72^b »Epistolle misiles iuxta tenorem seu cursum moderatorum diverse tamen secundum diversos status....« Wcale ciekawy formularz, pisany w początku XVI w. z aktów i listów głównie z końca w. XV. Dat wogóle niema, kilka aktów odnosi się do Kazimierza Jagiellończyka i Macieja Korwina. — Rękopis ten pochodzi prawdopodobnie od jakiegoś kleryka, skryby u notaryusza itp. — Co do *c* zob. Wisłocki, Katal. rękop. Bibl. Jagiell. N° 2617.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

249.

Lat. Q. XVII. 129. — Rękopis papierowy, 190 mm. na 150 mm., pisany jedną ręką w końcu XVII w. na 44 kłb., oprawny w przegniłą tekturkę.

a.— k. 1—19. »In librum 4^{tum} Decretarium (!) de sponsalitiis et matrimoniiis....« Streszczenie systematyczne czwartej księgi Dekretałów, zapewne znana »Summa« Jana Andrzejowego w tak późnym odpisie.

b.— k. 21—43. »Medulla artis oratoriae seu exercitia rhetorica«. Rzecz bez większej wartości.

Hist. Pochodzenie nieznane mi, prawdopodobnie z Bibl. Załuskich.

250.

Lat. Q. XVII. 131. — Rękopis papierowy i pergaminowy, 225 mm. na 145 mm., różnemi rękami pisany w końcu XIV w. (część pergaminowa) i w XV w., kłb. 336; oprawny w deski dębowe i skórę. Składa się z odrębnych luźnych całości sprzęgniętych razem, zapewne w XVI w.

Zawiera miscellanea głównie prawne i teologiczne.

a.— k. 1—11^b. Znana »Summa de processu iudicii« albo tz. Ordo iudiciarius przypisywany Janowi Andrzejowemu. Brak tytułu. Incip. »Antequam dicatur de processu monendum est quid sit iudicium....« Skrócona znacznie, bo na końcu: »Explicit summa de processu iudicij; ordo iudic[i]arius necessarius non est, quia nulla probacio est validior quam facti evidenciacia.....« itd. Pisana w Polsce, w połowie XV w. Następują zapiski: »Da mihi animas, cetera tibi tolle.....« itd. oraz »Jerusalem est metropolis in iudea Samaria....« — Zob. Blumenstok, l. c. 191. — oraz v. Schulte, l. c. II, 225 i Stintzing, l. c. 202 sqq.

b. — k. 12—25. »Stella clericorum.« bez początku; pisana 1399 r. »per manus Dominici«. Por. rękopis Bibl. Jagiell. N° 1422 str. 287.

c. — k. 25^b—68. Tak zwanego Seneki »de quatuor virtutibus cardinalibus« tudzież wypisy, notatki etc. z Boecyusza, Arystotelesa itd. Por. Brückner, Średniow. poezya łacińska II, str. 40.

d. — 68^b—70. Hymn o św. Wojciechu i całe »proprium« św. Wojciechowi poświęcone. Hymn: »Benedic regem cunctorum, Conversa gens Polonorum; Te splendor illuminavit, Quem oriens destinavit, Adalbertus christi verna, Tua astitit lucerna, Alleluia, Alleluia..... Laudate per totum capitulum omnis pontifex.... następuje Lectio z historycznymi wiadomościami aż do Bolesława Śmiałego i śmierci św. Stanisława.

e. — k. 70^b—320^b Rozmaitemi rękami pisane w drugiej połowie XV w. w Polsce notatki i zapiski z Pisma św., krótkie legendy i żywoty świętych itd.; między innymi na k. 205^b »in die beatorum Adalberti et Georgii martirum«. — k. 312. polska pieśń: Iezus Chrystus bog czlowek mandroszcz oczcza swego itd. zob. Brückner, Drobne zabytki języka polskiego, str. 24 sqq. — k. 315. »Te igitur clementissime pater«, Kanon mszy św. z polskimi glosami. zob. Brückner, l. c. str. 54.

f. — k. 321 — 336. Ułamek pergaminowy, pisany zapewne nie w Polsce, we dwie kolumny, w końcu XIV wieku, zawiera zbiór (bez początku) opowieści moralnych, może jako materiał dla kaznodzieja, tudzież przystosowane legendy i wyjątki ze znanego w średniowiecznej literaturze dzieła pt. »Physiologus«. Część ta rękopisu zaczyna się końcowym urywkiem jakiejś opowieści »ut eat ad episcopum iubens ut restituat eum suo beneficio et officio....«, poczem następuje: »Predicator quidam Deo permittente est temptatus....« — De S. Thoma. — De quodam canonico. — »Erat quedam religiosa persona que primi sui propositi obliviscens communem vitam agere formidabat...« — »In ordine Cantuariensi tanta olim fuit temptatio...« — »In thuringia quidam plebanus....« itp. itp. — Na k. 324^b—327. Legenda o św. Alexym. »Fuit vir quidam nomine Eufemianus rome, magnus et nobilis, dives valde et primus in pallatio imperatoris.... — k. 327—331^b. Wyjątki i zastosowania z »Physiologus«. (De natura aquile, — De unicornem, — De panthera, —De pellicano. Physiologus dicit.... itd.). — k. 332—336. »Sermones«. Kilka kazań na świętą Matki Boskiej i inne.

Hist. Z Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego przeszedł w 1833 do CBP.

Liter. Blumenstok, Wiadomość NN. 191, 368. — Brückner, Drobne zabytki, str. 24, 54.

251.

Lat. Q. XVII. 134. — Rękopis papierowy, 210 mm. na 150 mm., pisany trzema rękami w XV wieku, na kłb. 212 częścią we dwie kolumny, na grubym lnianym papierze, nieoprawny.

Zawiera:

a.— k. 1—84^b. Ułamek, bez początku i końca, komentarza dekretów. Zaczyna się od słów: »quod ex quo diversi inveniuntur in suo dicto non dicunt idem, et ita sunt testes...« (w księdze II); całe księgi III i IV; urywa się w księdze V, w rozdziale de sententia excommunicacionis na słowach: »Sequitur de interdicto... interdictum et suspensionem. Nam prope excommunica[cionem.....]. — Por. Blumenstok, l. c., NN. 205, 214.

b.— k. 85—97. »Secuntur tytuli legum. Instituta...« itd. tytuły z Digestów, Kodexu itd.; ostatnia k. 97 jest mała, włożona, na niej kończy się ten spis tytułów słowami »Anno domini Millesimo CCCC^oXXIX in Augusto presens legigraphus est patratu per quem quilibet canonista et legista debet esse illustratus, pro Venerabili viro dno. Gregorio de Sancto Paulo canonico et officiali Sandomiriensi per suum Johannem de C.[racovia?] in studio Cracoviensi regrossatus«. Na tejsze karteczce inną ręką z połowy XV w. zapisana jakaś wizya z rewelacyj św. Brygidy, poczem: »Conclusio articulorum regis Polonie contra Pruthenos.« incip. »Hec igitur in animo vestro revolvite universi christifideles qualis sit ordo iste fratrum et per quem institutus fuerit et qualis est hec regula monachorum, ut aliena bona rapiant...« itd. Jeszcze na tejsze kartce: »Polonia est regio in partibus orientalibus posita, rebus omnibus opulenta, longis latisque provinciis distincta, quondam et nunc princeps provinciarum et domina, Polonia communiter dicta et dicitur a polo antarctico in quo stelle nesciunt occasum dare, ex quarum influentiis homines ibidem existentes redduntur animosi semper et victores quorum acies nunquam retrorsum abierunt sed tanquam impetuoso flumine hostes insequendo prostraverunt«. etc.

c.— k. 98—115, 121—128. w jednej kolumnie: »Tractatulus de processu iudicii.« incip. »Antequam Iudicii de processu dicatur...« itd. Znany Ordo iudiciarius zob. wyżej Nr. 250. a. — Po skończeniu tej summy (bez żadnego widocznego końca), przechodzi się w nader ciekawy formularz prawno-kościelny z końca XIV wieku, zastosowany — o ile z wielkiej liczby przytaczanych aktów sądów duchownych itd. wnosić można — do Polski, mimo że część pewna aktów odnosi się do kuryi arcybiskupiej w Pradze i do dyecezyi wrocławskiej. Kończy się aktem notaryalnym poznańskim z 1391 r. Zob. Blumenstok, l. c. NN. 192 i 265, gdzie podano bliższe szczegóły o kilku aktach.

d.— k. 115—121. »Summa excepcionum ab Innocencio papa [IV°] composita«.

e.— k. 128—133. Wypisy i notaty z dzieł Arystotelesa, o Alexandrze Wielkim; z Polityk, Retoryki, Poetyki itd.

f.— k. 143—151. »Flos decretorum« bez tytułu; incip. »Quoniam inter cetera que utilia fore.....« — k. 151^b—153^b białe.

g.— k. 154—155^b »Infra describuntur versiculi super titulis decretalium principaliter super primo libro« oraz »Rubrice decretalium«.

h.— k. 156—212^b. Memoriale decretalium, krótki zbiór, bez tytułu, incip. »Ne prolixitatis diffusio....«; kończy się: »Explicit breve memoriale decretalium per singulas decretales sub brevibus sentenciis collectum per manus Gregorij laurencij de Opathow scriptum sub anno nativitatís domini M^o Quadringentesimo sexto de tempore Quadragesime pro cuius finis consummatione sit deus benedictus«. — Na ostatniej kolumnie: »Secuntur proverbialia Senece«.

Hist. Z nieznannej biblioteki klasztornej (może z Łysej Góry) przeszedł do Biblioteki Uniwersyt. Warszawskiej, a z niej 1833 r. do CBP.

Liter. Blumenstok, Wiadomość, NN. 66, 88, 185, 192, 205, 214, 265, 306.

252.

Lat. Q. XVII. 138. — Rękopis papierowy, 195 mm. na 165 mm., pisany jedną ręką w XVIII wieku, na 95 kłb., nieoprawny.

Zawiera J. A. Załuskiego »Polyanthea« tj. alfabetycznie ułożony zbiór wiadomości, zapisek, anegdot historycznych itp. najrozmaitszej treści, bez większej wartości, pisany w 1719 r.

Hist. Z Biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

253.

Lat. Q. XVII. 139. — Rękopis papierowy, 220 mm. na 160 mm., pisany trzema rękami w XVI wieku na 161 kłb., oprawny w pergaminową kartę z XIV w.

Zawiera poezye klasycznych poetów łacińskich i późniejszych, objaśniane po łacinie, tudzież kilka dziełek de conscribendis epistolis prozą i wierszem. Rękopis pisany po części przez Stanisława ze Mstowa. (por. Leleweł, Bibliogr. xiąg, II, str. 87 przyp., który przytacza nazwisko jego pod 1429). Zawiera mianowicie wedle katalogu sieciechowskiego:

a.— k. 1—15. Benedicti Celedonii Germani de vita et passione Christi. — Z przypisami Stanisława z Mstowa.

b.—*k.* 16 sq. Publii Virgilii Maronis Bucolica. — Również z notami Stanisława z Mstowa.

c.—*k.* 36 sq. Scenica progymnasmata... z przypisami tegoż, z prologiem Sebast. Branta. Na końcu: »finis adest feliciter per me Stanislaum de Msthovo Anno Dom. 1529«.

d.—*k.* 46 sq. Ioannis Fabri carmen de ludo nocivo vitando.

e.—*k.* 51 sq. Francisci Nigri de conscribendis epistolis.

f.—*k.* 79 sq. Pallavicinii poema in historiam funeris Iesu Christi.

g.—*k.* 92 sq. Venantii Fortunati carmen de gloriosa resurrectione Iesu Christi.

h.—*k.* 95. Petri Mosellani Paedologia in puerorum usum.

i.—*k.* 96. Roderici Dubravii de Bohemia de componendis epistolis.

k.—*k.* 133 sq. Antonii Codri Urcei Aulularia, Plautina comoedia. Datowana w 1530 r.

l.—*k.* 153 sq. Laurentii Novoforensis Corvini carmen de nativitate Christi.

Na końcu wiersze nabożne, pisane w 1569 r.

Hlst. Z Biblioteki klasztoru Sieciechowskiego (katalog Lefebvre'a Nr. 65) przeszedł w 1819 r. do Biblioteki Uniwersyt. Warszawskiej (Nr. 199), a 1833 r. do CBP.

254.

Lat. Q. XVII. 141. — Rękopis papierowy, 214 mm. na 153 mm., pisany dwiema rękami w XV wieku, na 165 kłb., oprawa zniszczona, wiszą tylko resztki dolnej okładki drewnianej. Znak wodny: skrzyżowane dwa klucze.

Zawiera:

a.—*k.* 1—55. »Secuntur gesta romanorum mistice designata. Et primo de quodam milite quando ad peregrinandum profectus est Theodurus imperator...« Na końcu: »Expliciunt Gesta Romanorum per manus cuiusdam Alberti clerici de Radoszyce sub anno nativitatis domini carnaliter Millesimo CCCCLVI^o A thak czy bylo etc.« — *k.* 56 białe.

b.—*k.* 57—93^b. Elucidarius; prawdopodobnie Berengaryusza Fredoli. Zaczyna się: »Sepius rogatus a condiscipulis quasdam questiunculas enodari, oportunitati eorum...« Na końcu: »Explicit Elucidarius et est finitus sub anno nativitatis Domini carnaliter Millesimo CCCC Sexagesimo sexto in vigilia Sancti Thome de Aquino... per manus Alberti de Radoszyce. Tho tobye xąnsze Janye«. — *k.* 94—96 białe.

c.—*k.* 97—100^b. Początek kroniki (tz. Mierzwy) Wielkopolskiej. Od »Ortum sive originem polonice gentis...« aż do »...sine freno vestra est

elacio«. Zob. Mon. Pol. Hist. II, 163—176 przedz. I w. 19. — Podobizna początku na tabl. I w tymże tomie.

d.—k. 101—111^b. Rocznik świętokrzyski. Zob. MPH. III, 59—86. Jest to u Bielowskiego rękopis VII »Wiślicki«.

e.—k. 112—115^b. Opowieść o jakimś nadzwyczajnem zdarzeniu; incip. »Anno domini millesimo XLVIII Imperante (tak! widocznie wiersz cały opuszczony z tekstu, z którego przepisywał kopista) et aput partinopolim id est Magdeburg in Saxonia contigit factum terribile nimis et a seculis inauditum. Quod factum est stylo veraci refferam...«

f.—k. 115^b—120. Traktat św. Tomasza z Akwinu »de casibus circa officium misse contingentibus«. Incipit: »Ut sciant celebrantes qualiter se...«

g.—k. 120^b—146. »Sequitur tractatus beati Thome de Aquino de modo confessionis«. incip. »Quoniam fundamentum est ianua...«. Na k. 120^b »De purgatorio« dopisek ręką XVI w.

h.—k. 147—149. »Adam si vixisset...« drobiazgi, bez wartości, py-tania etc.

i.—k. 150^b. Zapiska wiślicka: »Anno domini 1350. Anno domini MCCCCL^o princeps Excellentissimus Kazimirus Secundus Dei gratia Polonię rex Ecclesiam Sanctae Mariae Visliciensis quadrato fabricavit lapide, de cuius beneficii memor clerus Visliciensis et populus, Decus sui operis, anno domini MCCCCLX quarto aureis inscriptis litteris etc.« k. 151—156 białe. Na k. 156^b notatka Laurencii a Posnania, że został wikarym w Wiślicy w 1544 roku.

k.—k. 157—165. Notatki i przepisy lekarskie z XV wieku. — Na pozostałej reszcie okładki tłumaczenia kilku wyrazów łacińskich »allego-ricę — wykładnie, mistice — duchownie...« itd.

Hist. Rękopis należał niewątpliwie do kościoła parafialnego św. Maryi w Wiślicy, być może, że dopiero stamtąd dostał się do biblioteki Uniwersyteckiej Warszawskiej, skąd w 1833 przeszedł do CBP.

Liter. Bielowski Mss. — Bielowski w MPH. II, 161 i III, 56.

255.

Lat. Q. XVII. 159. — Rękopis papierowy, 195 mm. na 160 mm., jedną ręką pisany w XVII wieku, na 164 kłb. i 20 nłb., oprawny w deski obciążone brunatną skórą.

Zawiera na k. 1—40 »Peregrinatio suscepta anno reparatae salutis CIOIJCXXXVII a me, Andrea de Nagłowice Rey, in Daniam, Angliam ac foederatum Belgium, cum Illmum. S. R. Mtis. legatum, Andream de Nagłowice Rey, patrum meum, comitarer; descripta a Iohanne Laeto meo tum ephoro partim Grinviczii in Anglia, (partim) Lugduni Battavorum«. —

Zaczyna się: »Narraturus iter nostrum e Polonia ad exteros, operae pretium aestimo....« Podróżnicy zwiedzili Danią, Norwegię, Anglię, Niderlandy; opis suchy i słaby. — k. 155 sqq. i k. 160—164 drobne notatki i listy w odpisach odnoszące się do tej podróży. — k. 41—154, 157—159 i 20 ostatnich kart białe.

Hist. Z Biblioteką Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

256.

Lat. Q. XVII. 200. — Rękopis papierowy, 210 mm. na 170 mm., pisany jedną ręką XVI w. na 92 kłb., oprawny w kartę pergaminową ze starego rękopisu teologicznego, łacińskiego.

Zawiera: Zapiski nieznanego mi bliżej ucznia Uniwersytetu Jagiellońskiego z 1562 r., z wykładów profesora na teologicznym wydziale, Jana Dobrosielskiego. Np. na k. 18 »Argumentum in prophetiam Abacuc sub Joanne Dobrosielski in sacra theologia Cracoviae« — k. 31: »auditum Cracoviae, tempore hyemali sub presencia M. Ioannis Dobroszyelski Anno domini 1562«. — k. 88. »Prologus in Joel prophetam inceptus est interpretari Cracovie per egregium virum Sacre Theologie Baccalaureum Ioan. Dobro. prima dominica post tri[um Regum? czy trinitatem?] Anno domini 1563«.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

257.

Lat. Q. XVII. 204. — Rękopis papierowy, 212 mm. na 145 mm., pisany jedną ręką w XVI wieku, kłb. 17, niedawno w tekturę oprawny.

Zawiera miscellanea poetyczne i gramatyczne Jana Poznańczyka, ucznia zapewne jakiejś zagranicznej, niemieckiej, szkoły.

a.—k. 1. *Leges scholasticae iambicis trimetris conscriptae 1542.* Incip. »Vos qui venitis huc honestis moribus, Et artibus bonis studendi gratia....« Expl.: »Ioannes Poznaniczky suprascripta manu propria posuit«.

b.—k. 2. »Parangelmata seu praecepta discipulorum«.

c.—k. 2^b. »Invectiva in adolescentes vanę curę deditos autore Sebaldō«. incip. »Cur teris ingenium dampnosa per ocia tempus, Immemor aetatis, cultu inventa brevis....«

d.—k. 3^b—7^b. Formularz listów, list Wojciecha Waliszewskiego kustosza łęczyckiego i oficyała do arcybiskupa Drzewickiego, oraz mowa powitalna (może owego Jana z Poznania) do jakiegoś biskupa.

e.—k. 7^b—17. »Praecepta grammaticae« w pytaniach i odpowiedziach, po łacinie. Incip. »Grammatica quid est? Est recte loquendi...«

Hist. Ze zbiorów Dubrowskiego (zob. Wstęp).

258.

Lat. Q. XVII. 209. — Rękopis papierowy, 203 mm. na 160 mm., pisany jedną ręką w XVII w. na 19 kłb., zbroszurowany.

Zawiera: »Introductorium Astronomiae Cracoviense elucidans Almanach...« Kopia z drugiego wydania z 1507 r. znanego dzieła Michała z Wrocławia, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

259.

Lat. O. XVII. 14. — Rękopis papierowy, 173 mm. na 100 mm., pisany jedną ręką w XVIII w. na 128 kłb., oprawny w tekturę.

Zawiera: »Loci communes ex variis scriptoribus ordine alphabetico scripti«. Tytuł ten dał własnoręcznie J. A. Załuski; rękopis przeszedł do CBP. z Biblioteką Załuskich.

260.

Lat. Q. XIX. 20. — Rękopis papierowy, 200 mm. na 150 mm., dwiema rękami XV wieku pisany na 13 kłb., oprawny w tekturę.

Zawiera: »Iulii Catonis Distica moralia cum translatione interlinearia Sarmatica XV saec.« — Glossy są czeskie, prawie każdy wyraz jest tłumaczony, tak że mamy tu wprost przekład tego rozpowszechnionego w średnich wiekach dziełka, np. w XXVIII dwuwierszu: »Cum tibi sint nati... Instrue quo [Mss: ut] possint inopem defendere vitam« brzmi wiersz drugi u glosatora: »Navez aby mohly chudy obronycy zyvot«. Por. »Dionysia Katona Mrawopisy...« Praga 1834. — Na końcu rękopisu: »Explicit Katho per manus Zalezlonis« glosator dodał: »Nomen meum imposuissem, si melius scripsissem«.

Hist. «Ex Musaeo Petri Dubrowsky» zapisano na okładce.

RĘKOPISY POLSKIE.

TEOLOGICZNE.

261.

Pol. F. I. 16. — Rękopis papierowy, 320 mm. na 215 mm., jedną ręką pisany w XVI w., na 282 kłb., oprawny w niegdyś piękną, dziś już zniszczoną współczesną oprawę, z brunatnej skóry ze złotymi wyciskami. Na wierzchniej okładce złotem u góry: »SPRAWA · O MEŃCZE · CHRISTVSO||VEY«, poniżej herb Odrowąż, u dołu data 1544. Na tylnej okładce herb Leliwa.

Zawiera:

a. — k. 1—127. »Sprawa chedoga o mecze | Pana Christussowey | spyssana przez swietego | Lvcassa: czo dobrze obaczis | pylno czthacz. | Wthora czesz bendzie | o narodenyv Ssyna | Bozego | Thudzies o chwalebnych trzech | krolech. | Liatha bozego 1. 5. 4. 4. | Lau. Las. Pel.« — Incip. »Swyethy Lvcass mowy we czwarthem y w dziesiathymnasczie rozdzielenyv szvich Ewangeliy....«

b. — k. 152—260. — *Historia o trzech królach.* Zaczyna się bez tytułu: »Gdys nawyelebnyeyssych trzech krolow y nachwalebnyeyssich...«

c. — k. 260—282 i 127—152. *Ewangelia Nikodemowa.* Incip. »Poth Ponskim Pilatem starosta Jerozolimskim....«

W kilku miejscach rękopisu znajdujemy oznaczenia czasu i osoby przepisywacza, niedostateczne jednak, by mózż o nim coś więcej powiedzieć nad nazwisko. Na k. 152. na zakończeniu *tz. Ewangelii Nikodema:* »...A tylko o tym. Amen. 1544. Laur. Las. Pel.«, — na k. 282 zaś: »...ssedl kazdy ssmuthny do domu sswego Amen. Lauren. a Lasko Pel cor. Sstalo ssie dokonanye w Ssobothe po swieczie Panny Mariey Offiarowanyv Latha Bozego Tyssiaczneho Pieczssethneho Cztrdziesthneho czwarthego. Przepisywaczem kodeksu był więc jakiś Wawrzyniec z Łaska; niewiadomo jednak co ma oznaczać »Pel.« i »cor.« — O utworach zamieszczonych w niniejszym rękopisie oraz o nim samym pisał obszernie A. Brückner (*zob. Liter.*) i ocenił wyczerpująco wartość i znaczenie tego pomnika literackiego i językowego.

Hist. Dawniejsze dzieje rękopisu nie są znane; z biblioteki J. A. Załuskiego przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Moszyński, *Wiadomość o rękopisach polskich oddziału teologicznego w CBP. w Petersburgu.* Rozpr. wyd. filolog. Akad. Umiej. I. 233. — Kalina, w *Archiv f. slav. Phil.* III. 1 sq. — Brückner, *Z rękopisów petersburskich.* III. *Powieści.* w *Pracach filologicznych* t. V. str. 372—389.

262.

Pol. F. I. 41. — Rękopis papierowy, 360 mm. na 230 mm., kilkoma rękami w XVIII w. pisany, kłb. 26.

Zbiór rozmaitych luźnych notatek, zapisek itp. jakiegoś duchownego, zdaje się biskupa. Są też i rozmyślenia ascetyczne i dewocyjne. Między innymi nieznanego bliżej księdza Zenowicza »Sposoby przywrocenia Moskwy do jedności świętej z Rzymskim kościołem«. — bardzo naiwne.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

263.

Pol. Q. I. 29. — Rękopis papierowy, 195 mm. na 160 mm., jedną ręką na 7 k. lb. w końcu XVII w. pisany, zbroszurowany.

»Męczeństwo S. Jana rzeczonoego Soczawskiego który był męczony w Bilgradzie, spisane od Grzegorza Mnicha przy stołeczney cerkwi Moldowłachiyskiej, tu zaś z drukowanych żywotów Słowienskich dyalektem polskim przewidzione na pożytek duchowny. Zył około Roku panskiego 1497«. Jest i obrazek przedstawiający św. Jana Novi, którego zwłoki znajdują się dziś znowu w Suczawie, z powrotem po wędrówce do Polski wraz z metropolitą Dozyteuszem i jego skarbem¹. Autor kończy »Jan III tego świętego męczennika ciało święte przywiozł do Polski, naprzod do Stria miasta, gdzie stał lat 12 a potym roku 1695 do miasta swego Żółkwie«.

Hist. Z biblioteki Załuskich, dokąd dostał się niewątpliwie z częścią rękopisów biblioteki Sobieskich z Żółkwi.

Liter. Moszyński str. 278.

¹ Zob. Sokołowski M., Spadek po metropolicie Suczawskim Doziteuszu i jego losy. Kraków. 1889

264.

Pol. O. I. 117. — Rękopis papierowy, 172 mm. na 103 mm., jedną ręką w XVIII w. na 291 kłb. pisany, oprawny w czarną skórę.

Zawiera wyciągi i notaty z kazań jezuitów XX. Barszcza, Brzozowskiego, Krosnowskiego, Naramowskiego oraz zapiski z innych dzieł czytanych, zapewne jako materyał do kazań. Między innymi: str. 1—41. »Historia parabolica curiosa de avibus, animalibus, piscibus, insectis, fontibus et quibusdam aliis in quinque partes compendiose divisa«. Incip. »Zimorodek ptak trocha większy od wrobla, koloru błękitnego...« — str. 205—k. 111 (str. 221). »Krotka Informacya o Schyzmie z historyi Schyzmy

greckiey....« odpis z druku w Zamościu, 1698 r. druk. Akademickiej. — Rękopis bez większej wartości.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

Liter. Moszyński, str. 328.

265.

Pol. O. I. 119. — Rękopis papierowy, 161 mm. na 101 mm., trzema rękami w XVII w. na 150 k. lb. pisany, oprawny w miękką skórę.

Zawiera polskie, przez nienazwanego Franciszkaną pisane, legendy i żywoty świętych. Między innymi:

a.—k. 1 sqq. »Żywot Jozafata y Barlaama«.

b.—k. 13 sqq. »Żywot Pawła Prostaka od Paladyusza pisany«.

c.—k. 18 sqq. »Żywot św. Jozefa Patryarchy« przekład z Philona. — Żywoty świętych Martyniana, Alexego i innych z Metaphrasta. — Oprócz tego ascetyczne pisma, tłumaczenie reguły św. Franciszka, »Rok duchowny«, modlitwy itd., dużo niemieckich modlitw i ustępów. — Na końcu data 1666.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

Liter. Moszyński, str. 269.

PRAWNE.

266.

Pol. F. II. 3. — Rękopis papierowy, 309 mm. na 193 mm., pisany trzema rękami na 44 str. lb. w XVIII w., oprawny w czerwony papier.

Zawiera pod tytułem »Dyskurs« pisemko polityczne a właściwie szereg luźnych uwag o stanie politycznym państwa, o wolności szlacheckiej, o sejmach itd., nie posiadające jednak cech jednolicie obmyślnego dzieła. Rozdziały zatytułowane: (I) »Co rzeczpospolitą naszą psuie y wolność ruiniuje«. — (II) »Remedium poprawienia rzeczpospolitey dawał ktoś takie. — (III). »Odpowiedź na to dane bardzo szkodliwe wolnościom naszym remedium«. — (IV). »Prośba o dyskurs o sposobie zawierania seymow«. — (V). »Dyskurs jakoby seymy szczęśliwie konkludować«. — Rozdział pierwszy zaczyna się: »Naypierwszą przyczynę kładę dla ktorey wolność nasza stać

w swej całości nie może, zepsowanie dobrych i staropolskich obyczajów....« — Autorem, być może, jest niejaki Paweł Wielowiejski.

Następuje kilka mów bez znaczenia i epitafium łacińskie napisane przez jakiegoś jezuitę dla Tomasza Ujejskiego biskupa kijowskiego, następnie jezuitę, zmarłego w 1689 r.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

267.

Pol. F. II. 4. — Rękopis papierowy, 296 mm. na 180 mm., pisany jedną ręką w XVII w., na 139 str. lb., z początku i w środku 6 k. nlb.; więcej niż połowa tomu jest biała i nlb.; oprawny w jasno-brunatną wyciskaną skórę.

Zawiera: »Sądy Wojskowe w których są Decreta przez samego Xiążęcia Iego Mości Pana Krzysztopha Radziwiłła Hetmana Polnego W° X° Lithe° w obozach ferowane«. 1618, 1619 i 1621—1623. — Rękopis bardzo interesujący tak dla historii wojskowości polskiej jak i dla poznania procedury karnej wojennej, wreszcie dla nazwisk. — Na k. nlb. 3—5 z początku »Registr spraw wojskowych w tey xiędze sądowej spisanych....« — Między str. 74 a 75 włożono oryginalny akt »Inquisicia Chorągwi Raitarskiej Pana Szwarcochowej która na Dyiamencie była« z oryginalnymi podpisami oficerów. Znajdują się tu prócz tego trzy listy F. Stockiego ze Stoku i jeden Jakuszewskiego skazanych na gardło sądem hetmańskim.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

268.

Pol. F. II. 34. — Rękopis papierowy, 303 mm. na 190 mm., pisany jedną ręką w końcu XVII w. na 34 klb., zbroszurowany. Jest to wrywek z jakiegoś większego tomu miscellaneów, bo karty są liczone 573—606.

Zawiera znane dziełko pt.: *Gratis albo Dyskurs ziemianina z plebanem.* — Incip. »Pomaga Bog X. Plebanie«. — P. »Dziękuję Wam moją łaskawą Panie«. — Z. »Coż to u Was nowego słyhać?« — P. »Nic dobrego, wojna w Krakowie....« — K. 13^v sqq. »Przywilej abo Discurs II Ziemianina z Plebanem«. Incip. »Najedliśmy się i napili. Chwała Bogu....« K. 28^v sqq. »Consens abo Discurs III Ziemianina z Plebanem«. incip. »Ale com słyssał, że Jezuici mają zezwolenie od dawnych akademików....« — Autorem jest ks. Jan Brożek (Broscius) prof. uniw. krakowskiego ¹.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

¹ Por. Estreicher, Bibliogr. XIII. 363. — Franke, Jan Brożek, Kraków. 1884.

269.

Pol. F. II. 35. — Rękopis papierowy, 290 mm. na 190 mm., pisany jedną ręką XVI w. na k. lb. 40, zbroszuowany.

Zawiera:

a.—k. 1—17. »Arthikuly Prawa Maydeburszkyego albo nyemyeczkyego vybrany sposthemkow praw roszyecznych xang Maydeburszkych kv prenthsemu vczynyenyv sprawyedywoszczy«. — Artykułów 51. Rzeczą tę wydał drukiem i opracował szczegółowo pod względem językowym A. Kalina (zob. Liter.). Załuski zapisał u góry k. 1. »Magdeburgum etc. circa 1500«. Zdaje mi się wszakże, że zapiski tej nie należy rozumieć w ścisłym znaczeniu co do czasu powstania kodeksu, tem bardziej, że Załuski nie będąc paleografem wielokrotnie w oznaczaniu ręki się mylił, i również nie rzadko cyfrą 1500 lub 1600 wiek cały XVI lub XVII oznaczał. Sądząc wedle pisma i papieru, rzecz pochodzi z połowy, może pierwszej, XVI w., ale z pewnością nie z 1500go roku. Właściwości językowe i ortografia wskazują również na połowę XVI w. Pisarzem był zapewne jakiś prawnik, mieszczanin polski pochodzenia niemieckiego.

b.—k. 17—26. »Ex primo libro Digestorum seu Pandectarum, quorum libri sunt quinquaginta....« wyciągi i streszczenia po łacinie.

c.—k. 26^v—40. »Excerpta compendiose ex libro Speculi Saxonum«. łacińskie.

Hist. Z Biblioteki Załuskich (cf. Liter.) przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Janocki, Specimen Catalogi Nr. CLXXXII. — Kalina, Artykuły prawa magdeburskiego z rękopisem około roku 1500. w Rozpr. i Spraw. Wydz. filolog. Akad. Umiej. VII. 227—318. — Dudik 226. — Blumenstok 261 («z pierwszych lat XV w.»!), 307.

270.

Pol. F. II. 36. — Rękopis papierowy, 304 mm. na 195 mm., dwiema rękami XVII wieku, na 160 k. lb., ozdobnie pisany, nagłówki minią. Oprawiony w jasno-żółtą niegdyś skórę z wyciśniętym na niej monogramem IHS.

Zawiera: k. 1—146. Statut wołyński i Wielkiego Xięstwa Litewskiego. U dołu karty tytułowej dopis »Ex Cathalogo librorum Mathaei Czapyłki mpp.« W czternastym rozdziale statutu (i ostatnim), przy artykule 2 zmienia się ręka. — tąż samą, drugą, ręką: k. 146—160: »Poprawa artykułów statutowych na seymie Walnym Warszawskim w roku pańskim 1578«. i inne dodatki ustaw.

Hist. Z Biblioteki Załuskich przeszedł 1796 r. do CBP.

Liter. Dudik 227. — Piekosiński, Statut litewski drugiej redakcyi. Archiwum Komisji prawniczej t. VII. Kraków. 1900. str. VI sqq. (opis szczegółowy rękopisu, na który wydawcy zwróciłem uwagę).

271.

Pol. F. II. 42. — Rękopis papierowy, 286 mm. na 192 mm., trzema rękami XVII w. na 176 k. lb. pisany, oprawny współcześnie w świńską skórę.

Miscellanea polityczne, zebrane przez Piotra Wiesiołowskiego, marszałka wielkiego W X Litewskiego, przeważnie z lat 1611—1624. Znajdują się tu mianowicie: mowy senatorów, propozycje sejmowe 1611 i 1616 r.; witanie poselskie 1618 r.; instrukcja do Tatar dla posła Floryana Oleszki, wojskiego włodzimierskiego, sekretarza królewskiego 1619; mowy na sejmie 1624 r., anagrame na Jakóba Sobieskiego i Jerzego Ossolińskiego; instrukcja wojska do króla na sejm 1616 r.; transakcja z Radulem wojewodą wołoskim 1616 r.; uniwersały i listy Jana Zamoyskiego; instrukcje królewskie na sejmiki 1618 r.; mowy Gembickiego Piotra; wreszcie inskrypcje rozmaite, epitafia i inskrypcje dla Mikołaja i Piotra Wiesiołowskich, wiersz na cześć Chodkiewicza, inskrypcje rozmaite itp. Kilkakrotnie podpis swój umieścił Piotr Wiesiołowski

Hist. Z biblioteki Załuskich przeszedł 1796 r. do CBP.

272.

Pol. F. II. 61. — Rękopis papierowy, 320 mm. na 215 mm., pisany trzema rękami w XVII wieku na 48 k. lb.: oprawiony w tekturę i dokument pergaminowy, zdaje się z XVII w., który właściwą stroną został przylepiony na wewnątrz.

Rękopis zawiera inwentarz ksiąg Metryki Koronnej zwróconych z mocy traktatu Oliwskiego ze Szwecyi. Tytuł: »Laus Deo semper. INWENTARZ ksiąg w Metrice Koronney oboiey. To iest | w Wielkiej y w Małej będących«. Następuje interesująca dla dziejów Metryki przedmowa, a po niej, na str. 2giej tytuł ogólny: »Synopsis seu connotatio variorum librorum vulgo Metrica Regni dictorum, Decreta, inscriptiones, privilegia, legationes, lustrationes in se continentium. Incipiendo ab Illustribus Ducibus Masoviae et a Sermo. Sigismundo primo. rege Poloniarum, usque ad modernum feliciter nobis regnantem conscriptorum, et per Suecos hostes Regni tempore incursionis receptorum, ex Suecia vero in Regnum Poloniae vigore Pactorum Olivensium restitutorum.... itd. [za panowania Jana Kazimierza, i kancelerstwa Mikołaja Prażmowskiego biskupa łuckiego, a pisarstwa].... Ste-

phani Casimiri Hankiewicz, S. R. Mtis. Secretarii, Decretorum notarii, Volhyn. Metrices Regni cancellariae maioris Praefecti accuratissime et diligentissime collecta et ad ordinem reducta ac notis alphabeticis et numero signato tenore sequenti gaudens:

a.— »Libri Decretorum« — wyliczonych jest sto siedm ksiąg od 1537 do 1673. (brakowało księgi z lat 1544 i 1545). Oprócz tego wylicza Hankiewicz kilkanaście manualów, o których mówi: »Formulariów abo Manualów concypowanych dekretów sądów assessorskich relatyjnych i sejmowych w różnych oprawach ogółem rachuiąc iest 44...« poczem: »NB. Ze, lubo te manualy zdadzą się mniej potrzebne, bo iuż są przepisane ad mundum w akta y księgi wyżej... specyfikowane...« jednakże zachować należy te formularze abo raptularze, bo się pisarz przepisuiąc mógł omylić«. Spisy są dokładne, gdzieniedzie znajdują się i sumaryczne opisy ksiąg 1.

b.— str. 13. »Sequuntur libri inscriptionum, privilegiorum et recognitionum«.

c. str. 29. »Acta abo księgi Ruskie y Polskie woiewodztw Wołyńskiego, Braclawskiego i Kiiowskiego y Czerniechowskiego, w ktorych znajdują się tak Decreta, przywileie, zapisy, iako y inne rozne rzeczy«.

d.— str. 33. »Sequuntur libri legationum« 1502—1666

e.— k. 19. »Następiuą księgi lustraty y not«.

f.— k. 21. »Inventarium prothocollorum Decretorum«. — k. 23. »Inventarium protocollorum inscriptionum variarum«.

g.— k. 25. »Notandum diligenter: Po zakończonej tej księdze Inscriptionum, privilegiorum tum lustrationum et revisionum, i drugiej Decretorum, J. K. Mość Jan Trzeci odebrawszy potrzebną relatię y informatiã od Ur. Stefana Kazimierza Hankiewicza, iusz natenczas pisarza dekretowego Koronnego, że w tych aktach y księgach po wojnie Szwedzkiej ze Szwecyey przywiezionych niemało znajduje się defektow i siła ksiąg niedostaje, ex solito suo erga bonum publicum et archivum Regni literarium zelo, requisivit literaliter Status Regni Sueciae, aby cokolwiek się tam jeszcze znaleźć może ksiąg albo akt tutejszych mogły być odesłane. Jakosz in Anno 1683 mense Martio przysłane i przywiezione są akta takowe, jako niżej in indice... specificie adnotowane«. Ksiąg 39 przywieziono wówczas ze Szwecyi.

h.— k. 30—41^b. Rejestry ksiąg, akt, protokołów, manualów itd. rozmaitych kategorii znajdujących się w domu, zdaje się, już następcy Hankiewicza. Ręka pisarza zmienia się tu, reszta od k. 30 do k. 48 jest pisana rękã XVIII w.

i.— k. 42—48. »Index primi tomi epistolarum...« Spis aktów pierwszego tomu Tomicyanów nieoznaczonego bliżej pochodzenia, być może analogicznego do Lat. F. IV. 145. a. (zob. Nr. 136). Zaczyna się od »Terra

Ravensis Regno unita....» kończy zaś na »Epistola regis Ungarie ad Sigismundum Reg. Pol. de matrimonio Caesaris....«

Hist. Z Biblioteki Załuskich w 1796 r. przeszedł do CBP.

Liter. Dudik, 228.

¹ Pod sygnaturą Pol. F. II. 76. znajduje się w CBP. inny jeszcze rękopiśmienny rejestr Stef. Kaz. Hankiewicza ksiąg Metryki Koronnej, którego nie miałem sposobności widzieć. Wedle katalogu Biblioteki ma to być rejestr dekretów i przywilei w 25 księgach metryki... 1569—1574 zawartych, i liczyć k. 69.

273.

Pol. F. II. 70. — Rękopis papierowy, różnych formatów, wieloma rękami XIX w. pisany, na k. nl. (około) 300, świeżo oprawiony.

Zawiera ważny i interesujący materiał przygotowany dla uporządkowania kwestyi żydowskiej w Królestwie Polskiem w drodze ustawodawczej i administracyjnej, w latach 1815—1823. Są to papiery wojewody-senatora ks. Adama Czartoryskiego, mianowicie zarówno jego projekty, uwagi itp. bruliony, jakoteż listy, memoriały, raporty itp. dostarczane Czartoryskiemu przez innych, zwłaszcza przez Deputację spraw żydowskich, przez senatora Alexandra Linowskiego, Owidzkiego i prezydenta m. Warszawy Kaz. Fryd. Wojdę; znajdują się tu wreszcie prośby i projekty podawane przez niektóre gminy żydowskie. Dla historii żydów w Królestwie Polskiem, ich organizacyi i administracyi jest to wogóle materiał wcale ważny.

Hist. Nie mogę znaleźć objaśnienia na pytanie, jaką drogą ten konwojut papierów Czartoryskiego wszedł w skład CBP. — Do Biblioteki Puławskiej, z której nieznaczna liczba rękopisów wpłynęła do CBP. po 1831 r., zapewne nie należał, nie natykam przynajmniej żadnych co do tego śladów. Inne, bardzo ważne papiery X. Adama Czartoryskiego, jak np. jego korespondencya urzędowa w sprawach kuratoryi Wileńskiej (sygnowana Pol. F. XVIII. 11 i nast. do Pol. F. XVIII. 16. z lat 1803—1824) miała się, wedle katalogów CBP., dostać z Towarzystwa Przyjaciół Nauk Warszawskiego do Petersburga; nie mogę wszakże nie stwierdzić, że mi się to wydaje wątpliwem.

Liter. Dudik, 229.

274.

Pol. F. II. 84. — Rękopis papierowy, 303 mm. na 205 mm., jedną ręką końca XVI w. nader ozdobnie i pięknie pisany na k. lb. 32, zbroszowany.

»Compendium sądów Krolia Jego Miłości prawem koronnem na dwie części rozdzielone przez urodzonego Jana Łączyńskiego Burgrabę krakowskiego pisarza ziemskiego Przemyskiego i Grodzkiego Krakowskiego Secretarza Krolia Jego Miłości. — Iudicantem cuncta oportet rimari. — Anno Domini M. D. XC. IIII«. — Po tym tytule (k. 2) następuje na k. 4 dedykacya królowi Zygmunтови III. incip. »Wykonywaięcz zaczęta z rozkazanja W. K. M. mego miłościwego Pana praczą swą iakom ią chciał

krotkością zalecić...« Rzec dzieli się na dwie części. — k. 6—23^b. »Pierwsza część. O formie dekretów«. W osobnych rozdziałach mówi autor o ex-cep-tych, o terminie, pozwie, kompetencyi (należności) sądu albo sędziego, o osobie powoda. pozwanego, o formie pozwu, o procesie, fataliach, i ewazyi, o dawnościach, dylacyach, litis contestatio itd. — k. 24—29. »Wtóra część o materiei dekretow«. Tu mówi autor tylko o sądach zadwornych i sejmowych, wylicza rodzaje spraw im podległych itd. Kończy krótką odezwą do króla. — Kompendyum to, o ile mi wiadomo, jest dotychczas nieznanne i niewątpliwie zasługuje na ogłoszenie. Autor datuje swą przedmowę »z Burgrabstwa mego na Zamku Krakowskiem. dnja 28 Grudnja... 1594...« Na marginesach cytuje ustawy polskie wedle łacińskiego Statutu Herburtowego oraz zbioru Konstytucyj 1550—1581 Scharffenbergera. — W XVIII w. dziełko to było przełożone na język łaciński przez Daniela Tornai, Gdańszczanina ¹.

Rękopis niniejszy, nadwyzyczaj ozdobny, był ofiarowany Zygmuntowi III. Na k. 1. wymalowany herb: W polu niebieskiem lew w biegu na trzech wieżach, szyszak rycerski, w koronie pięć piór strusich, dodano litery M. W. i datę 1596. — Karta tytułowa (k. 2) jest nader ozdobna; w ramce dla tytułu, w sześć barw malowanej, stoją, jakby pod dachem pagody, na lewo Solon, na prawo Likurg. dość fantastycznie malowani, na architektonicznie stylizowanych liściach; u dołu tej ozdoby są litery P. L. oznaczające zapewne pisarza lub malarza rękopisu. Na k. 3. w ramce różnokolorowej, przedstawiającej jak gdyby rzeźbę architektoniczną z drzewa, są herby państwowe Polski i Szwecyi (każdy na swojej tarczy owalnej przepołowionej poprzecznie, na pierwszej tarczy u góry Orzeł biały, u dołu Pogoń, na drugiej tarczy u góry Trzy Korony, u dołu Lew Skaczący, nad każdą tarczą korona królewska) połączone małą tarczą przedstawiającą Snop Wazów. — k. 29^b—32 białe.

Hist. Z Biblioteki Załuskich przeszedł 1796 r. do CBP.

Liter. Dudik 230. — Encyklopedya Powszechna (Orgelbranda) XVII. 573.

¹ Rękopis przekładu z biblioteki J. W. Bandtkiego posiada dziś Biblioteka Fundacyi W. hr. Baworowskiego we Lwowie.

275.

Pol. Q. II. 4. — Rękopis papierowy, 193 mm. na 160 mm., jedną ręką XVIII w. pisany na 52 k. lb., oprawny w tekturę.

»Reguły świętego Oycy Benedykta«. — Rękopis bez wartości.

Hist. Z Biblioteki Załuskich; zob. NN. 276 i 277.

276.

Pol. Q. II. 5. — Rękopis papierowy, 190 mm. na 157 mm., pisany jedną ręką w początku XVII w. na 72 k. lb., oprawiony w pergaminową kartę z jakiegoś medycznego dzieła z XV w.

»Reguła Błogosławionego y Bogv vpodobanego oycy Benedicta S. na polski ięzyk pilnie przełożona....« Następuje długa i ciekawa Przemowa dedykacyjna tłumacza, Sebastjana Klonowicza ¹, do Józefa Wereszczyńskiego biskupa Kijowskiego i opata Sieciechowskiego (incip. »Przyrodzenie tak sprawiło, miłościwy Prelacie, iż drzewo wszelakie im....«), na którego polecenie Klonowicz regułę przetłumaczył i inne do niej pisma dołączył. Piękną polszczyzną charakteryzuje tu tłumacz Wereszczyńskiego, wymienia i ocenia jego poprzedników na opactwie, wylicza jego prace drukowane i rękopiśmienne. — Po przedmowie (k. 10) polskiej do Benedyktynów z Monte Cassino, następuje na kk. 11^b—13^b polski i łaciński wiersz tłumacza do nowicyuszów zakonnych; na kk. 13^b—21^b Żywot św. Benedykta, przekład ze św. Grzegorza Wielkiego papieża; na k. 21^b spolszczona przemowa św. Benedykta »Ausculat fili...«, poczem od k. 24 sqq. »Tu się już poczyna własny text Reguły... na polskie przełożony....« Następują k. 68 sqq. Św. Bernarda Opatą wykład na słowa Ewangelii: »Podobne jest Królestwo Niebieskie człowiekowi kupcowi...«, oraz list św. Bernarda napisany imieniem Heliasza mnicha.

Rękopis ten nie jest przepisem ze znanego druku krakowskiego 1597 r. u Piotrkowczyka 4°, ale zapewne kopią z oryginału przechowywanego niegdys w opactwie Sieciechowskiem.

Hist. Z Biblioteki Załuskich; zob. NN. 275 i 277.

Liter. Dudik 231.

¹ Zob. Jocher, Obraz, 7686 i noty (III. 385). — Estreicher, Bibliografia XII, 471.

277.

Pol. Q. II. 6. — Rękopis papierowy, 192 mm. na 157 mm., pisany jedną ręką XVIII w. na 116 str. lb., oprawiony w miękką wyciskaną i malowaną marokinową skórę.

»Reguła świętego ojca Benedicta z constitucjami pustelników s. Romualda zakonu Kamaldulenskiego...« Rękopis z r. 1711, porządnie pisany, peñniejszy niż Nr. 275.

Hist. Z Biblioteki Załuskich; zob. NN. 275 i 276.

278.

Pol. Q. II. 16. — Rękopis papierowy, 171 mm. na 167 mm., pisany w XVII w., jedną ręką, na 43 k. lb., oprawiony w czerwoną słońską skórę.

Zawiera ustawy miejskie m. Gołubia (nad Drwęcą) p. t. »Krotkie nauki zebranie jako się ma kto podług przysięgi swej na urządzie będący sprawować także praw, wilkierzow, przywileiów przestrzegać co tu w tej książce łątwie znaleźć może czego się trzymać y iako sobie postąpić każdy będzie mógł zachowując się podług niżej pisanego porządku miastu Gołubiowi nadanego«.

a.— k. 2. Przysięga radziecka.

b.— k. 3—9. »Przepis przywileju z łacińskiego na polskie miasteczkom ziemie pruskiej nadanego iako się mieszczanin przeciwko staroście swemu, tak też starosta z mieszczany mają obchodzić«. Zygmunta III z Warszawy, 12 kwietnia 1593.

c.— k. 10—43. »Plebiscit albo Wilkierz miastu Gołubiowi z dawna nadany...« statut miejski, w końcu potwierdzenie przywilejem Zygmunta III.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

279.

Pol. Q. II. 21. — Rękopis papierowy, 183 mm. na 148 mm., ozdobnie pisany jedną ręką XVII w. na 118 k. lb., oprawny w czarną skórę.

»Nauka Bracicy mniejszych ktore zowią conventuales albo ustawy na reformacją albo postanowienie życia Braci żyjących w zakonie tym, przez najprzewielebniejszego na ten czas ministra powszechnego zakonu tego (to jest generała) Philipa Gezualdego S. Th. Doctora a teraz Biskupa Kariadzkiego z rozkazania najwyższego ojca Clemensa Osmego według ustaw S. Zgromadzenia Trydentskiego napisane y sporządzone y na kilku Kapitułach powszechnych głosone (tak!) zebrane przez Wielebnego ojca Hippolita Liriciusa S. T. D. z Starego. Sącę (!) y z włoskiego ięzyka na łaciński przełożone za staraniem zaś wielebnego Ojca Stanisława Krethowskiego tegosz zakonu brata Gwardiana na Radomsku wydane z dozwoienia starszych«. — Piękny rękopis nieznanego przekładu, dobrą polszczyzną zrobionego, z drukowanego dzieła Geswalda pt. *Disciplina Conventualium seu Constitutiones...* Kraków 1615. 12° u Loba ¹.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

¹ Jocher, *Obraz*, 7708. — *Estreicher*, *Bibliografia*. XVII. 126. — Druku tego nie miałem w ręku. Obaj bibliografowie nazywają wymienionego w tytule gwardyana Radomskiego Krzętowskim, rękopis niniejszy, z pewnością błędnie, Krethowskim.

280.

Pol. Q. II. 23. — Rękopis papierowy, 196 mm. na 160 mm., pisany jedną ręką XVII w. na 28 k. lb., zbroszurowany.

Zawiera: »Zako[lnie] Siostróm Reguły Świę[tego Au]gustyna na Kazimierzu przy Krakowie u kościoła Świętej Katarzyny przez Xiędza Symona Doctora Pisma Świętego y Prowinciala.... W Krakowie Roku Panskiego MDC«. Rzecz dzieli się na dwie części:

a. — k. 2—22. »Sposob krotki oznaymienia Reguły Augustina Świętego siostróm zakonnym trzeciej reguły w Kazimierzu.... przez oycą Simona Mniseviusza z Łowicza.... podany i przez oycą generała... umocniony«.

b. — k. 23—28. »Constitutiones regulares monialium. Vstawy Zakonne Zakonniczkom...« Przepisy karne zakonnic.

Rękopis ten wygląda, jakby był przygotowany do wydania, w druku wszakże nie jest znany.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

Liter. Dudik 232.

281.

Pol. O. II. 1. — Rękopis papierowy, 150 mm. na 100 mm., pisany jedną ręką XVII w., na 780 str. lb., oprawiony w świńską skórę.

Zawiera encyklopedyę podręczną praw i zwyczajów prawnych polskich alfabetycznie ułożone. Tytuł: »Prawa i zwyczaje Koronne i W. X. Litewskiego albo terminy prawne i polityczne w historii, statucie i konstytucjach mianowane przy seymach, seymikach, sądach i dyskausach zwyczajne z fundamentu dla łatwości wytłumaczone i dla snadniejszego zażywania statystow, sędziów i polityków porządkiem liter obiecadła rozłożone. Roku P. 1696«. — Obszerne artykuły od »Abdykacya« do »Augustiniani«; rzecz nie bez pewnej wartości.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

 HISTORYCZNE.

282.

Pol. F. IV. 4. — Rękopis papierowy, 302 mm. na 200 mm., pisany trzema rękami XVII w. na (około) 400 knl., oprawny w żółtą świńską skórę.

Przekład polski znanego dzieła Wilhelma ¹ arcybiskupa Tyru [Guilhelmus Tyrius] »Belli sacri historia libris XXIII comprehensa seu Historia rerum in partibus transmarinis gestarum« 1095—1184. Na k. 1 zamiast tytułu, u samej góry ręką Załuskiego: »Wilhelmus Tyrius Archiepiscopus. Historia belli a Principibus Christianis in Palaestina gesti«. Poniżej ręką XVII w. »Pisał te historiam ksiąg dwadzieścia i trzy łacinskym ięzykiem Gwilhelm Arcybiskup Tyriski y krolestwa Jerozolimskiego kanczlersz. Przełożył na Polskie Zygmunt Stephan z Koniecpola Koniecpolskj Sędzia Wojewodztwa Sieradzkiego Starosta Będzinski Anno 1652. Dokonczenie teyże historyi pisał Jan Herald Hoechstoenicus [tak!] ² xiąg sześć po łacinie, te przełożył po polsku onże czo y te dwadzieścia xiąg y trzy zwysz napiszane«. U dołu inną ręką XVII w. »Historia o rzeczach wschodnich Panstw Arcybiskupa Tiriskiego od czasu Machometa piszana«. Zaczyna się ks. I rozdz. I. »Po pierworodnym szatańskim synu Machomecie za panowania Heracliusza Augusta Czesarza Rzymskiego....«

Dzieło to w oryginale łacińskim było wydawane kilkakrotnie w XVI i w XVII ww., przekład ten wszakże jest zrobiony z rękopisu, bo tłumacz cytuje strony manuskryptu, w którym brakowało końca. Niewątpliwie jest to rękopis Koniecpolskiego ³, zapewne z jego brulionów na czysto przepisany; należałoby się bliżej zająć tym przekładem na polskie jednego z najlepszych dzieł o wojnach krzyżowych.

Hist. Rękopis należał w pierwszej połowie XVIII w. do Jana Polnarowskiego kanonika gnieźnieńskiego i archidyakona łowickiego, który go ofiarował do biblioteki »Congregationis domus Loviciensis« zapewne XX. Missyonarzy. Ztamtąd przeszedł w posiadanie J. A. Załuskiego, a w 1796 r. do CBP.

¹ Zob. Potthast, Biblioth. histor. medii aevi. str. 560 sqq.

² Kontynuacya ta Wilhelma z Tyru wyszła w Bazylei 1549 u Oporina »Ioanne Herold Hochstettensi auctore«.

³ Zygmunt Stefan Koniecpolski, autor barwnego Rodowodu Koniecpolskich, wydane przez Przyłęckiego w jego Pamiętnikach o Koniecpolskich, Lwów 1839 str. 161 sqq.

283.

Pol. F. IV. 12. — Rękopis papierowy, 311 mm. na 195 mm., jedną ręką XVII w. pisany, kłb. 128, oprawny niedawno w półskórek.

Zawiera interesujący pamiętnik z podróży Stanisława Golskiego wojewody ruskiego ¹ do Francyi, Anglii, Hiszpanii i Włoch od 1607 do 1611 r. Wśród innych spotkałem tu ciekawe szczegóły o Henryku IV. Zaczyna się: »Anno Domini 1607. Wyjechałem ia z Krakowa do Franczey do Paryża po chwalebnych świętach Zmartwychwstania Pańskiego....« —

Hist. Z Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego przeszedł w 1833 r. do CBP.

¹ Zob. o nim artykuł L. Huberta w Encyklopedyi Powszechnej Orgelbranda t. X. str. 158.

284.

Pol. F. IV. 23. — Rękopis papierowy, 315 mm. na 203 mm., pisany jedną ręką XVII w. na 23 kłb. i 2 k. nl. z początku; zbroszowany.

Mirona Kostyna »Chronika ziem Mołdawskich y Multanskich«. Jako przedmowa znajduje się na początku list autora, bez podpisu i bez daty, do nienazwanego Koniuszego koronnego; był nim Józef Karol Lubomirski¹, późniejszy marszałek W. Kor. — List ten zaczyna się po intytulacji: »Za osobliwą fortunę moję to kładę, że się część Chroniki moiej o Wołoskiej ziemi, nim ieszcze na swiat Wołoski wyszła, dostać przydaie do rąk tanti viri...« cytuje Diona Vita Troiani i innych... »a ta ziemia az do tych czasów o początku swoim nie wie i nie pyta y Historiey niema...« Rzec cała dzieli się na krótkie rozdziały, z których pierwsze są: O Dacyey; o szancu Trojanie; o zamkach... itd. a ostatni (XIX) »Miasta w ziemi multanskiej«. Kończy się własnoręcznym przypiskiem autora: »Racz że te W. M. M. M. Pan mało przysługę za wdzięczne przyiąć oraz et autora w łaskę et patrocinium swoje odebrawszy coby comissum w polszczyźnie przebaczyć darując to nieszczęśliwym naszym czasom terazniejszym W. M. M. M. Pana dozywotnie zyczliwy podnozek y sługa Miron Kos yn«. W rozdziale o języku wołskim albo rumyńskim podaje autor szereg wyrazów wołoskich i ich pochodzenie. Rzec ta, niesłusznie zresztą kroniką nazwana, raczej opis geograficzny, historyczny i polityczny ziem mołdawskich i wołoskich, była do niedawna nieznaną [zob. Liter.]: różni się bowiem i treścią i formą od wydanego² dwukrotnie już w naszej literaturze wierszowanego opisu Mołdawii i Wołoszczyzny z 1684 roku tegoż Mirona Kostyna logofeta, znakomitego patryoty wołoskiego.

Hist. Od Lubomirskich wprost, albo też może od ich spadkobiercy Pawła Sanguszki, marszałka W. lit., z którym Załuski utrzymywał stosunki, wszedł ten rękopis do Biblioteki Załuskich, a z nią w 1796 r. do CBP.

Liter. Rękopis ten wydał w 1895 r. prof. Joan Bogdan w Cronice inedite atin-gătoare de istoria Romînilor. Bucuresti 1895. str. 139—204.

¹ Wiadomość tę zawdzięczam Drowi E. Barwińskiemu we Lwowie; o Lubomirskim zob. Encyklopedya Orgelbranda XVII. 366.

² Zob. Borkowski Dunin hr. Józef, Pisma. t. I. Lwów 1856. str. 239—274. — Rogalski Leon, Dzieje księstw nad-dunajskich, t. I. Warszawa 1861. str. 758—784. — W Bibliotece Załuskich był pod sygn. CCCLXXIII piękny rękopis tego wierszowanego utworu (cf. Janozki, Specimen Catalogi s. h. n.), zob. rkps. CBP. Pol. F. XIV. 26.

285.

Pol. F. IV. 25. — Rękopis papierowy, 305 mm. na 195 mm., trzema rękami XVII i XVIII ww. pisany na k. lb. 145, oprawny w brunatną skórę.

Zawiera:

a.—kk. 1—138^b. »Extrakt Metryki Wielkiej Koronnej spisania granice między Koroną a W X Litewskiem...« w transsumpcie Zygmunta III z 1620 r. pod pieczęcią królewską i podpisem Andrzeja Lipskiego biskupa łuckiego, kanclerza Wielkiego Koronnego. Sam opis granic pochodzi z 1546 r. i został zrobiony na rozkaz Zygmunta Augusta przez Wojciecha Lenartowicza i Wasyla Ciszkiewicza ¹. Por. NN. 295. 297. Wydrukowany w Dogiela *Limites Regni Poloniae, Vilnae 1798. cz. II. str. 67 sqq.*

b.—k. 140—143. »Obwod granic między powiatami w województwach Wołyńskiego [!], Kijowskiego y Braclawskiego«. Odpis z XVIII w.

Hist. Rękopis pochodzi z biblioteki XX. Radziwiłłów w Nieświeżu.

¹ Błędnie. Jest to Wasyl Tyszkiewicz, zob. Boniecki, *Poczet rodów*, str. 357.

286.

Pol. F. IV. 26. — Rękopis papierowy, 350 mm. na 208 mm., pisany jedną ręką w XVIII w. wyblakłym atramentem na 43 str. lb., oprawny w zwykłą tekturę.

»Regiestra Xiong y Aktow woiewodztwa Smoleńskiego«. Oryginalny spis tytułów aktów sądowych z dziesięciu ksiąg trybunalskich województwa Smoleńskiego i czterech »paków« z aktami, z lat 1650—1691. Spis ten został zrobiony w 1720 r. i podpisany przez Krzysztofa Antoniego Bieniowskiego pisarza ziemskiego i deputata powiatu Starodubowskiego oraz przez Michała Frączkiewicza podkomorzego i deputata województwa Smoleńskiego. Zob. Nr. 291.

Hist. Z Archiwum Radziwiłłowskiego w Nieświeżu.

287.

Pol. F. IV. 33. — Rękopis papierowy, 302 mm. na 192 mm., pisany jedną ręką XVII w. i jedną ręką XIX w., klb. 193, oprawny świeżo.

Rękopis zatytułowany: »Historia Dmitra fałszywego«. Zawiera właściwie miscellanea historyczne z lat 1603—1625, a wśród tych dużo rzeczy drobniejszych odnosi się do dziejów Samozwańca. Rozpoczyna się fragmentem bez właściwego początku, ręką XIX w. na 8 dodanych kartach, które zawierają w innej redakcyi początek pierwszej rzeczy tego zbioru tj. »Porządku albo wypisu sponsaliorum posła wielkiego moskiewskiego z Maryną Mniszchówną...« Wśród wielu innych, interesujące są wiersze polskie odnoszące się do walk moskiewskich, np. na k. 6. (brak początku): »Jako mężni Polacy dawnych czasów onych, | Poki jeszcze nie mieli granic

rozmierzonych, | Cisnąć swe okoliczne sąsiady musieli, | Jeśli potrzebne włości swe rozszerzyć chcieli...« itd. długi wiersz, bez żadnej wartości literackiej, ciągnie się przez 10 kart gęsto pisanych. Jest to utwór Sebastiana Liffela p. t. »Gody Moskiewskie tamże na Moskwi opisane« wydany w Krakowie w 1607 r., a przedrukowany przez p. Teod. Wierzbowskiego z pierwodruku w jego wydawnictwie *Матеріялы къ исторіи Московскаго государства въ XVI и XVII стол.*, zeszyt III p. t. »Смутное время« въ современной ему польской литературѣ. Ч. I. 1605—1607. Варшава. 1900. str. 107 sqq.

Z innych rzeczy uwidocznić należy: k. 15^b »Krotkie opisanie W. X. Moskiewskiego...« i jego prowincyj; — następnie k. 20—58^b dość szczegółowy opis historyczny bez właściwego tytułu, o zjawieniu się Dymitra i następujących wypadkach, sposobem rocznikarskim opowiedziany. Zaczyna się: »Anno 1603. Ziawił się w Polsce który się mienił być synem Iwana Wasilewicza imieniem Dymitr Iwanowicz...« Rzecz przeplatana aktami ciągnie się do 1613 r. — Następują luźne akty, odnoszące się do spraw wewnętrznych i wołosko-tureckich i polskich, do 1625 r.

Hist. Wedle Katalogu rękopisów polskich CBP., pochodzi ten rękopis z Bibl. Załuskich.

288.

Pol. F. IV. 34. — Rękopis papierowy, 328 mm. na 205 mm., dwiema rękami pisany w XVIII w. na 133 kłb., nieoprawny, zbroszowany.

Zawiera miscellanea zbioru Jerzego Dzieduszyckiego, koniuszego koronnego ¹.

a.—k. 1—85. »Relatia Legatiew Tureckiey... Jana Gnińskiego Woiewody Chełmińskiego... do Machmet Soltana cesarza Konstantynopolskiego... czyniona w Grodnie na seymie dnia 8 mies. Februarii 1679«. poprzedzona na k. 1 i 2. mową Gnińskiego przed złożeniem tej relacji.

b.—k. 87—113^b. Relacya Rafała Leszczyńskiego, wojewody Łęczyckiego, posła do Turków 1699 r. — Brak tytułu; zaczyna się: »Zaczynam relacyą drogi mojej y samę w imię tego, który każdego dirigit gressus...«

c.—k. 118—133. »Relatia Legatiew P. Woyciecha Miaskowskiego podkomorzego Lwowskiego, posła wielkiego do Amuratha y Imbraima cesarzow Otthomanskich. 1641«.

d.—k. 135—144^b. »Traktat o Elekeyey krolow Polskich przez pewnego spisany ziemianina d. 19 Augusti 1707«. — Załuski, wykreśliwszy wyrazy »przez pewnego« i »ziemianina«, dodał na ich miejsce »przez Je-

rzego Dziedoszyckiego koniuszego koronnego«. Zaczyna się »Do czytelnika, iesli go casus poda. Niech się nikt nie dziuie ze się częstokroć...«

e.—k. 146—153. »Ex Tacito reflexye«. incip. »Jak suknia do statury, tak polityka i modus agendi...« — Zapewne także Jerzego Dzieduszyckiego.

Hist. Z Biblioteką Załuskich, gdzie był zapisany pod Nr. 117, przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Janocki, Specimen. CXCVI. — *Id.* Musar. Sarmat. specim. str. 112. — Wiszniewski, Hist. liter. I. 69. — Encyklopedia Powszechna VII. 883 — Kronika domowa Dzieduszyckich, str. 173—176.

¹ O nim zob. obszerną biografię Maurycego Dzieduszyckiego w Kronice domowej Dzieduszyckich str. 119—203.

289.

Pol. F. IV. 37. — Rękopis papierowy, 320 mm. na 187 mm., kilkoma rękami XVIII w. pisany, liczy kłb. 1010 i około 50 knłb. na końcu; oprawiony w brunatną skórę.

»Popis woyska Wielkiego Xięstwa Litewskiego in praesentia Jaśnie Oświeconego Xiążęcia Jegomości Radziwiłła kasztelana Wilńskiego, Hetmana Polnego Wielkiego Xięstwa Litewskiego przedemno Karolem Sapieho [!] pisarzem polnym Wielkiego Xięstwa Litewskiego trzema dywizyami, jedną pod Rosią die decima Septembris, drugą pod Zabłudowem die 20 eiusdem, trzecią w Grodnie podczas seymu ordynaryinego to iest regimentów pieszych i Artyleryi. Anno 1744 expedyowany«. Zob. Nr. 296.

Olbrzymi ten rękopis zawiera spis nazwisk wszystkich »towarzyszów« w rozmaitych chorągwiach służących, rozdzielonych wedle chorągwi, z liczbą koni, z którą każdy służył, podaną przy każdym nazwisku. Niemależ to zatem wartości materyał tak dla dziejów rodzin szlacheckich na Litwie, jakoteż dla historyi wojska litewskiego. — Oprócz bowiem powyżej wymienionego popisu znajdują się w tym kodeksie tz. »rolle« rozmaitych regimentów, a następnie, i to przedewszystkiem, »Regestra« chorągwi ussarskich, petyhorskich i przedniej straży WXL., podawane na ratę marcową co roku, lub co dwa lata, od 1746 do 1761. Z ostatniego roku niema wszakże wszystkich, rękopis zatem widocznie nie został wykończony. Registr każdej chorągwi podpisawali namiestnicy, nie wszystkie tu jednak podpisy są oryginalne.

Hist. Z Biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

¹ Michał Radziwiłł »Rybenko«.

290.

Pol. F. IV. 40. — Rękopis papierowy, 330 mm. na 210 mm., czterema rękami w XVI w. pisany, kłb. 59, oprawiony w kartę z jakiegoś pergaminowego pontyfikału.

Miscellanea odnoszące się do wyboru Henryka Walezego na króla polskiego, akta, listy, przysięgi, relacje z Paryża i z drogi do Polski itd. Są to kopie różnemi pisane rękami, ale jedną ręką częstokroć na marginesach uwagami opatrywane. Być może, że manuskrypt ten należał do prymasa Uchańskiego, na okładce jest zapisane jego nazwisko z tytułami. — Rękopis zawiera między innymi:

a.— k. 7—8^b. »Ządania od większej części szlachty która Ewanielią w Polsce wiznawa....«

b.— k. 13. »Reces seymu Ellectionis«.

c.— k. 19. »Articuli pactorum conventorum....« Henryka Walezego.

d.— k. 27—29^b. »Articuly wielkopolskie na sejm Cracovski na Coronację«. ze spisem posłów; artykułów piętnaście.

e.— k. 39—59. Odpisy listów Karola IX i kilku Henryka Walezego w sprawie wyboru, listy, uniwersały itd., między innymi k. 43. Artykuły Henryczyańskie w transsumpcie przez króla.

Hist. Z Biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

291.

Pol. F. IV. 43. — Rękopis papierowy, 325 mm. na 213 mm., pisany jedną ręką XVIII w. na 24 k. lb., oprawny w tekturę.

Zawiera: »Regiestra xiong y aktow woiewodztwa Smolenskigo«. Jest to kopia rękopisu CBP. Pol. F. IV. 26. zob. wyżej Nr. 286.

292.

Pol. F. IV. 48. — Rękopis papierowy, 313 mm. na 210 mm., dwiema rękami XVII w. pisany, kłb. 72, oprawny w tekturę.

Zawiera interesujące pisma odnoszące się do dziejów oblężenia i poddania Smoleńska w 1654 roku; a mianowicie:

a.— k. 3—20^b. Akta sądu sejmowego na Wilhelma Korffa, Mikołaja Tyzenhauza i Michała Obuchowicza pułkowników, o obronę i poddanie Smoleńska wojskom moskiewskim w 1654 r. — Są tu listy więźniów z Moskwy i tegoż Obuchowicza, późniejszego kasztelana nowogrodzkiego, który w Moskwie razem z Wincentym Gosiewskim hetmanem polnym li-

tewskim był więziony. Cf. w tej sprawie Volum. Leg. (ed. Obryzki) t. IV. str. 221. Konstyt. 1655 r. Sprawa Smoleńska; *ibid.* str. 242 i 319. Konstyt. 1658 r. i 1659 r.

b. — k. 22 — 52^b. Inwentarz uzbrojenia i zaopatrzenia, dochodów, załogi itd., wsi i miasteczek należących do zamku Smoleńskiego, z roku 1654, niepodpisany. Dokładny i ciekawy inwentarz podaje nazwiska wsi, ludzi w nich, ławnictw, dochodów miasteczka Krasnego, włości itd. itd. Zaczyna się: »Zamek JK Mści. Smolensk. Do niego: Brama Krulewska z przyjazdu przez Dniepr nad mostem z zawarciem mocnym i z kratą żelazną...«

c. — k. 53 — 70. »Comput Ich Milosciow Panow Obywatelow Woiewodztwa Smollenskiego od Cara Moskiewskiego Ollexieia Michajłowicza y woysk iego w oblężeniu na Smolensku przy J. W. J. M. Panu Philippie Kazimierzu Obuchowiczu woiewodzie Smolenskim osobami swemi zostających z czeladzią swą... przez Samuela Drueskiego Sokollinskiego podkomorzego... Stanisława Unichowskiego podsędka... Alexandra Parczewskiego pisarza ziemskiego... Olbrychta Gollmonta podczaszego Lidzkiego y sędziego grodzkiego urzędników Smolenskich zordynowany...« 1654. Jun. 9. Na końcu: »W tym Compućie samych Ichmościow Panow Obywatelow, ktorzy osobami swemi na murach stawają N° 349 — Pocztow tychże Ichmościow, ktorzy sami tu nie będąc, na swym mieyscu stawią N° 507 — Gospodarzow N° 122 — Wszystkich in summa czyni N° 978«. Spis ten jest oryginalny, opatrzony podpisami Uniechowskiego i Parczewskiego; jest on ważny dla wielkiej ilości nazwisk szlachty osiadłej na kresach państwa. — Cały ten rękopis warto opracować; przynosi on dużo nieznanych wiadomości do tak ważnego epizodu wojen polskich, jak utraty Smoleńska, jakoteż wogóle do dziejów Smoleńszczyzny.

Hist. Katalog rękopisów polskich CBP. podaje Bibl. Załuskich, jako źródło pochodzenia. Być może, że dostał się tam z jakiegoś zbioru Radziwiłłowskiego.

293.

Pol. F. IV. 51. — Rękopis papierowy, 323 mm. na 210 mm., pisany trzema rękami pierwszej połowy XVII w. na 735 kłb., zbroszowany.

Zawiera przekład polski dzieła Jakóba Bosio pt. »Istoria della sacra religione di San Giovanni Hierosolimitano«. (Rzym 1594—1602). Tytuł rękopisu: »Wtora część | Historyey | Ziemie Świętey | dzielnych y przeważnych spraw | na Morzu y na Ziemi | Zacnego rycerstwa zakonu s. Jana | z Jerozolimy kawalerow Maltenskich | z vciesznym y dostatecznym opisaniem wszystkich wojen | y Expeditiei, Monarchow, krolow y książąt krzescianskich | przez kilkaset lat do Ziemie Św. odprawowanych | przytym

położenia co przedniejszych miast, zamków | y wszystkiego krolestwa Jeruzolimskiego | przez | Jakvba Bozyvsa po włosku wydana | a teraz nowo na polski ięzyk przełożona | w Krakowie | Roku 1623«. — Rękopis zawiera obie części tj. pierwszą i drugą, czyli całość, chociaż z części pierwszej brak z początku około 10 kart wraz z tytułową, brak też końca części drugiej. Tekst rozpoczyna się na k. 2. »Aegypt y potym sie uczynili panami w Persyey. Naostatek chcąc opanować ziemie zydowską, ławto tego dokazali....« Karta ta nosi u dołu oznaczenie arkusza B, k. 10 oznaczona C, k. 18 znaczona D itd., wogóle rękopis sprawia wrażenie jakby był przygotowany do druku lub odpisem z druku, nie zna jednak takiego druku Bibliografia Estreichera. — k. 211^b. »Koniec pierwszey części Historyey dzielnych y przewaznych spraw kawalerow Maltenskich poki mieszkali w Tholomaydzie od Jakoba Bossiusa napisaney«. — k. 212—735. część druga, do której się odnosi karta tytułowa manuskryptu, pierwsza litera G w księdze pierwszej części II jest ozdobnym drukowana inicjałem. Rękopis urywa się w ks. XIX słowami: »...Martynquez prosił Wielkiego Mistrza, aby go przyjął do swego zgromadzenia zakonnego, czego mu z chęcią pozwolił...« reszty tekstu brak, zapewne niewiele już niedostawało. Ręka I pisała k. 2—211^b; ręka II karty 212—368^b; ręka III karty 369—735.

Jest to jeden z najwcześniejszych przekładów tego wielokrotnie przedrukowywanego dzieła o zakonie maltańskim; przekład francuski np. wyszedł później z druku, bo w 1643—1659 r.

Hist. Z Biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

294.

Pol. F. IV. 52. — Rękopis papierowy, 330 mm. na 200 mm., jedną ręką XVIII w. na kłb. 57 pisany, oprawny w brunatną skórę.

Zbiór miscellaneów historycznych z XVI i XVII w., odpisany w XVIII w., pod tytułem: »Acta publica, tractatus pacis inter Sigismundum III Poloniae Regem et Michaelem Theodoridem Magnum Russiae ducem 1618 [!] y inne publica do Rzeczypospolitey polskiej reguluiące się«. Tytuł błędny po części; rękopis zawiera:

a.—k. 2—15. Odpis traktatu zawartego w Polanowie 1634 r. między Władysławem IV i Michałem Fiodorowiczem; tekst pisany z polska po rusku, ciekawy dla języka.

b.—k. 16—17^b. »Odkaz IchMM. Panow Rad Duchownych, Swieckich i w-zystkiego Rycerstwa WXL. na ten czas u Mołodeczna przy Jego Król. Mości [ze]branych na poselstwo IchMM. Panow Rad i wszystkich stanów koronnych posłom IchM. X. Piotrowi Myszkowskiemu biskupowi płockiemu,

podkanclerzemu koronnemu, panu Mikołajowi Łysakowskiemu kasztelanowi Lubaczowskiemu, panu Stanisławowi Czarnkowskiemu referendarzowi dworu JKM. dany« [z 1568 r.?).

c.— k. 17^b—34 i 40—47. »Kopie niektórych spraw rokoszowych A^o 1606 i 1607«. i późniejszych, z lat 1613, 1616 itd., np. protestacya Poradowskiego pisarza lubelskiego 1613 r. w grodzie lubelskim przeciw działalności posła lubelskiego na sejmie tego roku; listy z 1620 r. ks. Krzysztofa Zbaraskiego koniuszego koronnego; dekret Jana Karola Chodkiewicza hetmana wielkiego WXL. na jakiegoś Tupalskiego itd.

d.— k. 34—39. »Commoda pokazane o Moskiewskim«. — Ciekawe pismo bez daty, powstałe najpewniej po ucieczce Henryka Walezego, a przed wyborem króla Stefana.

e.— k. 39. »Co czynić daley ku zabieżeniu gwałtów w nabożenstwie«. Również z XVI w. interesujące pismo. Autor radzi porozumieć się w braterskiej rozmowie z Grekami, zjechać się na synod, następnie ogłosić konfederacyę i posły na sejm wyprawić.

f.— k. 48—57. »Rellacya dobr Smolenskich z rewizyi«. Niedatowane z czasów Władysława IV, albo w połowie XVII w., pismo do króla nie-nazwanego autora. Zaczyna się. »Miłościwy, Najjaśniejszy Królu, Panie a Panie mój miłościwy. Będąc ja z młodości najniższy wierny poddany majestatu W. K. M... i raz w sędziwym wieku mym w onymże nie ustaję. Widząc wielki uszczerbek w Skarbie W. K. Mci... i Rzpltej. to jest w rozebrawiu ziemie Siewierskiej, którego wizerunek W. K. Mci.... podaję...« itd. Włości Smoleńskie dzielą się na stany albo wójtostwa. Autor relacyi wlicza więc stany: Katyński, Karpelski, Swadycki, Porzecki, Szczucki, Rucki, Skaczkowski, Wietlicki, Berezański, duchowny, Dąbrowieński, Małachowski, Maximowski, Iwanowski, Ieński, Dołhomowski, Iwankowski, Wopiecki, Raczyński, i starostwa Dorohobuskie, Rosławskie, Bielskie, Newelskie. Opis to wcale ciekawy, nieduży i nieszczegółowy, ważny wszakże dla miejscowych wiadomości i ogólnego poglądu; należałoby go wydać łącznie z innymi Smolenscianami.

Hist. Z Biblioteki Nieświeskiej XX. Radziwiłłów (ich ex-libris) przeszedł niewiadomo kiedy do CBP. Może być wszakże, że z Radziwiłłowskiej dostał się naprzód do Biblioteki Załuskich, jak wiele innych rękopisów Nieświeskich.

295.

Pol. F. IV. 55. — Rękopis papierowy, 310 mm. na 191 mm., jedną ręką XVIII w. pisany, kłb. 109, oprawny w tekturę.

Odpis z ekstraktu z Metryki Litewskiej opisanie obwodu granic między Koroną i W. X. Litewskiem, zrobionego w 1546 r. przez Wasyla

Tyszkiewicza i Wojciecha Lenartowicza. Extrakt był w transumpcie Augusta III, z 1754 r., opatrzone pieczęcią wielką litewską i podpisem Michała Czartoryskiego kanclerza wielkiego WXL. — Zaczyna się: »August Trzeci... Oznaymuiemy tym listem ekstraktem naszym... [że w księgach Metryki Litewskiej znajduje się »granica« itd.]... Leta... 1546 Awhusta 3 dnia... za roskazaniem hospodara korola Jego Miłosti Welikoho kniazia Zigimonta Auhusta Wasylem Tyszkiewiczem a Woytechem Lenartowiczem stał sia popis hranic y szkod meży Welikoho Kniaźstwa Litowskoho y Koruny Polskoje. Obwod korunny. Naperwey od Beresteyskoho powetu dwora y mesteczka Woinia a z koruny Polskoje od Parcowa z imenia zemian powetu Lubelskoho Andreia y Jadama Braneckich....« Ten odpis zrobiony był bezpośrednio z ekstraktu 1754 r. i posłany »Ad Arhiwum (!) JOXJMci. Michała Radziwiła Wojewody Wileńskiego, Hetmana wielkiego WXL...« Por. z tym ruskim tekstem polskie z Metryki Koronnej zob. NN. 285 i 297. oraz druk u Dogiela, Limites II, str. 67 sqq.

Hist. Od hetmana Michała Radziwiła dostał się ten rękopis do biblioteki J. A. Załuskiego, skąd w 1796 r. przeszedł do CBP.

296.

Pol. F. IV. 59. — Rękopis papierowy, 322 mm. na 193 mm., pisany jedną ręką XVIII w. na 87 klb., w skórę brunatną oprawny, u prawego górnego brzegu odgnięty.

»Popis woyska Wielkiego Xięstwa Litewskiego in praesentia JO. Xiążęcia JMci. Radziwiła kasztelana Wileńskiego, hetmana polnego WXL., przedemną Karolem Sapięho (!) pisarzem polnym WXL. trzema divizyami, jedną pod Rosią die decima Septembris, drugą pod Zabłudowem die 20 eiusdem, trzecią w Grodnie podczas seymu ordynaryinego to jest Regimentow pieszych i Artyleryi Anno 1744 expedyowany«. — Zob. Nr. 289.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

297.

Pol. F. IV. 80. — Rękopis papierowy, 314 mm. na 200 mm., pisany jedną ręką w XVIII w. na 131 str. lb., oprawny w tekturę.

Kopia transumptu Zygmunta III z 20 grudnia 1620 r. (wydanego na prośbę Hieronima Wołłowicza starosty Żmudzkiego), opisu granic między Koroną a Wielkim Księstwem Litewskim, z 1546 r. Akt rozgraniczenia rozpoczyna się: »Za roskazaniem Krola Jego Miłości Księcia Zygmunta Augusta.... przez mnie Wasila Cziskiewicza [! zob. przypisek do Nru. 285] y Woyciecha Lenhartowicza.... od Parczowa ziemian powiatu Lubelskiego

Andrzeia a Adama Branieckich....« Odpis jest wcale dobry, i przy porównaniu z tekstami pochodzącymi z Metryki Litewskiej (np. pod Nr. 295), powinien być zużytkowany. Zob. NN. 285 i 295.

298.

Pol. F. IV. 93. — Rękopis papierowy, 296 mm. na 188 mm., pisany trzema rękami XVII w. na str. lb. 425, oprawny świeżo w półskórek.

»Acta interregni po smierci Krola Jego Miłości Zygmunta III i dyaryusz actu i seymu Coronacyi Władysława IIII w domu JMci. Pana Sobieskiego krayczego koronnego pisane y przez JMśc. samego accurate trutinowane. Annus domini MDCXXXII ultima die Aprilis«. — Rękopis ten zawiera wielki zbiór pism, aktów, dokumentów itd. odnoszących się do bezkrólewia i konwokacyi oraz obszerny (od str. 233 do końca) dyaryusz sejmu koronacyjnego z 1633 r.; zbiór ten jest tem ważniejszy, ile że Jakób Sobieski, krajczy koronny, od którego ten zbiór pochodzi, na sejmie 1632 elekcyjnym marszałkował izbie poselskiej.

Hist. Z Biblioteki Załuskich. Jest to zapewne rękopis tylko wzmiankowany przez Janockiego w Specimen Catalogi pod Nr. CLXXXVI.

299.

Pol. F. IV. 97. — Rękopis papierowy, 300 mm. na 195 mm., pisany w XVII w. jedną ręką na klb. 42, zbroszurowany. Nagłówki czerwona i niebieską farbą grubo malowane.

Zawiera Miscellanea z czasów rokoszu i Dymitra Samozwańca, a mianowicie:

a. — k. 1—6. »Lament żaloszny Corony Polskiej, ojczyzny miłej, na rozruchy rokoszowe i trwogi rzeczy pospolitej w roku 1606 i 1607. dnia 4 Augusta przez Wawrzyńca Chlebowskiego z Łowicza wylany«. Lichy i długi wiersz zaczyna »Przemowa do oyczyzny«. w te słowa: »Droga Ojczyzno, przecz tak lamentujesz? — Czyli upadek i zgubę swą czujesz? — Utul się, proszę, przestań narzekania, — Ulży wychania...« Utwór ten płodnego rymopisa nie jest, zdaje się, znany, nie wymienia go Estreicher, Bibliogr. XIV, wśród licznych dzieł Chlebowskiego.

b. — k. 6 8^b. Uniwersały króla i Janusza Radziwiłła 1607 r.

c. — k. 9 sqq. »Artykuły sejmiku powiatowego wojewocztwa Bełzkiego spisane dnia 8 Decemb. 1604«. Ciekawą tę instrukcyę podpisał Zbożny Żaliński pisarz ziemski Bełzki i marszałek koła rycerskiego województwa Bełzkiego.

d.— k. 15 sq. Instructia na seymik powiatowy do Proszowic na 16 Lutego i na generalny do Korczyna na 23 Lutego złożony Wielebn. Xiędzu Henrykowi Fierleiovi z Dambrowice scholastykowi krakowskiemu, referendarzowi koronnemu i posłowi naszemu, dana w Krakowie d. 19 Grudnia 1603.

e.— k. 18 sq. »Declaratia rokoszu«. Jest to wyliczenie »rokoszów«; pierwszy za bajecznego Leszka, który »cursu equorum doloso pro principe declaratus«, drugi za Popiela, itd. itd. znane bajki historyczne.

f.— k. 23. »Nowiny z Moskwy roku 1606«. incip. »Tak z listów pisanych z samego miasta Moskwy od naszych ktorzy tam są w więzieniu...«

g.— k. 24 sq. »Echo rokoszowe audita verba reportans«. Kraków 1606 Czerwca 21. incip. »Iam rex venit Cracoviam...« Wiersz łaciński bez wartości. — tudzież dwa polskie utwory wierszowane, mianowicie: »Script w Warszawie podrzycony in Maio 1606«. incip. »Czuj, nie śpij Zygmuncie Trzeci, — Wojewoda zapał nieci!...« oraz: »Drugi script« pod tytułem: »Trwoga, uciekaj, biją!« incip. »Zygmuncie Trzeci, — We łbieć się kręci — Uciekaj, rada, — Bo już twa zdrada — Odkryta wszędzie — U szlachty będzie...« itd.

h.— k. 30. »Script albo obmowa JMPana Zygmunta Myszkowskiego marszałka Koronnego«.

i.— k. 32 i 33. »Artykuły na rokoszu pod Sendomirzem dobrowolnie przez wszystkie uchwalone«. 13 Sierpnia 1606. — oraz uniwersał królewski z 23 września 1606.

k.— k. 38. »Lament Carowey Dymitra cara Moskiewskiego małżonki in anno Dni. 1606«. incip. »Carowa cara z wielkim żalem opłakuje, — dzień minie, noc przyjdzie, ona się frasuje, — Łzy krwawe z oczu jej żałościwe płyną...« itd., 42 wiersze, wcale ciekawego poetycznego utworu.

l.— k. 39. »Instrukcyja na seymiki sługom wszystkim cuiuscunqve conditionis zyczliwego jednego slacheica coronnego«. Paszkwil polityczny, złożony z krótkich 12 artykułów. Incip. »Obaczywszy wszystkie wielkie specimina miseriarum nostrarum...«

m.— k. 41^b—42. Prognostryki itp. drobiazgi bez wartości.

Hist. Z Biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

300.

Pol. F. IV. 100. — Rękopis papierowy, 305 mm. na 193 mm., pisany jedną ręką w połowie XVII w. na 136 k. lb., oprawiony w świńską skórę zieloną.

Zawiera opisy państwa tureckiego w polskim przekładzie, oraz tak zwane Pamiętniki Janczara w znacznie przerobionej redakcyi.

a.— k. 1—35. Opis polityczno-statystyczny (t. zw. »Kanunname«) państwa tureckiego z czasów sułtana Ahmeda I. (1603—1617, lata hegiry 1012—1026), o ile mi się zdaje, nieznanany dotychczas europejskim historykom państwa tureckiego. Autorem jego jest Aini Ali sekretarz Dywanu, poprzednio »będący rejestrowy starszy pisarz... za czasu... Sułtan Achmeda syna Sułtan Machmedowego [Mohammed III] syna Sułtan Muradowego [Murad III], ... wezyra... Murad Basze...« — W następnem swem dziełku podaje autor datę: 1018 (heg.) tj. rok 1609, jako czas napisania go, oznaczenie to zgadza się i dla pierwszego dziełka, bo słynny Murad pasza jest wielkim wezyrem w latach 1606—1611. — Rzeczą dzieli się na siedem części, poprzedzonych przedmową, która się zaczyna: »Swiata stworzycielowi, papieru, piora i pisma wynalascy, na swiecie będącego rządu postanowicielowi...« Opis to nader interesujący, obfity w szczegóły i cyfry, wzbogacony jeszcze obszernymi i ciekawymi »przydatkami«, w których tłumacz uzupełnia i objaśnia szczegółowemi informacyami treść wielu rozdziałów.

b. — k. 36—54. Opis wojska, floty i uzbrojeń tureckich, napisał tenże sam Aini Ali »od niemałego czasu pisarz dywański« a poprzednio »będąc przedtem starszym pisarzem ogólnych rejestrow cesarskich a teraz mając sobie zlecone popisowe rejestra«. — Drugie to dziełko Aini Alego dzieli się na cztery części. Przedmowa zaczyna się: »Wielkiemu niezwyrodnemu wszystkich panstw i osiadłości niebieskich i ziemskich dywanskiemu pisarzowi... Mehmedowi Mustafie...« itd., za tegoż sułtana Ahmeda I i Wielkiego wezyra Murada paszy, oraz r. 1018 (heg.) tj. 1609 r. — Mehmed Mustafa jest zdaje się wymienionym przez Hammera, Gesch. d. osman. Reichs II. 855., w roku 1606, Reis-Effendim Mustafą.

c.— k. 54—126^b. — Dzieło historyczne o dziejach państwa tureckiego, oparte na tak zwanych Pamiętnikach Janczara. Stosunek tego dziełka do Pamiętników nie mógł być przedmiotem moich studyów. Zdaje się wszakże z przegladu większej ilości rozdziałów tego rękopiśmiennego utworu, że nie jest to tylko inna jakaś redakcyja Pamiętników Janczara, lecz nowe ich opracowanie w odmiennym układzie, a uzupełnione ważnymi przydatkami. Dziełko liczy »rzeczy« dwadzieścia siedem. Rzeczą (rozdział) I »O początku cesarzow ottomańskich i familiej ich« wraz z krótkim dodatkiem; jest to Pam. Jancz. IX. — Rzeczą II »O cesarzach po Ottomanie następujących« odpowiada Pamiętn. Jancz. X—XIII z ciekawym przydatkiem. — Rzeczą III. »O Muradzie pierwszym jako był wezwany do Grecyey«. = Pam. Jancz. XIV. — Rzeczą IV. »O Baiazyt Sułtanie Ildyrym nazwanym i o jego bitwie z wielkim Hanem Tatarskim« = Pam. Jancz. XVIII, ale w odmiennej, krótszej redakcyi, z uzupełnieniem. — Rzeczą V. »O Muradzie Wtórym y jego szczęściu« = Pam. Jancz. XX—XXIII. (bar-

dzo ciekawy przydatek o derwiszach). — Rzec. VI. »O królu Władysławie y o iego bitwie u Warny« = Pam. Jancz. XXIII. — Rzec. VII. »O Jankule wojewodzie jako się na Turki zbierał« = Pam. Jancz. XXIV. i tak dalej, w układzie odmiennym lub z interpolacjami nieznajdującymi się w Pamiętnikach. Tak np. Rzec. XXVI »O sprawiedliwości tureckiej« = Pam. Jancz. VIII. z bardzo ważnym przydatkiem. Rzeczy zaś ostatniej XXVII »O przyjmowaniu posłów chrześcijańskich y ceremoniach koto tego i o porządku dywanu«, niema wcale w Pamiętnikach Janczara. Cf. poniżej uwagi.

d.— k. 131. Przerachowanie tureckiej monety na polską.

e.— k. 134. Tytuł cesarza tureckiego.

f.— k. 136. »Rescriptum litterarum super donationem terrae septentrionalis genti Selavoniae, Bohemis, Polonis, per Alexandrum Magnum in thesauro Regni Bohemiae repertum« (!) Incip. »Nos Alexander Philippi Regis macedonum heres...«

Oznaczenie osoby zbieracza powyższych części tego rękopisu, oraz tłumacza obu dziełek Aini Alego sprawia niemałe trudności z powodu braku w naszej literaturze historycznej szczegółowego przedstawienia stosunków wzajemnych Polski do Wołoszczyzny, Mołdawii i Turcyi, jak również z powodu braku wszelkich spisów agentów dyplomatycznych polskich. Rękopis ten bowiem był bez wątpienia w rękach takiego agenta, czy posła (?), zwłaszcza oba dziełka tureckie były zbiorem cennych informacji dla niego, tem wiarygodniejszych, ile że pochodziły z pod pióra urzędnika Dywanu.

Z przydatków do pierwszego dziełka Aini Alego wynika, że tłumacz był w bitwie pod Cecorą (1621); zdaje się również, że był posłem polskim w Konstantynopolu, bo opowiada, jak osądził jakąś sprawę kupca polskiego, — nie można jednak wywnioskować, czy sprawował swe poselstwo przed bitwą pod Cecorą, czy po niej. — Co do autora przydatków do owej przeróbki Pamiętników Janczara, zachodzą również wątpliwości; z uzupełnienia do »rzeczy XXVI« widać, że był nim jakiś agent polski, który w wołoskich sprawach i intrygach żywy brał udział, miał bowiem zatarg z hospodarem Stefanem Tomszą, który nań skarżył przed Giurdzią (?) namiestnikiem i wezyrem sułtańskim¹. Mogło to być zatem w 1616 r., gdy posłował z naszej strony do Carogrodu Jerzy Kochański i miał missyę starać się o usunięcie Tomszy z gospodarstwa oraz o osadzenie Gratianego. Z drugiej wszakże strony znajdujemy w jednym z przydatków wzmiankę o więzieniu Islam Giraja w Polsce, po 1629 r. a przed 1634 r., kiedy to za staraniem Szahin agi i Murtesa paszy Islam Giraj został uwolniony. Być więc może, że rękopis ten był w posiadaniu, lub powstał ze współudziałem Kochańskiego albo jednego z Otwinowskich, którzy

i w Cecorskiej batalii udział brali, i w Wołoszech i w Carogrodzie wielokrotnie nasze sprawy prowadzili; — pewnego wszakże nic się na razie o tem nie da powiedzieć.

Hist. Z Biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

¹ Gurdzi Mohammed pasza, kajmakam (podskarbi) oraz zastępca wielkiego wezyra 1624—1626.

301.

Pol. F. IV. 102. — Rękopis papierowy, 305 mm. na 205 mm., pisany jedną ręką XVI wieku, na 385 k. lb., oprawny w pergamin ze złotymi niegdyś wyciskami, brzeg złoty.

»Regestr lustracji Województw Płockiego y Mazowieckiego Roku Bozego M^o D^o LX° IX°«. — Poniżej pięknie wymalowany herb Zygmunta Augusta z herbem Sforzów na środkowej tarczy. Rękopis oryginalny lustracji królewsczyzn wymienionych dwu województw z 1569 r.; k. 1. biała, 2ga tytułowa, na k. 3 wstępna protestacya. — K. 3^b—29. rewizya województwa Płockiego; — k. 35—385. rewizya województwa Mazowieckiego. — Spisy te są szczegółowe i godne opracowania.

Hist. Rękopis pochodzi z Biblioteki Radziwiłłowskiej w Nieświeżu [ex-libris], gdzie miał sygnaturę: Loc. III. Nr. 6. — Na k. 6. tyt. zapiska »N° 19 z biblioteki nowey JXR«(referendarza?). — Z Biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

302.

Pol. F. IV. 110. — Rękopis papierowy, 338 mm. na 265 mm., pisany jedną ręką XVII w. na 344 klb., oprawiony w czerwony safian, z napisem złotem wyciśniętym: W ROKV 1615 | LICZBA WIELMOZNEGO | JEGO M^o PANA JAROSZA | WOLLOWICZA PODSKARBIEGO ZIEM. | Y PISARZA W. X. L. | S PIENIEDZY | STOLOWYCH | ZA LAT 12.

Tytuł rękopisu: »Liczba | Wielmoznego Jego Msci Pana | Jarosza Wollowicza Podskarbiego | Ziemskiego y Pisarza W. Xtwa. Litewskiego | z pieniędzy za administratij y za podskarbstwa | Ziemskiego przez Pana Łukasza Mamonicza Skarbnego, także przez Jego Miłości samego przez pana Pawła | Jakimowicza Hołownię pisarza y przez pana Mikolaia Brolnickiego Skarbnego do Skarbu przyimowanych | jako ten Vrząd Jego Miłość Pan Podskarbi po śmierci godnego | pamięci Wielmoznego Pana Andrzeia Zawisze Podskarbiego Ziemskiego za listy Jego Krolewskiej Miłości w administratiją swoją wziął a potem Podskarbim Ziemskim został. | począwszy odednia 6 Miesiąca Marca Roku 1604 | aż do dnia 16 Miesiąca Nouembra w Roku | terazniejszym 1615 za lat N° 12«. Pięknie wypisany tytuł w po-

dwójnej obwódce czerwonej, w której u góry znajduje się data »Roku 1615« a u dołu: »w Wilnie«. — Jest to ważne i interesujące, oryginalne, sprawozdanie Hieronima Wołłowicza z rachunków skarbu litewskiego i dworu, które opracować należy. Komisję kontrolującą stanowili: »deputatowie od Jego Król. Mości na słuchanie tej liczby wysadzeni« Jan Zawisza wojewoda witebski, Adam Talwosz kasztelan żmudzki, Leon Sapieha kanclerz wielki litewski, który każdą pozycję sprawdzał i pod każdą kategorią rachunków się podpisał, Krzysztof Naruszewicz Podskarbi nadworny i łowczy WXL. — Deputaci dwukrotnie podpisali to sprawozdanie.

Hist. Rękopis należał do Archiwum Radziwiłłowskiego w Nieświeżu, następnie jako Nr. 53 do »Biblioteki Nowey« (por. Nr. 301). — Z Biblioteki Załuskich przeszedł do CBP.

303.

Pol. F. IV. 111. — Rękopis papierowy, 310 mm. na 200 mm., kilkoma rękami w początku XVII w. pisany, k. lb. 582, oprawiony w świńską skórę, na okładce wyciśnięty herb Łódzia i litery I. A. Z. P. R. P. P.

Akta historyczne z lat 1605—1607, przeważnie akta rokoszowe, pięknie i rzadko porządnie i pełnie pisane, poprzedzone kilkoma aktami z 1592 r. Jeden z najlepszych rękopisów zawierających materiał historyczny z czasów rokoszu Zebrzydowskiego i Radziwiłła. Zawiera między innymi:

a.— k. 3—9. Akta z 1592 roku.

b.— k. 9—40. Instrukcja i dyaryusz sejmu Warszawskiego zaczęty 20 Stycznia 1605 r.

c.— k. 40^b—49^b. Akta sejmików odbytych 1600 r. w Proszowicach i Nowem Mieście Korczynie.

d.— k. 49^b—96^b. Mowy senatorów i korespondencya z kołem rycerskim na sejmie 1606 r. Szereg mów, choć luźnych, tworzy rodzaj dyaryusza.

e.— k. 97—112. Listy Mik. Zebrzydowskiego do króla w sprawie małżeństwa z Konstancją Austryacką.

f.— k. 113—147. Pisma polityczne w czasie Rokoszu rozpowszechniane, jako to *α*) »Votum Szlachcica polskiego pod Stężycą«. — *β*) »Deklaracya albo refutacya skryptów i postępków pana Wojewodzinych«. — *γ*) »Dyskurs o rokoszu wydany«.

g.— k. 148 sqq. — Dyaryusz zjazdu Stężyckiego. 1606 r.

h.— k. 165—202. Akta i dyaryusz zjazdu lubelskiego 1606 r.

i.— k. 205—365. Akta i obszerne dyaryusze zjazdów rokoszowych pod Sandomierzem, Pokrzywnicą i pod Wiślicą.

k.—k. 366—406. Akta i opisanie spraw pod Janowcem; polemika listowna między Mikoł. Zębrzydowskim wojewodą krakowskim a Zygmuntem Myszkowskim marszałkiem wielkim koronnym.

l.—k. 406^b—582. Akta zjazdów wielkopolskich oraz inne akta rokoszowe z 1607 r.

Hist. Pierwotnego właściciela rękopisu nie udało mi się wynaleść mimo podanych jego naokoło herbu inicjałów. — Herb Łodzia i litery wskazują może na jakiego Roszkowskiego z Pampowa, na jakiego podkomorzego lub podsędkę poznańskiego (?). — Z Biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

304.

Pol. F. IV. 116. — Rękopis papierowy, 313 mm. na 205 mm., pisany kilkoma rękami XVI w., na 125 k. lb., oprawiony w deski obciążnięte skórą z wyciskami. Na okładce wyciśnięty sucho herb Starykoń i litery S. S.

Zawiera akta historyczne z lat 1567—1570, a mianowicie:

a.—k. 1—2. Drobne notatki gospodarskie, o ordynaryi, życie itp.

b.—k. 4—7. »Poselstwo panow Rad coronnich Ich Mczi. pana Valentego Dembienskiego kanczlerza, Xiedza Piotra Myszkowskiego podkanczlerzego coronnich, pana Mikolajia Lyszakowskiego castellana Lubaczowskiego, pana Stanisława Czarnkowskiego referendarza, posłow od Ich Mczi panow Rad y wsech stanow koronnych do Ich Mczi panow Rad y wsech stanow Wielkiego Xięstwa Litewskiego w roku panskim 1567 w Młodecznie sprawowane«. Jest to odpowiedź na poselstwo litewskie na sejm piotrkowski 1566 r.

c.—k. 8—9. Obszerny akt prywatny ugody między kilkoma obywatelami po zabójstwie Stanisława (czy też Krzysztofa, por. Niesiecki, Kona, IV. 107) Silnickiego, z 1569 r.

d.—k. 10—28. »Listhy z strony Tarnowa«. — Akty urzędowe i listy po polsku, obszernie i ciekawe, o sprawę Tarnowską 1570 r. Andrzeja Zborowskiego, Olbrachta Łaskiego, Tarnowskiego, Sienieńskiego i innych.

e.—k. 29. »Minuta listhu Krola Jego Miłosci czo dac zolnyerzom ma syę in Anno 1569 w Liubliynie«. — Nazwiska wszystkich rotmistrzów i summy im wypłacone; dla dziejów wojskowości ważny dokument.

f.—k. 33—37. »Postanowienie w Radomiu miedzy pany żołnierzmi....« 1570. Mowa Stanisława Cikowskiego, podkomorzego krakowskiego, do króla w imieniu ruchu żołnierskiego.

g.—k. 39—84^b. Zbiór aktów do poselstwa Piotra Zborowskiego, kasztelana wojnickiego, do Konstantynopola w 1568 r. — Ważny ten zbiór zawiera dwie obszerne instrukcje dla posła, listy królewskie oraz ciekawą

i obszerną korespondencję Zborowskiego z Turcyi do Stanisława Sobka, kasztelana sandomirskiego, podskarbiego wielkiego koronnego. Do legacyi Zborowskiego należał także Mikołaj Brzeski, sekretarz i dworzanin królewski oraz w 1566 r. również poseł do Turcyi, który z poselstwa swego, z Jass, przywiózł kronikę turecką i wołoską. Zob. o tem Nr. 328.

h.—*k.* 85—125. Zbiór aktów sądowych, prywatnych, ugód, korespondencyj itd. w latach 1568—1570. właściciela i zbieracza tego rękopisu, którym wedle wszelkiego prawdopodobieństwa był Stanisław Szafraniec z Pieskowej Skały, dziedzic Secymina, starosta lelowski, wojski Sandomierski, następnie kasztelan biecki, później za króla Stefana kasztelan i wojewoda Sandomierski.

Między 37 i 38 oraz między 84 i 85 kartą dzisiejszego liczbowania, wycięto przeszło po 50 kart; brakuje więcj niż połowy tomu.

Hist. Dzieje rękopisu po wyjściu z domu Szafranców nie są pewne. Katalog rękopiśmienny w CBP. podaje, że kodeks ten dostał się do CBP. z Biblioteki Załuskich.

305.

Pol. F. IV. 119. — Rękopis papierowy, 313 mm. na 200 mm., pisany czterema rękami w początkach XVII wieku, na 1441 str. lb., oprawiony w deski i żółtą wyciskaną skórę. Na oprawie wycisk czarny: »Sigmundi Tertij Regis Polonie et Suecie Rerum gestarum Tomus Tertius A. D. 1614. Andreas Lisieczki«.

Akta publiczne z lat 1605—1614., zebrane przez znanego prawnika i instygatora koronnego Andrzeja Lisieckiego, autora nader rozpowszechnionej w rękopisach wszystkich prawie naszych bibliotek »Apologia pro libertate Reipublicae«. Rękopis zawiera przeważnie akta historyczne z czasów rokoszu Zebrzydowskiego, tudzież i inne, zwłaszcza mowy, listy, relacye, opisy, manifesty i uniwersały itp.; pism wszakże wychodzących z kancelaryi królewskiej prawie niema. Zbiór to ważny, tak ze względu na materiały sam, jakoteż ze względu na osobę zbieracza, i wśród licznych rękopisów zawierających akta rokoszowe jeden z lepszych, podobnie jak opisany poprzednio pod Nr. 303. — Nie mogąc dać szczegółowego opisu, ograniczam się tylko do zacytowania niektórych pism:

a.—str. 1. Artykuły wojewodztw poznańskiego i kaliskiego 1605 r. pod Środą.

b.—str. 183—199. Opisy zaślubin Maryny Mniszchówny przez Dymitra Samozwańca, oraz inne do Dymitra odnoszące się akta.

c.—str. 201. »Porządek abo opisanie wesela krola J. M. Zygmunta III z krolewą Jei M. Constantią Rakuszaną anno 1605«.

d. — str. 283 sqq. Mowy posłów, grawamina, odpowiedź królewska na sejmie warszawskim 1606 r.

e. — str. 625 sqq. »Rokosz Sandomierski roku pńskiego 1606«. Dya-ryusz i akta. Obfitszy to i porządniejszy zbiór wogóle od innych rękopisów rokoszowych; spotyka się w nim pisma, których zwykle po podobnych zbiorach niema.

f. — str. 625 sqq. »Wizerunk postępów krolewskich z slachtą. Ge-nuina rectificatio calamitatis Poloniae«. Zaczyna się: »Nie wierzę, żeby w ktorым tej Korony kącie...«

Rękopis ten uchodził błędnie jako dzieło historyograficzne Lisieckiego o panowaniu i czasach Zygmunta III, i — równie błędnie — za autograf Lisieckiego. Wiadomo jak rozrzutnie szafowali Załuski i za nim Janocki tytu-łem autografu. Z faktu, że niniejszy rękopis jest trzecim tomem zbioru aktów z epoki Zygmunta III oraz z tego, że Załuski nie spotkał nigdzie pierwszych dwu tomów tego zbioru, wysnuto nawet wniosok, że je umyśl-nie zniszczono, i to z powodu, że miały zawierać dzieje rokoshu!

Hist. Z Biblioteki Załuskich przeszły w 1796 r. do CBP.

Liter. Janocki, Specimen Catalogi, CCXXXIX. — Załuski, Programma 29. — Ency-klopedya Powszechna (Orgelbranda). XVII. 132.

306.

Pol. F. IV. 127. — Rękopis papierowy, 304 mm. na 196 mm., pisany jedną ręką XVII w. na 400 str. współcześnie liczbowanych, oprawny w brunatną tekturę.

Miscellanea p. t. »Pharetra politica to iest Sahaydak polityczny Al-berti Rylski ¹. — Adsis inceptis Christe benigne meis«. Tytuł ten pisany czerwono wśród ozdób, nad nim krzyż i trzy róże, pod nim trzy róże. Następuje przedmowa »Do Czytelnika. Sahaydak ma nazwisko ta xięga nadane — Aby y to y owo było w nie pisane, — Jednak bacznie, uwa-żnie, by iak w sahaydaku — Znalazł kazdy co k myśli swoiey y bez braku. — Leć ktoby chciał ladaco tu przydać z swey głowy — Powiedz-cież mu kawisz lub krotkimi słowy. W(ojciech) R(ylski) W(ojski) Z(yto-mirski)«. Zawiera między innemi:

a. — str. 1. Rady Kallimachowe. — »Callimachi Florentini krola Ol-brachta praeceptoru rada ad absolutum dominium wypisana ex authentico manuscripto z Bibliotheki Kminskiej [sic!] na Wisznicu«. — Redakcy-a o 35 »radach«, po polsku. O bibliotece wiśnickiej Kmitów nie niewiadomo.

b. — str. 6 sqq. »O społku panow chrzescianskich przeciw Thurkowi. Summa consilii Guilielmi Brusii Scoti de suscipiendo bello adversus Tur-cam«. z r. 1596. Zob. Estreicher, Bibliografia, XIII. 380 sub Brussius.

c.—str. 12 i passim. Listy, mowy itd., wiersze na pokojach, inskrypcje, etc. Jana Kiszki, starosty żmudzkiego, 1577—1584. Wśród mów są i sejmowe mowy z lat 1582, 1584 i 1585.

d.—str. 21. »*Illustris Domini Marphorii Dialogus de principe Regni*«. paszkwil. Toż z 1607 r. na str. 91. — (Rylski odpisywał z rozmaitych rękopisów, między innymi i z rękopisów Jana Tarnowskiego, kasztelana krakowskiego, sentencje i aforyzmy łacińskie).

e.—str. 111. Reskrypt króla Stefana do Mikołaja Radziwiłła, wojewody wileńskiego, z Włocławka 28 mar. 1577 o zbory i szkoły heretyckie, tudzież odpowiedź Radziwiłła.

f.—str. 128. »*Skarbowa explicacia z strony podatkov Coronnych mianowicie jakoby wiele poborow na jak wiele podymia w którym wojewodztwie złożyć trzeba*«. Dwie tablice z obrachowaniami.

g.—str. 134. »*Tytuły szlachty koronnej i Wielkiego X. Litewskiego, ktorzy nie mają ski, cki, ani wicz*«. Incip. »*Sanguszko, Fieduszko, Oluszko....*« itd.

h.—str. 140. »*Litania panieńska*«. Żartobliwy wiersz o przyjaciela czyli kawalera.

i.—str. 156. »*Stephani Regis oratio ad Polonos*«. incip. »*Excandescit animus, dum ad vos verba facio o Poloni...*« tudzież: »*Eiusdem regis responsio nuntiis terrestribus Torunii A. D. 1575*«. (błędnie, zam. 1576.) incip. »*Non sum in [stabulo] sed homo liber natus, neque antequam in has terras veni, victus mihi aut amictus defuit....*« mowa znana z Heidensteina.

k.—str. 163. Rokosz Gliniański.

l.—str. 173—305. »*Rokosz pod Stężycą roku 1606*« oraz inne dyaryusy, mowy, pisma i akta rokoszowe.

m.—str. 305. »*Wiersze na łyżki albo kubki*«; tylko trzy.

n.—str. 310. »*Callendarium Aeconomicum*« łacińskie przepisy gospodarskie na cały rok ułożone miesiącami, z uwzględnieniem dni przeważnie »*feralnych*« itp.

o.—str. 328. Wiersz: »*Szlachecka condicia*«. incip. »*Pan to wielki, kto na stronie — Dość ma na swoim zagonie; — Czegoć potrzeba, — Gdy z gębe chleba. — Toć moje wszystkie klejnoty — Dobra myśl, taniec, zaloty....*« itd.

p.—str. 331. »*Consideratie gdy panowie Polacy Cesarza abo Niemca za krola obrali, coby przyść musiało?*« Incip. »*Inprimis, toby sie im stało, co sie dostało Węgierskiej Ziemi....*«

q.—str. 339—385. Akta, listy itd. z 1632 r.

r.—str. 393. »*Regestrum eorum, quae in hoc volumine continentur*«. Hist. Z Biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 do CBP.

¹ Wojciech Rylski herbu Ostoja, zbieracz tego rękopisu, był wojskim żytomirskim i pisarzem grodzkim kijowskim.

307.

Pol. F. IV. 138. — Rękopis papierowy, 293 mm. na 195 mm., pisany jedną ręką w XVII w. na 28 k. lb., nieoprawny.

Zawiera:

a.— k. 1—23. »Compendium rerum in Polonia gestarum a die 6 Martij anni 1618 ad diem 18 Iulij anni 1632«. — Zbiór zapisek w rodzaju dziennika pióra nienazwanego, zdaje się, sekretarza królewskiego. Rzecz wcale interesująca, autor notował ważniejsze zdarzenia na dworze królewskim; znajduje się tu itinerarium króla. Incip. »Anno Domini 1618 die 14 Februarii. Seim się zaczął w Warszawie. Marszałkiem izby poselskiej Krzystow Wiesiołowski...«

b.— k. 25. »Listy niektore. — Poselstwo Wojewodztwa Podolskiego przez urodzonego Alexandra Trzebińskiego podkomorzego lwowskiego po świeżey Incursiey Tatarskiej na Podole, w Warszawie odprawowane, de dato w Kamieńcu 9 Sept. 1624«. — k. 27. »Instructio ur. Janowi Sierakowskiemu, cześnikowi podolskiemu, posłowi naszemu z electiey deputatskiej wojewodztwa podolskiego do JKMc. posłanemu«. — oraz »Respons od J. K. Mci.« dany temuż 20 Sept. 1624.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

308.

Pol. F. IV. 140. — Rękopis papierowy, 310 mm. na 205 mm., pisany jedną ręką XVI w. lub w samym początku XVII w., na 46 k. lb., na końcu 19 k. nlb. białych, oprawiony w świńską skórę. Na okładce złotem już dziś zczerniałem wyciśnięty herb Półkozic, w otoku napis: »Frustra vivit qui nemini prodest.« oraz litery M. W. M. NC.«.

Rękopis Mikołaja Wolskiego, marszałka nadwornego koronnego (1595—1615) następnie marszałka wielkiego koronnego (1615—1630), zawiera miscellanea historyczne z końca XVI wieku, a mianowicie:

a.— k. 1. »De exequiis factis Romae Sermo. Sigismundo Secundo Poloniae Regi per Illmum. DD. Cardinalem Hosium Epm. Warmien. et nationem Polonicam tunc praesentem«. Szczegółowy opis po łacinie, w formie listu, zapewne przez Mik. Wolskiego.

b.— k. 4. »Porządek obchodu który bel sprawowan w Wilnie na thumie w kosciele JMci. panu Christofowi Bathoremu wojewodzie Siedmiogrodzkiemu«. 16 Czerwca 1581. po polsku.

c.— k. 5^v sq. »Opisanie pompy i exequiei pogrzebu Karła IX krześcianskiego krola francuskiego...« opis dokładny, po polsku, widocznie Wolski był jego świadkiem.

d.—k. 12. »Decreth który Krol JMć. Zigmund August uczynił między pany Marszałki polskimi a litewskimi«. w sprawie rozgraniczenia ich władzy podczas sejmów, na warszawskim sejmie 15 kwietnia 1570. po polsku.

e.—k. 14^v sq. Formularz aktów urzędowych polskich i łacińskich, przysięg dygnitarzy i urzędników itd. — Incip. »Taki dekret bywa na czci odsądzone«. Między innymi przysięga hołdownicza Piotra Alexandra wojewody Mołdawskiego nad Dniestrem w Bakocie, z krótkim opisem.

f.—k. 22. »Porządek« podany przez marszałka wielkiego [Andrzeja Opalińskiego] 1587 r. na sejm konwokacyjny warszawski, »ale dla odium marszałkowego nieprzyjęto«.

g.—k. 24. »Decretum Caesareae Maiestatis in causa civitatis Augustanae contra Imperii Marschalcum...« 17 Sept. 1587..

h.—k. 26^v. »Artykuły z rozkazania JKMc. jako się każdy przy dworze JKMc. i na terazniejszym seymie będąc sprawować ma...« oraz »Artykuły spraw i rządu jaki ma być na terazniejszym sejmie warszawskim«.

i.—k. 31^v. »Postanowienia cesarza Maxymiliana etc. z strony rządu około pokoju i żywności na sejmie koronnym czeskim w Pradze in anno 70 ad 8 Febr. złożonem«. — Współczesny polski przekład obszernej konstytucji zawierającej szczegółowe instrukcje o urządzeniu domowem, taryfę cen żywności itd.

k.—k. 41. »Iuramentum krola polskiego«. zaprzysiężenie pokoju Zapolskiego 1582.

l.—k. 41^v. »Pogrzeb krola Stephana tym sposobem odprawil się w Krakowie 23 Majj A^o 1588«. — Opis szczegółowy.

Nie sędzę, by rękopis ten miał być autografem Wolskiego, zapewne wszakże powstał w jego otoczeniu i dla niego został napisany. Wedle Niesieckiego (Korona, IV. 570) Wolski był miecznikiem koronnym aż do swej nominacji na marszałka nadwornego w 1595 r. Litery M. NC. mogłyby i pierwszą jego godność oznaczać, treść wszakże rękopisu wskazuje, że był on sporządzony już dla marszałka.

Hist. Biblioteka Mik. Wolskiego dostała się, jak wiadomo, klasztorowi XX. Kamiedułów na Bielanych pod Krakowem; przypuszczam, że i ten rękopis tam się znajdował. W XVIII w. należał do Józ. Andr. Załuskiego, który na str. 1 zanotował: »Miscellanea polonica 1572—1584«. Z Bibl. Załuskich przeszedł 1796 r. do CBP.

309.

Pol. F. IV. 142. — Rękopis papierowy, 305 mm. na 207 mm., pięknie pisany jedną ręką z końca XVI w. na 93—186 kłb., nieoprawiony.

Krótką kroniką szwedzką po polsku pod tytułem: »Origo Regni Sueciae y Poczeth wszystkich krolow Sweckych y Gotskich« spisana. Obejmuje okres od początków do 1594 r. i Zygmunta III. Spis zaczyna się od: »Swenno y Getar | Vbbo | Sigo....« poczem następuje: »O początku narodu Sweckiego y Gotskiego. Narod Swecki albo Gotski (tak yako kronika ich swiadsy) szedł jest od Magoga syna Japhetowego a wnęka Noego....« Następuje rozdział: »O Gotach albo Getach co z Scandinawiey do Sarmatiew wesli — Beryk tedy za spólną wszystkich zgodą tak Saxonów....« Urywek z większej całości, autor (czy tłumacz?) nie jest mi znany.

Hist. Pochodzi z Biblioteki Załuskich.

310.

Pol. F. IV. 159. — Rękopis papierowy, 322 mm. na 215 mm. jedną ręką pisany w XVI w., na kłb. 269 (na końcu 25 kart białych), oprawny w skórę czarną. Oprawa dziś już mocno zniszczona, na okładce wierzchniej wybity napis niegdyś złoty: Regestrum Conscriptio|nis militum stipendiario|rum in annis | 1561 | 1562 | 1563 | 1564|. — Poniżej tej daty, z której jeszcze 564 złotem błyszczą, wyciśnięty herb podwójny państwa, w kole nachylone do siebie i połączone jedną koroną królewską dwie tarcze z Orłem i Pogonią.

»REGISTR a popis żołnierzow polskich za | rozkazaniem oswieczo- nego maiestatz Zigmvnta Avgvsta z laski bozei krolia | polskiego a wielkiego xiążęczcia | litewskiego &c. &c. Przecziwko | wielkiemv kniazium moskiewskiemv | do ziemie inflanczkiei przyetych i popisanych pod sprawą wielmoznego pa|na Floriana Zebrzydowskiego castella|na livbelskiego starosty sądeczkiego | i tyszowieczkiego burgrabie cra|cowskiego iako hetmana a vrodz|nego Sebastiana Tarnowskiego | chorążego ziemie Sieraczkiei dvo|rzanina Iego Krolewskiei miło|szi iako pisarza polnego od Iego Krolewskiei Miłosezi | do tego voiska vrzędnikow | danych. Ktory szię począł | w rok od narodzenia syna Bozego 1561«.

Cały ten tytuł, równie jak i na okładce, jest pisany majuskułami; poniżej tytułu ręką XVIII w. zanotowano: »Znowu przekopowano za Jana Sapięhy pisarza polnego koronnego«. — Jest to z niezmierną dokładnością wygotowany spis wojska polskiego z lat 1561—1564, według kwartałów płacy, »towarzysze« i rotmistrze, gdzieniegdzie i »draby« są imiennie wliczeni, także i roty piesze z wyszczególnieniem uzbrojenia, konie z oznaczeniem i przerysowaniem piętna, które nosiły, głównie herby właścicieli, a wśród tych dużo znajduje się herbów mniej lub wcale nieznanych. Dla historyi wojskowości polskiej, o której tak mało wiadomo, rękopis ten

przedstawia niemałą wagę, również dla heraldyka oraz dla hippologa. — Wśród rotmistrzów wymieniony na k. 129, 177 i 203 Mikołaj Rej.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

311.

Pol. F. IV. 165. — Rękopis papierowy, 378 mm. na 250 mm., pisany jedną ręką XVIII w., na 42 kłb., oprawa zwykła w skórę i tekturę.

»Journal zaczęty dnia 14 Czerwca 1794 Roku w obozie pod Utratą«. — Są to odpisy rozkazów dziennych wodza naczelnego i innych dowódców w czasie od 14 Czerwca do 9 Października 1794 r.

Hist. Pochodzenie rękopisu nie jest mi znane, podobno przeszedł do CBP. w 1833 z Biblioteki Uniwersyteckiej warszawskiej.

Liter. Korzon, Wewnętrzne Dzieje, IV. 2. str. 469.

312.

Pol. F. IV. 166. — Rękopis papierowy, 340 mm. na 210 mm., pisany w XIX w. jedną ręką na 16 str. lb., nieoprawiony.

Zawiera pod tytułem »Kampania oddziału wojsk polskich pod jenerałem Sierakowskim 1794 roku odbyta«, wspomnienia Zenowicza marszałka gubernialnego Mińskiego z jego udziału w wojnie 1794 r., poprzedzone przedmową »Do dzieci moich«. Tekst opowiadania jest tylko na str. 3—9. Zaczyna się: »Kiedy jenerał rossyjski Derfelden po odparciu u Chełma słabszego widział jenerała polskiego Zajączka....« Reszta, na str. 10—16, są to bardzo ciekawe przypiski o Kościuszcze, Zajączku i ówczesnych wodzach, o wojnie i wojsku. Charakterystykę trafną dziełka zob. Korzon, Wewnętrzne Dzieje Polski za Stanisława Augusta. t. IV. cz. II. str. 328—330.

Hist. Pochodzenie rękopisu nie jest mi znane, zanotowane na nim: P. 47., być może, że dostał się do CBP. z Biblioteki Uniwersytetu warszawskiego.

Liter. Wydał to dziełko, z innego wszakże rękopisu, J. I. Kraszewski, w Bibliotece pamiętników i podróży po dawnej Polsce. t. VI. Drezno 1871. str. 21—59.

313.

Pol. F. IV. 169. — Rękopis papierowy, 400 mm. na 250 mm., kilkoma rękami XVIII w. pisany na 145 str. lb., niedawno w skórę i tekturę oprawny.

Kilka razem zeszytych odrębnych całości pod ogólnym tytułem: »Manuskrypta rozmaite z daru Alexandra Russyana tyżące się rzeczy pol-

skich«. Inną, bujną ręką XIX w. dopisano: »wszyc do akt tz. materyadów historyi polskiej«. Rękopis zawiera między innymi:

a.— str. 1—8. »Rokosz Gliniański Granowskiego roku 1379«.

b.— str. 41—46. Toż samo wcześniejszą ręką z XVIII (?) wieku.

c.— str. 47—52. Konfederacyi chłopskiej znaleziony projekt na rynku w Tarczynie.... 1767.

d.— str. 53—90. Fragment jakiegoś zbioru miscellaneów z XVII w., listy, mowy, urywki itd., częścią odnoszące się do Lubomirskich z lat 1665—1670. — Wśród tego na str. 63—80 ciekawy polityczny dyalog p. t. »Rozmowa Ziemianina w domu zostającego z ziemianinem z pospolitego ruszenia z obozu z pod Palczyna powracającym«.

e.— str. 91—98. Oblata instrukcyi posłom województwa Sieradzkiego Stanisławowi Ossolińskiemu, Mikołajowi Mycielskiemu, Stanisł. Małachowskiemu i Franciszkowi Zapolskiemu na sejm warszawski 1682 r.

f.— str. 99—137. »Demonstratio liquidi iuris urzędowi podkomorskiemu competentis do zagajenia sejmików w niebytności senatorów świeckich tudzież do precedencyi miejsca i głosu przed starostą sądowym przez refutacyą przeciwnych zarzutów i wyraźne z prawa dowody objaśniona....« Rzecz zwrócona do Andrzeja Stanisława Załuskiego, biskupa chełmińskiego 1739—1747 i kanclerza w. koronnego.

g.— str. 139—145. »Wypis z xiąg grodzkich Inflanckich Duneburskich« oblaty instrukcyi województwa Inflanckiego z 17 Sierpnia 1735 na sejm pacyfikacyjny warszawski dla Jana Ludwika Platera.

Hist. Rękopis ma pochodzić ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej warszawskiej.

314.

Pol. F. IV. 173. — Rękopis papierowy, 370 mm. na 230 mm., jedną ręką pisany w XIX w. na 120 k. nlb., niedawno w płótno i tekturę oprawny. Papier jest piękny, czerpany, koloru sino-niebieskawego, ze znakami wodnymi »Rotter« na jednej a »Solec« i pod tem »1824« na drugiej karcie arkusza.

Dyaryusz sejmu 1597 r. — Jest to kopia z rękopisu CBP. Pol. F. IV. 241. [zob. Nr. 326.], zrobiona zapewne w bibliotece puławskiej XX. Czartoryskich między 1824 a 1830 r. Przypuszczenie to, o tyle ważne, że odnosi się do całego szeregu rękopisów polskich w Cesarskiej Bibliotece Publicznej, opieram na tem, że znalazłem w tym kodeksie jeszcze nie podpisany rewers na książkę, wypełniony d. 15 Września 1824. Objasnia to zarazem zkad znajdują się w Bibliotece Petersburskiej te jedną i tąż samą ręką przepisywane materyały historyczne z archiwum Radziwiłłowskiego, jak korespondenycy Chodkiewiczów i inne [zob. NN. 315. 316. 319—321.].

Wszystkie one są na tymże pięknym papierze, z tymi samymi znakami wodnymi. Zapewne w bibliotece puławskiej lub też w Warszawie robiono i zbierano zkądinąd odpisy na wzór *tz. Tek Naruszewicza*, które się już wówczas w Puławach znajdowały, dla użytku Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Kopie te nie były jeszcze wykończone, nieskolacyonowane i nieoprawiane, zapewne też jeszcze nie wciągnięto ich do inwentarza. W Petersburgu dopiero, za dyrekcyi uczonego Muralta podobierano luźne arkusze i potworzono z nich kodeksy.

315.

Pol. F. IV. 174. — Rękopis papierowy, 370 mm. na 230 mm., pisany jedną ręką na 95 str. lb., w XIX w., w połowie XIX wieku oprawiony. Papier, jak w rękopisie Nr. 314.

Dyaryusz sejmów Warszawskich z 1623 r. — Siedm mów marszałka poselskiego Jakóba Sobieskiego do króla, jedna mowa Janusza ks. Zbarskiego, kasztelana krakowskiego, respons od króla na konkluzye izby poselskiej.

Hist. Zob. Nr. 314.

316.

Pol. F. IV. 175. — Rękopis papierowy, 370 mm. na 230 mm., pisany jedną ręką w XIX w. na str. lb. 1—51, 1—60 i 1—103, oprawiony w połowie XIX w. w półpłótno. Papier, jak w rękopisie Nr. 314.

Zawiera materiały do historyi sejmów w XVII w., a mianowicie:

a.— str. 1—51. Dyaryusz sejmów warszawskich z 1625 r.

b.— str. 1—60. Dyaryusz sejmów warszawskich z 1626 r.

c.— str. 1—63. Dyaryusz sejmów warszawskich z 1628 r.

d.— str. 64—90. »Mowa JMP. Jakuba Sobieskiego krajczego pod interregnum na sejmiku Wiśnińskim konwokacyą uprzedzającym in Iunio a^o 1632«.

e.— str. 91. Mowa Jak. Sobieskiego 1638 kwietnia 14 z pożegnaniem do izby poselskiej, gdy został mianowany wojewodą Bełzkim [rkps. »Bielskim«!].

f.— str. 93. »Skrypt podany od Jmci. Pana krakowskiego Hetmana koronnego na sejmie 1638 strony zatrzymania in ordine Kozaków«. [Stanisława Koniecpolskiego].

g.— str. 98. »Skrypt na tymże sejmie podany od tegoż Jmci. Pana krakowskiego jakoby mogło być zawsze cztery wojska bez poborów«.

h.— str. 101. Mowa ks. Michała Poniatowskiego kanonika krakowskiego i deputata na trybunał koronny od trybunału do króla 1761.

Odpis tegoż samego pochodzenia jak Nr. 314.

317.

Pol. F. IV. 177. — Rękopis papierowy, 375 mm. na 243 mm., pisany jedną ręką w XIX w. na 26 k. lb.

Zawiera »Maczieia Strikowskiego o Początkach, wywodach, dzielnościach, sprawach Rycerskich i Domowych sławnego narodu Litewskiego, Zemoidzkiego y Ruskiego Przed tim nigdy od zadnego ani kuszone ani opisane, Z nathnienia bozego a uprzejmie pilnego doszwiadzenia Xięgi pierwsze etc.« — Jest to odpis (niestety, dosyć lichy) rękopisu kroniki Strykowskiego, redakcyi zapewne pierwszej, w każdym zaś razie znacznie odmiennej od drukowanego tekstu. Różnice polegają na tem, że znajdują się tu obszernie wierszowane ustępy, oraz różne dodatki o osobistych Strykowskiego dziejach, których brak w tekście wydanym, wreszcie odmianki od tekstu drukowanego.

Rękopis rozpoczyna się po tytule wyżej przytoczonym od wiersza przeplatane go ustępami prozaicznymi:

Woiny y męzow wskrzesam ktorzi z Auzonskiego
Brzegu w zaglistych nawach sprzeirzenia boskiego
Przyplyli przez ciasnosci duński Zundzie twoje
Nad port Zmoidzki rozbili gdzie namioty swoje...

Po tym wstępie następuje na k. 2 u dołu: »Rosdział Pierwszy.« incip.:

Musa niech Homerowa slawi Troyanczyki,
Greckie meze, Neptuna y Marsowe syki,
Niech Maro Aeneasa, Livius Rzymiany
Slawią Nazo z Wenerą kupidowe rany... itd.

Na k. 4 (w połowie) przerywa się wiersz i następuje dodatek prozą na całą kartę, w nawiasach: »(Acz rzecz przerwacz muszę, iednak tego potopu swieżą naszego wieku przygodą podeprę. roku panskiego 1570 nazajutrz po Wszech Świętych w noczy przysła thak czieska a nieslychana powodz....)« Porównaj wydanie Kroniki z 1582 r. Księgi wtóre str. 25 i 26. W połowie k. 5 idzie dalej przerwany tok wiersza aż do k. 5^b, w połowie tej zaś następuje ustęp prozą: »Sersze swiadcztwo Floruszowo o Czimbrach przodkach Litewskich, Swedskich, Dunskich....« (Porównaj z tem ustęp tekstu drukowanego Kroniki (wydanie z 1582 r.) w księdze wtórej str. 26 w. 10 od dołu do str. 27 w. 8 z góry. Różnica z drukiem ciekawa między innemi i dla tego, że w rękopisie Strykowski cytuje tylko Florusa, nie uwidoczniając zależności jego od Liwiusza).

Na k. 6, od jej połowy, aż do k. 8^b ustęp prozą odpowiadający w wydaniu 1582 r. str. 27 Rozdz. II. do str. 29 wiersz 22, aż do słów: »...skal na na nich gdy iusz|... Na tem urywa się odpis i połowę strony pozostawiono białą. Są wszakże większe różnice w tym ustępie z tekstem drukowanym, tak np. dodatek cały o Magnusie duńskim, który miał być nader wysokiego wzrostu i którego Strykowski porównywa z Teutobóchem. — k. 9. urywek, 5 wierszy prozą, o Teutonach, koniec jakiegoś rozdziału: »Tykurynty drugie woisko towarzyszy Cymbrom którzy byli zaszdzeni dla posilku na gorach Alpach.... gdys ich było 300000 tysięcy« (!) poczem bezpośrednio następuje wierszowane zakończenie:

»Tak lythwinie, prusaku, Swedzie y dunczyku
Maczie thu Historiã u przodkow swych szyku...«

K. 9, u dołu, znowu wierszowany ustęp pod tytułem: »Wedenuto, pierwszy król Pruski y tych ziem gdzie Lithwa, Zemodz y Łotwa iedno młoidsza według starych kroinik Cymbryskich Roku po narodzeniu Chrystusowym 373«:

»S tych Gotow Wedenuto krol w Prusiech panował
Dwanaszie synow splodzil, ktorzych tak mianował...« itd.

K. 10. Nowy wiersz pod tytułem: »O przyszcziu włoskiego narodu do litwi z Palemonem albo dowodniey Publiuszem libonem y z Slachtã Rzimską domniemania, zdania, dowody y przyczyny rozne.« rozpoczyna się:

»Rozne pisze przyczyny y rozne mniemania
Rzimskich mezow w Lithewskie strony zeglowania...« itd.

K. 15—17^b w. 3. prozą ustępy o Miechowicie i Długoszu. — k. 17^b—18 wiersze.

k. 19—26. List Strykowskiego do Xcia. Jerzego Olelkowicza Słuckiego, b. d. — incip. »Zaden lepiej, gruntowniej y dostateczniej a kroczy...« itd. Jest to dedykacya polska dzieła Strykowskiego, w treści też sama, co łacińska przedmowa do króla Stefana w drukowanym tekście Kroniki.

Rękopis ten, acz tylko późną i ułamkową jest kopią, przedstawia dużą wartość dla dziejów powstania dzieła Strykowskiego i przy nowem opracowaniu Kroniki i osoby jej autora niezbędnie użytym być powinien. Wedle przypuszczenia p. Stanisława Ptaszyckiego jest to może kopia z jakiegoś rękopisu kroniki Strykowskiego, znajdującego się w nieświeskich zbiorach. Należałoby odszukać ten rękopis¹ i przeprowadzić ściśle porównanie z wydaniem Kroniki oraz z »Gońcem cnoty«.

Hist. Pochodzenie rękopisu tego nie jest mi znane. Katalog CBP. wskazuje na Bibliotekę Uniwersytecką warszawską.

¹ Życzeniu powyżej wyrażonemu stało się już dziś zadość. W Pamiętniku Literackim (lwowskim) roczn. II. 1903. str. 220—246 podał p. Stanisław Ptaszycki obszerną i szczegółową wiadomość o rękopisie

nieświeskim (XVI w.) tej nieznaney dotąd redakcyi Kroniki Strykowskiego, przyczem przeprowadził parallelę z drukowanym tekstem. Wnioski me z 1892 r., powyżej oddrukowane, zostały przez pełen szczegółów opis p. Ptaszyckiego w zupełności potwierdzone.

318.

Pol. F. IV. 180. — Rękopis papierowy, 305 mm. na 200 mm., pisany jedną ręką w końcu XVI lub w początku samym XVII w., na 174 k. lb., oprawiony w zieloną świńską skórę. Na okładce złotem herb Zaremba i litery I. K.

»Pielgrzymstwo do Ziemie Swiethey Jasnie Wielmoznego Pana Jego Miłości Woiewody Troczkiego. Przithim wsystkich Mieszcz Swietich na ktorich Pan Christus Czuda czyniel y zbawienie nasze sprawował Tudzies thes Egyptu, Alexandrey, Seriey, Insul a Miasth wiela insich przednieysich dostateczne opisanie W roku panskym MDLXXXIII. vezinione«. — Jeden z lepszych rękopisów znanej podróży Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła Sierotki, cenny przedewszystkiem tem, że jest odpisem tekstu oryginalnego, a nie przekładu Wargockiego z łacińskiego tłumaczenia Tretera. Rękopis zawiera cały opis podróży, jest pięknie pisany w kilku kolorach. Tytuł przytoczony częściowo czerwonym inkaustem, mianowicie od »Pielgrzymstwo« do »Troczkiego« oraz data rzymska oprócz M.; w ciągu zaś rękopisu czerwono noty marginalne, inskrypcye, tytuły rozdziałów, dni itd., nawet niektóre ustępy.

Sądząc po tytule danym Radziwiłłowi, rękopis ten powstał między 1590 a 1604 rokiem, t. j. w tym okresie, gdy Radziwiłł był wojewodą trockim; w 1583 r. bowiem był marszałkiem ziemskim (najwyższym), w 1586 r. dopiero został kasztelanem Trockim, w 1590 r. wojewodą trockim, w 1604 r. zaś wojewodą wileńskim i w tej godności umarł 1616 r. (Wolff, Senatorowie i Dygnitarze).

Na karcie tytułowej u góry dopisał Józ. Andr. Załuski: »Mss. Nicolai Christophori ducis Radziuil ex Archimareschalei Lituaniae Castellani tum Palatini Vilmensis Peregrinatio Iherosolymitana 1583. Codex autographus«. Obok tego napisał »Woiewody Trockiego« i przekreślił. U spodu k. tyt. znajdują się Załuskiego bibliograficzne notatki o wydaniach Peregrynacyi. — Bokiem, z brzegu k. tyt., ręką XVII w. zapiska: »Sum donatus Stephano Casimiro Hankiewic a Spectabili viro domino Luca Drewno Apothecario et proconsule Civitatis antiquae Varsaviensis die 6 July Anno 1652«. Ta sama zapiska w podobnem brzmieniu powtórzona na k. 2 u dołu. — Oczywiście nie jest to autograf, — Załuski, jak wiadomo, a za nim jego bibliotekarz Janocki, zbyt często nazywali odpisy autografami, — ale dobra i wczesna kopia poczytnego pamiętnika podróży.

Hist. Na początku XVII w. własność nieznanego I. K. herbu Zaremba, następnie Łukasza Drewno, aptekarza w Starem Mieście Warszawy, od niego darem przeszedł w 1652 r. na rzecz Stefana Kazim. Hankiewicza, pisarza metryki koronnej; z licznymi innymi rękopisami Hankiewicza przeszedł po jego śmierci (1701 w Warszawie, pogrzebany w kościele św. Jana) do J. A. Załuskiego. Z Biblioteką Załuskich dostał się 1796 r. do CBP.

319—321.

Korespondencya Chodkiewiczów, Radziwiłłów i Sapiehów.

Ces. Biblioteka Publiczna posiada w obrębie swego działu polskich rękopisów liczny szereg tomów, zawierających odpisy z nieoznaczonych bliżej archiwów Radziwiłłowskich i Sapieżyńskich. Są to obok materiałów historycznych innej treści, jak dyaryuszy sejmowych i aktów, po największej części kopie listów, pisanych przez różnych korespondentów do wybitniejszych członków trzech rodów historycznych, a mianowicie do Chodkiewiczów z drugiej połowy XVI w. aż do połowy XVII w., do Sapiehów z tychże czasów, oraz do książąt Radziwiłłów od drugiej połowy XVI w. po koniec wieku XVIIIgo. Korespondencya Chodkiewiczów i Sapiehów pochodzi z jednego źródła, oznaczanego stale na każdym prawie liście nazwą »Archiwum Sapieżyńskie«; — prawdopodobnie ma to oznaczać archiwum rodowe i majątkowe Sapiehów w Rożanej, przeniesione w końcu XVIII w. i początku XIX w. do Dereczyna. Korespondencya Radziwiłłów jest stale sygnowana z »Archiwum Radziwiłłowskiego« zapewne w Nieświeżu. Nie miałem zresztą ani czasu ani możliwości przejrzeć dokładnie tych kopii, tem mniej zaś zbadać z kąd one pochodzą, a nawet nie mogę stwierdzić jaką drogą dostały się do Petersburskiej Biblioteki. Katalog działu polskich rękopisów wskazuje na Warszawę, jako na miejsce pochodzenia; przypuszczać wolno, że przeszły na rzecz Biblioteki Publicznej w 1833 r. albo z Biblioteki Uniwersyteckiej Warszawskiej, albo też prawdopodobniej ze zbiorów Towarzystwa Przyjaciół Nauk, które gromadziło w odpisach źródła historyczne dla zamierzonego i po części wykonanego zbiorowego opracowania »panowań« królów polskich. Być wszakże może, że łączy je jakaś styczność ze zbiorami puławskimi lub z osobą Xcia Adama Czartoryskiego [zob. uwagi przy opisie Nru. 314].

Kopie te, pisane kilkoma rękami w pierwszej ćwierci XIX w. na luźnych arkuszach papieru formatu folio (370 mm. na 230 mm.), w tym stanie dostały się do CBP., gdzie dopiero oprawiano je w tomy w drugiej połowie ubiegłego stulecia. Miałem sposobność dorywczo tylko oglądać niektóre z nich, stanowczego tedy sądu nie mogę o wszystkich wydać,

lecz wnosząc z trzech, o których szczegółową wiadomość poniżej podaję, oraz z innych, które przelotnie tylko w rękę miałem, stwierdzić muszę, że odpisy te, mimo że niezbyt starannie robione, mimo że błędów pełne i nieskolacyonowane, posiadają dla badacza naszych dziejów niemałą wagę i interes, jako zbiór korespondencji, przeważnie ciekawej a niekiedy doniosłej, wybitnych postaci historycznych. Tem więcej zaś budzą interesu, ile że dziś już trudno, a niekiedy nawet wprost niepodobna, dotrzeć do oryginałów, z których je robiono.

Dla informacji naszych badaczy podaję poniżej zestawienie tych kopij, wraz z ich sygnaturą oraz z krótkim zaznaczeniem treści, głównie na podstawie rękopiśmiennego katalogu polskich rękopisów (= Kat.), mimo jego niedokładność w oznaczaniu imion i nazwisk korespondentów i adresatów.

A. Korespondencya Chodkiewiczów.

- 1.— Pol. F. IV. 181. Zob. poniżej opis szczegółowy pod Nr. 319.
- 2.— Pol. F. IV. 182. Listy wspólne, prośby itd. różnych osób do Jana starosty żmudzkiego i kasztelana wileńskiego i Jana Karola hetmana wielkiego litewskiego. 1562—1620.
- 3.— Pol. F. IV. 188. Listy bez podpisów do Chodkiewiczów. 1573—1599.
- 4.— Pol. F. IV. 189. Listy Iwana Baki od 1573 r.; Jana Leśniowskiego, podczaszego lwowskiego, 1577—1579; Michała Jasińskiego 1577—1578; Konstantego Xcia. Ostrońskiego 1577—1597; Piotra Zborowskiego, wojewody krakowskiego, 1577—1599; Jana Michałowskiego 1578—1608. — do J. K. Chodkiewicza hetmana.
- 5.— Pol. F. IV. 196. Listy W. Białyńskiego 1591—1597; Michała Konarskiego, wojewody pomorskiego, 1592—1598. — do J. K. Chodkiewicza hetmana.
- 6.— Pol. F. IV. 200. Listy Jakuba Prosieckiego do J. K. Chodkiewicza hetmana. Tom ten zawiera również listy różnych (Heliaszewicza, Piestrzyckiego itd.) do Lwa Sapiehy, kanclerza wielkiego litewskiego, 1599—1627.
- 7.— Pol. F. IV. 209. Listy Tyszkiewiczów do Lwa Sapiehy, Chodkiewiczów i Radziwiłłów. 1613—1716.
- 8.— Pol. F. IV. 212. Listy Tomasza Ramusa do hetmana Chodkiewicza 1616—1619. — oraz listy Andrzeja Wardackiego (?) do Jana Stanisława Sapiehy, marszałka wielkiego litewskiego, 1617—1630.

B. Korespondencya Radziwiłłów. (Zob. NN. 7. 42.).

- 9.— Pol. F. IV. 183. Listy Baranowskiego Wojciecha, 2 Leżeńkiego, 3 Zadzika Jakóba, Konarskiego, 4 Węzyka Jana, Woronieckiego, Trzebi-

ckiego, Myszkowskiego, Karnkowskiego, 4 Tylickiego Piotra, Wierzbowskiego, Chlewickiego, Heliaszewicza, Hrehorowicza i innych do Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła i innych członków tego rodu z lat 1548 do 1680. [*Kat.*].

10.— Pol. F. IV. 184. Zob. poniżej Nr. 320.

11.— Pol. F. IV. 185. Korespondencya Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła, marszałka nadwornego W. X. L. a wkońcu wojewody wileńskiego, do Krzysztofa hetmana w. lit. i syna jego Janusza, kasztelana wileńskiego, Radziwiłłów, z lat 1571—1620. (kart 296).

12.— Pol. F. IV. 186. Listy królów Michała i Jana III, cesarza Leopolda I i innych z lat 1571—1698.

13.— Pol. F. IV. 187. Listy »od różnych biskupów do Krzysztofa Radziwiłła« (Kat.) z lat 1572—1679. Zapewne do Krzysztofa († 1603) hetmana w. lit. i do syna jego Krzysztofa († 1640) również hetmana w. lit.

14.— Pol. F. IV. 190. Korespondencya Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła Sierotki do różnych jego urzędników i zaufanych. 1579—1596.

15.— Pol. F. IV. 191. Korespondencya Radziwiłłowien z lat 1580—1687.

16.— Pol. F. IV. 192. Listy różnych osób do króla Jana III oraz inne pisma i akta historyczne, odnoszące się do dziejów Jana III. Odpisy te pochodzą z archiwum Radziwiłłowskiego dokąd się dostała znaczna część papierów Sobieskich z Żółkwi. Są tu między innymi spisy więźniów tureckich i tatarskich pod wartę zamku żółkiewskiego oddawanych, dalej układy z Moskwą z 1679 r. itd.

17.— Pol. F. IV. 193. Listy Mikołaja i Alexandry z Tyszkiewiczów Jazłowieckich z Buczacza do Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła Sierotki z lat 1585—1598.

18.— Pol. F. IV. 194. Listy Sienieńskiego (Jakóba?) do Krzysztofa Radziwiłła, wojewody wileńskiego, hetmana w. litew. 1586—1640.

19.— Pol. F. IV. 195. Listy Bernarda Maciejowskiego, biskupa łuckiego, następnie krakowskiego i arcybiskupa gnieźnieńskiego, kardynała, do Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła z lat 1588—1607.

20.— Pol. F. IV. 197. Korespondencya Teodora Skumina Tyszkiewicza, wojewody nowogrodzkiego, do Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła Sierotki z lat 1593—1605. oraz listy Marcina Szyszkowskiego, biskupa łuckiego, następnie plockiego i krakowskiego do tegoż i innych z lat 1593—1625.

21.— Pol. F. IV. 198. Listy Benedykta Woyny, biskupa wileńskiego, do Jerzego Radziwiłła kardynała i innych z lat 1595—1600. tudzież listy Jana Abramowicza i innych tegoż nazwiska do Krzysztofa Radziwiłła hetmana w. lit. oraz innych z lat 1595—1660.

22.— Pol. F. IV. 199. Korespondencya Janusza Radziwiłła, koniuszego i podczaszego WXL. wreszcie kasztelana wileńskiego († 1620), z jego ojcem Krzysztofem hetmanem w. lit. († 1603) z lat 1596—1602.

23.—Pol. F. IV. 201. Listy Andrzeja Leszczyńskiego do Bogusława Radziwiłła koniuszego WXL. i innych z lat 1600—1672.

24.—Pol. F. IV. 202. Listy Janusza Radziwiłła, kasztelana wileńskiego, do Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła i innych, z lat 1601—1659.

25.—Pol. F. IV. 204. Listy Jarosza (Hieronima) Wołowicza, podskarbiego w. lit., z lat 1605—1616, oraz Jana Kopcia, z tychże lat, do Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła.

26.—Pol. F. IV. 205. Korespondencya Stanisława wojewody krakowskiego i Jerzego marszałka wielkiego koronnego Lubomirskich z lat 1606—1664 oraz Mikołaja Paca, biskupa żmudzkiego, z lat 1606—1624 do Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła i innych Radziwiłłów.

27.—Pol. F. IV. 206. Listy Anny z Kisków Radziwiłłowej do Krzysztofa męża jej, wojewody wileńskiego i hetmana w. lit., oraz do innych Radziwiłłów z lat 1606—1645.

28.—Pol. F. IV. 207. Listy Samuela Grądzkiego, dworzanina Krzysztofa Radziwiłła hetmana w. lit. († 1640), do niego. Grądzki jest autorem dzieła historycznego o wojnach kozacko-polskich 1648—1657. — Listy Sobieskich do Radziwiłłów, z lat 1609—1689. (Kat.).

29.—Pol. F. IV. 208. Listy Jana Albrychta Radziwiłła na Klecku do krewnych z lat 1610—1654.

30.—Pol. F. IV. 211. Korespondencya Stanisława, wojewody rawskiego i łęczyckiego, oraz Hieronima, podkanclerzego koronnego, Radziejowskich do Radziwiłłów 1613—1697.

31.—Pol. F. IV. 213. Listy Aleksandra Gosiewskiego pisarza i referendarza litewskiego, wojewody smoleńskiego, z lat 1617—1632 i Daniela Mikołajewicza z lat 1620—1632 do Krzysztofa Radziwiłła, wojewody wileńskiego, hetmana w. lit.

32.—Pol. F. IV. 216. Zob. poniżej Nr. 321.

33.—Pol. F. IV. 219. Listy Stanisława Radziejowskiego, wojewody łęczyckiego, z lat 1629—1636, do Krzysztofa Radziwiłła hetmana w. lit.; oraz listy Ryszarda Lewes, 1630 sqq., Jakuba Żadzika, biskupa chełmińskiego i krakowskiego, kanclerza w. koronnego, Bogusława Radoszewskiego, biskupa łuckiego, Macieja Łubieńskiego, arcybiskupa gnieźnieńskiego, Andrzeja Trzebieckiego, biskupa krakowskiego, Franciszka Dołmat Isajkowskiego, referendarza i pisarza lit. później biskupa smoleńskiego, Piotra Parczewskiego, biskupa smoleńskiego następnie żmudzkiego, z lat 1634—1651, do Jana Stanisława Sapiehy marszałka w. lit. i do Radziwiłłów.

34.—Pol. F. IV. 221. Listy Józefa Jana Bodanowicza, Jana Dowgiałły Zawiszy referendarza i pisarza lit., w końcu biskupa wileńskiego, Jerzego Białozora, biskupa wileńskiego, Jana Stanisława [? Leszczyńskiego] biskupa kijowskiego do Jana Władysława Radziwiłła na Klecku, z lat 1654—1680.

35.— Pol. F. IV. 222. Listy Andrzeja Olszowskiego, biskupa chełmińskiego, podkanclerzego koronnego z lat 1667—1673 do Michała Kazimierza Radziwiłła, wojewody wileńskiego, hetmana polnego litewskiego; — listy Jana Karwowskiego do Jana Sobieskiego marszałka i hetmana w. kor. z 1668 r.

36.— Pol. F. IV. 223. Listy książąt Konstantego, Janusza i Alexandra Ostrogskich do Krzysztofa († 1603) i Janusza († 1620) Radziwiłłów.

C. Korespondencya Sapiehów. (Zob. powyżej NN. 7, 8, 33).

37.— Pol. F. IV. 203. Listy Piotra Małachowskiego z lat 1602—1624. — Hydrycza (?) J. z lat 1604—1621. do Lwa Sapiehy kanclerza w. lit.

38.— Pol. F. IV. 210. Listy różnych osób do Jana Stanisława Sapiehy, marszałka nadwornego 1617—1620 i marszałka wielkiego litewskiego 1620—1635.

39.— Pol. F. IV. 214. Listy T. Bieleckiego do Jana Stanisława Sapiehy z lat 1621—1631.

40.— Pol. F. IV. 215. Listy Jana Faszczewskiego do tegoż z lat 1624—1627.

41.— Pol. F. IV. 216. Zob. poniżej Nr. 321.

42.— Pol. F. IV. 217. Listy Grzegorza Zdanowicza, sekretarza Lwa Sapiehy (o nim zob. Niesiecki, Korona, IV. 721. i Wiszniewski Hist. liter. I. 67), do Jana Stanisława Sapiehy marszałka w. lit. z lat 1626—1633. — Listy Andrzeja, Gabryela i Mikołaja Lubienieckich do Krzysztofa Radziwiłła i innych Radziwiłłów z lat 1626—1705.

43.— Pol. F. IV. 218. Listy Stanisława Serafina Jagodyńskiego, znanego pisarza, z lat 1627 i 1628; oraz Andrzeja Piotrkowczyka, drukarza krakowskiego, z lat 1629—1631 do Jana Stanisława Sapiehy marszałka w. lit.

44.— Pol. F. IV. 220. Listy Piotra Gembickiego, biskupa krakowskiego i podkanclerzego koronnego, oraz innych do Sapiehów z lat 1637—1679.

319.

Pol. F. IV. 181. — Rękopis papierowy, 370 mm. na 240 mm., pisany jedną ręką w początku XIX w. na 230 k. nlb., oprawny świeżo w tekturę i płótno.

Zawiera odpisy z nieoznaczonego bliżej Archiwum Sapieżyńskiego 115 listów rozmaitych korespondentów do Jana Chodkiewicza, starosty żmudzkiego, kasztelana wileńskiego, do Jana Karola Chodkiewicza hetmana,

do Aleksandra Chodkiewicza, wojewody trockiego, i do Krystyny Chodkiewiczowej. Listy te obejmują przeciąg czasu od 1568 r. do 1617 r.; oprócz jednego są wszystkie pisane po polsku i odnoszą się częściowo do pierwszorzędnych spraw politycznych, mnóstwo wszakże jest tu listów w sprawach gospodarskich nieraz niezmiernie interesujących. Odpisy są niestety niestaranne, nieskolacyonowane. Zbiór ten należy, zdaje się, do szeregu odpisów Puławskich, jak NN. 314—316 i 320. Podaję poniżej wyszczególnienie nazwisk korespondentów, przyczem muszę zauważyć, że cyfra przed nazwiskiem oznacza ilość listów tegoż samego korespondenta, zaś brak cyfry przed nazwiskiem oznacza, że tylko jeden list korespondenta tego nazwiska znajduje się w niniejszym zbiorze, cyfra wreszcie po nazwisku oznacza datę względnie daty listu.

Borukowski Jan 1578; Bościcki (?) 1594; Broniowski Marcin sekretarz królewski 1578; Bytner Fryderyk Bernatowicz 1599.

Castell (?) Marcin 1581 do Krystyny Chodkiewiczowej, list gospodarskiej treści; Chreptowicz Adam 1609; Czarkowski Bieniasz 1599; Czarnikowski Piotr 1578; Czartoryska Zofia z Chodkiewiczów Michałowa 1578; Czartoryski Michał książę 1578.

Dubicki Daniel 1600; Dulski Jan, kasztelan chełmiński, 1579.

z Górk hr. Stanisław, wojewoda poznański, 1578; Gradowa (?) 1599; Granieski (?) Stefan, bez daty; 2 Gregorowicz Bartosz do J. K. Chodkiewicza 1591, 1592; 2 Grodzieński (?) 1607. duży list gospodarski.

Hołowczyński Szczęśny Jarosław, starosta luboszański, 1599; Hornostaj G. bez daty.

Jarmoła Jan 1578; Iłowski Kasper 1578.

Komar Jarosz 1594; 2 Korecki Joachim 1591, 1599; Korsak Józef 1574; Koryciński Rafał 1600; Koryzna Heliasz 1609; Krzeczetowski Jan 1598; Kulcik Jan 1594; Kurbski Andrzej Michajłowicz książę 1577; 2 Kwassowski Marcin 1602.

Laskowski Jakub 1573; Leomanus Andreas 1617 (po łacinie); Leszczyński Andrzej 1598.

3 Madaliński Jakub 1606; Maliszewski Jan 1599; Mielecki Jan 1599; Młoduski (?) Kasper 1576; Mogilnicki Adam 1597; Montanus F. L. książę 1600.

Nicolaus Andreae (?) 1609; Nieczajewicz Fiedor 1599; Nonhardt Piotr 1616.

2 Ocieski Joachim, starosta olsztyński, 1597, 1598; Odachowski Jan 1592; Offanasiewicz Andrzej 1609; Olelkowicz Jerzy książę Słucki 1577; Ostrowski 1592.

Piotrowicz Furs (? Jurij ?) 1597; 3 Podwiński Adam 1576; 2 Pro.... (?) Jakub 1612; Puksza Stanisław 1599 z aktami i listami.

Rahoza Ostafiej i Dobrzyński Jarosz, bez daty; Rajceki Alexander bez daty; Ramell S. 1608; Ratomska Anna Kiersznowska 1610; Rdułtowski 1600; Rogoziński Ignacy 1609; Rządkowski Jan 1608.

Sanguszko-Koszyński ks. Hrehory 1593; 2 Sawicki Maciej, kasztelan podlaski, 1577, 1578; Serny Jan 1599; Siostrzewitowski Paweł, bez daty; Sknulski Andrzej 1602; Słupecka Zofia, kasztelanowa lubelska, 1577; Stabrowski Wojciech 1577; Stadnicki Stanisław 1587 do Krystyny Chodkiewiczowej; Stanecki Krzysztof porucznik 1609; Stanisławski Jan 1591; Strzębosz Stanisław 1576; Stygielius Ludwik 1602 (ogromny list gospodarski); Szemeth Jan 1599; Szklarski Adam 1610; Szkoda Józef 1609.

Talipski Wawrzyniec, rotmistrz w Kiesi, 1568; Tański Seweryn 1608; Tarło Jan, wojewoda lubelski, 1578; Tyszkiewicz Skumin Teodor, wojewoda nowogrodzki 1590.

2 Wargocki Andrzej, kaznodzieja warszawski, 1600; Waziński (Wazyński) Bartłomiej, podkomorzy derptski, 1608; Wiesiołowski Piotr, marszałek wielki litewski, 1599.

2 Zabłocki Malcher 1598 i bez daty; Żalińska Halszka Chodkiewiczówna 1599; Zamoyski Jan 1574; Zbaraski Stefan 1578; Zborowski Andrzej 1579; Zdzitowiecki Mściśław 1608; 2 Zembocki J. 1578; 2 Zieliński Krzysztof 1602; Żółkiewski Stanisław 1598.

320.

Pol. F. IV. 184. — Rękopis papierowy, 370 mm. na 230 mm., pisany jedną ręką w początku XIX w. na 84 k. nłb.; podobnie jak Nr. 315.

Zawiera odpisy z archiwum XX. Radziwiłłów w Nieświeżu, t. j. część korespondencji Radziwiłłów z XVI w. i z początku XVII w. Znajduje się tu mianowicie:

a. — Filipa Padniewskiego, biskupa krakowskiego, do Xcia. Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła, marszałka nadwornego WXL. z lat 1567—1572 listów 19.

b. — Wiktoryna Wierzbickiego, biskupa łuckiego, do tegoż, listów 9 z lat 1568—1570.

c. — Waleryana Protaszewicza, biskupa wileńskiego, do tegoż, listów 7 z lat 1568—1573.

d. — Ponadto znajduje się kilka luźnych listów, fragmentów bez dat lub podpisów itp., między nimi: 1 list kapituły krakowskiej z 1572, — 2 listy, bardzo ciekawe, Jana Tarnowskiego podkanclerzego koronnego ze Sztokholmu z 1593 r., — 1 list Macieja Pstrokońskiego, biskupa przemyskiego,

z 1604 r., — 1 list Melchiora Dicius jezuitę z 1607 r., — 2 wreszcie niepodpisane i bez daty z XVI w.

321.

Pol. F. IV. 216. — Rękopis papierowy, 370 mm. na 230 mm., jedną ręką w XIX w. na 42 kol. pisany. Zob. NN. 314. 319—321.

»Kopie listów P[iotra] Stankara i dr[ugich]«. Odpisy z Sapieżyńskich i Radziwiłłowskich archiwów korespondencyi różnych osób z XVII wieku do Krzysztofa Radziwiłła, hetmana wielkiego WXL. i wojewody wileńskiego, († 1640) oraz do Jana Stanisława Sapiehy, marszałka wielkiego WXL. — Listy Piotra Stankara, pisarza grodzkiego horodelskiego do Radziwiłła, z lat 1624—1629; Feliksa Przyłubskiego (Przyłupskiego) do Sapiehy z lat 1625—1628; wreszcie najliczniejsze Stanisława Łubieńskiego, biskupa łuckiego, podkanclerzego koronnego, do Radziwiłła.

[Tegoż samego Stankara rękopis posiadał znajomy mój p. Ćwiciński w Petersburgu. Jest to rękopis papierowy, 320 mm. na 200 mm., pisany czterema rękami w XVII w. na 130 k. lb. oprawiony w czerwoną skórę, z wyciśniętym na niej czarno herbem Stankarów i literami P. S. — Na k. 1 motto z Cycerona Epist. ad famil. V. 121. »Nihil est aptius ad delectationem lectoris...« Na k. 1^b kolorami wymalowany herb Stankarów (bez orła, jak u Niesieckiego), w czerwonym polu miecz krótki rękojeścią na dół, nad ostrzem półksiężyc rogami do góry; na hełmie zwinięta czerwona stojąca chorągiew. — K. 2 tytuł zbioru: »Selectiorum epistolarum, orationum, sententiarum seu suffragiorum, testamentorum aliorumque documentorum a magnis et de magnis tomus secundus collectore Petro Stancaro Anno salutis humanae MDCXX«. Pod tem wytarty napis: »Collegii Slucensis Societatis Jesu«. Zawiera rzeczywiście listy, mowy itd. miscellanea różnorodnej, przeważnie historycznej treści, z pierwszej połowy XVII w.]

322.

Pol. F. IV. 232. — Rękopis papierowy, 395 mm. na 240 mm., pisany czterema rękami w końcu XVIII wieku, na 267 k. nlb., świeżo oprawiony.

Zawiera pod błędnym tytułem »Negocyacye z Tatarami 1502—1625« szereg odpisów robionych dla Naruszewicza, zapewne do jego tzw. »Tek« z rozmaitych aktów historycznych. Głównie są tu wprawdzie odpisy aktów odnoszących się do stosunków między Polską a Turcją i Tatarami, ale z lat 1553 do 1747, w przekładach dawniejszych oraz umyślnie dla Naruszewicza robionych. Przytem wszakże znajduje się tu szereg aktów od-

rębnej treści, wśród nich, z samego początku: »Ordynacya Xiążenia Jegomości Ostrowskiego kasztellana krakowskiego« (jest to urządzenie ordynacyi ks. Janusza Ostrogskiego). Następny akt zatytułowany: »Granice Korony. Komissia między wojewodztwy Brzeskim i Podlaskim z strony granic wydana....« 1578 Decembr. 1. — Akty tatarskie są przeważnie z czasów króla Stefana, Zygmunta III i Władysława IV; dużo jest również do czasów Augusta II i Augusta III.

Hist. Pochodzenie rękopisu nie jest mi znane; zapewne przeszedł do CBP. ze zbiorów Towarzystwa Przyjaciół Nauk w 1833 r.

323.

Pol. F. IV. 233. — Rękopis papierowy, 340 mm. na 195 mm., jedną ręką w XVIII wieku na 120 k. lb. pisany, oprawiony w skórę.

Zawiera pod tytułem: »Mowy różne przy tym listy od różnych pisane y kommissya do Ordynacyi Ostrogskiej dóbr opisana y dana in A^o 1754« kopiaryusz listów pisanych do Tadeusza Ogińskiego, kasztelana 1744—1770 następnie 1770—1783 wojewody Trockiego, jego mowy sejmowe i inne pisma w związku z nim będące, oraz kilka panegiryków itp., a na k. 116 sqq. satyrę pt. »Łysa rada Kolbuszowska, jasna lwowska, jaśniejsza warszawska, najjaśniejsza królewska«. Incip. »Xżę. Sanguszko. Jużem był słaby....« odnoszącą się do t. zw. transakcyi Kolbuszowskiej czyli podziału dóbr ordynacyi Ostrogskiej.

Hist. Z biblioteki Tadeusza Ogińskiego przeszedł ten rękopis do Bibl. Załuskich, a z nią do CBP.

324.

Pol. F. IV. 239. — Rękopis papierowy, 370 mm. na 230 mm., jedną ręką XIX w. pisany na 7 k. lb.

Zawiera spis (protokół) pism, podań, listów itd. do Xcia. Adama Jerzego Czartoryskiego, kuratora okręgu naukowego wileńskiego, przychodzących w 1816 i 1817 r., podczas pobytu jego w Warszawie i w Puławach. — [Zob. Nr. 273.].

Katalog działu polskich rękopisów CBP. wymienia szereg ważnych, do dziejów uniwersytetu wileńskiego z czasów kuratoryi Xcia Adama Czartoryskiego odnoszących się tomów rękopiśmiennych, których widzieć nie miałem sposobności. Przywodzę je jednak poniżej, w nadziei, że się wiadomość o nich przyda historykom tych czasów i tej instytucyi. Są to rękopisy:

Pol. F. XVIII. 11. — »Protokoły pism edukacyjnych wychodzących od kuratora Imperatorskiego Uniwersytetu Wileńskiego JOXięcia Adama Czartoryskiego. Korespondencya... tycząca się szczególnie Akademii Wileńskiej...« z lat 1803, 1804, 1812, 1816—1818, 1821—1824. z registrem, dziewięć tomów.

Pol. F. XVIII. 12. — »Protokoły albo rejestry pism edukacyjnych urzędowych przychodzących, alias Pisma edukacyjne urzędowe...« z lat 1815, 1816, 1817, 1819, 1822, 1823; pięć tomów.

Pol. F. XVIII. 13. — »Protokoły albo raczej kopie protokołów posiedzeń rządu, rady i czterech oddziałów naukowych Uniwersytetu Wileńskiego, przesłane do JOX. JMP. Adama Czartoryskiego jako kuratora tego Uniwersytetu za 1823 rok«; dwa tomy.

Pol. F. XVIII. 14. — »Rapporta kommissyi sądowej Edukacyjnej do Kuratora Wydziału Nauk Wileńskiego Adama Czartoryskiego« z lat 1816—1821.

Pol. F. XVIII. 15. — »Wyciągi z Rapportów kommissyi sądowej Edukacyjnej do Kuratora Uniwersytetu Wileńskiego Adama Czartoryskiego« z lat 1819 i 1820.

Pol. F. XVIII. 16. — »Rapporty Uniwersytetu Wileńskiego do JOX. Adama Czartoryskiego kuratora tego Uniwersytetu i szkół jego Wydziału« z lat 1816—1818; trzy tomy.

325.

Pol. F. IV. 240. — Rękopis papierowy, 360 mm. na 205 mm., pisany dwiema rękami w końcu XVIII w., na 5 k. lb., nieoprawiony.

Zawiera:

a.—k. 1—4^b. »Registr paków z zabranym archiwum dyplomatycznym z Warszawy miesiąca Lutego roku 1795.« podpisany własnoręcznie przez Cypryana Sowińskiego, kancelaryi większej koronnej metrykanta, oraz przez odbierającego urzędnika rosyjskiego »koleżskiego sowietnika« Cyryla Józefowicza. Odnosi się do przewiezienia do Petersburga zabranej z Warszawy ukazem Katarzyny II z 21 listopada 1794 r. Metryki Koronnej i archiwum kancelaryi koronnej¹.

b.—k. 5. »Registr ksiąg Archiwum Koronnego w skrzyniach trzy-nastu w miesiącu Lutym roku 1795 upakowanego«.

¹ Zob. Пташицкій, Описание книгъ и актовъ Литовской Метрики str. 12 i nast.

326.

Pol. F. IV. 241. — Rękopis papierowy, 297 mm. na 182 mm., pisany trzema rękami końca XVI i początku XVII ww. na 730 str. lb., oprawny w skórę brunatną.

Zawiera:

a.— str. 1—306. obszerny dyaryusz sejmu warszawskiego 1597 r. poświęcony Januszowi Xciu Ostrogiemu, kasztelanowi krakowskiemu. Por. Nr. 314.

b.— str. 307—342. »Legatio in Sueciam« i traktaty z posłami cudzoziemskimi (w sprawie ligi przeciw Turkom) po sejmie 1596 r., jako alegaty do poprzedzającego dyaryusza.

c.— str. 343—566. »Apologia pro libertate Reipublicae et legibus regni Poloniae contra callidos novi iuris repertoires... scripta pro comitiis 1625«. Pismo to znane i niezmiernie rozpowszechnione, — prawie każda zamożniejsza biblioteka posiada je kilkakrotnie¹ — bywa zwykle przypisywane Andrzejowi Lisieckiemu instygatorowi koronnemu (por. Nr. 305), tu zaś jest wymieniony jako autor »Marcin Żęgocki sędzia Wieloński² a teraz już kasztelan Przemęcki«. Współczesna notatka podając powyższą wiadomość dodaje, że »on wywodzi wszystkie [prawa] z fundamentu wolności szlacheckiej, dowodzi, że królowej Jey Mci. Constantey nie godziło się kupować ani godzi trzymać Żywca, szlacheckich dobr w Koronie«.

d.— str. 567—577, 658—681, 707—722. Akta, listy, mowy, spisy wojsk itd. z lat 1624—1627, odnoszące się do »wojny pruskiej« z Gustawem Adolfem, do sejmu Toruńskiego 1626 r., do sejmu Warszawskiego 1627 r., oraz wogóle do polsko-pruskich i szwedzkich stosunków w latach 1624—1631.

e.— str. 579—583, 592—604. Akty do stosunków Polski z Turcyą i z Tatarami w latach 1624—1626.

f.— str. 584—591. Kopie czterech listów Tomasza Zamoyskiego wojewody kijowskiego, następnie podkanclerzego i kanclerza koronnego, Lwa Sapiehy, wojewody wileńskiego i hetmana w. lit., oraz Krzysztofa Radziwiłła, hetmana polnego litewskiego z 1625 r.

g.— str. 605—658, 682—698. Akty do spraw Kozaczyzny z lat 1625, 1630 i 1631; mowy na sejmie warszawskim 1631 r.

h.— str. 699—707. Listy księcia Janusza Zbaraskiego, kasztelana krakowskiego, do Stanisława Koniecpolskiego, wojewody sandomirskiego i hetmana polnego koronnego, z 1626 r.

i.— str. 723 sqq. »Modus aerarii publici completandi«.

Na początku rękopisu znajduje się szczegółowy spis rzeczy sporządzony przez Łukasza Gołębiowskiego.

Hist. Rękopis należał do Biblioteki Tadeusza Czackiego w Porycku, gdzie nosił Nr. 358. Tam został zregestrowany przez Gołębiowskiego. Z tymże samym Nrem przeszedł w 1818 r. do biblioteki puławskiej XX. Czartoryskich, a w 1833 r. do CBP.

¹ Tak np. w CBP. znajdują się cztery egzemplarze, rękopisy Pol. F. IV. 10, Pol. F. IV. 38, Pol. F. IV. 41 i Pol. F. IV. 65, w bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie dwa egzemplarze, rękopisy Nry. 9 i 10; w bibliotece Zakł. Narod. im. Ossolińskich trzy egz., rękopisy Nry. 61, 62, 63; w bibl. fund. W. hr. Barworskiego we Lwowie pięć egzemplarzy. Bibl. Załuskich posiadała piękny tego dzieła rękopis. Cf. Janocki, Specim. CXC.

² Niesiecki, Korona, IV, 728 nazywa go sędzią ziemskim wschowskim; Żegocki był w 1626 i 1632 r. marszałkiem izby poselskiej. Co do jego autorstwa Apologii Lisieckiego por. rkps. biblioteki Raczyńskich w Poznaniu Nr. 16. 95. Sosnowski, Katalog, str. XXVII.

327.

Pol. F. IV. 244. — Rękopis papierowy, 400 mm. na 258 mm., pisany jedną ręką z końca XVIII w. na 7 k. lb., nieoprawiony.

Zawiera pod tytułem: »Opisanie poselstwa Konarskiego y Ostroroga wysłanych do zaszubienia Bony Sfortij Zygmuntowi Augustowi [tak!!]. Instrukcyja y Ceremoniał«. brulion rozprawy nienazwanego autora o zaznaczonym w tytule przedmiocie. Zaczyna się od przekładu instrukcyi: »Skoro nasz poseł na mieyscu stanie...«, poczem tekst autora: »Odpowiedział na mowę Ostroroga tenże Biskup krótko...«

Hist. Z daru Józefa Sierakowskiego przeszedł do zbiorów Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie, a stamtąd w 1833 r. do CBP.

328.

Pol. F. IV. 250. — Rękopis papierowy, 335 mm. na 215 mm., pisany jedną ręką XVI w. na 57 k. lb., niedawno oprawiony, od k. 39 wskutek wilgoci u góry uszkodzony.

Zawiera nieznanе opracowanie t. zw. Pamiętników Janczara oraz kronikę wołoską zbioru Mikołaja Brzeskiego.

a. — k. 1—47 i 54^b—57. »KRONIKA TVRECZKA«. Incip. »Napierwsi początek Turkow jest sTatarow ktorzi liata Bozego siedmsetnego piecdziesiątnego piątego wysli spulnoczi z ziemie Zagorza hori Caucasu...«. Następnie, po 15 wierszach tego wstępu: »Poczina sie popiszanie czaszow o Tureczkich sprawach A na pierwey Przedmowa do wszitkich ludzi Chrzeszczyanskich«. incip.: »Wszisczi rodzaiowie ludcezi ktorzi sie sprawuią szwiętą viarą...«. Następuje rozdział I. »O różności poganów i o wierze Machometowey« itd. razem rozdziałów jest 48, z tych rozdział 33 umyślnie wysunięty na koniec rękopisu (zob. c.), po kronice wołoskiej, i to w tekście zaznaczono: »hoc caput vide post chronicam Valachiae«.

b. — k. 48—54. »Spissanie kroniki o ziemi Woloskyey takze i o Hospodarach iei iako napiruei Volochowie przisli do ziemie Wolosky i ktori

napirwsi Hospodar albo Voieuoda ich byl od roku pirwsego Stworzenia Swiatha s 8624 [!] ¹ Od narodzenia Bozego 1352. W roku 1566, 28 die mensis Octobris W iassiech«. Zaczyna się: »S Bozei voley napirwsi Voieuoda Dragossa...« kończy zaś na k. 54. »...sam Hospodar karze zarasz gardlem, on szam sządzi« ².

c.—k. 54^b—57. »Vipysz skroniki Tureczky popisanei przez Michala Constantinouicza z Ostrouicze Racza iednego ktori bil wzięth do Turkow miedzi Janczari ktorey dostal urodzoni Mikolaj Brzeski K. J. M. Secretarsz i dworzanin bendącz poslem in anno 1566«. Jest to trzydziesty trzeci rozdział poprzedzającej kroniki tureckiej (zob. a.). Incip. »Dragula voiewoda Voloski dua sini miał...«

Na k. 57^b dopisek ręką XVII wieku: »Kronika wołoska Wielmożnego Jego Mości pana Chełmskiego«.

Rękopis ten przedstawia, pomimo rozezłonkowania na uwidocznione powyżej trzy części, całość jednolitą: jest to dzieło historyograficzne o rzeczach i sprawach tureckich i wołoskich, zebrane przez Mikołaja Brzeskiego, a spisane przez niego samego lub przez kogoś z jego otoczenia, w Jassach w 1566 roku. — Brzeski, sekretarz i dworzanin królewski, posłował do Turcyi w 1566 r. w sprawach najazdów pogranicznych tatarskich i wołoskich, brał również udział w następnem wielkiem poselstwie, 1567—1568, Piotra Zborowskiego, kasztelana wojnickiego, później wojewody krakowskiego (zob. wyżej Nr. 304). O czynności jego dyplomatycznej niewiele wiemy: wspomina o nim Hammer (Gesch. d. Osman. Reichs, Pest 1834, II. 288, por. też II. 372), Zborowski Piotr na końcu swej relacyi (Kraszewski, Podróże i poselstwa do Turcyi, Kraków 1860, str. 81), najwięcej wreszcie szczegółów o jego misyi podaje p. Joan Bogdan w swem wydaniu kroniki wołoskiej z niniejszego rękopisu, o którym mu dałem wiadomość (zob. Liter.). Za panowania króla Stefana był Brzeski starostą kamienieckim (zob. Źródła Dziejowe IX. str. 187 i 209), w tym urzędzie cytuje go Niesiecki, Korona I, 205 jeszcze w 1590 r.

Rękopis sam, — który p. Bogdan nazywa oryginałem i autografem Brzeskiego, na co wszakże żadnych nie mamy dowodów, — zawiera pod nazwą Kroniki Tureckiej nieznaną dotychczas a nader interesującą redakcyę t. zw. Pamiętników Janczara, i to redakcyę tak samoistną, że zasługuje na nazwę osobnego opracowania tego ciekawego z wielu względów dziełka. Wskazaliśmy już wyżej (Nr. 300) na inną również nieznaną redakcyę z XVII wieku Pamiętników Janczara; przy krytycznem ich wydaniu, którego dotychczas nie posiadamy, oba te rękopisy koniecznie winny być uwzględnione.

Hist. W XVII wieku właścicielem tego rękopisu był nieznany z nazwiska kasztelan chełmski. — Do CBP. przeszedł w 1796 r. z biblioteki Załuskich.

Liter. Bielowski Mss. str. 165—167. — Bogdan Ioan, Cronice inedite atingătoare de Istoria Românilor, București, 1895. str. 103—137.

¹ Tak! zamiast 6862. Myłka ta, obok wielu innych, świadczy wbrew p. Bogdanowi, że niniejszy rękopis nie może być uważany ani za »oryginał« ani za autograf Brzeskiego. Kopista w tem, jak i w innych miejscach nie umiał sobie poradzić z datami, i tu z liczby 6 zrobił literę s, a z następującej po dacie litery A zrobił liczbę 4. Konjekturę tę stawia sam p. Bogdan.

² W tzw. Tekach Naruszewicza (rękopis Muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie Nr. 75) z r. 1566 istnieje kopia z XVIII w. tej kroniki.

329.

Pol. F. IV. 253. — Rękopis papierowy, około 350 mm. na 210 mm., wieloma rękami XVI—XVIII ww. pisany, na więcej jak 500 k. nlb., nowo oprawny i zatytułowany na grzbiecie »Сборникъ«.

Zawiera miscellanea do dziejów polskich od 1572 do 1700, zebrane z rozmaitych luźnych odpisów, kart różnych formatów, w jedną całość niedawno ściągniętych. Między innymi znajduje się tu:

a.— Kopia listu do kanclerzów wielkich koronnego i litewskiego, z Łowicza d. 13 Lipca 1572 wysłanego przez Jak. Uchańskiego, Stan. Karnkowskiego biskupów, Olbrachta Łaskiego sieradzkiego i Jana Sierakowskiego łęczyckiego wojewodów. Jest to odpowiedź na urzędowe zawiadomienia o śmierci Zygmunta Augusta z pochwałą do ówczas uczynionych kroków. Odpis z XVI w.

b.— Kilka kopii z XVI i XVIII ww. aktów dotyczących spraw po odjeździe Henryka Walezego; listy senatorów litewskich z 1574 r. itd.

c.— Obliczenie kwot wypłaconych dowódcom wojskowym: »Roku pańskiego 1581 odprawa żołnierzy wedle rozkazanania J. K. Mci.« Odpis z XVI w. lub oryginał (?), niepodpisany i bez pieczęci.

d.— Akta, uniwersały itd. odnoszące się do elekcji Zygmunta III w kopiach z XVI wieku.

e.— Urywki z listów rozmaitych duchownych, odnoszących się do Annibala z Capui nuncjusza, z r. 1588, w odpisach z XVI w.

f.— »Relatia JMP. Suliszewskiego Poselstwa Tureckiego«. Incip. »Przedtym niżem wyjechał za granice państw WKM. Pana mego Miłościwego, dałem znać o sobie Hospodarowi Wołoskiemu....« Legacya z r. 1590, kart 9 ręką XVII w.

g.— »Słowa panów Polaków do króla o kniazia Połubińskiego«. Incip. »Najjaśniejszy Miłościwy Królu, powiedzieli nam IchMM. pan gnieźnieński, pan sędzia sandomirski....« Bez daty, ręką i językiem XVI w.

h.— »Copia uniwersału króla Stephana do starostów i dzierżawców....« bez daty. Król posyła Zygmunta Brzostowskiego celem wybierania piechoty w województwie Sandomierskiem.

i.— »Artykuły na seim«. Instrukcyja posłom i inne materyały sejmowe z 1590 r., ze zjazdu w Kole, instrukcyja sejmiku średzkiego itd. — Incip.:

»Iż między pactami przez króla J. M. z Rzpltą. wznowionemi i świętobliwie poprzysiężonemi nayprzedniejszy artykuł jest o przywroceniu do Korony Aestonie ktoremu się za instancjami przeszłych sejmów dosyć dotąd nie stało...« Odpisy XVI w.

k.— »Summariusz rozných wiadomości zebrany roku 1606«. Odpis z XVIII w. z jakiegoś zbioru materyałów rokoszowych; jest też tu fragment tłumaczenia na polskie t. zw. »Conciones«. Incip. »Rokosz, który się odprawował za krola Zygmonta I w roku 1533 [!] a u Bielskiego w roku 1537 pod Lwowem, wszczął się na pospolitym ruszeniu, z sejmku krakowskiego przeciwko Wołochom uchwalonym, sposobem takim odprawował się. Zwykłym sposobem wyciągany był czas obwieszczony stawić się na dzień Nawiedzenia Panny Maryi...«

l.— »Informatia panu Molendzie na wyjezdny do Gdanska 17 Decembr. 1621 w obozie zostawiona«. 8 kart, własnoręcznie przez Krzysztofa Arciszewskiego spisana.

m.— »Roku 1622 d. 15 Martii w Mitawie Summariusz zapłaty trzeciej czwierci woysku J. K. M. pod regimentem Oswieconego Xięcia JP. Hetmana W. X. L. będącemu. Posłanych pieniędzy z skarbu J. K. M. Wielkiego Xięstwa Litewskiego złp. 82000...« Hetmana wielkiego w tym czasie nie było, polnym hetmanem był X. Krzysztof Radziwiłł.

n.— »Inwentarz budowania we dworze Grazawskim poddanych i sprzężaju ich w Grazawach i Łaszewie przy oddaniu skrzyń zapieczętowanych i innych drobnych rzeczy podług rejestru przez urząd Brodnicki z inwentowany... 1623«. Inwentarz wsi, spis poddanych, bydła itd.

o.— Ważny list Krzysztofa Arciszewskiego (?) do Xcia. Krzysztofa Radziwiłła hetmana polnego i kasztelana wileńskiego, z Kojdanowa 18 Sept. 1623. (niepodpisany).

p.— »Contenta artykułow ziemie Zmuydzkiej«. Z 1-szej połowy XVII w.

r.— »Apparatus bellicus anno 1635«. Incip. »Comput tego ile kosztować może aparat wojenny z artyleryą i proviantem...«

s.— »Propositia seymowa JMXdza. Canclerzā koronnego Anni 1639«. Incip. »Machineę swiata materyalnego wszechmocność Boska wystawiwszy...« Kanclerzem koronnym był wtedy Piotr Gębicki biskup przemyski.

t.— Artykuły (ustawy) cechowe miasta Lwowa z 1658 r.; odpis z XVII w. kart 8.

u.— »Lustracya starostwa Sochaczowskiego z [wsią] Czerwonką 1661«.

w.— »Rejestr szkód i krzywd przez stanowisko w mieście Sławatyczach w dobrach dziedzicznych... Leszczyńskiego starosty Dubieńskiego poczynionych przez chorągwi dwie JW. JMP. Wojewody Trockiego...« kart 11; spisy interesujące dla historii stosunków ludności włościańskiej.

x.— »Declaratia od Tronu« i dwie mowy na sejmie 1679 r., tudzież

trzy mowy z sejmu 1681 r., mianowicie Michała Kazim. Paca, wojewody wileńskiego, Marcyana Ogińskiego, wojewody trockiego, Przyjemskiego posła kaliskiego, Lubomirskiego Hieronima, chorążego koronnego, marszałka izby poselskiej 1681 r., oraz ustęp mowy Jana III.

y.— »Specificatia szkod w xięstwach Słuckim i Kopylskim przez powtórny.... Podkanclerzego W. X. L. [Karola Stanisława Radziwiłła] ziazd in Maio w roku 1695«.

330.

Pol. F. IV. 254. — Rękopis papierowy, 365 mm. na 210 mm. wieloma rękami XVI—XVIII ww. pisany; k. nlb. 498.

Zawiera zbiór odpisów materyałów historycznych, a mianowicie dyaryusze sejmowe z XVII i XVIII ww., lauda sejmikowe, instrukcyje na sejmy i sejmiki XVI—XVIII ww. oraz na synod brzeski itd. itd. w wypisach z ksiąg grodzkich lub ziemskich oraz trybunalskich ze wszystkich prawie stron Polski. Z początku znajduje się trochę aktów prywatnych, przeważną jednak treść tomu stanowią publiczne. Między innymi:

a.— Manifest województwa połockiego za rokoszem 1607 r.

b.— Oblata laudum województwa wołyńskiego z 1683 r. — Laudum podatkowe tegoż województwa 1696 r. — Manifest litewskich posłów 1698 r. — Laudum wołyńskie 1699 r. — Oblata laudum sejmiku boni ordinis wojew. Wołyńskiego 1758 r.

c.— Lauda sejmikowe województwa nowogrodzkiego z lat 1704, 1707, 1710, 1712.

d.— Manifest patryotów powiatu starodubskiego 1760 r.

e.— Dyaryusz sejmu warszawskiego 1649 r. (tylko półtorej str.).

f.— Dyaryusze sejmowe z XVIII w., to jest sejmu: grodzieńskiego 1729 (fragment); — grodzieńskiego 1730 (obszerny); — warszawskiego 1732; — tegoż inna redakcyja w trzech egzemplarzach; — warszawskiego sejmu pacificationis 1735 (dwa dyaryusze, przerzucone); — warszawskiego 1738; — fragment dyaryusza bez daty; — warszawskiego 1739; — grodzieńskiego 1752; — warszawskiego 1758 (obszerny); — warszawskiego 1760.

g.— Dyaryusz sejmików orszańskich 1764. — Cf. *i.*

h.— »Relacya albo dyaryusz o przystąpieniu i odstąpieniu Xcia. Daszkowa pod Kamieniec 1764«.

i.— Dyaryusz z Grudziądza (bez daty). — Dyaryusz sejmiku powiatu rzeczyckiego i dyaryusz sejmiku powiatu orszańskiego (obydwa bez daty, po 1764 r.).

k.— Dyaryusz trybunału w Mińsku, bez daty, w dwu egzemplarzach.

l.— »Artikuły woiewocztwa krakowskiego zliecono Panom posłom na seymiku Proschowskim ktory był dnia 15 Septembris Anno 1576«.

Oryginał (?) z XVI w., kart 4, bez podpisów, bo ich zapewne w XVI w. nie kładziono pod instrukcją.

m.— »Instruccia« dla senatorów litewskich podczas bezkrólestwa po Zygmuncie Auguście, jak mają odpowiedzieć senatorom koronnym. Odpis z XVI w. na przeszło 3 kartach.

n.— »Artykuły Posłom oddane na siem Warszewski Sieradzkie i łenczyckie etc.« z czasów króla Stefana; odpis z XVI w.

o.— »Puncta instructij Króla Jego Miłości« (bez daty).

p.— »Instructia ... na synod do Brześcia Litewskiego [1595] ... przez Ich M. pany rady, dignitarii, urzędniki i rycerstwo religiej greckiej s korony i z W. X. Lit. ...« z XVI w., 2 karty.

r.— »Exorbitancję K[rola] Si[gmunta] III«. Jest to instrukcja na sejm posłom województwa brzeskiego z XVI w.

s.— Instrukcja posłom krakowskim na sejm 1627 r. (obszerna, oryginał). — Instrukcja posłom żmudzkiem na sejm konwokacyjny 1632 r. — Instrukcja obszerna posłom sejmiku generalnego średzkiego 1634. — Instrukcja sejmiku proszowskiego 1651 r. — Instrukcja od wojska do prymasa 1663. — Instrukcja posłom województwa sandomierskiego na sejm 1665. — Instrukcja od wojska do senatorów 1668 r.

t.— Instrukcja posłom z generału mazowieckiego do hetmanów koronnych 1672 r. — Instrukcja posłom łowickiego »ujazdu« [!] na sejm warszawski 1673 r. — Instrukcja do króla od wojska litewskiego 1674 r. — Instrukcja na sejm 1679 r. — Instrukcja z lat 1691, 1692, 1693, 1697 na sejmy, do kanclerza i z kancelaryi koronnej na sejmiki etc. etc.

u. — Liczne instrukcje na sejmy z XVIII w., głównie z czasów Augusta II i Augusta III.

Cały ten zbiór, sztucznie utworzony, ma jakiś, zdaje się, związek z archiwum kancelaryi koronnej. Kilka indorsatów wskazuje niewątpliwie na pochodzenie urzędowe, być może, że stamtąd dostał się do biblioteki im. Załuskich.

Hist. Katalog rękopisów polskich CBP. podaje, że zbiór ten przeszedł do Petersburga z biblioteki Załuskich.

331.

Pol. Q. IV. 8. — Rękopis papierowy, 200 mm. na 162 mm., pisany jedną ręką XVIII w. na 16 k. lb., oprawiony w tekturę.

Zawiera nader ciekawy »Diariusz zabójstwa tyrańskiego Senatorow Moskiewskich w Stolicy Roku 1682 y o obraniu dwoch carow Ioanna y Piotra«. Incip.: »Za zywota starego Cara Alexieia Michajłowicza rządził Dworem carskim Artemon Sergiewicz....« Brak końca. — Por. rękopis

Muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie Nr. 179. str. 157 sqq. [Teki Naruszewicza].

Hist. Wedle katalogu CBP. pochodzi ten rękopis ze zbiorów Dubrowskiego.

332.

Pol. Q. IV. 23. — Rękopis papierowy, 203 mm. na 166 mm., pisany jedną ręką w XVII wieku na 15 k. lb., nieoprawiony.

»Excerpt genealogii Najiasniejszego sp. Krola Jmci. Jana Sobieskiego z własnego jego manuskryptu wypisany«. Zaczyna się: »Poniewasz Imc. X. Nuncyusz miał curiositatem wiedzieć gesta domu mego nie wchodząc tedy w dawniejsze czasy...« Po powtórzeniu znanej legendy¹ rodowej o Leszku Czarnym i Jadźwingach [Iazyges]. mówi król tylko o swym dziadzie Marku wojewodzie lubelskim i o ojcu swym Jakóbie kasztelanie krakowskim. »Ex linea materna« wymienia pradziada swego hetmana Stanisława Żółkiewskiego, Daniłowiczów i innych. Jest to odpis z autografu królewskiego.

Hist. Do biblioteki Załuskich dostał się zapewne bezpośrednio jako kopia z oryginału, stamtąd w 1796 r. do CBP.

¹ Zob. Chrościński Stan. Adalb., Clypeus Sermi. Ioannis Tertii ... Brigae 1717.

333.

Pol. Q. IV. 30. — Rękopis papierowy, 192 mm. na 160 mm., różnemi rękami XVII w. pisany, na k. lb. 1—20, str. 33—185 i k. 93—323, oprawiony w ciemną skórę.

Miscellanea historyczne i literackie z XVII w., odnoszące się przeważnie do rokoszu Zebrzydowskiego i dziejów lat następnych, tudzież do wojny moskiewskiej 1633—1634 oraz do wojen kozackich, zebrane, zdaje się, przez jakiegoś Litwina.

Zawiera między innemi:

a.—k. 13 i 14. »Rokoss«, notatki o t. zw. »rokoszach« z lat 1271, 1282, 1295 (!).

b.—str. 33—40. Zakończenie jakiegoś polskiego opowiadania o wojnie kokoszej 1537 r, będącego wolnym przekładem t. zw. Conciones.

c.—str. 41—185, k. 93—134^b, 142—169, 176—177, 182—197, 210—227^b, 232—259, 298—308: akta i pisma rozmaite do dziejów rokoszu Zebrzydowskiego i lat 1605—1609, znane po części z innych, podobnych temu, zbiorów, listy i uniwersały Stan. Żółkiewskiego hetmana itd.

d.—k. 169^b—174. Uniwersały wojskowe Adama Kisiela wojewody braclawskiego, listy Bohdana Chmielnickiego do Janusza Radziwiłła, wojewody wileńskiego i hetmana polnego litewskiego, 1649 itd.

e.—k. 174—175. Wiersz na bitwę pod Zahalem (17 czerwca 1649) wygraną przez wojska litewskie nad Kozakami pod wodzą Hołoty: »Pieśń o tej bitwie złożona A^o 1649. Nota jako o Koreckiem. przez Samuela Gadowskiego, który tam był...« Incip. »O miły Boże, świat się pewnie mieni — Że się zuchwałę serce w chłopstwie pieni, — Ostrzą się zęby kozackie na Litwę — Już toczą bitwę....«

f.—k. 178—181. »Wzięcie bolu y zalu przez spalenie y spustoszenie miasta Połocka od nieprzyjaciela Moskiewskiego w roku 1633«. Wiersze nie bez pewnej wartości literackiej.

g.—k. 198—201. »Opisanie wzięcia Smolenska« 1611. Incip. »Kto chce wzięcia istotnego — Dosiądz zamku Smolenskiego — Przeczytaj tę kartę małą....«

h.—k. 201^b—207, 229—231. Materiały do dziejów wojny moskiewskiej 1633 1634 i akta z lat 1637, 1651 i 1652.

i.—k. 260—269^b. Wiersze, z początku treści nabożnej, dalej ruski wiersz o Chocimiu p. t. »Pieśń Wołoszech« z 1620 r. zaczyna się: »O Chocimiu hrodie dawny, — Na wsiu zemlu wielmi sławny....« Następuje pieśń na odsiecz Smoleńska z nadpisem »Pieśń złożono w roku 1634«, wreszcie »Nowa Pieśń abo Tryumph Moskiewski«. Incip. »Sławna korona Polski niezwalczoney....«

k.—k. 270—273, 276—297. Akta i pisma do dziejów lat 1609—1611, sprawy Dymitra Samozwańca itd.

Hlst. Z biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 do CBP.

Liter. Bielowski Mss. str. 159.

334.

Pol. Q. IV. 33. — Rękopis papierowy, 205 mm. na 170 mm., pisany jedną ręką w końcu XVI lub w początku XVII w. na 34 k. lb., oprawiony w drugiej połowie XIX w.¹

»Kronika z Łacińskiego Języka na Polski przetłumaczona krolow Polskich y Koroney Polskiej a nayprzedniey o narodu polskiego prawdziwym początku«. Jest to przekład wydanego w Toruniu 1597 r. dzieła Erazma Glicznera p. t. »Chronicon Regum Poloniae una cum origine gentis Regnique Polonici...« Incip. »Niz Catalog krolow wszystkich narodu wielkiego Polskiego wyliczać będę y te rzeczy, ktore w opisanu ich potrzebne być rozumiem, skreślę, słuszna rzecz jest abych początek narodu tego jak najkrotszy wyraził...« Na k. 4—13^b jest więc rzecz o początkach, dużo o »Henetach«, polemika z Kromerem i Krantzem; — k. 14 i 15. Spis książąt i królów polskich od Lecha do Zygmunta III. — k. 15^b. o Lechu. — k. 23^b. o Wizimierzu. — k. 25^b. o dwunastu wojewodach. —

k. 27. »Krakus czwarty król«. — k. 29. »Lech II.« — k. 30. »Wenda panna«. — k. 32. »O dwunastu wojewodach znowu po śmierci Wendy w Polsce krolujących«. — k. 33. »Przemysław albo Lesco«. — k. 34. bez osobnego tytułu o t. zw. Leszku II. — Koniec: »Co gdy o tym pa-
nięciu pogańskim przodków naszych piszemy, niech uważą terazniejszy wielcy panowie i szlachta polska, gdzie mają być policzeni, którzy dla pijanstwa swego rzadko albo wschod albo zachod słońca widzieć zwykli«.

Gliczner miał napisać dzieło swe w czterech częściach, wydał wszakże tylko część pierwszą (Braun, De Scriptor. Pol. et Pruss. virtut. et vitiis, str. 108 sq.), której niezupełny przekład tu zanotowaliśmy. Całość tłumaczył Józ. Andrzej Załuski (zob. jego Bibliot. hist. prawn. str. 25), zachęcony, być może tym właśnie przekładem, który do niego należał. W tytule bowiem, przy wyrazach »z łacińskiego języka« dopisał Załuski: »Erazma Glicznera« a u góry k. tyt. w rogu: »Emi Dantisci 3 tinff. J. Z.« Przekładu Załuskiego w CBP., o ile się zdaje, niema².

Liter. Załuski, Programma 28. — Bielowski Mss. str. 160.

¹ Gdy Bielowski w 1857 r. rękopis ten przeglądał, był on oprawiony »w pergaminowy pół arkusz na którym niemieckie z 15 wieku modlitwy«.

² Cf. Maciejowski, Piśmiennictwo III. 406. — O Glicznerze najbliższą literaturę podaje Estreicher, Bibliogr., XVII. 170.

335.

Pol. Q. IV. 34. — Rękopis papierowy, 196 mm. na 157 mm., jedną ręką XVII w. na 117 str. lb. pisany, w skórę brunatną oprawny.

Zawiera wyciąg z kroniki Strykowskiego p. t. »Compendium Kroj-
niki (tak!) ab anno 861«. Incip. »Xięstwa Ruskie na wschod słońca zo-
stające mianowicie Wielki Nowogrod ktury był głową wszytkiej Rusi...«
Sięga do 1531 r.

Hist. Rękopis należał do znakomitego bibliofila Józefa Stanisława Sapiehy, pra-
łata prepozyta katedry Wileńskiej, następnie koadjutora wileńskiego i referendarza
WXL. Zob. zapiskę jego »Ex libris... itd.« na końcu rękopisu. Od niego przeszedł do
J. A. Załuskiego, który przy tytule dopisał: »Polskiej Strykowskiego« a zapiskę Sa-
piehy skreślił. — W 1796 r. przeszedł do CBP.

Liter. Załuski, Programma 28.

336.

Pol. Q. IV. 40. — Rękopis papierowy 195 mm. na 168 mm.,
pisany jedną ręką XVI w. na 168 k. lb. i 4 nlb., oprawny w brunatną
skórę, na okładce wybity u góry napis »Peregrinacia«.

Zawiera polski opis podróży Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła »Sie-
rotki« do Ziemi świętej. Jeden to z wcześniejszych rękopisów polskiego
tekstu pielgrzymki Radziwiłłowej przed wydaniem Tretera i Wargockiego,

sporządzony w Przemyślu, d. 12 Czerwca 1600 r. przez jakiegoś »F. G. N.« Na k. 2 nlb. jest wiersz Andrzeja Biesiekierskiego, podwojewodziego łączyckiego, który w nim mówi o swym udziale w bitwach pod Lubieszowem i pod Byczyną. Przypuszczam, że F. G. N. skopiował sobie peregrynację Radziwiłłową w 1600 r. z rękopisu będącego własnością owego Biesiekierskiego.

Hist. Z biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

337.

Pol. Q. IV. 45. — Rękopis papierowy, 203 mm. na 160 mm., pisany jedną ręką XVI w. na 96 k. lb., oprawny w skórę niegdyś czarną z wyciskami; po środku wyblakłe dziś złote w medalionie herby połączone Polski i Litwy z napisem w otoku: † Sigismundus † Augustus † rex † Poloniae † Mag. † Dux † Lituanie. Po nad tem: »Anni | 1557«. — poniżej zaś »Avgvsti«. Rękopis jest prześlicznie pisany.

Zawiera ważne dla historii wojskowości polskiej XVI w. materyały pod ogólnym, na k. 2 rękopisu, pięknie wykaligrafowanym tytułem: »Porządek prau Ricerskich woiennych ktory K. J. M. postanowic raczył gdi woisko miał przeciwko Iphliantom Anno 1557, 3 Augusti«.

a.—k. 1—14^b. »Artikuly ktore mają byc opowiadane panom Rotmistrzum iako sie mają zachować takiesz towarzischum swem i czeliadzi roskazac woisceze tak y w obozie tak na liezeniu iako y w ciągnieniu. A izby kazdy pamiętał a nywiadomoscią sie nywymawiał bo w kazdym stanie a zwlaszcza w ricerskim bez porządku zadna rzec stac nyemoze. Abowyem gdzie yest kazn tam tez y boiazn tam milosé y rząd a przodkiem laska boza ktorei kazdemu nadewssitko potrzeba«. — Artykułów (przepisów) razem 47.

b.—k. 30—43^b (tytuł na k. 32). »Articuli wedlug ktorich sie pusskarze sprawować mają.« poprzedzone edyktem królewskim (Zygmunta Augusta, bez daty) i »przysięgą pusskarską«. Artykułów tych 32.

c.—k. 50—67. »Strzelba i wszitka munitia ku niej przinalieżąca ktora Jego K^a. M^c. raczil miec ku Iphliantom Anno 1557. 16 Julii«. Jest to wyszczególnienie całej artylerji, dział, kul i przyborów, wyprowadzonej na wojnę pozwolską.

d.—k. 68—96. Pod tytułem »Wyprawa» szczegółowe spisy tych wszystkich zasiłków w amunicji i przyborach, które posyłano wśród wojny inflanckiej 1561—1563 wodzom królewskim, mianowicie 14 czerwca 1561 Mikołajowi Radziwiłłowi Rudemu, wojewodzie trockiemu, hetmanowi wielkiemu lit.; d. 11 sierpnia 1561 Floryanowi Zebrzydowskiemu, kasztelanowi lubelskiemu, hetmanowi polnemu [nadwornemu] koronnemu; d. 2

czerwca 1562 Radziwiłłowi; d. 14 sierpnia 1562 Grzegorzowi Chodkiewiczowi, kasztelanowi trockiemu; d. 17 stycznia 1563 Radziwiłłowi; d. 30 lipca 1563 »wyprawa do Iphlant s knechty niemieckimi«; d. 28 Listop. 1563 do litewskiego a d. 11 grud. 1563 do koronnego wojska.

k. 15—29^b, 44—49^b, 81, 89. białe. — Na k. 2. tytułowej podpisał się z brzegu ręką XVII w. »Johann Michel Anilt (?)«, zapewne jako właściciel rękopisu.

Hist. Z biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

338.

Pol. Q. IV. 54. — Rękopis papierowy, 210 mm. na 165 mm., jedną ręką XVIII w. na 55 str. lb. pisany.

Zawiera: »O przyjeździe królowej Bony do Polski«. Rzecz podobna do t. zw. Romansu o królowej Bonie¹. Zbliżonej treści i tytułu dziełko pisał J. E. Minasowicz.

Hist. Z biblioteki Załuskich.

¹ Zob. niżej Nr. 393. (Różnojęz. F. XVII. 74).

339.

Pol. Q. IV. 59. — Rękopis papierowy, 205 mm. na 170 mm., pisany dwiema rękami XVII w. na 401 str. lb., tekst pisany jedną ręką na stronach nieparzystych, na parzystych zaś nieliczne drugiej ręki dopiski; oprawny w tekturę.

»Historia Polska a bardziewy Krolowey Ludouiki Maryi«. Józ. Andrzej Załuski dopisał nad tym tytułem: »Wydźgi Prymassa«. — Incip. »Osiadszy tron krolowstwa Szwedzkiego, za dobrowolnem wstąpieniem Krystyny krolowey a za zgodą stanow Szwedzkich, Karol Gustaw....« Rzecz tę biskupa łuckiego i kanclerza królowej Maryi Ludwiki, a następnie prymasa Jana Stefana Wydźgi drukowaną w XVII w., bez oznaczenia autora, miejsca i roku, podobno tylko w 80 egzemplarzach¹, (Estreicher, Bibliografia, VIII, 321 daje ją pod r. 1662), p. t. »Historia abo opisanie wielu poważniejszych rzeczy ktore się działy pod czas wojny Szwedzkiej.... od r. 1655 aż do r. 1660...« przedrukował z pierwodruku i wstępem opatrzył Kaz. Wł. Wójcicki, p. t. Jan Stefan Wydźga i jego pamiętnik. Warszawa 1852. 8°. Zdaje się, że rękopis niniejszy należał do autora, który przypiski swe i uzupełnienia na stronach parzystych dodawał. — Dzieło to, przedstawiające na tle wojen szwedzkich zabiegi Maryi Ludwiki, doczekało się krótkiej i nader surowej oceny w Brauna De Scriptor. Polon. str. 175; obszernie pisał o niem Czermak, Studya historyczne, Kraków 1901. str. 260—266.

Hist. Z biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Bielowski, Mss. str. 164.

¹ Por. o tem Załuski, Bibliot. histor. prawn. itd. str. 69. przyp.

340.

Pol. Q. IV. 79. — Rękopis papierowy, 183 mm. na 143 mm., jedną ręką w XVII w. pisaay na 22 k. lb.

Zawiera interesujące zapiski (»Poloniae memorabilia ab anno 1621 ad 1661.« Golińskiego, kanonika regularnego — zanotował na k. 1 J. A. Załuski) rocznikarskim sposobem zredagowane, głównie z lat 1621—1649. Znajdują się wszakże i wcześniejsze przeważnie z książek czerpane, i późniejsze luźne aż do 1661 r. Incip. »Pod ten czas wojny Choczymsky krol Szwedzki Gustaff Adolph do Infliąd z wojski prziszedłszy....« Kończy się na notatce o Maćku Borkowiczu.

Hist. Z biblioteki Załuskich.

Liter. Bielowski, Mss. str. 163.

341.

Pol. O. IV. 10. — Rękopis papierowy, 146 mm. na 95 mm., jedną ręką XVII w. na 282 k. lb. pisany, nieoprawny.

Zawiera encyklopedycznie ułożony w porządku abecadłowym zbiór wiadomości z rozmaitych gałęzi wiedzy. Artykuły są dość obszernie opracowane, rękopis zawiera niestety jednak tylko literę A, aż do wyrazu »Awizy«. Autor dał zbiorowi temu nieodpowiadający zawartości tytuł: »Prawa i zwyczaje narodu polskiego«. W przedmowie, p. t. »Fundament księgi tej praw i zwyczajów narodu polskiego« podaje trzy powody, które go skłoniły do podjęcia tej pracy, mianowicie 1° chwała boska, 2° »żebym z młodych Polaków poformował doskonałych statystów«, wreszcie 3° żeby pokazał »materiją do codziennych rozmow konwersacyi albo dyskursow, zeby nie zawsze o psach tylko albo o gospodarstwie dyskurowali, żeby niewstydliwemi żartami Boga nieobrażali... itd. — Sądząc po wszystkich danych wewnętrznych, jest to robota jezuicka z końca XVII w., bez nazwiska autora i miejsca gdzie dziełko powstało.

Hist. Z biblioteki Załuskich.

Z INNYCH DZIAŁÓW.

342.

Pol. O. VI. 1. — Rękopis papierowy, 155 mm. na 115 mm., pisany bardzo ozdobnie jedną ręką z pierwszej połowy XVII w. na 135 k. lb., oprawiony w czarną skórę.

Zawiera: »Księgi polskie z rozmaitych medyków zebrane ku poratowaniu zdrowia ludzkiego«. Alfabetycznie zebrane rozmaite przepisy odnoszące się do higieny i leczenia chorób, tudzież rozliczne »środki«, od A do S; dalej niema. Tytuł na k. 1. brzmi: »Księgi pierwsze do zachowania zdrowia« ale następnych ksiąg niema. W miejscach wolnych późniejsza ręka inne dodawała uwagi i przepisy. Dla historii medycyny w Polsce rękopis ten nie jest zapewne pozbawiony niejakiej wartości.

Hlst. Z biblioteki Załuskich, gdzie nosił Nr. »324 in O.« przeszedł w 1796 r. do CBP.

343.

Pol. O. VI. 10. — Rękopis papierowy, 90 mm. na 80 mm., jedną ręką XVII w. na 48 k. lb. pisany.

Zawiera rozmaite rady lekarsko-gospodarskie o ziołach. Załuski zatytułował: »Botanica Anonymi Poloni de virtutibus Herbarum. Codex saec. XV« (!!). Błąd ten przeszedł oczywiście i do katalogu CBP.

344.

Pol. F. IX. 2. — Rękopis papierowy, 433 mm. na 277 mm., jedną ręką w XVI w. wspaniale i ozdobnie, niebieskim i czerwonym atramentem pisany, wieloma inicjałami i ornamentacją przyozdobiony, 601 k. lb., z planami licznymi i mapami oraz rysunkami; oprawiony w skórę ozdobną.

Zawiera księcia Albrechta pruskiego dzieło: Von der Kriegordnung....¹ w przekładzie na polskie Macieja Strubicza z Inflant, pisarza królewskiego, pod tytułem »Xięgy | o postęp|kach, a, spra|wach woye|nich, z pilno|ścią zebrane, a spi|sane«. List dedykacyjny autora do króla Zygmunta Augusta oraz tłumacza do tegoż. Na k. 1. znajdujemy zapiskę charakterystycznej treści:

»Roku Bozego 1576 Dnia 29 Novembris we Czwartek wilią S. Andrzeia. Na seimie pierwszym po koronacj yego krol. Milosci w Toruniu posłowie ziemscy z wielkiego Xięstwa Litewskiego, nad zmowe, postanowienie i poruczenie Braci swei, nienamowiwszy sie ani sie zniósszy z Radami Litewskimi pozwolili i uchwalili ruszenie pospolite na woine przeciwu Moskiewskiemu, zkąd tem panstwu Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu pewna zguba i upad. Co dlia pamiątki wiecznei z roskazania jego miłości iest napisane. Fiedor Łastowsky«.

Dzieło całe podobno dotychczas nie zostało wydane ani w oryginale ani w przekładzie; wyszła tylko częśćka przekładu, t. j. obie przedmowy ks. Albrechta i Strubicza, oraz wstęp wierszowany i spis treści, w nader

wytwornem wydaniu, staraniem X. Adama Czartoryskiego, w 1858 roku w Paryżu.

Hist. Rękopis ten należał do Jana Karola Chodkiewicza, hetmana wielkiego litewskiego i wojewody wileńskiego, który się na k. 2 podpisał; był następnie w XVIII w. własnością królewicza Jakóba Sobieskiego, który podarował go Andrzejowi Stanisławowi Załuskiemu, biskupowi łuckiemu i kanclerzowi. Od tegoż dostał się do biblioteki Załuskich, a z niej do CBP.

Liter. Janociana II, 3 sq.

¹ W król. bibliotece w Berlinie (Maciejowski, Piśmiennictwo, Dodatki 242—245) ma się znajdować oryginał niemiecki, niewiadomo jednak, czy ten właśnie egzemplarz, który przez autora był królowi ofiarowany w 1555 r. Polskiego przekładu Strubicza istnieje kilka egzemplarzy, jeden w bibliotece Kórnickiej, inny w muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie, z którego uskuteczniiono cytowane wyżej wydanie, trzeci wreszcie w CBP. Można, jak sądzę przypuszczać, że król polecił Strubiczowi wykonać kilka egzemplarzy tego rękopisu, na podarunki dla swych wodzów. Jeden z nich, petersburski, dostał się J. K. Chodkiewiczowi, może od Jana lub od Hrehora Chodkiewiczów. Być może, iż któregoś z nich sekretarzem był wymieniony wyżej Teodor Łastowski. Historia rękopisu przywiedziona w przedmowie do paryskiego wydania odnosi się do rękopisu petersburskiego, błędnie zaś została przyczepiona do egzemplarza XX. Czartoryskich. Świadczy o tem podpis Chodkiewicza na rękopisie w CBP. i różnica w tytule.

345.

Pol. F. IX. 4. — Rękopis papierowy, 380 mm. na 238 mm., pisany trzema rękami w XVII—XVIII ww. na 10 k. nlb.

Zawiera:

a. — k. 1—3. »Porządek okolo zachowania się żołnierza«. Pochodzi zapewne z Archiwum koronnego, wskazuje na to indorsat: »Disciplina militaris«. Rzecz ta bardzo ciekawa dla dziejów wojskowości, pochodzi z początku XVII wieku. K. 4. biała.

b. — k. 5—8. Instrukcyja dla służby pontonów przez kapitana J. G. Sparremana, z czasów Stanisława Augusta, p. t. »Pontonierowie«.

c. — k. 9. Inną ręką brulion memoriału do Deputacyi wojskowej o kompaniach pontonierskich. Bez podpisu.

346.

Pol. Q. IX. 4. — Rękopis papierowy, 192 mm. na 155 mm., jedną ręką w końcu XVI w. na 18 klb. pisany.

Zawiera »Kalendarz na kazdy dzien przez cały rok według porządku nowego rozpisany«. Z objaśnieniem, jak używać epakt itd. Rzecz napisana w 1591 r., nie bez wartości dla historii wprowadzenia do Polski kalendarza gregoryjańskiego. Nie zawiera zresztą żadnych innych zapissek.

Hist. Z biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

347.

Pol. Q. IX. 5. — Rękopis papierowy, 305 mm. na 193 mm., ozdobnie pisany jedną ręką w początku XVII w., kłb. 238, oprawiony po włosku w pergamin ze złotymi wyciskami.

Andrzeja dell' Aqua »Praxis Ręczna Działa rozdzielona na trzy części to jest na trzy części...« Prześlicznie pisany i wielką ilością rysunków starannie sepią wykonanych ozdobiony rękopis dzieła o nauce artylerji. Autor »inżynier Jego Królewskiej Mości« dedykował rzecz swą »Jerzemu z Ostroga Zasławskiemu z Zasławia« staroście włodzimierskiemu, bez oznaczenia roku, prawdopodobnie przed 1622 r.¹ Rzecz bardzo interesująca i godna opracowania wraz z innemi tegoż autora dziełami o sztuce artyleryjskiej w Polsce.

Hist. Podobno, wedle katalogu CBP., z biblioteki Załuskich.

¹ Istniało kilka przeróbek lub redakcyj tego dzieła, które nie było drukowanem. Jedną z nich zachowała się w rękopisie Nr. 1515 muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie; wspomina o niej, acz niedokładnie, jak zwykle, Ciampi, Bibliografia Critica I. 1. Pochodzi z roku 1630, jest dedykowana Janowi Daniłowiczowi podskarbiemu koronnemu, podzielona na cztery części, ozdobiona portretem autora, liczącego wówczas 55 lat życia, oraz wielką ilością rysunków mniej starannie wykończonych. Inną, prawdopodobnie starszą przeróbkę widział Ciampi l. c. w posiadaniu niejakiego Jakóbowskiego oficera artylerji. Miała być podzielona na cztery części i dedykowana Tomaszowi Zamoyskiemu; po dedykacji miał iść dyalog między autorem i ks. Krzysztofem Zbaraskim koniuszym koronnym († 1627). Inne dzieło tegoż samego autora, Wenecyanina, cytuje Estreicher, Bibliografia XII, 194. Jest to druk p. t. »Della congregazione et scola de bombardieri...« w Zamościu, 1622—1623. 4° drukowana po włosku i po polsku. Zob. również Żebrawski, Bibliografia 253.

348.

Pol. Q. XIV. 12. — Rękopis papierowy, 210 mm. na 163 mm., pisany dwiema rękami drugiej połowy XVII w. na 14 kłb.

»Dramata y 5 Intermedia po Rusku, Mazowiecku, Cygansku« zapisał u góry J. A. Załuski. Rękopis zawiera:

a. — k. 1—12. pierwszą ręką: prolog »Rusticus« i intermedya. Zaczyna się: »Rus[ti]cus t. j. Żmudzín. »Gdym zadrymau *sindenu* trzohe pod mym gmahem, || Ali iak szrogim sen iakis przerzaził mię strzaihem...« Występują w tym prologu i inne żmudzkie postacie, Wurschaytis, Puschaytis itd. Następują: Intermedium I. »Calo, Rusticus, Puer«, incip. Calo »Byłem przedtym człowiekiem y sławnym rycerzem...« — Intermedium II. »Daemon et pueri illius, Rusticus, Iudaeus«, incip. Puer I. »Ach pan nasz Osmoleyko srodze zachorował...« — Intermedium III. »Mazur, Starosta«, incip. Mazur: »Boday zeby wciornasty z piekła opętałi...« — Intermedium IV. występują Olbrzym, puer pierwszy, drugi, trzeci, Germanus (Niemiec), incip. Olbrzym: »Jeszcze nasze olbrzyskie nie zginęło plemię...«

b. — k. 13 i 14. drugą ręką, odmiennego typu utwór »Cingarus filium

commendat Iudaeo*; występują Cygan Ociec, Syn cygański (śpiewa), Żyd (mówi z ruska).

Hist. Z biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Obszerne uwagi krytyczne temu rękopisowi poświęcił prof. Brückner w Archiv f. slavische Philologie XIII, 212—231. Kopista pisze bardzo niewyraźnie i niedbale, oraz prawie nie odróżnia między *h* i *k*; pochodzą stąd pewne różnice w odczytaniu między prof. Brücknerem a mną. Lekcyę moją stwierdził prof. St. Ptaszycki w Petersburgu.

349.

Pol. Q. XIV. 19. — Rękopis papierowy, 196 mm. na 170 mm., pisany dwiema rękami XVII w. na 34 kłb., oznaczonych liczbami 43—76.

Urywek z większej całości, jak świadczy oznaczenie kart, zawiera utwory dramatyczne i liryczne.

a.— k. 43—56. dramat bez tytułu, — późniejsza ręka (czy nie Janockiego?) dopisała »Sepulchrum Jesu Christi«. Prolog i pięć aktów. Zaczyna się: »Prologus wszytkiey rzeczy sprawę daie«. »Po zgubionym Jezusie lamenty przynosim....«

b.— k. 57—70. dramat drugi, bez tytułu; prolog i pięć aktów; występują same personifikacye, jako to Natura, Iustitia, Misericordia, Amor, Aniołowie itd. Zaczyna się: »Hoynieysze nad inny czas niech oko łzy toczy....«

c.— k. 71—76. druga, znacznie późniejszą ręką: »Threni sepulchrales«. Rzecz słabsza, zawiera dużo mitologii.

Hist. Z biblioteki Załuskich.

350.

Pol. Q. XIV. 26. — Rękopis papierowy, 200 mm. na 155 mm., dwiema rękami w XVII i XVIII w. na 107 kłb. pisany.

Rękopis zawiera odpisy poezyj Jana Kochanowskiego tudzież rozmaite utwory poetyczne, satyry, nagrobki itd. z XVII w.

a.— Odpisy dzieł Kochanowskiego: k. 1. »Muza Jana Kochanowskiego«. k. 3. Satyr. — k. 11^b. Monomachia Parisowa z Menelausem. — k. 20. Broda. — k. 21^b. Zgoda. — k. 24^b. »Na obrazy konterfektu żywota ludzkiego«. (Świat, Pokój, Bogactwo, Pycha, Zazdrość, Woyna, Ubóstwo, Pokora, Sąd; — odrębnych wierszy kilka, np. »Pieśń. O słudzy pana głupiego, tego świata szalonego...«). — k. 24 sqq. Fraszki Jana Kochanowskiego. — k. 53. Carmen macaronicum. — k. 37^b trzy wiersze odrębne t. zw. »O pijaństwie« zob. wyd. pomnikowe dzieł Kochanowskiego II, 298, oraz 18 pieśni, począwszy od »Kto ma swego chleba....« zob. Dzieła Ko-

chanowskiego I, 277. — k. 68^b »Marszałek« Jana Kochanowskiego, oraz luźne pieśni, z Fragmentów i Fraszek. — k. 75. Pieśń świętojańska o Sobótce, dalej Psalmy LXXVIII i LXXXIII, tudzież »Szlachetne zdrowie...« — k. 104—107. »Zuzanna« Kochanowskiego.

b. — k. 84—103. Luźne utwory drobne z XVII w. bez większej wartości; modlitwy, uniwersały, epitafia satyryczne, paszkwile itp. na Jana Kazimierza itd. Wśród tego: k. 95^b »Memoriale in anno 1669« i nast., oraz ładna »Pieśń dziękczynienia Panu Bogu za zwycięstwo pod Chocimem«; zaczyna się: »Słuchajcie wszyscy jako Bog łaskawy...« Dalej k. 102. »Pieśń nowa zacznego jednego y z nauki y z świętobliwości autora godna z wszystkich wielkiej dziś uwagi«, incip. »Pomni o Matko Wszehmocnego Boga — Jaka królestwo Polskie ściska trwoga, — Pomni a do-day osłabiałym mocy — Strapionym łaski, straconym pomocy...« — k. 103. Zapiski o urodzeniu i chrzcie 1661 r. Jerzego Krasickiego oraz Urszuli Krasickiej w 1659 r.

Hist. Z biblioteki Załuskich.

351.

Pol. Q. XV. 11. — Rękopis papierowy, 180 mm. na 160 mm., pisany jedną ręką XVII w. na 64 k. lb. Uszkodzony z początku i z końca przez robactwo.

Zawiera nieznaną bliżej »Apologię« Jerzego Lubomirskiego z 1659 r. po polsku, bez właściwego tytułu. Zaczyna się od dedykacji pracy Matce Bożej, »Prawdziwey królowey Polski«, poczem następują dwie przedmowy do czytelnika, z tych druga wierszem, wreszcie rzecz sama rozpoczyna się od słów: »Postanowiwszy nowego sejmu nową (bo od rozszerzenia państw chrześcijańskich po świecie mym zdaniem pierwszą) do wiadomości obywatelów polskich podać tragedya...« itd. Rzecz zwrócona przeciwko królowej Maryi Ludwice, księciu Kondeuszowi, przeciw Mikoł. Prażmowskiemu i Janowi Gnińskiemu.

Hist. Z biblioteki Załuskich.

352.

Pol. Q. XVI. 2. — Rękopis papierowy, 180 mm. na 160 mm., dwiema rękami w połowie XVII w. na 36 k. lb. pisany.

Zawiera: *a.* — k. 2—30. Gramatyka włoskiego języka po polsku, bez nazwiska autora. — *b.* — k. 35—30^b (odwrotnie) »Lekarstwa różne doświadczone y skuteczne y approbowane«. *c.* — k. 1 i 36. rozmaite notatki bez wartości i liche wiersze polskie treści religijnej.

Hist. Z biblioteki Załuskich.

353.

Pol. F. XVII. 3. — Rękopis papierowy, 330 mm. na 205 mm., dwiema rękami w połowie XVII w. na 76 k. nb. pisany, zszyty z kilku odrębnych całości.

Zbiór mów, listów, instrukcyj sejmowych itd., oraz różnych innych publicznych i prywatnych materiałów od końca XVI do połowy XVII w. Rękopis zawiera:

a.— k. 1. Mowa Jana Zamoyskiego na sejmie warszawskim 1590 r.

b.— k. 1^b. »Period z listu pana Wojewody Krakowskiego [Mikołaja Firleja † 1601] do brata swego X. Firleia [Henryka] miałby Xiędzem zostać«.

c.— k. 2^b. List polityczny nieznanego autora w sprawie wyboru następcy za życia Zygmunta III.

d.— k. 4 sqq. Witanie, propozycja, mowa kanclerska itd. na sejmie 1629 r.

e.— k. 11 sqq. Długa mowa Jana Zamoyskiego na sejmie 1605 r. i ułamki dwóch innych jego mów.

f.— k. 17. »Instructie (różne) Rycerstwu... Sapieżyńców z pod Smoleńska«.

g.— k. 18. »Instructia Rycerstwu Inflanckiemu na seym« 1626.

h.— k. 24. »Proiect ad indigitandam [?vindicandam] honoris divini od narodu polskiego offensam in persona Kazimierza Łyszczyńskiego podsejda Brzeskiego, sprosnego Atheusza, który aby na całe państwo sprawiedliwej pomsty bożej nie zaciągnol Stanom Rzpltey proponitur«.

i.— k. 28 sqq. Fragment bardzo ciekawych grawaminów szlachty inflanckiej z pierwszej połowy XVII w.

k.— k. 42. Mowa polityczna; incip. »Po tak ciężkich a nigdy niesłychanych w oyczyźnie tej paroxyzmach w odbieraniu Trubecka do Moskwy....«

l.— k. 45 do końca tomu. Mowy weselne, pogrzebowe itd. osób historycznych i innych.

Hist. Z biblioteki Załuskich.

354.

Pol. F. XVII. 8. — Rękopis papierowy, 330 mm. na 200 mm. jedną ręką w drugiej połowie XVII w. na 240 k. lb. pisany, oprawiony w czarną skórę, źle zachowany.

Miscellanea prywatne i publiczne, zebrane przez księdza Kazimierza Wojsznarowicza, regenta kancelaryi większej litewskiej i sekretarza kró-

lewskiego. Mowy weselne, zaręczynowe i inne ceremonialne, przytem odpisy mów sejmowych z lat 1623, 1627, 1629 itd., znanych już skądinąd w lepszych rękopisach, a nawet z sejmu abdykacyjnego 1668 r.; dalej kopie listów rozmaitych bez wartości. Jest to wogóle zbiór z kilku odrębnych całości złożony. Józ. And. Załuski zapisał na k. 1 u góry: Woy-sznarowicz Casimirus. Collectanea epistolaria et seymowe... circa A. 1677. Między innemi znajdują się tu:

a. — k. 128—148 i 210—234. dwa ułamki ze znanej »Apologia pro libertate reipublicae et legibus regni contra callidos novi iuris repertores« Andrzeja Lisieckiego (brak końca). Zob. Nr. 326 c.

b. — k. 123^b—124^b. »Rada Kalimachowa według ktorey wszystko się niemal [u] nas dzieie«. Incip. »Maiąc dwu albo trzech do swey tajemney rady...« Zwyczaj, obszerny tekst.

c. — k. 154—160. Sześć listów »do ied iey Paniey« z odpowiedziami rzecz niepozbawiona pewnej wartości literackiej.

Hist. Z biblioteki Załuskich.

355.

Pol. F. XVII. 12. — Rękopis papierowy, 320 mm. na 215 mm., różnemi rękami pisany w XVI i w XVII w. na 149 k. lb., oprawiony w skórę brunatną.

Zawiera zbiór różnych odrębnych całości historycznych, utworzony z kilku źródeł, zapewne w Ruskiem województwie. Rękopis jest wcale ciekawy, zawiera bowiem nieznanne lub mało znane miscellanea od drugiej połowy XVI w. do 1662 r.

a. — k. 1. sqq. »Diariusz y progress Commissiey Pereasławskiej z Woiskiem Zaporowskim przez Ichmść. PP. Commissarzow d. 26 Februarii odprawioney, napisany przez Jemci P. Podkomorzego Lwowskiego«. Autorem tej relacyi jest Wojciech Miaskowski, podkomorzy lwowski, opisuje w niej fakta od 1 stycznia do 5 marca 1649 r. Rzecz nader ciekawa.

b. — k. 9. »Na Discurs o stanie zup krakowskich incerto authore wydany prosty ale szczerzy Szlachcica Polskiego respons«. Incip. »Abym na subtelnym a chytrem napełnionym iadem...«

c. — k. 24 sqq. Kilka pism odnoszących się do rokoshu 1606 r. Spór Jazłowieckiego i Stadnickiego, pamflety i ciekawe wiersze rokoshowe.

d. — k. 38 sqq. Pisma w sprawie zup wielickich z XVII w.

e. — k. 42 sqq. Miscellanea z XVII w. Między innemi: »Nowiny z obozu Seremesa« [Szeremetiewa około 1660 r.] okolicznościowe humoru pełne żarty; Radziwiłła [Michała Karola na Klecku?] podczaszego litewskiego mowa do króla Jana Kazimierza; pismo od skonfederowanego pod Soka-

lem wojska (1665); Stan. Żółkiewskiego, hetmana W. Kor. i wojewody kijowskiego, układy z Turkami oraz mowa do króla. Mowy pogrzebne itd.

f.—k. 61—66. »Pokazanie błędów i naprawy ich w naszej Rzeczy Pospolitej polskiej in hoc interregno gdisz pothim iusz czaszu niebendzie«. Interesujący traktat polityczny z 1573 r.

g.—k. 76 sqq. Miscellanea historyczne z końca XVI w. i początku XVII w. Między innymi: Opisy bitwy pod Byczyną, przymierze króla Stefana z Mehmed Girajem 1578 r., listy Samuela Koreckiego i Stefana Tomszczy gospodarza wołoskiego 1622 r., list od archiepiskopa smoleńskiego do patriarchy moskiewskiego; testamenty króla Stefana, oraz pismo polityczne: »Discurs po utraceniu Moskwy albo stolice«.

h.—k. 96 sqq. Materyały, akty, pisma itd., odnoszące się do dziejów wojny moskiewskiej z 1633 r., kondycye do punktacyj i traktatów itp., tudzież pisma odnoszące się do sprawy Bohdana Chmielnickiego i kozackich z czasów Władysława IV. W całym rękopisie dużo jest kart poprzeczanych, zwłaszcza zaś w tej partyi.

i.—k. 116—117^b. »Artikuły in negotio compositionis inter status a statu seculari J. M. pp. Duhownim podane i odpowiedz od J. M. pp. Duhownih«. Ułamek, bez daty, z drugiej połowy XVI w., nieznanego układu artykułów kompozycyi z duchowieństwem, pisany po polsku, lecz jakby nie przez Polaka.

k.—k. 118 sqq. Miscellanea historyczne (por. powyżej *h.*) z lat 1633 do 1662.

Hist. Pochodzenie rękopisu nie jest mi znane. Katalog CBP. podaje, że pochodzi z biblioteki Załuskich.

356.

Pol. F. XVII. 14. — Rękopis papierowy, 310 mm. na 195 mm., przeważnie jedną ręką XVII w. na 199 k. lb. pisany, oprawiony w tekturę.

Zbiór mów publicznych i prywatnych, licznych wierszy, aktów itd., rozmaitego znaczenia miscellaneów, pochodzący niewątpliwie z domu nieznanego bliżej aryanina polskiego [Samuela Przypkowskiego?] z pierwszej połowy XVII w.

a.—k. 1—85. Mowy głównie prywatne, przeważnie weselne i dziękczynne przy rozmaitych okazjach, oraz kilka publicznych z 1634 r.

b.—k. 85^b—105. Poezye Samuela Przypkowskiego, Andrzeja Wiszowatego, Hieronima Morsztyna i innych, wśród nich jeden Krzysztofa Arciszewskiego (»Recurs z Indiey ex Brasilia do Niderlandu...« Incip. »Chwała bądź Bogu, — żem dom w nałogu — złym zostawiając...). Zbiór ten poezyj jest niezmiernie interesujący nie tylko swą treścią, ale także i pocho-

dzeniem ściśle aryańskim. Autorem większej części tych utworów jest Sam. Przypkowski, obok wymienionych już wyżej; wspominani są nadto Moskorzewscy, Morsztynowie i inni.

c.— k. 106—119. Mowy sejmowe na elekcji Władysława IV.

d.— k. 121—177. Mowy pogrzebowym aktom służące.

e.— k. 178—195. »Spiżarnia fraszek rozmaitych«. Tegoż samego autora (S. Przypkowskiego?). Zbiór interesujący drobnych wierszy.

Hist. Z biblioteki Załuskich przeszedł 1796 r. do CBP.

357.

Pol. F. XVII. 16. — Rękopis papierowy, 300 mm. na 185 mm., trzema rękami w końcu XVII w. na 149 k. lb. pisany, w skórę brunatną oprawny.

»Miscellanea, Orationes, Epistolae etc. a Loski succamerario Varsaviensi connotata ab Anno circiter 1690«. Tytuł dany przez J. D. Janockiego; miscellanea te rozpoczynają się wszakże od r. 1676. Rękopis zawiera dużo rzeczy odnoszących się do rodziny Denhoffów.

Hist. Z biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

358.

Pol. Q. XVII. 5. — Rękopis papierowy, 195 mm. na 160 mm., pisany jedną ręką w XVIII w. na 488 str. lb., oprawny w tekturę.

Zawiera pod tytułem niewłaściwym »Zbiór historyczny« antologię przeróżnych opowiadań, anegdot, powiastek zarówno o osobach historycznych, jako też i niemających żadnego związku z historią. Karty tytułowej brak; zaczyna się od spisu rzeczy p. t. »REGISTR XIĄG I ROZDZIAŁÓW ZBIORU HISTORYCZNEGO z wyraźną o czym się w którym traktuje informacją«. Literę *c* w wyrazie »chistorycznego« przekreślił Załuski i napisał u góry »I. A. Załuski — Zbiór Historyczny«. Jest to zatem zbiór opowiadań *de omni re scibili* zrobiony przez Józ. Andr. Załuskiego, oczywiście nie jego ręką. Dzieli się na pięć ksiąg; ks. I ma rozdziałów 52, ks. II rozdz. 29, ks. III rozdz. 66, ks. IV rozdz. 74. ks. V rozdz. 45. Rozpoczyna księgę I rozdział 1 »O złocie i skarbach«, kończy zaś księgę V rozdział 45 »O Hipochondrykach albo niewypersadowanych a głupich rozumieniach«.

Hist. Z biblioteki Załuskich.

359.

Pol. Q. XVII. 6. — Rękopis papierowy, 195 mm. na 165 mm., pisany jedną ręką XVIII w. na 52 k. lb., oprawny w tekturę.

Zawiera liche odpisy kilku mów prywatnych, kopje listów prywatnych, oraz t. zw. Ostatnie Vale Jana III i inne znane wiersze.

Hist. Z biblioteki Załuskich.

360.

Pol. Q. XVII. 14. — Rękopis papierowy, 200 mm. na 153 mm., pisany dwiema rękami XVII w. na 157 k. lb., oprawiony w XIX w. w półskórek, na grzbiecie napis »Ekonomia domowa«.

Obszerne i obfite przepisy kucharskie polskie oraz duży zbiór rozmaitych przepisów lekarskich, recept domowych itd., zebranych przez ks. Tomasza Jabonowicza Soc. Jesu.

Hist. Z biblioteki Załuskich.

361.

Pol. Q. XVIII. 9. — Rękopis papierowy, 235 mm. na 195 mm., pisany jedną ręką początku XIX w. na 4 k. lb., nieoprawny.

Autobiografia ks. Stanisława Staszica, p. t. »Krotki Rys życia mego«, podpisał Stanisław Staszic. Kopia poświadczona przez X. Edwarda Czarneckiego, kanonika płockiego, sekretarza Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie 1826 r. Zaczyna się: »W roku 1755 w miesiącu Listopadzie urodziłem się w mieście Piła....«

Hist. Ze zbiorami Towarzystwa Przyjaciół Nauk przeszedł 1833 r. do CBP.

RĘKOPISY RÓŻNOJĘZYCZNE *).

PRAWNE.

362.

Raznojaz. F. II. vel. 1. — Rękopis pergaminowy, 344 mm. na 232 mm., różnemi rękami pisany od XVI do XVIII wieku, na 166 str. lb.; oprawiony w deskę obciążniętą bogato w stylu niemieckim wyciskaną jasno-żółtą skórą, rogi w okuciach.

Kopiarz oryginalny przywilejów miasta Parnawy od 1561 do 1726 r. Zawiera wszakże nietylko przywileje miejskie, ale także i inne ważniejsze akty, odnoszące się do praw Parnawy, jako to komissye, ich uchwały, rezolucye władz itd. Akty z czasów panowania polskiego są spisane po łacinie, rozpoczynają się od potwierdzenia dawniejszych przywilejów danego przez Zygmunta Augusta w Wilnie 26 listop. 1561 r.; pod szwedzkiem Karola IX i Gustawa Adolfa oraz pod rosyjskiem panowaniem akty są wystawiane w językach szwedzkim i niemieckim.

Hist. Rękopis był niegdyś własnością miasta Parnawy. Do CBP. dostał się podobno »niedawno«, może w połowie drugiej XIX w., nie mogłem zbadać jaką drogą.

363.

Raznojaz. F. II. 7. — Rękopis papierowy, około 360 mm. na 225 mm., pisany licznemi rękami XVIII w. na 728 kłb., oprawiony w brunatną skórę.

Zawiera zbiór rozmaitych pism politycznych, projektów aktów sejmowych i inne miscellanea polityczne głównie z XVIII w., zwłaszcza liczne z czasów elekcji i panowania Augusta III. Nie brak tu jednak i odpisów aktów luźnych wcześniejszych, pism ulotnych i całych rękopisów. Zbiór to sztuczny, zszyty przypadkowo razem z całości odrębnych o różnych formatach. Między innemi:

a.— k. 1—201. »Akta przedniejsze trzech seymow za trzech dyrekcyi JMci Pana Jakuba Sobieskiego Marszałka koła poselskiego...« z lat 1623, 1626, 1628. Dopisano inną ręką: »Manuskrypt przepisany z biblioteki Żółkiewskiej 1737 in Martio«. Zawiera dyaryusze sejmów, mowy, recesy itd.

b.— k. 202 sqq. »Expedycya przedseymowa 1748«.

c.— k. 248 sqq. »Projekt do aukcyi wojska przekopowany od JMci

*) Rękopisy tej grupy bywają cytowane po łacinie: *Divers. ling.*, t. j. *diversarum linguarum*, po rosyjsku *Разноязычные* albo *На разныхъ языкахъ*.

Pana Podkanclerzego koronnego«. Takich projektów jest tu więcej, a wśród różnych instrukcyj znajdują się w tym rękopisie także »desideria« miast Krakowa, Poznania, Lwowa i innych drugorzędnych.

d.—k. 285 sqq. »Pacta Conventa« z Fryderykiem Augustem II. (Augustem III), oraz bardzo liczne, zwłaszcza pod koniec rękopisu, materyały do dziejów elekcji Augusta III z lat 1733—1735.

e.—k. 356 sqq. »Głos Ojczyzny z pod prasy nieprzyjacielskiej do marnotrawnych synów zakamieniałego serca kołacący«. Incip. »Woła Ojczyzna a rzadki syn słuca — Czy ślepa żądza, czyli chciwość głucha...« itd.

f.—k. 370 sqq. »Testament politique pour les Interêts du Corps Germanique 1735«. Incip. »Prêt à rendre compte devant le juge de tout l'Univers...« Bez oznaczenia autora.

g.—k. 414—418^b. »De iudiciis et moribus corrigendis ad Stephanum Regem Poloniae... Paraenesis. Posnaniae. Anno Dni 1578«. Franciszka Gosławskiego, odpis z druku, zob. Wierzbowski, Bibliografia III, 2647 i Estreicher, Bibliogr. XVII. 275.

h.—k. 460—493^b. Sprawozdanie nader obszerne do Jana III nienazwanego komisarza królewskiego z Gdańska 17 listopada 1677 r., ważnej politycznej treści o stosunkach ze Szwecją, o Inflanty, Żmudź itd. Incip. »Iussu Regiae Mtis. Vrae. Rmus ac Illmi. Domini Dnus. Episcopus Luceoriensis [Stanisław Dąbski], Dnus. palatinus Mariaeburgensis [Stanisław Działyński († 1677) lub Jan Ign. Bąkowski] et Dnus. castellanus Novogrodensis [Krzysztof Jesman] die 6 Novembr. me convenerunt, inde exposuerunt... palatinum Vilmensem (Jerzy Karol Hlebowicz)...«

i.—k. 504—510^b. »Votum in Senatus consilio Anno 1700 d. 28 Mai podane«. Własnoręczny Stanisława Lubomirskiego Marszałka W. Kor. rękopis na czysto pisany i pod pieczęcią podpisany. — k. 512—517. »Votum...« tegoż samego z d. 18 stycznia 1701, również pieczęcią i podpisem opatrzone.

k.—k. 724 sqq. »Catalogus hoc volumine contentorum« zawiera 120 numerów.

Hist. Z biblioteki Załuskich przeszedł 1796 r. do CBP.

364.

Raznojaz. F. II. 9. — Rękopis papierowy, 283 mm. na 195 mm., trzema rękami XVII w. na 82 kłb. pisany.

Zawiera zbiór pism odnoszących się do spraw dyssydentów w XVII w., a mianowicie:

a.—k. 1—24. Rozmaite t. zw. grawamina dyssydentów podawane do sejmu 1648 r., rozliczne »puncta dissidentium...« itp., oraz Andrzej

Lisieckiego »Praetextus gravaminosorum decretorum tribunalitorum a dissidentibus in religione accusatorum iustificatio«. (k. 5—7, 25—28 białe).

b.— k. 29—40. »Uwaga pokoju przez confaederatią terazniejszą dissidentibus in religione Christiana warowanego. Tasz uwaga odłożenia do electiej przyszłej nowego Pana Exorbitanciy od tychze Dissidentow prae-tendowanych«. Pismo polityczne z roku 1573, nieznanego bliżej autora.

c.— k. 41—65. Leges et constitutiones regni de haereticis et schismaticis statuta«. Akta z 1424, 1438 (edykt wieluński i konfederacya z Nowego Miasta Korczyna), 1573 iuramentum Henrici i inne iuramenta, oraz historyczne przedstawienie sprawy dyssydentów, stanu ich praw itd. (czy nie Goślickiego?), dalej edykt parczowski z 1564 r. po polsku, 1647(?) edykt warszawski i inne.

d.— k. 65^b—67^b. Kilka aktów odnoszących się do najazdu Rakoczego.

e.— k. 71 sqq. »Protestationes spiritualium pro immunitibus ecclesiarum« 1607 i 1609.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

365.

Raznojaz. F. II. 11. — Rękopis papierowy, 297 mm. na 195 mm., kilkoma rękami XVII w. na 875 k. lb. pięknie pisany i doskonale zachowany, oprawiony w czerwoną świńską skórę.

»Acta cancellariatus anni 1532 usque ad 1611. Ex manuscripto Illmi. ac Revmi. D. Iacobi Zadzik olim supremi Cancellarii Regni«. Rękopis zawiera przesłane odpisy aktów publicznych, listów itd. Z początku trochę materiału z XVI w. zwłaszcza z czasów Zygmunta Starego i Bony, a mianowicie w sprawach tureckich, zapewne z Tomicyanów z 1532 r., następnie idzie szereg ogromny aktów publicznych z czasów kanclerstwa Jakóba Zadzika do 1610 r. Można odróżnić wśród olbrzymiej ilości luźnych aktów pewne osobne całości; między innymi: *a.*— k. 7^b—11^b ciekawy komentarz (Stan. Górskiego?) na list Bony do Tomasza Lubrańskiego biskupa poznańskiego 1532. — *b.*— k. 122—268. sprawy tureckie, poselstwa, instrukcyje, relacyje itd. — *c.*— k. 407—875. Akta, pisma, etc. z czasów rokoszu Zebrzydowskiego w pięknym komplecie.

Hist. Z Biblioteki Załuskich, gdzie nosił Nr. 258, przeszedł 1796 r. do CBP.

Liter. Janozki, Musar. Sarmat. pag. 103. Nr. LXXXII. — *Id.* Janociana III. 378.

366.

Raznojaz. F. II. 36. — Rękopis papierowy, 315 mm. na 210 mm., kilkoma rękami pisany w XVII w. na 255 k. lb., nieoprawiony.

Zawiera: »† | Acta Visitationis [Ecclesiarum] | Dioecesis Luceoriensis [sub feli] | ci regimine Illustrissimi et Reverendis | simi Domini D. Stanislai e Lubraniec Dam | bski Dei et Apostolicae Sedis gratia Epi | scopi Luceoriensis et Brestensis Pastoris | nostri vigilantissimi post peractam ean | dem variis in Decanatibus per Perillu | strem et admodum Rdm. Dnum. Stani | slaum de Bedlno Bedliński Archidiaconum | Cathedralem et Visitatorem Generalem Luce | oriensem in Anno Domini 1680 delegatum«. — Zawiera: *a.* — k. 1—131 i k. 198—255. Szczegółowe i dokładne akta wizytacyi, inwentarze skarbców, paramentów, ksiąg itd. itd. z lat [1666], 1680 i 1681, tudzież wsi i miast dyecezyi Łuckiej, niektóre oryginalne, przez archidyakona Będlńskiego podpisane. — *b.* — k. 132—197. Decreta reformationis z powodu teźże wizytacyi.

367.

Raznojaz. Q. II. 8. — Rękopis papierowy, 195 mm. na 162 mm., pisany jedną ręką w końcu XVII w. na 152 k. lb., oprawiony w skórę brunatną.

Zawiera formularz kancelaryi koronnej z czasów Jana III., i był w użytku zapewne jakiegoś sekretarza królewskiego lub pisarza kancelaryi. Oprócz nielicznych i bez większej wagi pism politycznych, są tu głównie prawnicze, zwłaszcza z prawa cywilnego. — Między innymi aktami itp. wymieniam: *a.* — k. 99. instrukcyja dla Ignacego Gnińskiego opata koronowskiego do stanów pruskich 1682 r. — *b.* — k. 131^b przemowa podkanclerzego Jana Gnińskiego do cesarza Leopolda po odsieczy Wiednia 15 Września 1683 (cf. list Jana III do Maryi Kazimiery z 17 Września t. r., Kluczycki, Akta do dziejów Kr. Jana III. Sprawy r. 1683. str. 396). — *c.* (passim.) Materiały sejmikowe ziem Wiskiej, Opatowskiej, Proszowskiej i innych. — Zdaje się nie ulegać wątpliwości, iż rękopis ten powstał w najbliższem otoczeniu Xdza Gnińskiego, podkanclerzego koronnego.

Hist. Biblioteka Żałuskich posiadała pod NN. 2071 i 2072 dwa formularze kancelaryi koronnej z czasów Jana III. Jednym z nich jest ten powyżej opisany.

Liter. Janozki, Musar. Sarmat. str. 88. NN. XXII. XXIII.

HISTORYCZNE.

368.

Raznojaz. F. IV. 29. — Rękopis papierowy, 310 mm. na 200 mm., jedną ręką XVII w. pisany na 32 k. lb., oprawiony w tekturę.

»Instruktarz na wybieranie Ceł Krola Je. Mci. y Rzpltey z Constytuciey koronnych wypisany. Według ktorego sprawować sie powinni PP. Pisarze tak w taxowaniu towarow iako tesh y w pisaniu Quitow«. — Taksy przywozu i wywozu z 1677 r. — k. 25. »Taxa towarow roznych na dobrą monetę«.

Hist. Na k. tyt. dopisek: »Ex libris Casimiri Sasin Descript. 1676 mpp.« — Z Bibl. Załuskich.

369.

Raznojaz. F. IV. 36. — Rękopis papierowy, 310 mm. na 200 mm., sześcioma rękami pisany w drugiej połowie XVI w., k. lb. 383, oprawny w XVI w. w skórę brunatną wyciskaną, typ polskiej prowincjonalnej oprawy, bez daty, klisze zwykłe, na wierzchniej okładce u góry wybite złotem: REGESTRUM.

Miscellanea polityczne z lat 1563—1576. Jeden z najlepszych i najciekawszych rękopisów odnoszących się do końca panowania Zygmunta Augusta, czasów pierwszego i drugiego bezkrólewia oraz początków króla Stefana; należał, — zdaje się — i powstał w domu Walentego Orzechowskiego, sędziego ziemskiego przemyskiego, znanego polityka tej epoki. Zawiera (pisownia zmodernizowana):

a. — k. 1—30. — »Sprawa posłów województwa Ruskiego: pana Jana Sienińskiego z Pomorzan, pana Trzebińskiego ze Lwowskiej ziemie, pana Valantheo Orzechowskiego sędziego Przemyskiego, pana Alexandra Krasyczkiego z Przemyskiej ziemie, pana Andrzeja Vapowskiego stolnika Sanockiego, pana Czarnoczkiego sędziego Sanockiego z ziemie Sanockiej, pana Grzegorza Makowieczkiego chorążego Halickiego, pana łowczego Dobaniowskiego i pana Dubrawskiego s Halickiej ziemie na seymie walnem Warsawskiem roku panskiego 1563 złożony(!) na dzień Marcina świętego z tym poselstwem panów Rad województwa Ruskiego i od rycerstwa posłani aby na ten artykuł exekucyey ktorey constytucyami postanowili na Piotrkowskiem sejmie blisko przeszłym nie przyzwalałi, to jest aby Alexandra króla statutem miały być wysługi rycerskie brane, które jeno są dane ludziom rycerskim po tym to statucie króla Alexandra za potczywe służby ich. Ktemu prosić rozkazali aby Krol J. M. nie zawirał ręki

swej królewskiej zasłużonym ludziom«. — Ten cały tytuł jest wypisany majuskułami na 2 str. i czterech wierszach trzeciej; poczem rozpoczyna się rzecz: »Na początku thedy sejmego, który się począł w poniedziałek pierwszy po św. Marcynie....« — Między k. 5-tą a 6-tą (paginacja jest nowoczesna) zachodzi jakiś brak, albo karty poprzerzucane, albo raczej brak jednej karty. — Całość zawiera same tylko mowy Wal. Orzechowskiego i porusza sprawy posłów województwa ruskiego, stanowiące nader ciekawe przyczynki do t. zw. sprawy o egzekucję, objaśniające stanowisko popularnych ruskich posłów.

b. — k. 31—242. — »Seym Valny Coronny Polski złożony w Lublinie y z wielkiem xięstwem litewskim przez Najasniejszego Pana Sigmuntha Augusta z bożej łaski króla we czwartek piąty po S. Tomaszu anno domini 1568..... który sejm niepoczął się aż X Januarii in anno dni. 1569....« — Dyaryusz sejmego Unii Lubelskiej 1569 r. wydany przez Kojałowicza: Дневникъ Люблинскаго Сейма 1569 года. Petersburg 1869. wydanie Archeograficznej Komisyi.

c. — k. 243—248. — »Modus in interregno«. incip.: »Gdyż IchMM. Panowie Senatorowie podać to między posły ziemskie....«

d. — k. 249—250. »Forma konstytucyi napisana na sejmie Warszawskim anni dni. 1572 przez urodzone pany Dobrogosta Potphorowskiego y Walentego Orzechowskiego sędzie ziemskie kaliskiego i przemyskiego, posły ziemskie na ten sejm wyprawiona, która niedoszła przez niezwoleń inych posłów.... jakoby ta executia nieobacznie uczyniona koniec swój wzięła około dobr stolice K. J. M.« — Następuje k. 250^b—255^b. »Alia forma de interregno et modo elegendi regis.« incip. »Nowa i wielka rzecz proponowana....«

e. — k. 256—258. »Confederatio albo Captur Panow Rad Duchownych, swieckich i wszego rycerstwa województwa Ruskiego i Podolskiego czasu interregni... w Glinianach uczyniona ta Confederatia ostatniego dnia Lipca Roku panskiego MDLXXII.« — Incip. »Gdyż za ześciem z tego świata....«

f. — k. 258 sqq. Akta odnoszące się do bezkrólewia po śmierci Zygmunta Augusta i wyboru Henryka. — *α.* — k. 258—262. Uniwersał z Knyszyna 24 sierpnia 1572. — *β.* — k. 262—266. Postanowienie zjazdu w Kaskach z 27 paźdź. 1572; na końcu spis: »Panowie którzy się beli zjachali do Kassek.« — *γ.* — k. 267—273. »Warszawskie postanowienie czasu i miesca electiey« z 23 Stycznia 1573. — *δ.* — k. 273—275. Konfederacja warszawska z 28 stycznia 1573. (zob. Vol. Leg. wyd. Ohryzki II. 124). — *ε.* — k. 275^b—277. »Wiszeńskie postanowienia po konwokacyi sub interregno«. 1573 Marca 2. — *ζ.* — k. 277^b—282. t. zw. »Artykuły Henrykowskie« z d. 20 Maja 1573. oraz »Poruczenie do obrony« z tejże daty. — *η.* — k. 282^b—291. druga mowa Montluca [incip. »Prolixiorem

ad vos orationem superioribus diebus....«] z 25 kwietnia 1573 oraz »list pośła francuskiego i kondycye podane...« w Koninie 28 paźdz. 1573. — *g.*—k. 292—293. »Potwierdzenie capturu Glinianskiego u Wissny na sejmiku...« 1573 Września 1. — *t.*—k. 293—307. Grawamina prawdopodobnie przez ruskie województwo podniesione w 46 artykułach, po elekcji Henryka. Tytuł zamazany i niektóre artykuły. Incip. »Art. I. Naprzód ante omnia starać się mamy, aby nam sprawiedliwość....« — *x.*—k. 307—317. Pacta conventa, formuły przysięg króla, Montluca etc. [zob. niżej *g.* *η.*]

g.—k. 319 sqq. Akty i dokumenty odnoszące się do drugiego bezkrólewia. — *z.*—k. 319—324. Uchwały województwa ruskiego na zjeździe we Lwowie 28 lipca 1574. — *β.*—k. 324^b—336. Listy króla Henryka z 17 Czerwca 1574 do senatorów, do Karnkowskiego, Andrzeja Zborowskiego i Piotra Wolskiego, do Olbr. Łaskiego, Tenczyńskiego, Radziwiłła marszałka, do Stanów z 25 Sierpnia 1574, wraz z odpowiedzią Stanów z 18 Września. — *γ.*—k. 337—342. Konfederacya Warszawska z 18. IX. 1574. — *δ.*—k. 342^b. Kopia listu czausza tureckiego do Mikoł. Mieleckiego wojewody Podolskiego z Jass 22 paźdz. 1574. — *ε.*—k. 346—353. »Iuditia ordinaria generalia primum in conventu electionis novi Regis sub Warschovia, deinde in conventu coronationis Cracoviae correcta ac demum in convocatione generali Warschoviensi post discessum Sermi. Henrici Regis approbata et ratificata«. Artykuły: o sejmikach, obieranie sędziów, przysięga, jako sędzić mają, co sędzić mają, miejsce sądom, pisarze, bezpieczeństwo sądów, czasy sądów, chowanie akt i pieczęci, sądy trwać mają, opatrzenie sędziów i pisarzów, o płaceniu od caus, o pozwiech przed on sąd, o zapisiech, protestacyach, o odpowiedzi, o dylacyach, o exekucyi tym sądom. Por. Zakrzewski W., Po ucieczce Henryka, str. 173 sqq. — *ζ.*—k. 354—361. »Postanowienie sprawiedliwości przez pany rady koronne i rycerstwo wszystko wojewodztwa Ruskiego (w) Wisny na zjeździe die 1 Decembris 1574.« bardzo ciekawe. — *η.*—k. 361^b—371. Pacta conventa itd. zob. wyżej *f.* *x.* — *θ.*—k. 272. »Confederatio Leopoli fer. VI post Conductum Pasche A^o Dni 1575 facta«. Akces do konfederacyi Wiszeńskiej. — *t.*—k. 373. ręką XVII w. »Wzor Rzpltey polskiej« kilka aforyzmów; oraz na tejże karcie »Rady Philippa Kalimacha Olbrachtowi krolowi polskiemu dane....« sześć »rad« tylko od »Mieć dwu....« aż do »Ruszeniem popolitem....« — *x.*—k. 373^b—375. »Confederatia Wiszeńska po Stężyckim zjeździe« z 11 Lipca 1575 przystępując do uchwał Stężyckich, z nazwiskami szlachty, która podpisała. — *λ.*—k. 375—377^b. »Confederatia Wiszeńska przed elekcyą Warszawskiego sejmu.« 26 Oct 1575. Obszerne i ciekawe uchwały; por. Zakrzewski: Po ucieczce Henryka str. 410.

h. — k. 377—383. Akty i pisma odnoszące się do wyboru króla Stefana Batorego: — **α.** — k. 377^b. »Vithanie krola JMci. Stefana Batorego gdy jechał na krolestwo pod Medyką od rycerstwa ziemie przemyskiej przez urodz. pana Valantego Orzechowskiego sędziego ziemie Przemyskiej«. Incip. »Gens Polonorum ab origine sua....« — **β.** — k. 379^b—381^b. List do szlachty, zdaje się, ruskiego województwa, bardzo ciekawy o pierwszych wrażeniach króla Stefana przed jego koronacją, o opozycji litewskiej itd., z Krakowa 30 Apr. 1576 podpisany przez Jana Sienieńskiego podkom. sanockiego, Jana Biejkowskiego stolnika przemyskiego i Mikołaja Sienieńskiego stolnika sanockiego, — **γ.** — k. 382. »Witanie krola....« itd. jak wyżej pod **α.**, ale po polsku. Incip. »Narod polski z początku swego tę cnotę wrodzoną....« — **δ.** — k. 383^b. »Respons K. J. Mci. na tę przemowę JeM. pana Valentego Orzechowskiego....« incip. »Non ambitio regnandi, non cupiditas dominandi me ducit in Poloniam...«

Hist. Rękopis pochodzi z Biblioteki Załuskich.

Liter. Кояловичъ, Дневникъ Люблинскаго Сейма 1569 г. С. Петербургъ 1869. (dobry opis i podobizna rękopisu).

370.

Raznojaz. F. IV. 37. — Rękopis papierowy, 340 mm. na 200 mm., kilkoma rękami w XVIII w. pisany, k. lb. 54.

Zawiera:

α. — k. 1. »Respons pewnego Senatora na pograniczu mieszkającego na pewny list od jednego kawalera pisany.... 14 Jan. 1705....« pismo polityczne.

β. — k. 10. Breve Klemensa XI. do biskupów polskich z Rzymu 28 Oct. 1702. (kopia oryginalna pod pieczęcią nuncjusza Pignatelli, egzemplarz biskupa Warmińskiego).

γ. — k. 12. Odpisy edyktów Zygmunta I. z 1532 r. i Zygmunta Augusta z 1564 Febr. 14. »Decretum regium quo parochi Elbingensi decem mansi prope villam Fischau adiudicantur«.

δ. — k. 14—18^b. Kopia testamentu kardynała Michała Radziejewskiego. Rzecz interesująca, rodzaj autobiografii prymasa.

e. — k. 20. »Memoriale ablegatorum ducatum Curlandiae et Semigalliae pro iis ducatibus et districtu Piltinensi«.

f. — k. 22—24. Andrzej Chryzost. Załuskiego bpa. Warmińskiego kazanie na św. Trójcę, bez daty.

g. — k. 26. »Ultima voluntas Ioannis Friderici ducis et electoris Saxoniae....« z 1532 r., odpis z XVIII w.

h. — k. 28. Odpis protokołu »Senatus consilium convocationale« z 2 Maja 1702 w Warszawie.

i.—k. 30. *Informatio super iuribus episcopatus Varmiensis ex occasione praetensae cuiusdam appellationis per Alexandrum Okiński quondam vasallum Varmiensem ad tribunal Revmae. Nuntiatorae Apostolicae Regni Poloniae interpositae.*

k.—k. 34—41. »*Status Episcopatus Varmiensis*« w formie relacji listowej do papieża, bez oznaczenia autora, z Gutstadt 26 Marca 1701. Incip. »*Ut primum regimini huius episcopatus Varmiensis...*«

l.—k. 44. »*Excerpta ex quibusdam manuscriptis sub titulo de iure indigenatus terrarum Prussiae.* Notatki bez wartości.

m.—k. 50. »*Konkluzja kontynuowanej Rady Malborskiej*« i inne fragmenty z początku XVIII w.

Jak to index na końcu umieszczony okazuje, cały ten rękopis jest urywkiem z większej całości i pochodzi z Warmii.

Hist. Z Biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 do CBP.

371.

Raznojaz. F. IV. 46. Rękopis papierowy, 286 mm. na 190 mm., jedną ręką w XVII w. pisany, str. 1330 (przez Janockiego) liczbowanych, nielb. z początku 2 karty (1 biała), z końca 2 karty indexu i 7 białych. Oprawny w żółtą safianową skórę z herbem Stanisława Augusta i napisem zwykłym na tego rodzaju oprawach (zob. Nr. 104); na grzbiecie złocenia i napis na czarnem tle: »*Insignia Prussorum gentilia*«.

Herbarz szlachty polskiej w ziemiach pruskich osiadłej. Na k. 2 nielb. ręką J. D. Janockiego wykaligrafowany tytuł kodeksu: »*De Prussicarum familiarum insignibus gentiliis: virisque et domi et militiae clarissimis: auctoris ignoti fragmentum nobile | E supellectili libraria Ioannis Gottfridi Roesneri Praesidis Thoruniensis, publica auctione anno MDCCXXVII | vendita: florenis CCC comparavit Iosephus Andreas Comes Załuski Regni Poloniae tunc referendarius supremus.* — Na str. 2 notatka: »*De illustribus familiis Prussiae. Citatur hoc mss. a Duryewski¹ in »Pamiętka p. 58...*« — Treść mieści się na str. 3—1188; spisy rodów, ich genealogie opatrzone rysunkami herbów zaczynają się od Bażeńskich vel Bażyńskich (von Baisen) w alfabetycznym porządku nazwisk rodów pruskich. Brak właściwego początku, lecz można przypuszczać, że stosunkowo nie wiele zagięło; zapewne przedmowa oraz opis herbów i rodzin na lit. A. — Na str. 1193—1330 »*Przychodniowie senatorii jako i Equestris ordinis do Prus.*« Spis indygenowanej szlachty pruskiej. — Następuje registr klejnotów i nazwisk na 2 kartach nielb.

Bardzo cenny ten rękopis jest dla heraldyki i genealogii rodów prusko-polskich jednym z najważniejszych źródeł. Znał go Niesiecki i wie-

lokrotnie go wspomina jako »*Mss. Załuscianum o Familiach pruskich*«. Brak czasu nie pozwolił mi sprawdzić w jakim stosunku stoi ten herbarz do rękopisu wyszczególnionego niżej pod Nr. 375. Porównać należałoby oba te kodexy z herbarzami szlachty polsko-pruskiej zachowanymi w bibliotekach Kórnickiej i Fundacyjnej hr. Baworowskiego we Lwowie.

Hist. Wedle tytułu powyżej podanego rękopis należał do biblioteki prezydenta (burmistrza) toruńskiego Jana Gotfr. Roesnera, straconego wyrokiem w t. zw. »sprawie toruńskiej« w 1724. Z licytacji kupił go J. A. Załuski za 300 złp. w 1727 r. — W 1771 r. zapewne otrzymał oprawę królewską. W 1796 r. przeszedł z Bibl. Załuskich do CBP.

Liter. Załuski, *Programma. Litterar.*, str. 30 Nr. 13. przypuszcza, że autorem herbarza mógłby być Joach. Posselius.

¹ Duryewski Andrzej, *Pamiętka niezszła już zesłego domu...* Kostków... Kraków 1702. fol.

372.

Raznojaz. F. IV. 47. — Rękopis papierowy, 320 mm. na 215 mm., pisany różnemi rękami XVI—XVIII ww., na 41 kłb. w zniszczonej oprawie; cały manuskrypt przegniły.

Zawiera pod tytułem: »*Epistolae et alia scripta ad Domum ducalem Radivilianam spectantia*« zbiór kopij różnych listów z końca XVI w. przeważnie kardynała Jerzego Radziwiłła, oraz inne akta i miscellanea bez większej wartości. Por. Nr. 374. Między innymi listy kard. Radziwiłła z 1594 r. do Zygmunta III., do starosty Niepołomskiego i innych; dalej wykaz »potrzeb do postanowienia gór kieleckich«; następnie: »Instrukcyja od deputatów Trybunału Koronnego Piotrowskiego do JMci. Panów na zjeździe Radomskim blisko przysłym 1 Febr. będącym dana Franciszkowi Krasieńskiemu kasztel. Ciechanowskiemu« 28 Stycznia 1594; wreszcie kopia testamentu Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła [Sierotki † 1616] wojewody Trockiego w Krakowie 1595.

Hist. Z biblioteki Radziwiłłów w Nieświeżu [na odwr. okładki »*ex libris*« i sygnatura Loc. XIV N° 29] przeszedł do Bibl. Załuskich, a stamtąd do CBP.

373.

Raznojaz. F. IV. 55. — Rękopis papierowy, 283 mm. na 205 mm., dwiema rękami XV w. na 800 str. lb. pisany, oprawiony w półskórek i deski. Na grzbiecie: »*Acta miscellanea sub Casimiro Magno, Ludovico, Vladislao Jagelone*«.

Kopiaryusz dokumentów i aktów historycznych czeskich z XIV w. — Rękopis ten należał do Tad. Czackiego; na wszytych 11 k. nłb. »Treść wypisał« Łukasz Gołębiowski szczegółową, z taką ogólną uwagą: »Wśród

mnoŝtwa piŝm naleŝzających do kroleŝtwa Czeŝkiego i innych Rzeszy Niemieckiej Stanow znajdują ŝię iednak niektore akta za panowania Kazimierza Wielkiego, Ludwika krola Węgierskiego i Polskiego i Władysława Jagiełły«, — a Czacki wynotował ŝczegółowo niektóre Polonica, jako to: **a.**— k. 142 Nr. 64. — »Liga inter Regem Polonie Kazimirum, quod Imperator debeat eum iuvare contra Cruciferos et Bavaros et quietat Imperatorem de debito prout in litteris regis hungarie precedentibus expressatur« Prage 1356 in die Philippi et Jacobi. — **b.**— Nr. 65. »Renuntiatio iurium terre Swidniczensis« przez Kazimierza Wielkiego, w Pradze 1356. — **c.**— Nr. 66. p. 145. Kazimirus... donat oppida Bithen et Cruceburg¹ pro ducatu Plocensi et quietat omnia debita ducis Swidnicensis. Praga 1356. i inne. Zob. Caro, Gesch. Polens II, 305 sq.

Duŝo wreszcie znajduje ŝię w tym kodeksie aktów odnoszących ŝię do Wyszehradzkich traktatów z 1335 r. i Namysłowskich z 1348 r.

Bliŝsze opracowanie tego kodeksu nie mogło być przedmiotem mych zajęć w CBP., trzeba będnie jednak porównać tekst dokumentów tu ŝię znajdujących ze znanymi dyplomatarjuszami, gdy przyjdzie do skutku nowe opracowanie kodeksu dyplomatycznego państwa polskiego.

Hist. Z biblioteki Poryckiej Tad. Czackiego, gdzie nosił Nr. 236., przeszedł ten rękopis z tąŝ samą sygnaturą w 1818 r. do biblioteki Puławskiej Czartoryskich, skąd wzięty w 1831 r. dostał ŝię w 1833 r. do CBP.

Liter. Bielowski Mss. pag. 87.

¹ Buczyna i Kluczbork.

374.

Raznojaz. F. IV. 58. — Rękopis papierowy, 345 mm. na 215 mm., pisany kilkoma rękami XVII—XVIII w. na k. lb. 7—91, oprawiony ŝwieŝo w półskórek. Na grzbiecie: »Epistolae et alia scripta ad Rempubicam Poloniae spectantia 1555—1726«.

Zbiór kopij i oryginałów, fragmentów itd., rozmaitej wartoŝci aktów, listów itp. odnoszących ŝię przewaŝnie do Radziwiłłów. Zob. Nr. 372.

Między innymi:

a.— k. 7—12 i 14—19. »Brevis declaratio pro parte Regiae Cathol. Maiestatis, Sermi. Archiducis Alberti ducis Brabantiae et Revmi. atque Illmi. Card. Andreae Belgicarum provinciarum gubernatoris... Coloniae 7 Febr. 1599«. dwa egzemplarze.

b.— k. 51—52. (ręką XVI w.) Katalog biskupów krakowskich od Prochoriusza do Myszkowskiego.

c.— k. 72. »Podział monety polskiej na sejmie Warszawskim 1629 uchwaloney«. Polityczna satyra a raczej pamflet, licho wierszowana, treŝcią interesująca.

d.— k. 73. Dyaryusz sprawy Konstantego Brzostowskiego, biskupa wileńskiego z wojewodą wileńskim Kazimierzem Sapiehą, przed sądem kard. Radziejowskiego prymasa w 1694 r. — Rzec wcale ciekawa, akcja i wyrok.

e.— k. 89. »Deputati ex Synodo ad compositionem Varsaviam«. Spis deputatów na sejm Warszawski 1609 r., między nimi z krakowskiej diecezji Paweł Szerbic, proboszcz Sandomierski.

Wbrew nagłówkowi na grzbiecie niema nic do 1555 r., zwraca uwagę jednak, że nowa paginacja rozpoczyna się od k. 7, widocznie zatem usunięto pierwszych sześć.

Hist. Z biblioteki XX. Radziwiłłów w Nieświeżu (dwa ex-librisy) przeszedł do Biblioteki Załuskich, a stąd do CBP.

375.

Raznojaz. F. IV. 59. — Rękopis papierowy, 365 mm. na 230 mm., jedną ręką w 1799 r. pisany (druga ręką dodała marginalne noty i index w 1801 r.) na 653 str. lb. i 14 k. nlb. na końcu, oprawiony świeżo w półskórek.

»Herbarz Pruski primarias illustrans paraphrasi genealogias aliaque decoris et honoris huic operi corolaria multo labore subministrans«. — Na k. 654 obszerna notatka Józefa Turowskiego »regenta kancelaryi za-dwornej duchownej JOXcia Imci. Krasickiego Arcybiskupa Gnieźnieńskiego«, z której dowiadujemy się, że w 1799 r. został ten odpis zrobiony z rękopisu kapituły Warmińskiej. Kopista zostawił wolne miejsce na herby, które z tegoż kodeksu dodał i wymalował Turowski, a na boku z Paprockiego i innych pododawał notki marginalne, indeks rozszerzył itd. — Kodeks kapitulny pochodził z XVII w. — Zob. Nr. 371.

Hist. Nie jest mi wiadomo, jaką drogą dostał się ten rękopis do CBP. Być może, że pochodzi z biblioteki Puławskiej Czartoryskich(?).

376.

Raznojaz. F. IV. 69. — Rękopis papierowy, 365 mm. na 225 mm., pisany jedną ręką XIX w. na 34 k. lb., oprawiony w tekturę.

»Zbiór niektórych pism dotyczących się dziejów panowania Zygmunta Augusta, Henryka Walezyusza, Stefana Batorego i Zygmunta III, wypisany dla Towarzystwa królewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk z Archiwum domu Chodkiewiczowskiego«. Zawiera kopie 43 aktów, z niedokładnym ich na końcu spisem. Na str. 33^b jest poświadczenie Alexandra hr. Chodkiewicza, z Warszawy 5 Grudnia 1820, o wierności tych kopii. Są

tu z 1608 r. 3 listy miasta Rygi i jeden od wojsk zaciężnych do Jana Karola Chodkiewicza, wojewody wileńskiego i hetmana W. Litewskiego, list Augusta elektora Saskiego 1578 do Kazimierza Sapiehy kasztelana Trockiego, list m. Królewca z 1626 r. do Jana Stanisława Sapiehy, Marszałka Wielkiego WXL., list Jana Burmisch z Toreiden 1578 do Stefana Batorego z opisem smutnego stanu Inflant; 12 listów Zygmunta Augusta do Jana Chodkiewicza Marszałka W. WXL., do biskupa Ozelskiego, do miast i mieszkańców Inflant uniwersały, Krzysztofa Radziwiłła wojewody Wileńskiego, Pawła Iwanowicza Sapiehy wojewody nowogrodzkiego, kilka listów Henryka Walezego do Jana Chodkiewicza, króla Stefana do tegoż z 10 Paźdz. 1577; dalej 10 listów Zygmunta III. do J. K. Chodkiewicza i jeden list Jana III króla szwedzkiego z 1574 r. do Jana Chodkiewicza.

Hist. Ze zbiorami Warszawskiego Towarz. Przyjaciół Nauk przeszedł w 1833 r. do CBP.

377.

Raznojaz. F. IV. 72. — Rękopis papierowy, 335 mm. na 210 mm., kilkoma rękami XVI i XVII ww. pisany na 378 k. lb., oprawny w szarą tekturę.

Zawiera p. t. »Rerum farrago ad pacem religionis 1530. 1550. 1623. Ibi varii libelli, codicilli, colloquia lectu scituque non indigna in Borussia, Saxonia, Palatinatu« ważne materyały do historyi reformacyi w Niemczech, rozprawy, akta itd. po niemiecku i łacinie.

Hist. Na odwrocie okładki ex-libris J. P. Ludewig'a z jego herbem; poniżej zapiska: »Hunc codicem mss. ex bibliotheca Ludevigiana A° 1749 mihi comparavi. Jo. Erhardus Kappius, Eloquentiae Professor«. Do CBP. dostał się ten rękopis z Biblioteki Załuskich.

378.

Raznojaz. F. IV. 73. — Rękopis papierowy, 312 mm. na 200 mm., kilkoma rękami XVII w. na 151 k. lb. pisany; oprawny w żółtą szańską skórę.

Zawiera liczne miscellanea historyczne polskie od końca XVI do połowy XVII ww., przedewszystkiem wcale ciekawy materyał do historyi handlu w Polsce. Są tu więc taryfy komor celnych, dla przywozu i wywozu, wagi, miary, ceny produktów, taksy itd. itd. Między tem znajdują się i varia rozmaite, jako to prorocstwa o królach polskich, z czasu rokoszki Zebrzydowskiego łacińskie satyryczne dyalogi polityczne, dalej kopie dokumentów i przywilejów cechów krakowskich i kazimierskich, »Kali-

machowe Rady królowi Albrachtowi dane« po polsku (k. 97), tudzież na k. 114—119^b Opisanie kościołów krakowskich w 1638 r.

Właściciel i zbieracz zapewne tych miscellaneów nazwał się na k. 1. Cypryanem. Załuski (w dopisku) przypuszcza, że był nim Cypryan Cwarkowicz, patrycyusz i wójt wiślicki.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

379.

Raznojaz. F. IV. 76. — Rękopis papierowy, 325 mm. na 195 mm., jedną ręką XVIII w. ozdobnie pisany, k. lb. 130, oprawny w skórę brunatną.

Zawiera:

a.— k. 1—56^b. »Słodkie przypomnienie złotej staropolskiej wolności...« itd. Tak zatytułowana rzecz, ciekawa literacka, zawiera po »Przedmowie do czytelnika« znaną moralizującą satyrę »Małpa człowiek w cnotach« wierszem i prozą.

b.— k. 57—78. Kronika od 1648 do 1724, ułożona rocznikarskim sposobem, treściwymi zapiskami chronologicznymi. Bez większej wartości, obszerniej zaczyna się od 1690 r.

c.— k. 79—130. Miscellanea rozmaitej treści, mowy, listy, epitafia itp. bez wartości. Między tem k. 97—104: »Process duchowny pokutującego grzesznika wprzód kompromisem prywatnym agitujący się a potem w Trybunale Chrystusowym approbowany i skutecznie zakończony«. Rzecz dzieje się w chwili śmierci.

Hist. Z biblioteki Radziwiłłowskiej w Nieświeżu [ex-libris z herbem i napisem »Ex Bibliotheca Radiviliana Ducali Nesvisiensi« i na ozdobnej kartce sygnatura: Loc. XIII N° 25.] przeszedł do Biblioteki Załuskich, a stąd w 1796 r. do CBP.

380.

Raznojaz. F. IV. 105. — Rękopis papierowy, 324 mm. na 220 mm., licznymi rękami ww. XV, XVI i XVII pisany, k. lb. 519, zbroszowany w miękką tekturę.

Zawiera ogromny zbiór materyałów historycznych i prawnohistorycznych do drugiej połowy rządów Kazimierza Jagiellończyka, dalej do dziejów politycznych i kościelnych Polski w XVI w., zwłaszcza do czasów bezkrólewia z 1572 r., następnie wyroki sądów królewskich i Trybunału Koronnego z XVI w., wreszcie luźne materyały historyczne z XVII w. Rękopis powstał z kilku odrębnych całości, drogą sztuczną.

a.— k. 1—23^b. Odpis wyroku kurii rzymskiej z 5 kwietnia 1560 w sprawie między sukcesorami Seweryna Bonara i kapitułą krakowską

o spadek po Gamracie, biskupie krakowskim, którego Bonarowie byli wierzycielami.

b.—k. 24—89^b. Fragment jakiegoś nieznanego bliżej zbioru wyroków królewskich na sejmach z lat 1525—1546, ułożonego widocznie przez zawodowego prawnika. Nadzwyczaj ciekawy ten zabytek jest niestety ułamkiem; z początku brak dwu kart, na końcu urywa się. Nie jest to formularz, lecz zbiór królewskich orzeczeń w sprawach prywatnych (nazwiska osób są wymienione) mających moc prawną. Nagłówki wyroków uogólniają kwestyę i streszczają normy; tak np. »Decretum Mtis. Regie quod obligatio debiti, specificie in hereditariis bonis non inscripti, est debitum personale, quod debitum in persona iure repeti debet« poczem następuje tekst wyroku.

c.—k. 90—132. Zbiór wyroków Trybunału Koronnego z 1578 r., trzema rękami pisany; na początku spis deputatów. Rzecz składa się z dwu części; w pierwszej spisano wyroki więcej sumarycznie, w drugiej znacznie obszerniej.

d.—k. 133—140. Akta rzymskie i krakowskie (kopie) w sprawie następstwa w kanonii krakowskiej po Janie Łaskim, reformatorze; rozpoczyna breve Pawła III, do biskupa i kapituły krakowskiej o koadjutoryi Macieja Żeleńskiego w kanonikacie krakowskim Łaskiego. Papież zatwierdził Żeleńskiego koadjutorem quoad Łaski viveret; po ożenieniu się Łaskiego (cum... ad vota *matrimonii* convolaverit...) powstał wakans.

e.—k. 143—148. List oryginalny (tryplikat) Jana Dantyszka do króla Zygmunta z Madrytu 18 Grudnia 1525.

f.—k. 149—158. Oryginalna instrukcja kapituły krakowskiej dana 27 Marca 1573 jej posłom na zjazd warszawski. — k. 158^b—160^b białe.

g.—k. 161—164. (Ręką z połowy XVII w.) kopie kilku łysogórskich dokumentów: α) Zbigniewa, biskupa krakowskiego 1431 fer. II in vigil. S. Adalberti (czy nie błąd zamiast 1437?) — β) Paschkonis domini et heredis de Syzana, villae Ruda et scultetiae ibidem ad fluvias Wielki et Mały Swidnik erectio. Dat. in Opatkowicze 1372. — γ) Potwierdzenie przywilejów Nankera i Grota biskupów krakowskich przez Tom. Strzemińskiego z 1459. — Transumpt przywileju Nankera b. d. oraz dwa inne z 1431 i 1522 r. Wszystkie te dokumenty odnoszą się do klucza Uszewskiego w okolicach Łysej Góry, do wsi Doby, Łunów, sołtystw itd.

h.—k. 165—168^b. Odpisy 8 dokumentów prywatnych wydanych przez Jerzego kard. Radziwiłła, biskupa krakowskiego w 1595 r.

i.—k. 169—179^b. Odpisy przywilejów miechowskich, exempcyj z pod jurysdykcyi biskupiej itd., i. a. breve Urbana IV z Orvieto 1262 w transumpcie Grzegorza XI.

k.—k. 180—234 i 254—258. — Zbiór pism politycznych, doku-

mentów, aktów itd., odnoszących się do dziejów pierwszego bezkrólewia a zwłaszcza do spraw duchownych: α.—k. 180—185. »Acta w Łowiczu przes IchM. rady coronne sub interregno«. 1572 Jul. 23. — β.—k. 186 sqq. »Pokazanie błędów i naprawy ich w naszej R. P. polskiej in hoc interregno gdyż potym już czasu niebędzie«. incip. »Gdyż nam już na interregnum....« — γ.—k. 191 sqq. »Sentencia cuiusdam de eligendo rege«. incip. »Już wam nie stawa Pana panowie Polacy....« — δ.—k. 196 sqq. »Deliberacio super articulis comitialibus A° 1572 die Veneris.... 29 Marcii«. pismo polityczne jak i poprzednie. — ε.—k. 202—210. »Postulatum nunciorum terrestrium in Comiciis Piotrcouiensibus 1559 ne admittantur ecclesiastici status viri ad electionem regis ex vulgari Polonico quoad eius fieri potuit verbum verbo reddendo conversum«. Ważne pismo polityczne z 1572 r. — ζ.—k. 211—217^b i 220. »Isz na społecznym zjazdzie panów rad koronnych w Kaskach...« bez tytułu, pismo polityczne z 1572 r. — η.—k. 218. Sprawozdanie z poselstwa do Litwinów. »Decima quinta die Ianuarii articulus primus. Referowali poselstwo....« — θ.—k. 221—230^b. Kopie i regesty dokumentów i aktów, edyktów, statutów etc. z XV w. odnoszących się głównie do »sprawy z duchownymi«. tak np. Kazimierza Jagiellończyka edykt z 1456 r. (zob. Lewicki, Index actor. XV saec. 3377) w dokładnym całym odpisie; z 1458 potwierdzenie statutu z 1433. Lewicki 3409; regesta 9 dokumentów Kazimierza Jagiellończyka z 1458 z Piotrkowa do starosty krakowskiego o egzekucji statutu Jagiełły z 1433 r., z 1474 Mart. 15 z Nowego Miasta Korczyzna, z 1456 Apr. 5 z Krakowa mandatum ad capitaneos et iudices, ut non iudicent subditos capitaneatus Cracoviensis in causis quibuscunque [z duchownymi] sed eos ad episcopum Cracoviensem remittant; edyktów z 1456, 1469 (zob. Lewicki 3991), z 1470 Nov. 20. in conventionie generali Petricoviensi »Casimirus rex dum post bellum Prutenicum.... regnicole.... in conventionie generali Piotrkoviensi pro exemptione arcis Marienburgensis et stipendio emerito militibus exsolvendo decreverant eidem regi subsidium peccuniarium, cavet et.... spondet id trahi nunquam debere in sequellam....« oraz z 1459 Ian. 22 propterea quod Thomas eps. Crac. mandaverat subditis suis de districtibus Severiensi et Slavcoviensi ducere robora pro munitione castris Oswięczimensis, promittit [scil. rex] quod hoc subsidium non debet trahi in debitum neque in sequellam«. — dalej statut Korczyński z 1475 (zob. Lewicki 4264), tudzież potwierdzenie praw, przywilejów i swobód biskupstwa krakowskiego przez Jana Olbrachta w Łęczycy 1501 Apr. 30., oraz w końcu Decretum conductionis decimae in Chrzanow, w Krakowie 1464 Dec. 14. — Zdaje się, że jest to wszystko materiałem do jakiejś protestacyi przeciwko konfederacyi Warszawskiej. — ι.—k. 231 sqq. i 254—258 »Artykuły w Krakowie postanowione sub interregno«

1572 lul. 21. — oraz pomniejsze dokumenty do spraw pierwszego bezkrólewia. Por.: Czubek J., Pisma polityczne. Kraków 1906.

l.—k. 235—253. »Pobor pogłówny na sejmie walnem Warszawskim Coronnem w Roku MDXC uchwalony«.

m.—k. 261—270. Zbiór wyroków królewskich sądów asesorskich, ułożony 1559 r. pt. »Decreta Sacrae Regiae Magestatis Sigismundi eius nominis primi Regis Poloniae atque assessorum cum approbatoriis sive retractatoriis Anno domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo nono foeliciter incipiunt. Zbiór wogóle niewielki, nie wszystkie wyroki są datowane, niektóre wreszcie sięgają już czasów Zygmunta Augusta z 1552 r. Pierwszy dekret jest z 1542 r., następne z 1539 r. — Na k. 271—276 następują *α*) oryginał wyroku dwóch kasztelanów konarskich łęczyckiego i sieradzkiego Stanisława z Szamowa i Klemensa Bechrziczky (Biedrzyckiego?) w sprawie kapituły krakowskiej o wieś Pabianice, z pieczęciami ich jako komisarzy królewskich z 1522 r. — oraz *β*) dwa inne oryginalne wyroki królewskie 1543 r. i 1548 r. (Zygmunta Augusta).

n.—k. 277—284. Akta do elekcji Władysława IV. w kopiach z XVII w.

o.—k. 286—297. Odpisy z XVI w. dwóch długich literacko-filozoficznych listów Stanisława Reszki do Stanisława Sokołowskiego z Rzymu 1577 z 13 Września i 30 Paźdz.

p.—k. 298—301. Wyrok Kuryi rzymskiej z 1549 do kanoników krakowskich Filipa Padniewskiego, Alberta Kijewskiego i Rafała Wargawskiego w sprawie o Krzesławice. Odpis z XVI w.

q.—k. 302—308. Spis wsi, praw i dochodów archidyakonatu Uniejowskiego z 1610 r. w formie dokumentu wydanego przez kapitułę gnieźnieńską. Odpis współczesny.

r.—k. 310—326. Wizytacye dóbr kapitulnych krakowskich z 1516 i 1519 r. w dobrym odpisie z XVII w.

s.—k. 327—341. »Index seu inventarium privilegiorum et literarum omnium ecclesiae cathedralis Cracoviensis super libertatibus et bonis ecclesiae ac super aliis diversis materiis in archivo Vblis. Capituli Cracoviensis originaliter contentarum«. Kopia tego interesującego inwentarza z końca XVI w.

t.—k. 342—343. »An privilegia mendicantium per praescriptionem tolli possint?« Późniejszą ręką skreślono »mendicantium« i napisano: »Religiosorum« a poniżej odpowiedź: »possunt Excellentia Vestra« [!]

u.—k. 345—362. »Oratio ab oratoribus Caesaris in comitiis Warschouiensibus habita anno dni. 1596 octava die Aprilis«. Obrady nad ligą przeciw Turkom.

v.—k. 364—367. Urywek (bez końca) traktatu z XVI w. o stanowisku

prawnem księstwa Siewierskiego. Incip. »Księstwo Siewierskie i obywatele jego należą a przysługują do uniej ku koronie polskiej z tych tu przyczyn niżej opisanych«.

w.—k. 370—382. Rachunki dworu Kazimierza Jagiellończyka z lat 1482—1484. przez Jana z Oporowa wojewodę brzeskiego i starostę inowrocławskiego. Jest to rodzaj brulionu lub konceptu do księgi skarbowej. Bezpośrednio po rachunkach są odpisy pokwitowania Oporowskiego z zarządu starostwa inowrocławskiego. Rzecz jest bardzo interesująca i łączy się z ogłoszonym w t. II Tek Pawińskiego Liber quitantiarum regis Casimiri 1484—1488.

x.—k. 386—502. Ogromny zbiór ważnych dokumentów i aktów publicznych z lat około 1467—1475. Odpisy erekcyj, listów, mów, bull papieskich, instrukcyj, obligacyj, kwitów i rekognicyj królewskich itd. itd. Materiały te odnoszą się do stosunków Polski z Węgrami i Wołoszczyzną (poselstwo Marcina Chorążycy i inne) z Maciejem Korwinem, z Czechami, z Krzyżakami itd. Są i rzeczy wcześniejsze, kopje dokumentów Wacława króla z 1296 r., książąt szląskich, kopja transumptu w formie notaryalnej cesarza Zygmunta z 1428 r. traktatu zawartego w Lubowli 15 Marca 1412 (dokumentu wystawionego przez Jagiełłę) ze wszystkimi nazwiskami senatorów, którzy też taki sam dokument wystawiają, pełniejszy tekst niż u Dogiela itd. itd. Dużo dokumentów odnosi się do katedry krakowskiej. Z tego to rękopisu wydał Ad. Pawiński mowę Ostroroga do Pawła II. z 1467 r.

y.—k. 503—508. Odpisy listu Karola V do Zygmunta Augusta z Brukselli 3 kwietnia 1554 i odpowiedzi króla polskiego z Wilna 7 Lipca 1554., tu obie kopje z błędną datą 1556. Por. *Scriptores rer. Polon.* I. str. 100—103.

z.—k. 509—519. Trzy rozprawy polityczne z czasów pierwszego bezkrólewia. Zob. wyżej pod *k.*

Dorywczy przegląd tego ze wszech miar interesującego i obfitego treścią rękopisu nie wystarczył na wysledzenie jego pochodzenia. Być może — stawiam to w formie nie popartego żadnym pozytywnym dowodem przypuszczenia — powstał ten kodeks w otoczeniu któregoś z Myszkowskich(?).

Hist. Z Biblioteki Załuskich, gdzie nosił Nr. 334 przeszedł w 1796 do CBP. — J. A. Załuski zapisał u góry na k. 1. »Miscellanea varia ad Hist. Pol. spect.«

Liter. Pawiński A., *Jana Ostroroga Żywot i pismo o naprawie Rzeczypospolitej.* Warszawa 1884. str. 182 przyp. — Czubek J., *Pisma polityczne z czasów pierwszego bezkrólewia.* Wydał... Kraków 1906. str. VIII.

381.

Raznojaz. F. IV. 107. — Rękopis papierowy, 342 mm. na 210 mm., dwiema rękami w XVII w. pisany, str. 434 lb., w zieloną świńską skórę oprawny.

»Acta podczas wojny Szwedzkiej między krolew Jęgomością polskim, Szwedami, Cesarzem, krolew francuskim, duńskim, kurfirsztęm brandeburskim, Holęndrami, Xięciem Neyburskim etc. ab anno 1654 tudziesz Diariusz drogi krola Jęgomości do Prus, także Tractatow Szwedzkich w Oliwie do roku 1660«. Rękopis bardzo obfity i w części tylko zużytkowany. J. A. Załuski zanotował ponad tytułem, że autorem rękopisu tego ma być Skarszewski [Stanisław] kasztelan Wojnicki, bo na str. 239 jest ustęę: »Die 31mo [Jan. 1660] in absentia mea (bom odiełdzał do Skarszew) była Sessia....«, — u dołu jednak k. tyt. znajdujemy dopisek: »Auctorem huius Diarii fuisse Christoph. Pacium Supremum Lithuaniae Cancellarium et ad Tractatus Olivenses Legatum Poloniae ostendit Boehmius qui et Acta Publica quae in hoc codice insunt et cetera memorabilia edidit et recensuit in Actis Pacis Olivensis ineditis T. I. — Scripsi memoriae caussa Joh. Gotth. Boehmius«.

Zawiera akta odnoszące się do pokoju Oliwskiego 1660 r. w językach polskim, łacińskim i francuskim.

a. — pag. 1—193. Akta (przeważnie wydane), plenipotencye, konferencye etc. Zob. Liter. — pag. 104—108 karty białe.

b. — pag. 109—438. »Diariusz drogi do Prus z krolestwem Ichmościami y Tractatow z Szwedami także transactorum między Commissarzami Koronnemi y W^o X^a Lit. et Faederatorum Cesarzkimi mianowicie y Brandeburskimi in Anno 1659«. Dziennik ten sięęa od 12 paźdz. 1659 do 20 kwietnia 1660; spisany po polsku przez Krzyszta. Paca kanclerza WWXL. Na tle opowiadania i zapisek codziennych wplecione są akta i dokumenty transakcyi pokojowej. Boehm wydał tylko częściowo dyaryusz Paca przełożywszy go na łacinę z tłumaczenia na niemieckie przez Trotza. Zob. przedmowę jego wydania.

Hist. Z Biblioteki Załuskich, gdzie nosił Nr. 332, przeszedł do CBP.

Liter. Boehm, Acta pacis Olivensis. I. pag. XI sq. — Janozki, Musarum Sarmatic. str. 109.

382.

Raznojaz. F. IV. 131. — Rękopis papierowy, 330 mm. na 220 mm., pisany kilkoma rękami XVI w. na 244 k. lb., zbroszurowany.

Miscellanea historyczne do dziejów wewnętrznych i religijnych XVI w. w Polsce. Zawiera:

a. — k. 1—20. Dyaryusz sejmu piotrkowskiego 1548. Początek zupełny, tekst pełniejszy niż ten, który wydał Szujski w Script. rer. Polon. I. brak natomiast końca; zdaje się, że są większe różnice w tej redakcyi; mowy niektóre odmięne. Zaczyna się odrazu od witania poselskiego:

»Najjaśniejszy Miłościwy Królu. Gdyż Pan Bog wszechmogący [tak] to mieć raczył...« kończy się na mowie wojewody Latałskiego z 14 listopada. [Cf. str. 19 rękopisu].

b.—k. 21 i 22. Fragment jakiejś mowy sejmowej, zapewne z 1555 r. oraz odpisy aktów. Cf. Korzeniowski, Orichoviana I. Appendix. II. NN. II i XI^b.

c.—k. 23—26^b. Fragment nieznaney relacyi o sejmie 1555 r.; na boku: »Acta comiciorum [Piotrkoviensium] anno domini 1555«. — Dwie mowy polskie, tekst sprawozdania poprawiany, (brulion!), po łacinie i piękną łaciną. Papier włoski, cienki, formatu fol. mniejszego, znak wodny włoski. Autor relacyi jest literacko wykształcony; niestety jest to tylko mały fragment. — Por. Dzienniki sejmów koronnych 1555 i 1558 1. wyd. Lubomirskich, str. 18 sqq. — Incip. »Cum neque facendum [? tacendum ? ferendum] sibi nobilitas de religionis causa...« »Kończy się ten ustęp — (którego początek wykreślony i innym atramentem oraz inną ręką coś na to miejsce napisano) — »cum interea rex edicit in hunc modum: Koscioly z ktorich kapłani są wygnani albo zmarli aby puste nie byly...« wierszy 7 tego edyktu królewskiego, poczem znów relacya: »Premi se edicto regio facile intelligebat nobilitas. Itaque cum conquiescere non posset, omnem, ut videtur, movit lapidem...« 8 wierszy tego tekstu, poczem mowa kanclerza z 14 maja (1½ str.) od króla; mówi on o porozumieniu się ze Stolicą Apostolską o sobór powszechny, na tym sejmie niewątpliwie posłowie będą mianowani,przytym złożone będzie concilium provinciale przez X. Arcybiskupa... na ktore concilium każdemu będzie wolno przyjechać, mówić i odjechać. Dlatego chce JKM. aby wszyscy ktorzyby w czym wątpliwość mieli, przyjechali na to concilium... Xięza Ichmość zaniechają iurisdictioni swei o religią aż do takiego provinciale concilium... Haec rex et senatus. At nobilitas cum sibi iam concilii ipsius spem... itd. Poczem mowa od posłów do króla 18 Maja: »Wielkiej żałości używamy Najj. Miłościwy Królu z onegdajszej odpowiedzi, którą nam dał JM. P. Kanclerz od WKM. naszego Miłościwego Pana. A to z dwu przyczyn...« itd. przepraszają, że mianowali dwie osoby, które miały być praesidentes na soborze narodowym (concilium provinciale), mianowicie ksiązę Albrecht pruski i Radziwiłł Mikołaj Czarny, i podają cautele itd.; długa mowa, urywa się przed końcem, i na niej cały ten zabytek. Pod nim inną ręką (podobną do Kromerowej ale zapewne nie jego) podpisane »Andr. Patricius. Fr. Lismaninus Petricouiae (nad przekreślonem: Varsaviae) in comitiis 1551 vel 1552.« (??). Rzecz cała jest bardzo ciekawa, przy nowem opracowaniu dyaryusza 1555 musi koniecznie być uwzględniona. — Zob. Nr. 98.

d.—k. 27—28^b. Reces sejmu 1555 r. (14 Czerwca). »Zygmunt August... Oznajmujem... że obaczając wielkie niebezpieczeństwa krolestwa naszego ktore się pokazowały...« zob. ponżej ustęp *f.* v. — k. 29—31^b.

Reces sejmu 1556 r. (22 Grudnia). »Zygmunt August etc. Mocą uchwały sejmowej jawno to każdemu czynimy i oznajmujemy, iż gdyśmy się zjuchali byli na syem...« — Obu recesów kopie współczesne, może urzędownie rozsyłane senatorom, bez śladów pieczęci.

e.—k. 32—58. Akta do dziejów polskich w drugiej połowie rządów Zygmunta Augusta, zwłaszcza do lat 1561 i 1562. — α.—k. 32. Zygmunt August do Mikołaja Sieniawskiego wojewody ruskiego, hetmana polnego koronnego, z Łomży 30 Dec. 1561., oryginał, ślad pieczęci, po łacinie, ważny list o sprawach inflanckich i sejmowych. Następne akta, zdaje się, także do Sieniawskiego są zwrócone. — β.—k. 34. Propozycja królewska na sejmik Nowokorczyński z Łomży, 30 Dec. 1561, o sprawach inflanckich, wojnie moskiewskiej i sejmie 1562 r. wraz z blankietem drukowanym zwołującym sejmik do Kamieńca i generalny do Nowego Miasta Korczyna w 1562 r. — γ.—k. 36. List przypowiedni królewski z Wilna, b. d. (1561?) odpis blankietu. — δ.—k. 37. Okólnik królewski do senatorów większych z Wilna 16 Febr. 1561. o odpowiedzi cesarskiej na poselstwo króla w sprawie Jana Zygmunta Zapolyi. — ε.—k. 39. »Instructia panom dworzanom ktorzy jadą do Rotmistrow«. incip. »Pan Ryłski ma naprzód jechać...« — ζ.—k. 40—58. Szereg odrębnych całości, brulionów, odpisów, aktów, listów etc. do czasów Zygmunta Augusta; między innemi: k. 42. Odpis listu posłów królewskich (Jana Szewkowicza(?) Jana Hayko i Marcina Wołodkiewicza) do Moskwy, z daty Zarubi in finibus, 4 Marca b. r., do króla o Inflanckie sprawy. — k. 44. Kopia listu Iwana Groźnego do Zygmunta Augusta 7071 r. Iunia miesiąca 16. indykta 6. — k. 48. »Słowa W. księdza Moskiewskiego do PP. Rad korony Polskiej i WXL. przez Fedora Zienkowicza Woropaja posłańca [senatu] polskiego i litewskiego, roku po śmierci króla p[olskiego] Zygmunta Augusta wskazane, z ruskiego języka [na polskie prze]łożone«. incip. »Fiedorze Zienkowiczu Woropaju przyszedłeś do mnie od panów...« — k. 51. »Articuli de quibus in proxima Synodo deliberandum erit«. na synod Warszawski 1561. artykułów czternaście.

f.—k. 59—219. Ogromny zbiór kopij, brulionów itd., minut rozmaitych aktów i dokumentów odnoszących się do obu bezkrólewii z lat 1573—1575. Są tu instrukcje i korespondencje między senatami polskim i litewskim, uchwały sejmików etc., dużo polityczno-literackiego materiału, mowy posłów książęcych, kopie ulotnych ówczesnych pism politycznych, satyryczne wiersze i dialogi itd. Między innemi: α.—k. 59—64. List Zofii Jagiellonki ks. Brunświckiej z Schenig 3 Ian. 1572 do Senatorów i drugi z 1 Ian. 1573 do Uchańskiego prymasa obszerny (w interesie królowej Anny, posyła posłów na zjazd Warszawski, akcentuje swe pochodzenie jagiellońskie). — β.—k. 95. »Sententia cuiusdam de eligendo rege«. incip.

»Isz Wam pana niestało panowie Polacy, widzę de eligendo rege, że variant sententiae...« rozbiera wartości kandydatów, jest za Walezym. — γ—k. 97—103. »Pokazanie błędów i naprawy ich w naszej rzeczy pospolitej polskiej in hoc interregno gdyż po tym już czasu nie bendzie«. incip. »Gdyż nam już na interregnum ktoregośmy się dawno obawiali...« — δ.—k. 109—112. Artykuły od rycerstwa Chełmskiej ziemi i od sejmiku Proszowskiego na sejm Warszawski 1572, uchwalone w 1571 r. do króla Zygmunta Augusta. — ε.—k. 113—116. Pismo polityczne o wyborze króla, za Walezym, po polsku, w formie listu, bez właściwego tytułu; incip. »Miłościwy Panie, Iż WM. tego po mnie żądać raczył, gdy o to mowa między nami przychodziła, abych w tej mierze WM. rozmyśliwszy się, zdanie swe wypisał...« — ζ—k. 117—122. Inne pismo polityczne o wyborze króla, brulion poprawiany i uzupełniany; incip. »Jeślim kiedy Pana Boga prosił, com zawždy czynił, tem więcej teraz, w tym akcie, na którym należy wszystko dobre matki naszej Rzpltej...«; jest to concept mowy w senacie nieoznaczonego senatora, mianej po mowie biskupa Płockiego, który był za kandydaturą arcyx. Ernesta, autor mowy jest za Walezym. — η.—k. 157—158^b. »O przyjeździe króla JMci. Pana naszego obranego wierna i potrzebna przestroga«. Incip. »Tak filozofowie uczą, iż finis est praestantissima caesarum...« — θ.—k. 172—175^b. »Rozmowa na podkaniu dwu dobrych towarzyszków.... ziemianina borowego i ajduka albo drabika górnego o niedawno przypadłych sprawach w Koronie polskiej A^o Dni. 1575 die 10 Januarij« incip. »Poliak borowy z drabom gornym rozmawiają. Pol.: »Witaj bracie, zkad wendrujesz, Idąc sobie podskakujesz?« Drab.: »Niedaleko troche w gory, Przeto poskok jest mi spory«. Pol.: »Ja zaś myślę o Skawinie, Jechać li tam mam, czyli nie«. Drab.: »Płaci to przeciw Łaskiemu, wojewodzie Sierackiemu...« itd., wiersz polityczny, wcale oryginalny. — ι.—k. 184—185 i 190—193. Korespondencya między Uchańskim prymasem i senatem oraz rycerstwem koronnymi z 1575 28 Jul. — κ.—k. 194—197. Brulion odpowiedzi panów litewskich i rycerstwa na poselstwo Xdza. Jakóba Woronieckiego proboszcza Gieranońskiego od zjazdu Warszawskiego do zjazdu litewskiego w Wilnie 20 Paźdz. 1575 i na list koronnych panow, bez daty i końca. — λ.—k. 201—204^b. Opis elekcyi 1575 r., nie skończony, interesująco rozpoczęty sprawozdaniem z mów poselskich, do dziejów Stefana króla ważny. — μ.—k. 208—213. Utwór literacki, satyryczno-polityczny, prozą, rozmowa między Gąską a św. Bartłojem. Tytuł zamazany, rękopis uszkodzony bo poplamiony i zwilgotniały; zdaje się bardzo interesująca, z epoki drugiego bezkrólewia. Incip. Gąska. — »Pomosci Bog święthy Barthłojemiu«. Bartł. — »Withaize thes [panie] Gąska na the naszą Conwocacyą...« — ν.—k. 215. »Acta octo hebdomadarum in comitiis presentibus Piotrkoviensibus«. —

niestety tylko jedna karta jakiegoś opisu sejmu 1555 r.; rzecz ciekawa, incip. »Czo sie tam dzialo przez tę ośm niedziel na sejmie...«

g.—k. 220—244. Akta i pisma do pierwszych lat panowania Zygmunta Augusta. — **α.**—k. 220. Instrukcyja na sejmiki 1549. — **β.**—k. 224—231. »Oratio ad Equites Maioris Polonie de regis coniugio inhonesto«. incip. »Etsi nihil dubium est«. Stanisława Orzechowskiego pierwsza mowa przeciwko Barbarze królowej; zob. Korzeniowski, Orichoviana I. str. 131 i nast. — **γ.**—k. 232. »Exequiae przez Carolusza czesarza chrześcijańskiego i krola rzymskiego Sigmunthowi krolowi w Auspurku sprawowane latha bozego MDXLVIII diebus Iunij«. incip. »Panowie jako cesarz rzymski...« **δ.**—k. 233—235^b. »Epicedion in funere Sermi. Sigismundi Regis Polonie«. incip. »Si quis expers ignarusque tante rei...« — **ε.**—k. 238. List Sulejmana sułtana do Zygmunta Augusta, b. r. dnia ostatniego więźcyja Czawsza w Konstantynopolu, o niepokojach na granicy. — **ζ.**—k. 240—244. »Oratio de conficiendis nuptiis inter Sermum. Sigismundum Secundum regem Poloniae et inter filiam Ferdinandi Regis Romanorum«. Odpis zapewne z Tomicyanów, dodano objaśnienie (niewątpliwie Stan. Górskiego) że to mowa Chojeńskiego, który miał jechać w poselstwie, lecz umarł, posłami więc byli biskup warmiński Jan Dantyszek i Janusz Latański wojewoda poznański. Mowa zaczyna się: »Si per Regni reique publicae occupationes...«

Rękopis wielkiego znaczenia dla najważniejszych spraw polskich wewnętrznych drugiej połowy XVI w., oraz dla dziejów literatury politycznej w czasie bezkrólewia. — Por.: Czubek J., Pisma polityczne. Kraków 1906. str. IX.

Hist. Z Biblioteki Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

383.

Raznojaz. F. IV. 138. — Rękopis papierowy, 315 mm. na 197 mm., pisany kilkoma rękami w XVII w., na 38 k. lb. i str. 49—245. Oprawny w półskórek.

Materyały historyczne z XVI i XVII w. odnoszące się głównie do dziejów Kościoła w Polsce zwłaszcza w XVI w. Znajdują się tu żywoty biskupów krakowskich, arcybiskupów gnieźnieńskich, korespondencyje Kromera, Orzechowskiego i innych, tudzież nieliczne materyały historyczne z XVII w.

Zawiera: **a.**—k. 1—32. Długosza »Vitae et gesta episcoporum ecclesiae Metropolitanae Cracoviensis«. Incip. »Aeterni miseracione patris...« Dochodzi do Jana Konarskiego włącznie; na k. 28^b wśród życiorysu Jana Rzeszowskiego: »Additio Matthiae de Miechow canonici Cracoviensis«

o kardynale Fryderyku Jagiellończyku i Janie Konarskim. — Cf. Długossii Opera edid. Przędziecki I. p. 379 sqq.

b. — k. 32—37^b. Autobiografia Orzechowskiego. „Vita Stanislai Orichovii alterius illius (ut illum Rescius vocat) Poloniae nostrae Demosthenis. Ad Commendonum«. — Incip. »Feci quod iussisti Commendone...« cf. Korzeniowski, Orichoviana I. Nr. 96.

c. — k. 37^b—48. Listy Stanisława Orzechowskiego: do Samuela Maciejowskiego z 1549 Iun. 29. [Orichoviana Nr. 32], do Tomasza Płazy z 1562 fer. IV ante Sebastiani (dotychczas nieznyany), do nuncyusza Alojzego Lipomana z 1555 r. [Orichoviana Nr. 65]; — list Andrzeja Opalińskiego do papieża Grzegorza XIII z Poznania 1579 Mart. 17., odpowiedź na list papieski z oświadczeniami o dbałość około wiary; — list Marcina Kromera do kard. Hozyusza o Orzechowskim, bez daty; — list Stanisława Reszki archidyakona warszawskiego z 1590 r. Febr. 24. do arcybiskupa gnieźnieńskiego (Stan. Karnkowskiego) oraz biskupów kujawskiego (Hieron. Rozrażewskiego) i chełmskiego (Wawrz. Goślickiego) o kanonizacyi św. Jacka, interesujący, streszcza rozmowę z Syxtusem V. — Oprócz tego znajdują się tu: k. 43—45. Brevis series episcoporum Cracoviensium aż do Jak. Zadzika, następnie do Szaniawskiego dopisano tylko nazwiska; — oraz k. 45—48. p. tyt.: »Quaedam notabilia« 13 artykułków rozmaitej treści, bez większej wartości.

d. — str. 49—115. Długosza »Vitae et gesta archiepiscoporum Ecclesiae Metropolitanae Gnesnensis«, aż do Jakóba z Sienna, poprzedzone dedykacją długą do Sienieńskiego. Odpis z 1621 r. — Zob. Długossii Opera edid. Przędziecki. I. pag. 337—378.

e. — str. 117—150 i 153—158. Hosiana, t. j. listy i pisma odnoszące się do kardynała Stanisława Hozyusza biskupa warmińskiego: α) Stanisława Reszki archidyak. warszawskiego »De transitu et dormitione Stanislai Hosii«. — β) Laurentii Arrigii Bononiensis crucigeri eulogium Stan. Hosii Cardlis. imagini supponendum«. Incip. »Quem per amplae frontis...« γ. — p. 136. Lazarus Bonamicus Hosio 1543 V. Id. April. Patavii. incip. »Quanti te faciam...« List, zdaje się, dotychczas nieznyany; B. poleca Hozyuszowi Jana Przerembskiego. — δ. — p. 136—138. Mart. Cromerus Hosio. Cracoviae 1551 Febr. 23. incip. »Mirantur multi felicitatem tuam...« o Stan. Orzechowskim, również list nieznyany. — ε. — p. 140—145. »Oratio legati a Sermo. Rege Poloniae Sigismundo Augusto ad Caesarem«. dopisek: »Hosii Cardlis. ut in vita eius legitur«. — Incip. »Legatus ad S. M. V. venio non hominis magis mortalıs...« tudzież p. 145—150. »Alia in eandem sententiam« incip. »Deo solo fretus a quo tanquam a fonte...« Drugą mowę zob. Hosii... Epistolae... edid. Hipler et Zakrzewski, I. Nr. 313. — ζ. — p. 153—158. List Stan. Reszki z Rzymu

w Grudniu 1579 do Jana [z Bezdán Hozyusza] kanonika warmińskiego, o życiu i cnotach kard. Hozyusza. incip. »Quod a morte...«

f.— str. 151—153. Epistola Lovaniensis Academiae ad Cracoviensem. — O sporach Jezuickich; z 27 maja 1627 r.

g.— str. 158—167. Instrukcyje stanów i mowy posłów z sejmu elekcyjnego do Stefana Batorego.

h.— str. 167—180. »Threnodia Valachiae« oraz »Dialogus de Asiana diaeta«. Odpisy z manuskryptów Stan. Górskiego z jego dodatkami.

i.— str. 181—208. »Series obsidionis Cracoviensis a Sueco sub anno 1655...« Dyaryusz oblężenia Krakowa wraz z listami itd. od 25 Września do 19 Paźdz. 1655 r. t. j. aż do poddania się miasta. Interesująca relacya nieznanego autora.

k.— str. 208—245. »Sposób szturmowania y dobycia Warszawy Anno 1656 in Junio« i inne drobne urywki, listy i obwieszczenia, które były ogłaszane i kursowały »stante dominio Suetico 1655 et 1656 per Poloniam a diversis spargebantur«, jak np. paszkwil na Radziwiłła, tzw. »Lament utrapioney Matki Korony Polskicy już już koniańcey...« itd.

Na k. 1 przed tekstem (nieliczonej) krótkie streszczenie zawartości kodeksu, ręką J. D. Janockiego spisane.

Hist. Z Biblioteki Załuskich, gdzie nosił Nr. 156, przeszedł do CBP. w 1796 r. — Janocki, Specimen Catalogi 1752, wymienia pod Nrami LXXVIII i LXXIX dwa rękopisy Długosзовych żywotów arcybiskupów gnieźnieńskich i biskupów krakowskich, zaś pod Nr. CV oddzielnie, kodeks zawierający wymienione wyżej pod lit. *e* dziełka i listy. Zdaje się wszakże, że żaden z tych opisów nie odnosi się do niniejszego kodeksu.

Liter. Białecki, Rękopisma Długosza w petersburskich bibliotekach, Petersburg 1860, str. 95—98. (Szczegółowy opis obu dzieł Długosza). — Bielowski Mss. str. 96.

384.

Raznojaz. F. IV. 140. — Rękopis papierowy, 315 mm. na 205 mm., pięcioma rękami XVI w. pisany na 435 k. lb, (w końcu około 20 k. nlb. czystych), oprawny współcześnie w czarną skórę.

»Liber legationum aliorumque negociorum externorum Anno Domini MDLXXXII et LXXXIII Illri. et Mgfc. Ioanni de Zamoscie Cracoviense, Belsense, Marienburgense, Knissinense, Medirzecense, Zamechnenseque etc. nec non generali exercituum capitaneo cancellarium regni gerente In cancellaria regni tractatorum expeditorumque«.

Księga poselska Jana Zamoyskiego z lat 1582 i 1583 istnieje w kilku egzemplarzach rękopiśmiennych, pochodzących, jak się zdaje, z niniejszego petersburskiego. Stwierdzić to da się napewno tylko o kodeksie XVII w. Biblioteki Dzikowskiej hr. Tarnowskich opisanym w wydawnictwie X. Ign.

Polkowskiego pt. Sprawy wojenne króla Stefana Batorego, Kraków 1887. str. XV. (Acta Histor. XI. wydawn. Akademii Umiejętności). — Tamże znajdujemy wiadomość o dwu innych kopiach Libri legationum, jednej istniejącej w końcu XVII w. w klasztorze Dominikanów w Gdańsku i drugiej będącej w Bibliotece Miejskiej we Wrocławiu Nr. Invent. 1672. — W katalogu Biblioteki Miejskiej w Lipsku, wydany przez Naumanna (Catalogus librorum manuseriptorum qui in bibliotheca senatoria civit. Lipsiensis asservantur; Grimma 1838.) pod Nr. 684 zapisany jest również rękopis z XVI w. księgi poselskiej Zamoyskiego z tychże lat i pod takim samym tytułem. I w CBP. znajduje się wreszcie kopia z końca XVII lub z początku XVIII w., rozdzielona na dwa kodeksy. Zob. nasze NN. 129 i 172.

Rękopis petersburski należał w drugiej połowie XVII w. do niejakiego Józefa Górniskiego, który go w 1671 r. ofiarował bibliotece OO. Dominikanów w Gdańsku. — Na żądanie Jana III a za staraniem ks. Michała Antoniego Hackiego opata Oliwskiego, który kazał zrobić kopię tego rękopisu (dzisiejszą Dzikowską), został on подарowany królowi w 1692 r. O tych wszystkich przejściach świadczą zapiski na pierwszej karcie kodeksu. — I. »Ex gratia M. D. Josephi a Gorni Gorniski A^o 71 pro bibliotheca Gedanensi Ord. Praed.« — II. »Hic liber ex requisitione Sermi. Regis ac Dni. Ioannis III Regis Polonie per R. D. Michaellem Antonium Hacki Abbatem Olivensem a RR. PP. Dominicanis Conventus Dantiscani cessit in servitium S. R. Mtis A^o Dni. 1692«.

Treścią rękopisu są listy, instrukcye, mowy, relacye i inne akta dyplomatyczne w stosunkach z Cesarstwem, Kuryą, Danią i państwami ościennemi w latach 1582 i 1583.

Hist. Od Sobieskich — być może razem z wieloma innymi rękopisami biblioteki Wilanowskiej lub Żółkiewskiej — dostał się ten kodeks w posiadanie J. A. Załuskiego. Poprzednią historję rękopisu patrz wyżej. — Biblioteka Załuskich liczyła kilka kodeksów tejże treści. Dwa z nich oznaczone Nrami 254 i 255 opisaliśmy wyżej pod NN. 129 i 172. Oprócz tych był jeszcze rękopis w ćwiartce pod Nrem 2016. z XVIII w., (Janozki, Musarum Sarmatic. LXXVII.) i zapewne dawniejszy, może z XVI w., folio, jedną ręką pięknie pisany, który wymienia Janocki w Specimen catalogi, 1752, pod Nrem Cl. Nie jest to jednak kodeks niniejszy. Ten z Biblioteką Załuskich przeszedł do CBP.

385.

Raznojaz. F. IV. 144. — Rękopis papierowy, 313 m. na 205 mm., jedną ręką XVI w. na 104 k. lb. pisany, oprawny w pergamin; na oprawie wytarty dziś wycisk przedstawia, zdaje się, herb Radziwiłłów t. j. Orła z trąbami na piersi; nad nim litery M. i (wątpliwe) R.,

pod nim W. i N.; mógłby zatem właścicielem pierwotnym rękopisu być Mikołaj Radziwiłł wojewoda Nowogrodzki († 1589).

Zawiera:

a. — k. 1—65. Miscellanea historyczne inflanckie 1556—1575. Zaczyna się od znanego »Vaticinium Rheticii«. Poczem następuje dziełko historyczne o Inflantach; jest to szereg zapisek historycznych mniejszej lub większej rozciągłości, objaśnianych i przeplatanych przez wielką liczbę aktów; wszystko w języku łacińskim. Zaczyna się od opisu Inflant: »Provincia Livonia dum floreret in duas primarias divisa erat partes, quarum altera statui seu magistratui spirituali, nempe Archiepiscopo Rigensi, episcopo Derpatensi, episcopo Revaliensi...« itd.; następuje spis miast i zamków inflanckich, poczem akta z lat 1558, 1561, 1566 i dalszych. — k. 66 i 67 białe.

b. — k. 68—104. Miscellanea historyczne odnoszące się głównie do historii Litwy i spraw sejmowych, tudzież do spraw inflanckich, w języku polskim: **α.** — k. 68. Przywilej Stefana Batorego o ustanowieniu Trybunału litewskiego 1 Marca 1581 na sejmie walnym warszawskim; urządzenie trybunału i statut. — **β.** — k. 80^b. Konstytucye sejmu warszawskiego z 8 Marca 1581 dla Litwy, odnoszące się do wydania porządku sądów głównych, poprawy statutu litewskiego, oraz o sprawiedliwości w krzywdach pod czasem wojennym. — **γ.** — k. 84. Transumpt aktu unii 1569 w Grodnie 7 Novembr. 1579 przepisany. — **δ.** — k. 90^b—95. »Postanowienie stanów duchownych z świeckimi r. 1583 Marca 9 w Wilnie« — tudzież inne materiały sejmowe: »W tymże roku 83 na temże zjeździe podali panowie posłowie tę cedułę panom senatorom« incip. »Mciwi. Panowie, przed P. Bogiem który widzi wszystkie rzeczy na ziemi...« między innymi: »A to nas przymusza do tego [zjazdu i postanowień na nim] żeśmy przyszli do wielkiej wzgardy u braciey naszej panów Polaków, że też jusz samo jedno przezwisko Litwa ostało, a rzeczy niemasz...« długa rzecz i ciekawa. — k. 95. »Ceduła druga od panów posłów«. — **ε.** — k. 96^b—104. »Contenta et praecipua capita privilegiorum Livoniensium«. Polskie streszczenie aktów odnoszących się do Inflant z lat 1422, 1436, 1492, 1501 (7 artykułów z obozu pod Kiesią 23 Czerwca), 1526 (odnosi się do Waltera v. Plattenberg), 1529, 1540 i 1541, 1557, (liczne akta z Pozwolskiej wojny) 1559—1568.

Hist. Rękopis Biblioteki Załuskich; Józ. Andr. Załuski dał mu Nr. 200., opatrzył znakiem »rzadkości« i dopisał »Xięga o Inflanciech«. — W 1796 r. przeszedł do CBP.

Liter. Prawdopodobnie do tego rękopisu odnieść należy wykaz umieszczony pod Nr. CXIII. w Janockiego Specimen Catalogi, 1752.

386.

Raznojaz. F. IV. 147. — Rękopis papierowy, 310 mm. na 195 mm., jedną ręką w pierwszej połowie XVII w. pisany, klb. 324. Papier niemieckiego pochodzenia, znak wodny przedstawia orła cesarskiego nakrytego otwartą książęcą koroną. Oprawiony w czerwoną świńską skórę.

»Tomus vigesimus pri|mus Epistolarum lega|tionum responsionum| et rerum gesta|rum Serenissimi Principis Sigismundi primi|Regis Poloniae et Magni Ducis|Lithvaniae....|In Anno Domini 1542«. Zawiera Acta Tomiciana z 1542 r. i jest kopią XXI tomu tzw. Zводу Karnkowskiego. Por. wywody nasze przed Nr. 136 oraz rozprawę W. Kętrzyńskiego, O Stanisławie Górskim itd. (Roczniki Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu t. VI i odbitka osobna) str. 25 odbitki. — Tom ten Zводу Karnkowskiego nie jest znany ani w oryginale ani w żadnej kopii, niniejszy rękopis zatem musi zastąpić oryginał. Do jakiego egzemplarza (seryi) należy, nieumiemy powiedzieć, brak bowiem wszelkich na to danych; niewiadomo dla kogo ta kopia była zrobiona i do kogo w ciągu XVII w. należał; w XVIII w. należał do Ferdynanda Ernesta hr. Mollarth, którego piękne i wielkie »Ex libris« z datą 1700 r. widnieje na tym kodeksie.

Hist. Niewiadomo skąd dostał się ten rękopis do CBP., czy w 1796 z Biblioteki Załuskich (?), czy też po 1831 r. z Warszawskiej Uniwersyteckiej lub z biblioteki Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

387.

Raznojaz. F. IV. 165. — Rękopis papierowy, 300 mm. na 190 mm., trzema rękami w końcu XVI w. na 703 k. lb. pisany, oprawiony w półskórek w drugiej połowie XIX w. Na grzbiecie napis: »De obsidione Plescovii a Stephano Rege Poloniae A. 1581—82«.

Rękopis zawiera obfite materiały historyczne do dziejów sejmu warszawskiego 1581 r. oraz do wojny moskiewskiej tegoż roku aż do zawarcia pokoju Zapolskiego w 1582 r., tudzież liczne akty prywatne i publiczne, duchowne itd. z tychże lat. Z tego to kodeksu wydał Mich. Kojałowicz dziennik X. Piotrowskiego oraz akta do historii oblężenia Pskowa. W rękopisie brak początku i końca; z trzech rąk pierwsza pisała na k. 1—329, druga na k. 329^b—492, trzecia wreszcie od k. 430 do końca.

a.—k. 1—7^b. Fragment edyktu króla Stefana wydanego 14 Stycznia 1581 w Drohiczyńce dla miasta Rygi.

b.—k. 8—82. »Act seymu walnego Warszawskiego in Anno 1581 ad 22 Jan. naznaczonego«. Obszerny i cały dyaryusz sejmu wraz z aktami

do spraw na nim toczonych, excerpowany tylko do spraw moskiewskich przez Kojałowicza¹.

c.—k. 83—178^b. Szereg rozmaitych aktów i dokumentów, listów prywatnych itp.; akty do stosunków z Gotardem Kettlerem, z księżętami pomorskimi Janem i Fryderykiem, z Magnusem duńskim, z król. Elżbietą angielską; dużo z nich odnosi się do spraw duchownych, oraz do osób, zwłaszcza do Łukasza i Andrzeja Kościeleckich, do Cystersów Sulejowskich, do Stan. Karnkowskiego przy objęciu gnieźnieńskiej katedry itd. z 1581 r. po sejmie; znajdujemy tu opis pogrzebu Krzysztofa Batorego itd. oraz początkowe akta wojenne.

d.—k. 179—703. Bez osobnego tytułu zaczyna się wydany przez Kojałowicza Dziennik X. Jana Piotrowskiego o oblężeniu Pskowa i innych wypadkach wojennych, w formie listów do Andrzeja Opalińskiego Marszałka koronnego pisany, przeplatany bardzo licznymi aktami różnorodnej treści. W końcu ginie dziennik a w dalszym ciągu znajdujemy już tylko szereg aktów do oblężenia Pskowa i wojny moskiewskiej oraz do pokoju Zapolskiego i jego wykonania się odnoszących, w przeważnej części przez Kojałowicza wydany.

Wśród wielu rękopisów przedstawiających materiał źródłowy dla dziejów króla Stefana zajmuje ten kodeks petersburski poczesne miejsce. Interującym jest zwłaszcza jego stosunek do rękopisu Dzikowskiej biblioteki XXIV A. 23. spożytkowanym przez X. Ign. Polkowskiego w jego wydawnictwie p. t. Sprawy wojenne króla Stefana Batorego. Kraków, 1887. [Acta Historica r. g. Pol. illustrantia XI], oraz do rękopisu biblioteki Jagiellońskiej N. 3705. W każdym razie należałoby dokładnie skonsygnować rękopis i skopiować niewydane dotychczas akty.

Hist. Pochodzenie rękopisu i jego historia nie są bliżej znane. Wedle X. Polkowskiego, który go znał tylko z niedokładnego opisu Kojałowicza, ma to być kopia rękopisu Dzikowskiego. Sam wszakże X. Polkowski wskazuje na poważne różnice tak co do treści jako też ilości aktów w obu kodeksach zawartych. W końcu XVII w. należał do jakiegoś Preysa. Na k. 250^b znajdujemy bowiem ręką z końca XVII w. notatkę: »Hic liber meus, testis est Deus. Quis illum querit hoc nomen erit: Ioannes Natus Preys et Paedagogus vocatus. Kto te książkę ukradnie temu renka po łokieć odpadnie, A kto znajdzie, temu bendzie przed Bogiem nagroda«. Zresztą niema śladu innych właścicieli. M. Kojałowicz na podstawie aktów urzędowych CBP. podaje, że darem od nieznanego księdza otrzymał go arcybiskup prawosławny mohilewski Gabryel i że darował go po 1850 r. senatorowi Zejmern, ten zaś ofiarował go w 1856 r. do CBP.

¹ Kojałowicz M., Дневникъ послѣдняго похода Стефана Баторія на Россію. С. Петербургъ. 1867. 4°.

388.

Raznojaz. F. IV. 169. — Rękopis papierowy, 327 mm. na 205 mm., kilkoma rękami pisany w XVI i XVII ww., kart nieliczonych

zawiera stokilkadziesiąt (?), z kilku odrębnych całości razem oprawiony świeżo i zatytułowany: Сборникъ.

Zawiera: *a.*— »Quaesita in maiori metrica ab anno 1400 folio 21«. Jest to 14 kart regestów, krótkich i wcale niedokładnych, bez zachowania porządku chronologicznego w obrębie XV w., następnie od ksiąg Łaskiego do połowy XVII w. jeszcze gorzej i nie chronologicznie wyciągniętych. Następuje 11 kart regestów p. t. »Quaesita ex minori metrica« od 1515 do połowy XVII w. Dalej 5 kart wypisów rozmaitych donacyj itd. z metryki XVI w. oraz 5 kart regestów tąż ręką po rusku z aktów ruskich i z rzeczy XVI w. Cf. nast.

b.— Miscellanea, akty, inwentarze dóbr itd., przywileje odnoszące się do rzeczy i dóbr biskupów ruskich lwowskich i innych w XVII w. — Zdaje się w ogóle, że te kwerendy w metrykach i wypisy (zob. wyżej) są robione ze względu na dobra biskupów ruskich i tyczą się prze-ważnie województwa ruskiego. Wszystkie są pisane jedną ręką w połowie XVII w.

c.— »Constitutiones conventus Piotrkoviensis de bello in Turcas et eius expeditione pro anno Domini 1544 celebrati«. Incip »Cum Sacra Mtas. Regia pro sua cura quam gerit tuendi regni...« Zapewne odpis z Przyłuskiego, Leges seu Statuta, 1553. p. 942 sqq.

d.— Konstytucje sejmu krakowskiego 1543 r. (bez osobnego tytułu). Artykuły »O zjednoczeniu z coroną pansthw xyaśthwa uyelkiego Lithewskiego, Pruskiego Oszwyączimskiego y Zathorskiego« aż do artykułu »o mą-żobojstwie« kończy się: »...zabił w drodze, w gospodzie albo w domu o winności«. — Fragment, brak końca, zapewne jednej lub dwu kart. Por. Balzer, Przyczynki do historyi źródeł prawa polskiego. Kraków, 1903. tabl. III.

e.— Konstytucya sejmu Piotrkowskiego 1550 r. 26 Lipca. — Zaczyna się (po arendze i tytułach) »....Gdy przed dwiemadziesty laty za żywota jeszcze św. pam. krola Zygmunta ojca naszego....«

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

389.

Raznojaz. O. IX. 5. — Rękopis papierowy, 170 mm. na 108 mm., jedną ręką pisany w 1591 i 1592 r. na 185 k. lb.; oprawiony (zbroszurowany) w kartę pergaminową wyciętą z rękopisu Biblii.

Wykłady astronomii, kosmografii i geometryi w latach 1591 i 1592 w uniwersytecie krakowskim, notowane przez ucznia uniwersytetu Adama syna Macieja Ujazdowskiego¹.

a. — k. 1—15. Geometrya katechizmowym sposobem pytań i odpowiedzi ułożona; bez tytułu; zaczyna się: »Quid est geometria? — Unde nomen habet geometria?...« itd.

b. — k. 15^b—20. Zdania filozofów i uczonych klasycznych o kobietach, o żonie itp. anegdoty po łacinie.

c. — k. 20—44. Notaty z wykładów Marcina Wadowczyka. »Scholia in cosmographiam Honteri scripta anno a Christo nato 1591 sub magistro Martino Wadovio viro doctissimo privatim data et explicata«.

d. — 45—163. Notaty szczegółowe i porządne o Sferze według Jana de Sacrobusto; właściwego tytułu niema, zdaje się wszakże, iż to są wykłady Jana Ursyna² ze Lwowa, z krótkiej epoki jego nauczycielstwa w Krakowie, następnie w pierwszych latach XVII w., profesora akademii w Zamościu. Zamiast tytułu na k. 45 znajdujemy: »M[agister] Ioannes Vrsinus Leopoliensis Dnum. Adamum Viazdowski sphaerae Ioannis de Sacro Bosco diligentissimum auditorem fuisse testatur«.

e. — k. 164—176. »Phaenomena Jana Kochanowskiego«. Ujazdowski przepisał je sobie widocznie z druku 1585 r. wydanego, lecz dodał dwie tablice astronomiczne.

f. — k. 177—184. Urywki nieoznaczonych wykładów, rachunki astronomiczne, wezwania do Matki Boskiej, podpisy Ujazdowskiego i inne drobiazgi bez wartości.

Hist. Rękopis należał do biblioteki klasztoru Kamedułów na Bielanych pod Krakowem, następnie przeszedł do J. A. Załuskiego, a z Biblioteki Załuskich do CBP.

Liter. Bielowski Mss. pag. 88.

¹ Został bakałarzem w 1594. — Muczkowski, Statuta nec non liber promotionum. str. 244.

² O Janie Ursynie ze Lwowa zob. Janociana III str. 354 sqq. oraz Jocher, Obraz I. str. 176 nast.

390.

Raznojaz. O. XVI. 45. — Rękopis papierowy, formatu małej ósemki, k. lb. 100, w XVII(?) w. pisany, oprawny w skórę i deski.

Gramatyka w pytaniach i odpowiedziach po grecku i po starosłowiańsku. Tekst grecki rozpoczyna się: *Χάριν παράσχου τριάς τοις ἐμοῖς πόνοις...* Po drugiej stronie przekład tegoż na język starosłowiański. Autorami tej gramatyki są braci Joannikij i Sofronij Lykudiewy z Kefalonii. — Według Bielowskiego tej samej treści rękopis znajduje się pod sygnaturą Raznojaz. O. XVI. 46.

Hist. Z biblioteki Dym. hr. Tołstoja.

Liter. Bielowski Mss. str. 87.

391.

Raznojaz. F. XVII. 58. — Rękopis papierowy, folio, kilkoma rękami w drugiej połowie XVI w. pisany, kłb. 267, oprawiony w skórę i tekturę z wyciśniętym na niej napisem »Registr«.

Miscellanea historyczne i polityczne, poezye Kochanowskiego, listy, akta, wiersze itd. Rękopis Jana Osmolskiego z Pobiednik, wielkiej wagi zarówno dla historii politycznej, jakoteż dla dziejów literatury polskiej i dziejów reformacyi w Polsce.

a. — k. 1. Luźne notatki gospodarskie właściciela rękopisu: »Naiem p. Osmolskiego na rowy« i inne. Późniejszą ręką: »Czego chcesz po nas po nas [tak] panie za tve choyne dary....« Dopisek nową ręką: »Joh. Cochanovii Elegiae et alia Miscelanea theologica et statistica 1563«.

b. — k. 3^b. Wiersz pt. »Pacierz«. Incip. »Prossim czie ktori mieszkasz [na] uisokym niebie | Nieracz oycze odrzuczacz dzieczy swich od siebie|....« 28 wierszy.

c. — k. 4 sqq. »Matthiae Brzozowij contra moeras calumnias Stanislai Czechowski¹ concionatoris Liublinensis pia defensio«.

d. — k. 10—16. Układy Zygmunta Augusta z Gotardem Ketlerem z Września 1559 r. z Wilna; dwa akty i urywek trzeciego. Incip. »In nomine Dni. etc. Notum facimus etc. Quod cum superiori anno Livoniam provinciam magno ducatus Lithwaniae vicinam.... Moschorum princeps armis invasisset....«

e. — k. 17^b—22. Actum Augustae 3 Martij 1559. Sprawozdania o rzeczach tureckich i węgierskich na sejmie cesarstwa w Augsburgu

f. — k. 23 sq. List P. P. Wergeriusza (Vergerio) do księcia Krzysztofa Wirtemberskiego z Łęczycy 1 Czerwca 1558.

g. — k. 26—28. »Mercurii et Charontis dialogus«. — k. 28^b—32. »Pasquillus redivivus de Papa et eius legatis sic concionatur«. Incip. »Inter Sauromatas coelestia semina Christus....« Na końcu: »Colleopius recensuit«. Obydwa pamflety zwrócone przeciwko nuncyuszowi Alojzemu Lipomano.

h. — k. 32^b—50. Joannis Cochanovii elegiarum libri duo. Zob. o tym rękopisie elegij Kochanowskiego rozprawę Alex. Brücknera p. t. »Nowe przyczynki do dzieł Jana Kochanowskiego« w Ateneum, 1891. tom II. oraz »Dzieła Kochanowskiego«, wydanie pomnikowe, t. IV. 1. str. 663—674 i przedmowę R. Plenkiewicza.

i. — k. 51. »Pyesn. Oko szmyerthelne boga nyewydzialo....«

k. — k. 51^b—55. Missiva Henrici regis Gallorum ad electores, principes, duces, comites, status et civitates S. Romani Imperii nationis Germanicae in causa illorum praesentis bellicae armationis Anno 1552. oraz

wypowiedzenie wojny Henrykowi II. przez Karola V. i odpowiedź króla francuskiego.

l.—k. 56 sqq. »Piesni. — Gratiarum actio pro victu. Czego chcesz od nasz panye...« zob. cytowaną wyżej rozprawę Brücknera. — k. 56^b »Groffowie polscy. Kmita; Kita, Plichta, Ota, Lasota....« i t. d. szereg nazwisk. — k. 58. »Na ogrodek Jana O.[smolskiego]. W ogrodku piekne zioła a woniące sadzą...« — następuje: »Sumptus census ne superet. Niechay widatek czinszu nie przenoszy...« — k. 58^b. A. Tri.[cesii] Psalm. Blogoslaw nam nasz panie z milosierdzia swego...« dalej: »Kto dobrze widzi, ten stego szidzi | czemu sie ludzie dziwuia...« — k. 59^b. »L'ordine del anticho exercito romano«.

m.—k. 60—65. »O usprawiedliwieniu naszym. — Pytanie. Czos iest vsprawiedliwienie...«

n.—k. 65^b—68. »Anno 1582 Goracza i usilna prosba do KJM. przy radach y inich staniach Coronnich napisana o obrone od nieprzyacziol dusznych i czieliesnych«. — k. 69—70. białe.

o.—k. 70^b sq. »Officium dominorum Seniorum ex ordine equestri 1562 pro Generoso domino Joanne Osmolski... seniore inaugurato districtus Lublinensis Joannes Crovitiusz« następnie: »Vrząd seniorow ex ordine equestri then iest 1562«. — Od k. 70 zmienia się ręka i pisze aż do k. 173.

p.—k. 72—97. »Rzecz wsech rickerskiego stanu poliakow o niektorich artikuleich czo w nich prawie wsithki ych wolnosci zawisnęły w ktorey tesz przidana yesth rzecz Pana Hieronima Osolinskiego ku krolowi J^oMezi. Anno dni. 1561...«

q.—k. 98—162. Dyaryusz i konstytucye sejmu warszawskiego 1556 r.

r.—k. 164—173^b. Akty z 1558 r. Listy: senatorów koronnych do króla z Osieka z 18 Stycznia; odpowiedź królewska z 20 Lutego; odpis na ten list [królewski] od pana krakowskiego [Jana Tarnowskiego] z 10 Marca 1558 r. — W końcu obliczenie ilości wsi królewskich i szlacheckich w stosunku do majątności duchownych i do dziesięciuy.

s.—k. 174—206. Materiały do dziejów reformacyi w Polsce 1558—1565. mianowicie: *α.*—k. 174. »Ex litteris Calvini et ecclesiae Italicae Genevensis ad palatinum Vilmensem [Mikoł. Radziwiłł Czarny] et ecclesias Lithwanicas scriptis A^o. Dni. 1561. IX. Oct. de Blandrate doctrina iudicium.« — *β.*—k. 176. Propositiones synodi Pinczoviensis per Lismaninum et alios seniores Pinczovie 25 Aug. 1562. — *γ.*—k. 176^b. »Summa fidei nostre 16 Oct. [1562?] ex Cracovia Stanislaus ffredro, Christopherus Jerzi ffredro... senioribus ecclesiae Lublinensis et Chelmensis«. — *δ.*—k. 177^b—178. Edykt królewski przeciw dyssydentom Cracoviae fer. VI post festum

Conceptionis 1550. — ε.—k. 179^b—182. »Listi do panow iakie bycz maia.« z wezwaniem od szlachty zebranej w Sandomierzu na zjazd do Pińczowa) — oraz »Lishti do sliachti maia biez ktorich tu nymas, ktore maia poslowie powietny rosznosycz do powyatow wsiczkich ktore maia bracz w Sandomierzu u p. Jarossa Ossolinskiego, p. Philipowskiego, ktori bil teras marssalkiem w Sandomierzu.... A my Lublinianie u posla swego p. Miskowskiego Andrzeia mamy wiadomosecz wziacz....« — ζ.—k. 183 Responsum Regiae Mtis. nuntiis a nobilitate Minoris Poloniae Vilne XXVI m. Maij datum. — η.—k. 185—189. Listy Grzegorza Pawła ministra krakowskiego z 1562 i jego wyznanie wiary. — θ.—k. 189^b. Ecclesias que sunt in Polonia non esse Arianas ut Stancarus calumniatur. — ι.—k. 190. Consensus catholicus tam primitivae quam recentioris ecclesie cui sese tota ecclesia dei Zatoriensis et Oswiecimensis ducatus in sua particulari synodo Cracoviae die 16 Oct. A. D. 1562 celebrata fideliter adiungit. — κ.—k. 194—204. Dwa pisma od ministrów kalwińskich: »Gratiam, pacem vobis in Christo dilectis....« drugie datowane z Lublina 23 Nov. 1562 podpisali ministrowie Paclesius Stanisław, Krowicki Marcin i Żytno Mikołaj. — λ.—k. 205—206. Wyznanie wiary.

μ.—k. 207—211. Mowa króla Zygmunta Augusta na sejmie Piotrkowskim 13 Stycznia 1563 r. oraz Witanie poselskie Rafała Leszczyńskiego na sejmie piotrkowskim 1562 die S. Andreae.

ν.—k. 211^b. Pozew o pobór; wystawca Jan Tęczyński starosta lubelski; 1565. w Lublinie.

ω.—k. 212^b—218. O wieczerzy Panskiej. — k. 219. biała.

ξ.—k. 220—235. Konstytucye sejmu piotrkowskiego 1562/63 r.

ϑ.—k. 235^b—267. Wyznanie wiary.

Hist. Z Biblioteki Załuskich — na k. 1 u dołu oznaczenie:

Caisse 27
No 13.

Liter. Bielowski Mss. p. 94—95. — Brückner Al., Nowe przyczynki do dzieł Jana Kochanowskiego, w Ateneum, 1891. tom II. str. 1—25. (Obszerny opis kodeksu oraz szczegółowe omówienie trzech nieznanych dotychczas elegij Kochanowskiego). — Pleniewicz Roman, Jan Kochanowski, Warszawa 1897, str. IV. (albo Dzieła Koch. wydanie pomnikowe, t. IV. część I.).

¹ Rzecz ta nie wyszła drukiem; przeciwko niej wydał Cechowski kaznodzieja lubelski dziełko p. t. Apologia contra piam (si diis placet) Mathiae Brzozouij Defensionem.... Cracoviae, Siebenicher, 1561. 80.

392.

Raznojaz. F. XVII. 68. — Rękopis papierowy, 335 mm. na 220 mm., dwiema rękami w początku XVII w. pisany na 145 k. współcześnie liczbowanych; oprawiony w czerwoną świńską skórę.

»Poselstwo i krotkie spisanie rozprawy z Moskwą y Tractatow w Roku 1601 przez osm a dwadziescia niedziel pirwey z strony wiecznego pokoju a potom strony przimierza doczesnego ktore sie zawarło

od Roku 1601 dnia 11 Marca do lat 22 kładąc w to ostatek starego przymierza między Najasniejszym Kroliem Polskim Wielkim xiążęciem Lithewskim Ruskim Pruskim Zmodzkim Mazowieckim Kiiowskim Wolin-
skim Podolskim Podliaskim Ifflianckim, Hospodarem naiwysszym Woloskim
y Multanskim, Kroliem dziedzicznym Swedskim, Gotskim, Wandalskim,
Xiążęciem Finlanskim y innych A miedzy Wielkim Hospodarem y Wiel-
kim Kniazem Borysem Phiedorowiczem Wsieia Rusi, Wladimierskim,
Moskiewskim, Nowhorodskim y innych, przez Wielkie Posly Iego Krolew-
skiej Milosci Jasnie Wielmoznego Pana Lwa Sapiehy Canclierza Wiel-
kiego Xięstwa Lithewskiego, Staroste Słonimskiego, Parnawskiego, Mo-
hilewskiego, Pana Stanisława Warszyckiego Castellana Warszawskiego,
Staroste Osieckiego y Kobrinskiego a Pisarza Iego Krol. Mczi. W. X. L.
Pana Eliasza Pielgrzymowskiego w Moskwy odprawowane«. — Całość
dzieli się na dwie części:

a.— k. 2—109^b. »Diarium i krotkie spisanie rosprawy z Moskwą
y Tractatow w Roku 1601....« oraz: *b.*— k. 110—142. »Poselstwo do ...
Zigmunta trzeciego.... od.... Borysa Phiedorowicza.... z strony zawarcia
przymierza do lat dwudziestu dwóch.... 1601....« — Karty 94—98 są
białe, poczem na sześciu knlb. spisany »Registr podarków«. —

Ozdobnie pisany (zwłaszcza tytuł główny oraz tytuły obu części)
rękopis zawiera wierszowany, pięknym, jędrnym językiem, opis układów
polsko-moskiewskich i poselstwa, akta i niektóre mowy są przytoczone
prozą. Autorem rzeczy tej, niepozbawionej pewnej literackiej wartości
a przynoszącej obfity materiał kulturalny i językowy, jest Eliasz Piel-
grzymowski pisarz WXL († 1603). Dedykował swe dzieło kanclerzowi
Lwu Sapieżę; po dedykacyi zaczyna się: »Gdy tysiąc lat sześćsetny rok
spełna pisano | Seym walny był w Warszawie, o tym radę miano, | Aby
wielecy posłowie do Moskwy iachali....« — Szczegółowo zajął się tem
dziełkiem i liczne ustępy zeń wydrukował prof. Al. Brückner w rozpra-
wie p. t. »Źródła do dziejów literatury i oświaty polskiej. IX. Wiersze
historyczne«, w Bibliotece Warszawskiej 1896, t. I. str. 78—96, 254—
275, 412—442.

Hist. Z Biblioteki Załuskich, gdzie nosił Nr. 324., (w r. 1771 okazywany Stani-
sławowi Augustowi), przeszedł do CBP.

Liter. Janozki, Musarum Sarmatic. specimina nova, p. 104. NN. LXXXVI
i LXXXVII. — Id., Janociana III. pag. 276. — Brückner, op. cit. zob. wyżej.

393.

Raznojaz. F. XVII. 74. — Rękopis papierowy, folio, kilkoma
rękami XVIII w. na 281 k. lb. pisany, oprawny w półskórek.

Zawiera: »Miscellanea Polonica ab A. 1696 ad 1710. Stan. Casim. Rubinkowski«. — Akta, listy, mowy itp. rozmaitej treści z oznaczonych lat. Między innymi:

a. — k. 197^b—202. »Romans o Donpedrze«.

b. — k. 202—216^b. »Romans o krolowej Bonie«. Brak końca. — Por. Nr. 338.

c. — k. 228^b—248^b. »Dyariusz podroży... Raphała Leszczyńskiego wojewody Łęczyckiego.... Do Porty Otthomanskiej Anno 1700«. Por. Nr. 288.

Hist. Z Biblioteki Załuskich.

394.

Raznojaz. F. XVII. 136. — Rękopis papierowy, 310 mm. na 220 mm., jedną ręką w końcu XVIII w. pisany, k. lb. 11., w okładce tekturowej. Na zewnętrznej stronie okładki zgrabny rysunek kolorem różowym i sepią wykonany przedstawia ratusz krakowski. Zob. Liter.

»Summaryusz wszelkich skryptow, numismatow w trzech puszkach blaszanych w gałce pięć razy przestreloney w czasie ośmiedzielnego zamknięcia miasta podczas konfederacyi od woyska moskiewskiego oblężonego w roku 1768 z wieży ratusza krakowskiego zdjętey w czasie reparacyi z funduszu JO. Xiążęcia Kajetana Ignacego Sołtyka biskupa krakowskiego, xiążęcia Siewierskiego, Benefaktora, za którą dał złp. 50000 = teraz przekopowane niżej specyfikuią się. Taż gałka zdjęta dnia 9 Lipca 1783-go«. — Zapiski z lat 1556 (spisy konsulów miejskich), z 1589, z 1611 i z 1680.

Hist. Niewiadomo jaką drogą dostał się ten rękopis do CBP., być może razem ze zbiorami Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

Liter. Bielowski Mss. str. 127. — Muczkowski J., Dawny krakowski ratusz. (Rocznik krakowski VIII.) str. 5 (fig. 3.), 22 i 24. Oryginał tego »Summaryusza« znajduje się dzisiaj w posiadaniu rodziny Ambrożego Grabowskiego.

395.

Raznojaz. Q. XVII. 14. — Rękopis papierowy, 220 mm. na 165 mm., kilkoma rękami w końcu XVI i początku XVII ww. na 236 k. lb. pisany, obszyty w akt pergaminowy.

Manuskrypt Hieronima Balińskiego z Balina i Siedlec, wojskiego, później podkomorzego Sandomierskiego, zawiera pisma polemiczne religijne przeciwko Socynianom.

a.— k. 1—6. »Declaratio iuramenti Regii et confederationis ex qua elare constat et evincitur quod non patrocinentur licentiae Evangelicorum...« fragment, po polsku.

b.— k. 7—18. »Apologia pro legibus statutorum Regni contra haereticos sancitis...« po łacinie, incip. »Quia nostrates Evangelici...«

c.— k. 19—30. »De educatione pueri nobilis ad Generosum dominum Lanczynski, S. R. Mtis. secretarium, Burgrabium Cracoviensem, Dapiferum terrae Praemysliensis et Notarium castrensem Cracoviensem, etc. Dominum et amicum singularem ipsomet id studiose pro iure mutuae inter nos amicitiae exigente«. Traktacik o wychowaniu młodego szlachcica, po polsku; rzecz pod każdym względem ciekawa i godna opracowania. Ów Łaczyński (Jan), przyjaciel Balińskiego, był autorem dość rozpowszechnionego po rękopisach Compendium sądów królewskich, z 1594 r. Zob. Nr. 274.

d.— k. 31—43. Wypisy z dzieła św. Epifaniusza »contra LXXX haereses«.

e.— k. 44—55. »Sequitur Tractatus contra impugnatores et praepe-ditores decimarum« po łacinie.

f.— k. 56—65. »Manifestatio crudelitatis horrendae gentis perfidae et sanguinariae Iudaeorum« oraz »Przykłady domowe okrucieństwa i mordów żydowskich...«

g.— k. 66—70. »De cincturae honestate et utilitate ad generosum dominum Christophorum Kochanowski, Vexilliferum Sandomiriensem et Malogostensem capitaneum« po łacinie, incip. »Cum proximis diebus Schidloviae proficisceremur...«

h.— k. 71—146. »Symphonia albo Wjednobrzęk nauki Nowokrzczeskiej Samoszatanskiej z Alkoranem Machometowym, o panu Christusie i o inszych częściach wiary, przeciwny starodawney powszechney nauce i wierze krzescianskiej«. Obszerna rzecz, po polsku, wstęp sam łaćski. Baliński był bardzo czytany w Piśmie św. i autorach kościelnych, a wogóle miał wykształcenie niemałe, co znać z całego tego rękopisu; mówi n. p. »ego qui Alchoranum attentius legi...« Zwraca się przeciwko Socynowi i Socynianom.

i.— k. 147—205. »Contra cavillationes calumniosas Bartholomaei Pithneri... assertionum catholicarum Hieronymi Balinski de cultu et veneratione sanctorum et de imaginibus sacris... apologia pro iisdem assertio-nibus ab eodem Hieronymo Balinski de Balin, laico catholico conscriptae A^o Dni 1599«.

k.— k. 206—236. »Sequitur Apologia pro imaginibus contra cavil-lationes Bartholomaei Bitneri«.

Rękopis, z wielu względów bardzo interesujący, godzien jest opracowania szczegółowego, zarówno dla jego treści, jako też dla osoby jego autora zupełnie dotychczas nieznaney. Przedstawia on rzadki typ wykształconego i czytanego zwłaszcza w literaturze religijnej obywatela wiejskiego, podejmującego polemikę religijną z zawodowymi teologami różnowierców.

Hist. Pochodzenie rękopisu nie jest mi znane; z Biblioteki Załuskich prawdopodobnie nie pochodzi.

Liter. Bielowski Mss. p. 126.

RĘKOPISY

NIEMIECKIE, HISZPAŃSKIE I WŁOSKIE.

396.

Germ. F. II. 193. — Rękopis papierowy, 310 mm. na 195 mm., jedną rękę w końcu XVII w. pisany, str. lb. 1—598 tekstu i 1—49 indeksu; oprawiony w tekturę.

»Das gantze Statuten Buch des Grosz-Fürstenthums Littauen. Aus dem Pollnischen ins Teutsche gebracht und übersetzt. Geschriben Anno 1694 von Wilhelm Melchior Neumann Schreibern in Bahten«.

Nieznane mi ani nazwisko tłumacza ani pochodzenie tego rękopisu. Pod Nr. 398 podaję inny rękopis przekładu na niemieckie Statutu Litewskiego; być może iż zachodzi między nimi bliższy związek, którego zbadać nie miałem sposobności.

397.

Germ. Q. II. vel. 1. — Rękopis pergaminowy, 215 mm. na 160 mm.

Zawiera statuta Zakonu Niemieckiego.

Hist. Z Biblioteką Załuskich przeszedł w 1796 r. do CBP.

Liter. Rękopis ten jest opisany dokładnie w: Minzloff, Die altdeutschen Handschriften der Kaiserl. Öffentlichen Bibliothek zu St. Petersburg. — Por. również: Perlbach, Die Statuten des Deutschen Ordens, str. XXVIII.

398.

Germ. Q. II. 135. — Rękopis papierowy, formatu ćwiartki z XVII wieku, str. lb. 943.

Zawiera Statut Litewski, tłumaczony na język niemiecki w 1676 r. przez Karola Gustawa Prebentoff. — Zob. Nr. 396.

399.

Germ. Q. IV. vel. 1. — Rękopis pergaminowy, niezwyklej formy, t. zw. »liber plicatilis«. Jest to pasek pergaminowy, długości 1 m. 62 cm., szerokości 15 cm., złożony w karty formatu 12°, po obu stronach zapisany. Obydwa końce paska są przyklepione do deszczułek tegoż formatu, obwiedzionych brunatną skórą, tak iż pasek ten złożony wygląda jak książka in 12° bez grzbietu. Na końcu herb Herbersteina w sztychu (?).

Zawiera: »Mein Sigmundts Freyherrns zu Herberstain etc. Diens und Raisen mit dem Khurtzisten vergriffen«. — Krótkie notatki rocznikarskim sposobem spisane, z lat 1506, 1509, 1510, 1514—1558, o gło-wniejszych wypadkach prywatnego i publicznego życia znanego dyplomaty i posła austriackiego do Polski i Moskwy. Rzecz bardzo ciekawa dla jej stosunku do innych dzieł Herbersteina, i — o ile wiem — dotychczas nieznaną.

Wedle wszelkiego prawdopodobieństwa jest to ten sam rękopis, który należał niegdyś do biblioteki Uffenbacha w XVIII w. i o którym wspomina Fryderyk Adelung w swem dziele Siegmund Frhr. von Herberstein, St. Petersburg 1818, Nr. V. str. 407. — Byłaby to zatem kopia odpisu z oryginału wykonana dla Uffenbacha przez Schwartza profesora w Altorff. Co do treści por.: Krones, Sigmund v. Herberstein, str. 69 Nr. 12 w Mittheilungen des histor. Vereins f. Steiermark Hft. XIX., Graz 1871.

400.

Hisp. F. IV. 21. — Rękopis papierowy, 320 mm. na 210 mm., jedną ręką XVII w. na 31 k. lb. pisany.

»Relacion que hizo el Almirante de Aragon de las cosas, de los Reyes y Reyno de Polonia y provincias adjacentes a el por lo que entendio el tiempo que estuvo en aquellas partes y algunas cosas toccantes a los reynos circunvezinos, por el comercio, amistades o enemistades que tienen con el Reyno de Polonia«. — Sprawozdanie D. Franc. de Mendoza posła Filipa II hiszpańskiego, z roku 1597, do dworu polskiego w sprawie Ligi przeciwko Turkom. Jest to już po legacyi kard. Gaetaniego; materyału też politycznego jest niewiele, więcej natomiast spostrzeżeń o dworze Zygmunta III, senatorach i dygnitarzach, szlachcie itd. — Misya autora tego sprawozdania miała też część dworską, miał bowiem w imieniu Filipa II. trzymać do chrztu najmłodszą infantkę polską, Katarzynę, urodzoną w 1596 r. Sprawozdanie dzieli się na 31 krótkich rozdziałów; zaczyna się: »Primeramente hallo el Almirante en el Rey y Reyna mucha afiçion y voluntad a las cosas de la Magestad Catolica del Rey nostro señor....« — O królu i jego rodzinie: »El rey Sigismundo tercero de Polonia es de edad de treynta y dos años, alto y de muy buena disposicion y entendimiento.... — Un hizo varon llamado Ladislao de edad de dos años y la princesa Anna Maria que va para quatro años y la infante Catalina que nascio a los postreros del mes de septembre de noventa y seys, que era la que el Almirante avia de sacar de pila en nombre del Rey nostro señor....«

Hist. Z Biblioteki J. A. Załuskiego, który dopisał na karcie tytułowej: »circa 1592=600«.

401.

Ital. F. I. 7. — Rękopis papierowy, 262 mm. na 190 mm., str. lb. 1—250 i 1—378 oraz 6 kart nlb., pisany jedną ręką XVIII w., oprawiony w tekturę i pergamin.

Zawiera dwa dzieła o Sykstusie V. papieżu, t. j.:

a. — str. 1—250. »La vita di Sisto V principiando dalla di lui nascita sino alla sua morte, scritta dall' Illmo. Signor Conte Alfonso Loschi Istorico«.

b. — str. 1—378. »Qualità di Sisto V raccolte da un manoscritto esistente nella famosa Libreria del Sign. Cardinale già Pio, dove si raccolgono anche le memorie della sua primizia, dove egli nascesse... con altre memorie curiose più scielte e più veridiche«.

Hist. Z Biblioteki Poryckiej Tadeusza Czackiego, gdzie miał Nr. 1524, w 1818 r. przeszedł pod tymże Nr. do Biblioteki Puławskiej XX. Czartoryskich, a 1833 r. do CBP.

402.

Ital. F. I. 9. — Rękopis papierowy, 260 mm. na 195 mm., jedną ręką XVIII w. na k. lb. 227 pisany, oprawny w tekturę i pergamin.

»Memorie storiche de' fatti più notabili occorsi nel Ponteficato di Clemente Undecimo tra l' Imperatore Gioseppe primo, Carlo suo fratello e Clemente sommo pontefice«. — Incip. »Due sono le cause dalle quali hanno ricevute il fomento le correnti emergenze...« — fin. »...mà con poco onore e minor fortuna della Santa Sede Apostolica e suo degnissimo vicario«.

Hist. Z Biblioteki Czackiego, następnie Puławskiej Czartoryskich, Nr. 1523, przeszedł do CBP. w 1833 r.

403.

Ital. F. I. 10. — Rękopis papierowy, 263 mm. na 193 mm., kilkoma rękami w XVIII w. na 1360 str. lb. pisany, oprawiony w tekturę i pergamin.

»Raccolta di varj Manoscritti spettanti alle vite di diversi sommi pontefici, si antichi, come moderni«.

Zawiera według indeksu następane odrębne dzieła:

a. — Memorie di papa Innocenzo III della casa Conti...

b. — Relazione del pontificato di Pio III.

c. — Rimostranze della vita di Paolo IV e delle caggioni, per le quali mosse guerra al Re Filippo II.

d. — Memorie de fatti più notabili occorsi nel Pontificato di Paolo IV.

e. — Estratto di un manoscritto esistente nella Biblioteca Vaticana dai libri del duca di Urbino circa la caduta dei nipoti di Paolo IV e quando furono esiliati da Roma.

f. — Memorie memorabili di cose occorse in Roma prima et dopo il Pontificato di Paolo IV, Pio IV e Pio V.

g. — Vita di Fabio Ghigi [Chigi] poscia Alessandro VII, scritta dal Cardinale Sforza Pallavicino.

h. — Succinta relazione della vita di Papa Innocenzo XII scritta dal conte d'Elce Fiorentino.

i. — Genealogia della famiglia Orsina, vita del Pontefice regnante [Benedykt XIII, 1724–1730] e suo pontificato.

k. — Memorie notabilissime di cose occorse nella vita di Benedetto XIII e nel suo pontificato.

Hist. Z Biblioteki Czackiego, następnie z Puławskiej Czartoryskich Nr. 1527., przeszedł 1833 do CBP.

404.

Ital. F. II. 3. — Rękopis papierowy, 275 mm. na 200 mm., czterema rękami w końcu XVIII w. pisany, k. lb. 346; papier jest włoski t. zw. »Carta di palomba«; oprawiony w niebieską tekturę.

Zawiera opisy wyborów papieży, czyli t. zw. *conclavia*, a mianowicie: Kaliksta III 1455, Mikołaja V 1447, dwa Urbana VI 1378, dwa Piusa II 1458, Pawła II 1464, Sykstusa IV 1471, Innocentego VIII 1484, dwa Alexandra VI 1492, Piusa III 1503, Klemensa V 1305, Juliusza II 1503, Grzegorza X 1271, dwa Leona X 1513, dwa Adryana VI 1522. Klemensa VII 1523, Pawła III 1534, Juliusza III 1550, Marcella II 1555, Pawła IV 1555, dwa Piusa IV 1559, Piusa V 1566, Grzegorza XIII 1572, Sykstusa V 1585, Urbana VII 1590, Grzegorza XIV 1590.

Bardzo dużo odpisów pochodzi z ręki Jana Albertrandiego, późniejszego biskupa Zenopolitańskiego i prezesa Towarzystwa Przyjaciół Nauk, który w latach 1782—1785 z polecenia Stanisława Augusta materiały rękopiśmienne w bibliotekach i archiwach włoskich kopiował. Odpisy jego własne lub z jego zlecenia przez innych zrobione dostały się później, zapewne po 1796 r., w przeważnej części do rąk Tadeusza Czackiego, który je wcielił do swej biblioteki w Porycku. Tam zostały po części ściągnięte w kodeksy i tomy, i opisane lub inwentaryzowane przez bibliotekarza Łukasza Gołębiowskiego. Inne, odnoszące się bezpośrednio do historii polskiej włączono do zbioru materiałów historycznych Naruszewicza t. zw. Tek Naruszewicza, znajdujących się dzisiaj w Bibliotece XX. Czartory-

skich w Krakowie. Niniejszy rękopis nosił w Bibliotece Poryckiej Nr. 1516., Gołębiowski dał mu tytuł: »Wybory papieżów«.

Hist. Z Biblioteki Czackiego przeszedł 1818 r. jako Nr. 1516 do Biblioteki Puławskiej Czartoryskich, a stamtąd 1833 r. do CBP.

405.

Ital. F. II. 6. — Rękopis papierowy, 280 mm. na 200 mm., czterema rękami na 368 str. lb., w końcu XVIII w. pisany, oprawny w niebieską tekturę.

Zawiera *conclavia* papieży: dwa Innocentego IX 1591, trzy Klemensa VIII 1592, dwa Leona XI 1605, Pawła V 1605. Między niemi na str. 155 — 173 traktat: »Qualità e natura dei cardinali viventi nell' anno 1602 nel Pontificato di Clemente VIII con un succinto discorso intorno à i soggetti all' hora stimati papabili«. — Część odpisów ręką Albertrandiego pisanych.

Hist. Zob Nr. 404. — Rękopis Biblioteki Czartoryskich Nr. 1518.

406.

Ital. F. II. 10. — Rękopis papierowy, 280 mm. na 200 mm., czterema rękami na 285. k lb. w końcu XVIII w. pisany, w tekturę niebieską oprawny.

Conclavia papieżów oraz inne materyały do historii Kuryi w XVII w. odnoszące się.

a. — Conclavia: Pawła V 1605, dwa Grzegorza XV 1621, cztery Urbana VIII 1623, Innocentego XI 1676.

b. — k. 46—60. »Relatione de Cardinali 1623«.

c. — k. 61—77. »Teatro della Corte di Roma fatto nell' ultimo [anno] del pontificato di Papa Gregorio Decimo quinto 1623«.

d. — k. 79 - 84. »Difesa del Cardinale Sacchetti«.

e. — k. 85—92. »Discorso de Cardinali 1630«.

Część odpisów pochodzi z ręki Albertrandiego. — Zob. Nr. 404.

Hist. Rękopis Biblioteki Czartoryskich Nr. 1517.

407.

Ital. F. II. 22. — Rękopis papierowy, 263 mm. na 195 mm., jedną ręką w XVIII w. na 912 str. lb. pisany, oprawny w tekturę obciągniętą pergaminem.

»Raccolta di varie giustizie e morti seguite in diversi tempi«. — Rękopis zawiera opisy spraw kryminalnych przeważnie w XVII w. przez

trybunały Kuryi sądzonych. Na początku dokładny spis rzeczy. Zob. Nr. 404.

Hist. Rękopis Biblioteki Czartoryskich Nr. 1521.

408.

Ital. F. II. 28. — Rękopis papierowy, 280 mm. na 200 mm., różnemi rękami w XVII i XVIII ww. na 210 k. lb. pisany, oprawny w tekturę niebieską.

»Różne pisma względem wyboru papieżów i Dworu Rzymskiego«. Tytuł ręką Ł. Gołębiowskiego; zob. Nr. 404. — Zawiera:

a.— k. 1. »Discorso del conclave sopra l'esclusiva de' principi«.

b.— k. 6. »Discorso sopra due dubj circa l'elezione del nuovo Pontefice«.

c.—k. 11. »Discorso politico per i Cardinali capi di fazione e papabili in conclave«.

d.—k. 23. »Il conclavista, cioè quanto si appartenga di operare ad un gentiluomo eletto per il servizio del conclave; compendiato sotto brevi ricordi da Alessandro Biffi«.

e.— k. 34. »Trattato del conclave«.

f.— k. 53. »Discorso della Dataria e Cancellaria de' loro officiali e materie... dall' Illmo... Mons. Filippucci«.

g.— k. 119. Instruttione data dal Marchese di Bedmar, già Ambasciatore Catolico in Venetia a D. Luigi Bravo suo successore.... 1619«.

h.— k. 145. »Discorso e pensiere del Sign. Don Innocentio Conti... col quale la Santità di Nostro Signore può haver pronto un grosso esercito de proprii sudditi...«

i.— k. 153. »Al grande, al pio, al Beatissimo Padre Urbano Ottavo, Niccolo Lambecaro.... in Orleans, cioè Avviso esatissimo di tutto ciò parla il mondo universale intorno al di lui governo...«

k.—k. 172. »Relatione della Corte di Roma data dal Sign. Cavaliere [Nicolo] Erizzo alla Republica di Venetia 29 Ottobre 1702«. — Obszerny rozbiór tej relacyi u Rankego Römische Päpste III. exkurs 154.

Hist. Z Biblioteki Poryckiej Czackiego Nr. 1520, przeszedł 1818 r. do Czartoryskich w Puławach z tymże Nrem, a 1833 r. do CBP.

409.

Ital. F. II. 31. — Rękopis papierowy, 280 mm. na 200 mm., trzema rękami XVII i XVIII ww. pisany, str. lb. 316, oprawny w niebieską tekturę.

»Conclave czyli wybory papieżów«. Tytuł przez Ł. Gołębiowskiego dany; zob. Nr. 404. Rękopis zawiera:

- a.*— p. 1. »Conclave d'Innocenzo X.« 1644.
b.— p. 31. »Discorso sopra i cardinali papabili dopo la morte d'Innocenzo X.« 1655.
c.— p. 71. »Conclave di Alessandro VII.« 1655. — p. 83. inny opis tegoż samego konklawe.
d.— p. 157. »Discorso sopra i cardinali papabili... dopo la morte di Clemente IX.« 1669.
e.— p. 181. »Relatione di quanto è successo nell' elezione al pontificato del Cardinale Benedetto Odescalchi, chiamato Innocenzo XI.« 1676.
f.— p. 233. »Parere sopra i cardinali papabili... dopo la morte d'Innocenzo XI.« 1689.
g.— p. 249. »Historia del conclave... d'Innocenzo XII.« 1691.
h.— p. 273. »Conclave... di Clemente XII. il dì dodici Luglio 1730. Hist. Z Biblioteki Czartoryskich (poprzednio z Poryckiej Czackiego) Nr. 1519.

410.

Ital. F. II. 32. — Rękopis papierowy, 280 mm. na 200 mm., kilkoma rękami XVII i XVIII ww. pisany, str. lb. 1364, oprawny w kartę pergaminową, u spodu całkiem przegniły.

»Raccolta di varj conclavi principiando da quello fatto per la morte di Alessandro VII.« — Rękopis pochodzenia włoskiego, być może przywieziony przez Albertrandiego; zob. poniżej pod *g.* oraz Nr. 404. — Zawiera:

- a.*— p. 1. »Gl' Afforismi politici composti dall' Emmo.... Cardinal Decio Azzolini per i Signori Cardinali nel Conclave«.
b.— p. 63. »Discorso politico per i signori conclavisti«.
c.— p. 85. »Conclave... di Clemente IX.« 1667.
d.— p. 217. »Conclave... di Clemente X.« 1670.
e.— p. 315. »Conclave... d'Innocenzo XI.« 1676. Zob. 409. e.
f.— k. 1—11. »Relazione del Conclave nella Sede vacante di papa Clemente Decimo l'anno 1676.«
g.— p. 594. »Conclave... di Alessandro VIII.« 1689. Na końcu zapiiski i uwagi ks. Jana Albertrandiego.
h.— p. 652. »L' intrighi del conclave nel quale fù eletto il cardinal Antonio Pignatelli che prese il nome di Innocenzo XII.« 1691.
i.— p. 816. »Conclave... nel quale fù creato Clemente XI.« 1700.
k.— p. 848. »Stato in cui si trovavano le cose precisamente per l' elezione del nuovo Pontefice in occasione del Conclave e morte di Clemente XI.« 1721. Wybór Innocentego XIII.

l. — p. 886. »Conclave... di Benedetto XIII.« 1724.

m. — p. 1080. »Discorso politico, istorico e legale d'autore anonimo circa l'esclusiva d'alcuni soggetti, fatta dalle Corone nella hodierna Sede vacante per la morte di Benedetto XIII.« 1730.

n. — p. 1154. »Conclave... di Clemente XII.« 1730.

Hist. Zob. Nr. 404. — Z Biblioteki Puławskiej Czartoryskich, Nr. 1522.

411.

Ital. O. II. 3. — Rękopis papierowy, 192 mm. na 132 mm., jedną ręką XVII w. na 176 k. lb. pisany, oprawny w pergamin, w górnej prawej części prawie cały przegniły.

Zawiera następujące opisy wyborów papieskich, t. zw. conclavia:

a. — k. 1—72. Conclave Alexandra VII. 1655.

b. — k. 73—132. »Conclave per la morte di papa Clemente VIII, nel qual fu creato pontefice... Leone Undecimo.« 1605.

c. — k. 133—164. Conclave Pawła V. 1605.

d. — k. 165—167. Conclave Grzegorza XV. 1621 i kilka drobiazgów bez wartości.

Hist. Zob. Nr. 404. — Z Biblioteki Puławskiej Czartoryskich. Nr. 1545.

412.

Ital. O. II. 4 — Rękopis papierowy, 193 mm. na 132 mm. kilkoma rękami XVII w. pisany, oprawny w pergamin, k. lb. 160.

Zawiera instrukcyje dla nuncyuszów apostolskich, spis następstwa papieży i inne materyały dla historyi Stolicy Św. z XVII w.

a. — k. 1—65. »Istruttione a Mons. Spada arcivescovo di Amiata [Damiette] destinato da N. S. Urbano VIII nuntio ordinario appresso la Maestà Christianissima.« z 23 Stycznia 1624. Streszczenie i rozbiór tej instrukcyi daje Ranke, Die römischen Päpste, III exkurs 106.

b. — k. 69—99. »Istruttione a Mons. de Torres arcivescovo d'Andrianopoli Nuntio destinato da Gregorio XV in Polonia, l'anno 1621.« Zob. Relacye Nuncyuszów Apostolskich wyd. Rykaczewski, II. str. 116.

c. — k. 105—125. »Conclavi dal 1305«. Spis następstwa papieży, suchy, obszerniej tylko opisany wybór Mikołaja V w 1447 r.

d. — k. 128—142. Mowa do żołnierzy, ognista i pełna zapału z XVII w. incip. »Eccovi o generosi compatriotti quell' hora fortunata...«

e. — k. 101—104 i 142—160. Kopiaryusz listów (»registro di lettere«) nieznanego autora; zdaje się bez większej wartości.

Hist. Zob. Nr. 404. — Z Biblioteki Puławskiej Czartoryskich Nr. 1544.

413.

Ital. F. IV. 14. — Rękopis papierowy, 280 mm. na 200 mm., dwiema rękami XVII w. pisany, str. lb. 1—428 i k. lb. 215—227., oprawny w pergamin.

Zawiera dwa pisma w sprawie repressyi stronnictwa Barberinich po śmierci Urbana VIII., oraz ucieczki do Francyi kardynała Antoniego Barberini w 1645 r.

a.—p. 1—428. »La fuga de' Barberini, sdegno di papa Innocenzo X^o, beni stagiti, sospensione de' carichi, atti contumaciali, sequestri e multa contro di essi per il rendimento de' conti, protezione della corona di Francia, maneggi de' Francesi appresso il papa, grazia impetrata dal Rè e loro ritorno in Roma«. 1644—1655.

b.—k. 215—227. »La mal consigliata fuga del Signor Cardinal Antonio Barberino dalla Corte di Roma«.

Hist. Zob. Nr. 404. — Z Biblioteki Puławskiej Czartoryskich Nr. 1532.

414.

Ital. F. IV. 22. — Rękopis papierowy, 280 mm. na 200 mm., jedną ręką w XVIII w. na str. lb. 674 pisany, oprawny w pergamin.

»Brevi notizie delle azioni e costumi degli Eminentissimi Cardinali viventi in Roma e nelle Legazioni dello Stato Ecclesiastico sotto il Ponteficato di Nostro Signore Benedetto XIII sino a tutto l'anno 1728, e de' Signori Prelati in carica residenti in Curia, siccome di quelli destinati al privato servizio della Santità Sua che compongono la Camera Segreta«.

Hist. Zob. Nr. 404. — Z Biblioteki Puławskiej Czartoryskich Nr. 1531.

415.

Ital. F. XVII. 4. — Rękopis papierowy, 280 mm. na 200 mm., różnemi rękami w XVIII w. pisany, str. lb. 1176, oprawny w pergamin.

»Miscellanea ò sia Raccolta di diverse materie«. Zbiór drugorzędnych materyałów do dziejów Państwa Kościelnego, oraz do stosunków dyplomatycznych europejskich począwszy od połowy XVII w.

a.—k. 1. »Discorso fatto dal Card. Mazarini... sopra li motivi di guerra che sono in Italia frà il Papa e li Principi à di 20 Luglio 1643«.

b.—p. 25. »Affari del tempo«. Incip. »La guerra che oggi giorno da tanto che fare all' Europa...«

c.—p. 135. »Dialogo naturale, schietto e familiare tra Clerio et Ernesto sopra la successione di Spagna...«

d.— p. 209. »Discorso fatto al senato di Venezia dal conte di Rabenach, Inviato straordinario di S. Mtà. Christianissima«.

e.— p. 325. »Propositiones ad Sermam. Poloniae Rempubicam Celsissimi principis Livii Odescalchi...«

f.— p. 329. »Lettera scritta dal Sign. Card. Spada [sekretarza stanu za pontyfikatu Innocentego XII] per ordine di Sua Santità al Sign. Card. Visconti arcivescovo di Milano«.

g.— p. 349. »Risposta del generale Antonio Caraffa al breve di papa Innocenzo XII«.

h.— p. 409. »Rimonstranze del generale Tesè a Papa Clemente XI...«

i.— p. 419. »Riflessioni sopra la pretensione della Sala Regia in questa Corte di Roma messa in campo dal Sign. Ambasciatore della sagra Religione di Malta«.

k.— p. 443. »Raggioni del prefetto di Roma... che deve precedere a tutti gli Ambasciatori delle corone« i inne pisma w tej kwestyi zawiętej, która była przyczyną licznych trudności za rządów Innocentego XII.

l.— p. 613. »Ristretto delle procedure seguite tra il Re di Sardegna e il Papa defonto e ordinazioni dal Sign. Cardinal Camerlengo...«

m.— p. 657. »Concordati sopra li spogli pretesi dal re di Sardegna...«

n.— p. 709. Dwa pisma o wolności w papieństwie.

o.— p. 885. »Memoriale dal re di Portogallo presentato da un ministro subalterno«.

p.— p. 909. »La difesa del Re Filippo V contro Don Giovan Tomaso Enriquez Cabrera, grande di Spagna fugitivo...«

q.— p. 933. »Istruzione a Nunzi della Sede Apostolica in materia del Patriarcato di Constantinopoli...«

r.— p. 957. »La verità svelata ò siano riflessioni che si fanno per mancanza della successione di Sua Altezza Serma. il Gran Duca di Toscana...«

s.— p. 1080. »Sommario delle cose più notabili... nella caduta del Sign. Cardinale Alberoni dalla grazia di S. Mtà. Cattolica...«

t.— p. 1098. »Memoriale circa la renunzia dell' Arcivescovado di Benevento per il Cardinal Coscia«.

u.— p. 1165. »Testamento del Sign. Abbate Veccei Romano«.

Hist. Zob. Nr. 404. — Z Biblioteki Puławskiej Czartoryskich Nr. 1528.

ZBIÓR AUTOGRAFÓW I DOKUMENTÓW.

416.

Collect. Autogr. Nr. 62. — Zbiór listów oryginalnych, instrukcyj, aktów innych itd. królowej Bony, Zygmunta Augusta, królowych Katarzyny i Anny Jagiellonki tudzież króla Stefana zwróconych przeważnie do rozmaitych członków rodu Radziwiłłów, zwłaszcza zaś do Mikołaja Radziwiłła Rudego, podczaszego litewskiego, wojewody Trockiego, następnie Wileńskiego, kanclerza i hetmana WXL.

a. — Listy królowej Bony: 1) do Jerzego Radziwiłła, kasztelana Wileńskiego 1535 Iul. 22. in Vasiliski (o zdobyciu zamku Homya (?); król kazał mu posłać świeżą amunicję). — 2) do Mikołaja Radziwiłła kasztelanica Wileńskiego (Rudego) z Krakowa, 30 Nov. 1542. — 3) do Barbary Radziwiłłowej (z Wolskich) kasztelanowej Wileńskiej, z Krakowa 16 Dec. 1542 (polski list o jej synu Mikołaju). — 4) do Mikołaja Radziwiłła kasztelanica Wileńskiego, z Krakowa 1 Apr. 1543. (o siostrze jego Barbarze Gasztoldowej wdowie). — 5) do Barbary z Wolskich Radziwiłłowej, z Brześcia, na zamku, 1544. (polski list, o kimś nienazwanym, za kogo ma wydać córkę).

b. — 6) List Zygmunta Augusta do Mikołaja Radziwiłła (?) bez daty (zapewne z 1548 r., o zachowaniu przysięgi małżeńskiej; brak pierwszej karty).

c. — 7) List Katarzyny z Tomickich Radziwiłłowej, żony Mikołaja Rudego, do Piotra Opalińskiego kasztelana Gnieźnieńskiego z Wilna, 1542 Jun. 9.

d. — Listy Zygmunta Augusta do Mikołaja Radziwiłła Rudego: 8) Rudniki, 1546 Aug. 20 (list łaciński, żartobliwy, o swych polowaniach, o odpustach w Częstochowie, o Lutomirskim). — 9) Wilno 14 Nov. 1547. łaciński list, w sprawie z kasztelanem Małogoskim, marszałkiem dworu (zapewne Piotr Zborowski (?). — 10) Współczesna kopia energicznego reskryptu Zygmunta Augusta, bez daty, do arcybiskupa Mikoł. Dzierżgowskiego w obronie Andrzeja Frycza; zapewne alegat do listu króla do Mikołaja Radziwiłła. — 11) Ejszyszki 1 Mai 1548. o królowej Barbarze i o długach podczaszego. — 12) Sandomierz 15 Febr. 1548. [feria V prima quadragesimae] Radziwiłł ma z Dowojną do Grodna przyjechać. — 13) Niepołomice 14 Aug. 1548. uwierzytelnienie Mikołaja Radziwiłła Czarnego, marszałka wielkiego WXL. — 14) kartka dołożona, bez daty, do któregoś z poprzednich listów Zygmunta Augusta. — 15) Radunia 2 Mai 1548. król posyła mu listy podwodne. — 16) Wołkowyska 6 Mai 1548. o królowej Barbarze i królowej Bonie. — 17) Koletowice 14 Mai 1548.

o nieprzystojnych gadaniach jakiegoś Łobockiego w Drohiczynie. — 18) Zawichost 17 Mai 1548. o śmierci kasztelana Sandomirskiego (Mikołaja Wolskiego). — 19) Kraków 2 Jun. 1548. — 20) Kraków 6 Jul. 1548. — 21) Kraków 22 Jul. 1548. — 22) Kraków 25 Jul. 1548. długi i ważny list o sejmie, o Piotrze Kmicie itd. — 23) Niepołomice 19 Aug. 1548. — 24) Łagow 25 Aug. 1548. o królowej Barbarze. — 25) Radom 26 Aug. 1548. — 26) Kunow 4 Sept. 1548. — 27) Skrzynno 16 Oct. 1548. aby królowa niewstępowała do Św. Krzyża. — 28) bez miejsca, [z Piotrkowa] 23 Oct. 1548. aby królowa ze szklanek, nie z kubków pijała i żeby, o ile możności mężczyzna jej trunki podawał, nie kobiety. — 29) Piotrków 24 Oct. 1548. ma unikać Kmity. — 30) Piotrków 30 Oct. 1548. ciekawy list, o bezpieczeństwie królowej. — 31) Piotrków 2 Nov. 1548. o Piotrze Boratyńskim i o sejmie. — 32) Piotrków 9 Nov. 1548. długi list o sprawach sejmowych. — 33) Piotrków 15 Nov. 1548. wiadomość o chorobie królowej. — 34) Piotrków 18 Nov. 1548. o rozprawach sejmowych. — 35) Piotrków 20 Nov. 1548. o sejmie. — 36) Piotrków 24 Nov. 1548. obszerny list o sprawach sejmowych. — 37) Piotrków die S. Ioannis [27 Dec.] 1548. — 38) Piotrków 1 Dec. 1548. o projektach i stronniactwach w sejmie. — 39) Piotrków 11 Dec. 1548. o sejmie w Parczowie i unii z Litwą. — 40) Piotrków, die innocentum [28 Dec.] 1548. — 41) Piotrków 3 Dec. 1548. — 42) Piotrków 20 Dec. 1548. z osobną kartką. — 43) z tejże daty, o sądach królewskich. — 44) Katarzyna królowa do Mikołaja Radziwiłła Rudego, z Niepołomic, 21 Aug. 1553. — 45) Rudniki 30 Apr. 1556. — 46) Olkienniki 20 Mai 1556. o marszałku inflanckim. — 47) Mysza- goła 14 Jun. 1556. — 48) Wilno 8 Jul. 1556. — 49) Wilno 6 Jul. 1556. — 50) Wilno 8 Jul. 1556. — 51) Wilno 9 Jul. 1556. — 52) Wilno 10 Jul. 1556. Listy 48—52 odnoszą się do spraw inflanckich i wojny. — 53) Wilno 20 Jul. 1556. — 54) Wilno 22 Jul. 1556. — 55) Wilno 28 Aug. 1556. ważny list o zamiarach króla szwedzkiego, o lidze przeciw Moskwie itd.

e. — 56) Uniwersał Zygmunta Augusta o przyszłej Unii, o stanowisku Wilna, o przywilejach, wzajemnych stosunkach itd., dany w Wilnie 21 Jul. 1563 incip. »Significamus.... Cum iam certos ex ordine quisque suo....« — Oryginał pod wielką litewską pieczęcią i podpisem.

f. — 57) Zygmunt August do Stanisława Cikowskiego »na ten czas przełożonemu woiska naszego polskiego«, aby polscy rotmistrze nie leżeli w imionach litewskich rotmistrzów. — Piotrków, 31 Mai 1565. oryginał.

g. — 58) Zygmunt August do Karola IX francuskiego, Knyszyn 1568 Jul. 28. oryginał; w sprawie wojny między Danią, Polską i Szwecją.

h. — 59) »Instructio a S. R. Mte. ad proceres et equites Magni Ducatus Lithuaniae data.« z podpisem króla Stefana i pieczęcią, bez daty, o wtargnięciu Moskwy do Inflant. Incip. »Dolenter S. R. Mtas. do-

minus noster clementissimus accepit ea, quae de Mosci in Livoniam irruptione...»

i. — 60) Anna królowna polska do Mikołaja Radziwiłła wojewody Wileńskiego, z Płocka 22 Sept. 1572.

k. — Akta króla Stefana: 61) Stefan król do Wawrzyńca Wojny, podskarbiego ziemskiego WXL., z obozu ad Laternam pod Gdańskiem 28 Aug. 1577. oryginał. — 62) Edykt oryginalny do szlachty inflanckiej z Grodna 26 Oct. 1579.; po tytułach, incip. »Cum sit certis rumoribus ad nos allatum hostem nostrum ducem Moscorum...« -- 63) »Instructio Illmo. et Revmo. in Christo patri Dno. Cardinali Radivilio Episcopatus Vilmensis administratori, in Livonia locumtenenti et in negotio Curoniae episcopatus commissario nostro una cum aliis concommisariis in eodem Curoniae negotio, data Cracoviae XII Iunii MDLXXXV.« oryginał. — 64) Pełnomocnictwo oryginalne, dane przez króla Stefana w Niepołomicach 14 Jun. 1585 Wawrzyńcowi Goślickiemu na zjazd frankfurcki w sprawie z Juliuszem X. Brunszwickim¹.

Wszystkie powyżej wymienione listy i akta, z wyjątkiem Nr. 10, są oryginalne, prawie wszystkie listy Zygmunta Augusta są polskie, oprócz Nr. 8, 9, 26. — Własnoręcznego listu niema ani jednego, niektóre kartki dołączane do listów może są kreślone ręką królewską. Kilka listów wycięto z tego tomu i włożono w witryny w głównej sali rękopisów CBP., tak np. list Zygmunta Augusta do Mikołaja Radziwiłła, pisany z Łukowa 14 Stycznia 1553 r., w sprawie pogłoski o staraniach czynionych przez Iwana IV Groźnego u papieża o koronę moskiewską; do listu tego dochowała się koperta w tomie niniejszym (k. 102).

Niepodobna nie zwrócić szczególnej uwagi na ważność tego zbioru dla historyka XVI wieku. W rzadkim komplecie znajdujemy tu korespondencję króla z zaufanym jego powiernikiem w latach 1548 i 1556. — Korespondencya ta objaśnia zarówno najważniejsze osobiste jego sprawy i zapatrywania jako też i cały szereg spraw publicznych łączących się z objęciem rządów, sejmem piotrkowskim, wojną inflancką itd. Listy te uzupełniają szczęśliwie wydaną już przez Lachowicza² część korespondencyi króla z Radziwiłłami; pierwszorzędny to materiał dla dziejów i charakterystyki Zygmunta Augusta.

¹ Zob. wyżej Nr. 76. na str. 65.

² Lachowicz St. Aug., Listy oryginalne Zygmunta Augusta do Mikołaja Radziwiłła Czarnego... Wilno 1842. — Zob. także: Baliński, Pisma historyczne I. oraz Przeddziecki Al., Jagiellonki Polskie. t. I.

417.

Collect. Autogr. Nr. 63. I. — Listy oryginalne, przypowiednie i zwykłe oraz inne akty Zygmunta III w sprawach wojennych zwłaszcza

wojny z Karolem X. Sudermanlandskim i odnoszących się do wojska w latach 1589—1601. — Zbiór ten pochodzi od Krzysztofa (Mikołajewicza) Radziwiłła, wojewody wileńskiego, kanclerza i hetmana wielkiego WXL. († 1603) Zob. NN. 418—423.

Listy przypowiednie były pisane według pewnych mniej więcej ustalonych form, których sześć typów odnaleźliśmy; nie wszystkie wymieniają nazwiska tych, dla których były przeznaczone; wysyłano je bowiem do hetmanów, na ich ręce, w większej ilości, celem rozsyłania w miarę potrzeby i uznania. Podajemy poniżej typy listów przypowiednich dla rotmistrzów i pułkowników oraz dla rycerstwa.

Typ I. — Zygmunt III z łaski Bożej król... itd. — Urodzonemu... wiernie nam miłemu... Iż Rzeczpospolitą niebezpieczeństwa od Carolusa zachodzą, postrzegając tedy, aby w niegotowości naszej czego w ziemi Inflantskiej niezbroił, rozkazaliśmy i poruczyli JWmu. Chrzysztophowi Radziwiłłowi, xiążęciu z Dubinek na Birżach, wojewodzie wileńskiemu, Hetmanowi najwyższemu WXLitewskiego, ludzi służebnych do ziemi Inflantskiej przyjąć i wywieść. A mając zaleconą od tegoż Hetmana... itd. itd. Warszawa 20 Kwietnia 1600.

Typ II. — Zygmunt III... itd. — Za niespodziewanym i gwałtownym nastąpieniem X^a Carolusa na provintją Inflantską chcąc zamysłowi jego odpór dać, rozkazaliśmy ludzie rycerskie na wojnę przeciw niemu jako naprędzej zbierać. A mając zaleconą dzielność... itd. — Warszawa 30 kwietnia 1601.

Typ III. — Zygmunt III... itd. — Urodzony, wiernie nam miły. Posłałiśmy do JW. wojewody wileńskiego list nasz przypowiedny na rotę jedną Wierności Waszej. Wiedząc o chęci i miłości ku ojczyźnie Wierności Waszej... żądamy, abys Nam i Rzeczypospolitej służyć niewzbraniał się... itd. — Warszawa 1 czerwca 1600. — Podpis królewski i pieczęć na kopercie; tak zwany »list zawarty«.

Typ IV. — Zygmunt III... itd. Urodzony, wiernie nam miły. Acz pewniśmy tego, iż pieniądze na drugą ćwierć, o któreśmy się starać rozkazali, Wierności Waszej dojdą, jednak jeśliby się jakie omieszkanie w tem stało, rozumiemy, iż Wierność Wasza z chęci tej, którą masz do służb Naszych... omieszkać nie będziesz chciał, ale... itd. — Bożęcin, 9. Oct. 1600. — Adresy na kopertach.

Typ V. — Zygmunt III... itd. — Urodzonemu... rotmistrzowi naszemu... Wdzięcznie przyjmujemy przysługę, którąś Wierność Twoja dla Nas i Rzeczypospolitej w opieraniu się Xciu. Carolusowi w Inflanciech... itd. [i zapowiedź dalszej służby z wyszczególnieniem uzbrojenia]. Radozycze 1601 Jan. — Podpis królewski i pieczęć; list otwarty.

Typ VI. — Zygmunt III... itd. — Urodzony, wiernie nam miły. Potrzebując wojska niemałego przeciwko Carolusowi, który ziemię Inflant-

ską, prowincję Naszą i Rzeczypospolitej nieprzyjacielskim sposobem posiada, używamy Wierności Twojej, którego do służb Naszych...., abyś z tej posługi terazniejszej niewymawiając się, rotę.... itd. — Warszawa, Maj 1601. — Podpis królewski.

W następującem zestawieniu cyfry odpowiadają numeracyi porządkowej każdego z osobna dokumentu tego tomu.

a. — 1) Król Zygmunt III do Teodora Skumina [Tyszkiewiczza] podskarbiego ziemskiego i pisarza WXL. Ryga, 31 Oct. 1589; [aby 4000 złotych jurgieltu hetmańskiego wypłacił z myt Krzysztofowi Radziwiłłowi, wojewodzie wileńskiemu]. — 2) Tenże do Dymitra Chaleckiego, podskarbiego ziemskiego i pisarza WXL., z Warszawy 1590 (bez bliższej daty) o toż samo na rok 1590.

b. — 3) Zygmunt III do Krzysztofa Radziwiłła, wojewody wileńskiego, hetmana wielkiego litewskiego, z Warszawy 28 Kwietnia 1590. List przypowiedni na 12000 wojska przeciwko Turkom. — 4) Exempt Krzysztofa Radziwiłła od podsądności podczas wojny tureckiej; pod imieniem królewskim i wielką pieczęcią litewską, z kancelaryi większej litewskiej, oryginał, po rusku, 1590.

c. — 5—7, 15, 38) Listy przypowiednie typu I, z podpisem i pieczęcią litewską z Warszawy 20 Apr. 1600. nazwiska rotmistrzów: Jan Buczacki, Jan Gratus hr. z Tarnowa; Nr. 15. bez nazwiska; Nr. 38. z roku 1601. kniazia Michałowi Druckiemu Sokolińskiemu, staroście Jezierzykiemu.

d. — 8) List przypowiedni typu II. do Andrzeja Ozmiejewskiego. — 37, 39, 59, 61—67) toż samo bez nazwisk.

e. — 9—14, 68) Listy przypowiednie typu III. bez nazwisk.

f. — 16, 17) Listy królewskie do rotmistrzów z wymówieniem, że nie stawili się na popis do Kokenhauzen na termin we dwa miesiące po wzięciu pieniędzy. — Warszawa, 2 Września 1600. Nazwiska: (17) Jan Sapieha.

g. — 18—31) Listy królewskie do rotmistrzów według typu IV. Nazwiska adresatów: Ferens Tuszyński, Sulima, Jarosz Zdanowicz, Chrzanowski, Sadłowski, Piotrowski, Lwowicz, Bałag Demer, Suchorzewski, Niewiarowicz, Wawrzyniec Rudomina, Andrzej Orzechowski, Siemy...(?)

h. — 32—36) Listy przypowiednie typu V. — Nazwiska: Ludwik Waier [Wejher], Sulima, Jan Sapieha, Jan Ostafi Tyszkiewicz, Piotrowski.

i. — 40—58) Listy przypowiednie typu VI. bez nazwisk.

k. — 60) List Zygmunta III do Jana Abramowicza wojewody smoleńskiego, z Warszawy 24 Marca 1601. w sprawach wojennych.

Collect. Autogr. Nr. 63. II. — Część druga poprzedniego Nru zawiera dalszy ciąg aktów wojennych Zygmunta III, jego korespondencyę z senatorami i dygnitarzami litewskimi, zwłaszcza z Krzysztofem (Krzysztofowiczem) Radziwiłłem, hetmanem polnym litewskim, wojewodą wileńskim, wreszcie hetmanem wielkim litewskim († 1640).

Akta zawarte tym tomem odnoszą się do lat 1601—1623; obok oryginałów znajdują się tu kopie, transumpty itd. — Zob. Nr. 417.

a. — 1—4) Listy przypowiednie typu II, bez nazwisk. — 5, 7, 12) Toż samo, typu VI, bez nazwisk. — 6, 8, 10, 11) Toż samo, typu V. Nazwiska: Jarosz Zdanowicz, Piotr Niemierowicz, Ferens Tuszyński, Lwowicz.

b. — Listy króla Zygmunta III, oryginalne: 9) do Rohozińskiego, poborcy Wendeńskiego, z Radoszyc 17 Jan. 1601. — 13) do Krzysztofa Zenowicza, wojewody brzeskiego, z Krakowa 18 Febr. 1604. bardzo ciekawy, o Dymitrze Samozwańcu. — 14) do tegoż z Krakowa 15 Jul. 1604. o swem powtórnem małżeństwie. — 15) do Henryka IV, króla francuskiego, z Krakowa 29 Mart. 1605. w sprawie pruskiej. — 16) do Szymona Rudnickiego, biskupa warmińskiego, z Krakowa 14 Nov. 1605. o złożeniu sejmu. — 17) do tegoż, z Krakowa, 12 Mart. 1608. — 20) do Maryi Medycejskiej, królowej francuskiej, 24 Jan. 1612.

c. — 18) Transumpt edyktu Zygmunta Augusta z 1570 r. o zakresie władzy obu Marszałków wielkich podczas sejmu. — 19) transumpt protestacyi Krzysztofa Radziwiłła, wojewody wileńskiego, przeciw prawu o mieszkaniu senatorów przy królu, z 28 Febr. 1609 (transumpt z 1615 r.).

d. — 21) »Veryfikacya liczby, którą czynił JMPan [Jarosz] Wołłowicz, administrator podskarbstwa ziemskiego WXL....« 1613 na sejmie warszawskim. Jest to potwierdzenie (kwit) króla na sprawozdanie Wołłowicza. — Toż z innych summ 1613 r. (Nr. 22). — Toż z 1618 r. (NN. 29, 30, 33) trzy kwity; wszystkie obszerne i ciekawe.

e. — 23) Uniwersał o sejmikach na Litwie celem zabezpieczenia najazdu od Moskwy, z Warszawy, 24 Jul. 1619.

f. — 24—27, 28, 39—42) Listy przypowiednie Krzysztofowi Radziwiłłowi, hetmanowi polnemu WXL. z Warszawy, 9 Apr. 1615., 10 Jul. 1616 i 7 Mai 1621.

g. — 31, 41, 44, 47—49, 51, 52) Listy oryginalne Zygmunta III. do Achillesa i Filipa de Harlay, barona de Sansy, posłów francuskich w Carogrodzie 1618—1630.

h. — 32) Uniwersał Zygmunta III. o nieporządkach wojskowych (»milites catervatim sine scitu et voluntate nostra pervagantur«). z War-

szawy 24 Jan. 1619. — 34) wyjęty z tomu, ruski edykt, wystawiony w witrynie w głównej sali oddziału rękopisów CBP. Podobnej treści jak Nr. 35) Uniwersał z 23 Jan. 1619. aby nikt się nie ważył zbrojnych kup zbierać.

i. — 36) Zygmunta III oryg. instrukcyja dla Alex. Rajeckiego, marszałka Wiłkomirskiego, Jana Mleczo, sędziego ziemskiego żmudzkiego, Wojciecha Sośnickiego strukczaszego i dworzanina królewskiego i Jana Marcinkiewicza, sekretarza królewskiego, komisarzy do wojska inflanckiego; z Warszawy, 24 Jan. 1619.

k. — 37) List Zygmunta III do Ludwika XIII, z Warszawy 1 Febr. 1621 o pomoc przeciw Turkom.

l. — 38) Blankiet podpisany na list przypowiedni dla rotmistrza kozackiego, z Warszawy, w lipcu 1621.

m. — 43) Kopia listu Zygmunta III do Jerzego Wilhelma, margrabiego brandenburskiego, z Warszawy 26 Aug. 1623. bardzo ostry, obwiniający go o związki z Moskwą.

n. — 45) Zygmunt III do Mikołaja Kiszki, wojewody dorpackiego, z Warszawy 13 Apr. 1622. Ciekawy list o wykopaniu skarbu w dworzyszczu niegdyś Xcia Alexandra [czy króla Jagiellończyka?], w którym później żył i umarł Albrycht Gasztold. Znaleziono tam złote misy, talerze, konwie, roztruchany, kubki, klejnoty, portugały etc.

o. — 46) Zygmunt III do Krzysztofa Naruszewicza, podskarbiego ziemskiego, pisarza i łowczego WXL., list przypowiedni, z Warszawy 14 Apr. 1622

p. — 50) Uniwersał o rozpoczęciu pertraktacyj pokojowych ze Szwedami, z Warszawy 7 Jul. 1625. Komisarzami królewskimi są: Gotard Tyzenhaus, kasztelan wendeński i Magnus Ernest Denhoff, starosta dorpacki.

419.

Collect. Autogr. Nr. 64. -- Listy i akty oryginalne Władysława IV, z lat 1626—1647. Na grzbiecie tomu: *Lettres et rescripts originaux de Vladislas IV roi de Pologne 1626—1642*. Zawiera ogółem 123 sztuk (z tych jedna w witrynie w głównej sali rękopisów CBP.).

a. — 5 listów oryginalnych (niektóre własnoręczne) królewicza Władysława Zygmunta do Krzysztofa (Krzysztofowicza) Radziwiłła, hetmana wielkiego WXL. z lat 1626, 1628 i 1632.

Następnie z lat 1633—1647:

b. — 42 uniwersałów, listów przypowiednich, reskryptów królewskich itd. do miast i gmin etc., oryginały pod pieczęcią i podpisem.

c. — 20 listów oryginalnych Władysława IV do Janusza Kiszki, wojewody połockiego, hetmana polnego a później wielkiego WXL. (kilka własnoręcznych).

d. — 2 listy do Krzysztofa Kiszki wojewody witebskiego.

e. — 41 listów do Mikołaja Kiszki, podskarbiego wielkiego WXL. Korespondencya ta obfituje w listy ważne i ciekawe, dużo autografów.

f. — Listy do Gotharda Tyzenhauza wojewody derptskiego; do biskupa płockiego (Stanisława Łubieńskiego lub królewicza Karola Ferdynanda); do Władysława Kierdeja pisarza ziemskiego grodzieńskiego i sekretarza królewskiego oraz do Jerzego Eperiaszy podstolego żmudzkiego, rewizorów i komisarzy w sprawie między bojarami ciwuństwa Retowskiego a Alexandrem Massalskim wojewodą mińskim; do Samuela Starosielskiego, sędziego ziemskiego witebskiego, Jana Hektora Podbereckiego oraz do Łukasza Brzostowskiego, rewizorów w sprawie uporządkowania dóbr królewskich w województwie witebskiem; do Jerzego Karola Hlebowicza wojewody smoleńskiego; do Anzelma Wilczka kasztelana połockiego. Razem listów pojedynczych sześć.

g. — 2 listy do Fryderyka Wilhelma elektora brandenburgskiego. Oprócz tych listów i aktów znajdujemy w tym tomie:

h. — 1) Pismo polityczne pt. »Pro Serenissimo Principe Wladislao«; rozbiór względów, dla których byłby pożądanym jego wybór na tron.

i. — 29) »Rejestr Chorągwi, które zarazem Wielm. Hetman nasz polny WXL. pod regiment Wielm. wojewody smoleńskiego dać i plenariam onemu nad temi ludźmi ma zlecić potestatem«. Z podpisem i pieczęcią.

k. — 121) »Porządek między Marszałkami Wielkimi i Nadwornymi tak koronnymi jako i WXLitewskiego namówiony i postanowiony«. Pod podpisem i obiema pieczęciami.

420.

Collect. Autogr. Nr. 65. — Zbiór listów oryginalnych i aktów króla Jana Kazimierza. Tom, folio, na grzbiecie: »Lettres de Jean Cazi-mir Roi de Pologne 1632—1669«. Zawiera:

a. — Przywilej Zygmunta I z 1540 r. w sprawie dziesięcin z miasteczka Torczyna w łuckiej diecezji na rzecz biskupa łuckiego Jerzego Falczewskiego; transsumowany i potwierdzony przez Zygmunta Augusta w 1546, przez Zygmunta III i Jana Kazimierza. Kopia.

b. — List oryginalny królewiczów polskich Jana Kazimierza, Jana Olbrychta, Karola Ferdynanda i Alexandra Karola z 1632 r. do Krzysztofa Radziwiłła, hetmana polnego WXL.

Następują listy i akty oryginalne króla Jana Kazimierza:

c. — List króla do Jerzego Wilhelma, margrabiego brandenburskiego z Warszawy 29 Aug. 1651.

d. — 10 uniwersałów, reskryptów, blankietów etc. (jeden uniwersał po niemiecku).

e. — 26 listów do Bogusława Radziwiłła, chorążego, później koniuszego litewskiego. 1649—1668. (pierwszy list w witrynie w głównej sali rękopisów CBP.; niektóre trochę zniszczone).

f. — List króla do Alexandra Połubińskiego hetmana polnego WXL. 1658 Dec.

g. — 2 listy do Jana Pawła Sapiehy wojewody wileńskiego i hetmana wielkiego WXL.; pierwszy z pod Torunia Dec. 1658; drugi z 14 Jul. 1660 do Pawła Sapiehy.

h. — Listy (pojedyncze) do Alexandra Korwin Gosiewskiego podskarbiego wielkiego WXL. z Płocka 15 Sept. 1658; do Janusza Kiszki wojewody połockiego, hetmana wielkiego WXL. z Warszawy 22 Dec. 1649; do Samuela Oskierki sędziego ziemskiego mozyrskiego, pułkownika, z Warszawy 14 lipca 1660.

421.

Collect. Autogr. Nr. 66. — Zawiera oryginalne listy, przywileje, reskrypty, uniwersały itd. królów Michała i Jana III., tudzież królowej Eleonory Maryi i Maryi Kazimiery, z lat 1669—1694.

a. — »Conservatio praw przywilejów miastu Pińskiemu służących z dopuszczenia Bożego teraz w Krakowie na Kleparzu pogorzałych«. 1669, bez oznaczenia bliższej daty, podpisany przez króla pergamin bez pieczęci. [Na koronację króla Michała przyjechali dwaj rajcy m. Pińska z przywilejami miejskimi dla potwierdzenia ich i stanęli w domu Jana Słoniowskiego na Kleparzu; nagły pożar zniszczył im te akta].

b. — »Instructio... Michaeli Radzivilio, duci in Olyka et Nieswież, ...MDLituaniae procancellario et campi duci ad Sermum. Romanorum Imperatorem...« 1679, bez dnia i miesiąca, oryginał pod pieczęcią koronną, w Grodnie, przez króla jeszcze niepodpisany.

c. — »Extrakt przywileju na wójtostwo Podlinkowskie Ur. Tyzenhauzowi widane[go].« z podpisem Michała Kazimierza Radziwiłła, podkanclerzego litewskiego i pieczęcią.

d. — Króla Michała listy: 1 do deputatów trybunału litewskiego 1672; — 1 do Michała Kazimierza Paca wojewody wileńskiego, hetmana wielkiego WXL.; — 1 uniwersał.

e. — Królowej Eleonory Maryi: 2 listy do Michała Kazim. Paca.

f. — Króla Jana III listy: do deputatów trybunału litewskiego 1676; — do Andrzeja Stanisława Załuskiego, biskupa kijowskiego (później płockiego).

g. — Króla Jana III okólniki, uniwersały, listy przypowiednie, blankiety itd. i nieadresowane listy, razem sztuk 15. Z tej liczby są 2 listy przypowiednie do Karola Stanisława Radziwiłła, podkanclerzego litewskiego, 1 do Benedykta Sapiehy podskarbiego wielkiego WXL. (rewersał), 1 o Marku Matczyńskim, wojewodzie ruskim.

h. — Królowej Maryi Kazimiery 3 listy i okólniki bez nazwisk adresatów.

422.

Collect. Autogr. Nr. 115. — Listy oryginalne, niektóre własnoręczne, bruliony i minuty listów, instrukcyj itd., odpisy również aktów wychodzących od Krzysztofa Radziwiłła, hetmana polnego litewskiego, tudzież wszelkiego rodzaju notatki, spisy itp. — I. d. »Minutes et lettres originales de Chrystophe prince de Radziwill. 1588 – 1635«.

a. — Instrukcyja od Zygmunta III dla posła do Ghazi Giraja [tzw. Kazy Giraj] cara Wielkiej Ordy. Minuta ruskiej instrukcyi, spisana na 9 wążkach (dutkowych) stronicach, niepodpisana i bez pieczęci; z roku 1623(?).

b. — Około 60 listów oryginalnych, brulionów, kopij listów itd. do różnych osób najczęściej nie nazwanych, lecz tylko tytułem (urzędem) oznaczonych; najwięcej tych brulionów lub minut jest z 1626 r. Między innymi: 2 listy do króla Zygmunta III., z tych jeden 1588 r. oryginalny; 6 listów do podskarbiego wielkiego WXL. (Krzysztofa Naruszewicza); jeden do Alexandra Radziwiłła wojewody brzeskiego litewskiego; 2 do Jakóba de la Gardie wodza szwedzkiego; 5 do Eustachego Wołłowicza biskupa wileńskiego 1626 r., z tych dwa własnoręczne, ogromne, na kilkanaście przeszło stron folio.

c. — 30 listów przypowiednich, uniwersałów, kwitów, assekuracyj, ekstraktów itp. aktów urzędowych, oryginalnych i minut.

d. — 20 listów, biletów, notatek, rachunków etc. oryginalnych Krzysztofa Radziwiłła do Krzysztofa Arciszewskiego.

e. — 9 sztuk notatek, skryptów, spisów etc. treści wojskowej.

f. — 5 sztuk spisów rozmaitych przedmiotów, ubrań, narzędzi i tym podobnych notatek na kartkach, najczęściej dla sprawunków robionych.

g. — Do Krzysztofa Radziwiłła listy oryginalne: 1 Albrychta Władysława Radziwiłła kasztelana trockiego i 1 Albrechta Stanisława Radziwiłła kanclerza litewskiego.

Oprócz powyższych, wyszczególniam następujące pisma, posiadające większe znaczenie dla dziejów i charakterystyki »królewiatka« Krzysztofa Radziwiłła:

h. — (Nr. 56) Sprawozdanie niepodpisanego sekretarza Radziwiłłowskiego (Stanisława Kurosza, starosty orleńskiego albo Piotra Kochlewskiego)

o sprawie Radziwiłła z królem Zygmuntem III i o mowach i radach senatorów, zwłaszcza wojewody bełzkiego Rafała Leszczyńskiego. Kopia, bez daty (1623?).

i. — (Nr. 64). »Registr gospod w Warszawie na przyjazd Xcia JMci. na ten seym terazniejszy«. 1623.

k. — (Nr. 69). »Towarzystwo... za różne excessa według praw i artykułów wojskowych z wojska wytrąbione... 1625 i 1626«.

l. — (Nr. 100). »Informatia sładze memu Ur. Stanisławowi Kuroszowi«. Oryginał, instrukcja ciekawa i długa (17 kart gęsto zapisanych) w sprawach prywatnych i publicznych Radziwiłła.

m. — (Nr. 105). Grawamina Krzyszta. Radziwiłła. Pismo bez nagłówka i podpisu zawiera spis »krzywd« i uraz Radziwiłła do króla. Na końcu: »chcę też wiedzieć iakie JKM. urazy ma odemnie y skąd mi jest JKM. tak głównym nieprzyjacielem...«

n. — (Nr. 106). »Declaratia odemnie Krzysztofa Radziwiłła na to co JM. Pan Woiewoda Połocki [Janusz Kiszka?] imieniem JMci. Pana Wojewody Wileńskiego [Lwa Sapiehy] proponował. Dana w Wilnie 18 Junij 1627«. W sprawie tegoż sporu z królem, zob. wyżej.

o. — (Nr. 109). »Informatia Urodzonemu Panu Stanisławowi Kuroszowi sładze memu na seym odemnie dana d. 28 Sept. 1627«. Długa i ważna, w sprawie obrony od zarzutu zdrady co do praktyk Radziwiłła przeciwko królowi. Dodane następnie: »Supplementum do Instructiey PP. Kuroszowi i Bazarzewskiemu daney«.

p. — (Nr. 113). »Memoriał do Warszawy Urodzonym Panu Stanisławowi Buczyńskiemu staroście Słuckiemu i Panu Stanisławowi Kuroszowi staroście Orleńskiemu sługom moim« z kopią listów »Xcia JMci. ktore do tey instructiey należą...«

Materyał¹ ten ma pierwszorzędne znaczenie dla dziejów drugiej połowy rządów Zygmunta III. Odślania on z jednej strony zamysły i praktyki jednego z najpotężniejszych »królewiatek« litewskich, — z drugiej przynosi mnóstwo nieznanych szczegółów do historii wewnętrznej, spraw i ludzi w pierwszej ćwierci XVII w. Razem z opisanymi pod NN. 418, 419 i 423 rękopisami uzupełnia ważny materyał wydany w znanem dziele: Krzyszta. Radziwiłła Sprawy wojenne i polityczne 1621—1632. Paryż 1859.

¹ W 1892 r. dałem wiadomość o tym zbiorze p. Alex. Krausharowi. Zob. jego dzieło o Arciszewskim, Petersburg 1892 tt. dwa.

423.

Collect. Autogr. Nr. 116. — Korespondencya Krzysztofa Radziwiłła hetmana polnego litewskiego. Listy oryginalne od różnych osób z lat

1584—1635. Tom, folio, na grzbiecie: »Lettres originales de différentes personnes adressées à Chrystophe de Radziwill«.

Listy te są ułożone i oprawione mniej więcej według chronologicznego porządku. Nie mogąc trzymać się go dla przejrzystości i celem uniknięcia powtarzań, wymieniam nazwiska korespondentów w porządku alfabetycznym, przyczem zaznaczam, że liczba przed nazwiskiem podaje ilość listów, brak liczby znaczy że istnieje tylko jeden list, numer zaś w nawiasie oznacza miejsce listu w rękopisie.

3 Abramowicz Mikołaj 1626 w Toruniu (62). — 1628 Jun. 25. (66 i 67). — Aston Arthur 1623 Jan. 23 Wilda, (Wilno, (30) list niemiecki).

Barczikowski L. z Kojdanowa 1623 Jun. 20 (33). — Bazarzewski Paweł, sługa Radziwiłła, razem z Kuroszem, z Warszawy 1629 Febr. 1. (87). — Brolnicki Mikołaj, z Wilna 1618 Sept. 8. (20) — Butler James, z Wilna Jan. 23. (29. zob. Aston).

Chrapowicki Krzysztof stolnik i sędzia kapturowy witebski 1632 Aug. 22. (90). — Chrystyan książę szląski, z Kiejdan 1635 Apr. 12. (91). — Do Krzysztofa Arciszewskiego: Stanisław Claski(?) 1621 Aug. 8. (26).

Dönhoff Kaspar, później wojewoda derptski, z Warszawy 1621 Jul. 28. (25).

Finchs [Finck] Krzysztof, z Valhoff [Waldhof?] 1625 Dec. 12. (37). — Firlej Henryk referendarz koronny, z Warszawy 1628 Jul. 18. (71). — Firlej Jan [syn Mikołaja] z Dąbrowicy, 1628 Jul. 26 z Warszawy (80). — v. Frieden(?) bez daty, długi niemiecki list (88).

3 Gosiewski Alexander Korwin, wojewoda smoleński: Janów, 1626 Apr. 13. (46); 1626 Jun. 4. (55); 1626 Jun. 6. (59).

2 Kazanowski Adam marszałek nadworny koronny, z Warszawy 1626 Mai 17 (47); 1628 Jul. 26 (75). — Kazanowski Samuel, z Kokenhauzen 1618 Sept. 13. (22). — Kazanowski Zygmunt podkomorzy koronny, z Warszawy 1628 Jul. 23. (74). — 2 Koniecpolski Stanisław, wojewoda sandomierski 1628 Jun. 14. (64); 1628 Jun. 29. (65). — Korsak J[ózef?], z Warszawy 1628 Jul. 28. (85). — Krosnowski M[ikołaj?] kanonik kujawski, sekretarz królewski] 1628 Jul. 18. (72). — Krzycki A[dam z Bychowa, starosta Ejszyski?] z Warszawy 1628 Jul. 28. (84). — 2 Kulesza Piotr Soc. Jes., z Wolmierza 1621 Jun. 26. (24); z Mitawy 1622 Aug. 6. (28). — Kunicki Hrehory, z Czelewicz 1629 Jan. 23. (86). — 3 Kurosz Stanisław starosta orleński, dworzanin Radziwiłła, z Orla 1623 Apr. 17. (32) [dwóch innych listów (33, 36) dat nie mam, K. był herbu Rawicz].

Łaziński Maciej 1600 Oct. 24. (6) gospodarski długi list.) — Leszczyński Rafał wojewoda bełski, z Brześcia 1616 Febr. 14. (14). — Leszczyński

Wacław, kanclerz koronny, z Warszawy 1626 Apr. 29. (45). — Lewicki(?) Maciej, z pod Wolmierza 1600 Nov. 23. (9. treści wojskowej). — Ligeża Hermolaus, podskarbi koronny, z Warszawy 1628 Jul. 26. (79). — Lipski J[ędrzej, biskup krakowski?] z Warszawy 1626 Apr. 25. (42). — Łubieński Stanisław, biskup łucki i podkanclerzy koronny, z Warszawy 1626 Apr. 26. (43). — Luczilienski Mikołaj, porucznik, 1600 Nov. 23. i minuta odpowiedzi (8).

Marcinkiewicz Jan, z Pojezior 1622 Apr. 23. (27) zob. Rajecki. — Mohiła Hieremiei »z łaski Bożej wojewoda i hospodar ziem Mołdawskich«. Jassy 1601 Oct. 21. (10).

4 Naruszewicz Krzysztof, podskarbi wielki WXL., 1618 Sept. 5. (18); 1626 Mai 17. (49); 1626 Mai 28 (52); 1626 Jun. 3. (54).

Oborski Marcin, z Warszawy 1628 Jul. 28. (82). — Opaliński Łukasz, marszałek nadworny koronny, z Warszawy 1628 Jul. 26. (76). — Ostrogski książę Adam Konstantyn, wojewodzie wołyński, z Lubartowa 1615 Oct. 19. (13).

4 Pac Samuel, chorąży wielki litewski, 1626 Jan. 1. (38); 1626 Febr. 22 (40); 1626 b. d. (48); 1626 Jun. 20. (57). — Pioro Mikołaj, 1626 Nov. 21 z Bolnik (61). — Potrykowski Konrad, 1600 i minuta odpisu (7). — Przedrzymieski Gabryel, ze Szklowa, 1626 Sept. 30. (60).

Radziejowski Stanisław, wojewoda łęczycki, z Warszawy 1628 Jul. 26. (81). — Radzimiński Jerzy, z Warszawy, 1626 Jul. 26. (92). — 5 Radziwiłł Albrycht Stanisław, kanclerz wielki litewski, z Warszawy, 1626 Mart. 30. (41); 1626 Apr. 29. (44. długi i ważny); 1626 Mai 19. (50); 1626 Mai 23. (51); 1628 Jun. 28. (68). — Radziwiłł Janusz i Zofia z książąt Słuckich Radziwiłłowa, z Narwied, 1600 Sept. 27. (4). — Rajecki Alexander, Sośnicki Wojciech i Marcinkiewicz Jan, z Kokenhauzen 1619 Febr. 22. (23).

2 Sapięha Lew, wojewoda wileński, z Warszawy 1628 Jul. 6. (69); 1628 Jul. 23. (73). — Schmoling Henrich 1626 Jan. 19. (39). — Słucki Olelkowicz książę Jan Siemion, ze Słucka 1584 Mart. 1. (1). — Słucki Olelkowicz książę Jerzy, z Nakrzwi 1585 Jun 6. (2). — Sokoliński Drucki książę Jerzy, z Sokolni, 1600 Oct. 1. i minuta odpisu (5). — Steckieniczky(? Stetkiewicz?) Adam, 1623 Mart. 28 (31). — Świrski Stanisław, z Wilna 1626 Dec. 5 (63).

v. Tiesenhausen Caspar, z Rygi 1617 Jul. 10 (12).

2 Ulrici Ioannes, z Rygi, 1618 Sept. 3. (17); 1618 Sept. 6. (19). — v. d. Unhall(?) Benedictus »Starost zu Altemida«, z Rygi 1617 Jul. 30. (15).

Ważyński Bartłomiej, podkomorzy derptski, z Derptu 1618 Sept. 12. (21). — Wołowicz Eustachy, biskup wileński, z Grodna 1626 Mai 31. (53). — Wołowicz Piotr, cześnik WXL., z Sidry 1600 Apr. 10. (3).

Zamoyski Tomasz, kanclerz wielki koronny, z Warszawy 1628 Jul. 28. (78). — Zbaraski książę Jerzy, kasztelan krakowski, z Krakowa 1628 Jul. 14 (70). — Zienkowicz Wasili, z Nowogródka 1607 Jul. 22. (11).

NN. 16. list z Dunemundy, niemiecki, 1617 Sept. 6. cyfrą podpisany; 89. list z Pragi 1630 Dec. 18. podpisany: »Georg Graf zu...« objaśniony jako list Jerzego, podskarbiego księcia saskiego.

Na szczególną uwagę w tym bogatym zbiorze korespondencji hetmana Radziwiłła zasługują listy senatorów i posłów z sejmu warszawskiego 1628 r. Są to listy: Mikołaja Abramowicza, Henryka i Jana Firlejów, Adama i Zygmunta Kazanowskich, Stanisława Koniecpolskiego, Korsaka, Krosnowskiego, Krzyckiego, Hermol. Ligęzy podskarbiego, Oborskiego, marszałka Opalińskiego, Stanisł. Radziejowskiego, kanclerza Albr. Radziwiłła, Lwa Sapięhy, kanclerza wielkiego Tom. Zamoyskiego i kasztelana krakowskiego Jerzego Zbaraskiego.

424.

Collect. Autogr. Nr. 204. — Zbiór oryginalnych dokumentów pergaminowych z XV w., zatytułowany: »Acta Lithuanica. Коллекція автографовъ и грамотъ № 204«. — Dokumenty niniejszym zbiorem objęte pochodzą z Archiwum Koronnego na Zamku Krakowskim i według inwentarza z 1682 r. należą do działu »Litterae Magni Ducatus Litvaniae«. (Por. Rykaczewski, »Inventarium omnium et singulorum privilegiorum...« Paryż 1862, str. 371 i nast.)

Zakres i termin zajęć mych w CBP. nie pozwalał mi na rozszerzenie badań szczegółowych nad tymi zbiorami. Praca ta pozostanie wdzięcznym i łatwym zadaniem dla przyszłych badaczy; ograniczam się więc tylko do ukazania na ten ważny materiał. Wielka część dokumentów (do 1430 r.) z niniejszego zbioru została wzorowo wydana przez Dra Ant. Prochaskę w jego znakomitym Codex epistolaris Vitoldi, pozostaje jednak jeszcze poważna ilość dokumentów pierwszorzędnej wagi zaledwo nam dzisiaj znanych z krótkich i niedostatecznych regestów u Rykaczewskiego lub w Skarbcu Daniłowicza a w najlepszym razie wydanych z prawie zawsze niedokładnych kopij Naruszewiczowskich w Codex epistolaris saec. XV. t. I. Potwierdza to krótki przegląd cennego Indexu dokumentów XV w. wydanego przez Anat. Lewickiego. Oryginałów naszych państwowych źródeł dokumentalnych, o ile nie mieszczą się w Archiwum Głównem Warszawskiem lub w Muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie, należy poszukiwać w Moskiewskich Archiwach Ministerstw Spraw Zewnętrznych i Sprawiedliwości tudzież w Ces. Bibliotece Publicznej w Petersburgu, w tym właśnie dziale »Autografów i dokumentów«, jak tego już dowiodły prace Dra Prochaski.

DODATEK I.

BIBLIOTEKA GŁÓWNEGO SZTABU W PETERSBURGU.

425.

37529. — (77—1, 2—1). — Rękopiśmiennych tomów ośmnaście, folio, z końca XVIII w., każdy pisany kilkoma rękami, oprawionych w półskórek safianowy zielony, ze złotymi wyciskami na grzbiecie: »Akta | Historyczne | Rok. (...) — (...) | (numer tomu)«.

Odpisy z aktów odnoszących się do dziejów polskich od 1140 r. do 1732 r. Jest to część t. zw. »Tek Naruszewicza«¹, których główny zrąb dostał się darem od króla Stanisława Augusta w 1797 r. Tadeuszowi Czackiemu, staroście Nowogrodzkiemu. Olbrzymi ten zbiór odpisów, w luźnych arkuszach, zawarty wówczas w 230 tekach, był złożony aż do 1819 r. w Bibliotece Poryckiej. W tym czasie stał się, wraz z wielką częścią księgozbioru Czackiego, własnością ks. Adama Czartoryskiego, który go umieścił w swej Bibliotece Puławskiej. W 1831 r. zbiory puławskie zostały w części zrabowane przez oddział armii rosyjskiej pod dowództwem generała bar. Kreuza i przy tej sposobności, zdaje się, uwieziono pewną ilość Tek Naruszewicza, które się następnie dostały do Biblioteki Głównego Sztabu i tu zostały oprawione w 18 tomów. Pozostały główny zrąb tego olbrzymiego zbioru aktów historycznych, liczący 218 ogromnych tomów, znajduje się dziś, jak wiadomo, w Muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie.

Nie opisując szczegółowo treści ośmnastu tomów Tek będących w posiadaniu Biblioteki Głównego Sztabu, podajemy poniżej granice lat, do których każdy z nich dokumenty zawiera. Ogólnie tylko powiedzieć należy, że zbiór ten jest ważny, bo nieznan i że zbadać go bliżej t. j. spisać treść jego trzeba. Nie przeceniamy bowiem, jak się to zbyt często

zdarza, znaczenia Tek Naruszewicza; kopie w zbiorze tym będące są najczęściej mało poprawne i nie rzadko w błąd historyków wprowadzały. Zaprzeczyć się jednak nie da, że jeśli do oryginałów, z których dla Naruszewicza odpisywano, dotrzeć bezwzględnie nie można, z konieczności posługiwać się trzeba jego kopiami. W petersburskich tomach Tek znajdujemy na wielu aktach uwagi i notatki Czackiego, dużo też podpisów Naruszewicza, świadczących o bliższem jego zajęciu się niektórymi aktami.

Tom I.	Akta z lat 1140—1400.	Tom X.	Akta z lat 1613—1623.
» II.	» » 1401—1456.	» XI.	» » 1575—1591.
» III.	» » 1457—1507.	» XII.	» » 1589—1627.
» IV.	» » 1508—1524.	» XIII.	» » 1628—1635.
» V.	» » 1525—1529.	» XIV.	» » 1636—1665.
» VI.	» » 1530—1544.	» XV.	» » 1666—1668.
» VII.	» » 1545—1547.	» XVI.	» » 1669—1683.
» VIII.	» » 1548—1575.	» XVII.	» » 1684—1704.
» IX.	» » 1587—1612.	» XVIII.	» » 1705—1732.

Tomy IV—VII zawierają przeważnie odpisy z Tomicyanów, poniekąd także tom III. w którym nadspodziewanie dużo jest aktów do czasów Alexandra króla. Dyaryuszy sejmowych z XVI. w nie spotkałem.

¹ Zob. Korzeniowski, Catalogus codicum manu scriptorum Musei principum Czartoryski Cracoviensis, fascic. I. Cracoviae 1887, str. 1—4.

426.

37530. — (82—1 - 8). — Rękopis papierowy, 320 mm. na 215 mm., wieloma rękami w XVI i XVII ww. na k. lb. 320 pisany, lichy oprawny w półskórek i tekturę; oprawa Poryckiej biblioteki.

»Akta od 1585 do 1606 Roku«. Zawiera w oryginałach i odpisach tudzież w drukach akty do dziejów Stefana Batorego, bezkrólewia i Zygmunta III. — Księga Jakóba Żeleńskiego.

a. — k. 1—31. Mowy senatorów na sejmie 1585 r. Ułamek dyaryusza.

b. — k. 33—45^b. »De modo Interregni«. Polskie przepisy, ustawy itd. o administracyi i zachowaniu się podczas bezkrólewia. Interesujący pomnik dla prawa politycznego.

c. — k. 46—53. »Sposób rokoshu«. — »Jaki rokosh ma bydz y czo na nim stanowic«. Incip. »Ziazdy y consultacye takowe ktore z starodawna Polaczy...«

d. — k. 54—55^b. »Condicie y commoda ktore ex Electione krolewica Szwedzkiego Zygmunta krolestwu Polskiemu przypadną«.

e. — k. 56. »Artikuly na siem przisli ktory ma być w polw jako rokoszanie w mieszcie przez wielkie polaki podacz gothowy....« Na odwrocie napisano: »articuli na seim przisly proponowacz in Anno 84.« — Artykuł I. »Aby pan Zamoisky pusczył pieczęć y Hethmanstwo...« ręką XVI w.

f. — k. 57. Kopia listu Piotra Słostowskiego, stolnika nadwornego, posła królewskiego do Turcyi w 1583/4 r. w sprawie o zabicie Jakóba Podlodowskiego, podkoniuszego królewskiego, do Pana Kamienieckiego [Stanisława Włodka, kasztelana kamienieckiego] 28 Decembris [1583].

g. — k. 58. Wiersz łaciński: »In excidium aedis Cracoviensis orthodoxae«. Podpisany »Nicolaus Thenandus recordationis gratae ergo«; lichy wiersz jakiegoś protestanta o zburzeniu zboru na ulicy św. Jana w Krakowie, t. zw. »Brogu« w 1587 roku.

h. — k. 59. »Nowiny z Kalubrij«. prognostyki z 1585 r. na r. 1587.

i. — k. 60—72 i 101—182. Obfity zbiór aktów, listów, pism itd. do dziejów elekcyi Zygmunta III., kilka listów oryginalnych ze zjazdu Pinczowskiego, Krzysztofa Lanckorońskiego kasztelana Małogoskiego, itd. itd. Zbiór to wogóle ważny. Między innemi znajdują się druki:

k. 101. »Confirma | tio ivrivm et | conditionvm in electione | Novi Regis Varsoviae vtrin | que propositarum | Anno Domini | Millesimo Quingentesimo Octogesimo septimo«. b. m. dr., fol., kart 8. Jest to konfirmacya areyks. Maxymiliana. Druk nieznanym bibliografom.

k. 109. »Vniversal«. fol. A₂: Vniversal y Re | ces Kola Generalnego Vprzijiwileiowanego | okolo Postempkow Elekcij«. uniwersał od senatorów i posłów, stronników Maxymiliana. Zob. Wierzbowski, Bibliogr. III, 2815, (zna tylko jedyny egzemplarz w Archiwum Państwowem Wiedeńskim).

k. 117. »Confoederatio | senatorum et nobili | tatis Pallatinatum Cra | covien. Sandomirien. et Lvblinen. | post mortem olim Stephani primi regis | Poloniae. Cracoviae modo infra | scripto ordinata«. fol., karty A—A₃. — b. m. dr. i r. (1586). Zob. Estreicher, Bibliogr. XIV. 360 i Wierzbowski, Bibliogr. XVI s., t. I. Nr. 701.

k. 120. »Actum in Cvria Regia Varsha- | viensi feria secvnda post Dominicam | Letare in Quadragesima proxima Anno Do- | mini Millesimo Quingentesimo Octua- | gesimo septimo«. — b. m. dr. i r. [1587] fol., kart A—A₄, B—B₄. Incip.: »Przyszedszy do urzędu ninieyszego Grodzkiego Warszawskiego...« Konfederacya generalna z 1587. — Zob. Estreicher, Bibliogr. XII, 36.; por. Wierzbowski I, 701.

k. — k. 73—76^b. »Relatio corum quae Blesi a XXIII ad vigesimam sextam Decembris diem Anni 1588 successerunt«. O śmierci ks. Henryka de Guise [t. zw. »le Balaféré«] i kardynała Ludwika Lotaryńskiego.

l. — k. 77—81^b. Wypis z ksiąg ziemskich proszowskich zawiera protestacyę polską do króla, datowaną z Warszawskiego sejmu 10 Marca

1590, podpisaną przez urzędników ziemskich i posłów województwa krakowskiego.

m.—k. 82—100. Druk: »Opisanie spraw | zjazdu Szredzkiego | Elekcyey Deputackey | ktore w sobie ma dostate- | czną sprawotę wszytkich spraw Seymu | przeszłego Warszawskiego | Anni 1590. | Salvstivs in Catil. Gloriam honorem imperium bonus | ignavus aequē.... (itd. 4 wiersze cytatu) | (winiętka) | W Poznaniu: cum licentia superiorum dru- | kował Jan Wolrab. | Anno M. D. XC. mense Octob.* — Drukiem gockim, fol. A—E_{II}, kończy się na [L₃] a [E₄] białe. Nieznany druk, zawiera opis i uchwały zjazdu wielkopolskiego w Środzie, w formie autentycznej. Incip. »Posłowie z województw Poznańskiego i kaliskiego, co na przeszły sejm warszawski in Anno 1590 jeździli, obywatelom wszystkim sławnej Korony Polskiej i Wielkiego Xięstwa Litewskiego et incorruptae posteritati S. et perpetuum incrementum. Aczkołwiek summienie dobre jest taki dar Boży, który człowieka...«

n.—k. 181^b—182. »Gedeon Slachczicza Polskiego Jasznie Wielmożnemu Panu Panu Janowi Zamoyskiemu kanczlerzowi y Hethmanowy Wielkiemu Koronnemu etc. etc.« — Po 8 wierszach do Zamoyskiego i 4 ad Zoilum, incip. »Gedeon Slachczicza Polskiego. | Kiedy lud Izrahelsky Madianitowie....« itd. 96 wierszy. Właściciel kodeksu tego, Jakób Żeleński dopisał nazwisko autora: »P. Marcziua Suskraioiwskiego podsędku ziemskiego Sandomirskiego«.

o.—k. 182^b. Krótka (na 1 str.) biografia króla Stefana, przez Jak. Żeleńskiego własnoręcznie napisana.

p.—k. 183—202. Mowy w lipcu 1590 r. imieniem województw Sandomirskiego, Rawskiego, ziem Liwskiej, Nurskiej itd. do króla miane przez Jak. Żeleńskiego, Łukasza Brzozowskiego, Stanisława Zielińskiego wojewodzica płockiego i innych; każda mowa i respons króla dwukrotnie wpisana.

q.—k. 203—225. Memoryały, pisma polityczne, akta, kopie listów itd. z lat 1589—1607., własne Jak. Żeleńskiego, lub odpisywane przezeń. Między innemi: α) »Consideracie y zdania.« etc. zapewne właściciela rękopisu. — β) Kopia listu Beglerbega (jakiego?) do Zamoyskiego i odpowiedź tegoż. — γ) »Obyczaj zgody między stanem duchownym a stanem świeckim«. — δ) »Postanowienia Rady tajemnej IchMM. Panów Rad duchownych przed kilkiemdziesiąt lat, ktora isz im uszła na on czas, tedy się teraz zaszie do niey znowu uciekly«. — ε) »O dziesięcziny ad importunam instanciam et varias obiectiones Xięzcy Ichmości«. — ζ) »Prottestatia na sejmie walnym w roku 1601 czyniona przez pewne posły z consensum pewnych senatorów«. — η) »Spis grawaminów dyssydenckich »urazy polskie« i »urazy ruskie« oraz inne materyały, np. »Warunek pokoju między rozróznionemi

w nabożeństwie*; dalej »Sposob pokoju pospolitego...« między dyssydentami i inne podobnej treści pisma.

r.—k. 226—239. Brewe Klemensa VIII do Zamoyskiego z 8 Nov. 1595 i odpowiedź jego z 10 Jan. 1596. — List Rudolfa II cesarza do króla Zygmunta III o najeździe tatarskim; inne drobiazgi włoskie tudzież kopie dwu listów prywatnych, z tych jeden Stanisława Orlika, chorążego arcyksiążęcego ze Strygonium 1596., dalej »Nowiny« z pod Cecory 1595.

s.—k. 240—255. Materyały do dziejów przedsejmowych 1591 r., zjazd wielkopolski, zjazd protestantów w Radomiu, odpisy konfederacyj, aktów i listów¹.

t.—k. 256—298. Dyaryusz sejmku warszawskiego 1590/91. — Cały, obszerny, bardzo dokładny dyaryusz tego sejmku, dotychczas nieznan. Incip. »II Decembris die w Warszawie na zamek zjehawszy się, isz seym koronny na Niedzielę dzień święty przypadał a panow posłów wiele prze złe drogi przybyć nie mogło...« Spór o wybór marszałka, kandydują Rusiecki i Opaliński, obrany marszałkiem Rusiecki. Koniec sejmku 16 Stycznia 1591 r.

u.—k. 299—316. Akta i pisma i inne materyały sejmowe z r. 1592. w sprawie odjazdu króla do Szwecyi, w odpisach dość niedbałych.

Cały ten rękopis posiada pierwszorzędną wagę dla historii pierwszych lat panowania Zygmunta III a zwłaszcza dla dziejów sejmowych oraz licznych zjazdów szlacheckich z lat 1589—1592. Powstał on w domu Jakóba Żeleńskiego, sekretarza i dworzanina królewskiego, posła na sejm z województwa Sandomirskiego, i w części przezeń był pisany.

Hist. Z Biblioteki Poryckiej Tad. Czackiego, gdzie nosił Nr. 334., przeszedł w 1819 r. do Biblioteki Puławskiej XX. Czartoryskich z tymże samym Nrem. — Na początku tomu »treść wypisał« Łukasz Gołębiowski, bibliotekarz Porycki. — W 1831 r. przy rabunku Puław dostał się w ręce rosyjskiej armii, zapewne po 1833 r. przeszedł na rzecz Głównego Sztabu.

Liter. Archiwum Komisji Historycznej t. IX str. 495. Kraków 1902.

¹ Zład wydał prof. W. Zakrzewski Reces ze Zjazdu Radomskiego 1591 oraz »Legacyę prymasa Karnkowskiego na sejmiki deputackie Wielkopolskie« w Dyaryuszu zjazdu protestantów w Radomiu 1591 r. (zob. wyżej Liter.),

427.

37531. — (79—2—4). — Rękopis papierowy, 368 mm. na 230 mm., pięknie i wyraźnie pisany jedną ręką w końcu XVIII w. na 276 str. lb., oprawny w półskórek.

Akta konfederacyi Barskiej od 27 października 1769 do 18 kwietnia 1772 r. Kopiaryusz oryginalny p. tyt.: »Actorum konfederacyi Generalney Koronney y Wielkiego Xięstwa Littewskiego sprzymierzonych stanów, pod

laską JW. JMci Pana Michała Jana Hrabi Paca, starosty Ziołowskiego, Generała Majora w Wojsku Littewskim, Marszałka konfederacji Litewskiej Generalnego razem nieprzytomność JW. Michała na Krasnym Gułowie y Tuchowicach Korwina Krasieńskiego Marszałka konfederacji Głney. Koronney od dnia 27 Października 1769 az do dnia 18 Aprila 1772 zastępującego, potym zaś pod laskami obudwoch JWW. Marszałkow tak koronnego iako y Litewskiego złączonych narodów celebrującej się, a za Sekretaryi JWIMci Pana Ignacego Bohusza miecznika Wileńskiego, sekretarza konfederacji W. X. Litt., pozniey konsyliarza konfederacji wojewodztwa Wileńskiego, z protukułow [!] oryginalnych spisana y zregistrowana«. — Następuje spis rzeczy pt. »Summaryusz wszystkich transakcyi«. Rękopis cenny, prawdopodobnie dla Bohusza przepisany.

428.

37532. — (89—1—6). — Rękopis papierowy, 286 mm. na 207 mm., k. lb. 165, pisany dwiema rękami w połowie XVI w., z których jedna cały prawie rękopis zapisała; oprawiony w Puławach w półskórek i tekturę, i. d. złotem: »Chwalczewski. | Kronika | — | Szym R. 1548 | — | MS«.

Zawiera kronikę Chwalczewskiego oraz dyaryusze sejmów z 1548 i 1550 r. tudzież drobne materyały do polskiej historii XVI w.

a. — k. 1—120^b. »KRONIKA Polska | lyatha Panskyego od nardzenya Bozego 1549«. Z boku tego tytułu dodano tąż ręką: »Przepyszano«, poniżej tytułu: »Capitula oszma« incip. »A yze pamyathka dzylała sye o szwyethym Woczyesse przetho thak sye ma Historia o nym...« Tekst tej kroniki liczy rozdziały VIII—LII, w ostatnim dochodzi do śmierci Bolesława Wstydlwego i kończy się jego charakterystyką oraz temi słowy: »....a knyga [!] zona yego panna przyela zakon s. Klary z heleną z zoną halyskyego xyazeczya w kosczyele v s. franczyska w Kracowye, pothym sly do Sacza do klastora tamze swego zywota dokonczely. finis«. — Poniżej wykretas, w nim litery A i O. (zapewne ma to być symbol wieczności A i Ω), po czem tąż samą ręką zapiska: »Ta kronyka polska yesth napyssana pruess vrodzonego Stanisława Chwalczewskyego Starosthe kobrynskyego, Dzyedzyczka Raskowskyego z wylcka pynoszczya od starych lvdzy zebraną dlya pamyeczy potomkow nass wszytykych. Day Boze aby po nasz lyepy belo. Rokv Bozego 1549 yesth przepyszana w raskowye«. Poniżej tej zapiski znajduje się niezgrabnie wyrysowana tarcza herbowa, w niej hb. Trąby, nad niemi litery S. C., pod niemi zaś »ręką swą«. Należy zatem stwierdzić, że jest to kopia zrobiona pod okiem autora, u niego w Raszkowie w 1549 r., i przezeń podpisana.

słowa **Interesujący** ten pomnik językowy został wydany z tego właśnie rękopisu przez **Łukasza Gołębiowskiego** w Zbiorze pisarzy polskich Gałęzowskiego, tt. IX i X. **Warszawa 1828.** — O Chwalczewskim i jego kronice zob. literaturę zestawioną w **Finkla Bibliogr. Historii polskiej NN. 7221—7224.**

b.—k 121^b.—138^b. »Siem Piotrkowski w roku 1548 | Poslow ziemskich ze wsisthkiej koruny Polskiej. | Vitanye krolia ie^o mcz. na seymie Piotrkovskym«. Fragment dyaryusza seymu 1548 r., uzupełniający tekst wydany przez Szujskiego w Script. rer. polon. I., zwłaszcza w początku. Zaczyna się witanie króla przez Sierakowskiego [31 Oct. 1548]. »Gdy bog wszechmogący tak to mieć raczył, że nam świętej a sławnej pamięci króla....« które sięga do k. 125^b, poczem autor dyaryusza opuszcza dni jedenaste i podejmuje sprawozdanie dn. 12 Listopada: »W poniedziałek in crastino S. Martini król dał odpowiedź panom na ich prośbę w ty słowa: Na onegdajsze przyście i żądanie ku mnie, ktoram rzecz był wziął przed sie na rozmyślenie sobie do dzisiejszego dnia....« itd. Następnie: »we wtorek post festum S. Martini« mowa króla, zdaje się dłuższa od ogłoszonego tekstu, a po niej: »Potym, po tej powieści K. J. M. było pytanie przez pana Marszałka [Piotra Kmitę, wojewodę krakowskiego] jeśliby kazał mówić. A na to Król JM. odpowiedział »niechaj mówią, chcąli, ale na ty rzeczy dosyciem i ja odpowiedział około oczyszczenia Panów w tym mniemaniu, innego wam nietrzeba. Wszak niepowiadam, aby mi kto radził, alem powiedział, iżem był wolen sobie żonę obierać jako kożdy z was....« — Na k. 132^b—137^b. »Oratia pana poznańskiego [Andrzeja Górki, kasztelana Pozn.] ku królowi jego miłości w Piotrkowie«; incip. »Nie jestem łaską bożą obdarzon tak daleko, abych temu według potrzeby dosyć uczynić mógł....« itd. Następuje początek mowy Samuela Maciejowskiego pod nagłówkiem: »Wczorajszego dnia taka była odpowiedź dana panom posłom przez księdza biskupa krakowskiego: »Gdyżeśmy się na to wszyscy zgodzili....« poczem: »Zatym posłowie wystąpili z izby do swej izby, iż sie było spośdziło, odłożyli to do dnia dzisiejszego....« — Jest to więc współczesna w pół sejmu relacya, o charakterze odmiennym od zwykłych dyaryuszy, tekstu innego niż wydany przez Szujskiego.

c.—k. 139—154. Fragment dyaryusza sejmu piotrkovskiego z 1550 r. oraz inne materyały sejmowe: α) k. 139. »Żaloba Voiewcdy Poznanskiego [Janusza Latalskiego] na pana Poznanskiego [Andrzeja Górkę] w Piotrkowie na seymie Roku 1550«. Incip: »Nietrzymałem urzędu podeyrzanego, nienaymowałem pozithkow pospolitych, podathkym wydawał wiernye....« itd. część dyaryusza sejmu 1550 r., mowa Jana Sierakowskiego, przemówienia wojewody i kasztelana poznańskich. — β) »Poselstwo cesarza

tureckiego na tymże seymie roku 1550*. — γ) k. 146^b. »Przywilej krola Jego Miłości który dał na sejmie w Piotrkowie Roku 1550 w sobotę w dzień św. Anny«. Reces sejmu.

d.—k. 155. »O smyerczy a zesczyu sthego swyatha Nayasnyeysego pana a pana Sigmvntha krolya Polskyego starego«. Opis zgonu i najbliższych dni po śmierci Zygmunta I. Kopia listu prywatnego z Krakowa 5 Apr. 1548. od bezpośredniego świadka.

e.—k. 156^b—159. O podziale ludzi: »Mamy wiedziecz yze lyudzie krzesczyansci są rosdzyelyeny na dziesiecz części. Pierwsą zowemy Rzymyanye albo Laczynnyczi, drvgą Greki, trzecią yvdy [Indy] to yest mvrzyny....«

f.—k. 159^b—162. »Testament niebosszcika Xiedza Samuela Maczieiowskiego Biskupa Crakowskiego«. Incip. »Gdiż czlowiek nyewye koncza swego ale yako ryby bywayą chphithany....« [!]

g.— [drugą ręką] k. 146. »Na gorączkę lyekarstwo doswyatyczne....« i inne przepisy lekarskie.

h.— [drugą ręką] k. 162^b—165^b. Wiersze polskie. Incip. »Już widzę, że mi przyjdzie fortelem uchodzić — coby miała albo sercu, albo myśli szkodzić....« itd., wiersz miłosny. Inne o tem jakim ma być szlachec, itd.

Hist. Z Biblioteki Puławskiej XX. Czartoryskich [Nr. 1578] przeszedł po 1831 r., do Bibl. Głównego Sztabu w Petersburgu.

Liter. Gołębiowski w wydaniu kroniki Chwalczewskiego, której to jest jedyny rękopis, i cała literatura o Chwalczewskim. Zob. Maciejowski, Piśmiennictwo I, 371—375 i Finkel, Bibliografia Historji Polskiej NN. 7221—7224.

429.

37533. — (61—4—5). — Rękopis papierowy, 320 mm. na 204 mm., jedną ręką pisany w końcu XVII w. na 53 kartach nieliczbowanych.

Zawiera: k. 1—47. »Dyaryusz Elekcyi i koronacyi krola Michała«. Drobny, ścisłym pismem, nader szczegółowy opis. — k. 47^b sqq. Kopie listów i aktów z lat 1669—1670, do dziejów króla Michała. — Całość poprzedzona »Treścią« przez Ł. Gołębiowskiego spisana.

Hist. Rękopis pochodzi z Biblioteki Puławskiej XX. Czartoryskich, gdzie bez Nru był umieszczony w Świątyni Sybilli. Po 1831 r. dostał się do Bibl. Głównego Sztabu

430.

37534. — (18^a—1—36). — Rękopis papierowy, 320 mm. na 200 mm., pisany jedną ręką końca XVIII w. na 2 k. nlb. i 110 k. lb., oprawiony współcześnie w brunatną skórę.

»Dyaryusz podróży Najiasniejszego Stanisława Augusta Krola Polskiego W. X^a Littewskiego na seym do Grodna Sześć niedzielny przez Pinsk, Nieswiż, Nowogrodek w Roku 1784 odprawioney«. — Incip.: »Dnia 26 Sierpnia wyjechał krol JMé. z Zamku z Warszawy o godzinie w puł do dziesiątej, mając z sobą w landarze JPana Chreptowicza Podkancle-rzego WXLitewskiego, JMX^a Naruszewicza Pisarza Wielkiego Litewskiego y JP. Generała Komarzewskiego...«. Ten tytuł znajduje się na kłb. pierw-szej, poprzedzają 2 karty nieliczbowane, na pierwszej z nich: »Dyaryusz podróży[!] 1784 Najiasniejszego Pana zebrany iak naydokładniey dla Domu XX. Radziwiłłow 1784«. Na k. 54 urywa się tekst, uzupełniony ręką Łukasza Gołębiowskiego na kłb. 55—57^b. Od k. 58 idzie dalszy ciąg pierwotnego tekstu. — K. 107—110. »Oznaczenie Wiosek i Miaste-czek kędy Najiasniejszy Pan przejeżdżał y z wyrażeniem onych, do kogo należą«. — Na końcu k. 110^b: Kart numerowanych stodziesięć connotat J. Wilamowski Archivarius JO. X. Stefanij Radziwiłł«.

Hist. Niewiadomo jaką drogą dostał się ten rękopis, sporządzony widocznie dla zachowania go w Archiwum Nieświeskiem, z tegoż Archiwum do Biblioteki Puławskiej Czartoryskich. Po 1831 r. przeszedł do Bibl. Głównego Sztabu.

431.

37537. — (87—3—16). — Rękopis papierowy, 173 mm. na 110 mm., pisany jedną ręką w drugiej połowie XVIII w. na 217 i 98 str. lb., oprawny w tekturę.

Zawiera: »Dzieje krotko zebrane generałów artyleryi koronnej z wy-jęciem praw y prerogatyw przyłączonych.... do tej godności królestwa Polskiego«. 1756. — Część I. obejmuje dzieje generałów artyleryi po-czawszy od Ernesta Weyhera za króla Stefana, aż do Fryderyka Aloj-zego Brühla. — Część II. zawiera wyciągi praw i przywilejów odnoszą-cych się do tego urzędu.

432.

37538. — (43—1—10). — Rękopis papierowy, folio, jedną ręką pisany w końcu XVIII w.

Zawiera ¹ kopiaryusz korespondencyi Jana Nepomucena Małachow-skiego, starosty opoczyńskiego, posła polskiego w Dreźnie 1789—1792.

Hist. Rękopis ten prawdopodobnie pochodzi ze zbiorów Towarzystwa Przyjaciół Nauk Warszawskiego.

¹ Brak mi bliższych o nim informacji; w 1892 r. posłałem odpis p. Wład. Smoleńskiemu, zob. jego »Ostatni rok sejmu wielkiego«. Kraków 1896. str. 249.

433.

37542. — (89—2—1). — Zbiór oryginalnych listów króla Jana III oraz listów oryginalnych rozmaitych osób, senatorów i dygnitarzy, przeważnie do króla tegoż pisanych. Całość jest nieuporządkowana, listy niektóre poszarpane. Nie pochodzą one z jednego źródła, lecz zapewne były zbierane jako autografy.

434.

37543. — (17^a—2—36). — Rękopis papierowy, folio, jedną ręką pisany w 1805 r., knlb. 42. Brulion.

»Myśli o równowadze politycznej czytane w wydziale literatury towarzystwa Przyjaciół Nauk w r. 1805 w miesiącu Sierpniu«. — Rozprawa w kierunku zjednoczenia słowiańskich narodów. Autor nie jest mi znany; może Aleks. Sapieha albo J. N. Kossakowski?

435.

37544. — (96—2—102). — Rękopis papierowy, 194 mm. na 157 mm., jedną ręką w XVIII w. pisany, knlb. 31, zapisanych 26, oprawny w tekturę.

Zawiera regesty aktów politycznych odnoszących się do Polski, z lat 1696, 1701—1718., z dzieła: de Lamberty, *Mémoires pour servir à l'histoire du XVIIIe siècle*. Wyciągi te zatytułował Tad. Czacki: »Polonia« i dodał »od roku 1696 do roku 1718«. — Zob. Nr. 452.

Hist. Zapewne z Biblioteki Czartoryskich.

436.

37545. — (156—3—2). — Facykuł luźnych papierów różnych rąk i formatów zawiera: »Rapporta dotyczące się szkoły korpusu inżynierów z roku 1790 i 1791«. — Ważny materiał do dziejów tej szkoły, o której nic prawie nie wiadomo. W aktach tych znajdujemy nazwiska nauczycieli, uczniów, stopnie ich, sprawozdania o stanie szkoły itd.

Hist. Ze zbiorów Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

437.

37553. — (15—6—18). — Rękopis papierowy, 210 mm. na 165 mm., jedną ręką w XVIII w. pisany, klb. 40, zbroszurowany.

»Część I. wojny Tureckiej Relacją w sobie zawierająca, która niechętnych Turczyńa zamysłów przeciw Chrześcianskiemu Cesarzowi była rozerwaniem«. Incip. »Ottomańska Porta pod panowaniem Sołtana Achmeta IV y pod rządami dwóch wielkich jego zostająca Wezyrów Kuprolich, oycem y synem, tak straszna była...« — Autor brał udział w odsieczy wiedeńskiej 1683 r.; opisuje ją dość szczegółowo i niezłym językiem; jeśli nie drukowana warto tę rzecz ogłosić.

438.

37555. — (17—6—8). — Rękopis papierowy, 235 mm. na 185 mm., jedną ręką XIX w. pisany, k. nlb. około 200. Odpis na sinym papierze, na początku XIX w. zrobiony; oprawa w półskórek i tekturę.

Dziennik podróży po Europie w 1677 r. odbytej przez Michała Kazimierza Radziwiłła, podkanclerzego i hetmana polnego litewskiego, spisany przez niewymienionego towarzysza podróży. Autor dziennika wyjechał 30 lipca 1677 r. ze wsi swojej Średnik, 6 sierpnia stanął w Białej u Radziwiłła; w tydzień później wyruszył w podróż z obojgiem podkanclerstwem. — Trzeźwo i skrupulatnie a w dość interesujący sposób opisana jest cała droga przez Niemcy, Szwajcaryą, Włochy, Francję i Anglię. Autor, zdaje się, jest człowiekiem świeckim.

439.

37560. — (144a—1—41). — Zbiór aktów urzędowych, tj. rozporządzeń, korespondencji urzędowej oryginalnej, protokołów, wizytacyj, reskryptów itd. odnoszących się do spraw szkolnictwa z lat 1809—1824 w Księstwie Warszawskim i na Litwie. Dużo papierów podpisanych przez ministra Stanisława Grabowskiego; znajdują się tu również druki rozmaite szkół pijarskich i innych.

Materyał ten wcale nieuporządkowany, pochodzi, o ile mi się zdaje, od Józefa Ignacego Kossakowskiego wizytatora generalnego szkół i członka Komisji Rządowej Wyznań i Oświecenia publicznego († 1829). Dla dziejów szkolnictwa z tych lat posiada niezaprzeczoną wagę i jest zupełnie nieznanym.

440.

37561. — (146a—1—1). — Opis statystyczny parafij polskich z lat 1784—1786. — Zbiór odpowiedzi plebanów na kwestyonaryusz rozsyłany po wszystkich dyecezyach w początku 1784 r. Zbiór ten obejmuje 23 tomów folio, nieoprawnych, i zawiera odpowiedzi na następujące

pytania: »1) O kościele farnym i o wsiach do parafii należących; — 2) O odległości i położeniu sąsiednich kościołów parafialnych; — 3) O odległości miejsc znaczniejszych od parafii i położeniu onychże; — 4) O drodze do pomienionych miast; — 5) O bagnach, błotach, jeziorach, stawach, brodach, sadzawkach, kanałach, mostach, przepławach, groblach, jamach, kępach, rzekach wielkich, spławach, rzeczках, strugach i ściekach wód; — 6) O górach znaczniejszych, wąwozach, borach, lasach, zaroślach, krzakach, gatunkach drzewa; — 7) O młynach, tartakach, rudniach, hamerniach, hutach, o miejscach starożytność okazujących, o wodach słonych; — 8) O drogach partykularnych i traktach publicznych; — 9) O granicach wojewódzkich, ziemskich, powiatowych tej parafii«¹. — Układ i zakres tego kwestyjonariusza wskazuje na jakieś cele topograficzno-przemysłowe; odpowiedzi wyjątkowo tylko są obszerniejsze, przeważnie bardzo krótkie i niezbyt szczegółowe, wobec ubóstwa wszakże materiału statystycznego z końca XVIII w. i ten zbiór, chociaż niedokładny, nie jest pozbawiony pewnego znaczenia. — Opis archidiecezyi gnieźnieńskiej obejmuje 6 tomów; dyecezyi krakowskiej 8 tt.; dyecezyi płockiej 3 tt.; dyec. poznańskiej 5 tt.; dyecezyi kujawskiej i chełmskiej razem 1 tom. — Opisy parafij są łączone wedle przynależności do dziekanatów.

Hist. Zbiór ten pochodzi z Biblioteki Poryckiej Tadeusza Czackiego; do Bibl. Głównego Sztabu dostał się z Bibl. Puławskiej Czartoryskich po 1831 r.¹

Liter. Halban Alfr., Statystyczny opis parafij polskich w XVIII w. (Kwartalnik Historyczny XII. 99).

¹ Pytania te podaliśmy według artykułu powyższego prof. Halbana.

441.

37571. — (146a—1—2). — Rękopis papierowy, 315 mm. na 200 mm., jedną ręką w XVII w. pisany, str. lb. 1—75, k. nlb. 13, str. lb. 1—67, 1—46, 1—55, 1—48, k. nlb. 8; oprawiony w tekturę.

Spis dochodów kościelnych w województwie krakowskiem z 1696 r., ułożony powiatami. Wypis oryginalny, pod pieczęcią grodu krakowskiego. Zaczyna się: »Powiat krakowski — F(ara) Panny Maryey w Krakowie. Bronowice....« [dały dochodu razem złp. 210 gr. 19].

442.

37723. — (92—7—21). — Rękopis papierowy, 198 mm. na 159 mm., pisany jedną ręką w XVIII w., k. nlb. 126; oprawny w tekturę.

»Kurtze Beschreibung was sich gedenckwurdiges zu Riga begeben und zugetragen habe A^o 1521«. — Autorem jest Gotthard Vieckens;

działko pisane nowszym językiem niemieckim obejmuje lata 1521—1626. Interesujące szczegóły o szkołach, o wprowadzeniu protestantyzmu itd.

443.

37724^A. — (82—2—11). — Rękopis papierowy, 310 mm. na 200 mm., jedną ręką czysto i wyraźnie pisany w XVII w., str. lb. 590 i indeksu k. nl. 4., oprawiony w czarną tekturę.

»Historia vom Aufruhr zu Dantzig, welcher sich angefangen Anno 1522 und ist durch Konigl. Maytt. von Pohlen anno 1526 gestillet, mit allem Fleisz beschrieben von Stentzel Bornbach cive Gedanensi Pars prima«. — Jeden z licznych odpisów dzieła Bornbacha, które prawie każda zamożniejsza w rękopisy biblioteka posiada.

444.

37724^B. — (89—2—10). — Rękopis papierowy, 330 mm. na 200 mm., jedną ręką XVIII w. na 550 str. lb. pisany, oprawny w świńską skórę.

Ten sam tytuł, jak w Nrze 443; »Historia... beschrieben durch den Erbahren Stanislaum Bornbach Civem Gedanensem Anno Domini 1587«. Zaczyna się od przedmowy podpisanej: »Scriptum Gedani A^o Dni. 1587 d. 9 Martij Stanislaus Bornbach Warszaviensis«.

445.

37725. — (60—2—3). — Rękopis papierowy, 335 mm. na 215 mm., jedną ręką w końcu XVII w. pisany, str. lb. 1—703 i k. nl. 19.; oprawny w świńską skórę.

Zawiera Stefana Grau Historię Gdańska oraz inne jego drobniejsze prace. Na początku znajduje się spis (conspectus).

a. — str. 1—703. Stephani Grau Dantziger Geschichte von A^o 824 bis A^o 1694.

b. — k. 1—9. Tegoż: »Preussisches Müntzwesen von A^o 1309 bis 1650«.

c. — k. 11. »Series der Creutzherren Orden in Preussen«.

d. — k. 12. »Ordnung aller Hohmeistere Teutsches Ordens in Preussen, wie lange jeder regieret, was vor Todes und wenn jeder gestorben und wo er begraben«. — Następują luźne zapiski bez wartości.

e. — k. 19. »Ordnung aller Könige von Pohlen bisz auf den Jetzigen unsern gnädigsten König und Herrn«. [Jan III., rzecz pisana w 1694 r.]

446.

37728. — (89—2—12). — Rękopis papierowy, 322 mm. na 203 mm., jedną ręką w 1596 r. na 184 kłb. pisany, oprawny w świńską skórę czerwono pomalowaną.

»Cronica des Landes Bruthenia itzund Preusserlandt, welches auch etwan Pruttenia, Bruszeria, Pruszia.... genennet ist worden....« — »Ausgeschriben durch Mart. Mollerum Cotbusiensem Lusacinum Anno 1596«. — Jest to skrócenie i streszczenie kroniki Szymona Grunau. Zaczyna się: »Wie das Landt zu Preussen ist erfundenn wordenn. Von Christi unsers heilandes geburt 47 Jahr schreibet der Ertzbischoff in Preussen Christianus....« Dochodzi do 1525 r.

447.

37731. — (153^a—1—14). — Rękopis papierowy, 402 mm. na 250 mm., jedną ręką w pierwszej połowie XIX w. na przeszło 500 k. nłb., pagina fracta pisany.

Zawiera kopie listów księcia Albrechta pruskiego do biskupów chełmińskich i warmińskich: Jana Dantyszka, Tidemanna Giese i Stanisława Hozyusza. Główna korespondencya z Dantyskiem, po większej części z lat 1530—1545, z późniejszych lat znacznie mniej; ogólna ilość listów wynosi 232, z tych 21 do Hozyusza; kilkanaście listów adresowanych do Zygmunta I i Zygmunta Augusta. — Nader cenna kolekcya ta pochodzi prawdopodobnie z królewieckiego archiwum, z minut korespondencyi księcia pruskiego. Na początku kodeksu znajduje się przeszło 50 kart streszczeń i regestów.

Hist. Prawdopodobnie z Biblioteki Puławskiej Czartoryskich.

448.

37800. — (58—2—1). — Rękopis papierowy, 270 mm. na 205 mm., kilkoma rękami w XVII w. pisany, k. nłb. wyżej 800.

Zawiera kilka odrębnych całości, a mianowicie włoskie traktaty polityczne, relacye posłów państw włoskich ze stolic europejskich, opisy conclaviów papieskich itd. z XVII w. Rozpoczyna zbiór ten relacya Tomasza Campanella pt. Discorso sopra la monarchia di Spagna.

Hist. Z Biblioteki Poryckiej Tadeusza Czackiego, gdzie nosił Nr. 1533, przeszedł w 1819 r. do Biblioteki Puławskiej XX. Czartoryskich z tymże Nrem, po 1831 r. dostał się do Biblioteki Głównego Sztabu.

449.

37801. — (56—2—9). — Rękopis papierowy, 255 mm. na 187 mm., trzema rękami XVIII w. pisany, na 310 k. lb., świeżo oprawny.

»Conclave di Alessandro VII. — 1655«. — Zawiera pod tym tytułem trzy traktaty:

a. — k. 1—200. »Discorso politico intorno l'elettione del futuro Pontefice«. Incip.: »Niuna cosa è più importante à gl'huomini...«

b. — k. 202 sqq. »Discorso politico sopra sei cardinali papabili per la sede vacante d'Innocentio X^o 1655«.

c. — k. 226—310. »Avvertimenti per un Cardinale papabile da osservarsi nelli Conclavi«.

450.

37802. — (56—2—8). — Rękopis papierowy, 255 mm. na 187 mm., jedną ręką w XVII w. pisany na 138 k. lb., świeżo oprawny.

»Conclave fatto per la sede vacante di Papa Urbano Ottavo nel quale fù eletto Sommo Pontefice Il Cardinale Giovanni Battista Panfilio detto Innocentio Decimo del Cardinale Rapaccioli«. Incip.: »Non mi domanda poco, chi mi chiede...«

451.

37806. — (56—2—6). — Rękopis papierowy, 255 mm. na 187 mm., jedną ręką w XVII w. na 148 k. lb. pisany, świeżo oprawny.

»Relatione della corte di Roma fatta dall' Eccmo. Signor Giovanni Giustiniano Ambasciatore Veneto l'Anno 1652«. — Dzieli się na trzy części. Incip.: »Serenissimo Principe. Doppo si lunga pellegrinatione...«

452.

37807. — (96—2—101). — Rękopis papierowy, 194 mm. na 157 mm., jedną ręką XVIII w. na około 80 k. nb. pisany.

Zawiera wyciągi i streszczenia z aktów wydrukowanych w zbiorze »de Lamberty, Mémoires pour servir à l'histoire du XVIIIe siècle«, odnoszących się do Hiszpanii. Zob. Nr. 435.

453.

37808. — (56—2—11). — Rękopis papierowy, 255 mm. na 187 mm., różnymi rękami w XVII w. pisany na 312 k. lb., świeżo oprawny.

»Instruzioni di Gregorio XV e Urbano VIII. — 1621—1635«. — Zbiór instrukcyj (kopie) dawanych nuncyuszom i legatom papieskim w oznaczonych latach.

454.

37809. — (93—4—7). — Rękopis papierowy, 260 mm. na 190 mm., jedną ręką w początku XVIII w. pisany, str. lb. 320, 524 i 232; oprawny w świńską skórę.

Zawiera trzy odrębne pisma treści politycznej, pochodzące prawdopodobnie od jakiegoś dyplomaty Włocha.

a. — str. 1—320. »Instruzione necessaria, christiana e politica per un Ambasciador Cesareo, Spagnolo ò Francese...«

b. — str. 1—524. »Relazione di varj fatti memorabili et accidenti occorsi in diversi tempi.« — Odnosi się głównie do włoskiej i włosko-hiszpańskiej historii XVI i XVII w.

c. — str. 1—232. »Indolenze dell' Imperatore, Francia, Spagna e la Santità di N. S. Papa Clemente XI per la morte di Carlo II l'anno 1700 e 1701 nel quale fù chiamato a regnare Filippo V.«

Hist. Z Biblioteki Poryckiej Czackiego, następnie Puławskiej Czartoryskich gdzie miał Nr. 1529, przeszedł po 1831 r. do Biblioteki Głównego Sztabu.

455.

37810. — (56—2—10). — Rękopis papierowy, 255 mm. na 187 mm., różnemi rękami XVII w. pisany, k. lb. 486; oprawny świeżo w tekturę.

»Raccolta di memoriali dati da diversi Ambasciatori alli Nostri Signori Papi Innocentio X e Alessandro VII con altre relazioni e istruzioni diplomatiche. 1644 à 1666«.

456.

37812. — (149—7—31). — Rękopis papierowy, 190 mm. na 130 mm., jedną ręką w XVII w. pisany, k. nlb. 125, oprawny w świńską skórę.

Zawiera relacye posłów weneckich z XVII w., a mianowicie:

a. — k. 1—33. »Relatione della Germania del Cavalier Battista Nani nel ritorno della sua ambascieria appresso la Maestà di Leopoldo Primo per la Serenissima Republica di Venetia«.

b.—*k.* 34—82. »Relatione della corte di Spagna dell' eccellentissimo cavalier Domenico Zani nel ritorno della sua ambasceria appresso il re cattolico per la Serma. Repubblica di Venezia«. Zob. katalog Biblioteki Głównego Sztabu Nr 37819.

c.—*k.* 83—125. »Relatione della corte di Francia dell' eccellentissimo cavalier Battista Nani...«. Zob. tenże katalog Nr. 37811.

Hist. Rękopis Biblioteki Poryckiej, następnie Biblioteki Puławskiej Nr. 1543.

457.

37814. — (146^a—1—24). — Rękopis papierowy, 270 mm. na 205 mm., czterema rękami w XVII w. pisany, str. lb. 1—818 i 460—615; oprawny w świńską skórę.

Zawiera p. t. »Raccolta di varj manoscritti spettanti alla dignità cardinalizia« szereg pism, omawiających znaczenie, stanowisko, prerogatywy itd. kardynałów wogóle, sposoby odbywania konklawiów itd.

Hist. Rękopis Biblioteki Poryckiej, następnie Puławskiej Nr. 1530.

458.

37815. — (82—3—4). — Rękopis papierowy, 190 mm. na 130 mm., jedną ręką XVII w. pisany k. nlb. około 150, oprawny w świńską skórę.

»Relazioni d'altre corti«. Pod tym tytułem mieszczą się tu następujące sprawozdania posłów weneckich i traktaty o państwach z XVI i XVII w.: *a.* Relatione della republica di Venetia. — *b.* Relatione o Diario del viaggio in Costantinopoli del Soranzo. — *c.* Relatione di Vienna. — *d.* Relatione dello Stato della Chiesa. — *e.* Relatione della Toscana, di Savoia, Mantova, Modena, Parma, Milano.... oraz innych państw włoskich.

Hist. Rękopis Biblioteki Poryckiej, następnie Puławskiej Nr. 1542.

459.

37817. — (56—2—7). — Rękopis papierowy, 255 mm. na 187 mm., jedną ręką w XVII w. na 47 k. lb. pisany, oprawny świeżo w tekturę.

»Relatione moderna del stato et essere in che si trova al presente la Città di Roma, fatta da N. N. Ambasciatore Veneto, l'anno 1647«. Incip. »La città di Roma è soggetta à ricorrere varij aspetti conforme la varietà delle massime...« Autorem tej relacyi ma być jeden z Contarinich.

460.

37833. — (71—2—15). — Rękopis papierowy, 225 mm. na 180 mm., jedną ręką XVIII w. pisany, str. nlb. i lb. około 300; oprawny w ciemno-czerwoną wyciskaną skórę.

Zawiera ozdobnie wykonane kopie kilku ważniejszych aktów publicznych odnoszących się do Kurlandyi i Inflant; a mianowicie:

a. — »Pacta subiectionis inter Serenissimum Regem Sigismundum Augustum et Illustrissimum Ducem Curlandiae Gothardum«. 1561.

b. — »Forma regiminis ducatus Curlandiae et Semigalliae a dominis dominis commissariis Regiis Mitaviae die XVIII Martii Anno MDCXVII publicata«.

c. — »Statuta et leges Curlandiae et Semigalliae in usum nobilitatis ibidem anno 1617 die 18 Martij promulgatae«.

d. — »Decisiones Regiorum Dominorum Commissariorum super gravaminibus a nobilitate Curlandiae et Semigalliae propositis Anno 1717 die 14 Julii Mitaviae publicatae« itd.

Hist. Z Biblioteki Puławskiej XX. Czartoryskich, gdzie nosił Nr. 1968 przeszedł po 1831 r. na rzecz Biblioteki Głównego Sztabu.

DODATEK II.

BIBLIOTEKA RZYMSKO-KATOLICKIEJ AKADEMII DUCHOWNEJ W PETERSBURGU.

461.

Rękopis papierowy, 304 mm. na 205 mm., jedną ręką pisany w końcu XIV w., k. lb. 12. oprawny świeżo w tekturę.

»Incepit regula beati Augustini episcopi«. — k. 2—11^b. »Ante omnia sorores carissimae, diligatur Deus, deinde proximus....« — Expl. k. 11^b: »....orans ut sibi debitum dimittatur et in temptationem non inducatur. Explicit regula beati Augustini episcopi. Deo gratias«.

k. 1^b i 12. Marcina V papieża litterae salvi conductus dla »Dantos Guidoni da Castellane« [sic!]. — Na k. 12 dopisek: »Codicis manus videtur italica nec fine XIV saeculi antiquior. I. B. Pitra O. S. B.« — Na k. 12^b: »1819. Michael Bobrowski comparavi 2 flor. pol. Bononiae et dono obtuli Bibliothecae generalis Vilnensis Seminarii 1824 Anno. — M. Bobrowski«.

462.

Rękopis papierowy, 336 mm. na 230 mm., jedną ręką w XV w. we Włoszech prześlicznie pisany, k. lb. 353, w zwykłą tekturę w XIX w. oklejony, z wyjątkiem dwu pierwszych kart, dobrze zachowany.

Przekłady Jerzego z Trapezuntu niektórych dzieł św. Bazylego arcybiskupa Cezarei i Cyryla arcybiskupa Aleksandryi oraz własne Jerzego z Trapezuntu prace. Cenny ten dla dziejów wczesnego humanizmu kodeks przywieziony został do Polski przez Jana Sylwiusza Amata, Sycylijezyka, który w latach 1501—1504, w Uniwersytecie krakowskim, zapewne prawa rzymskiego nauczał. Rękopis jest pięknie pisany i pięknie ozdobiony; tytuły

dzieł i rozdziałów oraz inicjały minią pisane oraz kolorami malowane; na k. 1. w wieńcu laurowym i bogatych ozdobach herb (zapewne pierwszego właściciela): na trójkątnej włoskiej tarczy podłużnie przepołowionej na lewe czerwone i prawe czarne pola wyrasta ze złotej otwartej korony czarna lilia trójlistna bez kwiatu. — Pisarzem kodeksu jest nieznaną bliżej Mikołaj Philecticus. — Na k. 1. ręką XIX w.: »B. Basilli Aeppi. Caesareae De Deitate Filii et Spiritus Sancti«. Rękopis zawiera:

a.—k. 1—84. »Beati Basilli Archiepiscopi Cesareae Cappadociensis de deitate filii et spiritus sancti adversus Evnomium liber a Georgio Trapezuntio traductus«. — Por. wydanie paryskie z 1638 r. t. I pag. 695—803 dzieł św. Bazylego. Uwidocznionych w rękopisie jest ksiąg czworo, choć dzieło jest całe; w wydaniu paryskim jest ksiąg pięć; tutaj księgi IV i V są razem ściągnięte; znaczne różnice i odmianki tekstu. — k. 84^b—86 białe.

b.—k. 86^b—132^b. Św. Bazylego: De Spiritu sancto liber ad Amphilo-chium Iconii episcopum. Brak tytułu; na końcu: »Ad Amphilo-chium de Spiritu Sancto adversus Eunomium capitula XXX explicita feliciter. Nicolaus philecticus celeri manu scripsit«. Jest to tłumaczenie Jerzego z Trapezuntu. — k. 133—134^b białe.

c.—k. 135—302^b. »Cyrilli Archiepiscopi Alexandrini liber qui appellatur thesaurus adversus hereticos.... a Georgio Trapezuntio traductus«. — Z przedmową tłumacza do króla Alfonsa neapolitańskiego. Dzieło podzielił tłumacz na 14 ksiąg, każda z nich dzieli się na rozdziały; oprócz tego jest wstęp: Ad Nemessinum fratrem. Z początku każdej księgi piękne inicjały.

d.—k. 303—327^b. »Georgii Trapezuntii contra grecos de processione spiritus sancti opusculum translatum e greco in latinum per Candianum Bolanum et beatissimo pape Eugenio III° dedicatum«. — Następuje list dedykacyjny tłumacza do Eugeniusza IV, dalej początek dzieła: »Verebar quidem primum ad te aliquid scribere....« Na końcu: »Finis. Nicolaus philecticus scripsit. Anno Domini M^o CCCC^o et LXVIII die XVI Januarii. In domo magistri Francisci fini Rome«. — k. 328 biała.

e.—k. 329—353. »Vitę Sanctorum Basillii et Athanasii e beato Gregorio Nanzazeno [tak!] a Georgio Trapezuntio converseę«. Incip.: »Cum multas nobis dicendi causas....«

f.—k. 353^b. Zapiski własnoręczne Jana Sylwiusza Amata i jego uczniów. Szczegóły te, nie bez wartości dla dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego, podaję tutaj w całości. Napis ręką Amata:

»Registrum quo indicatur quo || quisque die ad me Joannem Silium || J. V. D. conuenerit audiendum. M^o || D. I. in gymnasio Craccouię militantem«.

Następują własnoręczne uczniów jego zapiski:

Ego hieronymus Schafranecz veni ad doctorem feria sexta octavae corporis cristi proxima.

Ego Johannes baccalaureus uodoua [? z Włodawy?] cum predicto domino Jheronimo discipulus [cum?] eo.

Ego Johannes Chrazthowsky veni sequenti feria sexta post dominum Jeronimum prescriptum.

Ego bernardus gallus ueni feria septima post prescriptum dominum ioannem.

Ego Valerianus dzrewyczky veni in die visitacionis beate Marie virginis vna cum Domino Johanne Latalsky.

Ego johannes latalsky veni anno domini 1504 die diue marię visitacionis etc.

Ego Johannesz cowalsky veni cum predictis dominis meis latalsky et Dzrewyczky eo die quo etc.

Ego* — Tu urywają się zapiski.

O pobycie Amata na Uniwersytecie krakowskim¹ zob. wzmianki u Morawskiego *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego*, t. II. p. 247. Zob. również Voigt, *Wiederbelebung d. class. Altertums*, t. II rozrzucone uwagi o przekładach Jerzego Trapezuntczyka.

Hist. Jak wynika z powyżej cytowanych zapisek, rękopis powstał w Rzymie w 1468 i 1469 r. przez pisarza Mikołaja Philecticus w domu »magistra Franciszka Fini«, prawdopodobnie na zamówienie nieznanego bliżej właściciela opisanego wyżej herbu. Z początkiem XVI w. przywiózł go do Polski Jan Amatus, Sycyliczyk; następne dzieje kodeksu w ciągu XVI w. są nieznane; w XVII w. został ofiarowany bibliotece Kolegium Jezuitów w Wilnie przez Kazimierza Sapiechę, podkanclerzego litewskiego. (Zapiska na marginesie karty pierwszej). Do Petersburga dostał się niewątpliwie po zamknięciu Uniwersytetu Wileńskiego.

¹ Przy sposobności podaję jeszcze interesującą zapiskę o dochodach profesorów Uniwersytetu krakowskiego z XVI w. Znajduje się ona na końcu egzemplarza *Confessio fidei catholicae*, Cracoviae 1558, który w 1576 r. i później należał do biblioteki klasztoru św. Ducha w Krakowie, a dziś znajduje się w Bibliotece Akademii Duchownej (rzymsko katolickiej) w Petersburgu.

O DOCHODACH PROFESORÓW SZKOŁY KRAKOWSKIEJ.

Collegium studii Cracoviensis hos habet proventus:

Canonicus senior theologus 200 flor. fere ex decimis praeter ecclesiae hebdomadarias refectioes.

Iurista 120 similiter.

Parochus Luborzicze 140

Novorum iurium duo lectores 80

Decretista 60

Decretalista

Ordinarius	40	Marcas
Senior burse	16	Marcas
Institutorum lector	25	Mrc.
Ecclesiae sancti Floriani	8	600 flor. in decimis et praediis.
Ordinarius theologiae		26 Mrc. ex zuppis Bochnensibus.
Trądowicze		26 Mrc. deducto onere.
Alter ibidem		15 Mrc.
Regales sex lectores		100 Mrc. ex teloneo Cracoviensi.
Astrologus		22 Mrc. ex Piortkowicze [!] et praetorio.
Szidzina		40 Mrc. ex agris, pratis et praedio.
Prebendarius s. Alberti		20 Mrc.
In Zator Altarista		15 Mrc. a civibus Zator.
Astronomus		14 Mrc. a procuratore arcis.
Orator		17 Mrc. ex lapidea Władzy- sawska [!].
Poeta		12 Mrc. ex Zarnowicza Plaze etc.
Grammaticus	14	Mrc. ex praedio dicto Grammatica.
Transfigurationis domini	XI	Mrc.
Alter eiusdem altaris		9 Mrc.
Corporis domini		7 Mrc. ex quampluribus.
Altarista Annae Rudowski(?)		14 Mrc. in zuppis.
Summa	1365	flor.

463.

Rękopis papierowy, 310 mm. na 220 mm., we dwie i jedną kolumnę pisany jedną ręką XV w. na 360 k. lb.; oprawiony w deski obciągnięte ciemną skórą.

Fragment przekładu Pisma Św. (Stary Testament) na język czeski. Rękopis pochodzi z 1485 r.; był widocznie bogato miniaturami ozdobiony, o czym świadczą zarówno pozostałe jeszcze inicjały, pięknie wykonane niebieskim, zielonym, szarym, perłowym itd. kolorami, jakoteż bardzo licznie powyrwane karty.

a.—k. 1—39^b. *Genesis*; incip.: »buah neb szuela ssedsscie na zemi a czlowiek.... [Gen. 2, 5]. explicit: »skloniw nohy swe na lozieczku y skonczial gest a przilozen gest k lidu swemu«. [Gen. 49, 32]. Następne karty wyrwane.

b.—k. 40—72^b. *Exodus*. — Incip. »byteczna ffaraonowi ffiton a Ramesses«. [Exod. 1, 11]. — Expl. »pokrytie zboż skopowych rudnych y gine pokry...« [Exod. 39, 33]. Z początku i końca wyrwane karty.

c.—k. 73—96. *Leviticus*, fragment, brak początku. Incip. »przed hospodinem a synowe Aaronowi...« [Levit. 1, 5]. Expl. »na huorze Synay synom yzrahelskym«. [Levit. 26, 45].

d.—k. 96—128^b. *Numeri*. Incip. »Mluwil gest hospodin...« explic. »Tobie panu nassemu« [Num. 36, 2] brak końca; następna karta wyrwana.

e.—k. 129—156. *Deuteronomium*. Fragment, brak początku; incip. »miestom pospiessiti A pak když mi se rzecz...« [Deuter. 1, 22]. Expl. »prziiede wssim yzrahelskym lidem«. — k. 156^b—158^b karty białe.

f.—k. 159—197^b. *Esaias*. Incip. »Poczina se przedmłnwa na kniehy Izaiasse proroka«, z pięknym inicjałem, cały, następna karta wyrwana.

g.—k. 198—246^b. *Hieremias*. Incip. »procież tehdy vczinien gest...« [Hierem. 2, 15] do końca, pierwsza karta wyrwana.

h.—k. 246^b—357^b. *Lamentationes Jeremiae* i *Prophetæ minores*. — Incip. »Stalo se gest potom...« Z prorocstwa Ozeasza brak końca a u Ioela początku. — Na k. 357^b minia: »lleta bozieho tisícieho CCCCXXX piatého«. Ostatnie dwie karty białe.

Na wewnętrznej stronie wierzchniej okładki nalepiona karta z modlitwami i zażegnaniem, na tejże zaś stronie dolnej okładzinki zapisano różne notatki.

464.

Rękopis papierowy, 415 mm. na 304 mm., jedną ręką w XV w. ozdobnie pisany, licznymi miniaturami i inicjałami ozdobiony, k. lb. 284, w dwie kolumny.

Zawiera mszał franciszkański. »Incipit ordo missalis fratrum minorum secundum consuetudinem romane curie. A dominica prima de adventu statio ad sanctam mariam maiorem...«

Na dole k. 1. dopisano: »Anno 1839 die 17 februarij Hoc missale romanum eleganter manuscriptum certe aetate inventae artis chalcographicae antiquius bibliothecae Academiae Ecclesiasticae Vilnensis dono obtuli ego Andreas Benedictus Klongiewicz Episcopus Chrysopolitanus Suffraganeus Vilnensis et sede vacante administrans dioecesim Vilmensem«. — Na k. okładkowej nalepione obcięte sztychy na pergaminie, z XVII w. przedstawiające jakąś parę królewską z herbem Anglii (zapewne Jakób II.). — W całym rękopisie znajduje się wielka ilość prześlicznych i bogatych inicjałów, kilka scen wewnętrznych aktów kościelnych w miniaturach, kilka herbów zachodnio-europejskich; wogóle rękopis cały niezwykle artystycznie ozdobiony.

Na k. 285 (pustej zresztą) napisano u góry: »Missale Romanum in Burgundia scriptum in fine seculi XV. Petersburgi die 4 Sept. [brak oznaczenia roku] Dr. Beda Dudik O. S. B.«.

465.

Rękopis papierowy, 296 mm. na 215 mm., trzema rękami w XV w. pisany, k. lb. 193, oprawny w deski dębowe obciążnięte skórą zwykłą; z wewnętrznych stron okładki nalepione są karty pergaminowe zapisane tekstami Pisma Św.

Zawiera: Liber Barlaam, bulle, dokumenty i inne pisma. Księga Arnolda de Venrade kanonika warmińskiego.

a.—k. 1—66. »Incipit historia Barlaam de conuersione Iosaphat multum fundata et deuota. — Cum cepissent monasteria construi ac monachorum congregari multitudines....« — Expl. »Contingat ergo nobis legentibus et audientibus utilem animarum narrationem ut in partem sanctorum qui ab inicio placuerunt domino....« [minia]: »Explicit liber Barlaam de anno domini M^oCCCC^oXXVII^o et est mei A[*rnoldi de Venrade*] plebani in Heilsberg«.

b.—k. 66^b—69. Odpisy bull 1° Marcina V »Ineffabile sacramenti....« Dat. Rome apud SS. Apostolos VII Kal. Iun. pontif. anno XII (1429) — oraz 2° Eugeniusza IV. »Excellentissimum corporis et sanguinis....« Dat. Rome apud S. Petrum 1433 VII kal. Iun. pontif. anno III. obie o święcie Bożego Ciała. wraz z notatkami Arnolda de Venrade o tych bullach. Wreszcie odpis bulli Eugeniusza IV z 1439 r. o unii florenckiej z soboru, i zapiska Arnolda o znaczeniu tego faktu. Notatkę swoją o drugiej bulli zakończył temi słowy: »Cuius bulle tenorem hic scripsi de verbo ad verbum ex vera originali bulla ego Arnoldus de Venrade Officialis Curie Warmiensis. De Anno dni. M^oCCCC^oXXXV^o die sancti lamperti martyris«. — k. 69^b fragment jakiś bez początku i końca i — zdaje się — bez znaczenia.

c.—k. 70—91. »Incipit Tractatus de obitu sancti Jeronimi doctoris eximii quem beatus Eusebius discipulus eius conscripsit«. Incip. »Patri reverendissimo damasio portuensi Episcopo et christianissimo theodoro Romano senatori Eusebius, olim Jeronimi sanctissimi discipulus. Nunc vero eodem orbatu lumine....«

d.—k. 91—95. (in margine): »Incipit epistola beati Augustini ad Cyrillum Ierosolimitanum episcopum de laude sancti Ieronimi«. Zaczyna się: »Gloriosissime christiane fidei adlethe, sancte matris ecclesie lapidis angularis....«

e.—k. 95—100^b. »De registro Gregorii«. Wyjątki z listów Grzegorza Wielkiego.

f.—k. 101—124^b. »Speculum futurorum temporum ex libris sancte Hildegardis«. Zaczyna się od listu »Gebecionis prioris in Eberbach ordinis

Cisterciensium in librum qui vocatus est speculum futurorum temporum extractus de propheciis sancte Hildegardis«.

g.—k. 125^b—127^b. Rozpisanie lekcij i ewangelij na cały rok.

h.—k. 128—169. »Modus procedendi in sermones de sacramento corporis domini«. — Formularz homilij. Incip. »Vel sic de sacrosancto corporis sacramento proponimus...«

i.—k. 170—190. »De ocio religiosorum ad fratres maioris carthusie. Francisci Petrarche.« (we dwie kolumny, kilkoma rękami).

k.—k. 190^b. Proroctwa św. Brygidy wierszem niemieckim (34 wierszy). Incip. »Die Wort gehoren dorezu || lot is nicht syn czu fru || die christus czu sente brigitten sprach || in dem lande czu Sweden das geschach....«

l.—k. 190^b—193. »Epistola ad Sagramors de Pomeriis monachum Cisterciensem exhortatoria ad perseveranciam religiosi principii«. Incip. »Semper et vivis vocibus tuis et litteris delectatus sum... — Veneciis XV Kal. Apr.«

Hist. Na k. 1. u dołu: »Testamento legatus Collegio Vilnensi Soc. Jesu a Perillustri ac R. D. Michaele Sidler S. T. D. C[anonico] V[i]lnensi?].

466.

Rękopis papierowy, 295 mm. na 188 mm., jedną ręką w XVII w. pisany, karty nie liczone, oprawny w tekturę obciążniętą brunatną skórą.

»Hymni per totius anni circulum dicendi iuxta ritum sacri ordinis Cartusienensis 1648«. Z nutami. — Incip. »Iam lucis orto sydere, Deum precemur supplices...« — Expl. »Ad laudes hymnus. Iesu salvator saeculi...« Laus, honor, virtus, gloria Deo patri et filio, sancto simul Paraclito in sempiterna saecula. Amen«.

467.

Rękopis papierowy, 410 mm. na 260 mm., jedną ręką XVII w. na 83 k. lb. pisany, oprawny w tekturę pokrytą świńską skórą.

Zawiera »Architecturae liber primus«. Tylko księga pierwsza teoryi architektury z licznymi rysunkami na całych arkuszach. Dobra, jezuicka praca.

Hist. Rękopis należał w XVIII w. do Kolegium Jezuitów w Żodziszkach 1732 r., w XIX w. »dono oblatu Musaeo Mathematico« Uniwersytetu Wileńskiego.

468.

Rękopis papierowy, 355 mm. na 220 mm., jedną ręką w XVIII w. na 73 k. lb. pisany, oprawny w tekturę.

Zawiera: »Merckwürdige || Geist- und Weltlichen Commissarien || Hexerey - Inquisitions - Protocolla || wegen der im Jahr 1749 zu Würzburg hingerichteten || Closter-Jungfrau aus dem Closter Himmels-Pforten || Maria Renata Sengerin«. Dopisek: »Ein grundgelehrter Professor D. Barthel konnte noch zur selbigen Zeit nicht Licht und Irrthum discerniren, den Jesuitischen Gauckeleÿen nicht beherzt entgetreten!«

469.

Rękopis papierowy, 332 mm. na 200 mm., jedną ręką w końcu XVIII w. pisany, k. lb. 87, oprawny w tekturę.

»Fortyfikacya«. (k. 1—45). Podręcznik teorii nauki fortyfikacyjnej; incip. »Fortyfikacya iest nauka ktora podaie sposoby mieysce iakie tak umocnić, ażeby w nim zamknięta pewna liczba ludzi mogła się bronić...« Rzecz nieskończona, urywa się (k. 45) na słowach: »Domy pobliskie tylko dla zgęszczenia ognia użyć się mogą. Często...« — k. 45^b—85^b białe.

Hist. Należał do nieznanego bliżej M. Kiersnowskiego.

470.

Rękopis papierowy, 330 mm. na 210 mm., jedną ręką w XIX w. pisany, k. lb. 25, oprawny w tekturę.

Zawiera odpis, zapewne z druku, »Świątyni Sybilli« X. Jana Woronicza. Incip. »O ty sławna wyrocznio...«

DODATEK III.

O ZBIORZE AUTOGRAFÓW I DOKUMENTÓW CESARSKIEJ BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ W PETERSBURGU.

Pod NN. 416—423 niniejszej pracy¹ omówiłem szczegółowo ośm tomów z bogatego i cennego Zbioru Autografów i Dokumentów (Коллекція Автографовъ и Грамотъ), stanowiącego osobną całość w oddziale rękopisów CBP., — wskazałem przytem ogólnikowo (Nr. 424) na zbiór oryginalnych dokumentów pergaminowych z Archiwum Koronnego na Zamku krakowskim. Że tak nieliczną tylko garstkę tych w wysokim stopniu ważnych i ciekawych źródeł historycznych mogłem wymienić, tłumaczy się tem, że dopiero pod sam koniec mego pobytu w Petersburgu (w Maju 1892 r.) dozwolono mi korzystać z owego odrębnego działu. Natychmiast — rzecz jasna — zdałem sobie sprawę z wielkiej wartości całego zbioru, a pracę moją informacyjną uważałbym za wcale niedostateczną, gdyby mi się nie udało podać obszerniejszej o nim wiadomości na podstawie bezpośredniego, osobistego badania. Możliwość ta zdarzyła mi się dopiero w Grudniu 1907 r., gdy z pomocą Komisji Historycznej Akademii Umiejętności udało mi się pojechać powtórnie do Petersburga na czas niestety zbyt krótki w stosunku do ważności zadania. W ciągu dziesięciu dni pracy bibliotecznej mogłem jednak zapoznać się, oczywiście dorywczo tylko i pobieżnie, z tym znakomitym zbiorem.

W naukowej literaturze naszej nic lub bardzo mało o nim wiadomo; oprócz bowiem dawnej, z 1842 r. edycji listów Zygmunta Augusta do Mikołaja Radziwiłła Czarnego, przez St. Aug. Lachowicza wydanej, tudzież prócz cytatów kilkunastu aktów wydanych stąd przez Antoniego Prochaskę w jego »Codex epistolaris Vitoldi M. D. Lithuaniae« (Kraków 1882), nie zdarzyło mi się znaleźć jakiegokolwiek wzmianki o tych materiałach.

¹ Zob. str. 319—332.

O wiele więcej, — jedyne, że tak powiem, — wiadomości istnieją w literaturze naukowej francuskiej.

Na podstawie raportów pp. Léouzun-Leduc i Hektora hr. de La Ferrière, którzy od 1852 r., względnie od 1863 r., pracowali w dziale rękopisów Biblioteki Publicznej, wiedziano we Francji, że tam właśnie, w Petersburgu, kryje się ogromna ilość pierwszorzędnych źródeł do historii francuskiej, jako to oryginalne korespondencye monarchów Francji i innych państw, listy książąt krwi, wielkich dygnitarzy i ministrów, polityków i pisarzy, wogóle wielu znakomitych osób związanych z historią francuską od XV wieku po koniec XVIII wieku, i że największa część tych materyałów przypada na dzieje XVI i XVII ww. Wnet też po 1871 r. rozpoczęto pracę około zbierania i ogłaszania tych źródeł, odpisywano minuty i listy oryginalne Henryka II, Franciszka II, Katarzyny Medycejskiej, Karola IX, Henryka III i wielu innych, gromadzono materyały do wydawnictw pomieszczonych w *Collection des documents inédits*. Wśród pracowników zajętych tą sprawą¹ zasłużył się szczególnie p. Gustave Bertrand, który ogłosił w 1872 r. krótki i treściwy spis tomów z działu Autografów i Dokumentów CBP., odnoszących się do Francji², a w rok później katalog działu rękopisów francuskich tejże Biblioteki³. Nie są to prace oryginalne; p. Bertrand ograniczył się prawie bez wyjątku do przedrukowania bardzo niedokładnych, miejscami nawet błędnych, spisów bibliotecznych mających wartość zaledwie pobieżnego inwentarza, bądź co bądź jednak, przysłużył się znamienicie nauce ułatwieniem bliższego poznania tych w oddali zagrzebanych skarbów. Jedyna to dotychczas — o ile wiem — informacya o nich. Idąc jego śladem podaję poniżej (pod Nr. 471) zapiski moje z katalogu Zbioru Autografów i Dokumentów odnoszące się do Polski, oraz omawiam obszerniej tylko tych dwadzieścia tomów, które miałem sposobność mieć w rękach.

¹ Obok p. de La Ferrière zajęci byli tam pp. Howyn de Tranchère, Gustave Bertrand, Berger de Xivrey i Ed. de Barthélemy.

² *Revue des Sociétés Savantes des départements*, publiée sous les auspices du Ministère de l'Instruction publique... V-e Série, tome IV. Année 1872. 2e semestre. — Paris 1873. str. 447—485.

³ *Ibidem*. — V-e Série, tome VI. Nov.-Déc. 1873. — Paris 1874. str 373—599.

471.

WYJĄTKI I ZAPISKI Z KATALOGU ZBIORU AUTOGRAFÓW I DOKUMENTÓW.

1—61. Treść tych tomów odnosi się prawie bez wyjątku do dziejów francuskich. Zob. Bertrand, l. c. str. 449—453.

62—66. Zob. wyżej szczegółowe moje opisy pod Nr. 416—421 (str. 319—328).

67. Lettres originales d'Auguste II et Auguste III Rois de Pologne. — Nominacye, przywileje prywatne, uniwersały itd., wogóle akta mniejszego znaczenia.

68. Lettres de Courlande adressées à la Maison de France.

69—95. Rzeczy przeważnie francuskie. Zob. Bertrand, l. c.

96. Lettres de Nicolas Korff au prince Radziwiłł.

97—114. Rzeczy przeważnie francuskie. Zob. Bertrand, l. c.

115—116. Zob. wyżej szczegółowe moje opisy pod Nr. 422 i 423 (str. 328—332).

117. Zob. niżej Nr. 472.

118. Lettres de Neufville-Villeroy, ministre sous Henri III et Henri IV (Bertrand l. c.).

119. Zob. niżej Nr. 473.

120—123. Sprawy francuskie, »papiers de la Bastille«.

124. Zob. niżej Nr. 474.

125. Zob. niżej Nr. 475.

126. [Actes authentiques relatifs à la ville de Nowogrodek]. Oznaczenie treści tego tomu zarówno jak Nru 124 i następnych tomów NN. 127—133 jest zapewne zupełnie fałszywe; tomów tych nie miałem w rękę, z wyjątkiem tomu 124; o czem por. niżej pod Nrem 474.

127. [Akty odnoszące się do Brześcia, Łucka, Słonimia, Lidy, Wołkowysk]? — (zob. uwagę pod 126).

128. [Akty odnoszące się do Wilna]. — ? — (zob. uwagę pod 126).

129. [Akty odnoszące się do Księstwa Żmudzkiego]. — ? — (zob. uwagę pod 126).

130. [Akty odnoszące się do Mińska, Mozyra, Nieświeża, Rzeczycy]. — ? (zob. uwagę pod 126).

131. [Akty odnoszące się do Mścisławia i Orszy] — ? — (zob. uwagę pod 126).

132. [Akty odnoszące się do Witebska i Połocka]. — ? — (zob. uwagę pod 126).

134. [Akty odnoszące się do Krzemieńca, Leszniowa, Sieradza, Trok, Włodzimierza Wołyńskiego itd.]. — ? — (zob. uwagę pod 126).

135. Recueil de lettres originales des magnats de Pologne (zob. niżej Nr. 476).

137. Pièces intéressantes relatives au duché de Courlande.

138. Papiers relatifs à l'affaire de Beniowski.

139—143. Listy uczonych francuskich (Nr. 139); niderlandzkich (Nr. 140); niemieckich (Nr. 141); Cellaryusza Krzysztofa (Nr. 142); benedyktyna francuskiego Mathurin Veyssière la Croze (Nr. 143). Zob. Bertrand, l. c.

150. Documents concernant la Pologne, la Prusse, la Livonie et la Courlande.
157. Correspondance mit den Obristen Dréwitz und Rönne. 1770. 2 tomy. (Zob. niżej Nr. 253).
158. Pièces intéressantes et peu connues relatives aux dissidents de Pologne.
159. Akta do konfederacyi Barskiej.
165. Załuskiego Józ. Andrż. Miscellanea niemieckie.
169. Autentyk instrukcyi od m. Wilna do cara Aleksieja Michajłowicza z 24 kwietnia 1658.
170. Zob. niżej Nr. 477.
171. Korespondencya Andrzeja Stanisława Załuskiego.
172. Miscellanea; poselstwo Jana Zawadzkiego 1634 i akta z lat 1631—1639.
177. Listy Zygmunta III do Lwa Sapiehy. 1625—1629.
178. Listy Benedykta XIII, Augusta III i królewien do Michała Sapiehy. 1753—1758.
179. Zob. niżej Nr. 478.
182. Correspondance avec le Comte Branicki. 1771.
183. Coaequatio iurium W. X. Littewskiego i popisy pospolitego ruszenia.
184. Zob. niżej Nr. 479.
185. Sukcessya po Xciu Biskupie Warmińskim. 1711.
186. Testament Andrzeja Załuskiego Biskupa Warmińskiego.
192. Epistolae Summorum Pontificum vel ad eos vel ad Cardinales scriptae.
196. Bruliony Józefa Andrzeja Załuskiego.
197. Zob. niżej Nr. 480.
198. Zob. niżej Nr. 481.
199. Rękopisma Józefa Lipińskiego († 1828).
203. Bulles papales du XIIe au XVIIIe siècle.
204. Chartes concernant le Grand Duché de Lithuanie depuis le XIVe au XVe siècle. — [2 kartony, 23 dokumentów pergaminowych; podobno istnieje osobny spis tych dokumentów. — Zob. wyżej Nr. 424].
205. Chartes des Rois de Pologne et des Ducs de Masovie. — [W 6 kartonach mieści się 70 dokumentów pergaminowych, pochodzących z Archiwum Koronnego, między innymi oglądałem wspaniałe oryginały elekcji Maksymiliana 1587 r., Pacta Conventa z Maksymilianem 1576, kontrakt ślubny Maryi Ludwiki z Władysławem IV z 1646 r., portret Maryi Ludwiki itd]. Istnieje osobny katalog szczegółowy.
206. Acta iuridica Polonica depuis le XIIIe au XVIIIe siècle. —

[W 2 kartonach 63 dokumentów. Istnieje osobny katalog szczegółowy].
Różnej wartości i znaczenia prawnoprywatne akty itp. Wśród nich piękny przywilej pergaminowy Gumberta, archidiacona krakowskiego, darowizny wsi Błonie klasztorowi wąchockiemu, z 1235 r., z trzema pieczęciami nieźle zachowanymi, tj. komesa Mszczuja kasztelana oświęcimskiego a brata Gumberta, katedry krakowskiej, oraz biskupa Wisława. — Dalej przywilej Władysława Łokietka jako księcia łęczyckiego i kujawskiego z Łęczycy 1288 r. w dzień św. Urbana, per manum subcancellarii Bodgeri (podejrzaną autentyczności). — Następnie list rajców lwowskich do rajców toruńskich w sprawie lwowianina Peschco syna Jurka, z 1370 r. ze wspaniale zachowaną pieczęcią m. Lwowa. Te trzy oryginały są najstarsze, następuje wielka ilość aktów prywatnych z XV-go i następnych wieków.

207. Livonica. — [W 6 kartonach 40 dokumentów pergaminowych. Istnieje osobny katalog szczegółowy].

208. Diversa. — [W 2 kartonach pomieszczono 17 dokumentów. Podobno istnieje osobny katalog].

210. Correspondance du général Dąbrowski. [Ogromnego zbioru tej korespondencji nie mogłem niestety widzieć. Ma być razem 60 kartonów, z tych 41 mieszczą listy; katalog tych listów ma być spisany w 16 zeszytach].

211. Pisma własnoręczne J. I. Przybylskiego.

212. Korespondencja J. K. Mci w Grodnie 1795.

215. Sigismundi III epistolae ad Simonem Rudnicki episcopum Varmiensem 1605—1608.

216. Listy do Jana III. Oryginały. 101 listów od monarchów i dygnitarzy.

217. Listy różne do Jana III i jego rodziny.

218. Listy arcybiskupów, biskupów i innych dostojników duchownych.

219. Sigismundi Augusti litterae ad Nicolaum Radziwiłł. 1548—1571.

Zob. niżej Nr. 483.

220. Listy oryginalne królewicza Władysława Zygmunta 1611—1632.

221. Listy do Sapiechów od różnych korespondentów. Tomu I brak; tom II z lat 1628—1633; tom III z lat 1640—1654.

222—228. Listy do Chodkiewiczów w XVI w. i w początku XVII w. Razem 10 tomów; porównaj wyżej (mój) Nr. 319—321. A. Korespondencja Chodkiewiczów. 1560—1622.

231. Listy do Sapiechów od różnych. 1599—1627.

232—252. Korespondencja Radziwiłłów oryginalna, pierwszorzędnej wagi, z lat 1565—1655. Listy Mikołaja Radziwiłła Rudego, Krzysztofów (ojca i syna), Janusza i Bogusława; dalej Mikołaja Krzysztofa Sierotki

1565—1612, Jerzego i kardynałów do kardynała Jerzego, wreszcie Wacława Leszczyńskiego kanclerza do Radziwiłłów. Por. wyżej Nr. 319—321.

253. Correspondance touchant le premier démembrement de la Pologne. [Cf. niniejszego wyciągu z katalogu Autografów Nr. 157. korespondencję z Drewiczem].

254. Papiery dotyczące się organizacyi Litwy 1812 r. — Zob. niżej Nr. 484.

255. Listy oryginalne XX. Adama i Izabeli Czartoryskich. 1794—1799.

256. Papiers touchant le rétablissement de la Pologne. 1814. Zob. niżej Nr. 485.

260. Papiery dotyczące się religii greckiej, zawierają przywileje nadane przez królów polskich i stany Rzpltej.

261. »Adresse du Comité Central des départemens du Duché« oraz »Adresse du Sénat« do Xcia Adama Czartoryskiego.

262. Raporty komissyi. 1810—1816.

263. Korespondencya Xcia Wojewody [Adama] Czartoryskiego.

264. Papiery dotyczące się konfederacyi generalnej. [1812 r.]

265. Papiery dotyczące się Staszica i jego nominacyi.

266. Papiery dotyczące się stawiania statuy Kopernika.

268. Correspondance politique de Małachowski. 4 vols. 1790—1792. Zob. niżej Nr. 486.

270. Correspondance de J. A. Załuski.

271. Listy do Załuskich 1735—1760.

272. Commissiones Cancellariae Apostolicae z XVI w. — Jest to mały, z 37 kartek w formie ósemki, zbiór brulionów(?), brewiów papieskich z czasów Pawła III, Piusa IV, Piusa V, Grzegorza XIII, oraz (najwięcej) Syxtusa V, do 1586 r. — Do Polski niema tu nic.

273. Lettres écrites au prince Czartoryski. 1742—1754.

274. Listy do Alexandra Michała Sapiehy, wojewody połockiego i hetmana polnego litewskiego. 1771—1774.

275. Listy Katarzyny Radziwiłłowej, żony Michała Kazimierza Radziwiłła wojewody wileńskiego i hetmana polnego litewskiego, — oraz Anny Radziwiłłowej, żony Dominika Mikołaja Radziwiłła kanclerza wielkiego litewskiego. 1673—1700.

276. Listy Michała Czartoryskiego, kanclerza wielkiego litewskiego, pisane w latach 1754—1760 do Michała Sapiehy, podkanclerzego litewskiego.

277. Listy do Michała Xcia Radziwiłła 1767—1768(?).

278. Listy Karola Sienkiewicza [zapewne do Ad. Czartoryskiego].

279. »Politique 1812«. Zob. niżej Nr. 487.

280. Korespondencya J. A. Załuskiego 1741—1743.

284. Listy króla Stanisława Leszczyńskiego, jego żony i córki.
286. Korespondencya familijna Załuskich.
295. Listy do Michała Sapiehy, podkanclerzego litewskiego. Zob. powyżej 276.
296. Listy odnoszące się do spraw polskich. 1717—1725.
297. Listy Józefa Maxymiliana Ossolińskiego do Ambrożego Grabowskiego. 1813—1826.
298. Sprawy kurlandskie i inflanckie.
299. Polonica. 2 tomy.
302. Zob. niżej Nr. 488.
303. Zob. niżej Nr. 489.
304. »Papiery do pensyi suffragańskiej należące« (?).
306. Zob. niżej Nr. 490.
308. Zob. niżej Nr. 491.
309. Correspondance de M. Bacciarelli. (Le Brun etc.).
310. Brouillons de lettres de M. Bacciarelli à Stanislas Auguste. — Od 23 lutego 1797 do 14 lutego 1798. Papiery obu Bacciarellich — Marcellego (malarza, ojca) i Fryderyka (sekretarza królewskiego, syna), nabyte przez CBP. między 1830 a 1840 r., zawierają obok licznych materiałów dla historii sztuki i kultury w Polsce, także niejedyn ważny przyczynek do historii politycznej. — Por. w Zbiorze Autografów i Dokumentów NN. 197, 198, 202, 308—310; tudzież w dziale rękopisów francuskich Q. IV. 53.: »Journal du feu Roy de Pologne Stanislas Auguste sur ce qui lui est arrivé et sur ce qu' il a vu de plus remarquable depuis le 20 février 1797 jusqu'au 9 février de l'année suivante, c'est à dire depuis son arrivée à Vilna, écrit sous sa dictée et envoyé par lui même a son conseiller intime et agent privé à Varsovie, le sieur Bacciarelli, pour être communiqué aux personnes de l'auguste famille de ce souverain«. Jest to zapewne uzupełnienie i koniec rękopisu pamiętników Stanisława Augusta przechowywanych dzisiaj w bibliotece prywatnej cesarskiej w Zimowym Pałacu a opieczętowanych niegdyś z rozkazu Pawła I bezpośrednio po śmierci Stanisława Augusta.
- W tymże dziale rękopisów francuskich, pod sygnaturą F. XV. 2., znajduje się rękopis, który niewątpliwie razem z papierami Bacciarellich dostał się do CBP. — Zawiera on materiały i studia (sprawozdania, listy, regulaminy, plany, etc.) do spraw założenia Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie przez Stanisława Augusta, oparte na szerokiej podstawie porównawczej z ważniejszymi szkołami sztuk pięknych w Europie, jako to drezdeńską, berlińską, wenecką i paryską.
313. Correspondance de Michel Rivaut aumônier de Załuski.
314. Korespondencya Jana Daniela Janockiego. — 110 listów.

315. Korespondencya Piotra Hechthaus, kanonika płockiego. — 150 listów w dwu tomach.

323. Listy elektorów i książąt saskich do Andrzeja Stanisława Załuskiego, kanclerza koronnego.

328. Pisma względem linii demarkacyjnej przy podziałach. 1774 do 1795.

329. Acta publica Livonica.

330. Acta publica ad genealogiam Żaluscianam.

331. Chartes et documents. — 782 dokumentów w 6 tomach.

335. Pièces relatives au calvinisme. — Professions de foi de diverses communions religieuses d'Europe et d'Orient.

337. Podpisy osób zwiedzających Świątynię Sybilli.

472.

Collect. Autogr. Nr. 117. — Ośm listów oryginalnych ambasadora rosyjskiego Ottona Magn. hr. Stackelberga do generała Andrzeja Mokronowskiego, wojewody mazowieckiego, z lat 1777—1781, w sprawach prywatnych rozmaitych osób o przywileje, starostwa itp. tudzież o podróży W. Ks. Pawła.

473.

Collect. Autogr. Nr. 119. — Zbiór 81 listów oryginalnych Jarosza Wołłowicza, podskarbiego ziemskiego litewskiego, potem starosty żmudzkiego, do Krzysztofa Radziwiłła, hetmana polnego litewskiego, z lat 1612—1633, głównie wszakże z lat 1621 i 1622.

474.

Collect. Autogr. Nr. 124. — Pod zupełnie błędnym tytułem: »Actes authentiques relatifs aux villes de Minsk, de Mozir, de Nieswiez et de Rzeczyca« znajduje się dowolnie zebrany zbiór różnych archiwaliów odnoszących się w przeważnej części do Radziwiłłów i pochodzący zapewne z Nieświeża. Są to listy, akty, oblaty w sądach grodzkich i ziemskich itd. itd. — Między innymi znajdują się tu: *a.* k. 38—55. Konstytucye sejmu krakowskiego z 1543 r. (rkps. współczesny). — *b.* k. 98—116. Registr ksiąg Metryki W. X. Litewskiego oddanych w 1623 r. przez Lwa Sapiełę, wojewodę wileńskiego, Albrychtowi Stanisławowi Radziwiłłowi, kanclerzowi WXL; jest to oryginał z podpisem i pieczęcią i zawiera szczegółowy spis oddawanych ksiąg.

Autor czy autorowie katalogu Zbioru Autografów i Dokumentów, z którego wyjątki i zapiski podałem powyżej pod Nr. 471, brali niewątpliwie pieczęcie i podpisy sądów grodzkich i ziemskich wydających oblaty pomieszczone w niniejszym tomie za oznaczenia władz miejskich; stąd popełniono rażący błąd w tytule tomu i w katalogu Zbioru. Ta sama uwaga odnosi się i do Nrów 126—133, których nie widziałem, ale które podejrzewam, że nie zawierają aktów miejskich Nowogrodka, Brześcia, Łucka, Wilna itd., lecz sztucznie utworzone zbiory oblat, aktów prywatnych i publicznych z sądów wymienionych ziem i grodów.

475.

Collect. Autogr. Nr. 125. — »Recueil de lettres originales des magnats et autres personnes illustres de Pologne. 1513—1718«. — Jest to duży zbiór listów prywatnych rozmaitych dygnitarzy i wybitnych osób polskich, piszących głównie do Radziwiłłów. Papiery te, jak tyle innych w Zbiorze Autografów i Dokumentów, pochodzą prawdopodobnie z Nieświeża, ale podzielono je w tomy i zatytułowano już w Petersburgu. W niniejszym tomie znajdują się (między innymi) listy Mikołaja Radziwiłła Czarnego, kardynała Jerzego Radziwiłła, Bogusława Radziwiłła i innych członków tej rodziny, listy Lwa i Pawła Sapiehów, Stanisława Czarnkowskiego, Jana Zamoyskiego ciekawy list do Henryka IV francuskiego z 1605 r., listy Lubomirskich itd. itd.

476.

Collect. Autogr. Nr. 135. — »Recueil de lettres originales des magnats de Pologne«. — Zbiór listów i pism z XVI w. i przeważnie z XVII i XVIII ww. Między nimi:

a. Listy magistra Marcina Wolffa z 1557 r. z Gossnitz do Henryka v. Einsiedel starszego.

b. Listy i akty z XVII w. a mianowicie: relacya z obozu pod Rumborkiem 1601 r.; — rachunki (po hiszpańsku) z 1613 r.; — list Jana Kuczborskiego, biskupa chełmskiego do Zygmunta III z 1616 r.; — str. 29. długi list Adama Kisiela, wojewody kijowskiego z Kijowa d. 22 Marca b. r. [1650] obszerną zawierający relacyę do króla o jego misyi jako komisarza do wojsk zaporoskich; — listy do króla Jana Kazimierze z 1651 r.: Piotra Gembickiego biskupa krakowskiego, Gedeona Mich. Tryzny, Fel. Jana Paca podkomorzego WXL., Jerzego Tyszkiewicza biskupa wileńskiego; — z 1652 r. do króla książę Karol Ferdynand, (tegoż list także z 1655 r.); do królowej Wład. Dominik ks. Zasławski, wojewoda kijow-

ski; — z 1658 r. do króla: F. J. Brandts, poseł stanów belgijskich z Poznania; Rajm. hr. Montecuccoli; — do Stan. Kazim. Bieniawskiego, kasztelana Wołyńskiego listy z 1658 r. Jana Wyhowskiego, hetmana zaporoskiego i Pawła Tetery.

c. Z roku 1663 obfity (na k. 48—91) materyał do »związku wojkowego«; są tu więc obszerne listy Samuela Świderskiego »marszałka koła rycerskiego woysk«, dalej listy Kazimierza Czartoryskiego biskupa kujawskiego, Jana Karola Potockiego podczaszego podolskiego, oryginalny traktat koła zawichojskiego z 1663 r. podpisany przez Sam. Świderskiego, instrukcyę od króla i szereg listów senatorskich. — Dalej: listy Pawła Tetery hetmana kozackiego do króla z 1663 r., Wład. Domin. ks. Zasławskiego do króla z 1664 r., Gustawa Wrangla z 1664 r. do kanclerza Prażmowskiego, spis monasterów unickich przed wojną kozacką i kopia listu Tetery, wreszcie z 1671 r. list Piotra Doroszeńki hetmana zaporoskiego do króla Michała; z 1693 r. list Semena Palija, pułkownika do Jana III, i z 1698 r. list Samusia, hetmana nakaźnego zaporoskiego.

d. Z XVIII w. do Radziwiłłów listy: Mateusz Dowmont Siesicki marszałek wiłkomirski, Alex. Abramowicz cześnik oszmiański; oraz nieliczne listy szwedzkie, z czasów wojen Karola XII, bez większego znaczenia. — Z lat 1736—1743 piszą listy w sprawach kurlandzkich 3 H. C. bar. Keyserlingk, Medem i inni.

477.

Collect. Autogr. Nr. 170. — Korespondencya słynnego matematyka Adama Kochańskiego S. J. — Listy (28) do niego pisane, oryginały. Podaję poniżej nazwiska korespondentów, przyczem zaznaczam, że cyfra przed nazwiskiem oznacza ilość listów (ponad jeden), cyfra w nawiasie oznacza numer porządkowy listu w rękopisie. Z wyjątkiem jednego, wszystkie są pisane po łacinie.

Bautschner Marcellinus (2) Viennae 1670 Aug. 2. — Buynowski Michael S. J. (8) Romae 1676 Oct. 19. — 9 Hancke Ioan. S. J. (3) Vratislaviae 1671 Febr. 6; — (7) Pragae 1676 Sept. 9; — (10) Olomucii 1678 Mart. 22; — (17) Olomucii 1682 Mart. 18; — (21—25) Olomucii 1682 Nov. 30; ibidem 1683 Febr. 6; Vratislaviae 1683 Dec. 18; sine loco et anno (24); Vratislaviae 1684 Mart. 24.

Hevelius Ioan. (9) Gedani 1677 Oct. 9. — Hradsky Ioan. Henr. (5) 1671 Nov. 21. — a Kretzlaw (?) Theodorus (26) Varsaviae 1685 Mai 25 po polsku, o artyleryi. — Mensinus(?) Henricus S. J. (6) Bambergae 1671 Dec. 9. — de Neidhardt J. B. (15) Vratislaviae 1680. — Niewieski Stanislaus (16) Zamoscii 1682 Jan. 17. — Riccioli Joan. Bapt. (1) Bononiae

1669 Iul. 27. — Siciński Simon Stanislaus S. J. (20) Vratislaviae 1682 Mart. 18. — Terpiłowski Conradus S. J. (27) Astrachani 1689 Sept. 20. — Vols(?) Ernestus S. J. (28) Nizza 1690 Dec. 14. — Waldhauser Ferdin. S. J. (18) Olomucii 1682 Mart. 18. — Wallis Robertus (S. J.?) (4) Vratislaviae 1671 Mai 25. — 4 Weihel M., S. J. (12—14) s. l. 1679 Ian. 20; — Moguntiae 1680 Mai 7; — Herbipoli s. a. Jul. 17: — (19) Herbipoli 1682.

Pod Nrem 11 znajduje się list niepodpisany, bardzo ciekawy, pisany przez jakiegoś jezuitę z Rzymu 1678 Dec 5.

Zbiorek ten korespondencyi Kochańskiego pochodzi z Biblioteki Załuskich, i był w posiadaniu Józ. Andr. Załuskiego, który na liście (dzisiaj Nr. 11) niepodpisany, u góry, swoje zapiski umieścił. Listy te zapewne nie były oprowiane. W CBP. uporządkowano je mniej więcej chronologicznie i oprowiano; pozostawiono jednak na uboczu trzy listy, które później otrzymały w Zbiorze Autografów Nr. 302. Zob. niżej nasz Nr. 488.

478.

Collect. Autogr. Nr. 179. — Zbiór, zdaje się, nieznanym dotychczas korespondencyj i pism G. W. Leibniza. Zawiera (na 305 kłb. folio) oryginały, bruliony i kopie własnoręczne Leibniza jego pism zwłaszcza w sprawie t. zw. Collegium Irenicum t.j. zgody i połączenia między protestanckimi kościołami, oraz oryginały i kopie listów do Leibniza pisanych. Zbiór ten pochodzi od Józ. Andr. Załuskiego, notatki jego ręki są na k. 23, 72, 73 i wielu innych. Między innymi znajdujemy tutaj:

a. — k. 1—19. »Excerpta ex litteris Dn. D. G. G. L. ad fratrem germanum: Stautis in eo, qui syncretista sit, fundamentum fidei non esse firmum...« tudzież Animadversiones Leibniza, odpis i oryginał.

b. — k. 20—22. Annotata ad manuscriptum Jaquelotii de concordia ineunda inter protestantes Augustanae confessionis et reformatae. — k. 23—24. Annotata placida ad Tentamen expositionis Irenicae. — k. 25—49. Polemika z Jeremiaszem Sterky¹ z Lozanny; listy jego, uwagi Leibniza itd.

c. Korespondencya z L. A. Muratorim z lat 1709—1716 w kopii, z Janem Fabriciusem² w sprawie polemiki z Dan. Ern. Jabłońskim³ etc.

¹ Profesor teologii w Lozannie, następnie od 1703 r. pastor gminy kalwińskiej w Berlinie.

² Profesor teologii z Helmstädt.

³ Senior Braci Czeskich w Wielkopolsce, kaznodzieja nadworny i prezes Akademii w Berlinie.

479.

Collect. Autogr. Nr. 184. — »Recueil de papiers concernant le troisième démembrement de la Pologne«. Gruby tom fol. zawiera 406 kart lb. różnych formatów.

Listy, akta, protokoły, bruliony itd. z lat 1772—1795 Antoniego Dzieduszyckiego pisarza wielkiego koronnego, sekretarza departamentu cudzoziemskiego w Radzie Nieustającej, posła polskiego do Drezna 1791 i 1792 r. — Papiery te są ułożone bez wielkiego ładu, pewne jednak grupy dadzą się oznaczyć:

a.—Listy i bilety króla Stanisława Augusta i prymasa Michała Poniatowskiego, bruliony listów Dzieduszyckiego do króla i prymasa.

b.—Noty, akty itd. odnoszące się do ogłoszenia konstytucji 3 Maja i stosunków z państwami ościennymi w ciągu lat 1792—1793 głównie ze strony dyplomatycznej.

c.—Memoryał Fryderyka Bacciarelli, sekretarza ekspedycji włoskiej w sprawie pieniędzy wywożonych z Polski do Rzymu.

d.—Papiery odnoszące się do sprawy z arcybiskupem połockim Heraklim Lissowskim i metropolitą Jazonem Smogorzewskim o podział archidiecezji połockiej.

e.—k. 133—285. Negocjacje w Dreźnie z hr. Loss ministrem spraw zagranicznych i baronem Gutschmid w celu skłonienia Elektora do przyjęcia sukcesji polskiej 1791—1792.

f.—k. 286—393. Raporty Komisji Spraw Zewnętrznych i akta dyplomatyczne z lat 1781—1784.

g.—k. 396 sqq. Sprawa wyjazdu posła pruskiego Bucholtza z Warszawy w maju 1794 oraz deklaracja Kościuszki do Zakrzewskiego prezydenta m. Warszawy, że nie będzie atakował armii pruskiej i wojnę Prusom tylko »pro forma« wydał. Depeszę tę Kościuszki przywiózł Zakrzewskiemu pułkownik Sokolnicki. Znajdujemy tam »Excerpt Ekspedycji Tadeusza Kościuszki Najwyższego Naczelnika siły zbrojnej narodowej do JW. Zakrzewskiego prezydenta miasta Warszawy pisaney z obozu pod Brzeskiem d. 17 kwietnia 1794 R^u. Znajduie się punkt pod Nrem 5-tym w tych słowach: Obowiązuie samego Ciebie abyś pod największym sekretem insynuował Buchholtzowi aby dał Dwor Jego pokoy naszym granicom a my go ruszać nie będziemy y powiedz mu iż tylko woyna Jemu wydana dla polityki...« Potwierdzenie autentyczności stwierdzone własnoręcznym podpisem prezydenta Ignacęgo Zakrzewskiego, z 2 maja 1794 r.

480.

Collect. Autogr. Nr. 197. — »Correspondance avec Monsieur Kamsetzer Architecte du Roi avec une description des choses les plus remarquables qu' il a vu en France, Angleterre, Allemagne, Italie et en Turquie No II«.

Czterdzieści sześć listów Jana Kamsetzera, architektury pałacu Łazienkowskiego i innych pałaców warszawskich, do Marcelego Bacciarellego z podróży 1777 r. do Konstantynopola oraz z lat 1780—1782 t. j. z podróży do Włoch, Paryża i Anglii. Dodatki z lat 1786 i 1787. Listy te (pisane lichą francuszczyzną, miejscami interesujące, współczesnych sobie rzeczy mało wspomina, głównie opisuje zabytki), były przedkładane królowi, który na nich swe uwagi robił. — Brak tomu pierwszego.

481.

Collect. Autogr. Nr. 198. — »Lettres et ordres du Roi Stanislas Auguste.. adressées à Marcel Bacciarelli et réponses de ce dernier«.

Teka z siedmioma konwolutami oryginalnych listów, biletów itd. królewskich do Bacciarellego w sprawach artystycznych. — Konwolut I. z 1781 r., — II. z 1784 r., — III. z 1787 r., — IV. z 1793 r., — V. z 1795 r. z Grodna, najobfitsza wiązka, bardzo szczegółowa korespondencya. — VI. bez daty, odnoszą się do Łazienek. — VII. Ordres du Roi Stanislas Auguste sur différens objets avec la date.

Najwięcej spraw poruszonych w tym zbiorze odnosi się do budowy i dekoracyi Łazienek i innych pałaców królewskich. O obrazach — zwłaszcza Bacciarellego — jest stosunkowo bardzo mało; wogóle wszakże, dla działalności artystycznej króla, dla jego charakterystyki szczegółowej, wreszcie dla osoby Bacciarellego jest to pierwszorzędny materiał, który warto uporządkować i opracować.

482.

Collect. Autogr. Nr. 202. — Cztery wiązki luźnych papierów pochodzących od Marcelego Bacciarellego, odnoszących się do dekoracyi wewnętrznej Zamku Królewskiego w Warszawie.

a.— Korespondencya Bacciarellego z domem »Camille Pernon & Compagnie Négociants à Lyon« wprost i przez ich agenta w Warszawie, niejakiego Peyron, w sprawie przyozdobienia i obicia jedwabiami itd. i haftami sali tronowej w Zamku Królewskim oraz tronu samego. 1785—1786.

b.— Korespondencya Bacciarellego z dyrektorem szkoły sztuk pięknych w Dreźnie, Schenau, oraz z Janem Chrystyanem Neuber nadwornym jubilerem w Dreźnie w sprawie dostawy wielkiego pająka i 16 świeczników ściennych do sali tronowej w Zamku. 1786. — Świeczniki kosztowały po 52 dukaty.

c.— Wykończenie sali tronowej i »salle des seigneurs« w Zamku; kosztowało 16390 dukatów; szczegółowe rachunki na 179797 złp. 14¹/₂ gr

d. — Szczegółowe, własnoręczne oznaczenie przez króla dekoracji malarskiej w »Antichambre des Seigneurs« w Zamku. Miały tam być wielkie kompozycje przedstawiające: 1° La bataille de Vienne. — 2° L'investiture de Prusse. — 3° Casimir le Grand recevant les suppliques des Paysans et ordonnant la réparation des Villes après avoir fait la première rédaction des Loyx. — 4° Vladislas Jagellon fondant l'Académie de Cracovie. — 5° L'union de la Lituanie à la Pologne par Sigismund Auguste. — 6° La paix de Chotzim«. Oprócz tego miało być 16 portretów i 16 biustów znakomitych ludzi. Cały materiał szczegółowo przez króla proponowany i ułożony.

483.

Collect. Autogr. Nr. 219. — Tom folio, kart 400, z Biblioteki Radziwiłłów w Nieświeżu, z jej »Ex-libris« i sygnaturą: Loc. VIII. N° 6.

Zbiór oryginalnych listów Zygmunta Augusta do Mikołaja Radziwiłła Czarnego. 1548—1571. Korespondencyę tę wydał w 1842 r. w Wilnie Stan. Aug. Lachowicz.

484.

Collect. Autogr. Nr. 254. — »Papiery dotyczące się organizacyi Litwy podczas wyprawy francuskiej w Roku 1812«. Sztuk 49, z tych Nr. 1—27 po francusku, Nr. 28—49 po polsku.

Są nieuporządkowane wcale a ważne materiały Komisji Rządu tymczasowego Litwy w 1812 r. Korespondencya z władzami wojskowemi francuskimi oraz z Konfederacyą Generalną Warszawską. Dołączono kilka aktów z 1813 r. (wśród nich ważny list generała Michała Grabowskiego) oraz z 1814 r. (korespondencya gen. Dąbrowskiego z Napoleonem i Alexandrem I. w sprawie wojsk polskich). Kilka blankietów Warsz. Towarzystwa Przyjaciół Nauk zabłąkanych tutaj świadczyłoby może, że papiery te pozostały się prawdopodobnie u jednego z członków Rządu Litewskiego (Alexandra ks. Sapiehy lub Józefa Sierakowskiego), który później przeniósł się do Warszawy i bliższy miał stosunek z Towarzystwem Przyjaciół Nauk. Zapewne więc dopiero po 1833 r. dostały się te papiery do CBP.

Znajdujemy tutaj szereg rozkazów i pism Napoleona, Xcia Neufchâtel, generał-gubernatora Litwy bar. Jomini, ministra sekretarza stanu Daru itd., odnoszących się do organizacyi wojsk na Litwie tudzież do zaprowiantowania, umundurowania, płac, do dróg, mostów itd., dalej do więźniów etc. Z drugiej strony są tu akta odnoszące się do bezpośrednich

stosunków między Konfederacją Generalną Warszawską a Rządem Litewskim, wreszcie do formacyi nowych sił zbrojnych na Litwie. — Por. poniżej Nr. 487.

485.

Collect. Autogr. Nr. 256. — »Papiers touchant le rétablissement de la Pologne«. — Fascykuł luźnych, nieoprawionych papierów, zawiera pięć wiązek aktów odnoszących się prawie wyłącznie do działań publicznych, z lat 1814 i 1815, ks. Adama Czartoryskiego. Wiązki te noszą tytuły pisane ręką Karola Sienkiewicza, musiały tedy być porządkowane w Puławach lub w Warszawie po 1820 r. Oczywiście są to tylko resztki lub uzupełnienia większej całości.

a. — »Papiery dotyczące się wojska polskiego 1814«. — Korespondencya z Xciem Wołkońskim, listy generałów, nominacye itd.

b. — »Adressy Powiatow do Rad Departamentowych i do Komitetu Centralnego 1814«. — Oryginały.

c. — »Adressy obywateli Xtwa Warszawskiego do Xcia. [Czartoryskiego] 1814«.

d. — »Listy i prośby prywatne do Xcia. 1814«. — Listy Kajetana Koźmiana, Alex. Brodowskiego malarza, z Paryża (wraz ze świadectwem dla niego od F. Gérard'a), Mikołaja Xcia Sapiehy, ks. Hołowczyca, J. Sołtykowicza (przesyła swe dzieło o włościanach), Zerboni di Sposetti i hr. Piotra de Goëss namiestników w Poznańskim i w Galicyi, v. Thümen rady z Poznania w sprawie rekrutów poznańskich inkorporowanych do pruskiego wojska, Jana Tarnowskiego i innych świeżo mianowanych senatorów Królestwa listy dziękczynne.

e. — »Bruliony listów Xcia. w sprawach publicznych 1814«. — Do generała v. Schöler, bruliony i zapiski o prośbach prywatnych itd.

486.

Collect. Autogr. Nr. 268. — Cztery tomy korespondencyi politycznej Jana Nep. Małachowskiego starosty opoczyńskiego, następnie referendarza koronnego, z czasów jego poselstwa w Dreźnie. 1789—1792. — Zbiór korespondencyi J. N. Małachowskiego składający się z większej ilości tomów, został przezeń ofiarowany Towarzystwu Przyjaciół Nauk w Warszawie. — W CBP. zachowały się tylko te 4 tomy.

a. — Tom I. »Listy króla Stanisława Augusta do JW. Jana Nepomucena Małachowskiego posła polskiego w Dreźnie 1791. 1792«. — 4°, klb. 58, listów 38 szyfrowanych i zwykłych, ważniejszej politycznej treści w sprawie układów z Elektorem Saskim co do objęcia sukcesyi w Polsce

(zob. wyżej pod Nr. 479 korespondencję Antoniego Dzieduszyckiego), — oraz obojętnych lub drobniejszej wagi, jak np. król prosi o kopię Magdaleny Correggia przez Dietricha i otrzymuje ją, zamierza zamówić u Graffa kopię Madonny Syxtyńskiej Raffaella, ale że za droga i we dwa lata ma być zrobiona, cofa zamówienie itd.

b. — Tom II. »Listy Xięcia Stanisława Jabłonowskiego posła polskiego w Berlinie do JW. Jana Nepom. Małachowskiego posła w Dreźnie 1789. 1790. 1791«. (ołówkiem dopisano): »i inne różne«. — 4°, klb. 73. — Na pierwszych 21 kartkach listy Jabłonowskiego, resztę tomu wypełniają listy Tadeusza Mostowskiego z 1792 r. do J. N. Małachowskiego, prywatne w sprawach publicznych, barwnie pisane.

W listach Jabłonowskiego mało szyfr, dużo natomiast w listach Mostowskiego. Pod koniec tomu minuty dwu długich ekspedycji z Warszawy z 1792 r. niepodpisanych oraz szyfrowany list Franc. Xaw. Woyny, posła polskiego w Wiedniu.

c. — Tom III. »Listy JP. Piegłowskiego pisywane do JW. Jana Nepom. Małachowskiego z Drezna do Warszawy 1790 i 1791«. — 4°, klb. 68. — Listy te odnoszą się w dalszym ciągu do negocjacji o sukcesję tronu, pisywane od 31 Sierpnia 1790 do 2 Kwietnia 1791, podczas dłuższych nieobecności posła Małachowskiego, po części szyfrowane.

d. — Tom IV. »Listy śp. Stanisława Małachowskiego Marszałka Seymu konstytucyjnego pisywane do JW. Jana Nepom. Małachowskiego posła polskiego w Dreźnie 1789. 1790. 1791 i 1792«. — 4°, klb. 187. — Listy te są z dat 22 Sierpnia 1789 do 15 Lipca 1792, bez szyfr, szczegółowe i ważne dla dziejów Czteroletniego Sejmu.

Cały ten materiał należy opracować umiejętnie i wydać; por. przystem kopiaiysz korespondencji Jana Nepom. Małachowskiego, zachowany w Bibliotece Sztabu Głównego w Petersburgu, zob. wyżej Nr. 432.

487.

Collect. Autogr. Nr. 279. — »Politique 1812«. fol., kart. 81. — Korespondencja i inne akty Komisji rządowej litewskiej w 1812 r. Zob. wyżej Nr. 484. — Zawiera listy bar. Jomini generał-gubernatora prowincyi, Ed. Bignon'a i innych urzędników francuskich do Komisji rządowej, w sprawach dróg, więźniów, aprowizacji itd. i wogóle stosunków wewnętrznych Litwy. Są to tylko szczytki, widocznie dorywczo zebrane.

488.

Collect. Autogr. Nr. 302. — »Trois lettres à Kochański«. — Uzupełnienie zbioru korespondencji Ad. Ad. Kochańskiego S. J. opisanego

powyżej pod Nrem 477. — Zawiera trzy listy Marcina Weihel S. J.: 1676 Mart. 25 Herbipoli (Würzburg); 1678 Mart. 22 s. l.; 1680 Novembr. 20.

489.

Collect. Autogr. Nr. 303. — »Notata domestica civis Varsaviensis Stanislai Drewno A. 1619 scripta«. — Rękopis, fol., pochodzi ze zbiorów Józ. Andr. Załuskiego, biskupa kijowskiego. Zawiera zapiski rodzinne i majątkowe Stanisława Drewno konwisarza, ławnika warszawskiego i stanowi ciekawy materiał do poznania stosunków domowych zamożnego mieszczanina warszawskiego z końca XVI w. Drewno wyposażał swych synów i córki i skrupulatnie zapisywał te wydatki; mamy tedy i ceny jednostkowe towarów i obrazek obyczajowy. Żoną jego była Anna córka Franciszka Szeligi burmistrza warszawskiego; starszy syn Łukasz miał aptekę w 1590 r., Michał, drugi syn, wykonywał rzemiosło, znajdujemy tu zatem zapiski odnoszące się do urzędu obu synów, dalej wyprawy dwu córek, Kachny i Małgorzaty, wreszcie krótki spis rzeczy, które Drewno wziął za żoną. Testament jego z 1619 r. skopioną przez Stef. Kaz. Hankiewicza, metrykanta koronnego sekretarza i pisarza dekretów JKM., a męża wnuczki testatora po Łukaszu aptekarzu. O nich obu zob. wyżej Nry 272 i 318.

490.

Collect. Autogr. Nr. 306. — Korespondencya Radziwiłłów; zbiór listów oryginalnych z XVI i XVII w. przeważnie do Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła na Ołyce i Nieświeżu. Rękopis ten pochodzi z Biblioteki Nieświeskiej (ex-libris biblioteczne). Zawiera:

a. — 2 listy Jerzego Illnicza do Zygmunta Augusta z Gracu, 1569 Dec. 9.

b. — 10 listów Jerzego Ościka wojewody mściławskiego, starosty braślawskiego do Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła z lat 1569—1570.

c. — Do tegoż: 48 listów Benedykta Woyny biskupa wileńskiego 1595—1609. — 1 Ławryna (Wawrzyńca) Woyny podskarbiego nadwornego lit. 1569. — 9 listów Marcina Woyny 1593 (Stockholm) — 1606. — 4 listy Gabryela Woyny podkanclerzego litewskiego 1594—1599. — 1 list Stanisława Woyny 1606. — 1 list Alexandra Woyny 1607. — Do Alex. Ludw. Radziwiłła marszałka wielkiego litewskiego listy: 1 Jakuba Woyny 1647 i 1 Abrahama Woyny 1644.

d. — Listy Zawiszów. — Do Mik. Krzyszst. Radziwiłła listów: 14 Jana Zawiszy wojewody mściławskiego 1594—1608. — 5 Andrzeja Zawiszy

wojewody mińskiego 1592—1598. — Do Alexandra Ludwika Radziwiłła marszałka wielkiego WXL. 3 listy Jana Dowgiałły Zawiszy referendarza WXL., później biskupa wileńskiego, z lat 1648—1650. — Do Michała Kazimierza Radziwiłła, podkanclerzego litewskiego, wojewody wileńskiego listy 1 Krzysztofa Zawiszy marszałka wielkiego WXL. 1664 i 1 Andrzeja Kazimierza Zawiszy pisarza WXL. z 1669 r.

e.—Do Mik. Krzyszzt. Radziwiłła listy 3 Mikołaja Monwid Dorohostayskiego, stolnika WXL. 1570 r. — oraz 14 listów Krzysztofa Monwid Dorohostayskiego stolnika WXL. 1589—1608.

f.—Do Mikołaja Radziwiłła Czarneho listy: Albrecht ks. Bawarski 1552 Mart. 27 z Ingolstadt; — Royzius Piotr, kustosz i archipresbiter wileński, bez daty; — Vergerius Piotr Paweł 1556 postridie natalis Christi, Soldaviae. (incip. »Scripseram me non discessurum fuisse Regiomonte... ważny list, o Goniądzu i innych); — Calvinus Ioh., Genève IX Kal. Junii 1558. (incip. »Qui has Celsitudini tuae litteras reddet... Senensis est ex opulenta familia; pater fuit iurisconsultus magni nominis... niewymienia nazwiska Socyna).

g.—Do Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła listy: 2 Vergerius Piotr Paweł, jeden bez daty, drugi Tubingae 1563 Aug. 18. — Tencha Zacharias Zittaviensis z Warszawy 1564 Jan. 4. (obszerny list pisany do Strasburga, gdzie Radziwiłł był na studyach, w formie humanistycznej, interesujący, o litewskich sprawach). — Boxheimius Bernh., I. U. Dr., Haslaci in valle Kintzingiana 1564 Sept. 18. — Magistrat Strasburski do Mikołaja Radziwiłła Czarneho 1564 Nov. 25 Argentorati, (w sprawie jakoby porwania syna jego, Mikołaja Krzysztofa, przez wysłańców króla szwedzkiego). — Tuppius Laurentius, Argentorati 1565 Kal. Jan. — Sturmius Ioannes, Argentorati 1565 Jan. 4. — ? Henryk ks. Nawarry, późniejszy Henryk IV francuski (?) z La Ferté-Vidame, 1565 pridie Cal. Febr. — Antonius comes in Oltenburg etc., z Paryża, Idibus Ianuarii 1566, list obszerny, pretensjonalny, pełen cytatów, greckich wyrazów etc. — Benedictus de Michaelibus (Michieli) Lucensis physicus, Brestae 1567 Jul. 20. — 3 proconsules et consules civitatis Gedanensis 1568—1571. — Ferber Constan. Gedani 1576 Jul. 2. — Crusius Mart., latinorum et graecarum litterarum in Academia Tybingensi professor, Esslingen, 1567 Sept. 4. — Simon Simonius doctor et professor doctoralis, Lipsiae 1571 Dec. 7. — Julius episcopus Wirceburgen. 1607 Jun. 7.

h.—List Jerzego Fryderyka hr. Walda [comes in Walda] z Królewca 1651 Sept. 1. do Jakoba Wejhera wojewody malborskiego, — oraz list Benedykta hr. Oxenstjerna, b. d., do Michała Kazimierza Radziwiłła kasztelana wileńskiego.

491.

Collect. Autogr. Nr. 308. — Korespondencya artystyczna Marcelego Bacciarellego z malarzami i rzeźbiarzami, z lat 1764—1793. Główną jej treścią jest zamawianie obrazów i rzeźb (przeważnie kopij) etc. w imieniu króla Stanisława Augusta. Listy do Bacciarellego, gdzie-niegdzie znajdują się minuty lub bruliony listów Bacciarellego. Ilość listów i nazwiska korespondentów:

Campigli, z Berlina 1778. — 4 L. conte de Canale, 1768. — 3 Canova Antonio, Roma 1788—1789. — Cartoni Alessandro, Roma 1788. — 2 Casanova Giovanni, Dresda 1777, Vienne 1788. — Concolo Pietro, Roma 1783, z kwitem na 200 skudów za obraz Luca Giordano. — 3 Corvi Domenico, Roma 1787—1788, — 2 Dietrich Christ., Dresden 1771.

Fechhelm, Dresden 1786. — 9 Fidanza Gregorio, Roma 1788—1793. — 2 Füger Henri, Vienne 1788.

Gault de St. Germain née Rajecka, Paris 1788. — Girardet Mme., Nancy, 1781. — 2 Graff Anton, Dresden 1782—1784, z minutami listów Bacciarellego. — 9 Guglielmi Gregorio 1769—1773 i jego projekty plafonów.

2 de Hagedorn C. L. Dresden 1764. — Hutin Charles, Dresde 1775.

6 Klengel J. C., Dresden. 1774. — 4 Mirys Sylwester, Białystok, 1773. — 3 Oesterreich Matthias, Sanssouci 1767—1775.

Pacetti Vincenzo, Roma 1788. — Palcioni Gioacchino, Roma 1788. — Penna Agostino, Roma 1788. — Pierantoni Giov., Roma 1788. — Pillement, Avignon. — Piranesi Francesco, Roma 1782—1788. — 8 Ponfreri Gio. Batt., Roma 1771—1791.

Rajecka (zob. Gault). — 18 de Rosa Gius., Vienna 1767—1784
4 Roslin, le chevalier, Vienne i Paris 1786.

Schiatarelli Pompeo, 1788. — Tokarski, Warszawa 1787.

Valiani Giuseppe, Bologna 1787. — Volpato Giovanni 1790. — 2 Wall J., 1791 z Bolonii i Rzymu.

SPIS NAZWISK.

(Liczby oznaczają numery opisywanych rękopisów).

A.

- Aaron, opat tyniecki 67.
Abacuc, propheta, 256.
Abramowicz Alexander, cześnik oszmiański 476*d*.
— Jan, wojewoda smoleński 319—321*B*, 417*k*.
— Mikołaj 423.
Absalon 235*d*.
Achmet *zob.* Ahmed.
Adalbertus s., [Wojciech św.] archieps. pragensis 2, 3*b*, 3*d*, 8*c*, 23, 47*e*, 96*c*, 216, 250*d*, 428*a*.
Adam 176, 254*k*.
— et Eva 42*i*, 58*h*, 196*b*.
Aeneas 143.
— Sylvius *zob.* Piccolomini.
Ahmed I. sułtan turecki 243*c*, 300*a*, *b*.
— IV. sułtan turecki 437.
Aini Ali sekretarz Dywanu 300.
Alanus 46*b*.
Albert arcyksiążę, namiestnik brabancki 374*a*.
— książę bawarski 490*f*.
— (Albrecht) książę pruski 140, 226*f*, 344, 382*c*, 447.
— Fryderyk książę pruski 96*f*, 131*b*.
Albert *zob.* Albertus.
Albertoni kardynał 415*s*.
Albertrandi Jan biskup, prezes Tow. Przyj. Nauk 404, 405, 406, 410.
Albertus eps. cracovien., archieps. gnesnen. [Wojciech Jastrzębiec] 15, 22, 23, 41*e*, *f*, 42*a*, 77*a*, 91, 173*a*.
— Magnus, O. Praed., eps. ratisponen. 7*c*, *i*, *l*, 200*t*.
— clericus de Radoszyce 254*a*, *b*.
— de Grotow 21*b*,
— senex, fraternitatis consors 47*a*.
— de Skierniewice 225*a*.
Alemanni Dominik 100*b*.
Alexander Magnus 42*f*, 196*a*, 251*e*, 300*f*.
Alexander PP. VI. 136*e*, 404.
— PP. VII. 403*g*, 409*c*, 410, 411*a*, 449, 455.
— PP. VIII. 410*g*.
Alexander król polski 34, 68, 136, 167, 174, 369*a*, 418*n*, 425.
— Karol, królewicz polski 420*b*.
Alexander I. cesarz rosyjski 484.
Alexius s. 250*f*, 265*c*.
Alexy Michajłowicz car moskiewski 292*c*, 331, 471 (169).
Alfons król neapolitański 462*c*.
Allantsee Venetus Ioannes aromatarius plocensis 140.
Almansor 200*m*, 201*a*.
Amphilochius eps. Iconien. 462*b*.
Amurath sułtan turecki 288*c*.
Anastasia s. 2.
Andreas Apostolus s. 6*c*.
— archidiaconus, canonicus plocensis 79*r*.
— Hyspanus, eps. 245*b*.
— kardynał, gubernator Belgii 374*a*.
— Laskarys z Gosławic biskup poznański 28, 84*c*.
— de Sath 201 *zob.* de Sadowye A.
Anilt Johann Michel 337.
Anna Austrzyaczka, królowa polska, 161, 225*r*.
— Jagiellonka, królowa polska 100*c*, 105, 382*f*, 416.
Antenor 108*a*.
Aqua Andrzej dell' 347.
Arcadius imperator 6*e*.
Arciszewski Krzysztof 329*l*, *o*. 356*b*, 422*d*, 423.
Aristoteles 45*c*, 225*k*, 245*a*, 250*c*, 251*e*.
Armandus O. Praed. 230*c*.
Arnest z Pardubic arcybiskup 13.
Arnoldus de Venrade canonicus Varmien. 465.

Arnolphus imperator 97c.
 Arriglio Laurentius, bononiensis cruciger 383e.
 Arrius 44a.
 Aston Arthur 423.
 Asturia regnum 6e.
 Ataulfus rex 6e.
 Athanasius s. 462e.
 Attavante degli Attavanti 9.
 Atylla 9h.
 August II. król polski 126, 206, 322, 330n, 471 (67).
 — III. król polski 295, 322, 330n, 363, 471 (67), 471 (178).
 — elektor saski (1578 r.) 49, 376.
 Augustinus s. eps. 5, 10a, c, 17d, 19, 20c, 42h, 77a, 84a, 245c, 280, 461, 465d.
 Avicenna 200n.
 Azzolini Decio kardynał 410a.

B.

Bacciarelli Fryderyk 471 (310), 479.
 — Marcelli 471 (309, 310), 480, 481, 482, 491.
 Baczewski Mikołaj 203.
 Baisen von, *zob.* Bażeńscy.
 Bajazet (Bajesid) sułtan 300c.
 Baka Iwan 319—321A 4.
 Bąkowski Jan Ignacy wojewoda malborski 363h.
 de Balga Henryk *zob.* Henryk.
 Baliński Hieronim podkomorzy sandomirski 395.
 Bandtkie Jan Wincenty 274.
 Baranów 161.
 Baranowski Wojciech podkanclerzy kor. 100c, 113, 319—321B 9.
 Barbara Radziwiłłówna królowa polska 382g, 416a, d.
 — Zapolya królowa polska 136e, 214.
 Barberini Antoni kardynał 413.
 Barcikowski L. 423.
 Barlaam et Josaphat liber de conversione 265a, 465a.
 Barszcz Jerzy S. J. 264.
 Barthel profesor, 468.
 Barthélemy Edouard de, str. 360.
 Bartholomaeus eps. Traguriensis (Traù) Dalmatiae 235e.
 Bartholomaeus magister, de Wratislavia 238.
 — mgr., rector scholae sandomiriensis [Bartłomiej z Jasła] 45h, 46n.
 Basilikos Jacobus Heraclides 243h.
 Basilius s. Magnus, aeps. Caesarien. 220b, 462.
 Baszko kronikarz 97, 104.
 Batory Andrzej kardynał 1.
 — Gryzelda 240a, b.
 — Krzysztof 308b, 387c.
 Bautschner Marcellinus 477.
 Bazarzewski Paweł 423.
 Bażeński (von Baisen) 371.
 Beatrix Aragońska królowa węgierska 9.
 Bechrziczky (?) *zob.* Biedrzycki.
 Będliński Stanisław archidyakon 366.
 Bedmar margrabia 408g.
 Bellaszgone regnum *zob.* Sycylia.
 de Belleforest, poseł francuski do Hiszpanii 246h.
 Bembo Piotr kardynał 144.
 Benedictus s. 38b, 275, 276, 277.
 — PP. XIII, 403i, k, 410l, m, 414, 471 (178).
 — abbas Massiliae 79k.
 Benigna Stanislaus civis cracovien. 144.
 Beniowski 471 (138).
 Benzel Eryk 221.
 Berengarius Fredoli 254b.
 Berger de Xivrey str. 360.
 Bernardus s. 10a, 58i, 245f, 276.
 — Gallus 462f.
 Berthier Aleks. ks. Neufchâtel 484.
 Bertrand Gustave str. 360.
 — de Podiat kardynał, biskup Ostii i Velletri 235e.
 Białozor Jerzy biskup wileński 319—321B 34.
 Białobocki Andrzej 29.
 Białyński W. 319—321A 5.
 Biedrzycki [Bechrziczky?] Klemens kasztelan sieradzki 380m.
 Biejkowski Jan stolnik przemyski 369h.
 Bielecki T. 319—321C 39.
 Bielski Joachim 215, 329k.
 — Marcin 164.
 Bieńawski Krzysztof Antoni pisarz ziemski 286.
 — Stanisław Kazimierz wojewoda wołyński 476b.
 Bieniszew koło Kazimierza 87.
 Biesiekierski Andrzej podwojowodzi łączycki 336.
 Biezanów 92o.
 Biffi Alessandro 408d.
 Bignon Ed. 487.
 Biskupski Andrzej 225e.
 Bitner [Pithner] Bartłomiej 395i, k.

- Blahoslaw 222*a*.
 Blandrata 135, 391*s*.
 Błonie wieś 471 (206).
 Bobola Andrzej 247.
 Bobrowski Michał ks. 461.
 Bochnia 119.
 Bocki Stanisław 242*a*.
 Bodanowicz Józef Jan 319—321*B* 34.
 Bodgerus podkanclerzy Władysława Łokietka 471 (206).
 Bodzanta biskup krakowski 81, 85*a*.
 de Bodzewo Stanislaus 218*a*.
 Boehm Jan Gottl. profesor lipski 246*b*, 381.
 Boethius 45*d*, 200*f*, 250*c*.
 Bogorya herb 154.
 Boguła kronikarz 97, 104.
 de Bohl Georges 174.
 Bohusz Ignacy miecznik wileński, sekretarz konfederacyi Barskiej 427.
 Bolesław Chrobry król polski 3*b*, 97*f*.
 — Śmiały król polski 3*b*, 216, 250*d*.
 — Wstydlivy książę polski 30*l*, 32*d*, 97*g*, 104, 428*a*.
 — ks. mazowiecki 97*g*.
 Bona królowa polska 138, 139, 143, 149, 153, 154, 161, 162, 231*a*, 232*i*, 327, 338, 365, 393*b*, 416.
 Bonamico Łazarz 144, 146, 383*e*.
 Bonar Seweryn kasztelan żarnowski 144, 380*a*.
 Bonifacius PP. VIII, 93*a*.
 — PP. IX, 15.
 Boratyński Piotr 416*d*.
 Borchardus de Berche franciszkanin 177.
 Borek wieś 92*a*.
 Borków wieś 92*a*.
 Bornbach Stentzel (Stanisław) kronikarz gdański 443, 444.
 Borukowski Jan 319.
 Borys Godunow car 392.
 Borzewski Maciej opat 203.
 Bosio Jakób 293.
 Bościcki (? Boxicki) 319.
 Boxheim Bernhard J. U. dr. 490*g*.
 Braclawskie województwo 272*c*, 285*b*.
 Brandts F. G. poseł stanów Belgii 476*b*.
 Branicki Franciszek Ksaw. 471 (182).
 Braniecy [Branecy] Adam i Andrzej 295, 297.
 Brant Sebastian 253*c*.
 Bravo Luigi 408*g*.
 Brigar de Ossiek Joannes *zob.* Ioannes.
 Brigitta s. 23, 250*b*, 465*k*.
 Brodericus eps. 139, 144.
 Brodowski Aleksander malarz 485*d*.
 Broel-Plater Jan Ludwik wojewoda inflancki 206, 313*g*.
 Brognoli Benedykt 228*b*.
 Bróg t. zw., zbór w Krakowie 426*g*.
 Brolnicki Mikołaj pisarz skarbowy 302, 423.
 Broscius (Brozek) Jan, profesor uniwersytecki 268.
 z Brudzewa Wojciech 234*a*.
 Brühl Fryderyk Aloizy generał artylerji koronnej 431.
 Brusius [Bruce] Guilelmus Scotus 306*b*.
 Brześć lit. 471 (127).
 Brzeski Cypryan 68.
 — Mikołaj sekretarz król. 304*g*, 328.
 Brzeskie województwo 322.
 Brzostowski Konstanty biskup wileński 374*d*.
 — Łukasz 419*f*.
 — Zygmunt 329*h*.
 Brzozowski ks. S. J., 264.
 — Matthias 391*c*.
 — Łukasz 426*p*.
 Buccella lekarz 171.
 Buchholtz poseł pruski 479*g*.
 Buczacki Jakób biskup płocki 150.
 — Jan 417*c*.
 Buczyński Stanisław starosta słucki 422*p*.
 Buda miasto 9.
 Burchardus de Monte Sion dominikanin 177.
 Burmisch z Toreiden Jan 376.
 Butler James 423.
 Buynowski Michał S. J. 477.
 Buczyna (Bithen) 373.
 Bytner Fryderyk Bernatowicz 319.
 Bytom miasto 15.
 Bytow zamek 109*c*.
- C. Ch. Cz.** (inne zobacz pod **K.**).
 Caesar 216.
 Cebetis tabula 238*c*.
 Cecora 300, 426*r*.
 Cecylia Renata królowa polska 59, 242*e*.
 Celedonius *zob.* Chelidonius.
 Cellarius Krzysztof 471 (142).
 z Cerekwicy *zob.* Jan.
 Cesarini Julian kard. S. Angeli 79*p*.
 Chalecki Dymitr podskarbi ziemski 414*a*.

- Chalicki vel Chalecki z Pilzna, Szymon, 244.
- Charitas s. [Karitas] 2.
- Chelidonius Benedictus Musophilus Germanus 253*a*.
- Chelmska ziemia 382*f*.
- Chelmski Julian kanonik krak. 144.
- Chigi Fabio kard. [Aleksander VII] 403*g*.
- Chlebowski Wawrzyniec z Łowicza 299*a*.
- Chlewicki 319—321*B* 9.
- Chmielnicki Bohdan 333*d*, 355*b*.
- Chocim 333*i*.
- Chodkiewicz Aleksander, wojewoda trocki 319.
- Aleksander hr. 376.
- Grzegorz kasztelan trocki 337*d*, 344.
- Jan starosta żmudzki, kasztelan wileński, marszałek w. lit. i t. d. 319, 319—321*A*, 344, 376.
- Jan Karol hetman wielki lit., wojewoda wileński 271, 294*c*, 319, 319—321*A*, 344, 376.
- z Chodkiewiczów (Zofia) *zob.* Czartoryska, Żalińska.
- Chodkiewiczowa Krystyna 319.
- Chodkiewiczowie 314, 319—321, 376, 471 (222—229).
- Choiński (Choiński) Jan biskup krak., kanclerz kor., 113, 141, 148, 149, 154, 382*g*.
- Chomętowski Marcin kasztelan żarnowski 170.
- Choramo (de) Jakób *zob.* Jakób de Tharamo.
- Chorażyc Marcin 380*x*.
- z Chotkowa Piotr biskup płocki, kasztelan mazowiecki 199.
- Chrapowicki Krzysztof stolnik 423.
- Chreptowicz Adam 319.
- Joachim podkanclerzy litewski 430.
- Christianus biskup pruski 446.
- Christina s. 2.
- Christophorus s. 2.
- Christoporsky Stanislaus 114.
- Chrysogonus s. 23.
- Chrystyan ks. śląski 423.
- Chrzanowski rotmistrz 417*g*.
- Chrzastowska Anna 46*n*.
- Chrzastowski Johannes 462*f*.
- Chwałczewski Stanisław starosta kobryński 428*a*.
- Cicero M. Tullius 90, 220*d*, 225*a*, *f*, *k*, 232*e*, 238*f*, *i*, *k*, 321.
- Ciechanów 69*a*.
- Ciekliński Andrzej 225*g*.
- Piotr kanonik krakowski 225*g*.
- Cieleccy hbu. Zaremba 69*d*.
- Cielecki Jan Olbrycht 69.
- Cikowski Stanisław podkomorzy krak. 304*f*, 416*f*.
- Ciołek herb 8*b*, *c*, 104, 168, 176, 179, 371.
- Ciołek Erazm 136*d*, 146.
- Stanisław biskup poznański 237.
- Ciołkowie [t. zw. Spominki o Ciołkach] 104*i*.
- Ciszkiewicz *zob.* Tyszkiewicz.
- Cîteaux miasto 30*g*.
- Cwarkowicz Cypryan wójt wiślicki 378.
- Ćwiertowicz notaryusz 205, 213.
- Cyrillus aeps Alexandrien. 462*c*.
- s., eps. Jerosolimit. 465*d*.
- Czacki Tadeusz 425.
- *zob.* Biblioteki: w Przeglądzie treści.
- Czaplicki Mateusz 270.
- Czarkowski Bieniasz 319.
- Czarnecki Edward kanonik płocki, sekret. Tow. Przyj. Nauk 361.
- hr. Zygmunt 165.
- Czarnikowski Piotr 319.
- z Czarnkowa Jan *zob.* Jan z Cz.
- Czarnkowski Stanisław referendarz nadwor. 294*b*, 304*b*, 475.
- Czarnocki sędzia sanocki, poseł 369*a*.
- Czartoryska ks. Izabella z Flemingów 471 (255).
- Zofia Michałowa z Chodkiewiczów 319.
- Czartoryski ks. Adam Jerzy 273, 319—321, 324, 344, 425, 471 (255, 261, 263, 278), 485.
- August lub Michał 471 (273).
- Józef choraży wielki W. Ks. Lit. 130.
- Kazimierz biskup kujawski 476*c*.
- Michał kanclerz W. Ks. Lit. 295, 319, 471 (273, 276).
- Czartoryskich biblioteka *zob.* Biblioteki: w Przeglądzie treści.
- Czechowski Stanislaus concionator lublinski 391*c*.
- Czerniechowskie województwo 272*c*.
- Czerwonka wieś 329*n*.
- Częstochowa 224, 416*d*.
- Cziekliński *zob.* Ciekliński.
- Czurilo canon. Cracovien. 144.
- z Czyżowa Jan kasztelan krakowski 235*c*.

D.

- Dąbrówka 104.
 Dąbrowski Jan Henryk generał 471 (210), 484.
 z Dąbrowy Jan Kochanowski 197.
 Daczbogius cantor, canonicus plocensis 79r.
 Dąbski Stanisław biskup łucki 363*h*, 366.
 Dammeraw von, Fabian 221.
 Daniłowicz Jan podskarbi koronny 347.
 Daniłowiczowie 332.
 Dante Guidoni da Castellane 461.
 Dantyszek Jan 136—167 (Acta Tomiciana), 136*e*, 147, 154, 156, 167, 198, 208, 221, 380*e*, 382*g*, 447.
 Daru minister, sekretarz stanu 484.
 Daszkow książę 330*h*.
 Decyusz Jost 110, 144.
 Dembiński Walenty kanclerz 174, 304*b*.
 Demer Bałag rotmistrz 417*g*.
 Denhoff Kaspar wojewoda derptski 423.
 — Magnus Ernest starosta derptski 418*p*.
 Denhoffowie 357.
 Dereczyn 319—321.
 Derfelden generał rosyjski 312.
 Derśław proboszcz i kanonik płocki 79r.
 — de Przeswod proboszcz wiślicki, nuncyusz Stolicy Apostolskiej 15.
 — z Rytwian 136*b*, 228*c*.
 Dicus Melchior S. J. 320*d*.
 Dietrich Christian malarz 486*a*, 491.
 — v. Nieheim zob. Teodoryk de Nyem.
 Dio Cassius 284.
 Dionysius Thessalonicensis 238*g*.
 Długosz Jan kanonik krakowski 5, 30*h*, 67, 91, 92*o*, 97*i*, 115, 123, 317, 383*a*, *d*.
 Doba wieś 380*g*.
 Dobaniowski łowczy, poseł 369*a*.
 Dobeslaus clericus 3.
 Dobrosielski Jan profesor teologii krakowski 256.
 Dobrzyński Jarosz 319.
 Dołęga herb 190.
 Dołmat Isajkowski zob. Isajkowski.
 Dominicus quidam 202, 250*b*.
 Dönhoff zob. Denhoff.
 Dorohostayski Krzysztof Monwid stolnik litewski 490*e*.
 — Mikołaj Monwid stolnik litewski 490*e*.
 Doroszeńko Piotr hetman zaporoski 476*c*.
 Dorothea s. 2, 47*e*.
 Dositheus metropolita 263.
 Dowgiałło Zawisza zob. Zawisza.
 Dowojna 416*d*.
 Dowsprung 118.
 Draguł wojewoda wołoski 328*c*.
 Drahimskie starostwo 120.
 Dreger 124.
 Drewitz [Drewicz] wódz rosyjski 471 (157).
 Drewno Łukas i rodzina 318, 489.
 — Stanisław 489.
 Drucki-Sokoliński ks. Jerzy 423.
 — ks. Michał starosta jezierzyski 417*c*.
 — ks. Samuel podkomorzy 292*c*.
 Drzewica 8*b*, *c*.
 Drzewicki Maciej arcybisk. gnieźn. 8*c*, 136*c*, 154, 232*i*, 257*d*.
 — Waleryan 462*f*.
 Dubicki Daniel 319.
 Dubravius Rodericus de Bohemia 253*i*.
 Dubrawski poseł 369*a*.
 Dubrowskij 117.
 Dudik Beda O. S. B. 464.
 Dulski Jan kasztelan chełmiński 319.
 Dunin Aleksy kuchmistrz W. Ks. Lit. 59.
 — starosta radoszycki 227.
 Durantis Wilhelm zob. Wilhelm.
 Duryewski 371.
 Dymitr Samozwaniec 287, 299, 305*b*, 333*k*, 418*b*.
 Działyński Stanisław wojewoda malborski 363*h*.
 Dzieduszyccy 288.
 Dzieduszycki Antoni pisarz wielki koronny 479, 486*a*.
 — Jerzy koniuszy koronny 288.
 Dziekanowice 92*o*.
 Dzierzgowski Jan kasztelan ciechanowski 75.
 — Mikołaj arcybiskup gnieźnieński 111*a*, 225*e*, 416*d*.
 Dzierzwa kronikarz 97.
 Dzierżek Krzysztof 171.

E.

- Eickstet Walentyn v. 108.
 Einsiedel Henryk v. 476*a*.
 Elbing Ludovicus frater 157.
 Elbląg [Elbing] 101, 102, 109*b*, 120, 226*g*.
 Elce Fiorentino conte 403*h*.
 Eleonora Marya królowa polska 421.
 Elgot Jan 237.

- Eliaeus Paduanus Forliviensis 202.
 Elisabeth s. 2, 47e.
 Elżbieta królowa polska 151.
 — królowa angielska 387c.
 Emericus Hungarus mon. ord. S. Pauli 231a.
 Eneaszy Sylwiusz *zob.* Piccolomini.
 Engelbertus abbas 7f, g, h.
 Eobanus Hessus 208, 221.
 Eperiaszy Jerzy podstoli żmudzki 419f.
 Epiphanius s. 395d.
 Erasmus s. 2.
 Erazm Ciołek *zob.* Ciołek.
 Erazm z Rotterdamu 140, 144, 161, 226f.
 Erizzo Nicolo 408k.
 Ernest arcyksiążę 382f.
 Ernestus de Saxonia 79c.
 Eryk (Henryk) z Góry *zob.* Henryk.
 Escobar de Andrzej 245b.
 Eufemianus 250f.
 Eugenius PP. IV 79l, n, 134, 462d, 465b.
 Eunomius 462b.
 Eusebius s. 465c.
 Ezečius Joannes eps. 212.
- F.**
- Faber Joannes 253d.
 — Kaspar 225m.
 Fabricius Jan profesor teologii z Helmstädt 478.
 Falczewski Jerzy biskup łucki 420a.
 Falkenberg Jan 28, 29b.
 Faszczewski Jan 319—321C 40.
 Fechhelm malarz 491.
 Felix a Lanczuth professus s. Spiritus 39a.
 Ferber Constantinus Gedanensis 490g.
 Ferdynand I cesarz 72e, 219c, 383e.
 — III cesarz 50.
 Fidanza Gregorio 491.
 Fides s. 2.
 Fieduszko 306g.
 Filelfo Francesco 207.
 Filip Dobry ks. burgundzki 134.
 — VI król francuski 200a.
 — II król hiszpański 400, 403c.
 — IV król hiszpański 246h.
 — V król hiszpański 415p, 454.
 — I ks. pomorski 108d.
 Filipowski (Philipowski) 391s.
 Filippucci monsign. 408f.
 Filo.... *zob.* Philo...
 Finchs [Finck] Krzysztof 423.
- Fini Franciszek mgr. 462d.
 Firlej Henryk ks., scholastyk krak., referendarz kor., 299d, 353b, 423.
 — Jan podskarbi w. kor. 171.
 — Jan, syn Mikołaja, 423.
 — Mikołaj wojewoda krak. 353b.
 — Mikołaj kasztelan biecki 243f.
 Florianus s. 8c, 42a.
 Florus Lucius Annaeus 317.
 Fogelweder Stanisław ks. 105.
 Fortunatus Venantius poeta 253g.
 Frączkiewicz Michał podkomorzy 286.
 Francisus s. 265c.
 Franciszek II król francuski str. 360.
 Franciszek de Zabarella 28.
 Francya 471 (1—61, 68—95, 97—114, 118, 120—123).
 Frankfurt n. Odrą 76.
 Freder Henryk senator gdański 86 (błędnie tam Freiherus nazwany).
 Fredoli Berengarius *zob.* Berengarius.
 Fredro Krzysztof Jerzy senior kościoła lubelskiego 391s.
 — Stanisław senior lubelski 391s.
 Freiher (sic!) *zob.* Freder.
 v. Frieden (?) 423.
 Frycz Andrzej Modrzewski 96a, 416d.
 Fryderyk III cesarz 43h.
 — Jagiellończyk kardynał 8c, 136c, 167, 383a.
 — ks. pomorski 387c.
 — de Senis 28.
 — Wilhelm elektor brandenburski 419g.
 Füger Heinrich 491.
- G.**
- Gabryel arcybiskup prawosławny mohilewski 387.
 Gadomski Samuel 333e.
 Gaetani kardynał 400.
 Gałczyński Marcin proboszcz łowicki 225e.
 Galenus 200b, 235e.
 Gamrat Piotr bisk. krak., arcybiskup gnieźnieński 150, 151, 161, 380a.
 Gardie *zob.* de La Gardie.
 Gardlica 92o.
 Gasztołd Wojciech wojewoda wileński 139, 418n.
 Gasztołdowa *zob.* Barbara Radziwiłł.
 Gątkowski 150.
 Gault de Saint-Germain Mme. née Rajcka 491.

- Gdańsk 109*b*, 490*g*.
 Gebecio prior in Eberbach ord. Cist. 465*f*.
 Gedeon Gryfita biskup krakowski 30*h*.
 Gedymin 118.
 Gembiicki Piotr biskup krakowski 271, 319—321*C* 44, 329*s*, 476*b*.
 Gemma Frisius 221.
 Georgius s. 2.
 — *zob.* Jerzy.
 — filius Nicolai de Opavia 77*a*.
 Georg Graf zu ... podskarbi saski 423.
 Georgius Israel 222*a*.
 — Merula *zob.* Merula.
 — Trapezuntius 462.
 Gerard cysters 43*g*.
 Gérard F. malarz 485*d*.
 Gerardus Zutphariensis 47*h*.
 Gerson Jan kanclerz paryski 7*e*.
 Gesualdi Filip biskup 279.
 Getar król szwedzki 309.
 Ghazy [Kazy] Giraj car wielkiej Ordy 422*a*.
 Giese Tiedemann biskup warmiński 447.
 Giordano Luca malarz 491.
 Girardet Mme. malarka 491.
 Girdzia *zob.* Gurdzi.
 Giustiniano Giov. poseł wenecki w Rzymie 451.
 Glicznier Erazm 334.
 Gliński Mikołaj 125*b*.
 — Michał książę 139.
 Głogorski 76.
 Gniezno 216.
 Gniński Ignacy opat koronowski 367*a*.
 — Jan wojewoda chełmiński 288*a*, 351, 367*b*.
 Godunow Borys 392.
 Goëss hr. Piotr namiestnik austriacki w Galicji 485*d*.
 Gogolewo 165.
 Goliński kanonik regularny 340.
 — Adryan kasztelan czerski 75.
 Gollmont Olbrycht podczaszy lidzki 292*c*.
 Golski Stanisław wojewoda ruski 283.
 Gołębieński Jan 211.
 Gołębiowski Łukasz 2, 5, 7, 9, 17*a, c*, 26, 30, 36, 38, 44*a*, 48*a*, 79, 93, 203, 230*b*, 326, 373, 404, 408, 409, 426, 428*a*, 429.
 Gołub nad Drwęcą miasto 278.
 z Goniądza Piotr 490*f*.
 Gorecki Stanisław kustosz płocki 146.
 Górka Andrzej kasztelan poznański 428*b, c*.
 — Łukasz kasztelan poznański 155.
 — Stanisław wojewoda poznański 319.
 z Góry Henryk (Eryk) *zob.* Henryk.
 Gorniski Józef 384.
 Gorra Mikołaj 40*a*.
 Górski Stanisław kanonik płocki i krakowski, zbieracz Tomicyanów, 34, 136—167, 226, 227, 228, 231*e*, 233, 365, 382*g, h*, 386.
 Goryński Piotr wojewoda mazowiecki 75.
 Gosiewski Aleksander wojewoda smoleński 319—321*B* 31, 423.
 — Aleksander podskarbi wielki lit. 420*h*.
 — Wincenty hetman polny litewski 292*a*.
 z Gosławic Andrzej biskup *zob.* Andrzej.
 Gosławski Franciszek 363*g*.
 Gostomski Hieronim wojewoda poznański 192.
 Goślicki Wawrzyniec biskup poznański 76, 364*c*, 383*c*, 416*k*.
 Gotfridus (de plantacione arborum) 235*b*.
 Gotthard Ketler ks. kurlandzki *zob.* Ketler.
 Grabia Mikołaj kasztelan chełmiński, podkanclerzy koronny 113.
 Grabciecki Marcin kanon. regul. miechowski 186.
 Grabowiecki Sebastyan sekretarz król. 171.
 Grabowski Ambroży 394, 471 (297).
 — Adam Stanisław biskup warmiński 167.
 — Stanisław hr. minister 439.
 — Michał generał brygady 484.
 z Grąd [de Grandi] Przewój dr. dekretów 237.
 Gradowa 319.
 Grądzki Samuel 319—321*B* 28.
 Graff Antoni malarz 486*a*, 491.
 Granieski (?) Stefan 319.
 Granowski 313*a*.
 Gratheus Benevenutus mgr. 200*k*.
 Gratiani 300.
 Grau Stefan kronikarz gdański 445.
 Grażawy (dwór) 329*n*.
 Gregorius s. PP. I Magnus 24*a*, 178, 276, 465*e*.
 — PP. IX, 77*d*, 94.
 — PP. X, 404.

- Gregorius PP. XI, 12*b*, 43*h*, 380*i*.
 — PP. XIII, 383*c*, 404, 471 (272).
 — PP. XIV 404.
 — PP. XV, 406*a, c*, 411*d*, 412*b*, 453.
 — Nazianzenus 462*e*.
 — ortus Romae ex senatorum genere 203.
 — presbyter 47*a*.
 — Laurentius de Opathow 251*h*.
 — de Sancto Paulo canonicus sandomiriensis 45*h*, 251*b*.
 — mnich suzawski 263.
 — Pauli minister krakowski 391*s*.
 Gregorowicz Bartosz 319.
 Grochowski Stanisław 243*g*.
 Grodno 171, 289, 296.
 Grodzieński 319.
 z Grotowa Albert 21*b*.
 Grunau Szymon kronikarz pruski 446.
 Gryf herb 67.
 Grzymała herb 81.
 Guglielmi Gregorio malarz 491.
 Guilelmus (normandzki) 6*k*.
 — cancellarius parisiensis 19.
 — Durantis O. Praed. 11, 26*b*.
 — Tyrius archieps. 282.
 de Guise Henryk ks. »le balafre« 125*a*, 426*k*.
 Gumbert archidyakon krakowski 471 (206).
 Gundel Filip 226*h*.
 Gurdzi Mohammed pasza, podskarbi i zastępca wielkiego wezyra 300.
 Gustaw Adolf król szwedzki 326*d*, 340, 362.
 Gutschmid baron 479*e*.
 Guzowski Tomasz wicekustosz miechowski 3.
 de Gyczki Paulus Andreas 229*g*.
 Gyraudus magister 200*h*.
- H.**
- Habicht Bartholomaeus Cracoviensis baccalaureus 225*a*.
 — Nicolaus Glogoviensis baccalaureus 225*a*.
 Hacki Michał Antoni opat oliwski 384.
 Hadrianus PP. VI, 404.
 Hagedorn C. L. 491.
 Hanckee Ioannes S. J. 477.
 Hankiewicz Stefan Kazimierz metrykant koronny 56, 64, 272, 318, 489.
 de Harlay poseł francuski w Carogrodzie 418*g*.
 Hayko Jan poseł polski do Moskwy 382*e*.
 Haymo de Gallia frater 30*i*.
 Haytho Armenus 132.
 Hechthaus Piotr kanonik płocki 471 (315).
 Hector 143.
 Hedvigis s. 2, 23, 47*d, e*.
 Heidenstein Rejnhold 99, 306*i*.
 Helena królowa polska 136*c*.
 — księżna halicka 428*a*.
 — trojańska 143.
 Heliasz mnich 276.
 Heliaszewicz 319—321*A* 6, 319—321 *B9*.
 Hennenberger Caspar 246*f*.
 Henryk VIII król angielski 243*i*.
 — Młodszy ks. Braunschweig-Wolfenbüttel 76.
 — II król francuski 391*k*, oraz str. 360.
 — III król francuski i polski 105, 125, 231*b*, 243*a, f*, 290, 294*a*, 329*b*, 364*c*, 369*f, g*, 376, 382*f*, i str. 360.
 — IV król francuski 283, 418*b*, 475, 490*g*.
 — Brodaty ks. śląski 97*i*.
 — de Balga 100*a*.
 — (Eryk) z Góry 196*d*.
 — z Merseburga, kanonista 16*h*.
 Herakliusz cesarz 282.
 Herberstein v. Zygmunt 221, 399.
 Herborch Wilhelm 12*b*, 28*b*.
 Herburt Walenty biskup przemyski 231*e*.
 Herburta statut 274.
 Herkules ks. Ferrary 184*a*.
 Hermanus conversus 47*a*.
 — de Zalcza 97*i*.
 Hess Grzegorz 101.
 — Tomasz 101, 102.
 Hessus Eobanus *zob.* Eobanus.
 Hevelius Joannes 477.
 Hiacynthus s. 383*c*.
 Hieronimus s. 48*a*, 230*b*, 465*c*.
 Hieronim arcybiskup kreteński, legat 43*h*.
 Hieronim z Pragi 79*b*.
 Hildegardis s. 465*f*.
 Hirtenberg *zob.* Pastorius.
 Hlebowicz Jerzy Karol wojewoda smoleński, wileński 363*h*, 419*f*.
 Hochstettensis Joannes Herold 282.
 Hołota dowódca kozacki 333*e*.
 Hołowczyc ksiądz 485*d*.
 Hołowczyński Szczęsny Jarosław starosta luboszański 319.

- Hołownia Paweł Jakimowicz 302.
 Homer 317.
 Honorius cesarz 6e.
 Honterus 389c.
 Hoppius Izrael burgrabia 101.
 Horatius Flaccus Q. 225a, 238e.
 Hornostaj G. 319.
 Hosius Cordubensis 50.
 Hostiensis [Ostiensis] Henricus de Segusia kanonista 43a.
 Howyn de Tranchère str. 360.
 Hozyusz Jan z Bezdán kanonik warszawski 383e.
 — Stanisław kardynał 49, 50, 136e, 139, 144, 146, 149, 153, 161, 162, 168, 198, 219c, 226e, g, h, 232e, 243d, e, 308a, 383c, e, 447.
 Hradsky Joan. Henr. 477.
 Hrehorowicz 319—321 B9.
 Hugo legatus 30a.
 — patriarcha jerozolimski 235c.
 Hus Jan 13, 44a, 79i, l.
 Huswedelius Joannes professor 242b.
 Hutin Charles 491.
 Hydrycz 319—321 C37.
- I. J.**
- Jabłonowski Stanisław hetman w. kor. 242a.
 — Stanisław książę, poseł polski w Berlinie 486b.
 Jabłoński Daniel Ernest senior braci czeskich 478.
 Jabonowicz Tomasz S. J. 360.
 Jadwiga królowa polska 32d.
 Jafet 309.
 Jagodyński Stanisław Serafin pisarz 319—321 C 43.
 Jacobus eps. plocensis *zob.* Kurdwanowski.
 — praepositus calissiensis 84h.
 — de Rzwieny castell. Visznensis 75.
 — Wągrowiensis baccalaureus 225a.
 — de Voragine 13.
 — królewicz polski *zob.* Sobieski.
 — de Theramo (Choramo) 43c, 61a.
 — de Viatico 42l.
 — Zeglar magister z Bochni 201.
 Jakóbowski oficer artylerji 347.
 Jakuszewski 267.
 Jan *zob.* Joannes.
 Janicki Klemens 34, 232h, i.
 Janina herb 105.
 Janisław arcybiskup gnieźnieński 70d.
- Janisz Stanislaus *zob.* Stanislaus.
 Jankuł wojewoda wołoski 300c.
 Janocki Jan Daniel (jego korespondencya) 471 (314).
 Jaquetot 478.
 Jaraczewski Jan 225m.
 — Stanisław 225m.
 Jarmoła Jan 319.
 Jarosław Bogorya arcybiskup 85a.
 Jasiński Michał 319—321 A 4.
 z Jasła Bartłomiej *zob.* Bartholomaeus mgr.
 Jastrzębiec Wojciech *zob.* Wojciech.
 Jazłowiecka z Tyszkiewiczów Aleksandra 319—321 B 17.
 Jazłowiecki Hieronim 355c.
 — Mikołaj 319—321 B 17.
 Ibrahim sułtan turecki 288c.
 Jelita herb 190.
 Jerzy ks. saski 423.
 — z Podiebradu król czeski 43h, 123.
 — Wilhelm margrabia brandeburski 418m, 420c.
 Jesman Krzysztof kasztelan nowogrodzki 363h.
 Illicinus Petrus canon. Olomuc. 49.
 Illiciz Jerzy 490a.
 Iłowski Kasper 319.
 Imbraim *zob.* Ibrahim sułtan.
 Innocentius PP. III, 20b, 403a.
 — PP. IV 251d.
 — PP. VIII, 127, 228d, 404.
 — PP. IX, 405.
 — PP. X, 409a, b, 449, 450, 455.
 — PP. XI, 406a, 409e, f, 410e.
 — PP. XII, 403h, 409g, 410h, 415f, g, k.
 — PP. XIII, 410k.
 Ioannes Evangelista s. 5.
 — Chrysostomus s. 7d, 9a—g.
 — Hierosolimitanus s. 293.
 — Novi s., dictus Soczaviensis 263.
 — PP. XXIII, 44b, 79r.
- [Jan] Olbracht król polski 8c, 33, 34, 69a, 96e, 136, 154, 167, 174, 306a, 369g, 378, 380k.
 — Kazimierz król polski 50, 59, 64, 88, 97h, 181, 272, 350b, 355e, 420, 476b.
 — III król polski 121, 172, 188b, 263, 272g, 319—321 B 12, 319—321 B 16, 329x, 332, 359, 363h, 367, 384, 421, 433, 445, 471 (216, 217), 476c.
 — Olbracht królewicz, kardynał, syn Zygmunta III, 420b.
 — ks. mazowiecki 174.

- [Jan] ks. pomorski 387*c*.
 — Fryderyk ks. pomorski 72*e*.
 [Iwan] IV Wasilewicz Groźny car moskiewski 287, 382*e*, 416.
 — V car moskiewski 331.
 [Jan] Fryderyk ks. saski 370*g*.
 — III król szwedzki 100*b*, *c*, 376.
 — Zapolya król węgierski 144, 212.
 — Zygmunt Zapolya 212, 382*e*.
 — Mocenigo doża wenecki 184*a*.
 Joannes Andreae 45*n*, 66*g*, 230*b*, 249*a*, 250*a*.
 — Andreae de Ploczsko 93*a*.
 — Bap. Mantuanus fr. [Spagnoli] 238*a*.
 — de Bononia 70*e*.
 — Brigar de Ossiek vicarius 104.
 — Caldarinus [Calnanus] 20*i*, 45*n*.
 — de Capistrano 53*d*.
 — Castri s. Ambrosii 58*i*.
 — z Cerekwicy [Cyrequicza] 179.
 — de C[racovia?] 251*b*.
 — eps. C[racoviensis?] 47*a*.
 — Campensis minister Braci Czeskich w Ostrorogu 222*a*.
 — z Czarnkowa 97*g*, 104.
 — de Deo 16*d*, 43*k*.
 — Drobobicensis baccalaureus 225*a*.
 — frater 47*a*.
 — Gerson 53*a*.
 — Grot biskup krakowski 42*a*, 77*a*, 92*c*, 380*g*.
 — Hispaniensis 45*c*.
 — princeps Indiae regionis 42*g*.
 — Isner 16*d*, 26*e*.
 — Laetus pedagog 255.
 — Laurentii senior Braci Czeskich w Ostrorogu 222*a*.
 — de Lignano 12*a*.
 — monachus de Morigenato 234*b*.
 — praepositus Miechoviensis 21, 235*a*.
 — Odolphi [Adolphi] magister 93.
 — clericus de Opatovecz 61*a*.
 — de Palma magister 79*f*, *g*.
 — Parisiensis 45*b*.
 — custos plocensis 79*l*.
 — z Pniewa archidyakon 43*h*.
 — quidam Polonus 202.
 — Poznańczyk 257.
 — presbyter 47*a*.
 — de Przeczslawka 35*d*.
 — de Ragusio magister 79*a*.
 — de Rokyczani magister 79*a*.
 — Rzeszniczek 84*h*.
 — de Schydlow artium baccalaureus 45*c*, *d*.
 Joannes Sylvanus Polonus 17*a*.
 — Silvius Amatus Siculus 136*e*, 462*f*.
 — ze Słupcy dr. dekretów 237.
 — aepe. Upsalien. 221.
 — Urbach dr. iur. 43*f*.
 — Vernerus nauczyciel w Koźminku 222*a*.
 — rector ecclesiae in Weprs 91.
 — baccalaureus Wodowa [z Włoda-wy?] 462*f*.
 Joel propheta 256.
 Jomini bar., generał-gubernator Litwy 484, 487.
 Jordan Achacy ksiądz 149.
 — Franciszek 170.
 Josaphat et Barlaam 265*a*, 465*a*.
 Joseph patriarcha 265*c*.
 — Silvius Bisuntinus 153.
 — I cesarz 402.
 Józefowicz Cyryl 325*a*.
 Isajkowski Franciszek Dołmat, referendarz i pisarz litewski, biskup smoleński 319—321*B* 33.
 Isidorus s. eps. 24*b*, 42*h*.
 Islam Giraj 300.
 Israel Georgius 222*a*.
 Julius eps. Wirzburgen. 490*g*.
 — ks. brunświcko-luneburski 76, 416.
 — zob. Kato.
 — PP. II, 404.
 — PP. III 404.
 Junosza herb 122.
 Iwan zob. Joannes.
 Izabella Aragońska, matka król. Bony 232*i*.

C, K.

- Cabrera, Don Giovan Tomaso Enriquez 415*p*.
 Kadłubek Wincenty kronikarz 97, 179, 180, 195.
 Caietanus de Vio kardynał zob. de Vio.
 Calderinus [Calnanus] zob. Joannes.
 Calixtus PP. III, 404.
 Kallimach Filip Buonacorsi 96*e*, 127, 136*b*, 154, 228, 306*a*, 354*b*, 369*g*, 378.
 Kalisz 84*h*.
 z Kalisza Mikołaj zob. Mikołaj.
 Calvinus Joannes 135, 391*s*, 490*f*.
 Camerarius Joachim 221.
 Kamieniec 108*b*.
 Campanella Tomasz 448.
 Campensis Joannes 221.

- Campensis Joannes mlnister w Ostro-
 rogu 222*a*.
 Campigli malarz 491.
 Kamsetzer Jan architekt 480.
 Canale L. conte 491.
 Canaparius 3*b*.
 de Cancellariis *zob.* Clariti de Cancell.
 Candianus Bolanus 415*d*.
 Canova Antonio 491.
 de Capistrano *zob.* Joannes.
 Kappius Erhardus Jo. professor 377.
 di Capua Annibale nuncyusz 100*c*, 329*e*.
 Caraffa Antonio 415*g*.
 — Jan Piotr [Paweł IV] 153.
 Karitas s. *zob.* Charitas.
 Karnkowski Stanisław arcyb. gnieźn.
 96*a, b*, 100*c*, (136—167), 155, 157,
 160, 162, 163, 167, 242*c*, 319—321*B, 9*,
 329*a*, 369*g*, 383*c*, 386, 387*c*, 426*s*,
 (przyp.).
 Karol Wielki cesarz 97*c*.
 — IV cesarz 43*h*.
 — V cesarz 380*y*, 382*g*, 391*k*.
 — [VI cesarz] brat Józefa I, 402.
 — Ferdynand król wicz polski, biskup
 płocki i wrocławski: Acta Tomi-
 ciana (136—167), 419*f*, 420*b*, 476*b*.
 — VII król francuski 134.
 — IX król francuski 290*e*, 308*c*, 416*g*,
 str. 360.
 — II król hiszpański 454.
 — IX król szwedzki, ks. Sudermanland
 362, 417.
 — X Gustaw król szwedzki 339.
 Karpiński Franciszek 210.
 Cartoni Alessandro 491.
 Karwowski Jan 319—331*B* 35.
 Casanova Giovanni 491.
 Castell (?) Marcin 319.
 Catharina s. 12*c*.
 — s. Senensis 27*b*.
 Katarzyna królowa polska żona Zyg-
 munta Augusta 416.
 — królowa polska, żona Zygmunta III
 219*c*, 382*g*.
 — królowna polska, córka Zygmunta III
 400.
 — Medici królowa francuska str. 360.
 — II, cesarzowa rosyjska 325*a*.
 Cato Julius 260.
 Kaym wieś 92*o*.
 Kazanowski Adam marszałek nadworny
 koronny 423.
 — Samuel 423.
 — Zygmunt podkomorzy kor. 423. —
 Casimirus s. 36.
 Kazimierz III Wielki król polski 58*a, b*,
 61*c*, 66*f*, 69*a*, 70*d, f*, 81, 85*a*, 90*c*,
 97*g*, 104, 254*i*, 373.
 — IV Jagiellończyk król polski 34, 36,
 43*h*, 58*d, f*, 69*a*, 85*a*, 100*a*, 136*a*,
 151, 154, 248*e*, 380.
 — ks. mazowiecki 174.
 — miasto 5.
 — Biskupi miasto 87.
 Kazy Giraj chan tatarski 422*a*.
 Kettler Gotthard ks. kurlandzki 387*c*,
 391*d*, 460*a*.
 Keyserlingk H. C. bar. 476*d*.
 Kierdej Władysław pisarz ziemski gro-
 dzieński i sekretarz król. 419*f*.
 Kiersznowska Anna 319.
 Kiersnowski M. 469.
 Kieszkowski opat lubiński 38*c*.
 Kijewski Albert kanonik krak. 380*b*.
 de Kijky Mikołaj archidyakon gnieźn.
 44*b*.
 Kijowskie województwo 272*c*, 285*b*.
 Kilowski Jakób 232*i*.
 — Stanisław kanonik gnieźn., prałat
 pułtuski 232.
 Kinga księżna polska 428*a*.
 Kisiel Adam wojewoda braclawski i ki-
 jowski 333*d*, 476*b*.
 Kiszka Jan starosta żmudzki 306*c*.
 — Janusz wojewoda płocki, hetman
 419*c*, 420*h*, 422*n*.
 — Krzysztof wojewoda witebski 419*d*.
 — Mikołaj wojewoda derptski 418*n*.
 — Mikołaj podskarbi wielki lit. 419*e*.
 z Kisków Anna Radziwiłłowa *zob.* Ra-
 dziwiłłowa.
 Clabonus Christophorus musicus re-
 gius 240*a*.
 Kłagiewicz Andrzej Benedykt biskup
 sufr. wileński 464.
 Clariti de Cancellariis Constantinus
 238*b*.
 Claski (?) Stanisław 423.
 de Cleczow Mathias *zob.* Mathias.
 Clemens PP. III, 6*k*.
 — PP. V, 132, 404.
 — PP. VI, 185.
 — PP. VII, 232*b*, 404.
 — PP. VIII, 279, 405, 411*b*, 426*r*.
 — PP. IX, 409*d*, 410*c*.
 — PP. X, 410*d, f*.
 — PP. XI, 370*b*, 402, 410*i*, 415*h*, 454*c*.
 — PP. XII, 409*h*, 410*n*.
 — opat mogiński 44*b*.

- Clemens ze Słupia 26.
 Klengel J. C. 491.
 Klonowicz Sebastian 276.
 Kluczbork (Cruceburg) 373.
 Kmita Piotr wojewoda krakowski, Acta Tomiciana (136—167), 161, 162, 232*i*, 416*d*, 428*d*.
 — nienazwany pedagog 223.
 Kmitowie 306*a*, 391*l*.
 Książnin Franciszek Dyonizy 210.
 Knibbius Paulus Belga I. U. Dr. 112.
 Knobelsdorff Eustachy kanonik warszawski 162, 198.
 Kobierzycki Stanisław 99.
 Kochanowski Jan 210, 240*a*, 243*f*, 350, 389*e*, 391.
 — Jan de Wola Brudnowska 197.
 — Krzysztof chorąży sandom. 395*g*.
 — Mikołaj 171.
 Kochański Adam Adamantius S. J. 477, 488.
 — Jerzy 300.
 Kochlewski Piotr 422*h*.
 Codrus Urceus *zob.* Urceo Anton.
 Kojałowicz Wijuk Albert S. J. 34, 118, 193.
 Kolbuszowa 323.
 Kollątaj Hugo, Acta Tomiciana (136—167).
 Columna Guido 117, 175, 196*c*.
 Komar Jarosz 319.
 Komarzewski generał 430.
 Commendone J. Fr. nuncyusz 383*b*.
 Konarski Jan biskup, 92*g*, *k*, 327, 383*a*.
 — Michał wojewoda pomorski 319—321*A* 5.
 — Piotr kanonik krak. 144, 232*i*.
 — nienazwany 319—321*B* 9.
 Concolo Pietro 491.
 Condé ks. 351.
 Koniecpolski Jan kanclerz kor. 174.
 — Stanisław wojewoda sandom., kasztelan krak., hetman kor. 316*f*, *g*, 326*h*, 423.
 — Zygmunt Stefan starosta będziński 282.
 Konrad ks. mazowiecki 97*i*.
 — ks. mazowiecki (1470—1496) 69*a*, 174.
 Conradus Soltow pragensis 14.
 — eps. Vratislaven. 20*l*.
 de Consee [Końskie] *zob.* Petrus de C.
 Constantia s. 2.
 — Austriaczka królowa polska 303*e*, 305*c*, 326*c*.
 Constantinus s. 9*c*.
 — pisarz kodeksu historii trojańskiej z XV w. 196*c*.
 Contarini ambasador wenecki 459.
 Conti Innocentio 408*h*.
 Kopeć Jan 319—321*B* 25.
 Kopernik Mikołaj 471 (266).
 Koprzywnica [Coprovincia] klasztor 10, 12, 20, 32, 43, 93, 197, 218, 229, 230.
 Kopylskie księstwo 329*y*.
 Korab herb 128.
 z Kopytowa Piotr kasztelan warszawski 75.
 Korecki Joachim 319.
 — Samuel książę 333*e*, 355*g*.
 Korff Mikołaj 471 (96).
 — Wilhelm pułkownik 292*a*.
 Corregio malarz 486*a*.
 Korsak Józef 319, 423.
 Corvi Domenico 491.
 Korwin Hunyadych herb 9.
 Corvinus Laurentius Novoforensis 97*h*, 253*l*.
 — Mathias *zob.* Mathias.
 Koryciński Rafał 319.
 Koryzina Heliasz 319.
 Coscia kardynał 415*l*.
 Kościelecki Andrzej kaszt. wojnicki 104.
 — Andrzej 387*c*.
 — Łukasz 387*c*.
 Kościuszko Tadeusz 312, 479*g*.
 Cosma archidiaconus terraconen. 9*c*.
 Kossakowski Józef Ignacy, wizytator generalny szkół 439.
 a Costen Mathaeus *zob.* Mathaeus.
 Kosthka Paulus civis de Woynicz 66*a*, *g*.
 Kostka de Stangenberg Jan kasztelan gdański 168.
 Kostyn Miron 284.
 Kovachich Wolfgang [Couacciocius] kanclerz siedmiogrodzki 100*c*.
 Kowalski Jan 462*f*.
 Coxe Leonard 226*d*.
 Kozienice 30*m*.
 Kozmian Kajetan 485*d*.
 Kozuchów 197.
 Kraków 216, 394, 426*g*.
 de Cracovia Petrus *zob.* Petrus.
 Krakus 334.
 Krantz Albert 334.
 Krasicka Urszula 350*b*.
 Krasicki Aleksander poseł 369*a*.
 — Jerzy 350*b*.
 — Ignacy arcybiskup 375.

Kraśniński Franciszek ks. podkanclerzy 225*r*.
 — Franciszek kasztelan ciechanowski 372.
 — Michał marszałek Konfederacyi Barskiej 427.
 Krasne miasteczko 292*b*.
 de Crescentiis Petrus civis bononien-sis 235*a*.
 Krethowski (?) *zob.* Krzętowski.
 Kreuz bar., generał rosyjski 425.
 Kretzlaw Theodorus 477.
 Królewiec 376.
 Kromer Marcin biskup warmiński 72*f*, 74, 96*a*, 141, 151, 153, 162, 166, 168, 219*c*, 226*h*, 334, 382*c*, 383.
 Krosnowski S. J. 264.
 — M. kanonik kujawski, sekretarz królewski 423.
 Krowicki Jan 391*a*.
 — Marcin 391*s*.
 Crusius Martinus profesor Tybingen. 490*g*.
 Kruszyński Jan 110.
 Krystyna królowa szwedzka 339.
 Krzeczetowski Jan 319.
 Krzemieniec 471(133).
 Krzesławice 380*p*.
 Krzętowski [Krethowski] Stanisław 279.
 Krzycki Adam z Bychowa 423.
 — Andrzej prymas, Acta Tomiciana (136—167), 136*d, e*, 137, 138, 139, 144, 149, 161, 167, 214, 226, 227, 232*h, i*, 233.
 Krzysztof ks. wirtemberski 391*f*.
 Krzywiński opat 38.
 Krzyżanowski Jan 225*m*.
 Kuczborski Jan biskup chełmiński 476*b*.
 — Walenty 153.
 Kulcik Jan 319.
 Kulesza Piotr S. J. 423.
 Kumya 235*c*.
 Kunicki Hrehory 423.
 Kurbski książę Andrzej Michajłowicz 319.
 Kurdwanowski Jakób biskup płocki 65*a*, 79*r*.
 Kurlandya 471 (68, 137, 150).
 Kuropatnicki Józef 97, 171, 195, 243.
 Kurosz Stanisław starosta orleński 422, 423.
 de Cusignano (!) *zob.* Tussignano.
 Kwassowski Marcin 319.

L, Ł.

de Labyschino Paulus Joannes 36.
 Lachowicz Stan. Aug. wydawca 483.
 Lachowski Jakób 226*f*.
 La Croze Veysière Mathurin 471 (143).
 Łączyński Jan burgrabia krakowski, pisarz ziemski przemyski 57*e*, 274, 395*c*.
 Łąd 203.
 Łada herb 63.
 Ładowski Maciej Marcyan 170.
 La Ferrière de, Hektor hr. str. 360.
 La Gardie de, Jakób wódz szwedzki 422*b*.
 z Łąk Marcin *zob.* Martinus de Lłąky.
 Lambeccaro Niccolo 408*i*.
 Lamberty historyk 435, 452.
 de Lampugnano *zob.* Ubertinus de L.
 Lanckoroński Kazimierz kustosz skarbu kor. 170.
 — Krzysztof kasztelan małogoski 426*i*.
 a Lanczuth Felix *zob.* Felix.
 Lang Jan Szlązak 141.
 Łascy 146.
 z Łaska Wawrzyniec 261.
 Łaski Alojzy podkomorzy warszawski 71.
 Łaski Hieronim 226*f*.
 — Jan prymas 146, 154, 174, 232*i*, 388*a*; jego zbiór praw 58*k*, 68, 85*a*.
 — Jan reformator 150, 380*d*.
 — Olbracht wojewoda sieradzki 304*d*, 329*a*, 369*g*, 382*f*.
 Laskowski Jakób 319.
 Lasocki Mikołaj humanista 134.
 Lasotowie 391*l*.
 Łastowski Fiedor 344.
 Łaszew 329*n*.
 Latański Jan biskup krakowski 149, 462*f*.
 — Janusz wojewoda poznański 382*a, g*, 428*c*.
 Laurentius Corvinus Novoforensis 97*h*, 253*l*.
 — a Posnania 254*i*.
 Lech 9*h*, 334.
 Leibniz Gotfryd Wilhelm 478.
 Leliwa herb 261.
 Lenartowicz Wojciech 285*a*, 295, 297.
 Leomanus Andreas 319.
 Leo PP. X, 404.
 — PP. XI, 405, 411*b*.

- Leopold I cesarz 78, 319—321*B* 12, 367*b*.
 — Wilhelm arcyksiążę 130.
 Léouzun-Leduc str. 360.
 Lescor Jacobus 242*d*.
 Leśniowski Jan podczaszy lwowski 319—321*A* 4.
 Leszczyński starosta dubieński 329*w*.
 — Andrzej wojewoda kujawski 319—321*B* 23, 319.
 — Jan wojewoda łęczycki 246*b*.
 — Jan Stanisław biskup kijowski 319—321*B* 34.
 — Rafał biskup płocki 232*i*.
 — Rafał ex-wojewoda brzeski 391*t*.
 — Rafał wojewoda bełski 422*b*, 423.
 — Rafał wojewoda łęczycki, podsk. w. kor. 288*b*, 393*c*.
 — Wacław kanclerz koronny 423, 471 (232—252).
 Leszek bajeczny 299*e*.
 — Biały książę krakowski 97*i*.
 — Czarny książę krakowski 32*d*, 97*b*, 332.
 Leszniow 471 (133).
 Lesznowski Hieronim 225*e*.
 Lewart herb 171.
 Lewes Ryszard 319—321*B* 33.
 Lewicki Maciej 423.
 Leżeński 319—321*B* 9.
 Libanus Georgius z Lignicy, profesor krakowski 49.
 Lida 471 (127).
 Liffel Sebastyan 287.
 Ligeza Hermolaus podskarbi kor. 423.
 de Lignano Jan *zob.* Joannes.
 z Lignicy Maciej *zob.* Matthias.
 Linowski Aleksander senator 273.
 Lipiński Józef 471 (199).
 Lipomano Alojzy nuncyusz 383*c*, 391*g*.
 Lipski Andrzej biskup łucki nast. krakowski, kanclerz w. kor. 285*a*, 423.
 — Jan biskup chełmiński 242*e*.
 Liricius Hippolitus S. T. D. 279.
 Lisiecki Andrzej instygator koronny 227, 305, 326*c*, 354*a*, 364*a*.
 Lismaninus Franc. 135, 382*c*, 391*s*.
 Lissowski Herakliusz arcybiskup polocki 479*d*.
 Livius T. 317.
 Livonica 471 (207).
 Liwska ziemia 426*p*.
 Łobocki 416*d*.
 Łodzia herb 160, 233, 303.
 Longinus 231*b*.
 Loschi Alfonso conte 401*a*.
 Łoski Jan wojewoda mazowiecki 75.
 — Jan 225*e*.
 — podkomorzy warszawski 357.
 Loss hr. minister saski 479*e*.
 Lotaryngski ks. Ludwik kardynał 426*k*.
 Lotharius diaconus 20*b*.
 Łowicz 282.
 Lubeka 66*c*.
 Lubienieccy: Andrzej, Gabryel i Mikołaj 319—321*C* 42.
 Łubieński Maciej arcybiskup gnieźn. 319—321*B* 33.
 — Stanisław biskup łucki, nast. płocki, podkanclerzy kor. 321, 419*f*, 423.
 Lubin 38, 97*c*.
 z Lublina Walenty 202.
 Lubomirscy 284, 313*d*, 475.
 Lubomirski Hieronim chorąży kor., marszałek izby poselskiej 329*x*.
 — Jerzy marszałek wielki kor. 319—321*B* 26, 351.
 — Józef Karol koniuszy kor., potem marszałek koronny 284.
 — Stanisław wojewoda krak. 319—321*B* 26.
 — Stanisław Herakliusz marszałek w. kor. 363*i*.
 Lubrański Jan biskup poznański 136*d*, 138.
 — Grzegorz v. Jerzy [de Lubratz] podkanclerzy koronny 174.
 — Tomasz 365.
 Lucanus 225*c*.
 Lucas s. ewangelista 261*a*.
 Lucianus philosophus 238*b*.
 Łuck 366, 471 (127).
 Luczilienski Mikołaj porucznik 423.
 Ludbrancz villa 24*c*.
 Ludewig J. P. 377.
 Ludmilla s. 2.
 Ludwik Wielki król węgierski i polski 70*e*, 97*g*, 373.
 Ludwik XIII król francuski 418*k*.
 Lunak J. frater 47*a*.
 Luneburg zamek pomorski 109*c*.
 Łunow wieś 380*g*.
 Luther Marcin 49*f*, 226, 243*i*.
 Lutomirski Jan podskarbi nadworny 190.
 — 416*d*.
 Lwów 183, 471 (206).
 Lwowicz 417*g*, 418.
 Lykudiew Joannikij i Sofronij, z Kefalonii 390.

Likurg 274.
 Łysa Góra 28, 37, 42, 45*m*, 48*b*, 251,
 380*g*.
 Łysakowski Mikołaj kasztelan lubaczow-
 ski 294*b*, 304*b*.
 Łyszczynski Kazimierz podsędek brze-
 ski 353*h*.

M.

Macer Jan Grzegorz 225*o*.
 Machmet sultan *zob.* Mohammed IV.
 Maćko Borkowicz 340.
 Maciej *zob.* Mathias.
 Maciejowski Bernard prymas, kardynał
 319—321*B* 19.
 — Samuel biskup płocki, krakowski
 49*b*, 149, 150, 151, 152, 153, 154,
 162, 198, 232*c*, 243*g*, 383*c*, 428*b*, *f*.
 Madaliński Jakub 319.
 Magdeburg 66*a*, *b*, *d*.
 Magnus duński 317, 387*c*.
 Magog 309.
 Mahomet 282, 395*h*.
 Makowiecki Grzegorz chorąży kaliski,
 poseł 369*a*.
 Małachowski Jan Nepom., starosta opo-
 czyński, poseł polski 432, 471 (268),
 486.
 — Piotr 319—321*C* 37.
 — Stanisław poseł wdztwa sieradz-
 kiego 313*e*.
 — Stanisław marszałek sejmu cztero-
 letn. 486*d*.
 Maliszewski Jan 319.
 Mamonicz Łukasz skarbnik 302.
 Marcellus PP. II 404.
 Marchoń 196*e*.
 Marcin *zob.* Martinus.
 Marcinkiewicz Jan sekret. król. 418*i*,
 423.
 s. Maria Mater Dei 2, 7*c*, *h*, 20*e*, *h*, 35*b*,
 46*k*, 234*b*, 248*a*, 250*f*, 389*f*.
 Maria Kazimiera królowa polska 367*b*,
 421.
 — Ludwika królowa polska 351, 389,
 471 (205), 476*b*.
 — Medicis królowa francuska 418*b*.
 Marino Sanuto *zob.* Sanuto.
 Mariottus de Aretio Franciscus 9*b*.
 Markuszowa 197.
 Marphorius 306*d*.
 s. Martinianus 265*c*.
 Martinguez 293.
 Martinus PP. V, 44*b*, 79*m*, 461, 465*b*.

Martinus II biskup kamiński 108*b*.
 — Inowlodensis praepositus Drzewi-
 cen. 8*a*.
 — de Lłąki [de Pratis] 77*c*, *f*, *g*.
 — z Pilzna rektor uniw. krak. 80.
 — Polonus 46*l*, *n*, 182, 185.
 Mascow W. 221.
 Masini Christophor. sekret. król. 104.
 Massalski Aleksander wojewoda miń-
 ski 419*f*.
 Matczyński Marek wojewoda ruski 421*g*.
 Mathernus de Coprovincia [Koprzy-
 wnica] frater 43*c*.
 Mathias Corvinus rex Hungariae 9,
 248*e*, 380*x*.
 — conversus 47*a*.
 — de Lignica [Legenicz] professor
 cracov 18.
 — [Janina] episcop. premislien. 21*a*.
 — scholasticus, canon. plocen. 79*r*.
 — de Kleczow dictus Trepel 42.
 — Petersolcz de Slupca 58*b*.
 — Valerianus 220*a*, *d*.
 Matthaesus a Costen [z Kościana] 96*c*.
 — z Krakowa teolog 7*k*.
 — Palmerius Cosmae filius, Florentinus
 176.
 — Sylvaticus 199.
 Mauritius s. 23.
 — imperator 138.
 Maxymilian II cesarz 308*i*.
 — arcyksiążę, elekt polski 100*c*, 426*i*,
 471(205).
 Mazarini kardynał 415*a*.
 Męciński Kazimierz Ignacy 98.
 Medem bar. 476*d*.
 Mehmed *zob.* Mohammed.
 Melanchton Filip 221, 222*a*.
 Mendoza D. Francisco de 400.
 Mensinus Henricus S. J. 477.
 Merula Georgius 184.
 Metaphrastus 265*c*.
 Miaskowski Wojciech podkom. lwow-
 ski 288*c*, 355*a*.
 Michał, Michael, frater, murator 47*a*.
 — Korybut król polski 421, 429, 476*c*.
 — Fiodorowicz car 294.
 — magister archidiaconus premisl. 37.
 — praepositus miechoviensis 14.
 — z Pacanowa 146.
 — z Wrocławia 258.
 — praepositus de Wyszegrado 3.
 Michałowski Jan 319—321*A* 4.
 Michieli [de Michaelibus] Benedictus
 physicus Lucensis 490*g*.

- Miechów — klasztor Bożogrobców 3, 11, 13, 14, 15, 18, 19, 21, 27, 70*a*, 150, 186, 235, 380*i*.
 Miechowita Maciej historyk 317, 383*a*.
 Miedzyleski Wawrzyniec biskup kamieniecki 226*f*.
 Mielecki Jan 319.
 — Mikołaj opat tyniecki 67.
 — Mikołaj wojewoda podolski 369*g*.
 Mierzwa kronikarz 97*b*, *c*, 254*c*.
 Mieszko I książę polski 104, 236*a*.
 — II król polski 97*f*.
 Mikołaj *zob.* Nicolaus.
 Mikołajewicz Daniel 319—321*B* 31.
 Milaczow de Stanislaus *zob.* Stanislaus.
 Milicz Jan archidyakon pragski 13.
 Minasowicz Józef Epifan. 183, 338.
 Mińsk 471 (130).
 Miński Stanisław wojewoda łęczycki 171.
 Mirecki (?) *zob.* Myreccius
 Mirys Sylwester 491.
 Mleczek Jan sędzia ziemski żmudzki 418*i*.
 Młoduski Kasper 319.
 Mnisevius [Mniszewski] Szymon z Łowicza prowincyał Augustyanów 280.
 Mniszchówna Maryna 287, 299*k*, 305*b*.
 Mogilnicki Adam 319.
 Mohacz 156, 231*a*.
 Mohammed III sułtan turecki 300*a*.
 — IV sułtan 288*a*.
 — Mehmed Giraj chan tatarski 355*g*.
 — Mehmed Mustafa pisarz dywanu 300*b*.
 Mohiła Jeremiasz gospodar mołdawski 423.
 Mokronowski Andrzej generał, wojewoda mazowiecki 472.
 Mokrski Floryan biskup krakowski 77*a*.
 Molenda 329*f*.
 Mollarth Ferdynand Ernest hr. 386.
 Moller Martin z Cottbus 446.
 Mołodeczno 294*b*.
 Montanus F. L. 319.
 de Monte Sion Burchardus *zob.* Burchardus.
 Montecuccoli Rajmund hr. 476*b*.
 Montluc biskup, poseł francuski 125*h*, 369*f*.
 Mora herb 90.
 de Morigenato Johannes Monachus 234*b*.
 Morimundum 30*i*.
 Morsztyń Hieronim 356*b*.
 Mosellanus Petrus 253*h*.
 Moskorzewscy 356*b*.
 Mostowski Tadeusz 486*b*.
 Mozyr 471 (130).
 Mrugaczewski dr. filoz., prof. krak. 78.
 Mścisław 471 (131).
 z Mstowa Stanisław 253.
 Mszczuj komes, kasztelan oświęcimski 471 (206).
 Muelenbach (Sebes) 187
 Murad II sułtan turecki 300*c*.
 — III sułtan 243*b*, 300*a*.
 — IV sułtan 288*c* (Amurath).
 — pasza, wielki wezyr za Ahmeda I sułtana 300*a*, *b*.
 Muralt bibliotekarz petersburski 314.
 Muratori Ludwik Antoni 478.
 Muromcew [Muromtsoff] 174.
 Murtesa pasza 300.
 Myreccius Jakób z Sącza 216.
 Myszkowscy 380.
 Myszkowski Andrzej poseł lubelski 391*s*.
 — Jan Aleksander star. tyszowiecki 223.
 — Mikołaj poseł sieradzki 313*e*.
 — Piotr kasztelan lubelski 223.
 — Piotr biskup krak., podkanclerzy kor. 161, 294*b*, 304*b*, 319—321*B* 9, 374*b*.
 — Zygmunt marszałek w. kor. 299*h*, 303*k*.

N.

- Nakielski Samuel historyk 70, 247.
 Nani Giov. Batta historyk i dyplomata wenecki 456*a*, *c*.
 Nankier biskup krak. 35*a*, 41*f*, 42*a*, 77*a*, 380*g*.
 Napoleon I cesarz 484.
 Naramowski S. J. 264.
 Naruszewicz Adam historyk, pisarz wielki lit., biskup smol. 124, 322, 404, 425, 430.
 — Krzysztof podskarbi i łowczy W. Ks. lit. 302, 418*a*, 422*b*, 423.
 de Nassyrowo Stiborius *zob.* Stiborius.
 Nawra biblioteka Szanieckich 161.
 Neidhardt J. B. de 477.
 Neuber Jan Krystyan jubiler drezdeński 482*b*.
 Neufchâtel książę *zob.* Berthier.
 Neufville-Villeroi 471 (118).
 Neumann Wilhelm Melchior 396.
 Nicolaus PP. III, 185.
 — PP. V, 404, 412*c*.

- Nicolaus Trąba archieps. gnesn. 21, 25*c*,
28*d*, 44*b*, 84*e*.
— frater 47*a*.
— kustosz gnieźn 11.
— pleban uniejowski 13.
— Andree 319.
— z Błonia kanonista 77*c*.
— Gorra 40*a*.
— z Kalisza dr. decret. 237.
— de Kijky archidyak. gnieźn. 44*b*.
— Leopoliensis baccalaureus 225*a*.
— Łukasz z Wielkiego Koźmina 22, 23.
— Mariani 90.
— Adolphi v. Odolphi 12, 93.
— Philecticus scriptor cod. 462.
— Richwini de Woyborz 70.
— Salconi 132.
— de Tudeschis Siculus abbas Moniacensis 93.
— Twerdis frater 47*a*.
— Venceslaus de Szadek 18.
— Vigandi decanus premislien 21.
Nidecki Patricius Andreas 382*c*.
Nider [Nyder, Nieder] Jan kanonista 16*d*.
Niczajewicz Fiedor 319.
Niegoszewski Stanisław 171.
Niemierowicz Piotr 418*a*.
Niemsta 171.
Niepołomice 171.
Nieśwież 233, 286, 294, 301, 302, 317,
319—321, 320, 372, 374, 379, 430,
471(130).
Nietyxowie Jan, Felix i Stanisław hbu.
Mora 90.
Niewiarowicz 417*g*.
Niewieski Stanisław profesor 477.
Niger Franciscus 253*e*.
Nikodema ewangelia 261*c*.
Nissa na Śląsku 238.
Noe 309.
Nonhardt Piotr 319.
Norbertus s. 55*a*.
Noskowski Andrzej biskup płocki 63*a*,*b*,
225*d*.
Nowina herb 190.
Novoforensis *zob.* Corvinus.
Nowogródek 471(126).
Nowogrodzkie województwo 330*c*.
Nowydwór 69*a*.
Nurska ziemia 426*p*.
Nyem Teodoryk de 28.
- O.
- Oborski Jan kasztelan wyszogrodzki 75.
— Marcin 423.
Obuchowicz Filip Kazimierz wojewoda
smoleński 292*c*.
— Michał pułkownik, kasztelan nowo-
grodzki 292*a*.
Ochino Bernardyn 153.
Ocieski Jan kanclerz kor. 225*m*.
— Joachim starosta olsztyński 319.
Odachowski Jan 319.
Odescalchi Benedykt kard. 409*e*.
— Liviusz książę 415*e*.
— Odrowąż herb 230*b*, 261.
Oesterreich Matthias 491.
Offanasiewicz Andrej 319.
Ogiński Marcyan wojewoda trocki 329*x*.
— Tadeusz kasztelan, potem wojewoda
trocki 323.
Okiński Aleksander obywatel z Warmii
370*i*.
Olandus Georgius dr. pr. 100*c*.
Olelkowicz *zob.* Słucki książę.
Oleszko Floryan poseł, wojski włodzi-
mierski i sekret. król. 271.
Oleśnicki Zbigniew biskup krak., kard.
42*a*, 44*a*, 77*a*, 237, 380*g*.
— Zbigniew prymas 228*e*.
z Oleśnicy Zbigniew kleryk krak. 15.
Olmeda de, Sebastian 178.
Olszowski Andrzej biskup chełmiński,
podkanclerzy kor. 319—321*B* 35.
Oltenburg Antonius comes 490*g*.
Oluszko 306*g*.
Onacewicz Ignacy Żegota 113, 153,
154.
Opaliński Andrzej marszałek w. kor.
(136—167 Acta Tomiciana), 233,
308*f*, 383*c*, 387*d*.
— Łukasz marszałek nadw. kor. 423.
— Piotr kasztelan gnieźnieński 136*d*,
232*i*, 416*c*.
— Sebastian [Opaleniczki] kanonik
poznański i krak 144, 161.
— poseł sejmowy 1590 r. 426*t*.
de Opathow Gregorius Laur. *zob.* Gre-
gorius.
Opatowska ziemia 367*c*.
z Oporowa Jan wojewoda brzeski i sta-
rosta inowrocławski 380*w*.
Oporowczyk Stanisław *zob.* Stanisław
błog.
Orlik Stanisław chorąży arcyksiążęcy
426*r*.
Orsini ród 403*i*.
Orsza 471(131).
Orzechowski Andrzej rotmistrz 417*g*.
— Stanisław 96*a*, (Acta Tomiciana)

- 136—167), 151, 153, 161, 162, 219*a, b*, 382*g*, 383.
- Orzechowski Walenty sędzia ziemski przemyski 369.
- Orzelski Świętosław 106.
- Ościk Jerzy wojewoda mściśławski 490*b*.
- Oskierka Samuel sędzia ziemski mozyrski, pułkownik 420*h*.
- Osmolski Jan z Pobiednik 391.
- de Ossiek Brigar Joannes *zob.* Joannes.
- Ossoliński Hieronim (Jarosz) 391*p, s*.
- Jerzy 271.
- Józef Maksymilian 471(297).
- Stanisław poseł sieradzki 313*e*.
- Ostiensis *zob.* Hostiensis.
- Ostoja herb 306.
- Ostrogska ordynacya 323.
- Ostrogski ks. Adam Konstantynow. 423.
- Alexander 319—321*B* 36.
- Janusz kasztelan krakowski 319—321*B* 36, 322, 326*a*.
- Konstanty 100*c*, 139.
- Konstanty Konstantynowicz 319—321*A* 4, 319—321*B* 36.
- z Ostrogskich Katarzyna Tomaszowa Zamoyska 240*c*.
- Ostrorog miasto 222.
- Ostrorog Jan dr. pr. wojewoda poznański (136—167 Acta Tomiciana), 151, 380*x*.
- Stanisław wojewoda kaliski 327.
- Ostrowski 319.
- Oświęcimskie księstwo 388*d*, 391*s*.
- Otilia s. 23.
- Otto II Rufus, cesarz 66*b*.
- Ottoman 300*c*.
- Otwinowscy 300.
- Ovidius P. Naso 238*h*, 317.
- Owidzki Joachim 273.
- Ozelski biskup 376.
- Ozmiejewski Andrzej 417*d*.
- P.**
- Pabianice wieś 380*m*.
- Pac Felix Jan podkomorzy lit. 476*b*.
- Krzysztof kanclerz w. lit. 381.
- Michał Jan starosta ziołowski, marszałek konfederacyi Barskiej 427.
- Michał Kazimierz wojewoda wileński, hetman w. lit. 329*x*, 421*d, e*.
- Mikołaj biskup żmudzki 319—321*B* 26.
- Samuel chorąży w. lit. 423.
- z Pacanowa Michał 146.
- Pacetti Vincenzo 491.
- Paclesius [Paklewski] Stanisław 391*s*.
- Padniewski Albert 225*m*.
- Filip biskup krakowski 161, 225*m*, 320*a*, 380*p*.
- Jan 225*m*.
- Stanisław 225*m*.
- Padwa 112.
- z Pakości [de Pacosth] Paweł 36.
- Palladius autor 265*b*.
- Palcioni Gioacchino 491.
- Palemon bajeczny 118, 317.
- Palij Semen pułkownik kozacki 476*c*.
- Pallavicini poeta 253*f*.
- Sforza kardynał, historyk 246*b*, 403*g*.
- Palmerius *zob.* Matthaeus.
- Pamfili Giov. Batt. *zob.* Innocentius PP. X.
- Paprocki Tomasz komornik ziemski przemyski 226.
- Parczewski Aleksander pisarz ziemski 292*c*.
- Piotr biskup żmudzki 319—321*B* 33.
- z Pardubic Ernest *zob.* Ernest.
- Parnawa miasto 362.
- Parys [Parisch] Floryan de Syeczca kasztelan zakroczymski 75.
- Paschco de Syzaua 380*g*.
- Pastorius ab Hirtenberg Joachim 246.
- Patmos wyspa 219*b*.
- Patricius Andreas Nidecki 382*c*.
- Paulus s. 19.
- PP. II: 93, 380*x*, 404.
- PP. III: 380*d*, 404, 471(272).
- PP. IV: 153, 403*c—f*, 404.
- PP. V: 405, 406*a*, 411*c*.
- frater 47*a*.
- Joannes de Labyschino 36.
- de Pacosth 36.
- Włodkowic [Vladimiri] 29*a*.
- Pelagius rex Asturiae 6*e*.
- Penna Agostino 491.
- de Pennaforte *zob.* Raymundus.
- Peregrinus de Sanctis z Lignicy O. Praed. 35*c*.
- Pernon Camille et Cie. z Lyonu 482*a*.
- Peroti Nicolaus Sipontinus gramatyk 248*c*.
- Peschco syn Jurka lwowianin 471(206).
- Petersolcz Mathias de Slupcza 58*b*.
- Petrarca Franciscus 218*a*, 465*i*.
- Petrus, Piotr I Wielki, car, 206, 331.
- biskup polski 15.
- Wysz biskup krakowski 16*c*, 26*d, e*, 41*f*, 42*a*, 77*a*.

- Petrus Alexander wojewoda mołdawski 308*e*.
 — Anglicus 79*g*.
 — dictus Brevis 79*d*.
 — card. Cameratensis 79*o*.
 — z Chotkowa biskup płocki 199.
 — de Conskee [Końskie] presbiter 41*a*.
 — de Cracovia canonicus et suffrag. plocen. 140, 226*f*.
 — licentiatu, scholasticus Crac. 229*g*.
 — de Crescentiis 235*a*.
 — de Cusignano *zob.* de Tussignano.
 — Lombardus 20*a*, 77*b*.
 — z Radomia pleban w Koniuszowie 41*g*.
 — de Wola 24*a*, *c*.
 — de Zytavia 35*c*.
 Peyron agent fabryki jedwabiu 482*a*.
 Philipowski *zob.* Filipowski.
 Philippus senex, frater 47*a*.
 Philo Judaeus 265*c*.
 Philostratus — (codex) 9.
 Piasecki Paweł biskup przemyski 247.
 Piastowie 97*a*, *d*.
 Piątek Maciej z Płocka prof. krak. 225.
 Piccolomini Aeneas Sylvius 43*h*, 216, 218*h*, 404.
 Piegłowski sekretarz poselstwa polskiego w Dreźnie 486*c*.
 Pielgrzymowski Eliaszk pisarz lit. 392.
 Pieniążek Aleksander opat witowski 55*a*.
 Pierantoni Giovanni 491.
 Piestrzycki 319—321*A* 6.
 Pignatelli nuncyusz 370*h*.
 — Antonio kardynał 410*h*.
 Pilatus Pontius 45*l*, 261*c*.
 Pillement z Awinionu 491.
 Pińsk 421.
 Pióro Mikołaj 423.
 Piotr *zob.* Petrus.
 Piotrków 55*h*.
 Piotrkowczyk Andrzej drukarz krakowski 276, 319—321*C* 43.
 Piotrowicz Jurij (?) 319.
 Piotrowski Jan książdz 387.
 — rotmistrz 417*g*, *h*.
 Piranesi Francesco 491.
 Pithner *zob.* Bitner.
 Pitra J. B. kardynał 461.
 Pius PP. II *zob.* Piccolomini Aen. Sylvius.
 — PP. III 403*h*, 404.
 — PP. IV 403*f*, 404, 471(272).
 — PP. V 8*a*, 403*f*, 404, 471(272).
 de Placencia frater A. 235*a*.
 Placidia Galla filia Theodosii imp. 6*e*.
 Plater *zob.* Broel-Plater.
 Płaza Tomasz 383*c*.
 Plautus T. Maccius 225*g*, 253*h*.
 Plattenberg Walter v., wielki mistrz inflancki 385*b*.
 Plichtowie 391*l*.
 z Płocka Maciej Piątek *zob.* Piątek.
 Plutarch 240*d*.
 z Pniewa Jan archidyakon 43*h*.
 Podbereski Jan Hektor 419*f*.
 de Podiat Bertrand biskup Ostii i Velletri, kard. 235*e*.
 Podiebrad *zob.* Jerzy z Podjebradu.
 Podlaskie województwo 322.
 Podlodowski Jakób podkoniuszy król. 426*f*.
 — Lupa 162.
 Padoski Gabryel prymas 122.
 Padwiński Adam 319.
 Poliander dr. kaznodzieja ks. Albrechta pruskiego 140, 226*f*.
 Półkozic herb 308.
 Polnarowski Jan kanonik gnieźn. 282.
 Połock 333*f*, 471(132).
 Połockie województwo 330*a*.
 Połubiński książdz 329*g*.
 — Alexander ks., hetman polny lit. 420*f*.
 Polydamus Valentinus 212.
 Ponfreri Giov. Batt. 491.
 Poniatowski Michał kanonik krak., następ. prymas 316*h*, 479*a*.
 Popiel bajeczny 299*e*.
 Poradowski pisarz lubelski 294*c*.
 Portuensis episcopus P. 20*b*.
 Poznańczyk Jan 257.
 — Laurentius 254*i*.
 Potocki Jan Karol podczaszy podolski 476*c*.
 Potrykowski Konrad 423.
 Potworowski Dobrogost 369*d*.
 Praga 14.
 de Prausznicz Franciszek 238.
 — Grzegorz bakałarz 238.
 Prażmowski Mikołaj kanclerz, biskup łucki 272, 351, 476*c*.
 — Wojciech wojewoda mazowiecki 75.
 Prebentoff Karol Gustaw 398.
 Preys Joannes paedagogus 387.
 Prochoriusz biskup. krak. 374*h*.
 Prosicki Jakub 319—321*A* 6, 319.
 Proszowska ziemia 367*c*.
 Proszowski Marcin 68.

- Protaszewicz Waleryan biskup wileński 320c.
 Przebendowska Aniela 171.
 Przebendowski Jan Jerzy podskarbi w. kor. 171.
 Przedzimirski Gabryel 423.
 Przedwoj z Grąd 237.
 Przemysł v. Leszko 334.
 Przemysław król polski 97g.
 de Przerąmb Vincentius vicecancell 174.
 Przerębski Jan podkanclerzy, prymas 113, 383e.
 — Maksymilian kasztelan sieradzki 59, 103.
 de Przeswod Dersław *zob.* Dersław
 Przybylski Jacek Idzi 471(211).
 Przyjemski poseł kaliski 329x.
 Przyłubski (Przyłubski) Felix 321.
 Przyłubski Jakób 96a, 153, 162, 219a, 388c.
 Przypkowski Samuel 356.
 Psków 387.
 Pstrokoński Maciej biskup przemyski 320d.
 Ptolomaeus 200g.
 Publiusz Libo 317.
 Puchalski P. 77.
 Puksza Stanisław 319.
 Pulleo Joannes Antonius 226e.
 Pułtusk 63a.
 Pychowice 92o.
- R.**
- Rabenach conte 415d.
 Raciborowice 92o.
 Raciborski J. herbu Rawicz 57.
 Racz Michał Konstantynowicz z Ostrowicy 328c.
 Radom, zjazd protestantów, 426s.
 Radoszewski Bogusław biskup łucki 319—321B 33.
 Raduł wojewoda wołoski 271.
 Radziejowski Hieronim podkanclerzy kor. 319—321B 30.
 — Michał kardynał, prymas 56, 370d, 374d.
 — Stanisław wojewoda rawski i łęczycki 319—321B 30 i 33; 423.
 Radziewski Bogusław Ludwik cześnik braclawski 170.
 Radziwiński Jerzy 423
 Radziwiłł Albrycht Władysław kasztelan trocki 422g.
 — Albrycht Stanisław kanclerz w. lit. 181, 189, 194, 422g, 423, 474.
 Radziwiłł Alexander Ludwik wojewoda brzeski lit., witebski, połocki, marszałek w. lit., 422b, 490c, d.
 — Bogusław, chorąży, koniuszy WXL. 319—321B 23 etc., 420e, 471 (232—252), 475.
 — Jan Albrycht na Klecku 319—321B 29 etc.
 — Jan Władysław na Klecku 319—321B 34 etc.
 — Janusz koniuszy i podczaszy lit., kaszt. wileński († 1620) 299b, 303, 319—321B, 11, 22, 24, 36 etc.; 423, 471(232—252).
 — Janusz Krzysztofowicz wojewoda wileński, hetman polny i wielki lit. 319—321B, 24 etc., 333d, 383k, 471(232—252).
 — Jerzy kardynał, biskup krakowski 319—321B 21 etc.; 372, 380k, 416k, 471(232—252), 475.
 — Jerzy kasztelan wileński, hetman w. lit., 416a.
 — Karol Stanisław podkancl. lit. 329y, 421g.
 — Krzysztof Mikołajewicz »Piorun« wojewoda wileński, hetman wielki i kanclerz 319—321B 22 etc.; 376, 417, 471(232—252).
 — Krzysztof Krzysztofowicz († 1640), wojew. wileń., hetman polny i wielki lit. 267, 319—321B, 27, 28, 33 etc.; 321, 326f, 329m, o, 418, 419a, 420b, 422, 423, 471(232—252), 473.
 — Michał (syn Marcina-Mikołaja?) 471 (277).
 — Michał Karol na Klecku podczaszy lit. 355e.
 — Michał Kazimierz wojewoda wileński, podkanclerzy, hetman polny lit. 319—321B 35 etc.; 421b, 438, 490d, h.
 — Michał Kazimierz »Rybeńko« kasztelan i wojewoda wileński, hetman polny i wielki lit. (136—167 Acta Tomiana), 194, 289, 295, 296.
 — Mikołaj »Rudy« podczaszy lit., wojewoda trocki, wileński, kanclerz i hetman w. lit. 306e, 337d, 416a, b, d, i, 471(232—252).
 — Mikołaj Mikołajewicz wojewoda nowogrodzki 385.
 — Mikołaj »Czarny« wojewoda wileński, marszałek i kanclerz wielki litewski 135 (136—167 Acta Tomi-

- ciana) 382*c*, 391*s*, 416*d*, 471(219), 475, 483, 490*f, g*.
- Radziwiłł Mikołaj Krzysztof »Sierotka« marszałek lit., wojewoda trocki i wileński 133, 318, 319—321*B* *passim*; 320*a*, 336, 369*g*, 372, 471(232—252), 490.
- N. korespondent Mik. Korffa, 471(96).
- Radziwiłłowa Anna z Kyszków, żona Krzysztofa Krzysztofowicza 319—321*B* 27.
- Anna żona Dominika Mikołaja kanclerza w. lit. 471, 275.
- Barbara z Wolskich żona Jerzego kasztelana wileń. 416*a*.
- Katarzyna z Sobieskich żona Michała Kazimierza wojewody wileńskiego i hetm. poln. lit. 471(275).
- Katarzyna z Tomickich żona Mikołaja »Rudego« 416*c*.
- Zofia z księżąt Sluckich żona Janusza kasztelana wileń. 423.
- Radziwiłłowie 133, 139, 193, 233, 286, 294, 301, 302, 314, 319—321, 372, 374, 379, 416, 430, 471(232—252); 476*d*.
- Radziwiłłowne 319—321*B* 15.
- Rafael Sanzio 486*a*.
- de Ragusio Johannes *zob.* Joannes.
- Rahoza Ostafij 319.
- Rajecka *zob.* Gault.
- Rajecki Alexander marszałek wilkomirski 319, 418*i*, 423.
- Rainer tyt. S. Mariae in Cosmedin kard. dyakon 39*a*.
- Rakoczy Jerzy 364*d*.
- Ramell S. 319.
- Ramus Tomasz 319—321*A* 8.
- Rapaccioli kardynał 450.
- Raszków 428*a*.
- Ratomska Anna Kiersznowska 319.
- Rawa 69*a*, 136*a*, 167.
- Rawicz herb 57, 423.
- Rawska ziemia 272*i*, 426*p*.
- Rajmund Bequin z Tuluzy 20*g*.
- Raymundus Parthenopaeus 58*k*.
- de Pennaforte 26*a*, 77*f*.
- Rdułtowski 319.
- Rechczyński Chrysologus 55*a*.
- Regiomontanus Joannes 216.
- Reszka [Rescius] Stanisław archidyacon warszawski 49*e*, 243*d*, 380*o*, 383*b, c, e*.
- Retowskie ciwoństwo 419*f*.
- Rej z Nagłowic Andrzej 255.
- Rej z Nagłowic Mikołaj 310.
- Rhedigerowska biblioteka 107.
- Rheticus 385*a*.
- Kiccioli Joan. Bapt. 477.
- Richelieu 242*d*.
- Rivaut Michel 471, 313.
- Robertus Iherusalem princeps 199.
- Molismensis abbas 30*a*.
- Rodericus Dubravius de Bohemia 253*i*.
- Roenne pułkownik 471(157).
- Roesner Jan Gottfryd burmistrz toruński 371.
- Rogoziński Ignacy 319.
- Rohoziński poborca wendeński 418*b*.
- Rokita Jerzy 222*a*.
- de Rokyczani Johannes mgr. 79*a*.
- Romualdus s. 277.
- Rosa Giuseppe 491.
- Rosatus [Rózyzcka] Stanislaus artium et medicinae dr 202.
- Roslin, le chevalier, malarz 491.
- Rostkowski Adam sufragan łucki 54.
- Rostochius 242*b*.
- Roszkowetz Marcin 76.
- Roszkowski Jakób opat Cystersów w Łądzie 203.
- Roszkowski z Pampowa 303.
- Roś wieś 289, 296.
- Royzius Petrus Maureus, kustosz i archipresb. wileński 125*k*, 490*f*.
- Rozrażewski Hieronim biskup kujawski 383*c*.
- Róża herb 98.
- Rożana wieś Sapiechów 319—321.
- Roźnowski Tomasz kanonik i oficyał krak. 125*b*.
- Rózyzcka dr *zob.* Rosatus.
- Rubinkowski Stanisław Kazimierz 393.
- Ruda 380*g*.
- Rudawa 92*o*.
- Rudawski [Rudowski] Jan Wawrz. kanonik ołmuniecki 130.
- Ludwik 130.
- Rudnicki Szymon biskup warmiński 74*c*, 418*b*, 471(215).
- Rudolf II cesarz 426*r*.
- Rudomina Wawrzyniec 417*g*.
- Rusko Czarneckich 165.
- Rusek Stanisław 218*a*.
- Rusiecki marszałek sejmu 1590 r. 426*t*.
- Rusinowski Sebastian 81.
- Russyan Alexander 313.
- Rutka Teofil S. J. 182.
- Ryga miasto 387*a*.
- Rylski Albert wojski żytomirski 306.

- Rylski dworzanin Zygm. Aug. 382*e*.
z Rytwian Dersław wojewoda sandom.
136*b*, 228*c*.
Rządkowski Jan 319.
Rzeczyca 471(130).
z Rzeczycy Stanisław dr. pr. 146.
Rzeszowski Jan biskup krak. 383*a*.
Rzewuski Waław wojewoda podolski,
hetman w. kor. 106.
de Rzwieny Jacobus castellanus visz-
nensis 75.
Rzyesznyczek Johannes *zob.* Joannes.
Rzym 9.

S.

- Sacchetti kardynał 406*d*.
Sacrobusto Jan de 389*d*.
Sadłowski rotmistrz 417*g*.
Sadowye de Andreas rektor Uniw. Jag.
201.
Sagramors de Pomeriis monach. Cisterc.
465*l*.
Salarola Alexander poseł król. w Rzy-
mie 126.
Salomon 196*e*.
Sallustius 426*m*.
de Samp-lborg Andreas fr. 235*a*.
Samuel biskup płocki, krakowski *zob.*
Maciejowski.
Samuś hetman nakażny zaporoski 476*c*.
San[dcó?] abbas monast. cuiusdam,
confrater 47*a*.
Sandomierskie województwo 330*s*, 426*p*.
Sanguszko (nazwisko) 306*g*.
— ks. Janusz Alexander marszałek
nadw. lit. 323.
— ks. Paweł marszałek wielki lit. 59,
(136—167 Acta Tomiciiana), 227, 284.
— Koszyński ks. Hrehory 319.
Sanguszkowie 471(230), *zob.* Errata.
de Sansı bar. *zob.* de Harlay Filip.
Sanuto Marino 184.
Sapieha Alexander ks. 81, 86, 484.
— Alexander Michał wojewoda poło-
cki, hetman polny lit. 471(274).
— Benedykt podskarbi w. WXL. 421*g*.
— Jan pisarz polny kor. 310.
— Jan rotmistrz 417*f*, *h*.
— Jan Fryderyk kanclerz w. lit. 86.
— Jan Paweł wojewoda wileński, he-
tman w. lit. 420*g*.
— Jan Stanisław marszałek w. litew.
319—321*A—C*, 321, 376.
— Józef Stanisław koadjutor wileń. 335.
Sapieha Karol pisarz polny lit. 289,
296.
— Kazimierz kasztelan trocki 376.
— Kazimierz Lew podkanclerzy lit.
(136—167 Acta Tomiciiana), 462
(Hist.).
— Kazimierz (Paweł Jan) wojewoda
wileń., hetman w. lit. 374*d*.
— Lew wojewoda wileń., kanclerz w;
lit. 302, 319—321*A6 C* 37 i 42,
326*f*, 392, 422*n*, 423, 471(177), 474,
475.
— Michał podkanclerzy lit. 471, (178
276, 295).
— Mikołaj ks., 485*d*.
— Paweł Janowicz wojewoda nowo-
grodzki 376.
— Paweł 475.
Sapiehowie 319—321, 353*f*, 471 (221,
230, 231).
Sarbiewski Maciej Kazimierz S. J. 51.
Sarnicki Stanisław 135.
Sarpì Frà Paolo, 246*b*.
Sasin Kazimierz 368.
Sawicki Maciej kasztelan podlaski 319.
de Sath Andreas rector Univ. Crac.
201.
de Scarbimiria Stanisl. *zob.* Stanislaus.
Scepperus Cornelius Duplicius 221.
Scharffenberg drukarz krakowski 274.
Schebesch [Sebes], Muelenbach miasto
187.
Schenau dyrektor szkoły sztuk pię-
knych w Dreznie 482*b*.
Schiatarelli Pompeo 491.
Schlieff Walentyn 221.
Schlick Kasper kanclerz cesarski 218*b*.
Schmoling Henrich 423.
Schütz Caspar 246*f*.
Schwartz professor w Altorff 399.
Schwerin dnus 120.
Schydlow Johannes *zob.* Joannes.
Scipio del Campo Karol 122.
Szaniecki Michał 161.
Sebaldus pedagog 257*c*.
Secymin wieś 304*h*.
Sedulius Coelius 17*c*.
Selim II sułtan turecki 125*g*.
Semilitius (?) Michael 220*a*.
Seneca L. Annaeus 84*a*, 200*e*, 238*d*,
250*c*, 251*h*.
de Senis Fryderyk *zob.* Fryderyk.
Sengerin Maria Renata 468.
de Septembarbis Petrus 226*f*.
Sergiewicz Artemon 331.

- Serny Jan 319.
 Sforza Franciszek 176.
 Sforzów herb 301.
 Siciński Simon Stanisl. S J. 477.
 Siculus abbas *zob.* Nicolaus de Tudeschis.
 Sidler Michael canon. Vilnen., 465 przyp.
 Siebeneycher drukarz 215.
 Sieciechów opactwo 17, 26, 40, 47*h*, 253, 276.
 Siemy... (?) rotmistrz 417*g*.
 Sieniawski Mikołaj wojewoda ruski, hetman w. kor. 382*e*.
 Sienicki Mikołaj poseł, 98*b*.
 Sienieński Jakób arcybiskup gnieźń. 383*d*.
 — Jakób 319—321*B* 18.
 — Jan kasztelan halicki 243*b*, 304*d*.
 — Jan poseł, podkom. sanocki 369*a*, *h*.
 — Mikołaj stolnik sanocki 369*h*.
 Sienkiewicz Karol 471(278); 485.
 Sieradz 471(133).
 Sierakowski generał 312.
 — Jan marszałek poseselski, wojewoda łączycki 329*a*, 428*b*, *c*.
 — Jan cześnik podolski 307*b*.
 — Józef, radca stanu, 73, 327, 484.
 Siesicki Mateusz Dowmont, marszałek wilkomirski 476*d*.
 Sistrzewitowski Paweł 319.
 Siewierska ziemia 294*f*, 380*v*.
 Sigismundus s. 2.
 Sigo król szwedzki 309.
 Silnicki Stanisław vel Krzysztof 304*c*.
 Silvaticus Matthaeus 199.
 Silvius Amatus *zob.* Joannes.
 Silvius Bisuntinus Joseph 153.
 Simonides *zob.* Szymonowicz.
 Simoniūs Simon prof. lipski 490*g*.
 Sixtus PP. IV: 92*a*, 404.
 — PP. V: 183, 383*c*, 401, 404, 471(272).
 Skalka 5.
 Skarga Piotr S. J. 171.
 Skarszewski Stanisław kasztelan wojnicki 381.
 Sknulski Andrzej 319.
 Skrzetuski Marcin sekretarz król. 76.
 Slavata 112.
 Sławatycze miasto 329*w*.
 Słonim 471(127).
 Słoniowski Jan 421*a*.
 Słostowski Piotr stolnik nadw., poseł polski do Turcyi 426*f*.
 Słuck 321.
 Słucki Olelkowicz ks. Jan Siemion 423.
 — Jerzy 317, 319, 423.
 — Zofia *zob.* Radziwiłłowa.
 Słuckie księstwo 329*y*.
 ze Słupcy Jan dr. dekr., 237.
 Słupecka Zofia kasztelanowa lubelska 319.
 ze Słupia Klemens 26.
 Służewo *zob.* Uchański Paweł.
 Służowya 24*c*.
 Smogorzewski Jazon metropolita 479*d*.
 Smoleńsk 231*a*, 292, 333*g*, *i*, 353*f*.
 Smoleńskie województwo 286, 291, 292, 294*f*.
 Sobek Stanisław kasztelan sandomirski, podskarbi w. kor. 304*g*.
 Sobiescy 228, 263, 319—321*B* 16; 332, 384, 471(275).
 Sobieski Jakób krajczy kor., kasztelan krak. 271, 298, 315, 316*d*, *e*, 332, 363*a*.
 — Jakób królewicz polski 228, 344.
 — Jan marszałek i hetman w. kor. (*zob.* także Jan III) 319—321*B* 35.
 — Marek wojewoda lubelski 332.
 Sobocki Tomasz kanclerz w. kor. 113.
 Sochaczewskie starostwo 329*u*.
 Socyn Faust 395*h*, 490*f*.
 Soczawa *zob.* Suczawa.
 Sokenorde Johannes 7*g*.
 Sokoliński *zob.* Drucki-Sokoliński.
 Sokolnicki pułkownik 479*g*.
 Sokołowski Stanisław ks., prof. uniw. Jagiell. 231*c*, 380*o*.
 Solikowski Albert 211.
 — Jan Dymitr 131*b*, 167, 172, 211, 219*b*, 231*d*.
 Solon 274.
 Soltow Konrad *zob.* Conradus Pragensis.
 Sołtyk Kajetan Ign., biskup krak. 394.
 — Michał, w. referendarz kor. 77.
 — Stanisław 162.
 Sołtykowicz J. prof. uniw. krak. 485*d*.
 Sommersberg Fryd. Wilh. 104.
 Sophia s. 2.
 Sorp Victor fr. 24*c*.
 Sośnicki Wojciech strukczaszy 418*i*, 423.
 Sowiński Cypryan metrykant kancelaryi większej kor. 325*a*.
 Spada kard. arcybisk. di. Amiata 412*a*, 415*f*.
 Sparreman J. G. 345*b*.
 Spes s. 2.

- Squiernievicensis *zob.* Albertus de Skierniewice.
- Śrński Stanisław wojewoda mazowiecki 75.
- Stabrowski Wojciech 319.
- Stackelberg hr. Otto Magnus, ambasador rosyjski 472.
- Stadnicki Stanisław star. zygwulski 319, 355*c.*
- Stanecki Krzysztof porucznik 319.
- Stanislaus s. 2, 3*b*, *d*, 8*c*, 17*b*, 21*b*, 250*d*.
— b. Oporowczyk 224.
- Stanisław I król polski 126, 471(284).
— II August król polski 65, 104, 106 (136—167 Acta Tomiciana), 168, 176, 179, 246*b*, 312, 345*b*, 371, 392, 404, 425, 430, 471(212, 310), 479, 480, 481, 482, 486, 491.
— książę mazowiecki 174.
— Ciołek biskup poznański 237.
— frater 47*a*.
— Janisz vicarius in Cowale 42*n*.
— opat lubiński 38*a*.
— dr. dekretów, proboszcz miechowski 15.
— z Mstowa 253.
— Pribislai de Milacow 19.
— Rosatus [Różycka] 202.
— z Rzeczycy 146.
— de Scarbimiria 25*e*.
— z Ujścia dr. dekretów 237.
- Stanisławski Jan 319.
- Stankar Franciszek 135, 391*s*.
— Piotr pisarz grodzki horodelski 321.
- Stankarów herb 321.
- Starodub forteca 161.
- Starodubski powiat 330*d*.
- Starosielski Samuel sędzia ziemski witebski 419*f*.
- Sarykoń herb 304.
- Staszic Stanisław 4, 119, 361, 471(265).
- Statilius Joannes 212.
- Stawiszyn miasteczko 56.
- Steckeniczky (?) Adam 423.
- Stefan król polski 9*h*, 49*b*, 72*e*, 76, 80, 96*a*, 100*a*, *c*, 102, 106, 167, 171, 172, 216, 243*a*, *b*, *l*, 294*d*, 304*h*, 306*e*, *i*, 317, 322, 328, 329*h*, 330*n*, 355*g*, 363*g*, 369, 376, 382*f*, 383*g*, 384, 385*b*, 387, 416, 426.
— Tomsza gospodar wołoski 300, 355*g*.
— kard., tyt. S. Mariae trans Tyberim 39*a*.
- Stercky Jeremias, profesor teologii z Łozanny 478.
- Stetkiewicz (?) Adam 423.
- Stiborius de Nassyrowo rector scholarum Czirnensium 77*c*, *d*.
- Stocki F. ze Stoku 267.
- Stokowski Paweł kasztelan oświęcimski 170.
- Strasburg miasto 490*g*.
- Straszak Stanisław prebendarz Jędrzejowski 4.
- Strubicz Maciej z Inflant 344.
- Strygonium 426*r*.
- Strykius Samuel 82.
- Stryj miasto 263.
- Strykowski Maciej 317, 335.
- Strzębosz Stanisław 319.
- de Strzelcze Thomas mgr. 218*a*.
- Strzemiński Tomasz bisk. krak. 28*c*, 42*a*, 380*g*, *k*.
- Sturmius Joannes 490*g*.
- Stygielius Ludwik 319.
- Suchorzewski rotmistrz 417*g*.
- Suczawa miasto 263.
- Sulejman I sułtan turecki 382*g*.
- Sulejów 387*c*.
- Sulima rotmistrz 417*g*, *h*.
- Suliszewski poseł do Turcyi 329*f*.
- Surowiecki Wawrz. 434.
- Suskrajowski Marcin podsedek ziemski sandomirski 426*n*.
- Swenus król szwedzki 309.
- Światosław [Swyathoslaus] clericus de Lleszczyk 42*g*.
- Świdwiski Samuel marszałek związku wojskowego 476*c*.
- Świętopełk ks. pomorski 97*i*.
- Świętosławski Jan podkomorzy przemyski 30*m*.
- Świrski Stanisław 423.
- Sycylia [Bellaszgone regnum] 6*k*.
- Syczcza *zob.* Parys.
- Symon canonicus calisien. 84*h*.
— carnifex de Sandecz 37.
- Syzaua de, Paschco 380*g*.
- Szadek *zob.* Nicolaus de Szadek.
- Szafranec Hieronim 462*f*.
— Piotr 225*m*.
— Stanisław star. lelowski 304*h*.
- Szahin Aga 300.
- Szamotołski Andrzej wojewoda poznański 136*d*.
- Szamowski Stanisław kasztelan łęczycki 380*m*.
- Szaniawski Konst. Fel. bisk. krak. 383*c*.
- Szczawiński Kaspar 232*i*.
- Szczerbic Paweł 57*a*, 374*e*.

- Szczygielski 67.
 Szeliga Franciszek burmistrz warszawski 489.
 Szemeth Jan 319.
 Szeremetiew 355*e*.
 Szewkowicz (?) Jan poseł król. do Moskwy 382*e*.
 Szklarski Adam 319.
 Szkoda Józef 319.
 Szwarcoch komendant 267.
 de Szyczyce Anna 35*d*.
 z Szydłowa Jan *zob.* Johannes.
 Szydłowicz 395*g*.
 Szymon *zob.* Mnisevius z Łowicza S.
 — *zob.* Symon.
 Szymonowicz Szymon 205, 209, 213, 217.
 Szyzkowski Marcin biskup łucki 319—321 *B20*.
- T.**
- Talipski Wawrzyniec rotmistrz w Kiesi 319.
 Talwosz Adam kasztelan żmudzki 302.
 Tancredus rex 6*k*.
 — de Bononia kanonista 93*b*.
 Tański Seweryn 319.
 Tarnawa herb 235*a*.
 Tarnowscy 304*d*.
 Tarnowski Jan hetman, kasztelan krak. 162, 232*i*, 306*d*, 391*r*.
 — Jan podkanclerzy koronny 320*d*.
 — Jan Gratus rotmistrz 417*c*.
 — Jan Felix hr., 1, 198, 485*d*.
 — Sebastyan chorąży sieradzki 310.
 — Stanisław 304*d*.
 Taszycki 167.
 Tęczyński 161.
 Tęczyński Andrzej 232*i*.
 — Andrzej wojewoda krak. 369*g*.
 — Jan 232*i*.
 — Jan starosta lubelski 391*u*.
 Tencha Zacharias Zittaviensis 490*g*.
 Teodoryk de Nyem 28.
 Terpiłowski Conradus S. J. 477.
 Tetera Paweł pułkownik kozacki 476*b*, *c*.
 Teutobochus 317.
 Thenandus Nicolaus 426*g*.
 Theodorus imperator 254*a*.
 Theodosius imperator 6*e*.
 de Theramo Jakób 43*c*, 61*a*.
 Thomas s. de Aquino 77*e*, 229, 254*f*, *g*.
 — s. Cantuariensis 250*f*.
 — eps. Cracovien. *zob.* Strzemiński.
- v. Thümen radca pruski w Poznaniu 485*d*.
 Tiberius caesar 45*l*.
 v. Tiesenhausen *zob.* Tyzenhaus.
 Titus caesar 45*l*.
 Tokarski malarz 491.
 Toledo 6*e*.
 Tomicka Katarzyna *zob.* Radziwiłłowa.
 Tomicki Andrzej sędzia ziemski wileński (136—167 Acta Tomiciana), 160, 161, 163, 167.
 — Jan kasztelan gnieźnieński (136—167 Acta Tomiciana), 160, 161, 163, 167.
 — Jerzy 161.
 — Mikołaj kasztelan gnieźnieński 151, 167.
 — Piotr biskup krakowski 34, 92*m* (136—167 Acta Tomiciana), 136*d*, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 154, 155, 160, 161, 163, 167.
 Tomsza Stefan gospodar wołoski 300, 355*g*.
 Torczyn miasteczko 420*a*.
 Tornai Daniel Gdańszczanin 274.
 de Torres, arcybiskup Adrianopol. 412*b*.
 z Trapezuntu Jerzy *zob.* Georgius.
 Traversari Ambroży 7*d*.
 Trebnicia, Trzebnica, 47*e*.
 Treter Tomasz ks., 243*e*, 318, 336.
 Trincavelli Wiktor dr. med. 202.
 Trinitas s. 25*e*.
 Troki miasto 471(133).
 Trotz 381*b*.
 Trotzendorf 222*a*.
 Trubeck 353*k*.
 Tryzna Gedeon Michał 476*b*.
 Trzebicki Andrzej biskup krakowski 319—321 *B 9 i 33*.
 Trzebiński Alexand. podkomorzy lwowski 307*b*.
 — poseł sejmowy 1563 r., 369*a*.
 Trzebnica 47*e*.
 Trzecieski Jan z Kozuchowa i Markuszowej 197.
 de Tudeschis *zob.* Nicolaus.
 Tundali visio, 42*m*, 245*e*.
 Tupalski 294*c*.
 Tuppilus Laurentius 490*g*.
 Turnovius Simeon Theophilus 222*b*.
 Turowski Józef 375.
 de Tusiniano [Tusignano, Tussolano, Cusignano] Petrus dr. artium et medic. 200*m*.

- Tuszyński Ferens rotmistrz 417*g*, 418*a*.
 Tylicki Piotr sekretarz w. kor., referendarz, bisk. krak. 171, 319—321*B* 9.
 Tyszkiewicz Jan Ostafii 417*h*.
 — Jerzy biskup żmudzki, wileński 169*b*, 476*b*.
 — Skumin Teodor wojewoda nowogrodzki, podskarbi ziemski 319—321*B* 20, 319, 417*a*.
 — Wasyl 285*a*, 295, 297.
 Tyszkiewiczówna Alexandra *zob.* Jazłowiecka.
 Tyszkiewiczowie 319—321*A* 7.
 Tyzenhaus Gotard kasztelan wendeński 418*p*, 419*f*.
 — Kaspar 423.
 — Mikołaj pułkownik 292*a*.
- U.**
- Ubbo król szwedzki 309.
 Ubertinus Ubertus de Lampugnano 12*c*.
 Uchański Jakób bisk. kujawski, prymas 125*i*, 231*e*, 290, 329*a*, 382*f*.
 — Paweł starosta drohobycki 243*a*.
 Uffenbach 399.
 Ujazdowski Adam syn Macieja 389.
 Ujejski Tomasz biskup kijowski 266.
 z Ujścia Stanisław *zob.* Stanisław.
 Ulrici Joannes 423.
 v. d. Únhall (?) Benedictus 423.
 Unichowski Stanisław podsędek 292*c*.
 Uniejów 11, 13, 380*q*.
 Urbach Johannes dr. iur. 43*f*.
 Urbanus PP. IV: 70*a*, 380*i*.
 — PP. VI: 70*e*, 404.
 — PP. VII: 404.
 — PP. VIII: 406*a*, 408*i*, 412*a*, 413, 450, 453.
 Urceo Codrus Antonius 253*k*.
 Ursinus Joannes ze Lwowa, prof. krak. i zamojski 389*d*.
 — Velius Caspar *zob.* Velius.
 Uszewski klucz 380*g*.
- W, V.**
- Wąchock (Vanchocko) 30*g*—*k*, 471, (206).
 Wacław król czeski i polski 97*g*, 380*x*.
 — IV król czeski 123.
 — ks. lignicki, biskup wrocławski 20*k*, *l*, 43*h*.
 — clericus de Szechovia 15.
 Vadianus Joachim. 238*k*.
 Wadowczyk Marcin prof. krak. 389*c*.
 Waier *zob.* Wejher.
 Walda hr. Jerzy Fryderyk 490*h*.
 Valdez Jan 221.
 Waldhauser Ferdin. S. J. 477.
 Waldstein 112.
 Valentinus archidiaconus 9*b*.
 — Polydamus 212.
 — z Lublina 202.
 Valerianus Mathias 220*a*, *d*.
 Valiani Giuseppe 491.
 Waliszewski Wojciech kustosz łęczycki i oficyał 257*d*.
 Wall James 491.
 Valla Laurentius 220*c*.
 Wallis Robertus S. J. 477.
 Wanda (Wenda) 334.
 Wangetcze wieś 92*o*.
 Wansow (Wąsow) 92*o*.
 Wapowski Andrzej stolnik sanocki, poseł 369*a*.
 — Bernard 136*d* [albo Piotr?], 146.
 — Stanisław 216.
 Wardacki Andrzej 319—321*A* 8.
 Wargawski Rafał kanonik krak. 380*p*.
 Wargocki Andrzej 318, 319, 336.
 Wassenberg Ewerh, historyk 99.
 Wawrzyniec z Łaska 261.
 Ważyński [Waziński] Bartłom., podkomorzy derptski 319, 423.
 Veccei abbate 415*u*.
 Wedenuto król pruski 317.
 Weesp 182.
 Węgierski Johannes 222*b*.
 Weiher Mart. S. J. 477, 488.
 Wejher Ernest generał artylerji kor. 431.
 — Jakób wojewoda malborski 490*h*.
 — Ludwik rotmistrz 417*h*.
 Velius Ursinus Caspar 208, 216.
 Venceslaus s. 2, 3*d*, 8*c*.
 — *zob.* Wacław.
 Wereszczyński Józef bisk. kijowski 276.
 Vergerius P. P. 391*f*, 490, *f* *g*.
 Vergilius 253*b*, 317.
 Werner biskup płocki 79*d*.
 Vernerus Johannes 222*a*.
 Wessel A. A. biskup inflancki 179.
 Veyssière La Croze Mathurin (471143).
 de Weze Jan arcybiskup Lundu 221.
 Węzyk Jan biskup 319—321*B* 9.
 de Viatrico Jakób 42*l*.
 Vicelius Jerzy 221.
 Wicleph Johannes 79*i*, 123.

- Victor Sorp frater 24c.
 Vieckens Gotthard 442.
 Wieliczka 119.
 Wielowieyski Paweł 266.
 Wierzbicki Wiktoryn biskup łucki 320b.
 Wierzbowski Stefan biskup poznański 319—321B 9.
 Wiesiołowski Piotr marszałek w. lit. 271, 319.
 — Krzysztof marszałek izby poselskiej 307a.
 — Mikołaj 271.
 Wieszczyccy, hbu Grzymała, Jan i Wojciech 81.
 Vitor drukarz 220.
 Vigandus *zob.* Nicolaus Vigandi.
 Wilamowski kanonik 150.
 Wilanów 384.
 Wilczansze wieś 92o.
 Wilczek Anzelm kasztelan połocki 419f.
 Wilhelm *zob.* Guilelmus.
 Wilno 471(128, 169).
 Vincentius s. 2.
 — Kot, arcybisk. gnieźn. 21, 237.
 — *zob.* Kadłubek.
 de Vio Thomas card. S. Sixti, Caietanus 226c.
 Wirgiliusz *zob.* Vergilius.
 Visconti kard., arcybiskup medyolański 415f.
 Wiska ziemia 367c.
 Wisław biskup krakowski 471, 206.
 Wislica miasto 15, 29, 104, 254.
 Wiśnicz 306a.
 Wiśniowieccy książęta 130, 181.
 Wiśniowiecki ks. Dymitr Alexandrowicz 225p.
 — Janusz wojewoda krakowski 130.
 Wiszowaty Andrzej 356b.
 Witebsk 471(132).
 Vitico rex 6e.
 Witkowiec wieś 92o.
 Witów klasztor 55a, 236.
 Vitus s. 2.
 Wizimierz 234.
 Władysław Łokietek król polski 30f, 32d, 97g, 471(206).
 — II Jagiełło król polski 15, 29b, 32d, 43h, 66i, k, n, 79b, 85a, 93f, 97g, 115, 235c, 373, 380k, x.
 — III Warneńczyk król polski i węgierski 41a, 180, 228b, 235c, 300c.
 — IV król polski 59, 99, 104, 130, 169a, 181, 294a, f, 298, 322, 355h, 356c, 380n, 419, 471(205, 220).
 Władysław Jagiellończyk król czeski i węgierski 36, 136c.
 Włodek Stanisław kasztelan kamieniecki 426f.
 Włodzimierz wołyński 471(133).
 Wojciech *zob.* Adalbertus, Albertus.
 Wojda Kaz. Fryd. prezydent m. Warszawy 273.
 Wojeński Stanisław biskup kamieniecki 170.
 Wola Brudnowska 197.
 — Zacharowska 92o.
 de Wola Petrus *zob.* Petrus.
 Wolan Andrzej 96a, 243k.
 Wolff Alexander starosta feliński 168.
 — Marcin magister 476a.
 Wołkoński książę 485a.
 Wołkowyski 471(127).
 Wołowicz Eustachy biskup wileński 422b, 423.
 — Hieronim [Jarosz] starosta żmudzki, podskarbi ziemski lit. 297, 302, 319—321B 25, 418, 473d.
 — Piotr cześnik WXL. 423.
 Wołodkiewicz Marcin poseł królewski do Moskwy 382e.
 Wołyńskie województwo 272c, 285b, 330b.
 Volpato Giovanni 491.
 Wolrab Jan drukarz 426m.
 Vols (?) Ernestus S. J. 477.
 Wolski Mikołaj marszałek nadw. kor. 308.
 — Mikołaj kasztelan sandomirski 416d.
 — Piotr 369g.
 z Wolskich Barbara *zob.* Radziwiłłowa.
 de Voragine Jacobus 13.
 Woronicz Jan poeta 470.
 Woroniecki 319—321B 9.
 — Jakób proboszcz gieranoński 382f.
 Woropaj Zienkowicz Fedor 382e.
 Woyna Abraham 490c.
 — Alexander 490c.
 — Benedykt biskup wileński 319—321B 21; 490c.
 — Franciszek Xawery poseł polski w Wiedniu 486b.
 — Gabryel podkanclerzy litewski 490c.
 — Jakób 490c.
 — Wawrzyniec [Ławryn] podskarbi ziemski WXL. 416k, 490c.
 — Marcin 490c.
 — Stanisław 490c.
 Woysznarowicz Kazimierz, regent kancelaryi lit. 354.

Wrangel Gustaw feldmarsz. szwedzki 476c.

Wrantius Michael Dalmata 212.
de Wratislavia *zob.* Bartholomaeus, Michael.

Wydźga Jan Stefan arcybisk. gnieźn. 339.

Wyhowski Jan hetman zaporoski 476b.

Wysz Piotr *zob.* Petrus.

Wyszegrad, Wyszogród 3, 69a.

Z.

Zabarella Franciszek 28.

Zablocki Malcher 319.

Zabłudów 289, 296.

Zadzik Jakób biskup chełmiński, krakowski, kanclerz kor. 113, 128, 319—321B 9, 33; 365, 383c.

Zajączek Józef generał 312.

Zakrzewski Ignacy prezydent m. Warszawy 479g.

Zaleski Jan 219a.

Zalezlo scriptor codicis 260.

Żalińska Halszka z Chodkiewiczów 319.

Żaliński Zbożny pisarz ziemski bełzki 299c.

Żałuscy 471(271, 286); (genealogia): 471(330).

Żałuski Alexander wojewoda rawski 170.

— Andrzej Chryzostom biskup warmiński płocki 74, 167, 172, 370f, 421f, 471(185, 186).

— Andrzej Stanisław kanclerz, biskup chełmiński, łucki, płocki krakowski 99, 167, 228, 313f, 344, 471(171, 323).

— Józef Andrzej biskup kijowski 471 (165, 196, 270, 280, 313), 477, 478, 489.

— Łukasz S. J. 65b.

— Marcin sekretarz koronny 170.

Zamość 240.

Zamoyscy 240.

Zamoyska Katarzyna Tomaszowa z ks. Ostrojskich 240c.

Zamoyski Jan kanclerz i hetman w. kor. 172, 240a, b, c, 271, 319, 353a, e, 384, 426e, n, q, r, 475.

— Tomasz wojewoda kijowski, kanclerz kor. 240c, 326f, 347, 423.

Zani Domenico poseł wenecki 456b.

Zaremba herb 69d, 318.

Zapolski Franciszek poseł wdztwa siedzińskiego 313e.

Zapolya *zob.* Barbara, Jan, Jan Zygmunt.

Zasławski ks. Jerzy z Ostroga 347.

— ks. Władysław Dominik wojewoda kijowski 476b, c.

Zatorskie księstwo 388d, 391s.

Zawadzki Jan 471(172).

Zawisza Andrzej podskarbi ziemski 302.

— Andrzej wojewoda miński 490d.

— Andrzej Kazimierz pisarz WXL. 490d.

— Jan wojewoda witebski, mściławski 302, 490d.

— Krzysztof marszałek w. lit. 490d.

— Dowgiałło Jan biskup wileński 319—321B 34, 490d.

Zbaraski ks. Janusz kasztelan krak. 315, 326h.

— ks. Jerzy kasztelan krak. 423.

— ks. Krzysztof koniuszy koronny 294c, 347.

— Stefan 319.

Zborowski Andrzej marszałek nadw. kor. 304d, 319, 369g.

— Piotr kasztelan małogoski, wojnicki, wojewoda krakowski 243b, 304g, 319—321A 4, 328, 416d.

Zbylitowski (Zbyłowski) Andrzej 171.

Zdanowicz Grzegorz sekretarz Lwa Sapiehy 319—321C 42.

— Jarosz 417g, 418a.

Zdanowski Stanisław pisarz grodzki krak. 170.

Zdzitowiecki Mściław 319.

Zebrzydowski Andrzej biskup krak. 202.

— Floryan kasztelan lubelski, hetman polny kor. 310, 337d.

— Mikołaj wojewoda krak. 303, 305, 333, 365, 378.

Zeglar *zob.* Jakób z Bochni.

Żegocki Marcin sędzia wieloński, kasztelan przemyski 326c.

Zejmern senator ross. 387.

Zeleński Jakób sekret. król., poseł sandomirski 426.

— Maciej koadjutor 380d.

— Samuel 88.

Zeliński (Zeleński? Zieliński?) 125d.

Zembocki J. 319.

Zembrzusi Paweł prokonsul Starego miasta Warszawy 199.

Zenowicz ks. 262.

— marszałek gubern. miński 312.

- Zenowicz Krzysztof wojewoda brzeski 418*b*.
 Zerbóni di Sposetti namiestnik król. w zaborze pruskim 485*d*.
 Żeromski Maciej 225*m*.
 Zielienicze wieś 125*b*.
 Zieliński Krzysztof 319.
 — Stanisław wojewodzie płocki 426*p*.
 Zielonki wieś 92*o*.
 Ziemowit ks. szląski 15.
 — III ks. mazowiecki 69*a*.
 Zienkowicz Wasili 423.
 — Woropaj Fedor 382*e*.
 Zimorowicz Bartłomiej 183.
 Zinder Johannes mgr. 16*d*.
 Żmudzkie księstwo 471(129).
 Żodziszki kolegium jezuickie 467.
 Zofia Jagiellonka ks. Brunświcka 76, 382*f*.
 Żółkiew 121, 263, 319—321*B* 16, 363*a*, 384.
 Żółkiewski Stanisław kanclerz i hetman 228, 319, 332, 333*c*, 355*e*.
 de Zukowo Joannes cancellarius 174.
 Żydowski Andrzej Jan sędzia grodzki oświęcimski 170.
 Zygmunt cesarz 229*g*.
 Zygmunt I król polski 34, 75, 100*a*, 109*c*, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 157, 158, 160, 161, 162, 163, 165, 166, 167, 168, 214, 272, 327, 329*k*, 365, 370*c*, 380*e*, *m*. 382*g*, 386, 388*e*, 420*a*, 428*d*, 447.
 — II August król polski 72*e*, *f*, 98*a*, *b*, 100*a*, 105, 110, 128*b* (136—168 Acta Tomiciana), 136, 142, 153, 162, 166, 167, 168, 190, 191, 219*c*, 228, 285*a*, 301, 308*a*, *d*, 310, 329*a*, 330*m*, 337, 344, 362, 369, 370*c*, 376, 380*m*, *y*, 382*d*, *e*, *f*, *g*, 383*e*, 391*d*, *p*, *r*, *t*, 416, 418*c*, 420*a*, 428, 447, 460*a*, 471 (219), 483, 490*a*.
 — III król polski 57*e*, 96*c*, *e*, 100*c*, 101, 102, 128*b*, 161, 171, 181, 189, 225*r*, 243*c*, 274, 278*b*, *c*, 285*a*, 294, 297, 298, 299*b*, *g*, 302, 303*e*, 305, 308*h*, 309, 322, 329*d*, 330*r*, 334, 353*c*, 372, 376, 381, 392, 400, 417, 418, 420*a*, 422, 426*r*, 471(177, 215); 476*b*.
 de Zytawia Petrus *zob.* Petrus.
 Żytno Mikołaj 391*s*.
 Żywiec miasto 326*c*.

ERRATA.

- str. 33. — Sygnatura kodeksu opisanego pod Nrem 37. brzmi: *Lat. Q. I. vel. 163*.
 str. 59. w. 7 od dołu, wyraz »oplskimi« popraw na: *polskimi*.
 str. 76. w. 7 od dołu, zamiast »Freihero« czytaj: *Fredero*.
 str. 93. w. 12 od góry, cyfrę 793 popraw na 792.
 str. 137. w. 8 od dołu, cyfrę 163 popraw na 162.
 str. 175. — Nr. zapiski 331 popraw na 231.
 str. 176. — Sygnatura kodeksu opisanego pod Nrem. 232 brzmi: *Lat. F. XVII. 59*.
 str. 273. w. 8 od dołu, po »Lubrańskiego« wykreślić »biskupa poznańskiego«.
 str. 327. w. 1 od dołu, imię Andrzeja Stanisława popraw na Andrzeja Chryzostoma.
 str. 330. w. 21 z góry, zamiast Finchs [Finck] czytaj *Fircks*.
 str. 301. w. 10 od dołu, cyfrę 134 popraw na 133.
 str. 303. — opuszczono wiersz: 230. Listy do Sapiehów od XX. Sanguszków 1560—1622.
-
-

SPIS RZECZY.

Wstęp	str.	V—XX.
Alfabetyczny przegląd treści	«	XXI—XXXIV.
Wykaz opisanych rękopisów	«	XXXV—XLI.
Zapiski z rękopisów łacińskich CBP.	str.	1—196.
Rękopisy Teologiczne	str.	1—48.
— Prawne	„	48—81.
— Historyczne	„	82—155.
— Acta Tomiciana	„	109—140.
— z innych działów	„	156—196.
Zapiski z rękopisów polskich CBP.	str.	197—270.
Rękopisy Teologiczne	str.	197—199.
— Prawne	„	199—208.
— Historyczne	„	208—260.
— Korespondencya Chodkiewiczów, Radziwiłłów i Sapiechów	„	238—245.
— z innych działów	„	260—270.
Zapiski z rękopisów różnojęzycznych CBP.	str.	271—308.
Rękopisy Prawne	str.	271—274.
— Historyczne	„	275—300.
— z innych działów	„	300—308.
Zapiski z rękopisów niemieckich, hiszpańskich i włoskich	str.	309—318.
Zapiski ze zbioru Autografów i Dokumentów CBP.	«	319—332.
Dodatek I. Biblioteka Głównego Sztabu w Petersburgu	«	333—350.
„ II. Biblioteka rzymsko-katolickiej Akademii Duchownej	«	351—358.
„ III. O zbiorze Autografów i Dokumentów Ces. Bibl. Publ.	«	359—377.
Spis nazwisk	«	379—407.
Errata	«	407.

